

ՄԻԻԹԱՐ ԱՐԲԱՆՈՐ ԲԱՌԱՐԱՆԸ

(ԲԱՌԱՐԱՐ ԶԱՅԱԶԵԱՆ ԼԵՁՈՒԻ)

Բ.

դ) ԳՐԱԲԱՐԻ ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ
«ՁԷՐ» = զէյթին: դարձալ՝ «զէյթին»
հայեր:

ե) ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐԻ ԳՐԱԲԱՐ

«Տգեղ. գէշ տեղ ունի. չիբիւն, սուրաքարձ = տգեղ. անգեղ. անգեղեայ. անգեղապաճոյճ. անվայելուչ. անտիպ. կամ տխրոյ. տղիկոյ. տգեղ. դժգոյն. ձամձամ. խրթին. խոշորագեղ. խոժոռագեղ. անտպաւոր. անտպաւորական. չարատիպ:

Կամ այսպէս. անտեսիլ, դարձապաճիլ, զարապաճիլ. խրթնատեսիլ. տաղտակ – տեսիլ. չարատեսիլ. ժանդատեսիլ: Եւ կամ այսպէս. անգիտակ, անտեսակ. դարձապաճիլ. տաղտակատեսիլ. խրթնատեսիլ. դժձատեսիլ. դժձատեսիլ. չարատեսիլ: Ուրտ Տգեղ. գաքը չիբիւն = տգեղագոյն. անգեղագոյն. կրկնատգեղ. ամենատգեղ»:

Վերելի օրինակներու բացատրութեան մէջ՝ նշմարելի են թրքերէն բառեր: Այսպէս՝ տիբիլի քաղ, քիւրիւկ, խալիմ գիր, գէյքիւն, գէյքիւն քաղը, չիբիւն, սուրաքարձ, գաքը չիբիւն, եւայլն:

Թրքերէն բառերը չար խոտի նման տարածուած էին ուսման լեզուին մէջ: Յարատեւ այլ կանոնաւոր ճիշդ՝ Միւթար եւ իր յաջորդները հետզհետէ քաղաքան ընդին այդ մասցանները՝ աշխարհարարին տալով հերկուած եւ հարազատ տեսք մը: Յաճախ՝ նոյն դիրքը բազմաթիւ անգամներ տալով են, անոր մէջէն յաջորդաբար վերցնելով թրքերէն բառերը որպէսզի ա՛յս ձեւով հետզհետէ մաքրուի աշխարհարար գրական լեզուն: Ասիկա պղտիկ արդիւնք է: Պէտք է մոռնալ նաեւ որ մինչեւ 20րդ դարու սկիզբները ազգին մէջ լոյս տեսած հրատարակութիւններուն կէսէն աւելի Միւթարեան գոյլ տպարաններէն ելած են:

X

Բառարանի Ա. հատորին ճակատը դըրուած են հետեւեալ տողերը.

«Բառգիրք Հայկագեան Լեզուի բառանալ յերկուս հատորս Յորոց յառաջումն որ է տպագրաւս այս, պարունակեալ զոն յոգնախոսուն բազմութիւնը բառից աստուածաշունչ գըր, եւ այլոց երեւելի մատենից լեզուագէտ դարձապաճոյճ»: «Մեկնեալ ի սմ մասնաւորապէս՝ մանրակրկիտ բացատրութեամբ անուանը կենդանաց. տնկոց,

սկանց, չափուց, դրամաց, դրոճեաց, եւ այլոց կահուց, եւ կարասեաց»:

«Արարեալ ի Միւթարայ վարդապետի սերաստացոյ՝ արքայ հայր կոչեցելոյ՝ աշխատակցութեամբ աշակերտաց իւրոց»:

«Յամի փրկութեան մերոյ 1749: Մայիսի, 19: Իսկ ի թուականութեան հայոց ոճոյր»:

Միւթար՝ անվեհեր մօտեցաւ գործին եւ բառարանին ձեւնարկը սկսաւ 1727ին, իր աշակերտներու, գլխաւորապէս հայր Մկրտիչ Անանեանի աշխատակցութեամբ: Երկար ընդհատումէ մը ետք՝ վերսկսաւ գործը 1742ին եւ Ա. հատորը վերջացաւ 1745ին: Հրատարակուեցաւ 1749ի Մայիսին, Միւթարայ մահէն քսաներկու օր ետք: Միւթար չտեսաւ իր տընտանի աշխատանքին արդիւնքը:

Բ. հատորը լոյս տեսաւ քսան տարի յետոյ՝ 1769ին, Ժրաշան եւ արդիւնաւոր աշխատութեամբ Միւթարայ աշակերտներուն՝ Հ. Մկրտիչ Անանեանի, Հ. Իդնատիոս Սաւատրեանի, Հ. Ստեփան Սուրիկեանի եւ ուրիշ միաբաններու:

Միւթար Ա. հատորի սկզբնաւորութեան կը գրէ, «Բան առ ընթերցողս յաղագս առաջիկայ բառարանի

... մանաւանդ մեզ, որք յանձն առաք զգործ մեծ եւ տաժանելի. վասն զի՝ թէ զինչ է կազմել զբառգիրք, ոչ ոք գիտէ, բայց միայն նա, որ յօրինեալ իցէ երբեք զնոյն: Եւ այս եւս քան զեւս ծանրանայ մարդոյ, եթէ ոչ ունիցի առնթիւր զբառարան ինչ, կամ ոչ ոք իցէ յառաջեալ քան զնա ի յօրինել զնոյն բոտ կարդի. այլ ինքնին ի ընտելտ նորոգ կազմիցէ՝ որպէս մեզ յայսմ աշխատասիրութեանս զիպեցաւ»:

Ուրիշ խօսքով՝ կ'ուզէ բնէ թէ գիտակցարար ստանձնած է մեծ եւ տաժանելի գործ մը: Առաւել եւս ծանր՝ որովհետեւ գոյութիւն չունէր առնթիւր ուրիշ որեւէ բառարան որմէ կարենար օգտուիլ, եւ ո՛չ ալ իրմէ առաջ ոեւէ մէկը կարդին բառարան մը պատրաստած էր: Կ'աւել – ցնէ թէ հարկադրուած է նոր բառարան մը կազմել... եւ թէ միայն բառարան մը յօրինողը գիտէ թէ ի՛նչ կը նշանակէ բառարան յօրինել:

Լեզուն աղքատացած էր: Կարելի է նոյնիսկ ըսել թէ լեզուական անիշխանութիւն կը տիրէր հայերէնի վրայ՝ Կարդեալուն յաճախ կը պակսէր, եւ ասոր հետեւանքով՝ շատեր իրենց լոբանաճին – կամ ուզածին – համեմատ կը դործա – ծէին հայերէն բառերը:

Ս. Ղազարու լուսատու բերդէն՝ Միւթար

ՀԱՅ ՄՇԿԱԳՅՈՒ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՐԵՂԷՆ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԸ

Օ

Ա.

Հայաստան՝ քարերու երկիր:

Հայ բանաստեղծներ խոր ներշնչումով արտայայտած են իրենց տողերուն ընդ – մէջէն Հայաստանի քարերու ետին շնչող հայ հողին: Համօ Սահեան՝ Հայաստանի քարերուն ձօնած իր մէկ բանաստեղծու – թեան մէջ կը ըսէ.

Քարեր, քարեր Հայաստանի,
Մարերն ի վար հոսող քարեր,
Երկիւնքն ի վեր խօսող քարեր...

Եւ քարեղէն այս թանգարանը՝ Հայաստան, իր հողին վրայ ունի քարեղէն կոթողներու երկար շարք մը, քարեղէն մեղեդիներ ըլլան կարծէք, որոնց ամբողջութիւնը կը կազմէ՝ հազարամեակներու պատմութիւն ունեցող Հայաստանի քարեղէն համանուագը:

Քարեղէն այս համանուագը, որ հայ

թար ծրագրեց շատ հիմնաւոր թէեւ շատ դժուարաւ իրագործելի ծրագիր մը: Ծրագրեց մաքրել լեզուն այդ ժամանակուան խեղճութիւններէն, տալով անոր իր ոսկեղաքեան վայելուչ ձեւը:

Նախ մաքրեց լեզուն ունիտոյական լատինակերպ աղճատումներէն: Դուրս սըւրբեց անհամար օտար եւ խորթ բառեր (պարսկերէն, վրացերէն, թրքերէն, տարերէն, ասորերէն, պուլկարերէն) որոնք մուտք գտած էին հայերէնի մէջ իրեն հետեւանք զանազան երկիրներու մէջ հաստատուած հայ գաղութներու:

Ուղղագրութիւնը ճշգրեց, այդ ժամանակուան տուեալներու հիման վրայ:

Բառերու ճշգրիտ իմաստը ստուգելու համար կը պրփարէ հին գիրքերը, մաղէ կ'անցնէ ոսկեղաքեան հեղինակները եւ կը գրէ, ինչպէս կ'ըսէ Լէօ, «աստուածաշունչի հայերէն թարգմանութեան իր – բեւ առատ եւ մաքուր աղբիւր...»:

Բառերու ճիշդ միտքը ստուգելու համար կ'ուսումնասիրէ կենդանի լեզուն եւ ժողովրդական բառերը կը բաղդատէ յայտնի հեղինակներու գրութիւններուն հետ:

Նախապայանութիւն մը կ'ըլլայ պոլ – սահայ մտաւորական շրջանակներուն մէջ եւ գնահատութեան, զմայլումի արձա – դանդը կուտայ Արփիարեան:

Հետզհետէ ասպարէզը կը լայնայ, բանալով լատալոյն գուռները թլկատին – ցիւն համար. ան կը գրէ Զօպանեանի «Մարիկ»-ին եւ զանազան գրական պար – բերաթերթերուն, Թիֆլիսի «Մուրճ»-ին, Իդիլի «Արեւելեան Մամուլ»-ին:

Արք, թլկատինցի իր շնորհալի տա – զանգով կը նուիրուի գաւառական գրա – կանութեան իր անմահ եղբոր՝ Կարդեալին հայկական ոճով եւ լոբանաճով, կ'ար – տաղէ բարձր, թատերգութիւններ եւ քիչ մըն ալ բանաստեղծութիւններ, այս – օրուան վերապրող սերունդին թողով զուտ եւ ինքնատիպ ներշնչարան մը հա – ւատքով առիւ, որով կարելի է հպարտա – նալ, ներշնչման աղբիւր ծառայել թէ – կուղ լատալոյն տալու համար ասպար – սերունդներուն:

X

Անաւորակելի ճշմարտութիւն է յարգելի ունիւղերներ, թէ աղնաւորական դասու պատկանող գրագէտ մտաւորական մը չի կրնար պատկերացնել գաւառի կոշտ ու կոպիտ, սակայն խորքով բազմիցս աղ – նուագած գրականութիւն մը: Հոս կը

մշակոյթի պատմութեան մէջ կը ներկա – յանայ մեղի իրրեւ ճարտարապետութիւն, իր մէջ կ'ընդգրկէ զարգացման զանազան դարաշրջաններ: Այսօր, հեթանոս թէ քրիստոնեայ դարերէն մեզի ժառանգ մը նացած քաղաքներու, ամրոցներու, տա – ճարներու եւ դամբարանային շէնքերի – ներու մնացորդները կը վկայեն թէ նա – խահայկական Հայաստանի մէջ իսկ ճար – տարապետութիւնը զարգացած արուեստ մըն էր:

Հինէն ի վեր գոյութիւն ունեցող հայ կական ճարտարապետութիւնը հեղինակ մի դարաշրջանին, իւրացնելով հանգրձոյն յունական եւ փոքրասիական երկիրներու շինարարական արուեստի որոշ տարրեր, պահած է իր ինքնատիպ բնոյթը եւ ար – դային յատկանիշները, հասնելով զար – ցացման բարձր աստիճանի: Յիշեալ դա – րաշրջանին, Հայաստանի մէջ կը կա – ուցուին բազմաթիւ քաղաքներ, աւան – ներ, ամրոցներ, պալատներ, տաճարներ, թատրոններ, կամուրջներ, բաղնիքներ եւայլն: Այդ բոլորէն, դժբախտաբար, շատ քիչ բան հասած է մեզի: Ամէնէն յատկանշականը՝ հայկական հեղինաւոր – կան ճարտարապետութեան, մեզի հա – սած Գառնիի հեթանոսական տաճարի ա – ւերակներն են, որոնց մէջ կ'առուցուած պեղումները ցոյց տուին թէ տաճար – անաւոր կառուցուած պէտք է ըլլայ Բրիտանիա առաջ Գ. դարուն եւ վերակա – ուցուած՝ Ա. դարուն (Ք. Ա.): Գառնիի տաճարը կանգուն մնացած է մինչեւ մի – դարու երկրորդ կէսը: Կործանած է 1679ի երկրաշարժի ատեն: Գառնիի տաճարի վերականգնումին նախագիծի հեղինակն

Հ. Մեսրոպ ձանաշեան կը գրէ, «Ասի – կա առաջին մեծ փորձն էր հայերէն լեզ – ուի բառարանի մը, եւ ասոր համար շատ դժուարին ձեւնարկ մը, սակայն եղաւ հիմնաքարը եւ վրկուցութիւն մը լեզ – ուին տգէտ եւ անձաշակ գեղծումներով զայն ապականողներու դէմ»: (Պատմու – թիւն Արգի Հայ Գրականութեան, Ս. Ղազար, 1953, էջ 24):

Միւթար առաջինը եղաւ կանխաժա – ծութիւնը ունենալու հայ ուսման հա – մար բառարան – ինչպէս նաեւ քերա – կան – հրատարակելու: Բ. հատորին հրդ – մասը (416 էջ) յատկացուած է գրաբարէ աշխարհարարի, եւ Ծրդ մասը (700 էջ) աշխարհարարէ գրաբարի: Ասիկա իր գործունէութեան մէջ՝ կարեւոր տեղ մը կը ընէ որովհետեւ մեծ միտք մը պէտք է ըլլար որ այդ խիստ դժարաբան դա – րուն՝ մտածէր աշխարհարարի մասին: Չափազանցուած չըլլար ըսել թէ Միւթ – ար, մեծ մասամբ, աշխարհարարի հիմք դրաւ:

ԵՆՈՎՔ ԼԱՁՈՒՆՆԱ

(Շար. 2)

ԳԱՒԱՌԱՅԻ ԹԼԿԱՏԻՆՑԻՒՆ

Իր պաշտօնատեղին հասնելէ առաջ՝ Եփրատի հոնէն անցնելու պահուն ջու – րին կուտայ իր վկայականը (տիպլսմ), որուն մասին ինքն իսկ կը պատմէ եղբր իր բարեկամներուն, անմահ հեղու – թեամբ: Բնադրաբար վերլուծելով թէ՛ գեւ ինք արժանի է՛ եւ ոչ ալ կազմուած՝ նախամեծար կը սեպէ առեայ վկայականի ներկայանալ որոշուած պաշտօնատեղին:

Մեծնալու, զարգանալու եւ կազմուել – լու ուղղափառ հայեացքով կը յանձնուի կրկէսին, ուր կը պաշտօնավարէ միշտ դիտակցելով իր ազգանուէր պարտակա – նութեան: Չնքուէն կը վերադառնայ Ուրբերդ ուր տարիներու ընթացքին փոխն ի փոխ կը վարէ Սարգիս եւ Պետ – րոս տխրահռչակ վարդապետներու ա – ռաջնորդական քարտուղարութիւնը: Կը պաշտօնավարէ նաեւ ատեն մըն ալ Քղիի Ուուփս գիւղին մէջ իրրեւ ուսուցիչ Միաց – եալ Ընկերութեան: Ու վերջապէս 1884ի ատենները կը հաստատուի Ուրբերդ, կը

ստանձնէ Սմբատեան թաղային վարժա – րանի ուսուցչութիւնը, կը տեղափոխուի Ս. Ստեփանոս եւ անկէ ալ Ս. Յակոբ թաղը, ուր կը հիմնուի իր երազած կեդ – րոնական վարժարանը:

Դպրոցական շրջանակէն սկսեալ հրա – պարակազդողի եռանդ մը կ'արթնայ իր մէջ ու կը հրատարակէ ձեռագիր պար – բերական մը «Թուշիկ» անունով:

1880 թուականին կը սկսի գաւառական թղթակցութիւններ զրկել Պոլսոյ թեր – թերուն, «Մասիս» օրաթերթի եւ առա – ւելապէս «Արեւել»-ի: Իր բոլոր թղթ – թակցութիւնները գաւառի կրթական, ա – ռաջնորդական, հոգաբարձական կամ միջավայրի զանազան խնդիրներ յարու – ցանող հարցերուն շուրջ եղած են եւ սա – կայն այս բոլորին հետ միասին՝ աննը իրապէս գուրկ եղած չեն ձեւի ու վրձինի գունազդեցութեան, յաճախ պատկերաւոր ոճեր եւ բանաստեղծական խանդավա – զատանքով հիւսուած իր այս կարգի թղթ – թակցութիւնները:

Ի մէջ այլոց՝ իր տաղանդին ու համ – բաւին նուիրագործումը կը պարտի Պոլ – սոյ «Հայրենիք»-ին:

Իր սրամիտ հեղինակեամբ յօրինուած «Իմիւրէ» խորագրով յօդուածը կը հրա – տարակուի Ծանազարեանի եւ Արփիար – եանի թերթին մէջ 93 թուականին եւ այդ – թափանցող հեղինակեամբ գեղակերտ է –

ներկայեմ խօսուն օրինակ մը որ հե – տեւեալն է. — Յաւեո անմոռնալի կիւր – ձեան Հրանդ գաւառացի (Բարու) իր «Պանդուխտ» սրտակեղծ նամակներովը տուած է ընդհանուր կենսաբ. դասաւոյթ – ներուն զոր երբեքից ուրիշ մը կարող պիտի չըլլար նոյնքան հուժկու եղանա – կով պատկերացնել զարիւյ գիւղացիին կենսաբ.: Ուսչին լոյսը թող կաթիլի յա – ւիտենապէս այն մեծ Միւթարեան սե – րունդին պատկանող Հայր Ղ. Արշակի գերեզմանին, որ եղած է եղակի անձ – նաւորութիւնը, որ կարողացած է քա – բերդել, բանաստեղծել առանց տեսնելու ո՛չ հայրենիքն Հայոց աշխարհին եւ ոչ ալ իր շատ սիրած հայ ժողովուրդը: Բա – ցառիկ դէմք եւ պաշտամունքի նշխար Ալիշանի Միւթարեան տոհմէն:

Նիւթէն շեղելու տրամադրութեան կը զսպեմ ու կը շարունակեմ:

Գաւառացի թլկատինցիի կենսագրու – թիւնն ու կենսաբ. ծնած է 1860ին Ուր – բերդի Ուուփս (Թլկատին) գիւղին մէջ. միկրոշական անունն է Յովհաննէս Յա – րութիւնեան որ յետոյ որպէս ծածկանուն կ'առնէ իր շատ սիրելի գիւղին անունը ու կ'ըլլայ Թլկատինցի:

ԿԱՐՕ ՄԻԻԹԱՐ

(Շար. 2)

ՀՈԳԵՆԱՆԳԻՍ

Տիկին Արսիկե Սարգսյան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 4, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝

ԿԱՐՊԻՍ ԽՏԸՇԵԱՆԻ

մահուան տարեկիցին առթիւ: Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այս առթիւ, իր ամուսնոյն յիշատակին Տիկին Սարգսյան 100 ֆր. կը նուիրէ Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որդերու Օգն. Մարմնին, 50 ֆր. Կարմիր Պաշտօն (ստանալ «Յառաջ»-էն) եւ 50 ֆր. «Յառաջ»-ի:

×

Այրի Տիկին Արսիկե Սարգսյան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սարգսյան, Պ. Վահագն Կարապետեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 4, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր՝ Տիգրան ՆՈՒՅԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

(ծննդով Եւրոպայում)

մահուան 11րդ տարեկիցին ինչպէս նաեւ Եւրոպայում ծնունդի համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Գրիգոր Փաթիւկեան, Տէր եւ Տիկին Ժան-Լուի Քաղապէ եւ զաւակը, Օր. Ժանին Փաթիւկեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծհօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՓԱԹԻՒԿԵԱՆԻ

մահուան տարեկիցին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 4, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓԱՐԻԶԱՆՍ ՆԱԽԿԻՆ ԴԻՄԱՆՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅՐ

Նուիրում

Դիմադրական պայքարի Փարիզի հայ նահատակներու՝ Միսաք Մանուշեան, Արփիար Ասլանեան, Լուիզա Ասլանեան, Արմէն Դաւիթեան, Հայկ Դաւիթեան, Աւետիս Թուլումեան, Վահրէմ Վաքառա - կանեան, Յարսայի ազատագրական կռիւներուն զոհուած խորհրդահայ ռազմագերիներու եւ հայրենիք ու փարիզ մահացած ընկերներու յիշատակին:

Նախագահութեամբ

Տոքթ. Պատրիկ Նազարեանի կը խօսին

MARCEL NOIRET, membre du Conseil National de l'A.N.A.C.R. et du Comité National de recherche et de Châtiment des criminels de guerre

Միսաք Կիւլպիկեան, Միութեան կողմէ Գեղարուեստական բաժնին սիրալոյսը կը մասնակցին Նուիրում Մարգարեան, Մատլէն Քարախանի, Արաքի Դմիտրեան, Անահիտ Սվանեան, Միլիամ Էլմանեան

ՈՒՐԱԹ, ԱՊՐԻԼ 2, ԺԱՄԱՆ 20-30ԻՆ

MODERNE PALACE HOTEL

8 bis Place de la République

Métro République

Մուտքը ազատ է

ՑԱՒԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կապույտ իւրիկ Մարտէյլ քաղաքի վարչութիւնը խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. Լիւսի Կարապետեանին իր եղբոր խորին Մուրաթեանի մահուան առթիւ: (Հար. Ամերիկա)

Imprimé sur les Presses

DU JOURNAL «HARATCH»

83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission Paritaire : N° 55935

ԲԱՅՈՒՆԵՐԱՒ

RESTAURANT EREVAN

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9^e

Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիններ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տոնակ

Երեքշաբթի՝ Իրիկուն՝ Դիքապուր — մանթր

Հինգշաբթի՝ Իրիկուն՝ Էլմիսի Բեֆթ եւ պատուէրի վրայ՝ լաւմանու

ու ջիւ-Բեֆթ

Ուրբաթ՝ Իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առաւօտ, պատուէրի վրայ՝ խաչ:

Exigez

de votre fournisseur habituel
les délicieux

halva lokoum tahin

Bongouï

USINE A St. MENET - 13011 MARSEILLE - TEL (91) 43 12 53 - 43 04 07

ԿԱՊՈՅԵ ԵԱԶԻ ՊԱՆԵՅՕ - ԲԱՇԱՆԻ ՄԱՍՆԱԶԻԿՆԻ

Մ Ե Ծ Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս Ը

Շաբաթ Ապրիլ 3ին ժամը 8ին սկսեալ, Պանեայի Սալ տէ ֆէթ

Rue Charles Michels

Նուագախումբ ՊԵՐՆԱՐ ՏԵՏԷՅԱՆ — Երգիչ՝ ՄԱՐԹԵՆ ԵՈՒՐԿԱՆՍ

Գեղարուեստական բաժնի — ՆԱՅԻՐԻ պարախումբ

Հանելի անակնկալներ — ճոխ պիւֆէ

TOMBOLA

Ջրաներկ նուիրում Պր. Պետրիկեանէ

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրաթ Ուսումնասիրա-
ցը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հայրենա-
կիցները Կիրակի Ապրիլ 4, ժամը 15ին
Խիթի Մշակույթի Տան մէջ 43 Ռիւ տը Լա
Տէֆանս: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՀՐԱԽԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Աղբատանամ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Ապրիլ 8, ժամը 20ին: Կանոնադրի փոփոխութեան հետեւան — ջով եւ նոր կանոնադրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն, վարչութիւնը իր ամբողջ կազմով նորոգելի է այս տարի (16 անդամ): 77, Ռիւ Լաֆայէթ:

ՃԱՆ - ԽՆՋՈՅԲ

Նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Յարսայի Թեմի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան, ի նպաստ Ազգ. Առաջնորդարանի: Կիրակի Ապրիլ 4, ժամը 13ին Պօմմի սրահը, օժանդակութեամբ Մարտէյլի Կապույտ իւրիկ մասնաճիւղերուն եւ Մարտէյլի Մշակույթի Տան Օժանդակ Տիկնանց Միութեան:

ՅԵՏԱԶԳՈՒԱԾ Ի

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցա-
կան Միութիւնը նկատի ունենալով Ապ-
րիլեան եղեռնի նշանակութիւնը, Ապրիլ
11ի իր ցերեկային կը յետաձգէ յառա-
ջիկային:

Հ. Յ. Դ.

Վիէն. — Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ըն-
կերակցական ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Ապրիլ
3, ժամը 21ին Գասպար Իփէկեան ակում-
բը: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւո-
րէն է իրենց անդամատերերով: Կարե-
ւոր օրակարգ:

Լիճն. — Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմի-
տէն ընկերակցական ընդհ. ժողովի կը հրա-
ւիրէ իր Լիճնի եւ Ս. Մօրիսի ընկերները,
Ուրբաթ Ապրիլ 2, երեկոյեան ժամը 8-30-
ին սովորական հաւաքաւեղին: Շատ կա-
րեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներ-
կայութիւնը պարտաւորէ է:

ԿՈՒՆՈՊԼԸ. — Հ. Յ. Դ. Եօթնդար-
եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը
հրաւիրէ բոլոր ընկերները, Շաբաթ Ապ-
րիլ 3, երեկոյեան ժամը 9ին, դպրոցին
սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայու-
թիւնը պարտաւորէ է:

Ս. ՅՈՒՆԱՆԵՍ-ՄԿՐՏԻՉ
ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Ապրիլ 3ին, տօն է Սրբոյ
Գրիգորի Լուսաւորչիին մերոյ ստակալի
չարչարանացն եւ մտին ի վերապիւ:
Ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ
մայր եկեղեցւոյ մէջ խորանին վարդա-
րը բաց՝ պատարագ կը մատուցուի:

Samedi 3 Avril à 21 heures

CONCERT DE

JAZZ MODERNE

par le trio

JEAN GUREGHIAN

Pierre MOREILHON

Stephane GREMAUD

Centre Americain pour Etudiants et

Artistes

261, Bd. Raspail — Métro Raspail

ԻՍՍԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱԿՈՒՄԻ

ՅԻՍԵԱՆԱՆ ԳՐԱՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅՐ

Նուիրում

Ն Ա Հ Ա Տ Ա Կ Բ Ա Ն Ա Ս Տ Ե Ղ Ծ Ն Ե Ր
Դ. ՎԱՐՈՒԹԱՆԻ, ՍԻԱՄԱՆԹՕ-Ի, Ռ. ՍԵԻԱԿԻ

Բանախօս՝ ԿԱՐԻԿ ՊԱՍՄԱԶԵԱՆ

SOIREE COMMEMORATIVE DEDIEE AUX POETES

D. VAROUJAN, SIAMANTO, R. SEVAG

Conférence en arménien de GARIG BASMAJIAN

(Résumé en français)

Գեղարուեստական յայտագիր

Արտասանութիւն՝ Ս. Վարդանեան, Ա. Տէրէնեան, Ռ. Արաւահեան, Վ. Պա-
մահեան, Ա. Պօտուրեան, Ս. Կրիմալ, Ս. Պուրմայեան

Մենեղ՝ Ասողիկ Տէմեան

Դաշնակի ընկերակցութիւն՝ Ն. Անդրէասեան

Ապրիլ 9ին, Ուրբաթ ժամը 8ին 21ին

Salle Rossini, Mairie du 9e

6, Rue Drouot — Métro : Richelieu-Drouot

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՅ ԱՂԵՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

ԱԼՅՈՐԿԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԻ ՏԱՆ

«Արէլեան» Թատերախումբը, մասնակցութեամբ դադուլիս կազմակերպու-
թիւններուն

Կը ներկայացնէ

Շաբաթ Ապրիլ 3 ժամը 20-30ին, Մէգն — Ալֆոնսի Քալաֆապետարանի
Թատերասրահը

Avenue du Général de Gaulle

ԶԱՐԴԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Կատակերգութիւն 3 արար — Երուանդ Օտեանի

ՄՈՒՏՔ 25 ՅԻՍԵԱՆ

ՈՒՐԱԹ
ՍՊՐԻԼ
2
VENDREDI
2 AVRIL
1976

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

LE NUMERO 1,20 F.
ՏՊՐ. ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 13.555

Օ Ր Ս Թ Ե Ր Թ
ՀԻՄՆԱԳԻՐ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍՍԱԿԵԱՆ

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.555

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ
ՆԻՒ-ԵՈՐՔԵՆ ՓԱՐԻԶ
ՀՈԳԵՇԱՀ ԽՕՍՔԵՐ
— 0 —
ԱՐԱՖԱԹ — ՀԱՊԱՇ ՀԱՇՏՈՒԱՄ

Վալտերսոյի ետք, Ֆրանսան է որ իր
կատարողութիւնները կը յայտնէ եւ իր
կիրքով իրենց կ'առաջարկէ լուծում մը
զոյգութեամբ համար այն արիւնահոտութեան
որ մօտ տարի մըն է վերջ չի գտներ Լի-
բանի մէջ։
Ի՞նչ պէտք էր, պարզունցաւ անգամ մը
եւ որ քանի չի ծառայէր Միացեալ Ազ-
գոյցներու Կազմակերպութիւնը (այդ բանը —
այդ մարշալ, կըսէր տը Կոլ), որ երբեմն
երբեմն աւելորդ բանաձեւեր կը քուէար-
կէ, զոր ոչ ոք կը գործադրէ բայց կը
բանաձեւաւորուի, որպէսզի ՄԱԿի պա-
տասխանատուները հանգիստ խղճով քնա-
նան։
Ահաւասիկ երկիր մը, սիրելի շատե -
լան եթէ ոչ բոլորին, որ տարի մըն է
կը մեռնի, քիչ մը աւելի ամէն օր, ու
այսպէս կը դիտէ։ Երիտասարդներ կը
մեռնին, մայրեր կուլան, կիներ կ'այրիա-
նան ու որբերը կը շատնան։ Որո՞ւ հոգ։
Արաքսաքի մասնագէտները կան արդէն,
որոնք 61 տարի առաջ լաւ սորված են
այդ դրո՞ծը։ Լիբանանը կը մեռնի, տարի
մըն է, ու յանկարծ մարդիկ իրար կ'անց-
նան։ Ամերիկա բանադնաց մը կը զրկէ,
Վալտերսոյ նիստ գումարել կ'ուզէ, ու
վերջապէս անգամ մը եւս Ֆրանսա իր
մայրը կը բարձրացնէ եւ Չորեքշաբթի
օրուան նախարարաց խորհուրդէն ետք,
կառավարութեան բանքերը կը յայտա -
բարձրէ։ «Ֆրանսա, մտահոգ, պատ -
րաստ է հարկ եղած նախաձեռնութիւն -
ները ստանձնել վերահաստատելու հա -
մար հիմնարկները եւ թոյլ տալու տեւա -
կան քաղաքական լուծումներու փնտը -
նալը»։ Ֆրանսա կը չեղաէ որ միայն
վիշապի շահէ նկատի ունի» - որու
գոյրութիւնն ու ամբողջականութիւնը կեն-
սական են Մերձաւոր Արեւելքի հաւաստ -
ակողմութեան համար։
Գալով Վալտերսոյի նախաձեռնութեան,
կեք քրիստոնեայ պարագլուխները (Ֆը -
րէնսէ, ձէմալէ, Շամուն) չնորհակա -
լութիւն յայտնած են ՄԱԿի քարտուղա -
րին իր հետաքրքրութեան համար Լիբա -
նանի նկատմամբ բայց աւելցուցած են
թէ այն յոյս ունին որ «քոյր Սուրիոյ
նախաձեռնութիւնը պիտի բաւէ»։ Գալով
համեմատական ճակատին, շատ դժգոհ է
եւ կը խորհն թէ Վալտերսոյ իրեն չվե -
րաբերող դրո՞ծերով կը զբաղի։ Քարամէ
անմիջապէս հեռագիր մը գրկած է ուր
կըսէ. «Լիբանանեան կռիւը զուտ ներքին
հարց մըն է» մինչ ձուլալով կը չեղաէ
որ Վալտերսոյի նախաձեռնութիւնը «վը -
տանդաւոր նախընթաց մըն է, անընդու -
նելի երկիր մը համար որ բծախնդիր է
պահպանելու իր անկախութիւնն ու գե -
րիշխանութիւնը»։
Մինչ հոս հոն, մարդիկ կը խօսին,

Պէյրութի մէջ եւ չրջակայ լեռները արիւ -
նը կը շարունակէ հոսիլ եւ վայրագու -
թիւնը հոն հասած է ուր Միջազգային
կարմիր խաչը իր պատուիրակներէն կը
խնդրէ միջամտել կռուողներուն մօտ ի -
րենց յիշեցնելու համար մարդկայնական
տարրական սկզբունքները, ըստ որոնց
արգիլուած է սպաննել հակառակորդ մը,
կռիւէ դուրս եւ վերջ գրուի գերիներու
ջարդին։

Վերջին 24 ժամերու (Չորեքշաբթի)
ընթացքին 110 մեռեալ եւ 181 վիրաւորի
մասին կը խօսուէր։

ձուլալով չէ հրաժարած իր կարծի
դիրքէն, մանաւանդ որ յաղթական է
դեմին վրայ, բայց բոլորովին դէմ չի
թուիր հրադադարի մը։ Ըսած է թէ տրա -
մադիր է ընդունելու հրադադար մը եթէ
ատիկա առաջը պիտի առնէ սուրիական
զօրքին Լիբանան մտնելուն (17 հազար
զինուոր համախմբուած է սահմանը) ա -
ւելցնելով սակայն. «Չինուորական պա -
տերազմը կրնայ վերջ գտնել, բայց քա -
ղաքական պատերազմը կը շարունակուի»։
ձուլալով հետ տեսնուած են նախկին
նախարարապետ՝ Սալամ եւ Արաֆաթ,
առանձին - առանձին։ Սալամ յայտարա -
րած է թէ հրադադարը անմիջական է։
Հինգշաբթի առտու հասած լուրերուն
համաձայն, Լիբանան աւելի հանդարտ
էր եւ կը թուէր թէ հրադադար մը — ո -
րու քանդակով ըլլալը այլեւս ոչ ոք կը
յիշէ — անկարելի չէ։

Սալամ — Հապալ պաղեստինցի
երկու պարագլուխները, որոնք ցարդ
«թշնամի եղբայրներ» էին, հաշտուեցան,
Իսրայէլի Արաքսեան բողոքի օրուան
առթիւ։ Հապալ, Պաղեստինի ազատա -
դրական ճակատի պետը, կը դատապար -
տէր Արաֆաթը իրեն «նահանջողական»
եւ քաշուած էր ազատագրական կազմա -
կերպութենէն։

ձուլալով կ'ըսէ թէ հարցը շատոնց
կարգադրուած կ'ըլլար եթէ Սուրիա ար -
դիւք դրած չըլլար իրենց հասնելիք գէն -
քերուն վրայ եւ կ'ըսէ թէ Դամասկոս 4
հազար գէնք եւ 7 միլիոն փամփուշտ վար
դրած է։ Տիրադի պարագլուխը կը խորհն
թէ կարգ մը արաքական երկիրներ տագ -
նապին միջազգայնացումը կ'ուզեն եւ թէ
իրենց խաղերը կը ձգտին երկիրը «կիպ -
րոսացիներու»։ Հինգշաբթի առտու Ֆրանս -
նիթէնէն, կ'ըսէր նաեւ՝ Լիբանանը տե -
սակ մը Ռոտտելիա է, ուր ձերմակները՝
մարոնիներն են։

Արաֆաթ սպառնացած է Ամերիկա -
ցիներուն այն պարագային երբ Նոր նա -
ւատորմը փորձէ միջամտել։ «Ամերիկա
կ'ըսէ որ 24 ժամէն իր նաւատորմը այս
ափերը կը հասնի, բայց ես կ'ըսեմ բարի
կուգան եւ կը պարտուին ինչպէս պար -
տուեցան Վիէթնամ»։

Ֆիկապալի մէջ հայր Միշէլ Ռիքէ
յօդուածով մը կ'անդրադառնայ Լիբա -
նանի, հակիրճ պատմական ընելէ ետք
եւ յիշելով քրիստոնեաներու անցեալը։
Ժամ առաջ հարկ է վերջ տալ ջարդին,
կ'ըսէ վարդապետը, որ շատ քաջ կը գտնէ
Սուրիոյ Պատրիարքին վերլուծումը, ուր
երեւան կը հանուէին քրիստոնեաներու
յանցանքներն ու պատասխանատուու -
թիւնները։

Վերջացնելէ առաջ, յիշենք նաեւ որ
Մոսկուան ալ բան մը ըսած է, որպէսզի
չկարծուի թէ միայն անոր «սիրտը չի
ցաւիր»։ Փարիզի իր գեսպանը յայտարա -
րած է թէ Սուրիոյ Միլիթինը «չստ մտա -
հոգ է Լիբանանի պայթուցիկ կացութե -
նէն բայց կը յուսայ որ Լիբանանցիներու
ջանքերէն զատ, խաղաղասէր Պետու -
թիւնները իրենց կարգին ամէն ջանք կը
թափեն օժանդակելու համար տագնապին
լուծումին խաղաղասէր հիման վրայ»։
Իսկ եթէ այս բոլոր խօսքերուն տեղ,
մեծ թէ փոքր Պետութիւնները դարձէին
զէնք հայթայթելէ...։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 29)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ՝ ԱՌՈՂՋԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐ

Կիրովականը, որ իր մեծութեամբ Հա -
յաստանի երրորդ քաղաքն է, մտած է
առողջարաններու քարտէզին մէջ։ Լոռիի
ձորի հանգստի ծանօթ գօտիներէն մէկը
տասներորդ հնգամեակին կը դառնայ հա -
մամիութեանական առողջարան։ Երկրա -
րանները Փամբակ գետի հովիտին մէջ
յայտնաբերած են բուսիչ ջուրի մեծ աղ -
բիւր մը։ «Լոռի» հանքային ջուրը, որ
երկրի մակերեսը դուրս կուգայ մօտ 200
մեթր խորութենէ, կը նմանի Ջերմուկի
յայտնի ջուրերուն։ Կը գործածուի շա -
քաբախի, ջրային համակարգի եւ այլ
հիւանդութիւններու բուժման համար։

Քաղաքի գարեջուրի գործառն մէջ
արդէն ստեղծուած է մասնագիտացուած
արտադրական մաս մը, որ այս տարի
կ'արտադրէ երեք միլիոն չիչ։ «Լոռի»։
Յառաջիկայ տարիներուն կը ստեղծուի
մեծ ձեռնարկութիւն մը, որ պիտի կա -
րենայ տարեկան տալ ջուրը 100 միլիոն
չիչ։ Սկսած է ցեխարուծարաններու մեծ
մասնաշէնքի շինարարութիւնը։

Հայաստանի առողջարաններու զար -

Վերջին ժամ

ՍՈՒՐԻԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ՄԻՋԱՄՏԵԼ

Հինգշաբթի առտու ժամը 10ին կը հա -
ղորդուէր թէ Դամասկոսի կառավարու -
թիւնը զեկոյց մը հրատարակած է ուր
կը սպառնայ միջամտել զինեալ ուժերով
կարգն ու կանոնը վերահաստատելու հա -
մար Լիբանանի մէջ եւ շարունակելու պա -
ղեստինեան յեղափոխութիւնը։

Քակի ըր տղով

ԹՈՒՐԻՔԻՈՅ մէջ զանազան եղեռնափոր -
ձեր նշած են ծայրայեղ ձախ գործիչնե -
րու մահուան հրդ տարեդարձը (Քուլը -
տէրէ, Սեւ ծովի ափին)։ Պոստոյ մէկ ոս -
տիկանատան առջեւ ուռմբի մը պայթու -
մէն վիրաւորուած են երկու ոստիկան։
Անդրայի մէջ ալ ուռմբ մը պայթած է
աջ թերթի մը գրասենեակներուն, մա -
մուլի գործակալութեան մը եւ Ֆիլիփս
ընկերութեան առջեւ։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ախոյեան ակումբներու բա -
ժակի կէս-աւարտական հանդիպումն -
րուն՝ Սէնթ-Էթիէն 1-0 յաղթեց հռան -
տական Այնտհոլընի, ինչ որ սակայն պի -
տի չբաւէ հաւանաբար որ Ֆրանսական
ակումբը աւարտականի հասնի։ Միւս
կողմէ Ռէնս տը Մատրիւս եւ Պայէրն 1-1
հաւասար մնացին։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահ Սատաթ, Պոնի
մէջ ստորագրած է տնտեսական երկու
համաձայնագրեր, որոնք 230 միլիոն
մարքի օգնութիւն մը կ'ապահովեն Եգիպ -
տոսի։ Պոնի բացարձակ վերապահութիւն
ցոյց տուած է Սատաթի զէնքի պահան -
ջին, ինչպէս նաեւ հիւլէական ուժանիւթի
արտադրութեան կեդրոնի մը կառուցման
նկատմամբ։

զացման մարզին մէջ պիտի նախաձեռ -
նուին նոր շէնքերու կառուցումին եւ
յարմարութեանց ստեղծումին։ Այսպէս,
Ջերմուկի մէջ պիտի կառուցուի 500 տեղ -
նոց նոր բուժարանի մը շէնքը, գոյ աւա -
դան մը՝ ջուր տալընելու գրութեամբ,
համերգի եւ շարժանկարի սրահ մը։ Արդ -
նի մէջ պիտի կառուցուի 400 տեղնոց
նոր բուժարան մը, բուժման, ախտաճա -
նաչումի շէնք մը եւ ցեխարուծարան մը։
Հանքաւանի մէջ, հայ ճարտարապետնե -
րու նախագիծով, դարաւոր ծառերու
թաւուքին մէջ կառուցուած են բուժա -
րաններու 9-12 յարկանի շէնքեր, մարզա -
կան սրահներ եւ հրապարակներ։ Գետա -
փը կը կառուցուի ջուրի կայան մը եւ
կը ստեղծուի ձմեռային այգի։ Ներկա -
յիս Հայաստանի առողջարանները համ -
բաւ ունին թորհ. Միլիթեան եւ արտա -
սահմանի մէջ։ Նախատեսուած է տասնե -
րորդ հնգամեակին զգալի կերպով աւել -
ցնել հանքային ջուրերու արտադրութիւ -
նը։ Մինչ 1971ին արտադրուած է 70 մի -
լիոն չիչ «Ջերմուկ», «Բիմի», «Արգի»,
«Հանքաւան», այս տարի արտադրութիւ -
նը կը հասնի 225 միլիոն չիչի։ Հայաս -
տանի հանքային ջուրերը կը զրկուին
Մոնղոլիա, Ջերմուկաքիա եւ այլ եր -
կիրներ։

Մ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՆՈՐ ՍՐՃԱՐԱՆ

Երեւանի «Ռոսիա» շարժանկար - թատ -
րոնի մէջ բացուած է երիտասարդական
սրճարանը, ուր կուգան ժամանակ անցը -
նելու քաղաքի հիմնարկութիւններու,
ձեռնարկութիւններու եւ ուսումնական
հաստատութիւններու երիտասարդական
խումբերը, որոնց համար սրճարանային
նորհուրդը կը կազմակերպէ երեկոներ,
բանավէճեր, հանգիստներ անուանի
մարզոց հետ։ Այցելուներ կարելիութիւն
ունին ունկնդրելու սրճարանի ճաղի խում -
բը, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ խումբե -
րը։ Սրճարանի բացման երոյթ ունեցած
են Երեւանի պետական համալսարանի,
բժշկական, զերգրուեստական - թատն -
րական հիմնարկներու խումբերը։ Սու -
րիոյ անկախութեան եւ Կանանց Միջազ -
գային օրը հոն տօնած են սփիւռքի հայ
ուսանողները։

Մ
ՆՈՐ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐ ԱՇՏԱՐԱԿԻ ՄԷՋ

Հնագէտներ երեւան հանած են Աշտա -
րակի շրջանի հնամեայ Հախս բնակա -
վայրի տարեգրութիւններուն մէջ յիշա -
տակուած անյայտ էջ մըն ալ։ Յայտնա -
բերուած են այնպիսի առարկաներ, ո -
րոնք կը վկայեն միջնադարուն հայկական
լեռնաշխարհի բնակիչներու բարձր մշա -
կոյթին մասին։ Պեղումներու ղեկավա -
րը՝ Յակոբ Սիմոնեան կը պատմէ. «Մենք
յայտնաբերած ենք հասարակ եւ ջնարա -
կած խեցեղէնի բաւական պատկանելի
հաւաքածոյ, արծաթէ զարդեղէն։ Բայց
ամէնէն մեծ հետաքրքրութիւնը կը ներ -
կայացնէ շինարարական խեցեղէնը։ Քա -
նի մը տասնեակ աղիւսներ յայտնաբեր -
ուած են կաւէ խողովակներու, կղմին -
տրի, գիպսէ գրուազանախշերու հետ
միասին, որոնք օգտագործուած են սեն -
եակներու ներքին զարդարանքի համար։
Աղիւսները միառեսակ չափի են, ինչ որ
կը վկայէ թէ անոնք կաղապարով կը
պատրաստուէին։ Անոնց վրայ պատկեր -
ուած են եղջերուներ, ցուլեր, ուղտեր,
աղաւնիներ, արծիւներ եւ զանազան բոյ -
սեր։ Հարթաքանդակները կը դարձանք
իրենց իրապաշտութեամբ, ձեւերու կա -
տարելութեամբ, յատկապէս նշանակալից
են հին քրիստոնէութեան մշակոյթի հա -
մար, երբ կերպարուեստի առաջնորդին
մէջ անկում կը նկատուէր»։

ՄԵԻԹԱՐ ԱՐԲԱՀՕՐ ԲԱՌԱՐԱՆԸ

(ԲԱՌԳԻՐՔ ՀԱՅԿԱՋԵԱՆ ԼԵՁՈՒԻ)

(Գ. Ե. ՎԵՐԵՅԻՄ ԱՄԱ)

Իրատես ըլլալով, Միթար գիտէր թէ իր տանջալից աշխատանքը անթերի չէր։ Ա. հատորի յառաջաբանին մէջ՝ կը գրէ. «... քանզի եթէ տեսնէ կամք իցեն՝ զկնի հաւաքելու եւ այլոց բազմազան մատենից հայկազանց, ընկալեցի քեզ այլ բառարան ինչ առաւել ճոխ, եւ ընդհանրական, եւ բազմալեզու...»։

Այդպէս ալ եղաւ։ 1836ին լոյս կը տեսնէ Նոր Հայկազան Բառարանը զոր Հրաչեայ Աճառեան կը կոչէ, «հայ լեզուի ամէնէն կատարեալ բառարանը»։

Այդ երկհատոր գլուխ գործոցին առաջին էջին վրայ՝ կայ հետեւեալ պարզ գրութիւնը.

Նոր
ԲԱՌԳԻՐՔ

Հայկազան Լեզուի

Երկաթաթիւնով երկու վարդապետաց Յաչակերտութեան Մեծին Միթարայ Արքայօր
Հ. Գարբիէլի Աւետիքեան, Հ. Խաչատուր Սիւրմէլեան, Հ. Մկրտչի Ազեբեան
... ..

Ի վեներիկ

Ի Տպարանի Սրբոյն Հազարու
Յամին 1836 ՌՄՁԵ

Հայր Ազեբեան յետոյ ամփոփած է այդ Նոր Հայկազանը «Առեւն բառարան» անունով որ տպագրուած է նախ 1842ին, եւ ապա ճոխացած 1865ին Հ. Գրիգորի Ժեղապետի ջանքով (849 էջ, 5×10 սանթիմետր, կամ 3 3/4×6 մատնաչափ)։

×

Վերագտնանք Միթար Արքայօր բառարանին։

Այսօր գրեթէ բոլոր քաղաքակրթուած ազգերու մէջ՝ բնական երեւոյթ մըն է բառարաններու գործածութիւնը։ Սա՝ կայն այդպէս չէր 1700ական թուականներուն։ Միթար Արքայօր բառարանը լոյս տեսաւ 1749ին։ Այդ թուականին քանի՞ ժողովուրդներ բառարան ունէին։ Բաղդադական նպատակով, յիշատակուած են հետեւեալ լեզուներով գրուած բառարաններ բառարանները։

Աւելորդ պիտի չըլլայ շեշտել թէ բոլոր լեզուներու առաջին բառագիրքերը հակիրճ բառացանկեր էին եւ ոչ բառարան։ Հետեւեալ ցանկը գլխաւորաբար կը վերաբերի բառարանական բառարաններու։

Չինարէն.
121ին Շու Շէն կը պատրաստէ առաջին

բառարանը որ կը պարունակէ 9353 բառերու բացատրութիւնը։

Արաբերէն.

Ը. դարուն՝ Ալ Խալիլ Իպն Ասմէտ իր կազմած բառացանկը կը կոչէ «Գիթապ էլ Այն»։ 1302ին լոյս կը տեսնէ Մոհամմէտ Իպն Մուքարրամ իպն Մանսուրի բառագիրքը («Լիւան էլ Արաբ»)։ Լոյս տեսած են արաբերէն բազմաթիւ բառարաններ։

Երբայերէն.
Գերմանիոյ մէջ՝ Եոհան Պուքսթորթ 1607ին կը կազմէ առաջին բառարանը։

Իտալերէն.

Առաջին բառագիրքը կազմած է Ֆրանչեսքո Սիլվանո 1575ին։

Առաջին իտալական բառարանը 1612ին հրատարակած է Գրուսզայի Կաճառը։

Ֆրանսերէն.

Ժան Նիքոլ Եւ Իմար Ռանքոնէ 1606ին կը հրատարակեն առաջին բառացանկը։

Առաջին բառարանը լոյս կը տեսնէ 1690ին Անթուան Ֆիւրքիէի աշխատանքով։ 17րդ դարուն՝ Ֆրանսա աշխարհի հզօր Պետութիւններէն մէկն էր, եւ անոր տէրն ու տիրականը՝ Ռիչարդսոն։ 1635ին ան հիմնեց Ֆրանսական Կաճառը, քառասուն անդամներէ բաղկացած, եւ անոր հրահանգ տուաւ Ֆրանսերէն բառարանական բառարան մը պատրաստել։ Քառասուն հոգի, բոլորը Ֆրանսական Կաճառի անդամ, 59 տարի աշխատեցան եւ 1695ին լոյս տեսաւ իրենց բառարանը։

Անգլերէն.

Նախնա Պէյլի 1721ին հրատարակեց իր «Dictionarium Britannicum, or a more compleat Universal Etymological English Dictionary»

Առաջին իտալական բառարանը, միջազգային առումով, որ կարելի է համեմատել Ֆրանսական եւ իտալական Կաճառներու բառարաններուն՝ Սամուէլ Ժոնսոնի երկհատոր բառարանն է, տպուած 1755ին։

Գերմաներէն.

Առաջին բառագիրքը տպուած է 1722ին, ԳեմինիցՇթեյնի։

Առաջին իտալական բառարանը պատրաստած է Եոհան Կէօրիէ Վալթէր 1727ին։

Սլաւերէն.

Պերմարտո Խոսէ Ալտէթէի բառագիրքը լոյս կը տեսնէ 1606ին։

Հետեւելով Ֆրանսական եւ իտալական Կաճառներու օրինակին, Սպանական Կաճառը կը հրատարակէ իր մէկ հատոր բառարանը 1737ին։

Ռուսերէն.

Առաջին իտալական բառարանը տպարարած է Ռուսական Կաճառը 1794ին։

Լեհերէն.

Սամուէլ Պոկոմիլ Լինտէ, 1840ին կը հրատարակէ առաջին բառարանը։

Շուէտերէն.

Առաջին բառարանը կը տպարարած Անտերս Ֆրեդերիք Տալին, 1850ին։

Չեխերէն.

Առաջին բառարանը տպուած է 1886ին։

Թրքերէն.

1876ին Ասմէտ Վէֆիք փաշա հեղինակեց «Լեհէզէ» ի Օսմանի» բառարանը. (Միթար Արքայօր բառարանէն 127 տարի ետք)։ 1885ին Շեմսէտտին Սամի պէյ կը հրատարակէ իր բառարանը (Քաճառ թիւրքի)։

1890ին լոյս կը տեսնէ Սըր ձէյմա Ռեհաճեպի բառարանը։

Միթար Արքայօր միջազգային արժէք ունեցող հայկազան լեզուի բառագիրքը՝ Հայոց առաջին բացատրական բառարանը՝ տպուած է 1749ին։ Այս թուականէն առաջ՝ մօտաւորապէս միայն եօթը ժողովուրդ բառարան ունէին... Արաբներէն, իտալացիներէն, ֆրանսացիներէն, Անգլիացիներէն, Գերմանացիներէն եւ Սպանացիներէն։ Վերջին երեք երկրներէն բառարանները գրեթէ ժամանակակից են Միթարայ բառարանին։

Վերոյիշեալ եօթը ժողովուրդները աշխարհի հզօրագոյն ազգերն էին։ Պետութիւն ունէին, Կաճառներ ունէին, համալսարաններ ունէին, անթիւ գիտնականներ ունէին եւ կը վայելէին ամէն յարմարութիւն եւ հարստութիւն։

Իսկ Միթար ինչ ունէր։ Ունէր համոզում, գիտակցութիւն եւ աշխատասիրութիւն... ու մանաւանդ ունէր իր մէջ Հայ Հանճարը։ Ունէր ժողովուրդ հպարտ պիտի ըլլար եթէ ունեցած ըլլար Միթար Արքայօր հայկազան բառագիրքին նման բառարան մը։

×

Ստեփանոս Նազարեանց Միթարը կը ներկայացնէ իրեն «Նախախնամութեան մարդը որ երեւած է հայկական մօռյալ հորիզոնին վրայ» լոյս եւ գիտութիւն սփռելու Հայոց տարաբախտ ժողովուրդին մէջ»։

Լէօ Խիստ ճինադատ մըն էր։ Բայց եւ այդպէս՝ կը գրէ, խօսելով Ս. Հազարի մասին, «Իսկ միայն գրագիտական զբաղում չէր, այլ մանաւանդ գրական մի մեծ դպրոց, որի նմանը դեռ չէ տեսնել մեր պատմութիւնը հին մեծ գրաբեր անկումից յետոյ»։ (Հայոց Պատմութիւն, Երեւան, 1946, Գ. հատոր, էջ 992)։

Արդարեւ, Միթար հայ լեզուն, Հայոց ոսկեդարն ու փառապանծ անցեալը մոռացութեան փոշիէն ազատեց, եւ այսպիսով՝ ներշնչեց ապագայ հայ սերունդները։

×

Սամուէլ Ժոնսոն իր բառարանի յառաջաբանին մէջ գրած է, «Մինչ ուրիշ բոլոր հեղինակները կրնան զովասանք աշխատել, բառարան յօրինողը կրնայ միայն յուսալ յանդիմանութենէ խուսափել, եւ նոյնիսկ այս բացատրական վարձատրութիւնը քիչերու վիճակուած է»։

Պարագան նոյնը չէ Միթարայ համար։ Ընդհակառակն, Միթարը իրաւունք ունի հայ ազգի երախտագիտութեան, որովհետեւ իր մեծագործութիւններէն մէկը իր բառարանն է որուն յատկութիւնները անհնահատելի են։ Աւանդ եղաւ Միթարայ համար այդ բառարանը որուն իրագործման մօտեցաւ զիտունի ակնածանքով մեր նախնեաց հանդէպ, եւ հայազգայ պատկառանքով՝ մեր լեզուին հանդէպ։ Իր բառարանի միջոցով՝ անցեալ դարերու վաստակը փոխանցուեցաւ ապագայ դարերուն։ Բառամթերքի ճոխ շտեմարան մը կերտեց։

Լէօ այսպէս կը նկարագրէ այդ բառարանը, «... Միթար արքայի մի ահալին գործը, որով նա վերջացնում էր բազմաբեկ կեանքը եւ հանդիսանում էր Հայոց լեզուի մեր վերանորոգիչներէն մէկը։ 1749 թուականի Մայիսի 19ին լոյս տեսաւ «Բառագիրք Հայկազան լեզուի» հայկական գործը, որ մի դարագլուխ է կազմում մեր գրականութեան մէջ»։ (Հայոց Պատմութիւն, Երեւան, 1946, Գ. հատոր, էջ 993)։

Միթարայ բառարանը, միջազգային չափանիշով, մշակութային վիթխարի աշխատանք մըն է։ Կը խոնարհիմ Հայ Հանճարի այս կոթողին առջեւ։

ԵՆՈՎՔ ԼԱՁՈՒՆԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԻ ԳԱՂՈՒԹ

ՀՈՌՄԻ մէջ Մարտ 22ին առաւօտեան ժամը 11ին Իգնատիոս - Պետրոս Պաթմեան Կաթողիկոս - Պատրիարքը ընդունուեցաւ Պօղոս Զ. Ի կողմէ։ Սիրալիլ հանգիստէն ետք, Իգնատիոս - Պետրոս Ժ. ներկայացուց Պապին Գէորգ Վ. Զապպարեանը, որ մօտերս պիտի ստանանք Լիոնի Հայ Կաթողիկէ Նարեկեան վարժարանի տնօրէնութիւնը։ Պօղոս Զ. օրհնեց այս նոր ազգագրու եւ եկեղեցային ձեռնարկը եւ տեղեկութիւններ քաղեց Լիոնի Հայ հաստարկութեան եւ անոր կեանքի շուրջ։ Այս առթիւ անգամ մը եւս յայտարարեց թէ ինքը շատ կը սիրէ հայկական պատարագին ծիսակատարութիւնն ու երգերը։

ԳԱՒԱՌԱՑԻ ԹԼԿԱՏԻՆՑԻԻՆ

Իր թղթակցութիւնները կը հրատարակէ Շահնազարի «Հայրենիք» օրագրին մէջ ինչպէս նաեւ Մ. Մամուրեանի «Արեւելեան Մամուլ»ին։ Իր գրութիւնները ընդհանուր առմամբ եղած են ազգագրական, գաւառական զբաղմունքներ կախարդական ու գրաւիչ թարմութեամբ ուշադրաւ եղած է պոքաւայ մտաւորականութեան մօտ։

Կրթական լուրջ գործունէութիւնը կը սկսի այն ատեն երբ կը գորացնեն Ս. Յակոբ թաղի վարժարանները, զանոնք դարձնելով մէկ յայտարարի՝ Կեդրոնական վարժարանի։

Թլկատիւնցի որպէս տնօրէն գլուխը կ'անցնի յիշեալ վարժարանին ու քանի մը տարուան մէջ զայն կը հասցնէ երկրորդական կրթութեան կարեւոր հաստատութեան մը աստիճանին, այնպէս որ նոյն կրթական տունէն վկայուող աշակերտը՝ Պոլսոյ թրքական բարձրագոյն

վարժարաններուն մէջ ընդունուելու իրաւունքը կրնար ունենալ առանց այլ եւ այլի։

Իր կրթական երկարատեւ գործի արդիւնքը համեմատաբար այլ ուսուցչապետներու (գաւառի) իրապէս եւ դրամական հզօր, գաւառականի կը արդիւնաւոր եղած է։ Բազմաթիւ են իր աշակերտները որոնք ազգային գործունէութեան մէջ կարեւոր դեր կատարած են յայտնաբերող ժողովուրդին։ Իր բազմաթիւ աշակերտներէն մեծադիպել հանդիսացաւ յայտնի արձակագիր Ռ. Զարգարեան, որու մասին խօսուեցաւ այս սրահին մէջ եւ չիշուեցաւ թէ այս վերջինը եղած է գաւառական գրականութեան վարպետ Թլկատիւնցի խորիմտ աշակերտը եւ անոր շունչով մեծցած որոշ ժամանակաշրջանի մը ընթացքին։

Իր տաղանդաւոր աշակերտներուն կարգին պէտք չէ մոռնալ իր անդամակից գաւառի որմէ կայ սիրուն էջ մը հրատարակուած «Արեւելեան Մամուլ»ի մէջ եւ ամփոփուած վերոյիշեալ գրքին մէջ։ Բաց աստի, իր արտադրութիւններէն օգտուած ու ազդուած են շատեր, որոնք շարունակած են քալել իր ճամբէն դէպի մայր գրականութիւն։

Թլկատիւնցիին անտիպ գործերէն (1895ի ջարդի շրջանի նկարագրութիւնը) բոլորովին փոշիացած են աղէտի օրերուն,

որոնց համար շատ աղի արցունք թափած է մեծ ուսուցիչը։

Զուրումի եւ արհաւիրքի օրերուն մեծանուն գաւառացիին կը պահուելու թուրքի ձեռք չիյնալու մտօք, եւ աշխատելու իրեն կը գտնէ թաքստոցը ու ձերբակալել վերջ բանտ կ'առաջնորդէ, ուր կը պնտուի եղեր բազմաթիւ անմեղ Հայեր, Վարդան քահանայ, Պատուելի Վ. Ամիրխանեան եւայլն։

Բանտէն անդին իրեն կը վիճակուի այն ահաւոր մահը որ երբեքիցէ մարդկային պատմութիւնը արձանագրած ըլլայ։

Նոյն ճակատագրին ենթարկուեցան ու նոյն ճամբէն քալեցին իր կիսն ու վեց անմեղ աղջիկները։

Այս համառօտ կենսագրականին վերջ, անցնելը անմիջապէս Թլկատիւնցիի գրականութեան։

Գաւառահայ Ֆրէյլըրի եւ գրականութեան մեծագոյն վարպետներէն է թլկատիւնցի, անոր հզօր եւ կենսանորոգ վրձինը տուած է այնպիսի գունաւոր եւ գեղուն պատկերներ, որոնք ամէն բանէ առաջ բոլորիս զմայլանքին կ'առաւարդէ ձորը կ'ըլլան։

Ան հաւատաւոր մըն է գաւառի բարքերուն, աւանդութիւններուն եւ կենցաղին, կը սիրէ գիւղը, բայց մոլորութեանց հեւքը չունի իր մէջ, կը տեսնէ անախորժ

երեւոյթներ, տիպեր, կը կ'էջ դանդաղ անխնայ հեղեղով հանդերձ։

Ազգային յառաջդիմութեան շափազանց բծախնդիր եւ նախանձախնդիր դիրքի օժուէ՝ կը խաղաղանք գեղի տղէտ վեղարաւորները յաճախ համարակ որակելով զանոնք։ Ազգային կեանքի մէջ, ան աղիւս տիպար մըն էր, մնաց անխախտ իր հաւատքին վրայ մինչեւ իր եղերաւ կան մահը եւ շարունակեց անսպառ թալ ազգին պատրաստուած ուսուցիչներ եւ գործօն տարրեր։

Թլկատիւնցիին եղած է՝ գաւառի անտաշ գիւղացիին մէջ բոյն զնոյ յետադիմական գաղափարները վճռող ու վանող եւ զարթոնքի լուսաւորութեան չեփով հնչող։

Իր արտադրութեանց մէջ կան մտքեր եւ խորութիւն որոնք կը շեշտեն, երեւան կը բերեն գաւառացիի չափէն աւելի մտային խեղճութիւնը։ Ան իր պահպանողական գաղափարներով ազգայնական է եւ իր մէջ ծրարակող հաւատքը դէպի հայ ժողովուրդի բարօրութիւնը կը մնայ անխախտ եւ անհղծ։

ԿԱՐՕ ՄԵԻԹԱՐ

(Շար. - 3)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԻ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՐԵՂԵՆ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԸ

— 0 —
(Բ. և Վերջին մաս)

Սերժանտի արշավանքները կը կատարէին հայ լինարար ձեռքերու ստեղծած — արշավանքի թափը: Հայ ճարտարապետա-
արարական տեղեկագրութիւնները կը վերսկը-
նէր 150 տարի ետք՝ Ժ. Գ. — Ժ. Գ. դա-
նիստը, երբ կիլիկիոյ հայկական թա-
ղարարութեան տեղեկագրութիւնը կ'առ-
նէ հայկական ճարտարապետութեան երկ-
րէն վերածնունդը: Նոր թափ կը ստա-
րար լինարարութիւնը, ամբողջութեամբ կա-
նաչափ լինարարութիւնը: Յի —
նոյն ժամանակ, Սիւրբ, Անարգարան, Այսաւ, Ատա-
նայ: Բերքերէն եւ ամբողջութեամբ կամբար-
այ, Վահագն բերքը եւ ուրիշներ:

Այստեղ, հայկական ճարտարապե-
տութիւնը կ'ապրի խառնուրդ եւ ամբողջութեան
կապը չըլլան մը. թէեւ Ժ. Գ. — Ժ. Գ. դա-
նիստը կը կառուցուին Շողակաթի, Սոր-
կաթի, Ս. Թադէոս Առաքելի (այժմ՝
Երեւանի մէջ) եկեղեցիներն ու վանքերը,
սակաւն զարգացման նոր շրջան մը տես-
նալով: Համար պէտք է հասնիլ մինչեւ Ի.
Գ. երբ թորամանեանի գիտական մըտ-
քն եւ թափանցանի հայկ. ճարտարապե-
տական արդիականացած ոճին շնորհիւ,
հայկական ճարտարապետութեան առջեւ
կը լուսաւորէ նոր դարաշրջան մը:

Այստեղ, շրջանի հայ ճարտարապետ-
արար, մասնաւոր Հայաստանի մէջ, իրենց
կառուցումներուն մէջ կը դնեն սկիզբ ու
հալի հայկ. հին ճարտարապետութեան
արդիական նկարագիրը եւ յատկանշիչները
զանազան հանդերձ, դանդաղ արդիական
նկարագրին մէջ: Այս տեսակէ —
տէն վերջին օրինակներն են՝ Ծիծեռնա-
կաթիլի բարձունքին վրայ կառուցուած
Երեւանի Յուշարձանը, որու ճարտարա-
պետներն են Արթուր Թաթևանեան եւ
Սարգիս Գալաշեան, Սարգիսապատի հե-
րամատարին նուիրուած Յուշարձան —
դրամալարը, որու ճարտարապետն է
Թաթևայի խորայնէն:

Հայկական ճարտարապետութեան ար-
դիական բնոյթով եւ պատմական յատկա-
նշանով զբաղած են հայ, ռուս եւ եւ-
րոպացի ճարտարապետներ եւ գիտնա-
յններ, որոնցմէ շատեր կատարած են
գիտական խոր ուսումնասիրութիւններ
եւ լայն ընծայած հատորներ: Աւստրիա-
նէ գիտնական Ստրիկովսկի ատանձին
վերջ մը գրած է՝ « Հայկական ճարտա-
պետութիւնը եւ Եւրոպան » խորա-

գրով, որուն մէջ ուսումնասիրելով հայ-
կական ճարտարապետութեան արուեստն
ու անոր ազդեցիկն յատկանշիչները կ'ըսէ՝
Արեւմտեան Եւրոպայի ուսումնական եւ
գոթական ոճերը արեւելեան ծագում ու-
նին եւ այդ ոճերու նախորդները Եւ-
րոպա դառած են միջնադարեան հայկա-
կան ճարտարապետութեան միջոցով, հայ
գաղթականութեան ուղիներով: Թորոս
Թորամանեան, Յ. Օրբելի, Լինչ, Ստրիկ-
ովսկի, Ստ. Մնացականեան, Բ. Առա-
քելեան, Ե. Լալայեան, Կարօ Ղաֆաղար-
եան եւ բազմաթիւ ուրիշներ ուսումնա-
սիրութիւններ եւ հատորներ նուիրած են
հայկական ճարտարապետութեան տար-
բեր երևոյթներին: Յիշեալ —
ները յետ ուսումնասիրութեան եկած են
այն եզրակացութեան, որ հայկական
ճարտարապետութեան ոճը ինքնուրոյն է
եւ Ժ. դարէն ի վեր նոյնիսկ որոշ ազդե-
ցութիւն ալ ունեցած է Յունաստանի,
Սեբասթիոյ, Պուլիպոլիոյ, Ռումանիոյ, Ի-
տալիոյ եւ այլ երկրներու եկեղեցական
ճարտարապետութեան վրայ:

Հետաքրքրական է հոս մէջըրեւել հատ-
ուած մը այն յօդուածէն, զոր ստորագրած
է Ալպէր Պիւրնէ՝ Պրիւսէի կալուստա-
դոյն օրաթերթերէն՝ Լը Սուսայ Մարտ
17ի թիւին մէջ: Յօդուածագիրը խօսելէ
ետք աշխարհի շուրջ կողմերը կատարուող
հնարաւորական պեղումներու մասին, մա-
նաւոր հին քաղաքակրթութեան տէր
ժողովուրդներու յուշարձաններու մարզէն
ներս, դիտել կուտայ որ ներկայի հնա-
խոյզ գիտնականները բժարնդէր են ճշ-
դելու իւրաքանչիւր յուշարձանի եւ կա-
ռուցի մը վերականգնման աշխատանքնե-
րուն մէջ առեւալ կառուցի հարազատ դե-
մագծի պահպանութիւնը, սորուած ըլ-
լալով որ յաճախ վերականգնման ըն-
թացքին ճարտարապետներ կը չեղին ան-
կէ: « Կենդանի քարեր » խորագրին տակ
իր յօդուածին մէջ Պիւրնէ յիշելով Գառ-
նիի հեթանոսական տաճարի վերականգ-
նումը՝ ճարտ. Ա. Սահինեանի ղեկավա-
րութեամբ, դիտել տալէ ետք որ յառա-
ջիկայ Մայիսի Գառնիի մէջ տեղի պիտի
ունենայ Սիմֆոնիոն մը, նուիրուած հնա-
դարեան արուեստին՝ կը գրէ. « Պատ —
գաժառոյթները պիտի կարեւորեն դատել թէ
Ա. Սահինեան տառացի գործադրած է՝
անցեալի հոյակապ ժառանգութեան պահ-
պանութեան արդի սկզբունքները, թէ
ոչ ան կը պատկանի տակաւին հին դըպ-
րոցին » ու կ'աւելցնէ որ տաճարը վերա-
կառուցուած է 1679ի երկրաշարժի հետե-
ւանքով քանդուած յուշարձանի մնա-
ցորդ քարերով: 1966ին սկսած աշխա-
տանքները աւարտած են անցեալ տարի:

Հայկական ճարտարապետութեան ու-
նեցած ազդեցութեան մասին՝ օտար եր-
կիրներու ճարտարապետութեան վրայ,
ընդհանրապէս վկայութիւն մը՝ բազմաթիւ ու-
րիշներու շարքէն: Պերկամոյի մէջ, ան-
ցեալ Յունիսի վերջերը, տեղի ունեցաւ
Հայ Արուեստի Առաջին Միջազգային
Սիմպոզիումը, որուն կը մասնակցէր փո-
-

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ՏԱՂԱՆԻ ՄԷ՝ ՆԱՖԻԼ Ե ԱՆ

— 0 —

Մարտ 17ին, Սալ Փլեյնէ, նոր ճարտ
մը, Հանրի Նաֆիլեանի ճարտար արթնացուց
հնչիւնները, ուղեւորեց արեւելները: Ո՞վ
գիտէ Փարիզի մէջ: 19 տարեկան այս դե-
կավարը, յաջողութեամբ վարելէ ետք,
Շօփէն — Փլեյնէ եւ Կալօ, իր հիմնած
Թիւրքիսիա նուազախումբը, այս անգամ
շատ աւելի ընդարձակ վայր մը ընտրած
էր, սապարէզ տալու համար, Պախի,
Վիլյալտի, Նաֆիլեանի եւ Ռիշար
Շթրաուսի ընդմէջէն, երաժշտութեան
այն մղձաւանջին, որ գիւղեր կը խռովէ:

Պրանսպարթալ Գ. Բոնսերթօն թոյլ
տուաւ Նաֆիլեանի, սկիզբէն, հաստատե-
լու 20ամեայ իր երաժիշտներուն վարպե-
տութիւնն ու քաջ երաժշտապետութիւնը,
որոնք առանց ձկնու տարին այս գործը
եւ ուժգնութիւն կը շարունակէր գործին առանց
կասեցումի թափը: Ղեկավարը կընար,

Ֆիւհէօր — ճարտարապետ կրիկորէ Իոնես-
քու՝ իբրեւ ներկայացուցիչ Ռումանիոյ:
Ռումանացի ճարտարապետը յիշեալ սիմ-
պոզիումին տուած իր դասախօսութեան
ընթացքին՝ «Արուեստապետական կապեր,
մասնաւորապէս ճարտարապետութեան
վերաբերեալ, Ռումանիոյ եւ Հայաստանի
միջեւ» նիւթին շուրջ, խօսելով հայկա-
կան ազդեցութիւններու մասին ուսմէն
միջնադարեան արուեստին վրայ, կ'ըսէր.
« Հայ ճարտարապետութեան հետքերը
Ժ. դարէն սկսեալ յատկա կերպով ձեւա-
կերպուած եւ իւրացուած էին ուսմանա-
ցի վարպետներու կողմէ » (տես «Յառաջ»
1975, Սեպտ. 13): Նոյն սիմպոզիումին,
Պուլիպոլիոյ ներկայացուցիչը՝ ճարտ.
Նելի Զանեւա — Տէչեւեա, կ'ըսէր.
« 1972ին Հայաստան այցելեցի: Պրպը —
տումներու ժամանակ եկայ այն եզրա-
կացութեան թէ մեր կարգ մը միջնադար-
եան եկեղեցիները կրած են հայկական եւ
վրացական ճարտարապետութեանց ազ-
դեցութիւնները » (տես՝ նոյն տեղը):
Հայկական ճարտարապետական ար-
ուեստը Եւրոպային ծանօթացնելու տե-
սակէտէն մեծ գործ կը կատարեն Հոմի
եւ մանաւոր Միլանիոյ ճարտարապետ-
ները՝ Ալիսիո Նովելլոյի ղեկավարութեամբ,
ուսումնասիրելով եւ ղեղեկա-
տիպ հրատարակութիւններով լաւագոյն
ծանօթացնելով հայ քարերու արուեստը
եւ Հայաստանի քարեղէն համապատաս-
խանները լսելի դարձնելով օտար բազ-
մութիւններուն:

ՀՐԱՆԻ ԱՃԷՄԵԱՆ

այն ատեն, ինքզինքը յանձնել Վիլյալտի
կրթաբի Ռէ մաթէօն Բոնսերթօնի քիչ
մը ղեկարակ ղեկաւորութեան, ուր կրթա-
բի ժան — Փիլիպ Թիւրքիսի թաղուն
հնչականութիւնները կը սնանէին լարե-
րուն քնարական մակընթացութեամբ,
միշտ վերածնելով մինչեւ վերջին ուրա-
խութեան պոռթկումը:

Բայց նուազահանգէսին վերջին երկու
գործերն էին, որոնք պիտի յայտնարե-
րէին Նաֆիլեանի ամենախոր ներշնչումը:
Նախ՝ իր իսկ գործը, անշուշտ — Երա-
ժշտական վերածնունդը գործ ըրած է
Ժ. Մ. ալ Հերիտալի երեք հնչականներէ
ուղեւորութիւն կը գրաւեն իրենց ծայրա-
յեղ սեղմումով՝ իւրաքանչիւրը քանի մը
վայրկեան:

Քրիշէմոսեթ, յանկարծակի փաւէն
տ'օնկեր, լուծ լարերու անշարժ սարսուռը
կամ փողի մը թնդիւնը կը բաւեն ողե-
կուելու համար իրենց թարմութեան կամ
վերագոյն թնդութեան մէջ, բանաստեղ-
ծին թէեւ այնքան պայմանադրական
պատկերները: Պան աստուծոյ ոստում-
ները փերեղաներու ընդմէջէն, Անտո-
նիոսի եւ Կղէպպալայի նուազուն սե-
րերը, ճակատամարտի մը բոնբոնը:

Վերջապէս, Ռիշար Շթրաուսի Միքա-
մարֆոնները փայլուն ցուցադրութիւնը ը-
րին ղեկավար Նաֆիլեանի առաքելուն —
թեանց ու այս գործը, որու հերարձակ
վիպականութիւնը բացայայտ կերպով կը
համապատասխանէ իրենին, կարծես իս-
կապէս կը ժայթքէ իր ձեռքերէն: Միւր,
ճշալ եւ մեծնիլ 23 երաժիշտներու ընդ-
հատ շունչին կը շարունակուի (նշենք, ի մաս-
նաւորի Ա. Վոթակին՝ Ֆիլիպ Կուլիւի
անհաւատալի լարուածութիւնը, միշտ
խզումի պատրաստ եւ միշտ պահպան —
ուած), 23 երաժիշտներ, որոնք իրենց դե-
կավարով, կը ճառագայթեն նոյն յոյսով
եւ կը տառապին նոյն ցաւով:

Հայ ղեկավար մը ծնաւ: Ո՞վ գիտէ:
Թող հանրութեան ջերմեաններով
վերջապէս պատասխանէ իր ջերմեան —
դութեան:

ԱՆՆՊԵՐՃՈՒՀԻ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ (*)

(*) ԽՍՀՄ — Աճ — Պերմուտի Բարսեղ-
եան քառն է գրագիտուի՝ Պերմուտի
Բարսեղեանի եւ գաւալը Միքայի Արմէն
Բարսեղեանի: Ներկայիս գաւալը գրա-
կանութեան մեթոդիկ մեթոտաւ մը կը
պատրաստէ իր շատ տարուած է երաժիշ-
տութեամբ: Իր այս գեղեցիկ գրութիւնը
քարգմանած ենք Փրանսերէն բնագրէն:

ԺՊԻՏՆԵՐ

Օր մը Սոկրատին հարցուցին.
— Ինչո՞ւ չէք ուզեր գրաւոր բան մը
թողուլ:
— Որովհետեւ թողութիւն աւելի սուղ է,
քան անոր վրայ գրելիքներս:

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԹԵՐԹՈՆԸ

(56)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՁԸ

Մեծ վեպ

Սիւրբի, ընտանեկան կեանքի
Ա. ՄԱՍ

ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐՈՒ ՆՈՒՐԱԸ

Դուրս իր առջեւ բաց ձգուած էր եւ
ուրախութիւնը չափ ու սահման չունէր:
Ինչո՞ւ սակայն...
Ուղի մարդ...
Ատուծ ժամը եօթն էր, լոյսը ծագած
էր արեւն, բայց երկինքին երեսը սեւ էր,
որովհետեւ ամպերը ծածկած էին արեւը:
Ատուծ մէջ մը թուի ամպերը պա-
ռուտելով որոտումներ կը լսուէին եւ
կապտաւուն կայծակներ հրեղէն օձերու
պէս երկինքն ի վար կը սողային:

Գլխամասն գործողութիւնը սովորա-
բար բանտին մէջ տեղի կ'ունենար. մա-
հապարտը երբեմն Հառաչանքի կամուր-
ջին քարէ աթոռին վրայ կը գլխատէին:
Գլխատուելէն յետոյ արեւը տեսակ մը
աւազանի մէջ կը վազէր, ուրիշ ուղղակի
շրանք կը հոսէր:

Երբեմն ալ, երբ ժողովուրդին օրինակ
տալ ուզէին, զայն վախցնելու համար
հրապարակաւ տեղի կ'ունենար գլխատ —
ման գործողութիւնը, Սուրբ Մարկոս
հրապարակը, ուր կառավարնաւ մը կը կա-
ռուցանէին:

Մահապարտը կառավարնաւ երթալու
համար պարտաւոր էր Հառաչանքի կա-
մուրջէն անցնիլ: Ինչպէս որ ասկէ առաջ
ալ ըսինք, այս մահապարտը դատութեան
պալատը եւ պետական բանտը իրար միա-
ցնող օդային կամուրջի մը կը նմանէր:
Ձեզունը կամուրջաձեւ էր եւ բարակ տախ-
տակներով մը շինուած: Դուրսէն տես —
նողը այնպէս կը կարծէր թէ երկու շէն-
քերը իրար միացնող տեսակ մը նրբանցք
էր ան:

Կամուրջին ծովուն կողմը նայող երե-
սին վրայ լոյս առնելու համար պատու-
հան մը կար որ հաստ երկաթէ ձողերով
պաշտպանուած էր:

Գլխամասն գործողութիւնէն առաջ, իր-
րեւ վերջին շնորհ, մահապարտը կը բե-
րէին կը կեցնէին այդ պատուհանին առ-
ջեւ, որպէսզի վերջին անգամ մը կարե-

նայ տեսնել ամբողջ Վենետիկը:

Այն օրը, բոլոր եկեղեցիներուն դրան
վրայ մահապարտը փակցուած էին ծա-
նուցանող թէ նոյն օրը տիրահոգակ աւա-
զակ Սքալապրինօն պիտի գլխատուէր
Սուրբ Մարկոս հրապարակին վրայ:

Հակառակ այդ ծանուցումին, այն օրը
հրապարակին վրայ մարդ — մարդասանք
չկար: Ջրանցքին առջեւի տափանաւերը
գրեթէ պարտալ էին, որոնք քարափին
կապուած, կէտ ձուկերու պէս կը շար-
ժէին ջուրին երեսը:

Փողոցները գրեթէ ամայի էին:
Երբ ընտելեան տարերը իրարու դէմ
պատերազմին մարդը պահուստեղ տեղ
կը փնտռէ, փոթորկոտ օր մըն էր եւ ա-
մէն ոք ապահով տեղ մը ապաստանած
էր:

Դուրսը քամին կը մոնչէր, կայծակներն
ու շանթերը իրարու յաջորդելով կը դո-
ռային եւ այս աղմուկներուն տխուր կեր-
պով կուգային կը ծանախցնէին ահա —
զանգներ, որովհետեւ շանթը քաղաքին
մէջ քանի մը տեղ հրեւհ ծագելուն պատ-
ճառ դարձած էր:

Մահապարտը, դուրսը միշտ սեւ կըն-
դուողով ծածկուած, սանդուխէն վեր ել-
լի սկսաւ:

Դահլիճը, տապալը ուսին, անոր ա-
ջեւն կը քալէր: Ձախ կողմէն կը քալէր
քահանայ մը, որ աղօթք մը կը մարմը-

թար: Առջեւ եւ ետեւ զինուած պահակներ
կային:

Երբ վրայի յարկը ելան, քահանան ը-
սաւ.

— Ձաւակ, սուրը պատարագին ներ-
կայ պիտի գտնուիս եւ հաղորդութիւն
պիտի առնես:

Մահապարտը սարսուռ: Հաղորդ առ-
նելու համար սեւ կնքուող հանել պէտք
պիտի ըլլար:

Ժամկոչը, որ ձեռքը խոշոր խաչա —
փայտ մը բռնած առջեւէն կը քալէր,
գլուխը դարձնելով ըսաւ.

— Տէր հայր, եթէ քիչ մը շուտ չըս-
լենք, ուշ պիտի գտնուէք եւ գլխատումը
տեղի պիտի չունենայ: Մատուրն մէջ ալ
պատարագ ունինք, ո՞ր մէկուն պիտի
հասնինք:

Այս միջոցին իրաւարար կայծակ մը
փայլեցաւ երկինքին վրայ եւ շանթ մը
դուռաց: Ամբողջ կամուրջն ու բանտը
հիմքէն սարսեցան...:

— Ուրեմն ամապարտներ, պատասխա-
նեց քահանան դեփ — դեղին կտրելով:
Պատարագին տեղ աղօթք մը կ'ընեմ, հա-
ղորդութեան տեղ ալ «ի վերին Երուսա-
ղէմ» մը կը կարդամ, լմնցաւ քնաց:

Դահլիճը գլուխովը հաւանութեան նշան
մը ըրաւ եւ մարդասպան թափօրը իր
ճամբան շարունակեց:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱԳՈ

(Շար.)

ՀՈԳԵԶԱՆԳԻՍ

Այս Երեւանի Գրեզոր ֆաթիւնեան, Տէր եւ Տիկին Ժան-Լուի Գազառէ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Տիէօ եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՓԱԹԹՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան տարեկիցին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 4, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՌԻՉ

Շարաթ, Ապրիլ 3ին, առէ Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ սոսկալի չարչարանացն եւ մտին ի վերայն:

Ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ խորանին վարագոյրը բաց՝ պատարագ կը մատուցուի:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՀՐԱՒԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Ապրիլ 8, ժամը 20ին:

Կանոնադրի փոփոխութեան հետեւան՝ քով եւ նոր կանոնադրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն, վարչութիւնը իր ամբողջ կազմով նորոգելի է այս տարի (16 անդամ):

77, Ռիւ Լաֆայէթ:

ՃԱՆ - ԽՆՁՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան, ի նպատակ Ազգ. Առաջնորդարանի:

Կիրակի Ապրիլ 4, ժամը 13ին Պօմոնի սրահը, օժանդակութեամբ Մարտէյի Կապոյտ Սաչի մասնաճիւղերուն եւ Մար - սէյի Մշակոյթի Տան Օժանդակ Տիկնանց Միութեան:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»

83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԵՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՅ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱՅՈՒՄԻ

ՅԻՄՆԱՅԱՅ ԳՐԱՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅ

Յուրանած՝

ՆԱՀԱՏԱԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ՝

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ, ՍԻԱՄԱՆԹՕ-Ի, Ռ. ՍԵՒԱԿԻ

Բանախօս՝ ԿԱՐԻԿ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

SOIREE COMMEMORATIVE DEDIEE AUX POETES

D. VAROUJAN, SIAMANTO, R. SEVAG

Conférence en arménien de GARIG BASMADJIAN

(Résumé en français)

Գեղարուեստական յայտագիր

Արտասանութիւն՝ Ս. Վարդանեան, Ա. Տէվրէնեան, Ռ. Արաւահեան, Վ. Պա-
մահեան, Ա. Պօստրեան, Ս. Կրիմալ, Ս. Պուրմայեան

Մեներգ՝ Ասողիկ Տէտէեան

Հաշնակի ընկերակցութիւն՝ Ն. Անդրէասեան

Ապրիլ 8ին, Հինգշաբթի ժամը 8ը24 21ին

Salle Rossini, Mairie du 9e

6, Rue Drouot — Métro : Richelieu-Drouot

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՅ ԱՂԵՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

«Արէլեան» Թատերախումբը, մասնակցութեամբ զաղուկի կազմակերպու-
թիւններուն

Կը ներկայացնէ

Շարաթ Ապրիլ 3 ժամը 20-30ին, Մէ գոն - Ալֆորի Գաղափարաբանի

Թատերաբանը

Avenue du Général de Gaulle

ԶԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Կատակերգութիւն 3 արար — Երուանդ Օտեանի

ՄՈՒՏՔ 25 ՅԻՄՆԻՔ

61eme ANNIVERSAIRE DU GÉNOCIDE ARMENIEN

61 ans après, le crime reste impuni, et la Turquie installée sur les anciens ter-
ritoires d'Arménie, continue toujours de nier le Génocide de 1915 avec cynisme
et arrogance

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE
présente

LES DOSSIERS DU GÉNOCIDE

projection de films

« CRIME SANS CHATIMENT »

« CONDAMNE A ETRE DETRUIT »

« LE 60e ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE DANS LE MONDE »

sous la présidence de

MONSIEUR JACQUES CARAT

Sénateur, Maire de Cachan

REUNION PUBLIQUE

à la maison des Jeunes et de la Culture

Avenue Louis Georgeon, Cachan

le

Jeudi 8 Avril à 21h

Avec le soutien de la section du Parti Socialiste de Cachan et de la F. R. A.
Dasnaktzoutioun section Bagneux-Cachan

×

sous la présidence de

Messieurs PAUL MAZURIER, Maire d'Arnouville les Gonesse et

LOUIS PERREIN, Conseiller Général du Val d'Oise, Maire de Villiers-le-Bel

REUNION PUBLIQUE

à la Salle des Fêtes de Sarcelles

Place du 11 Novembre 1918

le

Vendredi 9 Avril à 21h

avec le soutien de la Fédération du Parti socialiste du Val d'Oise
et de la F. R. A. Dasnaktzoutioun, section Sarcelles - Arnouville

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ՍԵՐԱՍՏԻՈՅ Մուրադ Ուսումնասիրա-
ցը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հայրենա-
կեցեան Կիրակի Ապրիլ 4, ժամը 15ին
Խօսի Մշակոյթի Տան մէջ 43 Ռիւ տը Լա
Տէֆանս: Կարեւոր օրակարգ:

Samedi 3 Avril à 21 heures

CONCERT DE

JAZZ MODERNE

par le trio

JEAN GUREGHIAN

Pierre MOREILHON

Stephane GREMAUD

Centre Americain pour Etudiants et

Artistes

261, Bd. Raspail — Métro Raspail

ՎՐԻՊԱԿ

Երեւանի օրուան «Յառաջ» (Մարտ
30) 4րդ էջ, 4րդ սիւնակ, Պոլսոյ Պատ -
րիարքարանի հաշուետուութեան մէջ,
վարէն վեր 3րդ տող, պոն տը քէսը պէտք
է ըլլայ 100.000 (հարիւր հազար) եւ ոչ
10.000:

Ի ՆՊԱՍՏ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ

ԱՂԵՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

ԵՆԹԱՅՆԱԿԵՐ

ՊՕՐՏՈՅԻ ԳԱՂՈՒԹ

Ս. Գոնեալեանի ձեռամբ հաւաքուած
այս գումարը (5210 ֆր.) յայտարարուած
է «Յառաջ»-ի Փետր. 11ի քիւիմ մէջ (Ա.էջ)

Տիկին Փնշիկ Թումիկեան 1900, Կա -
րապետ Վարդանեան 500, Սարգիս Գոն -
եալեան, Կիրակոս Հալաճեան, Փիլիպոս
Մարիկեալեան, Վարդան Վարդանեան
300ական, Վահրամ Եահիկեան 250,
Իֆիմ Կարապետեան 200, Ֆէրիմեան 200,
Գրիգոր Վարդանեան 200, Ճիւստ Տօնիկ-
եան 150, Տիգրան Համբարձումեան, Մար-
տիրոս Ռապիկեան, Արիս Տօնիկեան, Կա-
րապետ Կարապետեան, Անդրանիկ Նա -
րոսայեան Կարապետեան, Սարգիս Գոն -
եալեան, Աւետիս Նարոսեան, Դանիէլ
Շաղլամճեան, Շնորհ Սուքիասեան, Սի -
մոն Եղիազարեան, Կարապետ Դաւիթեան
100ական, Մանուկ Ռապիկեան, Ռաֆֆի
Տօնիկեան, Մարգար Ակոբեան, Սահակ
Գասպարեան, Յամբիկ Մալիբիէ, Հրանդ
Մահմէտէճեան, 50ական, Օր. Յամբիկ
Գոնեալեան, Արամ Մարգարեան, Գէորգ
Ճոզիկեան 30ական, Փիլիպ Ռիֆլատ, Օր.
Սեդա Կարապետեան, Պաթիսթ Ճոզիկ -
եան, Ջարեհ Հէքիմեան, Տիկին Վարսե-
նիկ Ճոզիկեան, Մեսրոպ Մարկոսեան 20-
ական:

ՕՐ. ԼԻԶԱ ԵԱՅԼԱՅԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ԱՂԵՔԱՆԻՐ ԵՐԱՄԵԱՆ

Նշանուած

Փարիզ, Մարտ 27, 1976

Հ. Յ. Դ.

Վիլեն. — Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ըն-
կերական ընդհ. ժողովը Շարաթ, Ապրիլ
3, ժամը 21ին Գաղափար Իֆէկեան ակում-
բը: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւո-
րիչ է իրենց անդամատեւրերով: Կարե-
ւոր օրակարգ:

ԿՈՐՆՈՊՈԼԻ. — Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր-
եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը
հրաւիրէ բոլոր ընկերները, Շարաթ Ապ-
րիլ 3, երեկոյեան ժամը 9ին, զպրոցին
սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայու-
թիւնը պարտաւորիչ է:

ՊԱՆԵԹ - ՔԱՇԱՆ. — Հ. Յ. Դ. Արթու-
րեան ժողովը այս երեքշաբթի, Ապրիլ
6, ժամը 20-30ին, սովորական հաւաքա-
տեղին:

Concert

MUSIQUE LITURGIQUE ARME-
NIENNE ET CLASSIQUE

organisé par l'Union d'Aide
aux Etudiants Arméniens

avec la participation de :

Naïri DEMIRDJIAN, piano

Etienne CUPELIAN, hautbois

Virginie PATIE, soprano

René MASSIS, baryton

Mihran ELMAYAN, ténor

à l'orgue : Ara BARTEVIAN

Quatuor de l'Orchestre de

l'Île - de - France

Françoise ROURE-CHOUTEAU

Madeleine THOUNA,

Pierre LLINARES

Erwan FAURE

Vendredi 9 Avril à 20 h. 45

Eglise Luthérienne des Billettes

22, rue des Archives — 75003 Paris

(Métro : Hôtel de Ville)

au programme : VIVALDI, DJELAL-

IAN, POULENC, KOMITAS, EG-

MALIAN, CORELLI

Billets en vente chez :

Durand, 4 Pl. de la Madeleine,

Paris 8e, — 260-21-76

Archives-Pressing, 15, rue des Ar-

chives, Paris 3e

Restaurant « Harout », 22 rue Mouf-

tard, Paris 5e, 337-96-32

Restaurant « La Cappadoce »

3, rue Marivaux, Paris 2e, 742-83-65

Alimentation Heratchian

6, rue Lamartine, Paris 9e, 878-43-19

Alimentation Massis,

21 rue Saulnier, Paris 9e, 770-16-88

Mme Kermezián

15, rue de Cléry, Paris 2e, 236-94-91

Librairie Palouyan

9, rue de Trévisse, Paris 9, 523-24-97

Eglise chauffée PIANO STEINWAY

Prix des places : 35, 25 et 15 F.

ԿԱՊՈՅԵ ԽԱՉԻ ՊԱՆԵԹՕ - ՔԱՇԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻԿԻՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԵՍԸ

Շարաթ Ապրիլ 3ին ժամը 8ին սկսեալ, Պանեթոյի Սալ տէ ֆէր

Rue Charles Michels

Նաագախումբ ՊԵՐՆԱՐ ՏԵՏԵՃԵԱՆ — Երգիչ՝ ՄԱՐԹԵՆ ԵՈՒՐԿԱՆՍ

Գեղարուեստական բաժին — ՆԱՅԻՐԻ պարախումբ

Հաւելի անակնկալներ — Ռոյս պիւֆէ

TOMBOLA

Զրաներկ նուիրուած Պր. Պետիկեանէ

ՕՐՈՒՆ ԽՕՍԳԸ

ԴԱՐՁԵԱԼ ԹՈՒՐԲ
ԱՐՈՉՁԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆ

— 0 —

Ա.

ԱՆՈՐԹԱՅ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պոլսի թուրք ազգայնամուլ եւ հայատեան թերթիւնման օրաթերթը փետրուար 20ին զրուելի գրութիւն մըն էր հրատարակած՝ իր խմբագրապետին՝ Ահմէտ Քապալըի ստորագրութեամբ։ Նիւթն էր Պոլսի թերթական ղեկավարատան աւագ բարձրագոյն Օքթար ձիւրիտի սպանութիւնը, զոր առանց այլեւայլի կը վերագրէր իւր չեթենքու (հրոսակ)։

Այս առթիւ ապերախտ կը հռչակէր թերթը, զորս «ձեռքի վրայ պահէր էին»։ Թուրքերը ամբողջ 800 տարի։ Կաւելիք էր, որ Հայերը չկշտանալով անցեալին իրենց բարեբախտի զէմ գործած «զուրկ» եւ դաւաճանութիւններէն, ներկայիս չնորհիւ իրենց շահած հարուստութեան մէկ կողմէ հազարումէկ խարսխութեամբ եւ ծուղակներով թուրքերը իրենց «յանցաւոր» կը ներկայացնեն Աւերկայի եւ Եւրոպայի հանրային կարգին առջեւ, միւս կողմէ կը շարունակեն ճահաւատել թուրք անմեղ ղեկավարներն ու ղեկանազէտները։

Անպատակ ունենալով գրգռել թուրքերը Հայերուն դէմ, իր ընթերցողներուն կը յանձնարարէր կարգաւ հետեւեալ գիրքը, որոնք մանրամասնութիւններ կուտան եղեր Հայերուն կողմէ իբրեւ թէ թուրքերուն դէմ գործուած ոճիրնեւորն (?) մասին։ Ասոնք են՝

1) Կարսի եւ շրջանին մէջ Հայերուն խռով գործուած «գալում»ներ։ Հրապարակութիւն զրօսաշրջիկութեան գրառանակի, Կարս։

2) Սատի Բոշաշ, Հայերը պատմութեան մէջ եւ հայերաւոր յարաբերութիւնները։ Անգարա, 1967։

3) Ալթան Տէլիօրման, Հայ Գամիթէիները, Իսթանպուլ, 1973։

4) Էրալ Իլքեր. Իշլէի մէջ հայկ. գործունէութիւնները («Կիլիկիա» լաւէի տէրէն, Մէրսին։

5) Նեմա Պասկիւն. Թուրքահայ յարաբերութիւնները։

6) Համալուս գիրք մը, Թէօքէ, պետական հրատարակչական, Անգարա։

7) Ե. Օքալ. Հայկ Հարցը եւ Թուրքիա, Իսթանպուլ։

Ահմէտ Քապալը կը յանձնարարէր նաեւ կարգաւ ձեւալ Բուքարի Մեր ծառայող պատմութիւնը, Գաւրգիւղ։

Ինչպէս կը տեսնուի, վերջին տասնամակն է, որ աւելի շատ հրատարակութիւններ կատարուած են հայեւթուրք յարաբերութեանց մասին։

Վերի ցանկէն դուրս կը մնան կարգ մը օրեր գիրքեր, նոյն նիւթին մասին, ինչպէս վէյսէլ Երօղլուի «Երմէնի մեգալիթ» անուն գիրքը (Պոլս, 1973), զոր ժամանակին ծանօթացուցինք մեր ընթերցողներուն։ Յիշենք նաեւ Աքթէ Էրչէքմանի «Կատարեալ մէջ հայերաւոր յարաբերութիւնները», Անգարա, 1949։ Կան նաեւ օրեր հրատարակութիւններ, զորս չենք տեսած։

1950ին Անգարայի մէջ հրատարակուեցաւ Էրալ Ուրալի գիրքը՝ Հայերը պատմութեան մէջ եւ Հայկական այս ծառայող աշխատութեան համար օգտագործած է հայկական աղբիւրները, զորս կը վերադարձնէ մանրամասնօրէն «Մատենա» թերթին մէջ։ Հաւանաբար

ՕՐՈՒՆ
ԴԵՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

10 ՕՐ ԴԱԴԱՐ
ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԸ
ԳՏՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

— 0 —

ՃՈՒՄՊԼԱԹ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ ՏՈՒՄԱ

Ճոմպլաթ ի վերջոյ տեղի տուաւ եւ տասը օրուան համար, Ուրբաթ ժամը 12էն սկսեալ, հրադարարի մը շուրջ կարելի եղաւ համաձայնիլ։ Կը թուի թէ Սուրբոյ մետասաներորդ ժամու խիստ սպանալիքն էր որ փոխել տուաւ Ճոմպլաթի անգլիոյ դիրքը։ Տիրույթ պարսկերէն ընդունեցաւ տասը օրուան համար զէնքերը վար դնել, որպէսզի խորհրդարանը նիստ գումարէ, քուէարկէ սահ —

իրեն աշխատակից ունեցած է Հայ մը կամ Հայեր, թէեւ «Յառաջաբան»ին մէջ կը գրէ թէ հայերէն հրատարակութիւնները անձամբ իր կողմէ ըննուած եւ թարգմանուած են։

Խստ Ուրաւ ուղի է «առարկայական» ըլլալ, սակայն չէ կրցած ձերբադատիլ յանկերդ դարձած թրքական այն առասպելէն, որ իբրեւ թէ Հայերը օսմանեան տիրապետութեան ենթարկուելու օրերէն սկսեալ դարերով իբրեւ լաւ հայրենակից (վաքանաւաշ) ապրած են թուրքիոյ մէջ։ Իրենց ճակատագրերը կապած են թուրքերուն հետ, նոյն գրացումը տածած են, գիտութեանց եւ արուեստի մարգերուն մէջ ծառայութիւններ մատուցած, լաւ նկարագրով մարդիկ են եղած։

Սակայն Հայերուն մէջ դոմոսներ են գրագէտներ, բանաստեղծներ, որոնք իրենց վէպերով ու քերթուածներով անկախութեան զգացումները հրահրէր են ի վնաս թրքական հայրենիքին, ամէն առիթէ օգտուել են հայկական հարց մը արծարծելով օտարութիւն միջամտութիւնը հրաւիրելու։ Նոյն ճամբուն հետեւեր են ժողովուրդին վրայ ազդեցութիւն ունեցող հոգեւոր պետեր, ինչպէս կաթողիկոս, պատրիարք, քահանայներ եւ քամիքաւորներ, որոնք ազգային հարցը ապարուտի միջոց էին դարձուցեր իրենց համար, կը գրէ Խստ Ուրաւ, որուն վերոյիշեալ գիրքը իբրեւ գլխաւոր աղբիւր ծառայած է իրմէ ետք հայեւթուրք յարաբերութեանց մասին գրող միւս բոլոր հեղինակներուն։

Թուրք քաղաքական մեքենան բանած է միշտ, հրապարակը ողողելով հակահայ հրատարակութիւններով։ Հակառակ այս իրողութեան, թուրքեր կան, որ տակաւին հրապարակով կը դանդաղան թէ իրենք բան մը չեն ըներ, ձեռնածալ նստեր են՝ փոխանակ հերքելու հայկական «ամբաստանութիւններն ու զրպարտութիւնները» (?)։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

մանադրական բարեփոխումը, որ թոյլ կուտայ նոր նախագահի մը ընտրութիւնը, եւ ընտրէ նաեւ այդ նախագահը։ Ճոմպլաթի պայմանները երեք են։ —

Ա) Հրաժարում Ֆրէնճիէի։

Բ) Նոր նախագահի ընտրութիւն եւ

Գ) Մերժում որեւէ կազմութիւն։

Այս հրադարարին պիտի հսկեն պաղեստինեան զինեալ ուժերը բայց «առժամ» եւ զինուորական կառավարիչը՝ Ջորժ Ահտապ (ան որ պետական հարուած մը ըրած է...) ընդունած է նաեւ հսկել մայրաքաղաքին ապահովութեան։

Ըստ կողմերու անշուշտ ոմանց համար այս կարգադրութիւնը կրնայ պարտուել թիւն մը կամ յաղթանակ մը նկատուել։ Զիշդ է որ Ճոմպլաթ ի վերջոյ տեղի տուաւ բայց փաստեց նաեւ թէ կրնայ զուլիս բռնել Դամասկոսի եւ ստիպեց Սուրբոյն որ հաւանի Ֆրէնճիէի մեկնումը։ Արդարեւ սուրիական զեկոյցը կը շեշտէ. — «Սուրիա կը գտնէ որ կուսակցութիւնները որոնք կը յամառին պայքարին մէջ ամբողջ պատասխանատուութիւնը կը կրեն Լիբանանի բաժանման, որ ամէնէն մեծ ոճիրն է գործուած արաբ ազգին եւ անոր դատին եւ Լիբանանի եւ անոր ժողովուրդին դէմ»։ Ասիկա, պարզ է, ուղղուած է Ճոմպլաթի բայց հոն կը յիշուի նաեւ «Ֆրէնճիէի հրաժարումը անմիջապէս որ ընտրուի նոր նախագահը»։

Այս հրադարարը ընդունած է նաեւ ձէմայէի Գաթայէպը (Փալանթ) եւ համակերպած է նախագահին մեկնումին, բայց ոչ մէկ ձեւով կը խօսի Ճոմպլաթի քաղաքական բարեփոխումներուն մասին։

Այս հրադարարը վերջ կը գտնէ ու ըստն Ապրիլ 12, ժամը 12ին, այսինքն ձիշդ նախօրեակին Լիբանանի կռիւներու առաջին տարեդարձին։

Պէշրութ է այս միջոցին ամերիկացի բանադնացը Տին Պրաուան որ զանազան տեսակցութիւններ կ'ունենայ։ Կարեւորը, ամէն պարագայի մէջ, զէնքերու լռելն է, քանի մինչեւ Հինգշաբթի իրիկուն կուսները շարունակուած են նոյն սաստկուութեամբ։ Ասիկէ դատ Պէշրութի արեւելեան եւ արեւմտեան մասերը իրարմէ լռութեամբ կտրուած են եւ մէկ գօտիէն միւսը ոչ ուստեստեղէն, ոչ ալ վատեւա — նիւթ կը փոխադրուի։ Կարգ մը տեղեր ալ ջուրի խողովակները քանդուած ըլլալով, որոշ թաղեր ջուրէ զրկուած են, կը գրէ Լ'Օնիւան — Լը Ժուռ (Ապրիլ 1) եւ զիջուած ղեկակներն ալ միասին համա — ճարակի վտանգ կը ստեղծեն։

×

Ձէնքերը լռելին, առայժմ, շատ տաւորինակ եւ հակասական փուլերէ անցնելէ ետք։ Եթէ նկատի առնենք որ Սուրիա, պաղեստինեան դատի ախոյեան, իր կողմէն ունենալով Հիւսէյն թագաւորը (որ 1970 Սեպտեմբերին շարդեց Յորդանանի Պաղեստինցիները, ինչ որ Սեւ Սեպտեմբերի վերածեց այդ ամիսը) զօրավիզ կենայէ ետք ձախ մահմետականներուն, պաշտպանը դարձաւ Ֆրանճիէի եւ Փալանթին։ Եթէ նկատի առնենք որ Հիւսէյն շուշը Ուաշինկթըն առաւ համա — զելու համար Ամերիկացիները որ պէտք է անպայման որ Սուրիա զինեալ միջամտութիւն մը ընէ, բայց Ուաշինկթըն պէտք է համոզէ Իսրայէլը որ իր անկիւնը «սուսիկ-փուսիկ» նստի։ Եթէ նկատի առնենք որ (ի՛նչ զուգահեռութիւն) ամերիկացի բանադնացը Պրաուան ղեկաւոր համար, եթէ նկատի առնենք որ քրիստոնեայ ալը (Փալանթ) մահմետական — յառաջդիմական Սուրիան կը նկատէ իր միակ պաշտպանը (զոր դեռ երէկ կամաւստանէր որ զէնք կը հայթայթէ իր հակառակորդին)։ Եթէ

ուրեմն նկատի առնենք այս բոլորը, այն ատեն միայն կրնանք հասկնալ որ բան մը չենք կրնար հասկնալ Լիբանանի տագ — նապէն...։

Քանի մը տղով

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ ՌՕՅՔՐԷԻ հեռագիր մը կը հաղորդէ որ Հինգշաբթի օր, Տրապիզոնի մէջ ձախակողմեան ուսանող մը սպան — նուած է, 33ի հասցեւորվ վերջին հինգ ամիսներու ընթացքին պատահած մահե — րը, բախումներու պատճառով։

ՄԱՔՍ ԷՐՆՍԹ Ժամանակակից մեծա — գոյն նկարիչներէն մէկը, նաեւ փորագրիչ եւ արձանագործ, մեռաւ իր 85րդ տարե — դարձին օրն իսկ, Փարիզի իր բնակարանը։ Ծնած էր Գերմանիա, Փարիզ հաստատուած 1922ին եւ գործն մասնակցութիւնը բերած գերիտարաշաշ շարժումին, Պրը — թոնի, Յարայի, Էլիւարի կողքին։

Լիւիսիւիսիւի Գի մէջ, Եւրոպայի ին — ներու վեհաժողովը մեծ նորութիւն մը պիտի չըբերէ։ Ժիսքարի առաջարկը՝ Եւ — րոպայի խորհրդարանի ընտրութիւնը հանրաքուէով, երկու տարիէն, լաւ ըն — դունեցութիւն գտաւ բայց զբաւական եւ տնտեսական միութիւնը կը կաղայ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ ընդդիմադիր մա — մուլը շատ խիստ է կառավարութեան նը — կատմամբ, որ «պէտք է դադար պատ — րանքներ ունենալէ ամերիկեան բարեկա — մութեան մասին»։ Այսինքն բողոքած է Ուաշինկթընի մօտ, Քիսինկէյ — Չաղլա — յանկիլ համաձայնութեան առթիւ եւ առաջարկած որ զինուորական նոյնքան օգ — նութիւն ալ Յունաստանի ըլլայ։

Լիւիսիւիսի արտաքսուած են ութ թու — նուցի գլխաւորէտ իբրեւ անբաղձալի։ Ասիկա պատասխան մըն է լիբիացի դե — անադէտներու թունդէն արտաքսու — մին։

ՄԻՍՅԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Ծերաւոյտը եւ ներկայացուցիչներու ժողովը վաւե — րացուցին զինուորական արտաքին օժան — դակութեան օրինադիւծ մը, որ կ'ընդգրկէ 3,96 միլիառ տոլարի պիւտճէ մը։ Այս գումարին մեծ մասը, 2,23 միլիառ տո — լար՝ մինչեւ Յունիս եւ 556 միլիոն ալ յաւելեալ՝ մինչեւ Սեպտեմբեր։ Եզիպ — տոս պիտի ստանայ 880 միլիոն տոլարի զինուորական օժանդակութիւն։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԵՐՏԻՉ
ՀԵՌԵՏԻԳ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնիա, Մարտ 29)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՆՈՒՐՈՒՄՆԻ
ՍՓԻՒՌԳԻ ԿԻՆ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ

Երեւանի արուեստի աշխատողներու տան Կանանց Ակումբը երեկոյ մը կադ — մակերպած է, նուիրուած՝ սփիւռքի հայ կին զրոյներուն։ Ոստած է Դաքէ Վարսեան, արեւմտահայ գրողներ Սրբուհի Տիւարի, Սիւրի, Զապէլ Եսայեանի մասին, ապա անդրադարձած է Սեզանի, Լաւի, բանաստեղծուհիներ Ալիսիա Կի — րակոսեանի եւ Վեհանոյ Թէքեանի մա — սին։ Գրողներու գործերէն ընթերցում — ներ կատարած են Վերա Յակոբեան, Պո — դոս Եալընգեան եւ Մարի Պահլուեան։

«ՄԻ ՄԵՂԱԴՐԵՔ»

Հայր մըն է դիմացս նստողը: Ամերիկայի մէջ ծնած եւ մեծցած այն անձնակցները եւ թոռները տէր: Սահուն հայերէն կը խօսի, գաւառային ոճերու եւ բառերու հաճելի դունաւորումով:

— Հայրս, կ'ըսէ, համիտեան ջարդերէն փախչելով եկած է Ամերիկա եւ քանի մը տարի գործարարն էր մէջ աշխատելէ ետք բերել տուած է նաեւ մայրս: Ես հոս ծնած եմ եւ ծնողքէս սորված հայերէնը: Կը խօսիմ այնպէս, ինչպէս իրենք կը խօսէին եւ չեմ գիտեր թէ գործածած բառերէս ո՞ր մէկը թրքերէն է, ո՞րը հայերէն:

— Բայց շատ լաւ հայերէն կը խօսիս, մաքուր եւ չիտակ:

Պատահեցաւ յայտնապէս չոյսած է ըրած գնահատանքիս համար, բայց թերա՝ հաւատ ժպիտով մը հարկ կը զգայ շեշտելու:

— Գիտե՞ք, ես հայկական վարժարան երթալու առիթ չեմ ունեցած: Գրեւ կարգաւ չեմ գիտեր: Հայրս ժամանակ չունէր ինձմով գրադելու: ամբողջ օրը կը գործէր...

Աւելորդ է անշուշտ այս չքմեղանքը: Ամերիկա ծնած եւ մեծցած մէկուն համար մեծապէս գնահատելի առաւելու — թիւն է արգէն Հայու առողջանութեամբ հայերէն խօսիլը: Աստուած հոգին լուսաւորէ այն ծնողներուն, որ կրցան Հայր դարաւոր մշակոյթէն հարազատ բարբառը գոնէ ժառանգ ձգել իրենց գաւառներուն:

— Կի՞նք ալ Հայ է...

— Այո, այո, Հայ է, ինծի պէս այսօրեայ ծնած եւ մեծցած Հայ:

— Հայերէն կը խօսի անշուշտ...

— Մի քիչ կը խօսայ: Եւ ինչ վարժ է անդիւրէն խօսալու:

— Ինչո՞ւ:

— Այդպէս եղաւ: Գործը օտարներու հետ էր միշտ: Բայց կը հասկնայ, ինչ որ խօսաս՝ կը հասկնայ:

— Տունը իրարու հետ ի՞նչ լեզուով կը խօսէր:

Անմիջապէս չի պատասխաներ: սիկարէթ մը կը վառէ, ծուխը փութակով կը քաշէ ներս, ապա մեղաւորի մը վախկոտ ձայնով կը թոթովէ:

— Անգլերէն... անգլերէն... Եւ ինչի դիւրին է լեզունիս դէպի անգլերէնը կ'երթայ: Մի մեղադրէք, պարոն, վաթսուս տարի է այս հոգին վրայ կ'աղբիւր, Ամերիկացիներու հետ ենք, անոնց հետ կը գործենք...

Ո՛չ, չեմ մեղադրեր: Ի՞նչ իրաւունք

ունիմ մեղքի կամ արդարութեան դատաստան կտրելու, ես որ Արեւելէն կուգամ, հայ դպրոցներու յարկին տակ մեծցած եմ, Հայերու մէջ ապրած, Հայերու հետ գործած: Իմ հայերէն խօսիլս կամ կարգաւ հերոսութիւն չէ, այլ բնական երեւոյթ: Գոյապայքարի ամէնէն վտանգաւոր ճակատին վրայ կեցած Հայը դիմացինս է, ան՝ որուն վաթսուսամեայ կեանքը տեւաբար ուժակոծուած է ամերիկեան լեզուի, մշակոյթի եւ բարքերու գէնքերով: Քանի՞նք՝ վերաւոր, արեւ — նաքամ կ'ըլլան: Պատահեցաւ կը խորհի թէ դեռ ոտքի է, դեռ պարտութիւն չէ կրած:

— Ամերիկա մեծ երկիր է, դժուար է դիմանալ, — կ'ըսէր կանգնէ սիկարէթը ձգելով մոխրամանին մէջ:

— Ինչո՞ւ ատանկ կ'ըսես, դուն դիմացի ես, լաւ հայերէն կը խօսիս...

— Ի՞նչ օգուտ, — կը հառաչէ ան, — զաւակներս հայերէն չեն գիտեր...

— Քանի՞ գաւառ ունիս:

— Չորս: մէկ աղջիկ, երեք մանչ:

— Բնա՞ւ հայերէն չեն գիտեր:

— Մեծս մի քիչ կը հասկնայ, բայց կ'ամաչէ խօսելու:

— Միւսները:

— Միւսները կատարեալ Ամերիկացի են:

« Կատարեալ Ամերիկացի » բացատրութեան մէջ կը գգամ թէ պարտուած հօր մը ամբողջ վիշտը կայ եւ մեր ուղղային մեծ ողբերգութիւնը:

— Բայց ի՞նչպէս քու հայրը եւ մայրը կրցան քեզի հայերէն սորվեցնել եւ դուն չկրցար նոյնը ընել քու զաւակներու:

— Էն ժամանակները, պարոն, ուրիշ էին, էն մարդիկը երկրէն էին եկեր, անգլերէն չէին գիտեր, տղէտ էին, պարզ գործաւոր, գիւղացի...

Այո, հասկնալի է: Այդ սեւ օրերուն տգիտութիւնն ու թշուառութիւնը ինքնապաշտօնութեան լաւագոյն վրահներն էին մեր գաղթական պապերուն համար: Հիմա զրահները հանուած են եւ Հայու մատուց հոգիներ հարկերնրով, հազարներով նետուած ամերիկեան կեանքի խեղճնոր յորձանքին մէջ:

Քիչ ետք իրարու ետեւէ կուգան խօսակցիս զաւակները — բարձրահասակ, ամբակազմ, գեղադէմ երիտասարդներ:

— Հելո՞, փա...

Քառասուն վկայ պէտք է փաստելու համար թէ անոնք Հայ են կամ Հայու զաւակներ: Ամերիկեան գունազեղ շապիկներ, նեղ տափառ, վար կախուած պեխեր... բոլորն ալ ուէսթըրն Ֆիլմերու դերասաններ ըլլան կարծես:

Չափազանց դժուար է անոնց կենսա-յուր գործարարներն են թափանցել եւ գտնել հոգիները: Ի՞նչ տեսակ սիրտ կը բարախէ արդեօք այդ քաջաբոլոր ու լայնի կուրծքերուն տակ: Հայու զգացումէն, Հայու կարօտներէն եւ ձգտումներէն բան մը կա՞յ: Կը վախճամ այս ուղղութեամբ հարցում ընել հօրը, որ հպարտօրէն կը գիտէ իր երիտասարդ մանչերուն խրոխտ սողանքը:

ՎՐԱՍՏԱՆ

ԵՐԲ ԵՐԳԵԼԸ ԴԱԴԻՅՑԱԻ

0

ԽՄԲ. — Մարտ 13ի «Յաւաջ»ի մէջ քանի մը տողով անդրադարձած էինք վրաստանի Ջարիա Վոստոկա քերթի մէկ խմբագրականին, ուր խիստ ռեզի կը անդալուէին վրացական խրախմբները: Նոյն օրը ինքիմ մասին ինքեանէնքը Հե — բլաթ Թրեպիւնի աշխատակիցը՝ Փիքըր Օսմառ հետեւեալ յօդուածը գրեց:

Վրացիներու հարսնիքները դեռ մինչեւ վերջերս շեղ խնջոյքներու երեւոյթն ունէին եւ, ընդհանրապէս, կողմնակի գործառնութիւններու առիթներ կը ստեղծէին: Յաճախ երկու — երեք օր տեւող հարսանեկան խնջոյքներուն ներկայ կը գտնուէին հարիւրաւոր հրաւրեալներ: Մեծ քանակութեամբ տեղական համեղ դիւնի, քոնեակ, շամփայն կը սպառէր:

Հրաւիրեալներին կ'ակնկալուէր, որ տանտիրոջ նուիրեն հնչուն դրամ: Ասիկա չահաբեր կարգադրութիւն մըն էր, քանի ճարտիկ ծնողներ երբեմն այնքան կարեւոր գումար ձեռք կը ձգէին, որ հնարաւորութիւն կ'ունենային նոր ինքնա — շարժ մը գնելու:

Անցեալ Նոյեմբերին, Վրաստանի Հա — մայնաւոր կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն խիստ ոճով շարադրուած «Յայտա — բարութիւն» մը հրապարակեց. խորա — գիրն էր՝ «Պայքար վնասակար աւանդու — թիւներու եւ սովորութիւններու դէմ»: «Չափազանցուած շեղութեամբ կատարուած հարսանեկան խնջոյքները, ըսուած էր Յայտարարութեան մէջ, գէշ բնագոյն են եւ մանր — քաղքենիական, փղշտա — ցիական տրամադրութիւններ կը ստեղծ —

— Ամուսնացած են, կը հարցնեմ՝ րան մը բոսժ ըլլալու համար:

— Մեծը միայն, այո:

— Հա՞րադ...

— Ամերիկացի է, բայց շատ լաւ աղ — ջիկ է, շատ անոյշ, աղին...

Երիտասարդները հազիւ ակնարկ մը կը նետեն վրաս եւ տունը կը լեցնեն աղատ մեծցած եւ աղատ խօսող ամերիկացի երիտասարդի բարձր հնչիւններով: Անոնք կը յորդին ուժի եւ կենսունակութեան աւելում: Անոնց բազմակներն ու իմացակա — նութիւնը կասկած չկայ թէ կը հարըս — տացնեն Մեծն Ամերիկեան եւ անոր մեծ ժողովուրդը:

«Ամերիկա ապրող հայ ընտանիքներու աւելի միջինարակաւ եւ լաւատեսութիւն ներշնչող օրինակներ ալ կան», պիտի բռն անշուշտ ընթերցողներս: Գիտեմ, կան եւ թող Աստուած աւելցնէ անոնց թիւը:

Մ. ԻՇԽԱՆ

Ժեն ու պատճառ կը դառնան, որ որոշ շրջանակներու մօտ տարածուի այն պատկարը, թէ Վրաստանի մէջ մեղի կեանք մը հաստատուած է: Կեդր. Կոմիտէն կը դատաւարարէր նաեւ հին կրօնական ընդթիւ տօները, ի մէջ այլոց մատուցողութիւնը, այնպիսի յուրաքան — լորութիւններ, որոնք հաւաքական ան — կարգ կերութեամբ առիթ կուտան եւ վերջապէս, Վրացիներու վայելած հիւ — րասիրութեան համբաւը, որ «անարգա — րանալի կերպով չափազանցուած է»: Նը — ման սովորութիւններու հետեւնը կը ստեղծուին ու կը զարգանան հրամ ձեռք ձգելու արտակարգ ձգտումը, շահամո — լութիւնը ու անհոգ, ծոյլ ժամանցները: Ասոնք անյարիր են վարչակարգին սկզբ — բունքներուն հետ:

Երեք տարի առաջ լայն ծաւալ ստա — ցաւ պայքարը պաշտօնատարներու եւ անտեսութեան շրջանակներու մէջ տա — րածուած յոռի երեւոյթներուն դէմ: Այժմ կը տեսնուի, թէ այս պայքարը աւելի լայն շրջադիմի մէջ մտած է: Արդարեւ, Կրեմլին կը փորձէ իրագործել այն, ինչ որ չկրցան իրականացնել Հոռութեան — լուք, Պարսիկները, Բուլղարացիները, Ա — րաբները, սեյնուք Թուրքերը, Մոնղոլ — ները, Օսմանցիները եւ ցարերու մարդ — պանները Վրաստանի մէջ: Եւ այն է՝ կարգի հրաւիրել անկարգ Վրացիները:

Այլ Հանրապետութիւններու, մասնա — ւորապէս Վրաստանի մերձ Հայաստանի եւ Ադրբեյջանի խորհրդային իշխանու — թիւները եւս պայքար կը մղեն տեղա — կան կաշառակերութեան ու մշակութա — յին անկախութեան ձգտումին դէմ: Երե — տվերներ, որոնց չի կրնար հանդուրժել Մոսկուա: Սակայն Վրաստանի մէջ պա — րարի ծաւալը աւելի մեծ տարողութիւն ստացած է, քանի պէտք է փոխել ամբողջ ժողովուրդին հոգեբանութիւնը, զայն խորհրդային աշխարհի սահմանած կամ առա — ջագրած սկզբունքներուն պատշաճեցնե — լու համար: Այս ճիւղը ցարդ ձախողած էր: Այսպէս, օրինակ, 1970ին, այսինքն աւելի քան 30 տարի ետք համայնակն տնտեսութիւններու հաստատումին, վը — րաստանի երկրագործական ընդհ. արտա — դրութեան կէսէն աւելին անհատներու սե — փականութիւնը եղող փոքր տարածու — թեամբ հողերէն կուգար: Միւս կողմէ, պետական հողերու արդիւնաւէտութիւնը խիստ ցած էր, խորհ. Միութեան միջի — նին կէսէն ալ նուազ, հակառակ այն իրո — դութեան, որ երկիրը բարեբեր է եւ տաք կլիմայ ունի:

Գիւղացիները բացայայտ կերպով աւե — լի շահագրգռուած էին իրենց արտադրու — թիւները աղատ շուկաներու մէջ ծախս — լու եւ այս ձեւով հարստանալու, քան թէ աշխատելու համայնակներ տնտես — թիւներուն մէջ: Նոյնիսկ այսօր, համա — ձայն Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղար Ե. Շերվարաձեի «Գիւղացի մը, որ իր հողին վրայ կը բուսցնէ 10 կամ 15 թոն նարինջ... մօտաւորապէս 50-60-100 ուրլի կ'ապահովէ եղանակին»: Շահին

ԳԱՒԱՌԱՅԻ

ԹԼԿԱՏԻՆՑԻԻՆ

Թլկատինցիի արդէն գերազանց հայե — ցիութիւնը ապացոյցն ու գրաւականն է մեր հաւատքին: Անոր աղագային աւան — դութիւններու շուրջ տածած խանդաղա — տանքը կատարեալ գերազայութեան չա — փանիւն է եւ հէնց ատոր գիւղացիի պարզ թլկատինցիի մտածումն ու զգացում — զգայութիւնը հաւատարմ գեր կատարած են իր գրականութեան մէջ:

Մեծանուն Փոլեքրիստը հարազատ Հայն է որ կը ներկայանայ իր ամբողջ — լութեան մէջ, անտեղեակ օտար լեզու — ներու, կատարելապէս հիացած մեր Մե — ծառքանչին, տուած է պատկերաւոր եւ արարելու սահմանուած գրականութիւն մը: Ուսումնասիրած է շատ մը թարգմա — նութիւններ, սակայն եւ այնպէս անոնց ազդեցութեան տակ պահած չէ ինքզինքը այլ խրոչած է բոլորէն եւ ուզած է մնալ հայօրէն մտածող եւ արտադրող:

«Իմիշէ» անուն վիպակին մէջ Թլկա —

տինցին ցայտուն կերպով ի յայտ կը բերէ օտարին հոգեբանութիւնը մեզի նկատմամբ, աւելի ճիշդ՝ օտարին հաս — կացողութիւնը քրիստոնեւութեան վար — դապետութեան շուրջ (կեղծիք, խորա — խութիւն, նենգամտութիւն եւայլն): Է — միշէ հասած աղջիկ, ներքնապէս կը տա — ռապի սիրոյ հուրով, սակայն ի պաշ — տօնէ չի կրնար ցուցական ձեւով այդ — պիսի ճամբու մը հետեւիլ, հապա գանկեր զետեղելով իր շեղաշուք սեզանին վրայ, հոն գնելով նաեւ իր սիրունիկ գլխարկ — ներէն ամէնէն գեղեցիկը, այսպէսով իր վառած սրտին՝ հրաբորբոք սիրոյն յա — գեցում տալ կը նկրտի: Կը պարտադրէ որ աղջիկները (աշակերտուհիներ) աղօ — թեն այդ սեզանին առջեւ խաւարին մէջ, պահանջելով հանդերձ որ չամուսնանան, իսկ եթէ հարկ է այդ բանը, ամուսնանալ բողոքական երիտասարդներու հետ, ու — բեմ նախապատուութիւն եւ կատարեալ ընտրութիւն: Տնամայ (տուն մնացող) աղջիկ իմիշէն, գերեզմանին մէջ վարու — ժան կը փնտռէ կատաղի յուսահատու — թեամբ, իսկ ամուսնանալու կամ սէրը սրտին մէջ պահող գրագումներուն ե — դիմ կը ցանէ:

Սքանչելի վիպակ մը որ հիւստուած է ճարտարօրէն թլկատինցիի գեղապուարթ եւ խորախորհուրդ վրձինով: Բառերն ու նախադասութիւնները կը հային ընթեր —

ցողին զգացողականութեան մէջ: Զկայ անտաշ պարագայ այլ հարթուած կող — մերով կը ներկայանայ մեր գաւառական գրականութեան պաշտօնի անդամներին:

Ահաւասիկ գրական նուրբ կերտուածք ունեցող տաղերգութիւն մը, սիրունիկ հովուերգութիւն մը ուր հեղինակին գրի — չը կը խօսի, կը հոսի որպէս առեւակ մը կարկաշատ ու գլղղուն: Եւ ահա անտա — րակայս՝ մարդ արարածը կը գմայլի լուսնի լոյսին տակ գոյութիւն ունեցող յար եւ նման կեանքի մը սիրաղեղ պատ — կերներու ընթերցումով:

«Տանիքին աղջիկը» խորագրով հով — ուերգութիւնը, լուսաւոր կանթղն է գիւղի երեկոյեան, այս գրութեան մէջ կը շողշողայ գիւղացիին կեանքը, հոգե — պարար տեսարաններու թուրքը կ'ընդ — նշմարուի: Ընթերցողի հոգին կը պա — րուրուի երբ գրութիւնը կ'աւարտի ան — լուս աղջկան մը սիրահալ սրտով սպա — սելու հեղով իր ետքին:

Գեղջիկական է այս պատկերը եւ ունի միշտ թարմութիւն՝ գեղաշունչ յօրին — ուածքով:

«Ուրանին սուրբը» վերնագրով վիպա — կը երկիրդած հաւատաւորի գրացումն — րով լեցուն սիրունիկ կտոր մը ուր հե — ղինակը իր հաւատքի զգայնութեան մէջ վախի տրեպականութիւնը կը տեսնէ: Սա —

հուն ոճով գրութիւն մըն է պէտպիտակ գոյներով նկարուած:

Թլկատինցիի գրականութիւնը դուարթ է եւ գոյներու ներդաշնակութեան մը արտացոլացումը, կը սիրեն կարգաւ, հոգեւոյգ անթիւ զգացումներուն որպէս սպեկանի: Ան հայ գրականութեան ըն — րեղացած ազնուութեան ակունքին մէջ հոսեցուց գաւառական գրականութեան կոպիտ ազնուականութեան սերմերը, ո — րոնք պայն ու շաղուցան մայր գրա — կանութեան հետ կաղմբելով ամբողջակա — նութիւն մը որով չապարտ ենք:

Նախապատեքազմեան սերունդին հա — մակ ուշադրութիւնը հրաւիրեց գաւառի կենցաղին, գանձերուն եւ բազմադի — բարքերուն, որոնց երեւոյթը մեր գրա — կանութեան մէջ՝ կը պարտինք զլուսա — րապէս Թլկատինցիին:

Այսօր, յետպատեքազմեան կամ ներ — կայ սերունդը, եթէ կուզէ հայրենի գա — ւառին գրական աշխարհի որրորտներուն մէջ թեւածել՝ որպէս ներշնչման աղբիւր ունի Թլկատինցին, որ իր գերազանց հա — յեցիւթեամբ առած է մեզի վէպիչտուն նկար՝ իր խօսուն գրիչով:

ԿԱՐՕ ՄՈՒԹԱՐ

(Շար. — 4)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱԿԻ

Մարտի 15-ին Կիրակոս Հելվանյանի իր գարմիկին Անահիտ Խաչենցի մահուան առթիւ 100 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, փոխան ծաղկեպսակի:

ԱՆՖՈՐՎԻԼ — Հայ Մշակույթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի, նորոգ հանգուցեալ Տիկին Զարուհի Պետրեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները:— Տիկին Անտէլ Ղազարեան եւ զաւակները 100 Փր., Տիկին Արմենուհի Սահակեան, Տիկին Աղանի Իշխանեան, Տիկին Արաքսի Սիմոնեան 50ական:

«ՅԱՌԱՋ»Ի

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՄԵԿԵՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահադ	120 Փր.
Հոգեհանգիստ	50 Փր.
Շնորհակալիք	50 Փր.
Յաւակցութիւն	25 Փր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 Փր.
Հարսնիք, նշանուիք	50 Փր.
Ծնունդ	50 Փր.
Կը փնտռուի	20 Փր.
Կ'ուզուի	30 Փր.

Այս գինները մէկ անգամ հաստատուելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորէ է: Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէնի Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ այրի Տիկին Հովհաննէ Իսիկեանի մահուան առթիւ, Գառապար Իսիկեան ակումբին:— Այրի Տիկին Վարդուհի Ռստիկեան (Վիէն) 100 Փր., այրի Տիկին Քնար Մուրադեան (Վիէն) 100 Փր.:

CAPPADOCIA PRODUCTIONS

Présente le premier disque arménien de

MARTEN YOURGANS

avec

BERNARD DEDEDJIAN

En vente:

LA CAPPADOCE, 3 Rue Marivaux, 75002 Paris — Tél.: 742-83-65
PALOYAN, 9 Rue de Trévis, 75009 Paris — Tél.: 523-24-97

ARMÉNIE 1976

Départs chaque mois:

ՀԱՏԻԿԸ ԵՐԵՒԱՆ

du 16 Avril au 30 Avril

du 8 Mai au 22 Mai

du 12 Juin au 26 Juin

du 10 Juillet au 24 Juillet

du 6 Août au 21 Août

du 22 Septembre au 6 Octobre

du 23 Octobre au 6 Novembre

du 22 Décembre au 3 Janvier 1977

à partir de 2680 fr.

Pour les jeunes de 16 à 35 ans (2 voyages)

du 24 Juillet au 7 Août

du 16 Août au 30 Août

Renseignements et Inscriptions

A PARIS

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél.: 073-32-64 266-50-12 073-30-64

A LYON

Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Licence Voyages: A. 721.

«ՅԱՌԱՋ»

կը նուիրեն

Պ. Յրեաթի Զամանդեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Մուշեղ Էլմաս — եանի (Մարտի 15):

Ի ՆՊԱՍՏ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ

ԱՂԵՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

ԵՆԹԱՑԱԿԵՐ

Այս գումարը (1000 Փր.) որ Պաւստոս Մշակույթային Միութեան ընդհ. ժողովին հաւաքումէ է, յայտարարուած էր ընդհ. Ե. ցանկին մէջ («Յառաջ», փետրուար 11, Ա. էջ):

Զ. խանգատեան, Պ. Գրիգորեան, Դ. Յովհաննէսեան, Տիկին Հ. Էջիգեան, Դ. Ճիգորեան, Տ. Կէտեմեան, Վ. Կէօլ — չէնեան, Բ. Յնտրեան 100ական, Վ. Ղազարեան, Ա. Արապեան, Ս. խարբուր — եան, Տիկին Դաւիթեան 50ական:

ԿՈՒՋՈՒԻ

Մոնոօրանսիի հանգստեան տան համար վերակացու Տիկին մը կ'ուզուի, հայերէն եւ ֆրանսերէն խօսող եւ աշխատելու իրաւունք ունեցող:

Դիմել Աղբաւտախմբի գրասենեակը՝ 77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ Հեռախոս 878-02-99

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՋ

ՕՐԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Մանուկներու խումբը կը վերադառնայ Կիրակի, Ապրիլ 4 ժամը 13ին:

Ժամադրաւարձ Պարոյր — Սեւակ գրադարան՝ 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9րդ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՋԻ ՊԱՆԵՏՈ — ԲԱՇԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻԴԻՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԵՍԸ

Շաբաթ Ապրիլ 3ին ժամը 8ին սկսեալ, Պանէպի Սալ տէ Ֆէթ

Rue Charles Michels

Նաւագախումբ Պերնար ՏէՏէճՅԱՆ — Երգիչ՝ ՄԱՐԹԵՆ ԵՆԻԲԱՆՍՈ

Գեղարուեստական բաժին — ՆԱՅԻՐԻ ԿԱՐԱԽՈՒՐ

Համելի անակնկալներ — Ռոյս Կիւֆի

TOMBOLA

Զրաների նուիրում Պր. Պետրիկեանէ

ԳՐԻԻ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՈՐԷՆ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Շաբաթ, Ապրիլ 3ին, ժամը 16էն 19 Կիտի ստորագրէ իր հատորը՝

Odyssée

d'un enfant arménien

Բալուեան գրատունը, 9 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9րդ:

Imprimé sur les Presses

DU JOURNAL «HARATCH»

83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵՏՈ — ԲԱՇԱՆ — Հ. Յ. Դ. Արթիւ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի, Ապրիլ 6, ժամը 20-30ին, սովորական հաւաք — տեղին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵՐԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրող ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հայրենակիցները Կիրակի Ապրիլ 4, ժամը 15ին Իսիկ Մշակույթի Տան մէջ 43 Ռիւ տը Սէֆաւս: Կարեւոր օրակարգ:

HOTEL DES VENTES DE LYON

Ventes de Monnaies Arméniennes

LE DIMANCHE 25 AVRIL à 20 HEURES

Dispersion d'une importante collection de Monnaies Arméniennes 400 pièces argent-bronze

EPOQUE DES CROISADES 1199 à 1375

LES ROIS

Lévon I
Lévon II
Sempad
Ochine
Constantin II
Constantin IV

Hétoum I
Hétoum II
Lévon III
Lévon IV
Constantin III
Pierre de Chypre

UNE DES BELLES PAGES DE L'HISTOIRE DE L'ARMENIE A NE PAS MANQUER

ՀԱՅՈՑ ՊԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ԱՄԷՆԵՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ԷՋԵՐԵՆ ՄԵԿԸ
ԶՈՐ ՊԵՏԻ ԶԵ ԿՈՐՄԵՏԵԼ

CATALOGUE SUR DEMANDE

A L'ETUDE

MM. DAMIRON et RAYMOND, Hôtel des Ventes de LYON
19, Rue Confort — 69002 LYON — Tél.: (78) 42-01-34

OU CHEZ

Monsieur JOEL CREUSY (NUMISMATE Professionnel)
14, Rue Vaubecour — 69002 LYON — Tél.: (78) 37-63-20

ԿՈՒՋՈՒԻ

Փարիզի Հայ Մշակույթի Տունը զոյգ մը կը փնտռէ տան պահպանութեան ու մաքրութեան համար:

Դիմել կէսօրէ վերջերը

17, Rue Bleue, Paris (9e)

կամ

M. Khachikian 899-82-13

Ժամադրուելու համար:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՍԵՐԱՍՏԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Պատմագիրք յուշամատենի
Ա. Խաչատր

Դին 70 Փր. — Դիմել —

Y. Baboyan, 3 Camp. Perrier

St. Antoine, MARSEILLE 13015

Z. MINASSIAN

207, Rue Lafayette — Paris 10e

Tél.: 208-90-89

A. Nercessian, 5 Bl. de Verdun

92400 COURBEVOIE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե — ղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները:

Յովհաննէս Գէորգեանի թաղման առ — թիւ փոխան ծաղկեպսակի այրի Տիկին Գէորգեան 100, այրի Տիկին Աւետիս Կուստուրեան, Հայկալեան ընտանիք 30ա — կան, այրի Տիկին Թադուհի Գուրումեան եւ զաւակները 20: Տիկին Մառի Մէհրէմ — ճեանի հոգեհանգիստին առթիւ Պր. Հէ — քիմեան, Կարապետ Վարդերեսեան, Կա — րապետ Մէհրէմեան, Յարութիւն Մէհ — լմեան 20ական, այրի Տիկին Թադուհի Գուրումեան եւ զաւակները 30: Յարութիւն Ղազարեանի թաղման առթիւ այրի Տիկին Ազնիւ Ղազարեան 200, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Ասլանեան 50, Տէր եւ Տիկին Վարդերեսեան 15, Մանկեան եղբայր — ներ 20, Պր. Արշակ Բորիշեան, Գրիգոր Նաճարեան, Կէօլմէմիլեան Ժան, Անտրէ Բիլեան 50ական, Արմէն Թէրզիպաշեան 10, Տիկին Իմիտեան, Ժաք Պայրամ — եան, 50ական, Աշխատեան, Արթիւր Կարպիս 100ական, Տէր եւ Տիկին Եր — ուանդ Տօրումեան 50 Փր.:

(Շաբ.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւ. Յրանսայի Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի եւ այլ նուէրները: Կարապետ Ճանիկեան՝ Մուշեղ Յակոբեանի թաղման առթիւ, այրի Տիկին Մաք — րուհի Մնտոյեան նոյն առթիւ, այրի Տիկին Նիկողոսեան՝ Յարութիւն Նիկողոսեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Նուար չէլվաճեան իր թոռնիկին ծննդեան առ — թիւ 50ական Փր., Յարութիւն Տէրոյեան իր ողբ. կնոջ 11րդ տարեդարձին առթիւ 100, Սերոբ Հայրապետեան 30, Աւետիս Մեղրեանի Ժան — փէր 20էնքանի մահուան առթիւ Ժ. Ժ. 100, Կարապետ Ճանիկեան 50:

×

Կապ. խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Սահակեանի 20 Փր. իր ապրիլի Սահակեանի մահուան առթիւ:

Fonds A.R.A.M

ԿԻՐԱԿԻ
ՍՊՐԻԼ
4
DIMANCHE
4 AVRIL
1976

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

LE NUMERO 1,20 F.
ՏԻՊՈՂԱՐՆԵՐ — ԹԻՒ 13.557

Օ Ր Ո Ւ Ա Ն
ՀԻՄՆԱԳԻՐ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆ.
Արտասահման Տար. 200 ֆ.
Վեցամսեայ 90 ֆ.
Հասար 1 ֆ. 20
51e ANNÉE — N° 13.557

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍԳԸ

ԳԻՐՁԵԱԼ ԹՈՒՐԲ ԳՆՈՂՁԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆ

— 0 —
Բ.
ԹՐԳՈՒՀԻՆԵՐՆ ԱԼ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

Թուրք քաղաքական մեքենան չդո՛հա —
նալով հրապարակազիրներու եւ ծանօթ
ընթացներու հակահայ հրատարակութիւն—
ներով, չարժան մէջ զբաժն է նաեւ երի—
տասարդ թրքուհիները։
Անոնցմէ մէկն է Նեւիա Պասիկը, որ
էր համայնարանական աւարտաճառին
(թէլ) նիւթ ընտրած է «Թուրք — հայ
ընթացներու փոխանակումը, Ապրիլի Համիտի
անկախութեան միջնեւ մեր օրերը»,
հիմնադրել, 1973, փոքրադէր 183 էջ։
Այս ստացանք այս գրքոյից, որ մասնա—
ւոր ուղարկութեան առարկայ դարձած է
Ապրիլի եւ իրողութիւն զինուորական իշ—
խութեանց կողմէ։ Ընդհանուր սպա —
րակառու ինքնակազմ հեղինակին ուղ —
ղարձ նամակով մը կը յայտնէ թէ յեա
ընտելեան ձեռնհաս մարմնի մը կողմէ,
հասանել տուած է իր գիրքը յանձնա —
րարին զօրագուններու եւ զինուորական
անկի ստորադաս միաւորներու սպանե—
րուն։ Նոյնպէս հրահանգած է զայն ու—
նենալով զինուորական ուժերու հաստա —
տուն մատենադարաններուն մէջ։
Երբեք միջ զօրաբանակի հրամա —
նատները իր կողմէ նամակով մը հեղի —
նակութիւն կը յայտնէ թէ իր դերը
ընտելեան զօրաբանակի բոլոր միա—
ւորներուն։ Ու կ'աւելցնէ։
Հիման երկարութիւնները առիթ կ'ըն—
ային երկրաստորդ սերունդներուն աւելի
անհիմն ճանաչելու եւ քննելու ՀԱՅԿԱԿԱՆ
Հրքը ու կը ծառայեն այս մարդին մէջ
կամ պարզապէս լեցնելու։
«Յառաջարկ»ին մէջ Նեւիա Պասիկը
էր չեղած։
Սոր զուտով կ'ուզեմ արձանագրել, որ
Հայկական Հրքին առթիւ Թուրքիոյ եւ
Թուրքերուն յանցաւորութեան մասին
կատարուած քաղաքականութիւնը մեծ ծաւալ
ստացած ըլլալուն հակառակ, ցարդ կա—
րելի չէ հանդիպել հրատարակութեան մը,
որ հիմնուած ըլլայ թրքական աղբիւր —
ներու վրայ եւ պարզէ կառավարութեան
անակազմ այլ մասին։ Մինչ Հայերը
թրքաբարձր գիրքեր գրած են, Թուր —
քերու գրածները շատ սահմանափակ են։
Հակառակ ատոր, մասնաւորաբար երբ
կատարութիւնները քննուին, ի հեճուկս
բոլոր լանդներուն, ճշմարտութիւնը երե —
ւան կուգայ։
Գրքի վերջաւորութեան հրատարակ —
ուած են կարգ մը նկարներ, որոնք կը
նկարագրեն Հայերու կողմէ ջարդուած
Թուրքերու դիակներ դաշնակցական եւ
հայկական հերոսներ, Դաշնակցութեան
դիմապատկեր, Հայոց եկեղեցիներէն գրաւ —
ուած զէնքեր ու ուժեր, Պիեթրապոլի
(Լիւանոս) հայ նահատակներու յուշաբ—
անք, եւայլն եւ չորս քարտէսներ։ Բո—
լորը վատաբան թուովի վրայ։
Նեւիա Պասիկը իր աւարտաճառին հա—
մար շատ յոգնութիւն չէ կրեր։ Օգտա—
դրօժեր է եղած առաջ նոյն նիւթին մասին
հրատարակուած գիրքերը։ Բազմաթիւ
մէջերումներ կ'ընէ մասնաւորաբար է—
ստա Ուրախ եւ Մատի Բոչաչի ծանօթ
գիրքերէն եւ բազմաթիւ թերթերէ, զորս
նկարներուն է աչքէ անցընելու։
Գիրքը բաժնուած է վեց մասերու։
Հայոց լեզուին ու կրօնքին մասին համա—
նոս ակնարկէ մը վերջ կ'անցնի Ապրիլի

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻՒՐԵՐՆԱՆ ՊՈՒՐԿ

ԵՐԻՐՈՊԱՆ ԿԸ ԿԱՂԱՅ
— 0 —

Պոնէն Փարիզ, Հոռոմէն Պրիւսէլ, Լոն—
տոնէն Լահէ, բոլորը համաձայն են հառ—
տատելու համար որ համաձայն չեն։ Ար—
դարեւ ոչ ոք կրնայ զօդարկել թէ Եւրո—
պայի վեհաժողովը ձախողութիւն մըն էր
եւ դեռ պաշտօնական տարակարծութեանց
կողքին, ներանցքներու մէջ կը պատմուի
նաեւ որ Հելմուտ Շմիթ բունցըր սե—
ղանին զարկած է պոռալով թէ Գերմա—
նիա զոյգուած է ուրիշներուն համար վճա—
րելէ, մինչ Սովետաբարկ, զայրացած է
պանդուկի պաշտօնէութեան որ զինքը Գին
կ'արթնցնէ, երբ ուզած էր որ Տին արթն—
ցնեն, հարկ եղած է բացատրել Փրան —
ստցի նախարարին որ ամէն մարդ Փրան—
սական ժամով չի քալեր եւ Լիւքսանբուր—
կի մէջ դեռ ութն է...

Այս մանրամասնութիւնը կայ կա —
րեւորը՝ Եւրոպայի ձախողութիւնը, զոր
ժիւղարկ չընդունին սակայն եւ կը յայ—
տարարէ. «յուսարար չեմ»։ Կը թուի թէ
Փրանսայի նախագահը վճռած է 23
ամիսէ յուսարար չըլլալ հակառակ կրած
բոլոր յուսարարութեանց։

Պէտք է նկատել սակայն թէ առաջին
անգամն է որ նման հանդիպումէ մը ետք
ոչ մէկ զեկոյց կը հրատարակուի եւ
Եւրոպայի մեծերը կը գոհանան իրարու
ըսելով «Ցը, նորէն կը տեսնուին»։

Համիտի չըջանին։ Կը յիշէ Պրիւսէլի վե—
հաժողովը։ Հայ կուսակցութեանց կաղ—
մութիւնը։ Երբորդ զլուխին մէջ կը խօսի
հայկական ապստամբական շարժումն —
րու մասին, — Երբորդ, Գումրակուի
եւ Պապը Ալիի ցոյցերուն, Զէյթունի եւ
Սասունի ապստամբութեան, Պանք Օթո—
մանի գրաւման ու Երլտըղի ուժերին մա—
սին։

Զորքորդ գլուխը յատկացուցած է Օմ —
Սահմանադրութեան չըջանին սկիւղ մին—
չեւ առաջին աշխարհամարտը, Կովկասի
գրաւումը։ Դէպքերը չըջելով, առանց
ժամանակագրական կարգի կը խօսի ամէն
բանի մասին, կցկուոր ձեռով։ Ի մէջ
այլոց նաեւ «տարագրութեան օրէնք»ին
մասին (էջ 80-84)։

Հինգերորդ գլուխը կը վերաբերի Զի—
նադադարէն ետքի դէպքերուն, Լոզանի
դաշնագրին, հայաւերջութեան գործակցու —
թեան, երկրորդ աշխարհամարտին եւ
խառն ի խառն՝ Ուիլսոնի նամակին վրայ
եւայլն։

Վեցերորդ եւ վերջին մասին մէջ կը
քննէ Թուրքերը ամէնէն աւելի հետա —
քրքրող խնդիրներու մասին։ Այսինքն ար—
տասահմանի Հայերուն կատարած ձեռ —
նարկներուն Թուրքերու դէմ, մինչեւ
Սանթա Պարպարայի դէպքը, — Եանքը —
եանի կողմէ երկու թուրք դիւանագէտ—
ներու սպանութիւնը 1973 Յունուար 27ին։
Դարձեալ գործի վրայ է թուրք քաղաք—
ական մեքենան, որ շարժման մէջ կը դնէ
նաեւ Թրքուհիները։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻՋ ՀԵՌԱՏԻԳ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնիքէս, Մարտ 30-31)

«ԱՐԱՐԱՏ»-Ի ՅԱՂՔԱՆԱԿԸ

«Հրազդան» մարզադաշտին վրայ, 50
հազար մարզասէրներու ներկայութեամբ,
տեղի ունեցած է «Արարատ»ի մրցումը
Սորհ. Միութեան ակումբներու հաւա —
քականի հետ։ Հակառակ անձրեւին, եր—
կու խումբերն ալ ցուցադրած են արա—
դութիւն։ Սաղի առաջին կէսին ոչ մէկ
կէտ կարելի եղած է նշանակել երկու կող—
մերու ալ պարագային։ Մրցումի 66րդ
վայրկեանին է որ Անդրէասեան ազատ
հարուածի մը շնորհիւ զնդակը տեղաւո—
րած է մրցակիցի բերդէն ներս։ «Արա—
րատ» հանդէս եկած է հետեւեալ կազ —
մով. — Արարատեան, Գեորգեան, Փար—
սադանեան, Մարտիրոսեան, Մեսրոպ —
եան, Անդրէասեան, Բոնդարեան, Քե —
րոբեան (Միլոյեան), Սամուէլ Պետրոս—
եան, Նազար Պետրոսեան, Ղազարեան։
Յիշեցնենք մարզասէրներուն, որ «Արա —
րատ» Սորհ. Միութեան ոսնազնդակի ա—
խոյնեութեան շարքի իր առաջին մրցումը
կ'ունենայ Ապրիլի 4ին՝ Երեւանի «Հրազ—
դան» մարզադաշտին վրայ, Մոսկուայի
«Սպարտակ»ին հետ. իսկ Սորհ. Միու—
թեան բաժանի 1/8րդ եզրափակիչ մըր—
ցումներու շարքին, «Արարատ»ի յաջորդ
մրցումը տեղի կ'ունենայ Մայիս 5ին,
Մոսկուայի «Լոկոմոտիվ»ի հետ, այս
վերջինի դաշտին վրայ։

ԱՐՇԱԿ ՍԱՆՈՑԵԱՆ՝ ԱՆՈՑԵԱՆ

Զերուկայի (Ռուսաստան) քաղաքին մէջ
տեղի ունեցած Սորհրդային Միութեան
երիտասարդական առաջնութեան մաս —
նակցող ազատ ոճի բարձրագոյն մըր —
ցումներուն, 48 քիւլո կշիռի մէջ ախոյեան
հանդիսացած է Երեւանցի Արշակ Սանոյ—
եան։

ԴԱԻԻԹ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ ԱՐԾԱԹԷ ՄԵՏԱԼԸ

Սվերդլովսկի մէջ (Ռուսաստան) տեղի
ունեցած Սորհ. Միութեան բունցքամարտի
առաջնութեան մրցումներուն, Դաւիթ
Թորոսեան չահած է արծաթէ մետալ։

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻՆԵՐՈՒ ՅԱԶՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ռիգայի մէջ տեղի ունեցած Արհես —
տակցական Միութիւններու պատանի
ֆրոնտաւաճարի առաջնութեան մրցումնե—
րուն Հրաչ Սաչաւորեան պարզեւտըր—
ուած է արծաթէ, Վահան Յարութիւնեան
եւ Սամուէլ Եղիազարեան՝ պրնոգէ մե—
տալներով։ Անոնք իրաւունք ստացած են
մասնակցելու Սորհ. Միութեան պատա —
նեկան առաջնութեան մրցումներուն։

Քանի մը տղով

ՍԱՏԱԹ Փարիզ հասաւ Եսայի օր,
շարունակելով եւրոպական իր շրջապը—
տոյտը։ Գերմանիայէն կուգայ եւ Հոռո
կ'երթայ Երկուշաբթի։
ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ արտաքինութեան է Գրետի—
Լինդէի տնօրէնը։ Պաշտօնապէս ըս —
ցատրութիւն չի տրուիր բայց կը կար —
ծուի թէ ամբաստանուած է տարադրամի
քրաֆիքի համար, ինչ որ Գորբուխի
(տնօրէնը) կը ժխտէ։

Fonds A.R.A.M

ՀՊԱՆՑԻԿ ԱԿՆԱՐԿ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ

ՎԻՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Ա.

Ամերիկեան արդի վիպագրութիւնը — ինչպէս որեւէ արուեստ՝ որեւէ պոյմանի տակ — չի կրնար կողմանալ ու չազդուիլ շրջապատէն, մասնաւոր ընկերային եւ մշակութային իր ենթահողը կազմող իրականութեան մէջ տեղի ունեցող փոփոխութիւններէ։

Անշուշտ մշակոյթը դանապան արուեստներու « գումարը » չէ միայն, այլեւ համագործը (ֆոնկիլէֆ) մարդկային մշտնադիմումը, որոնք, կարծես, մշակոյթը համարողը կը նկատեն գեղարուեստի։

Մշակոյթ բառը այս սահմանումը եւ մեկնաբանութիւնը յաճախ մոռցուած ըլլալ կը թուի հայ մտաւորականներու կողմէ, որոնք, կարծես, մշակոյթը համարողը կը նկատեն գեղարուեստի։

Եթէ կ'ուզենք ըմբռնել ամերիկեան արդի վէպի ընթացքը եւ վերջին տասնամեակի մէջ կրած փոփոխութիւնները (որոնց իսկական զարթոյթը յաճախ որեւէ աղբն չունի գրական մտահոգութիւններու հետ), պէտք է ընդունինք մշակոյթի համապարփակ իմաստը, որովհետեւ այդ փոփոխութիւններէն շատերը թեւադրուած են ընկերային կամ թեքնիք կեանքի մէջ տեղի ունեցող շրջափոխութիւններէ։

Անցեալի մէջ ալ կեանքի դանապան մարդերը բոլորովին զերծ չեն եղած փոխադրեցութիւններէ, որոնք սակայն նոյնքան չեղուած չէին։

Առնենք, օրինակ, մեր անցեալին նմոյշ մը՝ Նարեկացիին վանականի իր խուցէն կրցաւ արտայայտել հայ ժողովուրդի հոգեւոր զգացումներուն մէջ մասը՝ բերեղացած ձեռով, եւ յաջողեցաւ սահմանափակուել ընդ կրօնական այդ ոգիի արտայայտիչը ըլլալու իր գերին մէջ։ Ան չէր գրար աշխարհիկ հաճոյքներու կամ առեւտրելի մտահոգութիւններու ճրն — շուրջ, զոր այսօր կը զգայ ամէն հայ գրագէտ՝ արտասահմանի թէ հայրենիքի մէջ։

Գիւղէ գիւղ շրջող եւ հոստիս կամ իրամաճիկ խաղցնող մէկը չէր կրնար Նարեկացիի հակառակորդ կամ մրցակից ըլլալ։ Մինչդեռ՝ այսօր, այդ նոյն հոստիսին համազօր հեռատեսիլն ու շարժանկարային արուեստը արգէն իսկ խրած են արդի հայ կամ ամերիկացի գրագէտին ընթերցող հասարակութեան մէջ մեծ մասը...

Այսպէս, ուրեմն։ Արդի ամերիկեան վէպը չենք կրնար գրական քննադատի աշխարհահայեացքով միայն դիտել։ Ըստիպումս ենք գործածել նաեւ մշակութա-

քային բոլոր կառոյցները քննադատելով։ Այդպէս ընելով, կը տեսնենք որ վէպը չիւղծի մէջ է կեանքի անհամար իրականութիւններուն հետ, սակայն կան երկու գերակշիռ ազդակներ՝ որոնց կ'արժէ անդրադառնալ մանրամասնօրէն։ Լեզուն եւ « պատշաճ » նիւթի ըմբռնումը, որ կ'ընդգրկէ նաեւ նկարագրի սահմանումը։

Ինչպէս ամէն տեղ, Ամերիկայի մէջ եւս լեզուի խաւերու կազմութեան երեւոյթ մը կայ։ Ցեղային, մասնադիւր — տական կամ ընկերային դանապան խրատներուն իրենց ուրոյն բարբառները ունին, որոնցմէ ոմանք կ'ընդունուին եւ կը յարգուին մամուլ ու գրականութեան կողմէ, բայց ուրիշներ՝ ոչ։

Մինչեւ տասը տարի առաջ, որչա խրատներուն լեզուն կարելի չէր գործածել գրականութեան մէջ։ Նոյնիսկ սեւ (խափշիկ) գրողներ կը վարանէին իրենց բարբառով գրել, ո՛րք կը մնար որ հանդուրժուէր սեռային հարցերու յատուկ մասնաւոր բառաթիւրքը։ Լեզուական հարցերու հանդէպ ցոյց տրուած խստութիւնը կը ստիպէր որ ամէն գրագէտը բծախնդիր ըլլայ։ Այսօր, այդ բծախնդրութիւնը եւ խստապահանջութիւնը գրեթէ ժամանակավրէպ կը թուին։

Թուղթ մրտադրներ, գրողներ եւ բանին իսկական առումով գրագէտներ, որքան ալ իրարմէ տարբերին ուրիշ ձեւերով, համաձայն են մէկ կէտի շուրջ... Լեզուն իր բոլոր խաւերով ու բարբառներով թէ՛ ժողովուրդին սեփականութիւնն է եւ թէ՛ գրողին առաջը։ Եւ ուրեմն որեւէ « օրէնք » իրաւունք չունի այս հում նիւթի գործածութիւնը արգիլելու կամ սահմանափակելու։ Ենչուե՞ք որ գրեթէ քաղաքական ընդմիջումն ալ այս խնդրը, որով — հետեւ մտահոգութեան փոքրատաղանդ գրողներ լեզուական ժողովուրդավարութիւն, նոյնիսկ անիշխանականութիւն կը պահանջեն, դիտել տալով որ հարուստ եւ քաղաքի ճերմակ վերնախաւը անցեալին իր լեզուն պարտադրած է, գրողւած ոչ միայն գեղարուեստական այլեւ քաղաքական մտահոգութիւններէ։

Պարագան նոյնն է գրականութեան նիւթի խնդրին մէջ։ Ամերիկացի վիպագիրները անցեալին մշակած են գրական բոլոր կարեւոր սեռերն ու այդ սեռերուն համար յարմար նկատուած նիւթերը, որոնց գլխաւորներէն են սիրային — ամուսնական կեանքը, աղքատին մաքառումը՝ ի խնդիր հարստութեան, եւ արկածախնդրական գանապան դէպքեր։ Թէեւ մեծատաղանդ գրագէտներ երբեմն քիչ մը

ԳՈՒՍԱՆ ՀԱՎԱՍԻԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ 80ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ԺՈՂՈՎՈՐԴԻ ԵՐԳԱՐՈՒԵԱՍԻՆ ՀԱՐԱԶԱՏ

Օ

Լրացաւ Հանրապետութեան ժողովըր — դական արտիստ գուսան Հավասիի ծննդեան 80ամեակը։ Ծերունազարդ վար — պետը առաջուան պէս անդուլ եռանդով կը ստեղծագործէ եւ կ'երգէ, շարունակ — կելով ծառայել իր հարազատ ժողովուրդին, երգարուեստին, որուն ամբողջ հոգիով նուիրուեցաւ դեռ պատանի տարիքէն։

1896ին Ախալքալաքի Ծալկայի շրջանի Այազմա գիւղը ծնած Արմենակ Մարկոսեան հազիւ 18 տարեկան էր, երբ հրապարակային քննութեան մասնակցելով վարպետ աշուղի կոչում ստացաւ։ Այդ հանդիսութեան ժամանակ իր արտասովոր

վերացական նիւթերու մասին ալ գրած են, սակայն երբեք չեն արհամարհած աւելի համեստ այս առաջըր, զոր անտաղանդ գրողներ օգտագործած են միայն զգայական մէջ տեղեկութիւն համար։ Ինչպէս, իսկապէս մեծ հանճարներ — օրինակ՝ Հոթհոբ, Մերլի, Թուէյն, Հեմինկուէյ, Փոլընըր — բազմապատկած են սահմանափակ նիւթերու կարելիութիւններն ու իմաստները։

Որքան որ ալ ճարտիկ եւ հնարամիտ եղան անցեալի մեծ գրողները, գրական նիւթի, ձեւի եւ լեզուի հանդէպ հասարակութեան անհանդուրժող ու նեղմիտ կեցուածքը պատճառ եղաւ սակայն որ որոշ նիւթեր չմշակուին եւ կամ կեանքի անհամոյ իրականութիւններէն մէկ քունին քողարկուին վէպերու խրթին լեզուով ու ձեռով, — այս եղաւ, օրինակ քաներորդ դարու ամենամեծ ամերիկացի վիպագիրն՝ Փոլընըրի պարագան, մասնաւոր 1929-1945 շրջանին։

Այսօր սիրտուած են պայմանները։ Նախ՝ որեւէ նիւթ մասին կարելի է գրել, որեւէ բառ գործածելով, — օրինակ՝ սեռային։

Երկրորդ՝ կան նիւթեր՝ որոնց մասին գրել միշտ կարելի է, բայց որոնք գրականութեան համար անյարմար կը նկատուին եւ կը պատկանէին աժան ամօր — եաներու եւ շարաթաթերթերու էջերուն։ Այս նիւթերը հիմա գրականութեան քննադատին կը պատկանին, հոն կը մշակուին եւ մեծ ընդունելութիւն կը գտնեն։

ԽԱՅԻՒ ԹԵՕԼԵՕԼԵԱՆ
(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԱՒԱՌԱՅԻ

ԹԼԿԱՏԻՆՑԻԻՆ

Ան որպէս գաւառական գրականութեան հարազատ թարգմանն ու անխնայ մշակը, պահ մը փորձած է երեւնալ բանաստեղծական մարզին մէջ եւ սակայն, կարելի է ըսել թէ չէ յաջողած, վասնզի անձնատուր եղած չէ իր ներքին մղումին։ Իր քանի մը գաւառաշունչ բանաստեղծական կտորները՝ քնարերգութեան բոլոր իրենց մէջ զուրկ են կատարելութենէ եւ չեն դիմանար գրաքննութեան։

«Հողի» վերնագրով քառեակը խոր — հուրդի տապան մը ունի մէջը, կարգալէ վերջը՝ մարդ ինքզինքը կը գտնէ մահ — ուսն հետ հաշտ։

«Շողիկ» անունով կնքած քառեակն ալ, ողբերգութիւն կը բուրէ, քնքոյշ խօս — քերով խապրիկ մը կը հայցէ մօրմէն, թէ իսկապէս ժամն հասած էր իր վերջալոյսին որ մահը այսքան զայրացկոտ կը հետապնդէ բոլորին նման ծնելու եւ մեռնելու գաղափարաւորութիւնները։

Մալխարացի Կարոյին նուիրած գրու — թեանը մէջ, Թլկատինցի գեղահիւս ոճով կը ներկայացնէ վիճակը (հեթանոսական տօն) եւ այդ տօնին առթիւ գեղըրկ — գեղըրկահիւսներու երկարատեւ խանդավառութիւնը, գեղատիւ պատկեր մըն է արդարեւ։ Ընթերցողը պահ մը կ'ապրի բնագաւառի տոհմային աւանդութիւնները հեթանոս դարէն մնացած։ Այս կտորին մէջ զոգորիկ եւ սիրունիկ քառեակ մը ունի գաւառի լեզուով յորինուած, ծիծաղուն երեւակայութիւններով աւելցուն։

«Վերջին տեղը» վիպակին մէջ կը խօսի ծերուկի մը վրայ։ Գեղացի Բուրիկ տէտէն է ան, այս ծերուկը իր երկարաշունչ աղօթքներով երկինքին կը կայի, բնու — թեան հետ կը կուտի ու նախախնամու — թիւնը իր ուղածը չի տար։ Գիւղին արտերը ոռոգման կը կարօտին, անձրեւ չկայ։ Ծերուկը կը մըթմըթայ, կը նայի ամպերուն, կը նայի ալ ու ձախ, հմա — իրկինք բաշխել կը սկսի։ Ալեւորին այս հեղուտ կեանքը երկար չի տեսեր, հաւրապութեան տէր մարդ՝ Բուրիկ տէտէն կ'ենթադրուի տառապանքով խաբարուած կեանքի մը, երկար բարակ քարէ կուտայ իր գոյութեան ուրիշներու դուռները։ Մուրացիկ է այլեւս այդ աղօթող մեծահասակը։ Ու օր մը Թլկատինցի գծախառն պարագաներու բերմամբ կը ստիպուի այդ հարուստի գիւղին Ս. Դաւիթ բժիշկի սուրբ —

րին տանիլ իր փոքրիկ Զաւէնը, այնտեղ կը տեսնէ փոքրիկ լալիտ մը որ բահով ու փետատով բաներ մը կը հանէ հողէն, կը հետաքրքրուի, կը հարցնէ փոքրիկին ու վերջինս կը պատասխանէ թէ Բուրիկ տէտէն փլած պատին տակ մնացած եւ մեռած է, հետեւաբար անոր ոսկորները հաւաքած ու զանոնք դերեզմաննոց տանիւ։ Մանուկ մտածած էր գծախառն ծր — նած մարդուն համար հանգստարան մը գտնել որպէս վերջին տեղ։

X

Թլկատինցիին հարուստ ոճը ուժեղ եւ դուռնաւոր է. ան երգած է գաւառացիի հարազատ արտայայտութեամբ՝ կեանքի թախիծը գիւղին եւ նոյնքան հարազատօրէն կը նկարագրէ գեղին հաճոյքները գեղեցիկօրէն, այնքան սքանչելի եւ նուրբ կատուցուածքով, որ ընթերցողը կը հիւսնայ անոր յորդաբուխ վրձինին։ Կարգալէ թլկատինցիին գրականութիւնը՝ աւ — նոր մէջ կը գտնեմ վաղապէս կեանքի երաժշտութիւնը, որ հոգիներու յոյզեր եւ յոյսեր, ինչպէս նաեւ տենչանքները թեւածութեան կը մղէ, կը խանդավառէ անտարակոյս։

Գաւառացի գրողը իր մօր ձօնած կտորին մէջ «Լաւ է ինձի ինչ կայ» աղնիւ թափառումներ կ'ունենայ գրական ոլորտ —

կատարման համար նորընծայ աշուղը կը ունեցաւ Հաւասի։

Իր դործունէութեան առաջին իսկ քալքէն Հաւասի ցուցարբերեց ցայտուն տաղանդ մը, ան տիրապետեց քանի մը երաժշտական գործիքներու եւ կրցաւ յանդատարարի, տեղւոյն վրայ չափա — ծոյ խօսք ու մեղեդի ստեղծել եւ երգել մեկնելով ժառանգած աւանդութիւններու ոչ թէ տառացի, այլ էութեան լոյսով — մէն։

Գուսան Հաւասիի ստեղծագործութիւնը նշանակալից է նաեւ իրրեւ կապող օղակ մը՝ հայ աշուղական երգարուեստի դարձոր անցեալին մէջ, ինչպէս նաեւ Զիւլայի երգերուն մէջ ստեղծուած լուսագոյն աւանդութիւններու եւ արդիակա — նութեամբ լեցուած բովանդակութեան համապատասխանող արտայայտական նոր միջոցներուն միջեւ։ Յանձին գուսան Հաւասիի, խորհրդահայ գուսանական երգարուեստն ունի այդ դարձոր աւանդութիւններու եւ մանաւանդ՝ տաղաչափութեան հմուտ շարունակողը։

Անշուշտ, աւանդականի եւ նորարարականի այդ դուգորդումը կարելի դարձաւ վարպետութեան բարձր մակարդակի եւ ժողովրդական երգարուեստի հետ ամիւր — ջական կապեր պահպանելու շնորհիւ։ Յիշենք, որ Հաւասի ծնած ու իրրեւ ըստեղծագործող աճած է Զալախի մէջ, որ ծանօթ էր հայկական ժողովրդական ու կենսունակ աւանդութիւններով։

Իր ստեղծագործական որոնումներուն մէջ, գուսան Հաւասիի դիմելով ժողովրդական երգարուեստի հարազատ տիւնը ներուն, առանց փոխառնելու պատրաստի մեղեդիներ կամ քառեակներ, կրնա վերստեղծել ժողովրդական երգերուն բոլոր ոգին ու մտածելակերպը, կիր — պարներու հոգեբանութիւնը, մեղեդիներ — րու կշիռն եւ երեւելիներու յատուկ երանգ — զր։ Այսպէսով, անոր ստեղծագործութիւնները կը դառնան մատչելի, կ'ար — ժանանան ժողովուրդի ջերմ ընդունելութեան։ Ասիկա է այն պատճառներէն մէկը, որոն շնորհիւ գուսան Հաւասիի կարգ մը երգերը ժողովուրդի անօրինակ կնքա — գին մէջ կ'երգուին ու կը շփոթուին բոլոր ժողովրդական երգերուն հետ։

Գուսան Հաւասիի երգերու մեծ ժողովրդականութեան ուրիշ կարեւոր մէկ նախադրեան է նիւթերու լայն ընդգրկումը, որուն շնորհիւ վարպետը կ'ար — ձագանդէ բազմաթիւ յուրոյ հարցերու։

Սկսած սիրոյ զգացումէն առաջացած ամէնէն նուրբ եւ անձնական յուրամենքէն մինչեւ համաժողովրդական, համա — մարդկային խնդիրները, հաւասարապէս Հաւասիի սրտին մօտ են։

Սիրոյ նիւթը մեծ մարդ մըն է, որ գուսան Հաւասիին կարելիութիւն կուտայ նկարագրելու տարբեր հոգեվիճակներ՝ խոր վիշտին մինչեւ կենսաբաշխ, յուսա — ուր տրամադրութիւններ։ Հաւասիի երգերու կերպարները ստեղծուած են իւր — լով։ Արտաքին գեղեցկութիւնը նկա —

ներու մէջ, կը դրէ մօրը աղօթքը, կը լինէ մանկունակ կեանքը, մօրը երազ — ները եւայլն եւ վերջապէս ան իր դուստ — ուցիի գրչով կը յօրինէ գեղեցիկ էջեր պատկերաւոր՝ մեր հին ու նոր գրական պարտէզին մէջ ապրելու սահմանուած։

Արդ, իրապէս դժուար պիտի ըլլայ այս սեղմ սինակներուն մէջ տալ կեանքն ու գործունէութիւնը ու մեր համեստ կարծիքը։ Սակայն կարելի է ըսել որ Թլկատինցի եղած է շատերէն մէկը որ կեանքը բառին բովանդակ առումով ապրել ու գրել է։

Կանխաւեանկ դաշտերու եւ լեռնակու — տակ ամպերու համայնապատկերը դե — րած է զինքը, լեռներէն վազող ջուրերու ներդաշնակ ձայնը չէնցուցած եւ քննով — ցուցած անոր հոգին։ Յաճախ եղներու բառաչը, ձիերու խրինչիւնը լսած ու երգած է։ Իսկ բնութեան գեղատեսիլ հը — մայքներուն ու թովանքներուն մէջ յա — րաւան ապրելով անոնցմէ կատարողւած է։ Այս, ան կը ճանչնայ հողագործը, ջրաուր ընողը, հօտաղը, լեռներու մէջ ուսորդութեան դացող գիւղացին, ջուլ — հակը, թոնրատան մէջ նստող եւ թունիկը ծունկին վրայ խաղցնող հեղահամար — պատուր։

ԿԱՐՕ ՄԻՐԻՔԻՆ

(Շար. — 5)

203 Ն Ե Ր
ԴԱՆՈՒՄ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՐՏԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԵՋ

Օ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

1976ի Մարտ 12 Ուրբաթ երեկոյ, Լիոնի Ազգ. Միութեան հովանաւորութեան տակ տեղի ունեցաւ « Հայկական գունաւոր Ֆիլմեր »-ու անուան տակ երեկոյթ մը, որ կազմուած էր ի նպատակ լիբանանահայ ազգետեաներու:

Թէեւ Ազգ. Միութիւնը ամիսներ առաջ, համաձայն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ողբազին կոչելուն, հրապարակեց եւ կազմակերպեց հանդանոսակի յանձնարարութիւնը, որոնց միջոցաւ հաւաքուեցաւ չուր 12 միլիոն հին ֆրանքի գումար մը, որ ուղարկուեցաւ Փարիզի Կեդրոնական Ֆանձնախումբին, սակայն որպէսզի կարելի ըլլայ անհաճով կերպով ֆրանսահայ, ի մասնաւորի Լիոն համոզ

ուով եւ հեռաւորիով, համբար մեծ ու փոքր զահիճներուն մէջ, անուանի թէ սկսնակ երգիչներու կատարմամբ, ժողովուրդի առօրեայ կեանքին մէջ: Իր բարձրարժէք երգերու շնորհիւ վարպետը շատոնց նուաճած է ժողովուրդի շնորհ համակրանքը: ան ոչ միայն Հայաստանի Գրողներու Միութեան անդամ է, այլ եւ Երաժշտագէտներու Միութեան: Իր երգերը բազմաթիւ անգամներ հրատարակուած են առանձին հաւաքածոներով: անոր ստեղծագործութեան մասին հայերէն եւ ռուսերէն հրատարակուած են երաժշտագէտ Ռ. Աթաբեկի գրքիկները:

Մեծ է գերը Հաւասիի հայ երգարուեստի զարգացման գործին մէջ: Վարպետութեամբ կիրառելով անցեալի լաւագոյն տաղանդները, գուսան Հաւասի միաժամանակ հրաժարեցաւ պատրաստի մեղեդիներ օգտագործելու սկզբունքէն եւ իր գործունէութեամբ զարգացուց իւրաքանչիւր երգի համար նոր ու ինքնուրոյն մեղեդի ստեղծելու սկզբունքը՝ խորհրդահայ գուսանական երգարուեստի ամէնէն կարեւոր սկզբունքը:

Գուսան Հաւասիի արդէն շատոնց ապահոված է իր պատուաւոր տեղը հայ աշուղա - գուսանական երգարուեստի անուանի գործիչներու շարքին, բայց իր գործունէութիւնը դեռ կը շարունակուի եւ մեր ժողովուրդը իրմէ կը սպասէ նոր երգեր:

Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

արդետեաներու անմիջական կարիքները հոգալ, որոշուած էր, ասիէ վերջ նման ձեռնարկներու գումար հասոյթը ի պահ զնել Լիոնի Ազգ. Միութեան մօտ:

Հակառակ անոր որ, ամիսներ առաջ թերթերու, թուոյցիկներու ծանուցման միջոցաւ, նոյնպէս 150է աւելի գրողներու շրջանում ընտանիքներուն, բազմաթիւ շրջանակ հայ հասարակութեան մէջ, ի սրտ կը յայտնենք որ, ներկայ հասարակութիւնը կը բաղկանար, բառին բովանդակ առումով «կոկիկ» բաղմունքէն մը:

Ֆիլմերը սիրալոյսով տրամադրուած էին « Հայ - ֆրանս. Բաեկամութեան » կողմէ, որուն նախագահ Պր. Գ. Պազըր-ճեան եւ ընկերները ներկայ էին եւ անկէ դատ կարեւոր գումարով մըն ալ մասնակցեցաւ այս ողբերգական վիճակին ի նպատակ:

Բայց թէ ո՞ր է Լիոնի Հայութեան ստուար մասը: Միթէ՞ իրենց արտին չիտեցաւ... Միթէ՞ իրենց ականջին չհասաւ տուն - տեղ ձգող, թափառական վիճակի մէջ եղող քոյրեր եւ եղբայր հայրենակիցներու ողբերգութեան ծայրը:

Թերեւս ոմանք մտածեն, որ իրենց բաժինը բերած են ընդհանուր հանգանակութեան ատեն: Բայց մենք վստահ ենք որ Լիոնի Հայութեան մեծամասնութիւնը առիթ չունեցաւ կարճ ժամանակամիջոցի մէջ իր համեստ բաժինը բերելու:

Եւ ահա, պատահականութիւն մը կը ներկայանար, իւրաքանչիւր անհատ 10-20ով իր մասնակցութիւնը բերելով գոյանցել կարեւոր գումար մը (500-600 հոգինոց սրահ մը կարելի էր դիւրութեամբ լեցնել):

Այս երեկոյթը ունէր երեք տեսակի առաւելութիւններ, հետեւեալ իմաստով:

Առաջինը այն՝ որ ներկայները հոգեկան գոհունակութիւնը ունեցած պիտի ըլլաւ ինչ, խղճի պարտականութիւն մը կատարած ըլլալուն համար, հանգիստ իրենց աննեղութիւնը եւ խղճահար վիճակին հանող հայ ընտանիքներուն, որուն պատճառը բոլորին ծանօթ է:

Երկրորդ պարագան այն էր որ դրապէս օգտակար պիտի ըլլար իրենց լուսման, անհրաժեշտութեան պահուն, որ դժբախտաբար օրէ օր անխուսափելիօրէն կը պատահի: Իսկ երրորդ պարագան այն էր որ, դուրս ակնատես պիտի ըլլալիք մեր եկեղեցական պատմութեան մէջ աննախընթաց պատահարին, որ տեղի ունեցաւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի հանդիպումը տիեզերական եկեղեցւոյ պէտք Պօղոս Զ.ի հետ, որմէ ետք դուրս պիտի տեսնէիք նաեւ քաղաքային երեւանի հին օրերէն մինչեւ մեր օրերու շրջանին անցած պատմական դէպքերը, դէմքերը եւ ներկայ վերելքի հրաշափառ տեսիլքները:

Ներկայները վայելցին եւ կատարեցին իրենց պարտականութիւնը, թէկուզ ըլլար 10-20ով, եւ վստահաբար կրնանք ըսել որ, անոր մեկնեցան սրահէն հանդարտ խղճի եւ գոհունակութեան սրտով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱՍՈՒՄԻԻ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

Այս օրերս հաճոյքն ունեցանք ներկայ ըլլալու Հայաստանի պետական պարա - խումբի խաղարկութեան, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 17ին Չորեքշաբթի երեկոյ Լիոնի «Ռամօ» ընդարձակ սրահին մէջ:

Տոմսակները օրեր առաջ եկեղեցւոյ դրասենեակէն ապահովուած էին, այնպէս որ սրահը նեղ զարու աստիճան լեցուած էր Լիոնի եւ շրջակայ հայ հասարակութեամբ: Բացառիկ էր Ֆրանսացիներուն ներկայութիւնը, այս հանդիսութեան, որոնք հիացմամբ, նոյնիսկ զարմացմամբ դիտեցին եւ «հրաշալի է» բացառանշու - թիւներով կարտայայտուէին ինծի ընկերացող 16 ֆրանսացի բարեկամներս:

Հայաստանի պետական պարտխումբի շրջապտոյտը, արդարեւ, իր բացառիկ երեկոյթով արտակարգ խանդավառութիւն ստեղծեց վստահաբար՝ Մարտէյլ, Վալանս, Փարիզ, նոյնպէս Լիոնի ներկայ հասարակութեան մէջ:

Թէեւ զանազան առիթներով իմացած էինք խումբին համբաւը, ոչ միայն Հայաստանի եւ խորհրդային Հանրապետութեանց սահմանին մէջ, այլեւ հեռաւոր եւրոպական երկիրներու մէջ ունեցած յաջողութիւններու մասին, եւ սակայն երբ այսօր իրեւն ակնատես դիտեցինք իրենց նուազախումբով, խմբավար Վառուժ Խանաթեանի ղեկավարութեամբ, թեւապարի, մենապարի եւ մէկը միւրը գերազանցող զանազան բաժանումներով ամբողջական խաղարկութեան, մեր առջեւ պարզուեցաւ իսկական արտասովոր խանդավառ տեսարան մը, որ կարելի է կոչել, նուիրում մըն էր, հայրենի յոյգերով առցուն ծաղկեփունջ մը Լիոնի Հայութեան համար:

Պիտի չանդրադառնամ իւրաքանչիւր արուեստագէտի եւ արուեստագիտուհիի կատարած խաղերուն եւ մասնաւորապէս ընել, գնահատանքի արտայայտութիւններով, գնահատանքի արտայայտութիւններով, որովհետեւ հարկ չեմ տեսներ անոր համար որ խումբը իր ամբողջ կազմով բացառիկ յատկութիւններով օժտուած էր, հայ արուեստի ու գեղարուեստը մարմնացնելու արժէքներով:

Այսօր հայկ. պարտխումբը, որ Պետութեան հովանաւորութիւնը կը վայելէ, իր այցելութիւններով կը կենդանացնէ արտասահմանի Հայութեան մէջ փոշիներու տակ թաղուած հայախրական ոգին, դառնալով իսկական հայ եւ հայրենասէր:

Արդարեւ, այսօր հրատապ հարց է դարձած արտասահմանի Հայութեան գոյութեան միջոցաւորութիւնը պարագան: Եւ կը կարծենք լաւագոյն միջոցներէն մէկն է, Հայաստանի խումբերու յաճախ - կի այցելութիւնը դէպի արտասահման:

ՀՐԱՆԴ ԹԱԿՈՍԵԱՆ
(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՄԱՐ»-Ի ԹԵՐԹՈՆԸ

(58)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ
ԿԱՄՈՒՐՁԸ

Մեծ վեպ

Սիրայիմ, ընտանեկան կեանքի
Ա. ՄԱՍ

ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐՈՒ ՆՎՈՒՂԸ

Ձիւղերէնքն տասը քարին տակ մնալով գետին փռուեցան... Գառնային իւրաքանչիւր մըն էր փրթաւ կամուրջին մէջ: Ահ ու անարաք:

Մարտիկը չէր օգտուելով այս անօրինակ իրարանցումէն, վազեց վերահաս, մտնեցաւ ջրանցքին վրայ բացուող պատուհանին, այն պատուհանին որուն առջեւ կեցած էր Ռոյան պահ մը առաջ, եւ երկու ձեռքերով խոշոր սալաշատակը

վեր բարձրացնելով, ունեցած ուժովը պատուհանին երկաթէ ձողերուն իջեցուց, այնպէս որ ձողերը դերձանի պէս փըշուելով եւ իրենց հետ պատն ալ փշրելով, սարայատակին հետ կամուրջն ի վար դահալիժեցան...

Ապա, Սքալապրինօ, ակնթարթի մը մէջ Ռոյանի ջուր վազեց, զրկեց զայն, եւ իր բեռին հետ կոտրած պատուհանէն վար նետուեցաւ:

Բանտապահները, զինուորները, դահիճը եւ քահանան շուարած, քարացած, կայծակի արագութեամբ տեղի ունեցող այս եղբարկան տեսարանին լուռ ու խուլ հանդիսատեսները եղան... եւ այն ատեն իրողութիւնը գուշակեցին, երկու մարմիններու ջուրը ինչպիսի ձայնը լսեցին...

— Կրակ բացէ՛ք, կրակ, գոռաց ձայն մը:

Բայց կրակը բացուած էր արդէն... Հառաչանքի կամուրջը հրոյ ճարակ ըլլալ կը սպառնար, ձեղունը բռնկած էր...

Հրացանաձգութեան ձայնը լսուեցան: Բայց հազիւ թէ քանի մը ձեռք պարպած, մուկէն չիկեղզուելու համար, պարտաւորութեան ամէնքն ալ ետ նահանջել:

Կամուրջը հրդեհ առած էր... եւ բոցերը դեռութեան պալատին կողմը կը սողային...

Երկինքն էր բարկացողը... Երկիրը կը մեղանջէր...

ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐՈՒ ՄԱՀԱՊԱՐՁԸ

Ռոյան ջուրը ինկած միջոցին զգաց թէ ծովուն խորը կ'իջնէ:

Հողեկան ու ջրային այնպիսի գերազուրուած վիճակի մը մէջ էր ան որ, պիտի կրնար հրաշքներ գործել: Ռոյանի գործած հրաշքը այն եղաւ որ, այդպիսի տաքնապալից վայրկեանի մը պահէն իր պաղարկութիւնը, կացութիւնը կ'ոնցնէ եւ ընելիքին վրայ մտածեց:

Ամէն բանէ առաջ պահուիլ պէտք էր: Գլուխին վրայէն թփրտուեցին իմա - ցաւ... զնդակներու տեղատարափին ձայնէն էր:

Սկսաւ լողալ, կարելի եղածին չափ ջուրին տակը պահելով ինքզինքը եւ միշտ հեռանալով Հառաչանքի կամուրջէն:

Քանի մը վայրկեան ջուրին տակէն լողալէ յետոյ, ազատ շունչ առնելու համար գլուխը ջուրէն դուրս հանել փորձեց, բայց արդէն մը ելաւ դէմը... Տափանաւի մը զարնուած էր գլուխը...

Կամաց մը ձեռքը դուրս երկարեց եւ տափանաւին եղիւքը բռնեց:

Ահա ճիշդ այս միջոցին, երբ իր ազատութեան վրայ խոկալով շուրջը նայուածք մը կը պարտցնէր, տեսաւ որ ուրիշ գլուխ մըն ալ դուրս կը ցցուէր ջուրին տակէն:

Սքալապրինօն էր ան, որ կը փռնդարար

եւ կ'լլած ջուրերը գուրս կը նետէր բերանէն...

Երկու փախստականները իրար տեսան, բայց որեւէ բառ չփոխանակեցին:

Երբ մտածումները մարդկային ուղի - ղին մէջ իրար հալածեն, լեզուն չի կըրնար գանոնը դասաւորել:

Իրարու երես նայեցան, թոքերնին օդով լեցուցին եւ երկուքը մէկին սուզուեցան: Երբ երկրորդ անգամ շունչ առնելու համար գլուխնին դուրս հանեցին, ետեւին դառնալով տեսան որ բաւական հեռացած էին Հառաչանքի կամուրջէն:

Քարափներուն վրայ մարդ մարդա - սանք չկար:

Անձրեւել սկսեց իջնալ: Տուններն ու պալատները՝ հեղուկ ամպերէն ողողուած՝ հաղիւ կը տեսնուէին:

Երբ վերջին անգամ գլուխնին դուրս հանեցին, դեռութեան պալատը, Հառաչանքի կամուրջը եւ բանտը անհրեւոյթ եղած էին: Իրենք ջրանցքին միւս կողմը դարձած էին:

ՄԻՇԵԼ ԶԷՎԱՐՁ

(Շար.)

Կապոյտ Խաչի Շաւիղի մասնաճիւղին
տարեկան ձեռնարկը Մայիս մէկին, Շա-
ւիղի քաղաքապետարանի սրահը :

ԵՐԵՎԱՆԻ
ԱՊՐԻԼ
6
MARDI
6 AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.
ՊՐԻՆՏՈՐ — ԹԻՒ 13.558

Օ Ր Ա Ք Ե Ր Ք
ՀԻՄՆԱԿԻՐ ՀԱՄԱՐՇ ՄԻՍԱԳԵԱՆ

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Փրակաւ Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

51e ANNÉE — N° 13.558

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՍԱՏԱԹ ԱԼ ԿՈՒԶԷ ՈՐ ՖՈՒՆԺԻԷ ՔԱՇՈՒԻ

ՀՐԱՄԱՐԸ ԶԻ ՅԱՐԳՈՒԻՐ

Երկար տարի նախագահեց Փարիզի իմ այս-
օրվա թերթի առթիւ, կողք ըրաւ Ֆրանսայի
այս կողմի միջնորդէ Լիբանանի տաղանդաւոր
պատկերներ համար, եւ միաժամանակ Ֆրէն-
սիայի որ քաղաքի նախագահական աթոռ —
էն «Վարկեաններ» կան, ըսաւ Սատաթ
որ ամէնէն մեծ պատասխանատուութեան
ընկերը ստանձնող անձ մը ինքզինքը
արտասուողութեան կը զգայ կլեւու իր ար-
եւմտաւորութեան իր ժողովուրդին բա-
նալի համար: Սատաթ որ կը փափաքէ
եւս ֆուտ տը Միւրփիլի կը կրնայ մեկնումը
կըրթի, քննադատեց Սուրիոյ դերը լի-
բանեան տաղանդին մէջ եւ ըսաւ. «Ոչ
այս Սուրիա ի վիճակի չեղաւ լուծում
կը լուծուի, այլեւ զէնք հայկաթեց եր-
բայ կողմերուն: Լիբանանի ողբերգութեան
ընկերը իր քաղաքականութեան արդիւնքն
է:

Սեղան վրայ, Պէյրութի մէջ, կացու-
թեան բարեկամ ցոյց չի տար եւ հրա-
պարհն ալ շատ յարգուած չէ քանի
որ օր միայն քան մեռեալ կար եւ
կըրթի ցերեկէն Կիրակի մեռեալներու
թիւը 131 կը նկատուէր: Զուսպաթ կ'ամ-
բասանէ Սուրիան որ պարզեւորեալ
Սալայի անունին տակ, իրականին մէջ,
ազգական զորք մտցուցած է Լիբանան:
Կեանքը ձեւով մը կը շարունակուի Լի-
բանանի մէջ, ու Ֆիկառայի թղթակիցը
կը գրէ թէ իրաց այս վիճակին մէջ, ինչ
որ ապրեցողիչ է այն չէ որ կազմ պակ-
է, բայց որ դեռ կազ կը գտնուի, վերե-
րակ երեմն կենայ բայց այն որ վերե-
րակ կայ, թէ հեռաձայն անակ-նանկ
բանի բայց բանի, որ քաղաքը դեռ պա-
րկանում կը գտնէ: Ո՛ւրիշ կ'եղեն
սուրճ, կաթ, թէյ, ներածուած ապրանք-
ներ երբ բոլոր միջերանցները թալանի
տուած են: Գաղտնիք է: Ինչ որ աւելի
արագացուի է, կ'ընէ Ֆիկառայի թղթ-
ակիցը, այն է որ Լիբանանցի ո՛ւրիշ
կառու կը գտնեն ապրելու համար երբ
մէջ գործունէութիւն դադար է: Զիշ-
է որ ռաբիւլիներ կան որ իրենց կազմա-
կերպութեանց կողմէ օժանդակութիւն կը
տան եւ թալանողները որ իրենք զե-
րեք կը հոգան եւ ճարպիկներ որ լուրի
կը ռաբիւլ բաներ) բայց միւսները: Ոչ ոք
կը հասկնայ: Բայց յիշենք թէ տասնեակ
արիւնքներ առաջ, Պեթլոյ ելմտական նա-
խարարը երեք ամիս Պէյրութ մնացած էր
ուսումնասիրելու համար Լիբանանի տըն-
տական գաղտնիքը եւ ի վերջոյ խոս-
տովանած էր «քան չհասկցայ, բայց շա-
րունակեցէք»:

×

Պէյրութի մէջ կը սպասուէր որ երկու-
շաբթի խորհրդարանական նիստը դու-
մարի նախագահին ընտրութեան հա-
մար: Թեկնածուներու շարքին կը յիշ-

ուին. — Ռեմոն Էտտէ, չափաւոր քրիս-
տոնեայ որ կը վայելէ մահմետական յա-
ռաջդիմականներու համակրանքը, էլիսա
Սարգիս, Լիբանանի դրամատան կառա-
վարիչ եւ Միշէլ Էլ-Սուրի, միջին ճամ-
բայի թեկնածու:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՄԱՍՆԱԿԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Օ

Պատը — Վիւրթէմպերկի երեսփոխանա-
կան ընտրութեանց ընկերակցականները
զգալի պարտութիւն մը կրեցին: Թէեւ
չըջանք ծանօթ է իրրեւ պահպանողական
բայց եւ այնպէս այս արդիւնքին չէր
սպասուէր: Քրիստոնեայ դեմոկրատները
որ 1972ին 65 աթոռ չահած էին, այսօր
70ի կը հասնի մինչ վարչապետ Հեյմուտ
Շմիթի Ընկերային — դեմոկրատները ա-
թոռ կը կորսնցնեն եւ 45ի տեղ 42 հատ
ունին միայն:

Ընդհանուր ընտրութիւններէն վեց ա-
միս առաջ, ասիկա լուրջ ազդարարու-
թիւն մը կը նկատուի Շմիթի համար:

ՍՊԱՆԻԱ

ՅՈՑՑԵՐ ԵՒ ԲԱՆՈՒՄՆԵՐ

Շատ ծանր բախումներ պատահած են
Սպանիա եւ Պարչեւոնայի մէջ հազարա-
ւոր ցուցարարներու և ոստիկանական ու-
ժերու միջադէպեր ծագած են: «Ներքում,
ազատութիւն» կը պողային ցուցարար —
ները: Մատրիտի մէջ ալ ձերբակալու-
թիւններ եղած են: Յոյցերը արգիւտած
էին: Ֆրանցոյի ֆայնանսներն ալ կողմնա-
կից են քաղաքական ներման մը:

ԹՈՒՐԿԻԱ

ԹՈՒՐԿԵՐԸ ԳՈՋ ԶԵՆ...

Թուրքիա ալ իր հեռատեսիլէն կը սըփ-
ուէր Եօրպիզիմ երգի մրցումը, որ տեղի
կ'ունենար Եօրպիզիմ գիշեր բայց յանկարծ
երբ կարգը կուգայ յունական մասնակ-
ցութեան, թրքական իշխանութիւնները կը
կորեն կապը եւ յունական փառաշատուն
տեղը կուտան «Իմ երկիր» անուն թըր-
քական երգ մը: Ի՞նչ եղած է: Թուրքերը
գտնել են որ յունական այդ երգը կ'ակ-
նարկէ Կիպրոսի դէպքերուն եւ ուրեմն...
հակաթուրք է, կը մնար տեղը տալ հա-
կայոյն երգ մը, ինչ որ ըրած են...

Քանի մը տղով

|||||

ՊԱՊԸ հարկ տեսած է պատասխանելու
զրազէտ Ալէն Փէյրըֆիթի որ մամուլին
տուած տեսակցութեան մը ընթացքին ը-
սած է թէ Վատիկանի չինար դատապար-
տել միաբնակարանութիւնը, որովհետեւ
Պապն ալ միաբնակարան է... Շատ հասկը-
նալի չէ որ ինչո՞ւ Պապն Զ. զիջած է
հրապարակաւ պատասխանել զրազէտի մը

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻՋ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնիքէս, Մարտ 30-31)

ՀՐԱՋԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱՅ
ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԵՍ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայ լեզուարան Հրաչեայ Աճառեանի
ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ, Երե-
ւանի Ա. Միսնիկեան դրազարանին մէջ
բացուած է ցուցահանդէս մը, ուր ներ-
կայացուած են զիտնականին գործերը:
Հոն կարելի է հանդիպիլ՝ 1901ին Վա-
ղարշապատ հրատարակուած «Ուսում —
նասիրութիւններ հայկական Բարբառ —
խօսութեան», 1907ին Փարիզ եւ 1908ին
Վիեննա լոյս տեսած «Ս. Մեսրոպի եւ
գիրերու գիւտի պատմութեան աղբիւր —
ներն ու անոնց քննութիւնը» եւ «Հայե-
րէն նոր բառեր» գործերուն: Ասոնց կող-
քին ցուցադրուած են Հր. Աճառեանի
«Հայերէն արձագանքներ բարբառին» ըր,
«Լիակատար քերականութիւն Հայոց լեզ-
ուի» բազմահատոր գիրքերը. այս վեր-
ջինի հրատարակութիւնը սկսած է 1952էն
եւ տակաւին կը շարունակուի: Ներկա-
յացուած են նաեւ Է. Աղայեանի, Ա.
Աղաբեանի, Ա. Միսնիկեանի, Ա. Զըշա-
նեանի, Ա. Մուրադեանի դրախօսական —
ներն ու յօդուածները տաղանդաւոր գիտ-
նականին մասին:

×

ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԵՐ-ՆԵՐՍԵՍԵԱՆ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ
ԳՐՈՒԹԻՋԸ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադե-
միան լոյս ընծայած է Սիրարփի Տէր-
Ներսէսեանի «Հայ արուեստը միջնադա-
րուն» հատընտիրը, որ կը պարունակէ
հեղինակին կարգ մը արժէքաւոր գրք-
ուածքները, ինչպէս՝ «Է. դարու երկ մը,
նուիրուած՝ պատկերներու պաշտպանու-
թեան», «Էջմիածնի Աւետարանի սկզբի
թերթերու մանրանկարներուն թուակա-
նը», «Է. դարու հայկական մանրանկար-
չութիւնը եւ էջմիածնի Աւետարանի ման-
րանկարները», «Գրիգոր Լուսաւորչի գի-
մանկարները բիւզանդական արուեստին
մէջ», եւայլն: Փրոֆ. Սիրարփի Տէր-
Ներսէսեան երկար տարիներ դադարած է
Աղթամարի Ս. Պաշ Եկեղեցւոյ ուսում —
նասիրութեամբ: Այդ առթիւ դրած իր
գործը կը սկսի Եկեղեցւոյ հիմնադրու-
թեան եւ կառուցման մասին պատմական
վկայութեամբ: Հեղինակը կուտայ Ար-
ծրունեաց թագաւորութեան, Վանայ լճի
չըջակայքի, ինչպէս նաեւ փոքր կղզիին
մէջ կառուցուած ճարտարապետական ան-
կրկնելի կոթողի՝ Աղթամարի վանքի հիմ-
նադրութեան պատմութիւնը: Ան միա-
ժամանակ գիտական վերլուծութեան կ'են-
թարկէ կառույցի ճարտարապետութեան,
քանդակազարդերու, պատկերներու ոճն
ու զեղարուեստական արժէքները: Պատ-

որ միշտ հետամուտ եղած է «զգայա-
ցունցի», քանի նման պատասխան մը ալ
աւելի (եւ ճիշդ) ծանուցում է Փրանսացի
զրադէտին համար:

ՅՐԱՆՍԱՆ ալ Շարժարուեստի մեծ
մրցանակ մը ստեղծեց «Սեզար» նման —
ղութեամբ ամերիկեան Օսքարներուն:
Շարժարուեստի արհեստաւորներէ կազ-
մուած դատական կազմ մը, Լը Վիէ-
ֆիւրիի նկատեց 1975ի լաւագոյն ֆիլմը,
Ռոմի Զենտէրը լաւագոյն գերաստուէրին
եւ Ֆիլիփ Նուարէն՝ լաւագոյն դերա-
սանը:

մական այդ յուշարձանը հեղինակը կ'ար-
ժէքաւորէ իրրեւ երեւոյթ ոչ միայն հայ,
այլեւ համաշխարհային արուեստի պատ-
մութեան մէջ: Գրքին մէջ ամփոփուած
գործերը անգլերէնէ եւ Փրանսերէնէ
թարգմանած են Ա. Քէօշկէրեան եւ Ս.
Սողիկեան: Գիրքը ունի ծանօթագրու-
թիւններու բաժին մը, տեղանուններու եւ
անուններու ցանկ: Հատորին մէջ տեղ
գտած են նաեւ Աղթամարի վանքի եւ
չըջակայ կառույցներու առանձին մասն-
րու մօտ 76 լուսանկարներ:

Փրոֆ. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեանի
գրչին կը պատկանին հայ միջնադարեան
արուեստի պատմութեան նուիրուած
չուրջ 60 գործեր: Հեղինակին հետաքրք-
րութիւններու եւ ուսումնասիրութիւննե-
րու ծիրին մէջ են նաեւ բիւզանդական,
ռոմանական, զպտա — եզրպտական, վրա-
ցական արուեստներու պատմութեան վե-
րաբերող հարցերը, որոնց մասին գրած է
կարգ մը արժէքաւոր ուսումնասիրու-
թիւններ: Փրոֆեսօրը 1930ին հրաւիր-
ուած է Ուելշի Գոլէճ իրրեւ դասախօս
եւ զեղարուեստի մասնաճիւղի տեսուչ,
այսպէս եղած է Հարուրտի համալսարանի
Բիւզանդագիտութեան հիմնադրի փոք-
ր ֆեախօրը, ընտրուած Միթ եւ Ուելշըն
Գոլէճներու տաքքոր օմոքիս ֆաուադ
Ամերիկեան միջնադարեան Ակադեմիայի
անդամ: Սիրարփի Տէր — Ներսէսեան Հա-
յաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի
արտասահմանեան անդամ է:

×

ՕՍԲԱՐ ՓԻԹՐՍԸՆ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻՒԼԷՆ

Հայաստանի հեռատեսիլը հաղորդում
մը նուիրած է արտասահմանեան ծանօթ
երաժիշտներու մեկնաբանական արուեստ —
տին: Ծագի յայտնի դաշնակահար Օսբար
Փիթրսընի եւ Գառնիթ Պէյսիի կեանքին
ու ստեղծագործութեան մասին խօսած է
լրագրող եւ երաժշտական քննադատ Ար-
մէն Յովհաննիսեան, որ 1969ին եւ 1974ին
մասնակցած է Փրակա տեղի ունեցած
երաժշտութեան միջազգային փառատո-
ններուն եւ ներկայ գտնուած՝ Փիթրսընի
եւ Պէյսիի համերգներուն: Հաղորդումն
ընթացքին ծայրաստիճանած են նաեւ յիշ-
եալ երաժիշտներու սալերը, որոնք ար-
ժանացած են ջերմ դնահատանքի: Երե-
ւանի ծայրաստիճան ալ հաղորդում մը
նուիրած է Փիթրսընի մեկնաբանութեամբ
ամերիկեան երաժիշտներու ստեղծագոր-
ծութիւններուն:

×

ԱՆԳԼԻԱՅԻՆԵՐՈՒ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԵՍԸ
ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մանկական պատկերասրահին
մէջ կազմակերպուած է ցուցահանդէս մը,
ուր կը ցուցադրուին պատանի Անգլիա-
ցիներու գործերը: Այցելուներ կը գիտեն
ջրաներկեր, գրչանկարներ, ինչպէս նաեւ
Անգլիոյ նախկին վարչապետ Հարոլդ
Ուիլսոնի յորհ. Միւրթիւն գտնուած ժա-
մանակ, Ուորհ. Միւրթեան նուիրուած
պատանի Անգլիացիներուն գործերը: Պա-
տանիներու փափաքով, իրենց գործերը,
ցուցահանդէսէն ետք կը մնան պատկե-
րասրահի ֆոնտերուն մէջ, ուր արդէն
կան տասնեակ հազարաւոր գործեր:

×

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՋ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԵՍԸ

«Սովետական Հայաստան» հանդէսի
լուսանկարիչ — թղթակից Պետրոս Պետ-
րոսեանի լուսանկարչական ցուցահան-
դէսը բացուած է Երեւանի մէջ: Յուցադո-
րութեան դրուած են թղթակցի աւելի
քան 15 տարուան աշխատանքին արդիւնք-
ները, որոնք կը ներկայացնեն Հայաս-
տանի լեռները, կենդանական աշխարհը,
հայ գիւղացիներն ու անոնց գործերը եւն:

Fonds A.R.A.M

ՀՊԱՆՑԻԿ ԱԿՆԱՐԿ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՎԻՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

(Բ. և Վերջ)

Երկու օրինակ կ'արժէ քննել, — առաջինը՝ սիւսն ֆիւսիոն ճիւղը, երկրորդը՝ ֆիւսիոն ճիւղը՝ գրականութիւնը։ Այս երկու բառերուն ճշգրիտ համադրները առկա չկան հայերէնի մէջ, թէեւ ինքնին հայաստանի մէջ այժմ կը մշակուի սիւսն ֆիւսիոն, սեռ, իսկ ֆիւսիոնը գրականութիւնը ձեռով մը մշակուած էր արդէն Սրբուհի Տիւսարի կողմէ, Պոլսոյ մէջ։

Սիւսն ֆիւսիոնը իր ծագումը կը պարտի Եւրոպայի, ուր անգլիացի մեծ բանաստեղծ Շէքսպիր կ'ընէ՝ Մարի Շէքսպիր, (իւր «Ֆրանկֆրանկ» գործով) եւ յետոյ Ժիւլ Վեռն ու Հ. Մելլե (իւրենց մեծածաւալ վէպերով) արդէն հաստատուն հիմքեր վրայ դրած էին զայն, տասնեւերեսորդ դարուն։ Սակայն այս սեռին բուն ծագումը 20րդ դարու երեսօթ է, եւ իր թափը կը պարտի գիտութեան ու քեֆ-նոյթի նոր յաղթանակներուն, որոնք ընդլայնեցին թէ՛ տիեզերական հեռաւորութիւնները եւ թէ՛ ժամանակի հասկացոյցը։ Այսպէս ու սահմանները։ Այսպէս՝ որ ատեն մը յոյսի ապաստան ու երազի անդաման էր միայն, դարձաւ ինքնուրոյն աշխարհ մը, զոր գրական սիւսն ֆիւսիոն սեռի երեւակայութիւնը։ Մեծ գրագէտները գրաւուած այս գիրքը «մարտկոց» է մը վերածեցին, ուրիշ կը հարուածեն մեր ներկայ իրականութեան խոցելի կէտերը։ Այսպէս աշխարհիկ մղձաւանջները՝ ըստեղծուած այս գրագէտներուն կողմէ, արդիական վտանգներու ծաւալումին արդիւնքն են արդէն։ Այսպէս՝ սիւսն ֆիւսիոն, որ միայն պոետիկներու ետեւ երեւակայութիւնը գրգռող ժողովրդական ժամանց մըն էր, այսօր հետաքրքրական անցուցարձներով զուարճացող, բայց միաժամանակ փրկիսփայտական տարր - դրութեամբ սեռ մըն է, որ հիմնական քննարկումի կ'ենթարկէ մեր ներկան։

Ֆիւսիոնի ալ նոր շարժում մը չէ, եւ անոր գաղափարներով տողորուած գործեր գոյութիւն ունին մօտ հարիւր տարիէ ի վեր, — օրինակ՝ Օսքար Ուայլտի եւ Պերնարա Շոյի թատերական երկերէն ոմանք։ Սակայն միայն վերջին տասնամեակին է որ ֆիւսիոնը իսկապէս յեղափոխութեան մը պէս պայթեւ - ցաւ Ամերիկայի մէջ, եւ այս պայթեւ - մին արդիւնքը սկսաւ իր ներգործութիւնը ունենալ գրականութեան մէջ։ Ինչպէս միշտ, արդի աշխարհի մէջ եւս, այս ազդեցութիւնը ամէնէն առաջ ի յայտ եկաւ սեռային նիւթերու մէջ, որոնք այս օր մարդոց մենաշնորհն էին, բայց այժմ

կին գրագէտներու տարբեր աշխարհայեացքէն ալ կը դիտուին, ու բոլորովին տարբեր պատկեր կը ներկայացնեն։ Նոյնպէս՝ ընկերային եւ քաղաքական ինդիւններ, որոնք միշտ այս օր մարդոց մեկնա - կէտերէն վերլուծուած էին անցեալին։

Ձերկարելու համար, խօսիմք մէկ վէպի մասին՝ որ սիւսն ֆիւսիոնի եւ ֆիւսիոնի խառնուրդ է, եւ միաժամանակ՝ գրականութիւն։ Գրագիտուհին Ուրսուլա Լեկուինն է, եւ խնդրոյ առարկայ գործը՝ «Սիւսնի ձախ ձեռքը»։ (Փակագծի մէջ աւելցնենք, որ արդի գրականութեան քննադատը հայերէնի գրաքննադատական բառամթերքին մէջ որոշ անբաւարարութիւն մը կը զգայ։ Օրինակ, անգլերէնի մէջ կայ փոքր բառը, որ թէ՛ դուր իմաստ ունի, թէ՛ «գէպքերու շարք» կը նշանակէ։ Փոքր ամփոփում չէ, այլ պարզապէս, առանց վերլուծումի, գէպքերու ամփոփ չլրջայ, որուն համար ես պիտի գործածեմ գէպքերու բառը, որ անկասկած խորթ եւ արուեստական կը թուի, քանի որ նորաչէն է, բայց կ'արտայայտէ բառին բուն իմաստը)։

«Սիւսնի ձախ ձեռք»-ին դէպքերով քառական խորթն է։ Հերոսը գեղական առաքեալ մըն է, մեր մոլորակէն գրկուած ուրիշ նոր մոլորակ մը։ Գաղտնի կ'իջնէ հոն ու կապ կը հաստատէ տիրապետող երկու Պետութիւններուն հետ, որոնցմէ մէկը կը կառավարուի դիւանապետական դրութեամբ, իսկ միւսը՝ աւատկալտական։ Լեկուինն առիթը կ'օգտագործէ, եւ կ'ընէ ներկայ աշխարհի քաղաքական պայմանները անուղղակիօրէն կը քննադատէ զրքի այս մասին մէջ։ Ի վերջոյ, երկրաբանի հերոսը բարեկամական կապ մը կը ստեղծէ իշխանի մը հետ, որ աւատակալական ու տոհմիկ աշխարհի իտէալ առնական իշխանը կը թուի ըլլալ։ Սակայն այս իշխանը գերի կ'իյնայ ու կը դառնա պարտուի տաժանակիր աշխատանքի, Սիւսնի ձախ ձեռքը չընտանի մը մէջ։ Իր բարեկամին օգնելու համար՝ հերոսը սահնակներ կը ձարէ, գաղափարէն կը մօտենայ արդիւնքներին եւ կը յաջողի իր ընկերը փախցնել։

Ձերենք հետապնդողներէն փրկուելու համար, երկուքը միասին կը ստիպուին բեւեռային շրջաններուն նմանող տարածութիւն մը կտրել - անցնել, եւ ուրեմն երկուքը ժամանակ միասին են ու միմեկին։

Այս միջոցին՝ դանդաղօրէն մէջտեղ կ'ընէ այս մոլորակի բնակիչներուն բնախօսական (ֆիզիոլոգիք) իւրայատուկութիւնը։ Անոնք մեզի կը նմանին առաջին

ակնարկով, սակայն իրենց սեռային տարբերութիւններն ու զանազանումը կը պարզ մերկնին չեն նմանի, որովհետեւ հոն սեռը պարբերաբար կը փոխուի՝ ինչպէս օձ մը կը փոխէ իր մորթը։

Ֆիզիքապէս այս մարդու նմանող առնական այս իշխանը (որուն հերոսը եւ ընթերցողները ծանօթ են իրր այս եւ հայր) երբ իր «գաղտնի»-ին կը հասնի, կ'ենթարկուի որոշ փոփոխութիւններու, որոնք թէ՛ կը փոխեն իր սեռը, թէ՛ կը չեղան իր սեռային ցանկութիւնը։ Այսպէս, երկրաբանի մեր հերոսը նախ կը դարձնայ՝ երբ կը տեսնէ որ իր տալուարիչ, հուժկու իշխան - բարեկամը կը կակուղնայ հոգեպէս, եւ յետոյ կը սկսի սարսափիլ՝ երբ կը նշմարէ որ իր դէմքի դիմերը կը նրբանան, հետեւեալ կը դառնայ գեղեցիկ կին, իսկ իր բարեկամական սէրը կը դառնայ կանացի սէր, սեռային ցանկութիւն։

Սիւսնի մը կը լուծուի մահով, սակայն դէպքերով փակուած նոյնքան կարեւոր չէ, որքան անոր արտայայտած իմաստն ու քննադատութիւնները։ Լեկուին իր այս տարօրինակ պատմութեամբ ցոյց կուտայ թէ որքա՞ն խոր է մեր աշխարհայեացքի հիմնաւորումը՝ այս եւ կին ներհանքներուն վրայ։

Այսօր՝ երբ գիտութիւնն ու ֆէմինիզմը ասպարէզ կը կարգան անցնալի եւ ներկայի սեռային զանազանութեան, Լեկուինի գործը շատ այժմէական վերլուծում է հոգեկան այն ցնցումներուն, զորս մօտ ապագան պիտի բերէ բոլոր այս մարդոց, նաեւ՝ աշխարհին։

×

Ամերիկեան արդի վիպագրութիւնը ոչ միայն զանազան նիւթերու եւ գրական թէքիքներու մէջ տեղի ունեցած փոփոխութիւններու կ'արձագանգէ, այլեւ նոյնիսկ «մարդ» ըլլալու հին հասկացողութեան ասպարէզ կը կարգայ։ Հրեայ մեծ հոգեւորձ Զիկմունտ Ֆրոյտս սկսաւ այն յեղաշրջումը՝ որուն նորադոյն արդիւնքները կը տեսնուին Լեկուինի գործին եւ ուրիշ նոր վէպերու մէջ։ Մինչ ֆրոյտս կը բաւականաբար ըսելով որ մարդը երկուութիւններէն կը բաղկանայ - զի - տակցութենէ եւ ենթագիտակցութենէ, առնական եւ կանացի գիծերէ, սակայն միաժամանակ կը պահեն իրենց ինքնութիւնը, — ամերիկացի ներկայ վիպագիրները այս սահմանումներէն անցնին կ'անցնին եւ հոգեկան հին, հաստատ, յարգուած ու վստահելի բոլոր իրական - նիւթերներու կորուստը կը նկարագրեն։ Ոմանք զայն կ'օգրան, ուրիշներ՝ ոչ։

Գրականութեան՝ ինչպէս ամէն մարդի մէջ, փրկուածի եւ վերանորոգման շրջանի մը մէջ կ'ապրինք։

ԽԱՅԻԿ ԹԵՕԼԵՕԼԵԱՆ

Ե. ԴԱՐՈՒ ՏԻԵԶԵՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ՊԱՏԱՌԻԿ ՄԸ

0

Հայկ. միջնադարեան դիտութիւնը եւս։ Դարերուն կը դարձանար հարազատ մնալով հնադարեան դիտութեան լատինադէմ աւանդութիւններուն։ Հնադարեան դիտութեան ժառանգութեան մէջ առաջատար էր տիեզերագիտութիւնը, որ դիտութիւններու ճիւղաւորումը պայմաններուն մէջ տարբեր մարդերու համագործակցութիւն էր։ Ուշագրաւ է հնադարեան տիեզերագիտութեան հիմնական - դանակներու պահպանութեան փաստը միջնադարեան հայկ. դիտութեան մէջ։ Այս տեսակէտէն հետաքրքրական է Մոլոսէս Կաղանկատուացիի «Պատմութիւն Սղուանից աշխարհի» երկին մէջ ընդունած Գիւտ կաթողիկոսի (461-471) անունով յայտնի նամակը՝ ուղղուած Աղուանից թագաւոր Վաչէին (մինչեւ 462)։

Նամակին հեղինակը մեծ կարեւորութիւն կուտար բնական գիտութիւններուն, որոնք գիտութեամբ ան կը պայմանաւորէ նիւթական աշխարհի ճանաչումը։ Ան կը գրէ. «... Բանս զորեք նիւթեանս աշխարհ ոչ կարէ ասել։ Եւ այս վիճակ ոչ ամենեցուն, այլ որք քան դեղերացն յուսումնասիրութեան՝ ի թրւականին, յերկրաշափականին, յաստեղաշափականին, ի բժշկականին...»։ Նիւթական աշխարհի չորս տարբեր կողմուած ըլլալու հարցը հոս չի քննուիր, այլ կը ներկայացուի իրրեւ արդէն լուծուած վիճակ մը։ Մինչդեռ հնադարեան դիտութեան համար անիկա երկար ատեն քննարկումի առարկայ եղած է եւ վերնական լուծում ստացած Արիստոտելի «Ի վերայ երկնից» երկին մէջ։ Նիւթական աշխարհի հիմքին մէջ Արիստոտել կը դէ իրարմէ կ'ախտուած չորս տարբեր՝ կրակ, օդ, ջուր եւ հող, որոնց հակադիր յատկութիւններով պայմանաւորուած բնութեան մէջ իրերու անընդմէջ յառաջացումը եւ ոչնչացումը։ Յետագային Անտիս Երրանացի, հիմնուելով Արիստոտելի այդ հիմնական եղանակին վրայ, կը գրէ. «Լինելութեան իցէ սկիզբն ապականութեան, եւ ապականութիւնը դարձաւ անդրէն իցէ սկիզբն լինելութեան։ Զի այժմ անփնտ հակառակութենէ՝ աշխարհացն զտեւոյնութիւն»։

Տարբերութեան, որուն նոյնպէս աւելի մանրամասն անդադարած է Անտիս Երրանացի, Արիստոտելի երկրակեղծութիւնն ուսումի անբաւարար ժամանակ, որու հիմնական եղանակներէն էր երկրի գնդաձեւութեան դադափարը։ Նամակին հեղինակը երկրի գնդաձեւութեան դադափարի կողմնակից էր, այդ մասին կը վկայեն հետեւեալ տողերը. «բայց ասանկաւ ինձ մեծ եւ անհաղթ եւ բարձր»։

ԳԱԻԱՌԱՅԻ ԹԼԿԱՏԻՆՑԻԻՆ

Ան կը ճանչնայ չորս կամ հինգ հատուկ տարրեր գիտող ու դժուարաւ թոթովող քահանան, հիւանդ՝ անկողինի մէջ պառկած եւ սպասուհիները անարին՝ միշտ հաւ ուտող, ծոյլ ու ծալապատիկ վարդապետը։

Թլկատինցի իր գրականութեամբ, բաւարարելով իր խորհրդատուն է, գաւառի կեանքին եւ յարաբերութեանց մէջ նոր միտք եւ նոր կեանք մշակողն է։ Ընկերային է անոր ընդգրկած ուղին, վասնզի ան կը խորազանց վատուի կղեր, վաշխառու մեծահարուստը, կը հաւանքէ բողոքականը, որովհետեւ ինք կը զգայ թէ այդ յարաբերութեան գործը կը կասեցնէ մեր ազգային վերելքը։ Հաւատակ է մուծ ու մզլոտած նախապաշարումներուն եւ անոնց վրայ լոյս սրբութեամբ կ'ուղղէ բարեխաղ գաւառացիին կեանքը։ Մեծ գաղափարական ուժ մըն է ան, որ կը ձգտի նախապէս ունենալ գե-

ղեցիկը ու յետոյ հաճելին կամ օգտաւար։ Իր տեսած ու ապրած կեանքը յաճախ զինք վերցնում են, ահա ասոր համար է որ ան իր գրական աշխարհի մղուածով ցանկացած է թրքահայ գաւառացիին մէջ սերմանել այն պիտանի միտքերը որոնցմէ զուրկ կը մնար ինքզինքը։

Կարգաւոր թլկատինցին, գաւառացի Հայոց որ հոգեկան աղնութեան աղբիւրէն կ'ընդմէջ, կը համոզուի թէ այդ տափակ կեանքին մէջ գիւղացին կը խրի անգունդին։

Նախապէս ըսի, թլկատինցիի գրականութեան բովանդակ իմաստը, արդար իւրի պէս խմելու համար, հարկ է եւ նախապայման որ ծնած ըլլանք բիրտ գիւղացի, կարենալ թափանցելու՝ անոր հոգեկան, քնքոյզ զգացումներուն եւ խորհուրդ խորին երեւակայութեան։

Գաւառական գրականութեան վարպետ մշակներ ճանչցուած են Պ. Արմաշեան, Ն. Բալասան, Հայրիկ եւ Գ. Եպիսկոպոս Սըրբուսանեան, ասոնցմէ վերջ թրքահայ գաւառական գրականութեան նորաբողբով վարդապետներն մէջ կը մտնէ Թլկատինցի, կը մշակէ զայն նորադոյն արուեստով ու գաւառաբարբար կը բարձրացնէ, կը հասցնէ զմայլելի դիւրաթեքութեան։

Ան իր լեզուին ու ոճին մէջ կը պահէ

հայկական հարազատութիւնը։ Ունի պատկերաւոր ոճ, իր միջավայրի պատկերներու, բարբերու, սովորութիւններու գունագեղ խտացումն է որ կ'ընդշնարուի անոր մէջ։

Թլկատինցիի արտայայտուելու եղանակը կամ ոճը տպաւորութիւններ կը ձեռնարկէ միջնադարի վաղաճայր Միսոս վարդապետին, որուն կը հանդիպի Գնդուշի մէջ թագքին։ Ուսուցչական գործով դարձել վերջ գնաճան շրջաններու մէջ՝ կը վերադառնայ ու կը լծուի իր անխնայ եւ շատ սիրելի կրթական գործին՝ հասցնելու մի քանի սերունդներ, գրական ճաշակով կազմուած։

Թատերգութեան մարդին մէջ ալ աշխատած է բաւական ժամանակ։ Ամանորի հանդէպներուն մէջ, ուսանողներուն կողմէ ներկայացուած են իր թատերգութիւնները։ Եւրոպական կամ պոստային ինչպէս նաեւ թիֆլիսահայ թատերգութեան համար ու հոտը չունի անոր թատերգութիւնը։ Ան բոլորովին անձնաթիւ կատարեալ թատերգներու, չէ տեսած կամ գերուած թատերգի հմայքով։ Ան քաջուած իր պատմական մէջ, գոհացած իր միջավայրի կուսութիւններով, արտաբերած է մի քանի կտորներ, որոնցմէ միայն ու միայն «Էնդի գէմէն» գովելի հիւսուածքով պատրաստուած՝ զօրաւոր

երեւակայութեան արդար արդարեւ է հարուստ եւ գունաւոր, գեղացի տալիք եւ դերակատարները ու կը խօսին գաւառի լեզուով։

Արդարեւ, գաւառացի գրագէտը օտար թարգմանութիւններ չառ ուսումնասիրած է եւ գուցէ Տանդէի գրականութեան ազդեցութեան տակ յղացած է նոյնանուն արտաբերութիւն մը երեւան բերել թատերական ձեռով եւ ինչու չէ, ինչու չէ՝ ծանր համաւատ կարծիքն է այս «Էնդի գէմէն» ուղի ուղով կարգալէ յետոյ։ Տեսակ մը գրուի գործոց «Էնդի գէմէն»-էն գաւառ կան նաեւ «Ձալմ տղան», «Ճամբորդն ու ճամբեցողները», «Գոտկը», «Ինչպիսի արտասահման», եւայլն, որոնք համար ու հոտը չունին տանդէական շունչով գրուած «Էնդի գէմէն»-ի։

Կ'ըսուի թէ, եթէ Թլկատինցի ապրած ըլլար մշակութիւնը հարուստ ուսանողներու մէջ կամ փոխէր միջավայրը, շատ հասնական է որ ըլլար տաղանդաւոր թատերգագէտ մը եւ որովհետեւ ան մնացած է միշտ գաւառ, իր պատրաստած թատերգութիւնները՝ բացի «Էնդի գէմէն»-էն, անարժէք կը նկատուին։

ԿԱՐՈ ՄՈՒԹԱՐ

(Շար. - 6)

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ
ՀՈՈՄԻ ՄԷՋ

Օ

ՀՈՈՄ — Ըստ վաղեմի սովորութեան, այս տարի եւս մեծ շուքով կատարուեցաւ Վարդանանց տօնը Հոռմի Լեւոնեան վարժարանի յարկին տակ, Կիրակի օր, Փետր. 29-ի յետ միջօրէին, ժամը 4.30-ին, իգնատիոս — Պետրոս ԺՁ. Պաթանեան Կաթողիկոս — Պատրիարքը, օրուան պատարագը մատուցց Լեւոնեան դպրեմանքի եկեղեցիին մէջ: Ապա ազգայինները առաջնորդութեան դպրոցին հանդիսաւ — սրահը:

Բացի կաթողիկոսէն, որ կը նախագահէր հանդիսութեան, ներկայ էին նաեւ Կարապետ Եպիս. Ամատունի, Մխիթարեան Ուխտի վարդապետներէն՝ Հ. Վահան Զովհաննէսեան, Հ. Սամուէլ Արամեան, Հ. Յովսէփ Պեհեստիլեան, Մխիթարեան ուսանողարանի ժառանգաւոր — ներք, Լեւոնեան վարժարանի մեծաւոր — ներք, վարդապետները եւ աշակերտները: Այս վերջիններուն յանձնուած էր հանդէսին կազմակերպութիւնը:

Օրուան խօսնակ՝ Հ. Գեորգ Զապալարեանի բացման խօսքէն ետք, ժառանգաւորները լսելի ըրին «Նորահարաչ պսա — կաւոր» շարականը, դաշնակի ընկերակցութեամբ, զոր կը նուագէր Օր. Սաթեհիկ Ամպարեան:

Նկատի առնելով որ շատ են մեր ժողովուրդին մէջ անոնք, որ ճշգրիտ տեղեկութիւն չունին Վարդանանց հերոսամարտի պատմական տուեալներուն մասին, Լեւոնեան վարժարանի ժառանգաւորներէն հինգ հոգի, յաջորդաբար, կուռ ունով, կենդանիօրէն նկարագրեցին հերոսամարտի պատմական ջրջանակը, հայ ժողովուրդին ընդվզումը: Աւարայրի պատրաստութիւնը, հերոսներու նահա —

կաններու նպաստը միջնադարու հայ գիտական մտքի պատմութեան մէջ այն էր, որ անոնք զբաւորեցին ստեղծաւոր զործական մօտեցում հնադարեան ժառանգութեան նկատմամբ եւ շարունակեցին հնադարեան գիտութեան յառա — ջադէմ աւանդութիւնները: Առարկայօրէն այնպիսի պայմաններ ստեղծուած էին, որ յունարան դպրոցի գիտնականները հակադիր ուղղութիւններու դէմ, աստ ուսածարանական վէճերուն մէջ՝ բացի աստուածաշնչական վարդապետութիւն — ներէ, կը հիմնուէին նաեւ թանձրացեալ տրամաբանական համակարգերէ բխող փորձութեանց վրայ, որոնց խորքին մէջ կը գտնուէին հնադարեան բնափիլիսոփայական մտքի նուաճումները:

Է. ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

տակութիւնը եւ անոնց արեան փրկարար արդիւնքները:

Գոհունակութեան բուն ծափերով ողջունուած այս պատմական նկարագրաւոր կանին յաջորդեցին «Ո՛հ, դու բարեկամ» խմբերգը եւ ժառանգաւոր Վարդանեան թաշկանի կողմէ շարադրուած «Աւա — րայրի ճակատամարտ»-ին բանահիւսութեամբ կատարուած պատկերացումը զոր չորս երիտասարդներ՝ Մկրտիչ Պաղտիկեան, Անահիտ Մաղլումեան, Սրբուհի Կիրակոսեան, Զապէլ Կոչկարեան յաջող կերպով արտասանեցին յուշում պատ — ճառելով բոլոր ներկաներուն:

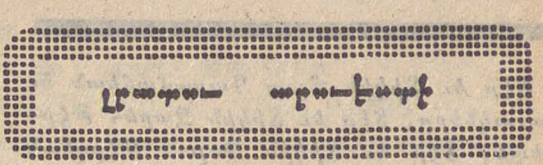
Պ. Մանուկ Գալստեան ջուրկալի, իսկ իր կիներ՝ Սիրվարդ Գալստեան դաշ — նակի վրայ նուագեցին «Միքանի ծառ», «Կոռնիկ» եւ «Գարուն ա» երգերը:

Ժառանգաւոր Վահէ Զարչափլեան համառօտ ուսումնասիրութեամբ մը պար — դեց այն բոլոր բարերար ազդեցութիւն — ներք զորս քրիստոնէութիւնը դործած է հայ ժողովուրդին եկեղեցական, ընկե — րային, գեղարուեստական եւ մշակութա — յին մարդերէն ներս:

«Լուսն: Ամպերը եկան» խմբերգէն ետք, իգնատիոս — Պետրոս ԺՁ. Պաթանեան Կաթողիկոս — Պատրիարքը փակեց հանդէսը իր հայրական խօսքով, որուն բովանդակութիւնը կուտանք հոս:

«Ինչի համար մեծ հաճոյք մը եղաւ ներկայ դառնալի այս գեղեցիկ հանդէսին: Եթէ պէտք է խօսք մը ըսել, ես պիտի կրկնեմ պատմական մեծ իրականութիւնը, թէ Ս. Վարդան եւ իր ընկերները պատերազմեցան եւ ինկան «վասն կրօնի եւ հայրենեաց»: Մենք, քիչ առաջ մատուցուած պատարագի ընթացքին աղօթք բարձրացուցինք, Ս. Վարդանը փառա — րանեցինք այս գեղեցիկ հանդէսով: Ուրախ եմ որ մեր սիրելի Լեւոնեան վարժարանը կ'աշխատի, ամէն տարի, լաւագոյն կերպով կատարելու փառաստունը Ե. դարու մեր նահատակներուն: Աշխարհիս չորս ծագերուն, ուր Հայ մը կայ, ան դիտէ թէ մեծ պահքէն առաջ կայ յիշատակութիւնը մեծ դէպքի մը, որ հայ ազգին պատիւը բերած է: Ռազմադրուած — կանօրէն կորսուած այս պատերազմը, հայ ժողովուրդը համարած է յաղթու — թիւն մը, որովհետեւ Վարդանանք նահատակուած են դադարախաղանի մը համար «վասն կրօնի եւ հայրենեաց», ուստի իրենց մահը կամաւոր կերպով ուղղուած էր, եւ ասով իսկ անմահացան, քանի որ, Ներքէ պատմադրի խօսքին համեմատ, «մահ իմացեալ անմահութիւն է»: Ես ուրիշ բան չունիմ ըսելիք, եթէ ոչ մաղթել որ Հայուն հոգիին մէջ շարունակ վառ պահուի այս յիշատակը, շարունակ իրագործուի Վարդանանց տեսլականը, որ կը մղէ մարդս զոհուելու «վասն կրօնի եւ հայրենեաց»:

Իր խօսքը հանդէսը կազմակերպող ժառանգաւորներուն ուղղելով, Պաթանեան Կաթողիկոս — Պատրիարքը ըսաւ. «Դուք, սիրելի գաւակներս, որ վաղը պիտի ըլլաք, հայ եկեղեցւոյ եւ հայ ազգին մէջ,

Զուգեցերիս լոյս տեսնող փութիւն տը Ռաֆայէլի թիւ 37-ին մէջ, երկու էջ յատկացուած է նկարիչ Զարհ Մու — թաֆեանի, ժընեւ տուած իր ցուցահանդէսին առթիւ: Նկարներու կողքին (նկարիչին իր մէկ պատասաին մօտ եւ ուրիշ նկարիչներու հետ) լոյս տեսած է դաս — հաստական յօդուած մը (Քրանսերէն եւ անդլերէն) ուր ձեռնհասօրէն վերլուծ — ուած են Մութաֆեանի արուեստը եւ դոյ — ներուն կախարդանքը:

ԳԱՂՈՒԹԷ
ԳԱՂՈՒԹ

Ֆիլմի (Յունաստան) Յակոբեան վարժարանի բաղին մէջ, Մարտ 21-ին, տեղի ունեցած է սկստուական հանդիսութիւն մը՝ կազմակերպութեամբ՝ նորակազմ սկստուական վերին մարմնի, եւ մաս — նակցութեամբ՝ Ֆիլքսի եւ Գորքինոյ սկստուական խումբերու, դայիկներու, վոհ — մակներու, ծովային սկստաներու եւ արեւոյշներու: Ներկայ եղած են Առաջնորդ Սահակ Արք. Այվազեան, կրօնական դասը եւ Ազգ. մարմիններու եւ կազմակերպութեան ներկայացուցիչներ եւ բազմաթիւ հանդիսականներ: Սկստանքը դործադրած են պատշաճ յայտագիր մը: Ոտք առած են Գ. Յարէթեան, Լ. Գալ — եան եւ Սահակ Արք., անդրադառնալով Հ.Մ.Բ.Մ. ի ունեցած ազգապահպանման առաքելութեան:

Ողբերիչ տարրը Վարդանանց ոգիին եւ զոհաբերումին, պէտք է ամէն օր աւելի թափանցէր եւ իւրացնէր անոնց պատ — դամը: Ձեր առջեւ պիտի բացուի ճակա — տամարտ մը, ձեր քահանայութեամբ պիտի քարոզէր եւ ապրիք ինչ որ կատարուեցաւ Աւարայրի մէջ: մեռել վասն Քրիստոսի, մեռել վասն հայրենեաց: Աշխարհի վրայ շատ է թիւը անոնց, որոնք քրիստոնեայ եւ Հայ կը կոչուին, սակայն քիչ են անոնք որ գիտեն ապրիլ որպէս քրիստոնեայ եւ որպէս Հայ: Աւա՛ղ տխուր է տեսարանը եւ սակայն, սիրելի երիտասարդներ, ձեզի կ'իյնայ այժմ պատրաստուել աղօթքով, ուսումով, կատարեալ նուիրումով, եւ կեանքի օրի — նակով, որպէսզի մօտ ապագային կարե — նաք տարածել եւ հոգիներուն մէջ սեր — մանել Վարդանանց հոգին»:

Վարդանանց փառաստունը փակուեցաւ «Հայր Մեր» աղօթքի երգով՝ որուն մաս — նակցեցան բոլոր ներկաները: ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՐԱՋ»-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

(59)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ
ԿԱՄՈՒՐՁԸ

Մեծ վեպ

Սիրայիմ, ընտանեկան կեանքի
Ա. ՄԱՍՍ

ՄԱՆԱՊԱՏՆԵՐՈՒ ՄԱՆԱՊԱՏՆԵՐ

Տափանալ մը ձողի մը կապուած էր. Սքալապրինո մօտեան յանդիս տեսաւ: Ուրան եւս ներս մտնելով նաեւ մէջ կանակին վրայ պառկեցաւ: Սքալապրինո նաեւ կաշիէ վրանին վարագոյրը փա — կեց եւ նաեւ ետեւի կողմը անցնելով, նաեւ կողմի վրանը մը գտաւ եւ կոնակը անցուց: Յետոյ նաեւ կապը քակելով սկսաւ թիփալարել: Բայց Ուրան վրանը բացաւ եւ աչքերը

խոշոր խոշոր բացած, անձրեւին տակ, սկսաւ ծծել կեանքը:

Եւ ինչպէս որ կեանքէն բաժնուելու միջոցին, Լէոնորը միտքը ինկած էր, այս անգամ ալ այնպէս, կեանքի սեմէն ներս մտած ատենը դարձեալ սիրականին անու — նը միտքը ինկաւ եւ ակուսներուն տակէն անկուցի ձայնով մը փոփոսաց:

— Լէոնոր...

Տանջանք, տառապանք, բանտ եւ մարմ — նային ու հոգեկան բոլոր շարժարանք — ներք մոռնալով սկսաւ անոր վրայ մտա — ծել, իր սիրականին վրայ, իր նշանա — ծին վրայ:

Ինչ որ տեսաւ իր շուրջը, ինչ տեսա — րան որ դարձուեցաւ իր աչքերուն, Լէո — նորը յիշեցուց իրեն:

Սկսաւ նոր ծրագիր մը պատրաստել:

Օլիվիոյ կողքին պիտի երթար, ինքզինք Տանտուրլի պիտի ճանչնէր եւ յետոյ Լէոնորի պիտի երեւար: Ամէնքը մէկ, միացած վենետիկէն պիտի մեկնէին: Պի — տի երթար մայրը գտնէր, հայրը պիտի գտնէր եւ անոնց նոր կեանք մը պիտի ստեղծէր ուրիշ տեղ մը:

Այո, ամէն բանի ընդունակ ու կարող կը գտար ինքզինքը, մինչեւ իսկ ճակա — տագիր մը փոխելու:

Բայց մենք, իբրեւ անկողմնակալ ու անաչառ դատաւոր, պէտք կը համարինք ըսել, թէ այդ վայրկեանին որեւէ ատե —

լութեան հետք չկար այդ անիւ սրտին մէջ: Ան չէր ճանչնար դեռ իր թշնամի — ներք, չէր գիտեր թէ ինչպիսի թշնա — մական ցանցի մը մէջ կը գտնուէր: Մի — այն գիտէր թէ Ֆոսթալին եղած էր իր հօր աչքերը կուրցնել տուողը, հետեւա — բար վենետիկէն մեկնելէ առաջ պիտի սպաննէր զայն:

Ահա իր որոշումը աս էր:

— Տէր իմ հասանք, ըսաւ յանկարծ Սքալապրինո:

Ուրան ոտքի ելլելով տեսաւ որ իր ընկերը նաեւ կը քաղաքին աղքատիկ թա — դերէն մէկուն առջեւ քարափին կապած էր: Ճանչցաւ այդ թաղը, մանկութեան օրերուն վաղվաղելով շատ անգամներ հո — կէ անցած էր վաղելով եւ երգելով: Երբ մանկութեան օրերը միտքը ինկան, ժող — տիլ փորձեց, բայց բերանը չկ'ընկուեցաւ, անշարժ մնաց:

— Կ'երեւի թէ խնդալն ալ մոռցեր եմ, մտածեց:

Ինքն ալ Սքալապրինոյ պէս նաւավարի թիկնոց մը քաշեց վրանին տակէն եւ կռնակը անցուց:

Տալը վայրկեան յետոյ Սքալապրինո փրկած — փրկւած տունի մը սանդուխներէն վեր ելլելով դուռը կը զարնէր:

Մանկամարդ կին մը դուռը բացաւ:

Կ'երեւի թէ Ուրան եւ ընկերը երկու — դալի երեւոյթ մը ունէին որ, այդ կինը

եւ քաշուելով դողալ սկսաւ:

— Դուք ո՞վ էք, ի՞նչ կ'ուզէք, հար — ցուց ան: Այս խեղճուկ տան մէջ դող — ցուելիք բան չկայ, մենք աղքատ մար — դիկ ենք:

— Ճուտնա, այդքան փոխուե՞ր եմ որ դիս չճանչցար, ըսաւ Սքալապրինո դող — դոջուն ձայնով մը:

Մանկամարդ կինը ապշահար, աչքերը խոշոր խոշոր բացած, պահ մը անոր դէմքը զննեց, ապա զարմանահար գոչեց:

— Յիշուա Քրիստոս, իրա՞ւ դուն ես...

Աստուած իմ, ի՞նչ փոփոխութիւն:

— Ներս մտնե՞ք, ըսաւ Սքալապրինո: Ուրան ներս մտաւ. աղքատիկ տուն մըն էր, սակայն կոկիկ, ճուտնա խնամոտ արդուգարդ մը տուած էր, մազերուն կարմիր ժապաւէն մը կապած եւ կուրծ — քէն ալ ապակիէ ուղւունքներէ շինուած մանեակ մը անցուցած էր: Դեմի — դեղին կտրած, ձեռքով սեղանին վրայ դրուած թուղթ մը ցոյց տալով անշարժացաւ մը — նաց:

Ուրան այն կողմը նայելով թուղթը նշմարեց եւ սեղանին մօտեցաւ:

— Երէկ այս թուղթը Ս. Աստուածածին եկեղեցիին դուռնէն փրցուցի, կ'ըմաց ձուտնա:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱԿՅԱՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ.

ՓԱՐԻՉ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտեն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի ընկերները այս Երեքշաբթի, Ապրիլ 6, ժամը 20-30ին Փարիզի Հայ Մշակույթի Տունը:

ՊԱՆԵԼՈ - ՔԱՇԱՆ. — Հ. Յ. Դ. Արծիւ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի, Ապրիլ 6, ժամը 20-30ին, սովորական հաւաքա-տեղին:

ԻՍԻ. — Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի (Ապրիլ 8) ժամը 20-30ին սովորական հաւաքատեղին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ Անիէն-Պուա Գօլոմպի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր. ընկերուհիները Զո-րեքշաբթի Ապրիլ 7ին, ժամը 20-30ին, ընկերուհի Պապիկեանի բնակարանը, 28 ավընիւ Սէնթ-Լիւսի, Ամիէն:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ՓԱՐԻՉ

Զորեքշաբթի, Ապրիլ 7ին տօն է Աւետման Սուրբ Աստուածածնի:

Ժամը 10ին, խորանին վարագոյրը բաց՝ Պատարագ կը մատուցուի:

ՇԱՎԻԼ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, Կիրակի, Ապրիլ 11ին, Ծաղկազարդի աւարողութիւն:

Տէր եւ Տիկին Գլոմ Գարամահեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Թէրզեան, Տէր եւ Տիկին Ռուան Թէրզեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Սալմալեան ընտանիքը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ-հօր, մօրեղբոր եւ խնամիկին՝

ՆՈՒՐՀԱՆ ԳՍԲԱՄԱՃԵԱՆԻ

(Օփթիք Գաբա)

մահը, որ պատահեցաւ Առնոլդի լէ Կոնէսի հանգստեան տան մը մէջ, 76 տարեկանին:

Յուդարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի, Ապրիլ 6, ժամը 14ին Առնոլդի վարագոյ Ս. Ուաշ եկեղեցին, ուրիշ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահագոյ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իրենց աշխ. նկատել:

Այս առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Սալմալեան 20 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՏԻԿ. ԱԶՆԻԻ ԱԶՆԱԽՈՐԵԱՆ

(Ժմեալ Բելշեան, Ամսախա)

որ Մարտիլ, Սէն-Լու կը բնակէր իր մահ-կանացուն կնքած է 98 տարեկանին իր զաւակներուն եւ թոռներուն բնակարանը՝ Խրոքեան, 24 Ռիւ Բլեմանսօ, 93220 Կանէ:

Յուդարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Զորեքշաբթի, Մարտ 31ին, ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ:

ՅԱՒԱՅՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պ. Յարութիւն Էջմէշեանի իր եղբոր կնոջ՝ Ատրիէ Էջմէշեանի մահ-ունան առթիւ:

UNION DES ETUDIANTS ARMÉNIENS D'EUROPE

RÉUNION - DÉBAT

LE PROBLEME ARMÉNIEN :

Rôle et Tâches de la Jeunesse

— Montage - Diapositives

— Chants révolutionnaires arméniens

VENDREDI 9 AVRIL, PARIS à 20 h. 30, 17, Rue Bleue, 75009 — Métro Cadet

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

Prix par personne au départ de MARSEILLE

P R I X 2 9 5 0 F.

Départ : 16 Avril Retour 29 Avril

Départ : 7 Mai Retour 20 Mai

Ces prix comprennent :

- Transport aérien Marseille — Erévan — Marseille
- Transferts aéroport — Hôtel et V. V.
- Logement en chambre double Hôtel 1ère classe
- Pension complète
- Visite Erévan — Etchmiadzin
- Excursions : Sardarabad — Garni — Kégart — Lac Sévan

IMPORTANT : Inscriptions : minimum un mois et demi avant la date de départ

Renseignements et réservations :

toutes agences HAVAS VOYAGES

et Jacques CHELELEKIAN

87 La Canebière

13001 MARSEILLE

Tél. : (91) 50-89-12

Lic. 97

61eme ANNIVERSAIRE DU GÉNOCIDE ARMÉNIEN

61 ans après, le crime reste impuni, et la Turquie installée sur les anciens ter-ritoires d'Arménie, continue toujours de nier le Génocide de 1915 avec cynisme et arrogance

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMÉNIENNE présente

LES DOSSIERS DU GÉNOCIDE

projection de films

« CRIME SANS CHATIMENT »

« CONDAMNE A ETRE DETRUIT »

« LE 60e ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE DANS LE MONDE »

sous la présidence de

MONSIEUR JACQUES CARAT

Sénateur, Maire de Cachan

REUNION PUBLIQUE

à la maison des Jeunes et de la Culture

Avenue Louis Georgeon, Cachan

le

Jeudi 8 Avril à 21h

Avec le soutien de la section du Parti Socialiste de Cachan et de la F. R. A. Dasnaktzoutioun section Bagneux-Cachan

×

sous la présidence de

Messieurs PAUL MAZURIER, Maire d'Arnouville les Gonesse et

LOUIS PERREIN, Conseiller Général du Val d'Oise, Maire de Villiers-le-Bel

REUNION PUBLIQUE

à la Salle des Fêtes de Sarcelles

Place du 11 Novembre 1918

le

Vendredi 9 Avril à 21h

avec le soutien de la Fédération du Parti socialiste du Val d'Oise et de la F. R. A. Dasnaktzoutioun, section Sarcelles - Arnouville

ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մ ՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՅԻՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՑ

նուիրում՝

Ն Ա Հ Ա Տ Ա Կ Բ Ա Ն Ա Ս Տ Ե Ղ Ծ Ն Ե Ր

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ, ՍԻԱՄԱՆԹՈՒ, Ռ. ՍԵԻԱԿԻ

Բանախօս՝ ԿԱՐԻԿ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

SOIREE COMMEMORATIVE DEDIEE AUX POETES

D. VAROUJAN, SIAMANTO, R. SEVAG

Conférence en arménien de GARIG BASMADJIAN

(Résumé en français)

Գեղարուեստական յայտագիր

Արտասանութիւն՝ Ս. Վարդանեան, Ա. Տէյրէնեան, Ռ. Աբրահամեան, Վ. Պա-

մաճեան, Ա. Պօտուրեան, Ս. Կրիմալ, Ս. Պուրմայեան

Մենեղ՝ Ասողիկ Տէյմեան

զաշնակի ընկերակցութիւն՝ Ն. Անդրէասեան

Ապրիլ 8ին, Հինգշաբթի ժամը ճիշդ 21ին

Salle Rossini, Mairie du 9e

6, Rue Drouot — Métro : Richelieu-Drouot

ՄՈՒՏԳԸ ԱԶԱՏ Է

YAN'S CLUB

5, Ave. Reille — Paris 14e

Samedi 10 Avril à partir de 19 h. 30

GERARD CHALLIAND

présentera et signera son livre :

Mythes Révolutionnaires du

Tiers-Monde

ԿՈՒՋՈՒԻ

Մոմորանսիի հանգստեան տան համար վերակացու Տիկին մը կ'ուզուի, հայերէն եւ ֆրանսերէն խօսող եւ աշխատելու իրաւունք ունեցող :

Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը՝ 77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ

Հեռախօս 878-02-99

Imprimé sur les Presses

DU JOURNAL «HARATCH»

83,rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission Paritaire : N° 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները:

Տէր եւ Տիկին Աւետիս Գալեան, Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Զուրիկեան 30ական, Տիկին Արաքսի Զուրիկեանի թաղման առթիւ փ. ծ. Տէր եւ Տիկին Սարգիս Զէյթունեան 100, Տիկին Մարի Ներսէսեանի թաղման առթիւ, փ. ծ. ալրի Տիկին Էլիզ Ներսէսեան 50, Սէն Ժեռմէն Ասլանեան ընտանիք 10, Տիկին Զաքէ Ներսէսեան 20, Յովհ. Խօջեպետեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկին Կարպետ Փօլատեան 50, Յակոբ Շահինեանի հոգեհանգիստին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ժողէֆ Մխճեան 50, Պապիկ Նաճարեան 20, Յովհ. Տէր-Պողոսեանի թաղման առթիւ, փ. ծ. Տիկին Անյոյ Գասեան 50, Տէր եւ Տիկին Մարալեան 30, Սահակ Շահինեան, Կարպիս Պէրպէր Սարգիսեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Ժան-Ժան Դարիպեան, Տէր եւ Տիկին Լուսին Տէր-Պողոսեան եւ զաւակները 50ական, Մանուկ Մարկոսեան 20, Պարոն Կարպի 30, Թորպաճեան 50, Դազարոս Դարպի 50, Տէր եւ Տիկին Պօտուրեան 30ական, Ենովք Զուրիկեան, Վահէ Մուրաֆեան 20ական, Ասատուր Պէրպէրեան 10, Տէր եւ Տիկին Տադէոս Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Գաւազսեան 50ական, Ժողէֆ Մուրաճեան, Յարութիւն Մխճեան 100ական:

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
7
MERCREDI
7 AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.
ՏԻՐ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 13.559

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍԲԸ

ԴԱՐՁԵԱԼ ԹՈՒՐԲ
ԱՐՈՁՁԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆ

— 0 —
Գ.

ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՆՔԸ

« Հայերստիք յարաբերութիւնները »
Երաւորապէս ներքէն դարձնող Թըր-
քի « Նէճրա Պատկեր » սարքն ձորէն
հասկանալով պատմութիւններով կը խճո-
ղէր գրգռող, որուն նպատակն է եղած
թէ թուրք նոր սերունդին ճանչցնել
Հայկական Հարցը: Հրատարակիչն է Պե-
տլիկը: Գլխավոր տարածիչներն են՝
Երաւոր ընդհ. սպայակոյտն ու զօրա -
բանակներու հրամանատարները: Ուրեմն
Հայկական թունաւորել երիտասարդ սպա-
կներու հոգին եւ հրահրել անոնց մօլը -
անդութիւնը:

Տարակոյտ չկայ, որ այս նիւթը վերէն
կազմուած է իրեն, զբաղուած համար
իրոք երիտասարդութիւնը Հայերուն
թիւ, որոնք իբրեւ թէ օգտուելով առա-
ջին աշխարհամարտի ներկայացուցած ա-
րիւթէն, օգնէր են թուրքերու « յաւիտե -
ական թշնամի » Ռուսերուն, կոնակէն
զոյր են օսմանեան բանակները եւ առ-
նային մէկուկէս միլիոն իսլամ թուր -
ք լարդեր են... (?) :

Գրքի գունաւոր կողմին վրայ արտա-
պատւած է 1973ին Պէյրութի փողոցներու
պատկերուն վրայ փակցուած ազդ մը, որ
պարզեղէն եւ անշեղբէն լեզուներով կը
նկարագրէ « Պաշտօնական ռաբրքու-
թիւնն ու Հայկական ցեղապաշտպանը »
պէս «ամօքը մեր քաղաքակրթութեան»:
Երբեք մէկտեղը կ'երեւին թուրքերու կող-
մէ լարուած Հայերու գլուխներ:

Հայկաւարական գործակցութիւնը
նախնայ շարժեր է մոլեռանդ հեղինա -
կէն, որ կը դրէ թէ Հայերը յուսահատ
տար Պետութիւններէն, դիմէր են Արաբ-
ներուն իրենց Հարցը արծարծելու հա-
մար:

Ինչպէս խորագիրն ալ ցոյց կուտայ,
Նէճրա Պատկերն իր պատմութիւնը կը
սկսէ Ապրիլ-Համիտէն, որուն զահակա-
րութեան հարեւրամեակն է այս տարի
(1976 Օգոստոս 31):

Կարծիր սուլթանին հանդէպ պաշտա -
նունք ունին առհասարակ օսմանեան
կարողութեան պատմութիւնը դրող թուրք
նկարիչներ, որոնք ո'չ մէկ ակնարկու -
թիւն կ'ընեն հայկական համատարած
թուրքուն մասին: Լաւագոյն պարագա-
յին հայկական ապստամբութիւնները
զոյր են համար ձեռք առնուած պատժա-
կան միջոցներու մասին կը խօսին:

Հեղինակը կը կրկնէ յանկերգ դարձած
այն սուտ ամբաստանութիւնները որոնց
համաձայն իբր թէ անգլիական եւ ռու -
սական զբաղութեանց եւ աշակցութեանց
հետեւանդով է, որ Հայերը ըմբոստու -
թեան դրօշ պարզեր են օսմանեան կառա-
կարութեան դէմ (?) : Կը յիշէ քաղաքա-
կան կուսակցութեանց կազմութեանն առաջ
եւ վերջ կատարուած հայկական ցոյցե-
րը, Սահմանադրութեան հռչակումը
1908ին, Կիլիկիոյ Հայերուն ապստամբու-
թիւնը (?) 1909ին: Սակայն ո'չ մէկ խօսք
30-000 Հայերու ջարդին մասին: Անմի-
ջապէս ետք կ'անցնի առաջին աշխարհա-
մարտին, կովկասեան ճակատի կռիւն-

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԿԻՐ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԻՍԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆ. Վեցամսեայ 90 ֆ.
Արտասահման Տար. 200 ֆ. Հատը 1 ֆ. 20

51e ANNÉE — N° 13.559

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄԻՇՏ ՆԱԽԱԳԱՀ ԿԸ ՓՆՏՈՒՈՒԻ

16էՆ 50 ՏԱՐԵԿԱՆ ԼԻԲԱՆԱՆՑԻՔ
ԵՐԿՐԵՆ ՁԵՆ ԿՐՆԱՐ ՀԵՌԱՆԱԼ

Երկուշաբթի օրուան Լ'Օռիան - Լը
ժուռ (Ապրիլ 5) կը դրէ թէ ըստ Ռատիո-
Լիպանի (Ջր. Ահապի հակակշիւ տակ
գտնուող) Ֆալանտիսի յայտարարած են
որ այլեւս արգելուած է 16էՆ 50 տարե-
կան ունէ ալ Լիբանանցի երկրէն
դուրս ելլել, բացի բացառիկ պատճառ-
ներով: Այս որոշումը հետեւանք է քրիս-
տոնեայ այն արտադրութիւն որ մեծ ծա-
ւալ առած է Ճունիի նաւահանգիստէն:

Ամէն պարագայի մէջ հրադարձը շատ
խախտ է, նոյնիսկ կարելի է ըսել թէ
ձախողած է: Երկուշաբթի օր 60 մեռեալ
կար եւ 50 վիրաւոր, մինչ առեւանդում-
ները կը շարունակուին եւ յաճախ ալ ա-
նոց մէկ մասին դիակները կը գտնուին
փողոցները: Երեքշաբթի օր պիտի յայտ-
նուէր թէ Ռոհրդարանի 39 երեսփոխա-
ններ Ե՛րբ նիստ պիտի դադարեն սահ -
մանադրական բարեփոխումը քուէարկե -
լու համար: Հաւանական կը նկատուէր
որ նիստը Հինգշաբթի դադարուի:

Գալով նախագահին ընտրութեան, Ֆը-
րէնճիէ, ձէմայէլ եւ Շամուն անկարելի
կը գտնեն նման բան մը ցորչափ Ուր -
հրդարանի շէնքը չէ պաշտպանուած լի -
բանանեան ուժերու կողմէ: Ներկայիս
շէնքը կը շրջապատեն պաղեստինեան
հայդուկները եւ ձումպարթի ձախ ուժե-
րը: Մնաց որ լիբանանեան բանակը այն-
քան պառակտուած է որ որեւէ տեղ չի
կրնար ապահովութիւն բերել:

Այս քաղաքական «մարզանքներու» կող-
քին կայ ժողովուրդի մը տառապանքը եւ
մղձաւանքը: Երկուշաբթի իրիկուն Ֆը -
րանն - Սաւառ յօդուածաշարք մը կը սկը-
սէր «Վերապրել Լիբանանի մէջ» մինչ
Լը Մոնտ անջատ դէպքեր կը պատմէ, ո-
րոնք կրնան հայ ընթերցողը 61 տարի
ետ տանիլ: Քահալէի եւ Ալէի միջեւ
անդամահատուածներու հիւանդանոց մը
կայ զոր կը վարեն Սուրբ-Սիւրտերու Գոյ-
րերը: Մարտ 28էն ի վեր ենթակայ է ան-
դադար թաւանի, կողպուտի, կեղեքումի
ձումպարթի զօրքերուն կողմէ: Ժամհու-
րի Յիսուսեաններու վարտարանի հայր
Քլեմանը կը պատմէ. — «Զօրքերը իրա-
ւոյ յաջողութիւն, կրակեցին, կրակի տը-
ւին երախաներու ննջարանները, սրբա -
պղծեցին մատուռը, չարչարեցին մայ -
րապետ մը եւ ութ պաշտօնեայ ջարդե-
ցին որոնց մէջ մէկ Պաղեստինցի եւ մէկ
չիլի մահմետական հիւանդ»: Վարդապե-
տը կ'ըսէ թէ այդ հիւանդանոցը 90 առ
հարիւր մահմետական երախայ կը խնա-
մէ: Կարծիր իմա՞ն ալ փորձած է «իքա-
դադար» մը ձեռք ձգել մեծ հիւանդները
եւ հարկւրէ աւելի երախաները փոխադ-
րելու համար:

ԹՐԲԱՊԱՏՈՒՄ

ՅՈՅՆԵՐՆ ԱԼ ՊԵՏՔ ԶԷ ԵՐԳԵՆ ...

ԹՐԲԱՊԱՏՈՒ ԲՈՂՈՔԸ
ՀՈՒՆՏԱՅԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

Ինչպէս գրած էինք մեր երէկուան թի-
ւով, Թուրքերը նորէն կատար են: Այս
անգամ յանցաւորը Հոլանտան է որ թոյլ
տուեր է Շարաթ իրիկունս Եօրպիկոնին
որ Յոյները երգ մը երգեն որուն թուր-
քերը համաձայն չեն...: Յունական երգին
սփռումին առեւ, Թուրքերը կտրած էին
կապը (հեռաձայնի) եւ տեղը սփռած
թրքական « հայրենասիրական » երգ մը,
բայց կը թուի թէ պատմութիւնը հոս չի
վերջանար: Արդարեւ, Եւրոպայի քրիս-
տոնեայ մը համաձայն, Թուրքերը ըս-
տուած են Հոլանտացիներուն որ թոյլ
տուած են «քաղաքական ներշնչում» ու-
նեցող յունական երգի մը սփռումը, Շա-
րաթ իրիկուն: Արտաքին նախարարու -
թեան բանքերը կ'ըսէ թէ թրքական դես-
պանատունը նախապէս ալ, Ուրաթ օր,
բերանացի բողոք ներկայացուցած էր
բայց նախարարութիւնը յայտնած էր որ
կառավարութիւնը չի կրնար միջամտել
որովհետեւ կազմակերպիչ մարմինը —
Հոլանտական Ձայն-հեռաձայնի Հիմ -
նարկ — անհատական ձեռնարկ է:

Թուրքերուն համար, յունական երգը,
որ Ս. Կոյս անունը կը կրէ, կ'ակնարկէ
1974ի Կիպրոսի դէպքերուն: Եւ քանի որ
ասիկա ըսողը իրենք են, կը թուի թէ
գիտակից են որ 1974ին Կիպրոս «բանը
մը ըրին», ինչպէս անցեալին ուրիշ
տեղ...:

Ամէն պարագայի մէջ շատ լաւ են այս
բողոքները եւ առիթ կուտան որ չգիտ -
ցողն ալ գիտնայ թէ ի՞նչ ըրած է Թուր-
քը, եղեր է 1915ին, եղեր է 1974ին քա-
ղաքակրթուած աշխարհի ջրին տակ...:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՆՈՅՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ ԿՈՐՄՆՑՈՒՑ

0 - 1

Կիրակի օր սկսան Ուրհ. Միութեան
Ֆուլթուրի խոյնեութեան մրցումները:
Երեւանի Հրապարակ մարզադաշտին վրայ,
Արարատ մէկի դէմ 0 կորսնցուց մրցումը
Մոսկուայի Սպարտակին դէմ: Կէտը
նշանակուեցաւ առաջին կիսախաղին:

Քակի մը տղով

ԱնԳԼԻՈՅ վարչապետ նշանակուեցաւ
Արտաքին նախարար՝ ձէյմա Քալալան,
64 տարեկան: Պատկերով հեռաձայնի
նոր նախարարապետը չձածկեց որ տըն-
տեական կացութիւնը շատ ծանր է եւ
խստակեաց կեանքը անհրաժեշտ:

Փեթիթի մէջ շատ ծանր դէպքեր պա-
տահած են Երկուշաբթի օր Շուէ-էն -
Լայի հանդէպ յարգանքի ցոյցի մը առ-
թիւ: Բազմաթիւ ձեռքալարութիւններ
կատարուած են: Իշխանութիւնները կ'ամ-
բաստանեն ցուցարարները իբրեւ «հակա-
յեղափոխական»: Հրապարակին վրայ
բախումները ծանր բնոյթ ստացած են
Շուէ-էն-Լայի կողմնակիցներու եւ հակա-
ռազմականներու միջեւ: Վերաւորներ կան:
Օտարներ ալ ծեծ կերած են:

ՆՈՐՈՑԹԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՆԸՆԴՀԱՏ ՄԵՌՆՈՂ ԵՒ ՄԻՇՏ ԿԵՆԴԱՆԻ ԱՍՏՈՒԱԾՈՒՀԻՆ

— 0 —

Գմահաճ, զարմանալի, անհեթեթ, վա-
նող, գայթակղիչ երեւոյթը՝ նորոյթը,
այդ « յարափոփոխ, խեղաքար աստու-
ծուհին » (Վոյնիչ) մարդուն հետեւել է
գեոեւս փալէլիքի եւ Անիլիքի քարան-
ձաներում եւ մինչեւ 20րդ դարի երկնա-
քերների ճեմարահներին ու ինքնաթիւ-
ների խցիկներին յարմարուելու տիրել է
տարբեր ազգերի, ժողովրդների, երկր-
ների՝ Նորոյթի դէմ ապստամբներ են
իշխանները, թագաւորներն ու կայսրերը,
հարեւ յատուկ օրէնքներ, սուլթանը ու
կախազան. սակայն այդ ամէնով ընդա-
մէնը լարել են առանձին անհատները հե-
տաքերով զգեստի անսովոր ձեւերի
հանդէպ եւ ինչպէս 1604ին Պերլինի քա-
ղաքացւոյն է արձանագրել «օրէնքն ամ-
բողջովին ձախողուեց, ոչ մի արդիւնքի
չհասանք»:

Նորոյթի դէմ ուղղուած արհեստական
օրէնքները գոյութիւն ունէին Հին Հոռ-
մում եւ աւատապետական Գերմանիա -
յում, Ինկեռի կայսրութեան մէջ եւ Նա-
փոլէոնի Ֆրանսայում, 20րդ դարի ճա-
փոնիայում:

1625ին Անգլիայում մահապատժի են-
թարկուեց մի աղամարդ, որ կոչիկները
զարգարել էր ոսկեայ եւ արծաթեայ եղ-
րակարերով եւ մի կին, որ օգտագործել
էր ոսկէ ամրակապեր:

Հռոմէական մի յատուկ օրէնք (350ին,
Ք. Ա.) արգելում էր կնոջը օգտուելու
տղամարդու տարազից, իսկ տղամարդու
տարատ հագնող կինը 19րդ դարի Փա-
րիզում պէտք է ներկայանար ոստիկանա-
տուն՝ յատուկ թոյլտուութիւն ստանա-
լու (նման արտօնութիւն ժամանակին
ստացել է Ժորժ Սանտը):

Ճափոնական ոստիկանութիւնը մեր
դարում « քաղաքականապէս անվստա-
հելի » համարեց կարճ աստրուածքով
կանանց եւ «նիկկատի» ֆիլմերի թո-
ղարկման ընկերութիւնը այդպիսի զերա-
սանուհիներին վռնուեց աշխատավայրից:
Եւ այսպէս անընդհատ:

Եթէ շարունակենք թերթիկ նորոյթի
պատմութիւնը, կը հանդիպենք նմանօրի-
նակ բազմաթիւ դիպուածներին:

Նորոյթը շարունակում է իր քմահաճ
երթը: Նորոյթը ճշգրտորէն իր մէջ ար-
տացրում է տուեալ դասի, ժողովրդի,
երկրի ընկերային, տնտեսական, հոգե-
բանական վիճակը: Նորոյթը ընկերային
երեւոյթ է: Մարդու առաջին հագուստը,
որ լուծեց իր հիմնական խնդիրը (մար-
մինը ցրտից պատապարելը) հանդէս ե-
կաւ նաեւ «գերազոյն նպատակով» ցու-
ցադրելով զգեստը կրողի հասարակական
դիրքը: Հարուստ ցեղապետը, խիզախ
զինուորը կամ որսորդը այնպիսի մոր-
թիներ էին հայթայթում, որ մնացեալ -
ների համար անհասանելի էր: Այս նոյն
երեւոյթը առաւել ցայտուն է յետագայ
դարերում՝ Եգիպտոսի եւ Յունաստանի
հին քաղաքակրթութիւններից սկսած մինչեւ
նորագոյն ժամանակները:

Սակայն 20րդ դարի նորոյթի գիւտա-
րարները նորոյթի լայն ասպարէզը թոյլ
տուին մասնէ ըտլոր դասերի եւ խաւերի
ներկայացուցիչներին, եւ միլիտնատիրոջ
չքեղ հագուստը այս դէպքում եւ զեղա-
գիտական վիճակով ամենեւին չկարողա-
ցաւ գերազանցել աղքատ արուեստագէտի
հասարակ, սակայն ձեւերի նրբութեամբ
եւ գոյների ներդաշնակութեամբ ընդ -
դոնող զգեստը:

Նորոյթի մասին արտայայտուել են շա-
տերը: Նաեւ Կանտը, Հեգելը, Բալզա-
կը, Ժան Կոկտոն: Ռուսաստանում առա-
ջին գիրքը հրատարակուել է 1879 թուա-
կանին, Պետերբուրգում:

Նորոյթը գրաւիչ եւ հետաքրքիր է ան-
ընդհատ փոխուելու շնորհիւ: Նորոյթը
անընդհատ նորանալու ձգտումի արտա-
յայտիչն է: Սակայն աւանդութիւնների
իմաստը սխալ ըմբռնող արուեստաբան -
ներն ու տեսաբանները նորոյթի թեկադ-

րողներին՝ նկարիչներին, մեղադրում են
անընդհատ նոր ձեւեր հնարելու համար:
Այնինչ նորոյթի հմայքը նաեւ նրա ծա-
րայեղութեան մէջ է եւ ըտլոր դէպքերում
նա իր ժամանակի ծնունդն է, այդ ժա-
մանակաշրջանի մշակոյթի արտայայտի-
չը: Ճիշդ է, այսօրուան նորոյթի հնա-
րողները լայնօրէն օգտուում են Հին Յու-
նաստանի, Սպարթայի, Ռուսաստանի,
ամերիկեան բնիկների տարազներից, սա-
կայն այս հիմքի վրայ ստեղծուում են
20րդ դարի զգեստներ, որովհետեւ հին
տարրը ենթարկուում է նոր օրինակի տրա-
մարանական եղանակին:

Այսօրուան նորոյթը ամէնից առաջ
ընտրութիւն է: Եւ այս գործողութեան
շնորհիւ է որ նորոյթը չի կարող նաեւ
սպառնալ անհատական ճաշակին:

«Նեղեկիւ» չարաթաթերթի թղթակցի
հետ ունեցած զրոյցի ժամանակ նորոյթի
անընդհատ փոփոխուելու բնոյթը կարե -
ւոր է դուր Ֆրանսացի յայտնի մոտիլիստ
Փիէռ Գարտէն, որ ճաշակն անվերապահ -
օրէն ընդունում եւ իրականացնում են 19
եւրոպական, 9 ամերիկեան, 8 ափրիկ -
եան եւ 13 ասիական երկրների գործա -
տուներ:

Մի ժամանակ մեր պապիկներին ու տա-
տիկներին, «ըտլը տեւքով» մարդկանց,
այդ թւում նաեւ շատ գրողներն եւ ար-
ուեստագէտներն, ոչինչ աւելի չէր ջղա-
յացնում, քան « խայտալէտ » բառը:
Նրանք վարժուել էին երեւանեան շէնքերի
միադոյն լինելուն, վարժուել էին սեւ,
մոխրագոյն այն զգեստին, որ մեր ժողո-
վուրդը կրել էր դարասկզբին եւ աւան-
դութիւնը դեռեւս շարունակում էր իշ-
խել: 60ական թուականներին Երեւանի,
Արտաշատի, Հոկտեմբերեանի, էլմիածնի
բնակչութեան մեծամասնութիւնը (աղա-
մարդիկ) հագնում էին սեւ զգեստներ:
Իսկ հատուկեւտ երեւացող դոնաւոր
վերնաշապիկաւորները արժանանում էին
պարսաւանքի:

1926ին Եսենինը եւ Մայաքովսքին
կարճ, սպիտակ տաւառներով երեւացին
Թերիլի փողոցներում: Քաղաքը հասա -
րակութիւնը չգործացաւ: Սակայն դա-
րասկիզբի երեւանը (քաղքենի հասարա -
կութիւնը) սովորական Եւրոպացու տես-
քով քանդակազործ Անդրէաս Տէր-Մա -
րուքեանին փաստորէն վտարեց հայրե -
նիքից: «Տէր-Մարուքեանի փարիզեան
տեսքը, չարժուածքը, արուեստագէտի հը-
պարտ կեցուածքը դուր չէր եկել ցածրա-
ճաշակ եւ յետամնաց մարդկանց», գրում
է Մարտիրոս Սարեանը:

Իրաւ է. հիմա շատ բան է փոխուել:
Սակայն ինչքե՞ր «քաչեցին» միմի-միւսի
հագնող մեր աղջիկները, դոնաւոր տա-
րատներ հագնող մեր տղաները: Այս ա-
ռիթով անընդհատ ընթանում էին տհաճ
խօսակցութիւններ փողոցներում, հասա-
րակական փոխադրութիւնում: «Բա սը-
րանք Հայկ՞ը են, բա սրանք ծնողնե՞ր

ԳԱՒԱՌԱՑԻ ԹՂԿԱՏԻՆՑԻՒՆ

Հապա ուրեմն, ան գաւառի գեղ -
ջուկի կեանքին թափանցել - ուսումնա-
սիրելը աւելի հարազատ եւ շինիչ դառն
է իր սրտին մօտիկ քան մեծ քաղաքնե-
րու մէջ ապրող ու արտագրող տարրե -
րու կեանքը:

Բնութեան վճիռ ոլորտներուն յաճախ
տնկած է իր հետադուրդը եւ լաւագոյնը
կերտող աչքերը՝ տեսնելու, ճանչնալու
եւ ըմբռնելու համար խորհուրդը գիւղի
կեանքին, հաւատամքն ու դաւանանքը
զեղչուկին ու ան արդէն զինուցած է:

Այս համառօտ դասախօսութիւնով կա-
րելի չէ ներկայացնել Թղկատինցին՝ գա-
ւառական գրականութեան մեծ վարպետը
որ եւրոպական կրթական ուստաններէ հե-
ռու տքնեցաւ ու տուաւ մայր գրականու-
թեան այլ եւ հարուստ ոճ մը գաւառա -
կան լեզուով պարսպաստուած գրականու-
թեան՝ հասցնելով այս վերջինը յղիւած
ու նախանձելի մակարդակի մը:
Վկայութիւններ. — Հ. Սիմէոն Երեմ-

չունե՞ն»: Կարծես թէ Հայը Ռաճ Քա -
փուրի բեղբերով, «բոք» սանտրուածքով
մի մարդ է, որն աղքատի դոնաւոր տա-
րադ չի ունեցել, որի կենցաղում ոչինչ
չի փոխուել եւ որը ժամանակակից մեր
Հանրապետութեան մտաւորական մա -
կարդակի հետ գործ չունի:

Հայ աղջիկները պարտաւանդներից
չփրկուեցին նոյնիսկ այն դէպքում, երբ
փորձեցին «միտի» եւ «մաքսի» շրջա -
դեհատները, տաբատը:

Բարեբախտաբար երիտասարդութիւնը
նորաձեւութիւնը դուրս է բերում փո -
ղոցներ եւ յատկապէս գարնանը, աշնանը
Երեւանն ասեւ վերածւում է տօնախմբու-
թեան ասպարէզի:

Ամբողջ աշխարհում, նաեւ ափրիկեան
մի շարք երկրներում նորոյթը անընդ -
մէջ փոխում է, սակայն երեւանեան նո-
րոյթները աշխատանքներում մնում է
նոյնը՝ 50ական թուականների ճաշակը:

— Ինչո՞ւ է այդպէս, — հարցնում եմ
Հանրապետական նորոյթների տան դըլ -
խաւոր նկարիչ Ալլա Սուլէյմանեանին:

Նա բացատրում է որ աշխատանքնե-
րի ճաշակի վրայ իրենք չեն կարող աղ-
դել, որովհետեւ վերջիններս ենթարկ -
ւում են տեղական Արդիւնաբերութեան
նախարարութեանը, իսկ նորոյթների
հանրապետական տունը գտնւում է Թե -
թեւ Արդիւնաբերութեան նախարարու -
թեան իրաւասութեան տակ:

Ալլան ճաշակաւոր մոտիլիստ է: Մոս -
կուայում ստացել է համապատասխան
կրթութիւն եւ իր շուրջն է հաւաքել լաւ
նկարիչներին: Նորոյթների տունը մաս -
նակցել է Լայպցիգի տօնահանդէսին,
իսկ աշնանը պատրաստում են նմոյշ -
ներ ուղարկել Բուդապէստ: Սակայն,
գերախաղաք տան հնարաւորութիւննե-
րից լայնօրէն չեն օգտուում գործատու -
ները եւ զանգուածային արտադրանքի
վրայ շատ քիչ է երեւում նկարիչների
ազդեցութիւնը: Փաստորէն Հայաստա -
նում կան ճաշակաւոր նորոյթներ հնա -
րողներ, կայ նորոյթի տաղաւար, այս
ամէնը առանձին են, արտագրութիւնն ա-
ռանձին: Կարծում ենք, Նորոյթի տանը
պէտք է առաւել լայն իրաւունքներ ըն-
ձեռել:

Թող այնպէս չթուայ, թէ յօդուածա -
դիրը խորհուրդ է տալիս ընթերցողնե -
րին բան ու գործը թողած մտածել զգես-
տի մասին: Ո՛չ: Կարեւորը ընտրութիւնն
է: Պէտք է այնպէս հագնուել, որպէսզի
մարդու փոխարէն փողոցում հազուադէ-
պէս չլինի: Վերջապէս, զգեստն ընդամէ-
նը կեղեւ է եւ եթէ «հազուադէպ» դիմա-
ւորում են», ապա «խելքով» ճանապարհ-
հում»:

ՄԱՐՏԻՆ ՄԻՔԱՏԵԼԵԱՆ

Եան, Միլիթանեան Ուլտէն, «Գրագէտ
Հայեր» է շարք 183 - 184 էջերուն մէջ կը
խօսի. — Կը փնտռուի Թղկատինցիի ստո-
րագրութիւնը, իր հետ եւ իրմէ ետքն է
որ գաւառական գրագէտներու Մակ-
կարոյի, Գալուստ Անդրէասեանի, Յով-
հաննէս Գաղանճեանի, Մշեցի Գեղամին
եւ ուրիշներու դէմքերը կ'ուրուագծուին
եւ գաւառական գրականութիւնը կը ստա-
նայ իր նշանակութիւնը: Սակայն ինչ որ
այլ ըլլայ միւլաներուն վերապահուած ար-
ժանիքն ու ուրոյն յատկութիւնը, Թըլ-
կատինցին կը մնայ անոնց մէջ եւ անոնց-
մէ վեր, միակ վարպետը, միակ խորը
ու ճշմարտապէս ստեղծագործողը: Ան
կը ներկայացնէ մեր գրականութեան ինք-
նատիւ անհատականութիւնը:

Շարունակելով իր քննադատի խօսքը
կ'իշխակացնէ այսպէս. — Ինքնադարձա-
ցումի այս տիպար մարդը չգիտնալով
օտար լեզու, կը սահմանափակուէր իր
ցեղին բնիկ գրականութեան մէջ, իր այդ
տգիտութիւնը աւելի արժէք ունէր զի
բուն ցեղին մտքին գանձարանը չաճա -
գործելով իր գրագէտի խառնուածքովը
ուսուած է մեղի այնպիսի էջեր, որոնք
մեր բնիկ գրականութեան թարգմանն ե-
ղած եւ այլքան ալ արդէն բարձր դնա -
հատումի արժանի է:

Կրկին անգամ ըլլալով Հ. Ս. Երեմեան
իր վաստակաւոր գրիչով կը գրուատէ

ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ ԾԱՂԿԵՑԱՆ

ՆՈՐՈԳ ԷԱՆԳՈՒՑԵԱԼԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

— 0 —

«Յառաջ» Մարտ 31ի թիւին մէջ ցա-
ւով կարդացի մահը Տիկին Զապէլ Համ-
բարձուհեանի՝ զոյրը Սիւսանի: Ան-
ձամբ ծանօթ չեմ իրեն դժբախտաբար,
ցաւոտ յուշերու առնչութեամբ՝ նամա -
կադրութեամբ ծանօթացանք իրարու:
Ժամանակ մը սովորութիւն ըրած էի, ա-
միսը քանի մը անգամ հանդիպելու ող-
բացեալ Սահակ Յովհաննէսեանի ժամա -
դորի խանութը, սուրճ մը խմելու եւ
քիչ մըն ալ խօսելու կուսակցական խն-
դիրներու եւ այլ հարցերու մասին: Այս
խեղճ ընկեր Սահակն ալ յուշերու կարգը
անցաւ դժբախտաբար, այնտեղ երբեմն
կը հանդիպէի ուրիշի մը, որու անունը
չեմ յիշեր՝ ժամագործ էր եւ կուգար
նորոգելիք ժամացոյցներ առնելու ընկեր
Սահակէն: Օր մը, պատահմամբ խօսք
բացուեցաւ մեր նահատակ գրագէտնե -
րու մասին, յատկապէս՝ Սիւսանի: Յայտնի
էր որ տարաբախտ Սիւսանիմ
միայն մէկ անգամ տեսած եւ խօսած եմ
իրեն հետ, երբ 20 տարեկան էի՝ 1913ի
աշնան, մեր դիւղին մէջ, ուր ուսուցիչ
էի: Սիւսանիմի հետ կային նաեւ Կո-
միտաս վարդապետը եւ ուրիշ քանի մը
մտաւորականներ: Աւելցուցի նաեւ որ
այդ բոլորին մասին յուշերս դրած եմ
«Յառաջ»-ի, եթէ չեմ սխալի, 1939ի թի-
ւերէն մէկուն մէջ, ողբացեալ ընկ. Շա-
ւարշի թերագրութեամբ:

Յաջորդ հանդիպումիս, մեր ժամագործ
բարեկամը յայտնեց որ ինք խօսածներս
ըսեր էր Սիւսանիմի քրոջ՝ Տիկին Զա-
պէլին, (կարծեմ ազգականներ ալ էին
իրարու) որ խնդրած է ինձմէ գրել ալ
յուշերուս մասին եւ զրկել իրեն: Տիկին
Զապէլին փափաքը կատարելի եւ զըր-
կեցի: Շուտով ստացայ իրմէ շնորհալի-
ւութեան նամակ մը՝ ջերմ ու սերտիւր
խօսքերով: Յետագային, երբ իր եղբոր
Սիւսանիմի բանաստեղծութիւնները ա-
ռանձին գրքով հրատարակեց, հատ մըն
ալ ինձի զրկեց՝ «Նուէրս բարեկամական
եւ սիրալիւր բարեւանքով» մակագրու -
թեամբ: Այսքան է միայն իմ ծանօթու-
թիւնը նորոգ հանդուցեալ Տիկին Զապէլ
Համբարձուհեանի հետ:

Հիմա «Յառաջ» էն կ'իմանամ, որ ինք
եւս ճամբայ ելած է դէպի «անդենական»:

Անդենականի մասին հաւատքս շատեց
կորսնցուցած եմ: Միջազգային անապատ-
ներուն մէջ թողուցի դայն, բայց հիմա
պիտի փափաքէի որ գոնէ փոքր մասնիկ
մը դեռ մնացած ըլլար այդ հաւատքնս,
գոնէ յոյս մը ունենայի, որ ողբացեալ
Տիկին Զապէլ տեսնէր իր բոլոր նահա-

Թղկատինցի այս անգամ «զեղեցիկ» ի մէջ
— Թղկատինցին՝ դաւառացի գրադէպը
իր գրականութեան մէջ իւրեքդարեցած
է կեանքը որ իր սահմանին մէջ սիրալի
է, զայն կը զանգէ, իր երկրին խաղա-
հոգին մէկ-մէկ կտորովը, որուն ձեւ,
շնորհ եւ շունչ տալու համար զեղադ -
ուեստի պահանջած օրէնքներուն դիմում
չընէր:

Մեծանուն գրագէտ Ա. Զօպանեան, իր
երկարապատում յառաջարանին մէջ կա-
տարելէ վերջ իր քննադատութիւնները,
կ'իշխակացնէ հետեւեալ դրուատիքերով.
— Իր ժողովուրդին ծոցը հայրենի հողին
վրայ ամբողջ իր կեանքի ընթացքին աւ-
խատող, մաքառող, արտադրող մեծ դու-
ծիչը, մինչեւ վերջին շունչը իր ժողո-
վուրդէն անբաժան կը նկատուէր: Մեր
ազգը, ինչքան ատեն որ կենդանի մնալ
— եւ Թղկատինցին արտադրող բարձր
յական մեծ ուժովն օժտուած ազգն
անմահ են — այդ սքանչելի գրագէտին
վաստակաւոր ուսուցչին ու մեծ նահա-
տակին յիշատակը, յարգանքով, խան-
դադատանքով ու երախտագիտութեամբ
պաշտուած՝ անկորուստ պիտի պահէ,
իրբեւ մին իր պանծալի մեծութիւններէն
եւ իր անթաւան արքութիւններէն:

ԿԱՐՈ ՄԻՒԹԻՍ

(Շար. - 7)

Շեյխախիհի
կասակերգութեան
մնացյալ քաղցնալուսութիւնը

— 0 —

Լեւոնդարի Սալտիկով — Շեյխախիհի պե-
տական գրադարանին ֆոնդերուն մէջ
տեսնարեցուած « Արփի Արարատեան »
տառային օրինակը նոր լոյս սփռեց հայ
էջերի լեզուականութեան մէջ մինչեւ այժմ
տեսնարեցուած մնացած հարցի մը վրայ:
Պատժ էր, որ Զմիւռեան լոյս տեսնող
« Զանդէսին » մէջ 1853ին իրեն յաւել-
ած տպագրուած է Շեյխախիհի « Սիւա-
րու զաւշտը »: Այս երկի վերնագիրը
լեւոնդարեան առաջին թարգմանիչ Կա-
սաբեան Տէմէյեան գրաբարեան տառա-
նալուսութեամբ կոչած էր « Կատակերգու-
թեան սխալալը », այդուհանդերձ հայ
էջերի վրայ դործինքուն մէջ Տէմէյեանին
կատականի Շեյխախիհի թատերական
էջերը աշխարհարարով ներկայացնելու
պատիւը: Ան աշխարհարար թարգմանած
է « Վեներաբլի վաճառականը », « Ռոմէօ
նի ժիւլիէթ »-ը, « Համէլէթ »-ը (ոչ ամ-
բողական), սակայն մինչեւ հիմա անոր
անդամիկ չէջերի թարգմանու-
թիւնը գտնուած չէր:

Հայաստանի գրադարաններուն մէջ
« Արփի Արարատեան »-ն միայն քանի մը
օրինակ կը պահուի, սակայն անոնցմէ
մէկուն մէջ կայ յիշեալ թարգմանու-
թիւնը: Կատակածի ենթարկել անոր գո-
րծիւնը անկարելի էր, այն պատճառով
որ հանդէսի նիւթերու ցանկին մէջ ոչ
միայն նշուած է « Կատակերգութիւն սխա-
լալը », այլ նաեւ անոր գրաւած էջերը:

Երբուհան համարուող թարգմանութիւնը
տեսնարեցուած է արուեստագիտութեան
բաժնի Փրոֆ. Լուիզա Սամուէլեան, որ
կիրար տարինքն է վեր կը գրադի հայ-
էջերեան առնչութիւններու հարցե-
րով: Այժմ ան կը գրադի « Կատակեր-
գութեան սխալալը »-ի պարբերութեան
անդամին վերլուծութեամբ, որ անկաս-
կած, նոր լոյս պիտի սփռէ ինչպէս Տէ-
մէյեանի դործունէութեան, այնպէս ալ
այլ թարգմանական մշակոյթի պատմու-
թեան վրայ:

ԳՐ. ԿԻՒԼԵԱՆ

203 Ն Ե Ր
Գ Ա Ռ Ա Ջ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՐՏԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

(Բ. ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ՄԱՍ)

ԱԼԻՍ ՇԱՄԻՐԵԱՆ ԵՒ
ՌԱՖԵՒ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ
ՄԵՆԵՐԳԻ ՑԵՐԵԿԱՅԻՐԸ

— 0 —

Ունկնդրութիւնը տեղի ունեցաւ Մարտ
28ին, Կիրակի ժամը 17ին, Լիոնի ամէնէն
չքեղ սրահներէն Սալ Մոլիէրի մէջ:

Յաջող մենեքող եւ զաշնակահար տա-
ղանդաւոր զոյգեր, արդարացուցին իրենց
ընդգրկած ուղիին արժէքն ու վեհութիւ-
նը, իրեն հայ մշակոյթի ծառայողներ:

Ասոնք եւս անցան այն փառանքին, ո-
րոնք հայ արուեստը շարունակ կը թափա-
ռին քաղաքէ քաղաք, նոյնիսկ երկրէ
երկր: Պէտք չէ մտածել թէ, անոնք այդ
ստարգիզին մղուած են պարզապէս ապ-
րուստի մը համար, ամէն մարդ կրնայ
իր ապրուստը ճարել այլ միջոցներով:

Ինչպէս յիշած ենք, հայ արուեստի
ճամբան խոտոր եւ փշոտ է նոյնիսկ:
Բացառիկ սէր ու զգայուն հոգի ունեցող-
ներ միայն կրնան ընտրել այդ ուղին:
Անոնք համոզուած են որ, միակ հայա-
պահպանման ազգու միջոցը հայ մշա-
կոյթն է: Անոնք դժուար կ'ապրաններու
տակ իսկ կը կատարեն իրենց բարոյա-
գիտական պարտականութիւնը եւ կատա-
րեցին նաեւ Լիոնի մէջ:

Իսկ Լիոնի Հայութիւնը ի՞նչ չափա-
նիշով գնահատանքի արտայայտութիւն
ունեցաւ, այդ ուրիշ հարց է: Ձերբերք
այդ բաժինը, որովհետեւ ողբալի պիտի
ըլլայ երբ մերկացնենք, թէ շատ « կոկիկ »
բաղմունքեան մը առջեւ ներկայացուցին
իրենց խնամեալ յայտագիրը:

Յայտագրին մաս կը կազմէր հայ եւ օ-
տար հեղինակներու՝ երգահաններու ըն-
տիր կտորներ: — Շուման, Տրալստի, Բա-
րաշանեան, Կոմիտաս, Կանաչեան, Օհան
Տուրեան եւ այլոց գործերը:

Այլա Շամիրեան սահուն եւ վճիռ ձայ-
նով եւ հանդարտ կեցուածքով, անխռով
երգեց ամբողջական երգացանկը: Նոյն-
պէս Ռաֆիկ Արզումանեան ճարպիկ ձեռ-
նախաղերով կէս ժամէն աւելի տիրապե-
տեց զաշնակի ստեղծաշարերուն, մերթ
մեղմ, մերթ խրոխտ ձայնաշարով:

Գեղարուեստի հաճելի ցերեկոյթի վա-
յելքն ունեցան ներկաները:

Մենք շատ խօսեցանք այս պահուստ հայ
արուեստի, գեղարուեստի նշանակու-

ԳԱՐԱԿԵՕԶԵԱՆԻ

ՓԱՐԻՋԻ ՍԱՆԵՐՈՒ ՃԱՇԸ

— 0 —

Ինչպէ ամէն տարի, այս տարի ալ Գա-
րակէօզեանի սաները ճաշ մը սարքած էին
ժաքոնի տը Թէոֆիլ ճաշարանին մէջ,
ուր հաւաքուած էին մօտ 90 սաներ, ո-
րոնք չեն մոռնար իրենց բարերարը, ո-
րուն յիշատակը յարգելու նպատակով էր
որ պատէն կախած էին ողբանոցի չէն -
քին մեծագիրը նկարը: Ներկայ էին Տէր
Եւ Տիկին Դաւիթեան, երկարատեան տնո-
րէնը ողբանոցի: Սանուց Միւսթեան նա-
խագահը՝ Պ. Տօնապետեան, հրաւիրեց
անորէնք բացումը կատարելու հաւաքոյ-
թին: Պ. Դաւիթեան առաջարկեց առաջին
բաժակը պարպել կենացը մայրիկ Գա-
րակէօզեանի, որ 90 տարեկան է եւ կը
գտնուի Ամերիկա, ուրիշ զրկուած հե-
ռագիրն ալ կարդացուեցաւ: Պ. Դաւիթ-
եան յիշելով անցեալի օրերը, իր ուրա-
խութիւնը յայտնեց սաներուն ունեցած
յարգանքի ու երախտագիտութեան զգա-
ցումներուն համար եւ գնահատեց անոնց
ուրիշ:

Ապա սկսաւ կերուխումը, անթերի
սպասարկութեամբ: Լիւանանէն նոր ե-
կած երկու երիտասարդներ՝ Վիգէն Դար-
րիեան եւ Յարութ Պէշտեան, իրենց դու-
գերներով եւ կիթառով ստեղծեցին ջերմ
մթնոլորտ ներկաներուն համար: Ոտք
տուեցաւ Տիկին Սաշիկեանի, որ շնոր -
հակալութիւն յայտնելով եղած հրաւէ -
րին համար, իր ուրախութիւնը արտա-
յայտեց Միւսթեան դոյատեւման առթիւ,
նշելով որ երբ մանուկ էին մէկըմէկու
աղբարիկ կ'ըսէին, իսկ հիմա անոնք մեծ-
ցած ու եղած են հայրեր ու նոյնիսկ մեծ
հայրեր ու մայրեր, բայց միշտ նոյն սի-
րով կ'ապրուած են իրարու: Հայը ուղեցին
բոլորովին ջնջել պատմութեան էջերէն,
սակայն ան կայ ու կը մնայ, թէեւ ցըր-
ուած, բայց ուր որ ալ գտնուի ան՝ կը
շինէ իր եկեղեցիները, դպրոցները, մշա-
կոյթի տունները: Մեր զաւակները պէտք
չէ մոռնան իրենց ազգութիւնը եւ սորվին
մայրենի քաղցր լեզուն: Ապա արտասա-
նեց Միւսթեան Կարուստիկեանի « Ոտք իմ
որդուն » ճերթուածը:

Այնուհետեւ Օր. Անահիտ Սիւսեան

Թեանց մասին, սակայն ուրիշ ինչո՞վ
կրնայինք անդրադառնալ մեր դոյամար-
տին, քան այս գերբնական ուժին:
Հաւատքի ժողովուրդ, եթէ լուս պահ -
պանութեանը համար յոյսի եւ լոյսի կամք
ունիս, քաջալերել գիտցիր, ամէն անոնք
որ ընտրած են բիրտ ճամբան, անձնա-
գոհութեան գծով:

ՀՐԱՆԴ ԹԱԴԻՍԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ
ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՑ Սանթա Մոնիքա հի-
ւանդանոցին մէջ վերջերս մեռած է Տի-
կին Մարի Կիւլպէնեան: Ողբացեալը
իր ուսումը ստացած է Պոլսոյ Էստեան
վարժարանը: Աշակերտած է եղիշէ Արք.
Դուրեանի եւ Կոմիտաս վարդապետի:
1917ին աւարտած է Էստեան վարժարանը,
1919ին մեկնած Լոզան, ուր հետեւած է
համալսարանի բնագիտութեան ճիւղին:
Պոլիս վերադարձէն ետք, 1925ին ան նեո-
ուած է ուսուցչական ասպարէզ: Հրա -
ւիրուած է Սիււտարի աղջկանց ամերիկ-
եան Բոլէճը, դասաւանդելու համար
Փրանսերէն: Նոյն տարիներուն դասա -
ւանդած է նաեւ բնագիտութեան՝ Էստեան
վարժարանին մէջ, ճրի: 1927ին կ'ամուս-
նանայ իրաւագէտ Ստեփան Կիւլպէնի -
եան հետ: 1951ի ամառը, անպատեի
անողոք հիւանդութեան մը հարուածին
ենթարկուելով, կը լքէ նկարչութեան ար-
ուեստը, զոր շատ կը սիրէր սղբացեալը:
Ունի բազմաթիւ իւղաներկ գեղե -
ցիկ գործեր: (« Յառաջ ») — Մեր ցաւալ-
ցութիւնները Տէր Եւ Տիկին Ալապի իմա-
տանեանի):

Ճեւնադաշնակով նուագեց ու երգեց հայ-
կական երգեր, որոնք արժանացան դա-
հատանքի: Տիկիններ Յասմիկ Կիւրեղեան
Եւ Սոնիա Աշեան երգեցին Սալաթ Նո-
վայի երգերէն: Օրուան առթիւ երրորդ
խօսողն էր Պ. Ստեփան Ինճեան, որ նշեց
հայ ազգի դոյատեւման ուժը, տոկալու
կարողութիւնը, որ հակառակ բազմա -
տեսակ վտանգներու կրցաւ դիմանալ ու
պահել իր գոյութիւնը: Ոտքը վերջացուց
Պարոյր Սեւակի « Քիչ ենք, բայց մեզ Հայ
են ասում » բառերով:

Պանդալառութիւնը իր գազաթնակէ -
տին հասաւ, երբ սկսաւ շոքրկարերու
չարքը: Տիկին Գեղանոյ Քիւրեղեանի
մենագրութիւնը կրկնուեցաւ: Վերջին խօսողը
եղաւ Պ. Կարպիս Միքայէլեան, որ իր
ուրախութիւնը յայտնեց օրուան հաւա -
քութիւն առթիւ:

Ժամը Տիւն, ներկաները ուրախ տրա -
մադրութիւններով եւ հաճելի պահ մը
ապրած ըլլալու գոհունակութեամբ հե -
ռացան ճաշասրահէն՝ զարձեալ հանդի -
պելու փափաքով:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԶՀՐԱՏԱՐԱՅԻՆՈՒՄ ԶԵՆԱԳԻՐՆԵՐԸ

ԶԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ

(60)

ՀԱՌԱՋԱՆՔԻ
ԿԱՄՈՒՐՁԸ

Մեծ վեպ

Միքայիլ, ընտանեկան կեանքի
Ա. ՄԱՍ

ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐՈՒ ՄԱՀԱՋԳԸ

Այս թուղթը աւագակ Սքալապրինոյի
շխատումը ծանուցանող մահադիւն էր,
որ 1515 Յուլիոս 4 թուականը կը կրէր:
Երբ Ռոման այս թուականը կարդաց,
աչեք խոշոր խոշոր բանավոր փոփոխոց -
« Վեպ տարի... վեպ տարի...
Իրաւ ալ, նշանախօսութեան եւ ձեռ -
բախտման օրէն ի վեր վեպ տարի եւ մէկ
ամիս անցած էր: Վեպ տարի, վեպ տարի
տանկանք ու բանաւորութիւն. վեպ տա-
րի հառաչանք եւ կակիծ:

Եթէ այդ միջոցին Ռոմանի հարցնելու
ըլլային թէ քանի՞ տարի բանաւորուած
էր, անշուշտ « երկու կամ երեք տարի »
պիտի պատասխանէր:

Երբ մարդս արտաքին աշխարհէն քաշ-
ուելով ինքնիւր մէջ ապրի, ժամանակին
անցնելը չի գգար... Երբեմն կը պատահի
որ մարդիկ ժամերով կը մտածեն եւ սա-
կայն այնպէս կը կարծեն թէ հազիւ քա-
նի մը վայրկեան մտածած են... մտա-
ծումն ալ տեսակ մը աշխարհէ քաշուիլ
եւ իր մէջ ամփոփուիլ ըսել է:

— Վեպ տարի, կրկնեց Ռոման:

Եւ գլխուն վերեւի հայելին նայելով
ապշեցաւ մնաց. անձանաչելի դարձած
էր, հակառակ քանդակեց տարեկան ըլ -
լալուն, ծերութեան գիծեր գոյացած էին
դէմքին վրայ, չոր ու խիստ արտայայ-
տութիւն մը ստացած էր, այտերուն վրայ
ակօսներ բացուած էին:

Նայուածքը անդին դարձուցած ըլլա-
լով, աչքերը մեքենաբար մահադիւն վրայ
կեդրոնացան:

Հետաքրքրութեամբ կարդալ սկսաւ:

Երեք ստորագրութիւններ կը կրէր այդ
մահադիւն եւ այդ ստորագրութիւնները
հետեւեալներն էին.

ՏԱՆՏՈՒՆ, պետական աւագ կաւառա-
քանիչ

ՅՕՍԳԱՐԻ, Վեներաբլի դուքս
ԱԼԹԻԼԻՐԻ, Վեներաբլի գորաց ընդհանուր
կրթամատար

Այս երեք անուններուն տակը, Վենե -
տիկի պատրիարքը իր ստորագրութեամբ
կը խորհէր ժողովուրդէն որ մահապար-
տին հոգիին համար աղօթէ:

Այս վերջին տողերուն տակ ալ հետեւ-
եալ ստորագրութիւնը կար.
ՊԵՄՊՈ, շնորհիւ Աստուծոյ Վեներաբլի
Պատրիարք

Ռոման առանց բերանը բանալու, աթո-
ռը քաշեց, նստաւ եւ երկու արմուկները
սեղանին վրայ դնելով եւ գլուխը ձեռ -
քերուն մէջ առնելով, սկսաւ իր տեսած-
ներուն վրայ մտածել:

Չորս անուններ մահադիւն վրայէն
զատուելով, հրեղէն տառերով սկսան իր
առջեւ պարել:

Այդ անունները, որոնք իր գլուխը
դարձնելով ստուկում կը պատճա -
ռէին, հետեւեալ կերպով կը պատկերա-
նային իր աչքին.

— Տանտոյ, Ֆոսքարի, Ալթիէրի,
Պեմպո...

Եւ իրեն անանկ երեցաւ որ մահադ -
իւն վրայի մահապարտին անունն ալ
Սքալապրինո չէր, այլ նոյնիւնք Ռոման
Քանտիանո:

ՃՈՒՆԱՆՍԻ ՄԵՐՔԸ

Սքալապրինո ալ նմարեց Ճուանայի
ցոյց տուած մահադիւն, բայց ուսերը
ցնցելով կարեւորութիւն չտուաւ:

Երբ առաջին յուզումը անցաւ, Սքա -
լապրինո մանկամարդ կինը ծննդիւնուն
վրայ նստեցուց եւ անոր այտերը համ -
բուրելով ըսաւ.

— Ըսել է այս առտու բնաւ չէիր սպա-
սեր որ զիս պիտի տեսնես հէ՞:

— Քեզի համար վաղօթէի կոր, պա-
տասխանեց խեղճ ձուկնա արտասուել
սկսելով:

— Ըսել է զիս չէիր մոռցած, զիս չա-
նիծեցիր:

— Քեզ մոռնա՞լ, անիծե՞լ: Ի՞նչպէս
ատանկ բան կրնամ ընել... դուն չէիր
զիս փողոցէն գտնող ու մեծցնողը...:
Դուն ինծի մեծ եղբայրութիւն, հայրու-
թիւն ըրիր, կրնայի՞ ըրածք մոռնալ:
Ուրիշներուն համար դուն աւագակ ըն
ես, բայց ինծի համար բարի եղբայր մը
ես...: Բայց ի՞նչ պատահեցաւ որ ազա-
տեցար, ներսում չնորհեցին:

— Ի՞նչ ըսիր, ներսում, մըմնեց Սքա-
լապրինո խուլ ձայնով մը: Այո, ես
ինքզինքնս ներսում չնորհեցի:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես:

— Ըսել կ'ուզեմ թէ փախայ, բանտէն
փախայ: Եւ եթէ դահիճը կամ Տանտերու
Սորհուրդին լրտեսները այս ժամուն հոս
ըլլալ իմանան, ժամէ մը Սուրբ Մարկոս
հրապարակին վրայ գլխատուած կ'ըլլամ:
Ճուանա սարսուռաց:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս օրը Տիգրան Վահագնի իշխանության, Օր. Օր. Լորա եւ Լիւիա իշխանության կը ծանուցանեն թէ Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի Ապրիլ 11, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր ՎԱՀԱԳՆ ԻԶԳԱՆՍԵԱՆԻ մահուան 12րդ տարեկիցին առթիւ։
Ի գիտութիւն ողբացեալ կրթական մշակին յիշատակը յարգողներուն։

ՅԱԿԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ խաչի Սէն Ժեռոմի վարչու - թիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Զինգեան եւ Հաճի-Վարդանեան ընտանիքներուն ինչպէս նաեւ բոլոր պարզաներուն իրենց սիրեցեալ զաւակին եւ թոռան կսկծալի մահուան առթիւ։
X Կապ. խաչի Սէն Ժեռոմի վարչու - թիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ նաեւ Պր. Շէհիրեանի եւ զաւակներուն ընկերուհի Անգինէ Շէհիրեանի մահուան առթիւ եւ այլ Տիգրան Մկրտեանի եւ Գրիգորեան ընտանիքներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան առթիւ։

YAN'S CLUB

5, Ave. Reille — Paris 14e
Samedi 10 Avril à partir de 19 h. 30

GERARD CHALLIAND

présentera et signera son livre :
Mythes Révolutionnaires du Tiers-Monde

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՅ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ Երեկոյ մը՝ նուիրուած ԱՐՄԵՆԻԱ ամսաթերթին
Շաբաթ Ապրիլ 10, ժամը 20.30ին Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ 118, Գուրսէլ փողոց — Փարիզ 17րդ

Pour la première fois les rédacteurs de mensuel arménien de langue française ARMENIA seront à Paris.

Thèmes de la soirée :

- Présentation de leur journal — rôle et but.
- Problème de la presse arménienne en France.
- Projection du film présenté sur la 3e chaîne de la télévision par ARMENIA sur le problème de la communauté arménienne de France, à l'émission « Tribune Libre ».

Les responsables d'ARMENIA présenteront une exposition consacrée au journal au Centre dès 16 heures.

Cette soirée sera suivie d'un cocktail.

ARMÉNIE 1976

Départs chaque mois :

du 8 Mai au 22 Mai
du 12 Juin au 26 Juin
du 10 Juillet au 24 Juillet
du 6 Août au 21 Août
du 22 Septembre au 6 Octobre
du 23 Octobre au 6 Novembre
du 22 Décembre au 3 Janvier 1977

à partir de 2680 fr.

Pour les jeunes de 16 à 35 ans (2 voyages)

du 24 Juillet au 7 Août
du 16 Août au 30 Août

Renseignements et Inscriptions

A PARIS

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

A LYON

Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Licence Voyages : A. 721.

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅԱԿՈՒՐ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Ապրիլ 11, Ծաղկազարդ, ժամերգութիւն ժամը 8.30, պատարագ՝ 10, Դռնբացէք 17:

ՍԷՆՏ — ԱՆՔՈՒՄՆ — Ս. ԹԱԴԵՈՍ
ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 10, Երեկոյեան ժամը 17ին, Լոյս Զուարթ:
Կիրակի, ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին, Դռնբացէք 17ին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՉ

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 10 — Յիշատակ յարգութեան Դազարու: Կիրակի ժամը 16.30ին:

Կիրակի, Ապրիլ 11 — Ծաղկազարդ: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8.30ին, բաղմամբ պատարագ՝ ժամը 10ին, Դռնբացէք՝ ժամը 16ին:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Կիրակի, Ապրիլ 11 առաւօտեան պատարագ, Դռնբացէք արարողութիւն կէսօրէ ետք ժամը 4.30ին:

ՇԱԿԻԼ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաբաթ Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, Կիրակի, Ապրիլ 11ին, Ծաղկազարդի արարողութիւն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէն-Պուա Բօլոմպի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրապարակէ ընկեր. ընկերուհիները Զորքաբեր Ապրիլ 7ին, ժամը 20.30ին, ընկերուհի Պապիկեանի բնակարանը, 28 ավելի Սէն-Լիւի, Ամիէն:

61eme ANNIVERSAIRE DU GÉNOCIDE ARMÉNIEN

61 ans après, le crime reste impuni, et la Turquie installée sur les anciens territoires d'Arménie, continue toujours de nier le Génocide de 1915 avec cynisme et arrogance

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMÉNIENNE présente

LES DOSSIERS DU GÉNOCIDE

projection de films

« CRIME SANS CHATIMENT »

« CONDAMNÉ À ÊTRE DETRUIT »

« LE 60e ANNIVERSAIRE DU GÉNOCIDE DANS LE MONDE »

sous la présidence de

MONSIEUR JACQUES CARAT

Sénateur, Maire de Cachan

REUNION PUBLIQUE

à la maison des Jeunes et de la Culture
Avenue Louis Georgeon, Cachan
le

Jeudi 8 Avril à 21h

Avec le soutien de la section du Parti Socialiste de Cachan et de la F. R. A. Dasnaktzoutioun section Bagneux-Cachan

X

sous la présidence de

Messieurs PAUL MAZURIER, Maire d'Arnouville les Gonesse et LOUIS PERREIN, Conseiller Général du Val d'Oise, Maire de Villiers-le-Bel

REUNION PUBLIQUE

à la Salle des Fêtes de Sarcelles

Place du 11 Novembre 1918

le

Vendredi 9 Avril à 21h

avec le soutien de la Fédération du Parti socialiste du Val d'Oise et de la F. R. A. Dasnaktzoutioun, section Sarcelles - Arnouville

Ի ՆՊԱՍՏ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ

ԱՂԵՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

ԵՆԹԱՑԱՆԿԵՐ — ՏԷՍԻՆԻ ՅԱՆԿ

Այս ցանկին դումարը (20.000) լոյս տեսած է ընդհ. ցանկին մէջ («Յառաջ», Մարտ 11, Ա. էջ):

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւն 2000, Ալեք Մանուկեան, Գէորգ Զաթարեան, Տէր եւ Տիգրան Ասատուր Թուրքեան, Ֆր. Կապ. խաչի Տէսինի մասնաճիւղ 500ա-կան, Տէր եւ Տիգրան Գեղամ Տապաղեան 300, բարեհաճ ազգային մը 260, Մկրտիչ Բահյ. Պալապանեան, Յակոբ Տապաղ - եան, Յակոբեան ընտանիք, Պ. Պ. Շ. եւ Ա., Տէր եւ Տիգրան Կարօ Օհանեան, Տէր եւ Տիգրան Խորէն Գարակէօզեան, Տէր եւ Տիգրան Գրիգոր Աղէկեան, Տէր եւ Տիգրան Լէօ Կարբէլ, Տէր եւ Տիգրան Վարդան Նա-ճարեան, Պետրոսեան ընտանիք, Տէր եւ Տիգրան Յովսէփ Տէմիրճեան, Տէր եւ Տի-կին Սարգիս Մարգարեան, Տէր եւ Տիգրան Վահան Բէշիշեան, Աղասի Պալմեան, Տէր եւ Տիգրան Աւետիս Բէշիշեան, Միր - զոյեան ընտանիք, Տէր եւ Տիգրան Զարեհ Սահեան, Տէր եւ Տիգր. Կարապետ Զա-րիֆեան, Տէր եւ Տիգր. Գապար Պաղ - տասարեան 200ական, այլ Տիգր. Աննա Մուրատեան եւ զաւակները, Ասատուր - եան ընտանիք, Մատոյեան ընտանիք, Տէր եւ Տիգր. Յովհ. Աբէլեան, Տէր եւ Տիգր. Յարութիւն Գալոյեան, այլ Տիգր. Ա. - զանի Նուրիջանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիգրան Աւետիս Զաքարեան, Սահակ Պառմաճեան 150ական, Տիգր. Զարուհի Միքայէլեան եւ Տիգր. Աղանի Պէրպէր - եան 140, Սիրուն Սիրունեան, Տէր եւ Տի-կին Համարապ Նաճարեան, Տէր եւ Տիգր. Գրիգոր Պապիկեան, Տէր եւ Տիգր. Ժիրայր Պառաւեան, Տէր եւ Տիգր. Յա-կոբ Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիգր. Արմենակ Աւետեան, Տէր եւ Տիգր. Յարութիւն Դա-զարեան, Տէր եւ Տիգր. Մեդրոպ Պալմե-տեան, այլ Տիգր. Մարին Փափաղեան, այլ Տիգր. Երեմիայի Մարգարէտ Աւագ - եան, Տէր եւ Տիգր. Ժան Սիրունեան, Գալաթեան ընտանիք, Տէր-Սահակեան ընտանիք, Տէր եւ Տիգր. Կարօ Ժամկոչ - եան, Տէր եւ Տիգր. Փարմազ Ալեքսան-եան, Սահակեան ընտանիք, Տէր եւ Տիգր. Մանուկ Փափաղեան, Տէր եւ Տիգր. Առա-ճէլ Զիլիկիրեան 100ական: (Շաբ.)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻՉ — Հ. Յ. Դ. փարիզեան շա- ջանի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ, Ապրիլ 10, ժամը 20.30ին Մա- կոյթի Տունը:

ԻՍԻ — Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Կոմիտէ ժողովը այս Հինգշաբթի (Ապրիլ 8) ժամը 20.30ին սովորական հաւաքաժողովը:

Concert

MUSIQUE LITURGIQUE ARME- NIENNE ET CLASSIQUE

organisé par l'Union d'Aide aux Etudiants Arméniens

avec la participation de :

Nairi DEMIRDJIAN, piano
Etienne CUPELIAN, hautbois
Virginie PATIE, soprano
René MASSIS, baryton
Mihran ELMAYAN, ténor

à l'orgue : Ara BARTEVIAN

Quatuor de l'Orchestre de

l'Île - de - France

Françoise ROURE-CHOUTEAU

Madeleine THOUNA,

Pierre LLINARES

Erwan FAURE

Vendredi 9 Avril à 20 h. 45

Eglise Luthérienne des Billettes

22, rue des Archives — 75003 Paris

(Métro : Hôtel de Ville)

au programme : VIVALDI, DIELAL-

IAN, POULENC, KOMITAS, EG-

MALIAN, CORELLI

Billets en vente chez :

Durand, 4 Pl. de la Madeleine,

Paris 8e, — 260-21-76

Archives-Pressing, 15, rue des Ar-

chives, Paris 3e

Restaurant « Harout », 22 rue Mouf-

tard, Paris 5e, 337-96-32

Restaurant « La Cappadoce »

3, rue Marivaux, Paris 2e, 742-83-65

Alimentation Heratchian

6, rue Lamartine, Paris 9e, 878-43-19

Alimentation Massis,

21 rue Saulnier, Paris 9e, 770-16-88

Mme Kermezieux

15, rue de Cléry, Paris 2e, 236-94-91

Librairie Palouyan

9, rue de Trévise, Paris 9, 523-24-97

Eglise chauffée PIANO STEINWAY

Prix des places : 35, 25 et 15 F.

Fonds A.R.A.M

ՀՈՐԴԱՆԱԳԻՍ

Այս ժամանակ Նուարդ Թոփալեան - Պարսամեան, Օր. Լուսավարդ Թոփալեան - Պարսամեան, Տէր Ե. Տիկին Յարութեան Թոփալեան - Պարսամեան, Տէր Ե. Տիկին Հրայր Թոփալեան - Պարսամեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Ապրիլ 11, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ՊԱՐՍԱՄ ԹՕՓԱԼԵԱՆ-ՊԱՐՍԱՄԵԱՆԻ մահուան 5րդ տարեկիցին, ինչպէս նաեւ իրենց նանիին՝

ՍՐԲՈՒՀԻ ԹՈՒՄԱՅԵԱՆԻ
Եւ ծնողքին՝
ՅԱԿՈԲ Եւ ՎԱՌՎԱՌ ԹՈՒՄԱՅԵԱՆԻ
Եւ տղերուն ու հօրաքրոջ՝
ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՀԱՄԲԱՐՉՈՒՄ
Եւ ԱՂԱՆԻ ՏԵՐՏԵՐԵԱՆԻ
քեռայրներուն՝
ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳԱԼՈՒՍ ԵՒ ՖԻԼՈՐ
ՍԱՂԵԱՆԻ
Եւ ՍՏԵՓԱՆ ԿՐՏՈՏԵԱՆԻ (Յրէշն)
յիշատակին։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։
Այս տխուր առթիւ Տիկին Թոփալեան - Պարսամեան 20 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. փարիզեան շրջանի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ, Ապրիլ 10, ժամը 20.30ին Մշակութիւն Տունը։

ԻՍԻ. — Հ. Յ. Դ. Ձաւրեան Կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի (Ապրիլ 8) ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին։

ԱԼՅՈՐՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակամիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքավայրը։ Կը խնդրուի ճշգրտապէս ըլլալ։

ԾԱՂԿԱԶԱՐԻ
Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 11, Ծաղկազարդ, ժամերգութիւն ժամը 8.30, պատարագ՝ 10, Դռնբացէք 17։

ՍԷՆՏ. — ԱՆԹՈՒԱՆ — Ս. ԹԱԴԵՈՍ
ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 10, Երեկոյեան ժամը 17ին, Լոյս Ձուարթ։
ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին, Դռնբացէք 17ին։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ
ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 10. — Յիշատակ յարգութեան շաբաթը։ Կիրակամուտի ժամերգութիւն՝ ժամը 16.30ին։
ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 11. — Ծաղկազարդ։ Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8.30ին, բազմաձայն պատարագ՝ ժամը 10ին, Դռնբացէք՝ ժամը 16ին։

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԵՍԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 11 առաւօտեան պատարագ, Դռնբացէք յարգութիւն կէսօրէ ետք ժամը 4.30ին։

ՇԱԿԻԼ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաբաթ, Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, Կիրակի, Ապրիլ 11ին, Ծաղկազարդի աւարտողութիւն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԱԶԱՐԻ

Տէր Եւ Տիկին Նուարդ Մանուկեան Եւ զաւակները 200 Փր. կը նուիրեն լիւանահայ աղէտեալներուն Հայկ Մեստուճեանի մահուան առթիւ (ստորալ «Յառաջ» է)։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

61eme ANNIVERSAIRE DU GÉNOCIDE ARMENIEN

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE
présente

LES DOSSIERS DU GÉNOCIDE

projection de films

« CRIME SANS CHATIMENT »

« CONDAMNE A ETRE DETRUIT »

« LE 60e ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE DANS LE MONDE »

×

sous la présidence de

Messieurs PAUL MAZURIER, Maire d'Arnouville les Gonesse et
LOUIS PERREIN, Conseiller Général du Val d'Oise, Maire de Villiers-le-Bel
REUNION PUBLIQUE

à la Salle des Fêtes de Sarcelles

Place du 11 Novembre 1918

le

Vendredi 9 Avril à 21h

avec le soutien de la Fédération du Parti socialiste du Val d'Oise
et de la F. R. A. Daschnaktoutioun, section Sarcelles - Arnouville

YAN'S CLUB

5, Ave. Reille — Paris 14e

Samedi 10 Avril à partir de 19 h. 30

GERARD CHALLIAND

présentera et signera son livre :

Mythes Révolutionnaires du

Tiers-Monde

Ի ՆՊԱՍ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ

ԱՂԵՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

ԵՆԹԱՑԱՆԿԵՐ — ՏԵՍԻՆԻ ՑԱՆԿ

Այս ցանկին դուրսը (20.000) լոյս տեսած է ընդհ. ցանկին մէջ («Յառաջ», Մարտ 11, Ա. էջ)։

Տէր Եւ Տիկ. Արտաւազդ Պալապանեան, Տէր Եւ Տիկ. Գրիգոր Գալուստեան, Տէր Եւ Տիկ. Բարուակ Աթանասեան, այրի Տիկ. Թադեւոս Օհանեան, Տէր Եւ Տիկ. Ժան-Գլոս Կարբէլ, Տիկ. Հռիփսէ Գրիգորեան — Թամանեան, Տէր Եւ Տիկ. Արմէն Թաշճեան, Տէր Եւ Տիկ. Հայկուհի Թաշճեան, Տէր Եւ Տիկ. Յակոբ Երէցեան, Տէր Եւ Տիկ. Սարգիս Գոլոյմճեան, Տէր Եւ Տիկ. Գրիգոր Փափաղեան, Տէր Եւ Տիկ. Կարօ Քաջուկի, Տէր Եւ Տիկ. Բաթրիք Պառաւեան, Ազգանեան եղբայրք, Տէր Եւ Տիկ. Արսէն Մաճեան, Տէր Եւ Տիկ. Վահան Պարտաճեան, Տէր Եւ Տիկ. Մանուկ Պարտաճեան, Տէր Եւ Տիկ. Թոմաս Զաղապանեան, Տէր Եւ Տիկ. Առաքել Պաղտասարեան, Տէր Եւ Տիկ. Յարութ Յովհաննէսեան, Տէր Եւ Տիկ. Ալեքսան Ալեքսանտրեան, Տէր Եւ Տիկ. Տիգրան Համարճումեան, այրի Տիկ. Արշալոյս Սարգիսեան, Տէր Եւ Տիկ. Կիւլպէնիկ Երմեան, Տէր Եւ Տիկ. Բարուակ Պառաւեան, Տէր Եւ Տիկ. Սիմոն Սվազլեան, Տէր Եւ Տիկ. Ջաւէն Պամաճեան, Յովհան — Նէսեան ընտանիք, այրի Տիկ. Շուշան Սարգիսեան Եւ զաւակները, այրի Տիկ. Մարիամ Քէլախորեան Եւ զաւակները, Տէր Եւ Տիկ. Կարապետ Պատրեան, այրի Տիկ. Մարգրիտ Մարտիրոսեան, Տէր Եւ Տիկ. Գուրգէն Պոյաճեան, Տէր Եւ Տիկ. Հաճօ Գալուստեան, այրի Տիկ. Ազնիւ Լիւ — լէճեան, այրի Տիկ. Սիւրբարդ Փանիկեան Եւ Գալանճեան, Տէր Եւ Տիկ. Թորոս Շատեան, Տէր Եւ Տիկ. Գառնիկ Ղազարոս, Տէր Եւ Տիկ. Ժաք Ամուճեան, Լեւոն Յակոբեան, Տէր Եւ Տիկ. Անուշաւան Աւագեան, Տէր Եւ Տիկ. Ռուբէն Գապարեան, Տէր Եւ Տիկին Միւհրան Մատոյեան, Տէր Եւ Տիկ. Կարապետ Պաղտասարեան, Օրդ. Լ. Օթի Տէյրմէնճեան, Տէր Եւ Տիկ. Արշակ Յակոբեան, այրի Տիկ. Շուշան Ալոեան, Տիկ. Պէթրիս Առաքելեան, Տէր Եւ Տիկ. Սերբը Ղազարեան, Տէր Եւ Տիկ. Պետրոս Թորոսեան, Տէր Եւ Տիկ. Արթուր Միլանեան, Ալեքսանեան ընտանիք, Տէր Եւ Տիկ. Վարդուհի Վորոնցով — Ասատուրեան, այրի Տիկ. Շաքէ Պառտաճեան 100ական, Տիկ. Եղիարթ Գուլոյսեան 70, այրի Տիկ. Ազապի Կուպաթեան 60։ (Շաբ.)

PASSEZ VOTRE

Week-end de Pâques

Samedi 17 — Dimanche 18 —

Lundi 19 Avril

AUX DEUX ALPES

avec les jeunes de l'U.G.B.A.

Vous pourrez skier à 3.300 mètres d'altitude ou vous détendre au soleil dans cette station renommée.

Voyage en car couchettes

Départ Vendredi soir 16 Avril

Prix pension complète et voyage : 290 Francs

Pour tous renseignements

et inscription s'adresser à

l'U.G.B.A.

Tél. 924-86-71 et 227-12-26

Concert

MUSIQUE LITURGIQUE ARMENIENNE ET CLASSIQUE

organisé par l'Union d'Aide aux Etudiants Arméniens

avec la participation de :

Naïri DEMIRDJIAN, piano

Etienne CUPELIAN, hautbois

Virginie PATIE, soprano

René MASSIS, baryton

Mihran ELMAYAN, ténor

à l'orgue : Ara BARTEVIAN

Quatuor de l'Orchestre de

l'Île - de - France

Françoise ROURE-CHOUTEAU

Madeleine THOUNA,

Pierre LLINARES

Erwan FAURE

Vendredi 9 Avril à 20 h. 45

Eglise Luthérienne des Billettes

22, rue des Archives — 75003 Paris

(Métro : Hôtel de Ville)

au programme : VIVALDI, DJELALIAN, POULENC, KOMITAS, EG-

MALIAN, CORELLI

Billets en vente chez :

Durand, 4 Pl. de la Madeleine,

Paris 8e, — 260-21-76

Archives-Pressing, 15, rue des Archives, Paris 3e

Restaurant « Harout », 22 rue Mouf-

tard, Paris 5e, 337-96-32

Restaurant « La Cappadoce »

3, rue Marivaux, Paris 2e, 742-83-65

Alimentation Heratchian

6, rue Lamartine, Paris 9e, 878-43-19

Alimentation Massis,

21 rue Saligny, Paris 9e, 770-16-88

Mme Kermejian

15, rue de Cléry, Paris 2e, 236-94-91

Librairie Palouyan

9, rue de Trévis, Paris 9, 523-24-97

Eglise chauffée PIANO STEINWAY

Prix des places : 35, 25 et 15 F.

Fonds A.R.A.M

RESTAURANT EREVAN

ՀԱՅԱՏՈՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e

Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիններ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տօնէր
Երեքշաբթի՝ Իրիկու՝ ձիապուր — մանքը
Հինգշաբթի՝ Իրիկու՝ Էջմիածնի քոֆթ Եւ պատուէրի վրայ՝ լաիմաֆում
ու ջի-քոֆթ
Ուրբաթ՝ Իրիկու՝ Սու-պէօրէկ
Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաչ։

ԻՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՅ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱՅԻՄԻ

ՅՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԻ ԵՐԵՒԱՆ

Յուրաքանչեւ

Ն Ա Հ Ա Տ Ա Կ Բ Ա Ն Ա Ս Տ Ե Ղ Ծ Ն Ե Ր

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ, ՍԻԱՄԱՆԹՕ-Ի, Ռ. ՍԵՒԱԿԻ

Բանախօս՝ ԿԱՐԻԿ ՊԱՍՏԱՅԵԱՆ

SOIREE COMMEMORATIVE DEDIEE AUX POETES

D. VAROUJAN, SIAMANTO, R. SEVAG

Conférence en arménien de GARIG BASMADJIAN

(Résumé en français)

Գեղարուեստական յայտագիր

Արտասանութիւն՝ Ս. Վարդանեան, Ա. Տէվրէնեան, Ռ. Աբրահամեան, Վ. Պասամեան, Ա. Պատուրեան, Ս. Կրիմալ, Ս. Պուրմայեան

Մենեք՝ Ասողիկ Տէմէնեան

Գաշնակի ընկերակցութիւն՝ Ն. Անդրէասեան

Ապրիլ 8ին, Հինգշաբթի ժամը 8ին 21ին

Salle Rossini, Mairie du 9e

6, Rue Drouot — Métro : Richelieu-Drouot

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻՅ ՀԵՌԱՏԻՊ

ՄԱՆՈՒՄՈՑԻ ՄԻՋԱԶԳ. ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Իսախան Սան — Ռեմո քաղաքին մէջ
անդի կ'ունենայ հեղինակի ժապաւէններ
ու միջազգային փառատօներ, ուր խորհ.
Միութիւնը կը ներկայացնէ Հենրիկ Մալ-
եանի «Հայֆիլմ» հիմնարկի մէջ բեմա-
դրած «Մենք ենք մեր սարերը» գեղար-
ւեստական ժապաւէնը:

ՄԱՊՈՍ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուայի «Պրոգրես» հրատարակչու-
թիւնը լոյս ընծայած է «Երեւան» աշխո-
րհի որ նուիրուած է Հայաստանի մայ-
րաքաղաքին հրաշալիքները լուսանկար-
ապահ արուեստի միջոցով ներկայացնել-
ուն: Արդիւմին մէջ գեղեցուած են Հոռոմի
սարքը ունեցող քաղաքի հնուածիւններու
եւ արդի շէջը կառույցներու գունաւոր
լուսանկարները՝ սկսած Արգիշտիի թո-
ղած Երեւանի սեպագիր ծննդեան վկա-
ւանքէն մինչեւ ճարտարապետական նոր
մասշտաբով շինուած: Արդիւմին մէջ կան նաեւ
անկարկներ Հայաստանի եւ իրեւանի մա-
սին: Արդիւմը կազմած է Ռ. Յովսէփեանի,
լուսանկարները՝ Գ. Դոնսկոյի եւ Ռ.
Սալկիանի: Անկարկներու եւ լուսանկար-
ներու մակադրութիւններու գրութիւն-
ները թարգմանուած են ռուսերէն, անգ-
լերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, սլա-
ւոներէն: Արդիւմը տպուած է Արեւելեան
հրատարակչութեան:

ԳՈՒՍԱՆ ՀԱՌԱՍԻԻ ՇՆՆԵՆՆԸ 80ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

Երեւանի մէջ հանդիսաւոր կերպով
կ'ընթացէ ծանօթ հայ գուսան Հաւասիի
(Արմենակ Մարկոսեան) ծննդեան 80ամ-
եակը: Այս առթիւ Հայֆիլմհրատարակչի
գլխավոր մէջ տեղի ունեցած է երեկոյ
մը, ուր ներկայ գտնուած են Երեւանի
Ազգային եւ Լեւոնայի Ղարաբաղի ե-
րաշխական կազմակերպութիւններու
անդամացուցիչներ եւ գուսաններ: Ի պա-
տի Հաւասիի արուած է համերգ մը, ո-
րուն մասնակցած են Հայաստանի լաւա-
գոյն երաժշտական խումբերը, ժողովրդ-
ընկերային արտիստներ Օֆելիա Համբար-
ձումեան, Յովհաննէս Բաղդեան եւ ու-
րիշներ:

ԱՆՍԻԱ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Գրեթէ միաժամանակ Հայաստանի եր-
կու թերթերը «Գրական թերթ» եւ «Հայ-
րենքի ձայն», իրենց ուշադրութիւնը
գտնուած են սպաներէն գրող Կարոս-
տեանի Ալիսիա Կիրակոսեանի ստեղծ-
ած «Երեւանի թարգմանութեամբ»: Ալիսիա
Կիրակոսեանի անունը Հայաստանի մէջ
լայնի մէջ լոյս տեսաւ անոր լայնատեղ-
ծութիւններու առաջին հաւաքածոն՝ «Ար-
մատ եւ հուրիւն», որու հրատարակել-
իւն եւր Հայաստանի այցելելի հեղինակը
եւ արժանացաւ ջերմ ընդունելութեան:
Բանաստեղծուէի ստեղծագործութիւն-
ներուն հանդէպ հետաքրքրութիւն ցոյց

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 170 ֆ.
Արտասահման Տար. 200 ֆ.

Վեցամսեայ 90 ֆ.
Հասը 1 ֆ. 20

51e ANNÉE — N° 13.561

ՕՐՈՒԱՆ

ԴԵՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԿՈՐՍ ՊԵՅՐՈՒԹ ԳՆԱՅ

— 0 —

ՄԻՇՏ ՄԵՌԵԱՆՆԵՐ

Ֆրանսական կառավարութիւնը փառ-
տելու համար թէ անտարբեր չէ Լիբա-
նանի նկատմամբ, բանադնաց մը եւս
զրկեց: Կորս, որ մասնագէտ է մերձ-
արեւելեան քաղաքականութեան եւ ընկե-
րացած էր Գուլ տը Միւրովիլի անցեալ
Նոյեմբերին, իր ճիգերը պիտի միացնէ
(եթէ անշուշտ կարենայ) ամերիկացի Տիւ
Պրաունի ճիգերուն որպէսզի ելք մը
գտնուի: Մինչ այդ սակայն կռիւները կը
շարունակուին թէեւ նուազ սաստկու-
թեամբ: Այս «նուազ»ին պատճառը կը
նկատուի Սուրիան, որ ըստ կարգ մը աղ-
բիւրներու արգելքի գոտի մը դրած է լի-
բանանեան նաւահանգիստներուն վրայ,
առաջին առնելու համար գէնքերու ար-
շաւին: Ամէն պարագայի մէջ, Սուրիոյ
եւ Լիբանանի ձախ ուժերու միջեւ միջո-
րար գէշ է եւ կ'ըսուի թէ լախումներ
ալ եղած են Սալաայի եւ Ճումայլաթի ու-
ժերուն միջեւ: Սկզբունքով Սալաայ պա-
ղեստինեան զորք է բայց Տիւրքիներու
պարագլուխին համար ծպտուած սու-
րիացի զինուորներ են, որ Սալաայի դի-
մագի տակ Լիբանան մտած են:

Ամէն պարագայի ոչինչ լուծուած է եւ
ոչինչ կը լուծուի ի մօտոյ: Դեռ յայտնի
իսկ չէ թէ Շարաթ առտու կարելի պիտի
ըլլայ նիստ գումարել երեսփոխան Ման-
սուրի ապարանքը, ուր տեղի պիտի ու-
նենար խորհրդարանական ժողովը, իբր

հար Ա. Աղամեանի եւ Պուլկարիոյ պե-
տական ֆիւնդամենտի նուազախումբի
ընկերակցութեամբ, զոր կը ղեկավարէր
Ի. Վուլպէն: Ա. Յիցիկեան իր համերգ-
ներու յայտագրին մէջ ներառած է հայ
երաժշտութեան ստեղծագործութիւններ:

ՄԱՐՏԻՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴՍԸ

Հայաստանի նկարիչներու տան մէջ
բացուած է գեղանկարիչ եւ դժգոյն
Մարտին Պետրոսեանի դործերուն ցու-
ցահանդէսը, ուր ներկայացուած են 150
երմանկարներ, բնանկարներ, դժանկար-
չական պատկերներու շարքեր հէքեաթ-
ներու եւ առասպելներու նիւթերով: Այ-
ցելուներու ուշադրութիւնը կը գրաւեն
«Մարերն ու ծառերը», «Մնահիտ», «Մի-
րահարները», «Կոմիտաս», «Հայկական
բնակար», «Մայաթ — Նովա», «Թախիժ»
եւ այլ գործերը: Մարտին Պետրոսեանի
աչքի զարնող գործերէն է նաեւ Վարդան
Այգեկցիի առակներու պատկերազար-
ուած են համաժողովեանկան շատ մը
ցուցահանդէսներու մէջ, ինչպէս նաեւ
Փրակա, Վարչաւա, Պիլկրատ եւ Պուտա-
փեշտ:

ԷՏԿԱՐ ՄԵԼԻՔԻ ՄԱՀԸ

— 0 —

Յաւով կ'իմանանք որ եղբարկան պայ-
մաններու մէջ իր մահկանացուն կնքած է
արդի ծանօթ նկարիչ Էտկար Մելիք:
Ծնած Մարտի 1904ին, Մելիք մեռած
գտնուած է Քապուի իր բնակարանը:
Կը թուի թէ անհանգիստ եղած ու ինկած
է կիսով շքմիքի բոցերուն մէջ եւ այ-
րած: Իր առաջին աշխատանոցը բացած
էր Մարտի 1934ին: Վերացականի սահ-
մանին կեցած, մեծ համբաւ կը վայելէր:
Չարմիկն էր բանաստեղծ Ռուբէն Մե-
լիքի, որու հատորը՝ Տիկիւն Լառլայ
պատկերազարդած էր: Մեր ցաւակցու-
թիւնները՝ Ռուբէն Մելիքի:

«Հանդարտ» գոտի: Արդարեւ բաւեց որ
այդ ընտրութիւնը կատարուի որպէսզի
խոսվուի թիւները այդ թաղամասը փո-
խարուին, « անծանօթներու » կողմէ:
Երեքշաբթի եւ Չորեքշաբթի օրական
շուրջ 30ական մեռելալի խօսք կար, իսկ
առեւանդուները չեն դադարի:

Բանի մը տղով

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ ալ բաներ մը կանց-
նին — կը դառնան բայց դժուար է թէ լա-
ւագոյն մասնագէտները խելք կարենան
հասցնել չինական պատմութիւններու:
Շու — ին — Լայի մահէն երեք ամիս ետք,
քաղաքական բեմէն կը ըջուի իր ժառան-
գորդը նկատուած՝ Թենկ Յիաօ Փիւնի եւ
համբան կը բացուի Հուա Բուօ Ֆէնկի
առջեւ: Փեքին իր հանդարտութիւնը վի-
րագտած կը թուի ըլլալ եւ Թենկ Յիոյի
վրայ կը բեռնուին Ապրիլ 5ի բոլոր «հա-
կայեղափոխական» միջնադէպերը:

ԲՐԵԺՆԵԻ ամիսէ մը ի վեր քաղաքա-
կան բեմէն բացակայ է, ինչ որ պատճառ
դարձած է որ նորէն զրոյցներ չըլին իր
առողջութեան մասին: Ներկայիս կը հան-
գատանայ Լիւի մէջ: Վերջին պահուն
ընկած է իր ունեւանքը հանդիպումը Շու-
տի վարչապետ Օլաֆ Փարմի հետ, ինչ-
պէս նաեւ հաւանական է ներկայ չգտնուի
Չեխոսլովակիոյ Համայնաւար կուսակ-
ցութեան 15րդ համագումարին որ կը
բացուի Երկուշաբթի:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ վարչապետ Ասեվեո
յայտարարած է որ Չոր. Սփինորա մարդ,
դրամ եւ գէնք կը հաւաքէ՝ պետական
հարուած մը կազմակերպելու համար
Փորթուկալի մէջ: Արեւմտեան գերմանա-
կան շարաթաթերթ « Շթերն »-ի համա-
ձայն, զօրավարը կը պատրաստէր պե-
տական հարուածը Մայիսի կամ Յունի-
սի համար: Միւս կողմէ Ապրիլ 25ին տե-
ղի ունենալիք ընտրութիւններու պայ-
քարը կը շարունակուի: 14 կուսակցու-
թիւն կը մրցին:

ՌՈԺԻ (ոչԱլէն ինչպէս թիւրիմացու-
թեամբ գրուած էր Երեքշաբթիի մեր թի-
ւով) Փէյրեֆիթ շատ զարմացած է Պա-
պին ելոյթէն իր յայտարարութիւննե-
րուն առթիւ: Ամէն պարագայի մէջ, ա-
մէնէն ճիշդը այն է, ինչպէս կը գրէ
Քոթիսիլէն տը Փարի, որ Պապին անձնա-
կան կեանքը մեզ չի հետաքրքրեր եւ
թէ Փէյրեֆիթ ու Հոռոմի հայրերը սխալ
կ'ընեն խօսելով նիւթերու մասին, որոնք
ընդհանրապէս « գայթակղեցնող » մա-
մուլի մը մասնագիտութիւնն են:

Fonds A.R.A.M

ԻՆՉՈՒՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՉԵՄ

Չեմ՝ որովհետեւ երկար ատենէ ի վեր մեծերու գործին հետ կ'ապրիմ, կրնամ ըսել հայ թէ օտար հոսանքներու նուաճումներու չուրքին տակ մեծցած եմ եւ, իմ ունեցած շատ փոքր տաղանդիս ողորմեղութիւնը ընդունելով, փրօքֆեսիոնէլ քննադատ դարձած եմ, — այսինքն համարարանի մէջ գրականութեան ուսուցիչ՝ որ կը փորձէ մեծերուն մեծութիւնը ծանօթացնել նորերուն, մեծութեամբ պատուաստել նորերը, եւ որ միաժամանակ կ'ընդունի թէ ամէն քննադատ գրականութիւնը սիրող մակարոյթ մըն է, որ կ'ապրի ուրիշներու վաստակին շնորհիւ:

Այս բոլորը կը գրեմ ոչ թէ հրապարակաւ ես ինծի կարեկցելու համար, այլ որովհետեւ կը տեսնեմ որ հայ թէ օտար շրջանակներու մէջ օրէ օր կ'աւելնան անոնք՝ որոնք կարծես մեծին ու փոքրին տարբերութիւնը չեն ըմբռներ, ոտանաւորին ու բանաստեղծութեան տարբերութիւնը չեն « լսել » իրենց ներաշխարհի ականջներով, աւանդականին եւ հինցա — ծին փոշիները չեն կրնար զանազանել իրարմէ, եւ հազուադէպ նորը նորաձեւութենէ բաժնող անդունդը չտեսնելով՝ կուրօքէն կ'իյնան վիրապի մը մէջ, ուր կէ պատմութեան գիրքամոտաց դատաստանը գրեցէր երբեք պիտի չլրկէ:

Ամերիկեան գրագետ հասարակութիւնը կ'ընդունի որ ամէն դար հազիւ երեք կամ չորս մեծ բանաստեղծ կ'արտադրէ՝ որեւէ լեզուի անդատանէն: Շատ կրկնուած բայ իմաստուն է այն ֆիլիքն, որ կը պնդէ թէ իսկապէս նոր, անձնական, ինքնատիպ չեղտով խօսող բանաստեղծները քիչ են, որովհետեւ շատ գծուար է խօսիլ այդպէս եւ միաժամանակ շարունակել խօսիլ ուրիշներու հետ: Մեծ բանաստեղծութիւնը եռախօսութիւն մըն է, եռաձայն պատարագ մը, որուն կը մասնակցին բանաստեղծը, ունիւղըր ժամանակակից հասարակութիւնը եւ գրա — կանութեան լեզուն ու անցեալը:

Վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին համարարաններն ու բարձրագոյն կրթական հաստատութիւնները շատցան ամէն տեղ ու ամերիկեան թէ հայ շրջանակները ոգոյցելին կիսադարպէտնէ — բով, որոնք սակայն վկայական ունին, եւ ուրեմն... հեղինակութիւն են:

Ամերիկեան մշակութային աշխարհը չէր կրնար չազդուել անոնց ներկայութեան, սակայն որովհետեւ միշտ ընդարձակ եղած է ան, կրցած է զանոնք ընդունիլ եւ պարփակել առանց այլան — դակուելու: Հայ մշակութային եւ բանաստեղծական կեանքն ալ ամբողջովին այլանդակուած չէ նորերու խոստովանէն, ընդհանրապէս նոյնիսկ բարեփոխուած է որոշ ձեւերով. սակայն, միաժամանակ,

մեր փոքր անդամատանի աղիւ տունկերը եղիմներու զանգուածին մէջ խեղդուելու վտանգին տակ կը դառնան: Վասնզոր լուրջ է մանաւանդ այն պատճառով, որ ընթերցող հասարակութիւնը — նոյնիսկ հայերէն հասկցող, կարդալ — գրել գիտցողներու թիւը — կը նուազի ամէն օր նոյն այն համեմատութեամբ, որով կ'աճի «բանաստեղծներու» թիւը:

Ըստ սովորականին, հրապարակը խճողող սուտ եւ իսկական արուեստագէտ — ներք գիրար կը հրմշակեն մեր օրաթերթներու էջերուն մէջ, կը չափազանցեն քննադատութիւնը եւ յաճախ դովաստ: Հոգս չէ ասիկա: Զիս մտահոգողը այն է որ ըլլայ գովաբանութեան, ըլլայ նաեւ քննադատութեան մատախուղին մէջ մի քանի շատ պարզ եւ կենսական կէտեր կորսուելու եւ մոռցուելու վտանգին տակ են:

Նորի եւ հինի ուղարկող յաւիտենական է, կը վերանորոգուի քանի մը դարը անգամ մը: Այնքանազորիոյ յոյն բանաստեղծները Գրիսոսոսէ առաջ, երբեք դարուն, Հոմերոսի շուրջն տակ մնացած, արդէն ծանօթ էին այդ պայծարին, որուն վտանգը միշտ երկասյրի է: Շատ մը բանաստեղծներ կարծես կ'ուզեն անցեալը ջնջել անոր ճշիշ ծանրութիւնը թօթա — փել, եւ նորը կը փնտեն ամէն տեղ ամէն ինչ կ'ապկելով: Մենք ունինք արդի սերունդ մը՝ որ բաւական հակամէտ է անոր, որովհետեւ մեր անցեալը երկար, դառն ու ծանր է, ու անկէ փախչիլ ուղղուները շատ են: Միաժամանակ, երկարին այդ սուրը իր միւս կողմով «կը կտրէ»: Մեր մէջ շատեր այնքան կը զգան հիններու մեծութիւնը եւ անոնց խնկարոյր յիշատակին տիրապետութիւնը, որ կը ստիպուին գրել՝ զանոնք կ'ապկելով, ձախողելով, ծիծաղելով դառնալով: Այս հակումը թէ՛ Հայաստանի եւ թէ՛ Արտասահմանի գրողներուն կը սպառնայ, հակառակ պայմաններու տարբերութեան:

Անցեալը, ուրեմն, կրնայ վտանգ մը ըլլալ, եթէ սխալ հասկնանք անոր դերը: Թէ ինչպէս եւ ո՛ր կրնանք տեսնել այս վտանգի հոլովոյթը, հարցում մըն է որ երկար ուսումնասիրութեան կը կարօտի:

Հայ բանաստեղծութեան անցեալին ա՛մէնէն աղբառու եւ գէշ ազդեցութիւնը ներկային վրայ, լեզուական պարզ հարցերու մէջ յայտնի կ'ըլլայ եւ կարելի է կեղբոնանալ այս խնդրին վրայ, Նորեկացիի ազդեցութեան սեւեռելով: Անոր լեզուն կը յատկանշուի երկու գիծերով, — ածականներու գործածութիւն եւ բարդ բառերու օգտագործում: Հայերէնը (ինչպէս, օրինակ, գերմաներէնը) կ'արտօնէ բարդ բառերու գիրքին կազմութիւն: Մեր

լեզուն իր գեղեցկութեան, իր ճոխութեան շատը կը պարտի իր բարդ բառերուն, որոնց մթերքին վրայ մեծ բան աւելցուց Նորեկացի: Ան բարեղացուց ոճ մը, լեզուական հակում մը, ուղղութիւն մը, որ թէ՛ հոյակապ եւ թէ՛ հրահանգիչ, — ըսել կ'ուզեմ իր գործին կոթողական ներկայութիւնը կը ստիպէ ուրիշ հայ գրողները որ փորձեն գրել անցնիլ զինք, բարդ բառերու շինութեան ու ածականներու ստեղծագործութեան մարզին մէջ: Հետաքրքրական է որ Ժ. Բ. մինչեւ Ժ. Գ. դարերու հայ միջնադարեան բանաստեղծութիւնը, որ մասամբ արդիւնք է Նորեկացիի ներկայացուցած դասական — դրաբարին դէմ ապստամբութեան մը, աւելի ժողովրդական ու պարզ հայերէնով գրուած է, եւ այդ վաստակը — երկնակցի, Փրկի, Գրիգորի Այլ — թամարցիի վաստակը — կը մնայ մեր ամէնէն սրտամօտիկ բանաստեղծական գանձերէն մէկը: Վերջին դարու վերջ — ծնունդի տիրապետողները, ըլլան Նոյնիլ ու Նորեկացիի պէս նահապետներ, ըլլան Սիմեոնիսի եւ Վարուժանի պէս նորեր, զիտցան գործածել հայ լեզուն ամբողջ ճոխութեամբ: Դժբախտաբար զանոնք կ'ապկուները, — կամ անիւր ըլլան եւ ըսնք անոնցմէ ազդեցողները — իրենց գործը ծանրաբեռնած են տեղի — անտեղի բառերով, մանաւանդ ածականներով: Լեզուական այս գիծը ճոխութեան այս սէրը, որ շատ արեւելեան է (անէ՛ծք մը՝ որ արար արդի բանաստեղծներէն շատերուն վրայ եւս կը ճնշէ) կիսադարպէտներու ամբողջ սերունդը մը միջակութեան կը դատապարտէ:

Այս է պատճառը, որ ամէնալավ, պէտք կը զգամ ըսելու, — ինչպէս կ'ըսեմ տասնութամեայ ամերիկացի աշակերտնէ — բուն — որ բոլոր լեզուները լաւ գրելու գնահատան « գաղտնիքներ » ունին, որոնցմէ ոմանք նաեւ ընդհանրական են:

Ա. — Պարզը, մանաւանդ արուեստին պարզը, ամէնէն դժուար ոճն է: Բառարանները պարզեցնել կարելի է դժուար բառեր գտնել, ուրիշ գրադէտներու գործերը գննելով կարելի է փարթամ, ուսուցիչ ոճ մը գտնել եւ ընդօրինակել, բայց պարզը ստեղծել շատ աւելի պահանջատառութիւն մըն է:

Բ. — Արուեստը բանաստեղծին ներքինը արտայայտելու համար չէ ստեղծուած: Հոգեբոյժները ժամը յիսուն տոնար կը պահանջեն մարդը ներաշխարհին մտիկ ընելու համար, որովհետեւ մենախօսութիւնը ուրիշներու հաճելի չէ: Արուեստը կրնայ առիթ տալ ներաշխարհի զգացումներու արտայայտութեան, եթէ արուեստագէտին նպատակը ուրիշի մը հետ կապ հաստատել է, անոր հետ խօսիլ է, ընդհանրութեամբ հետաքրքրութիւններու հետ առնչութիւն ունեցող խնդրի մը արձարծել է: Արուեստը մարդը հազուադէպութեան ամենաբարձր եւ նուիրական զոյալիման է, բայց միաժամանակ ժողովրդավարական է, դեմոկրատիկ է, որովհետեւ ոչ միայն ներկաներն ու ժամանակակիցները կ'ընդգրկէ այլ նաեւ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԵԾ ՅԱՂԹԱԿԱՆԸ՝ ՊԱՐՏՈՒԱԾ ԳԵՐՄԱՆԱՆ

ԲԱՐԳԱՒԱՃ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ,
ԶՕՐԱԽՈՐ ԴՐԱՄ, ԻՆՉՈՒՆ Կ'ԸՆՆԵՆ

0

Երբ ժխտար ուղէ միջիթարեւ Յրանացիները կ'ըսէ՝ «Ձեր շուրջը նայեցէ՛ք, ամէն ինչ խախտու է, ամէն ինչ կը տատանի Հոմմէն Լոնտոն, Ամսթերտամէ Մատրիտ...»: Բայց կայ ժայռ մը այս ալիքներուն մէջ՝ գերմանական մառը եւ

բացականքը, մեռած բայց չմոռցուածները: Արուեստը անցեալին ձայն ու քոյկ կուտայ, բայց ոչ տիրապետելու իրաւունք:

Գ. — Նախադասութեան մը ողորդանք՝ բայերը եւ դոյականներն են, ինչպէս նաեւ դերանունները, որոնք անշուշտ դոյականներու տեղակալներ են միայն: Կարելի է ամբողջ պատմութիւն մը պատմել, զանոնք միայն գործածելով: Օրինակ, «արծիւը անօրեցաւ, տեսաւ եղբիկը, որսաց, կերաւ և իրաւացաւ»: Պարզամիտ տղայական բան մըն է, սակայն նախադասութիւն մըն է, պատմութեան մը հունար: Թող մեր նորաթիկ քերթողները փորձեն ածականներով և մակերայնորով նոյնը ընել:

Դ. — Մակերայն աւելի կարեւոր է քան ածականը, որովհետեւ բայը, մանաւանդ ներգործական բայը, աւելի կարեւոր է քան նոյնիսկ դոյականը: « կերաւ » կամ « մեռաւ », — ահաւասիկ բայեր որոնք իրենց տէրբայի — դոյականները կը թերադրեն, պատմութիւններ են արդէն: Մակերայնները իրենց կարեւորութիւնը կը ստանան բայի եղանակաւ ընելով:

Ե. — Ածականը յաղթուած բանաստեղծին վերջին ապաւէնն է, ձախողած դրադէտի ձեռքին՝ բուրձ գործիք մը: Ածականներով բանաստեղծութիւն մը ծանրաբեռնել կամաքի մը վրայ իւր գնել է, միտ զննելու տեղ: Առէ՛ք հայ արդի բանաստեղծութեան կէսը սրբեցէ՛ք ածականները, մանաւանդ բարդութեամբ ստեղծուած, բառարանաբայ ածականները, եւ տեսէ՛ք թէ ինչ կորսնցուցած է գործը:

— Ոչինչ, կամ շատ քիչ, պիտի ըլլա՞յ պարկեշտ ընթերցողին պատասխանը: Այսպէս, ուրեմն: Ո՛չ վարժապետ ըլլալու փափաք ունիմ, ոչ ալ բանաստեղծ ըլլալու կարողութիւնը. սակայն որոշ պահանջներ ունիմ, ինչպէս ունի — այսպէս կը հաւատամ ես — հայ հասարակութիւնը:

Բանաստեղծ չեմ, պիտի ուզէի զննել ընթերցող մնալ:

ԽԱՉԻԿ ԹԵՂԼԵՂԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՓ ՄԸ ԲԱԿԼԱՅԻ ԳԻՆԸ

(ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Եթէ մեր ապրածներն աւ տեսածները ճշգրիտ կերպով գրուին, մեզմէ շատ քիչեր (չտեսնողները) պիտի չուզեն հաւատալ: Այս մէկին ալ հաւատացողը քող հաւատայ, չհաւատացողն ալ հե՛հեքք քող համարի:

Մ. Մ.

Այդ տարին, ձմեռը շատ կանուխ եկաւ... Հազիւ Հոկտեմբեր ամիսը վերջացած, ահա՛ ահարկու մրրիկները սկըսան սուլել: Զիւնը ծածկեց գետինը: Զուրբեր ստեղծան, ձամբաները գոցուեցան ու տուններու պատուհաններն ու դռները ամուր կերպով փակուեցան:

Եւ վաղեմի ամայն ձմեռին հետ, թեւ թեւի մուրը գործեցին սովը, թշուառութիւնը... Սո՛վը չար ու ժանկրաւոր, անդուր ու անխայ:

Թշուառութիւն, թշուառութիւն... համատարած անէ՛ծք:

Այդ օրերուն կարծես ամէնի վիշապ մը նստած էր տիեզերքի բարեբեր ակունքին վրայ եւ թոյլ չէր տար որ հոնկէ դուրս ելլէ ոչինչ, բայց միայն շարիք, անէ՛ծք ու թշուառութիւն:

Քոյր ու եղբայր, — երկու որբեր — ապաստան դա՛ած էին ծանօթ եւ բարեկամ Թուրքի մը տունը: Իրենց սիրելի ծնողը, անձանթ ձամբաներ բռնելէ առաջ՝ գրեցէ՛ք յանձնած էին իրենց ծանօթ վաղեմի քարեկամ Մաքսուտ ալպային, իրենց կշիռովն ալ ոսկի ու արծաթ ալ միասին մէկ պարտք դնելով անոնց վրայ. մարդասիրական, բարոյական մէկ պարտականութիւն — որբերուն լաւ նախելու, զանոնք խնամելու տարրական հոգը:

Մեկնողները մեկնելու ու ալ չէին վերադարձեր, իսկ մնացողները անուր գերութեան եւ անկարագրելի թշուառութեան մէջ կը առաւայտէին չարաշար: Ուղիղ ամիս մը ետք այն չարաշուք թուականէն, երբ բաժնուած էին իրենց ծնողքէն, մուրթ ու անլուսին իրիկուն մը Մաքսուտ ալպային զանոնք իր ներկայութեան կանչելով, որոշապէս յայտնած էր իր միտքը: Ոտած էր անոնց բացէն, անկեղծ ու պաղարին կերպով:

Մեկնողներու վերադարձին մի՛ սպա — սէք, հիմա դուք, քոյր ու եղբայր իմ

տանն սպասարկողները պիտի դառնաք, մէկը՝ սպասաւոր, միւրը՝ սպասուհի:

Ու անոնց պարտականութիւնները, կամ կատարելիք գործերը բաժնեկէ ետք, լըպիւր՝ չարախնդ ժպիտով մը մերկացուցած էր զանոնք իրենց մաքուր, կոկիկ հաղուստներէն ու անոնց փոխարէն հաղցուցած էր ազատ, պատառոտուն Քիւրտի շուրբ ու կնքած էր զանոնք Թուրքի անուններով... — «Ասկէ ետք դու «Այշէ» կը կոչուես, իսկ դու ալ «Ալի»...»:

Անկէ յետոյ, Մաքսուտ ալպային վարուած էր անոնց հետ այնպէս, ինչպէս ուզած էր, ինչպէս թերաբար էր հրէշ իր նեղաւոր կամքն ու կիրքը:

Ահաւոր, սեւ մուրթ գիշեր մը հաղիւ տասնեւերեք դարուններ բոլորած Անին (Այշէն), թաց աչքերով, թախծալից ու մեղաբարոյի դէմքով, հեկեկալին անկողնի մոտած էր «եղբայր, եղբայր» մըրմնջալին...

— Ի՞նչ կայ, ինչո՞ւ կուլաս, ինչո՞ւ ուշացար, — հարցուցած էր եղբայրը մտահոգ:

Հէք աղջնակը պատասխանի փոխարէն յուզումով մը փաթթուած էր եղբորը վրէն՝ եւ խորխորած պատի մը պէս փրած էր անոր վրայ: Եղբայրը — Յուրալը, — թէեւ դեռ տասը տարեկան պատանի, հակացած էր քոյր անպատու սրբերու:

Թեան եւ զգայուն հեկեկոյցին ամբողջական խորհուրդը, ըմբռնած էր անոր հոգեկան փրկողութիւն բովանդակ տարրու — թիւնը:

Ծանոթներեք դարուններ հազիւ բոլորած կոկոն վարդ մը փշրուած էր լըլըճուկ վատ ու անամօթ թորչամած ձեռքերով: Անբարոյ, դրուժան եօթնասունեայ Մաքսուտ աղային պիղծ ձեռքերով...

Օ՛, Հայու, հայ որբի ձախատագիր: Օրերը սեւ ու մոռայ, ծանր ու ճնշիլ իրարու յաջորդել էին: Քոյր ու եղբայր իրենց գոյութիւնը քարշ տուած, մինչեւ այդ օրերը հասնել էին: Ու հիմա, ձմեռ էր ցուրտ ու փոթորիկ, սով ու թշուառութիւն ամէն կողմ, ծագէ ծագէ Զարհուրանք:

Ու երկու որբերը այնքանով բախտաւոր էին որ, այդ մոռայ ժամանակներուն, որուն տաժանեղին փոխարէն, կտոր մը չոր իրեկ կամ կըլկըլէ հաց, օրը երկու գաւաթ «ապուր» կոչուած սաք, սղողող ջուր եւ գիշերները խեղճուկ, բայց տաքութիւն անկողինի մը ներքեւ միասին գիշերելու պատահութիւնը ունէին:

ՄԻՍԱԻ ՄԻՐՁԷ

(Շար. — 1)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Օր. Այս և Անահիտ Տէր-Վարդանեան, Պ. Ոսկեան Գալաթեան և զաւակը՝ Լիւիս, Տէր և Տիկին Կարպիս Բապուճեան, Տէր և Տիկին Ժան Զուն-Կուրտեան և զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր, մեծ-մօր և նանիին՝ ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԼՈՒՍԻԿ ՏԵՐ-ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ մահուան քառասունօրեայ առթիւ, այս Կիրակի, Ապրիլ 11, Արփորվիլի Ս. Պողոս-Պետրոս եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՆԿԵՊԱԿԻ

Կապույտ խաչի Վարանսի մասնաճիւղը, Տիկին Հոփսիմէ Իփէկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻԲ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Պ. Յակոբ Մկրտանի թաղման առթիւ՝ Ժ. Տ. այրի Տիկ. Հ. Թէրզիպաշեան 20, Տիկ. Հայկանոյշ Երամեան 50, Տէր և Տիկ. Պերճուհի Ֆարաճեան 30, Պ. Պերճ Վարժապետեան 50, Օր. Անահիտ Արզումանեան 10, Տէր և Տիկ. Վոսմ Գրիգորեան 200, այրի Տիկ. Վիքթորիա Մկրտան 100, Վարանսի Տիկ. Զինպաշեան 150, Մատթէոս Յարութիւնեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տիկ. Մանի խաչատուրեան 30, Վահրամ Միսիկ 10, Յարութիւնեան ընտանիք 100, Տէր և Տիկին Պէդրճեան Տէր ողորմէայի առթիւ 50, Տիկ. Փափազեան ամուսնոյն յիշատակին 30, Տիկ. Ռոզ Գառապաշեան Տէր ողորմէայի առթիւ 15:

PASSEZ VOTRE

Week-end de Pâques

Samedi 17 — Dimanche 18 —
Lundi 19 Avril
AUX DEUX ALPES

avec les jeunes de l'U.G.B.A.
Vous pourrez skier à 3.300 mètres
d'altitude ou vous détendre au soleil
dans cette station renommée.

Voyage en car couchettes

Départ Vendredi soir 16 Avril
Prix pension complète et voyage :
290 Francs

Pour tous renseignements
et inscription s'adresser à
l'U.G.B.A.

Tél. 924-86-71 et 227-12-26

Imprimé sur les Presses

DU JOURNAL «HARATCH»

83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission Paritaire : N° 55935

ԾԱՆԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Ապրիլ 11, Ծաղկապարզ, ժամերգութիւն ժամը 8-30, պատարագ՝ 10, Դռնբացէք՝ 17:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻԶ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 10 — Յիշատակ յարգութեան Ղազարու: Կիրակամուտի ժամերգութիւն՝ ժամը 16-30ին:

Կիրակի, Ապրիլ 11 — Ծաղկապարզ: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8-30ին, բազմաձայն պատարագ՝ ժամը 10ին, Դռնբացէք՝ ժամը 16ին:

Ս. ԱՍՏՈՒԱՇԱԾԻՆ — ՏԵՍԻՆ

Կիրակի, Ապրիլ 11 առաւօտեան պատարագ, Դռնբացէքի արարողութիւն կէսօրէ ետք ժամը 4-30ին:

ՇԱԿԻԼ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱԿՈՐԻԶ

Շաբաթ Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, Կիրակի, Ապրիլ 11ին, Ծաղկապարզի արարողութիւն:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱԶ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Այս Կիրակի, Ծաղկապարզ, սկիզբ ժամերգութեան 9-45ին, պատարագ 11ին, Դռնբացէք՝ 17ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱԿՈՐԻԶ ՊՕՄՈՆ

Կիրակի, Ծաղկապարզ, սկիզբ ժամերգութեան 9, պատարագ 10, քարոզ 11, Դռնբացէք՝ 17:

ԵՐԵՎԱՆԻ, յիշատակ տան կուսանաց, ժամերգութիւն 17ին:

HOTEL DES VENTES DE LYON

Ventes de Monnaies Arméniennes

LE DIMANCHE 25 AVRIL à 20 HEURES

Dispersion d'une importante collection
de Monnaies Arméniennes 400 pièces argent-bronze

EPOQUE DES CROISADES 1199 à 1375

LES ROIS

Lévon I
Lévon II
Sempad
Ochine
Constantin II
Constantin IV

Hétoum I
Hétoum II
Lévon III
Lévon IV
Constantin III
Pierre de Chypre

UNE DES BELLES PAGES DE L'HISTOIRE DE L'ARMENIE A NE PAS MANQUER

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԱՄԷՆԵՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ԷԶԵՐԵՆ ՄԷԿԸ
ԶՈՐ ՊԵՏՔ ԶԷ ԿՈՐՄՆՑՆԵԼ

CATALOGUE SUR DEMANDE

A L'ETUDE

MM. DAMIRON et RAYMOND, Hôtel des Ventes de LYON
19, Rue Confort — 69002 LYON — Tél. : (78) 42-01-34

OU CHEZ

Monsieur JOEL CREUSY (NUMISMATE Professionnel)
14, Rue Vaubecour — 69002 LYON — Tél. : (78) 37-63-20

Vendredi 23 Avril à 21 h.

NUIT DE LA QUATRA

RECITAL DE CHANT

SONA GHAZARIAN
de l'Opéra de Vienne

Réservation des places : Tél. : 260-74-78

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'ÉNA PARIS 16

PLACES NON NUMÉROTÉES OUVERTURE DES PORTES A 20 H 30

YAN'S CLUB

5, Ave. Reille — Paris 14e

Samedi 10 Avril à partir de 19 h. 30

GERARD CHALLIAND

présentera et signera son livre :

*Mythes Révolutionnaires du
Tiers-Monde*

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. փարիզեան շքանի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ, Ապրիլ 10, ժամը 20-30ին Մշակութի Տունը:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովը կը հրահրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքովալը: Կը խնդրուի ճշգրտապէս ըլլալ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԳԵՐՈՒ

ՍԱԿԱԳԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԵՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	120 Փր.
Հոգեհանգիստ	50 Փր.
Շնորհակալիք	50 Փր.
Յաւակցութիւն	25 Փր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 Փր.
Հարսնիք, ճշմարտութեամբ	50 Փր.
Ծնունդ	50 Փր.
Կը փնտրուի	20 Փր.
Կ'ուզուի	30 Փր.

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի և սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորի է: Առեւտրական և այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, գինը թերթին վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապույտ խաչի Շաբաթի մասնաճիւղին տարեկան ձեռնարկը Մայիս մէկին, Շաբաթի քաղաքապետարանի սրահը:

Exigez

de votre fournisseur habituel
les délicieux

halva lokoum tahin

Bongouït

USINE A St. MENET - 13011 MARSEILLE - TEL (91) 43 12 53 - 43 04 07

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ երեկոյ մը՝ նուիրած ԱՐՄԵՆԻԱ ամսաթերթին

Շաբաթ Ապրիլ 10, ժամը 20-30ին Ալեք Մամուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ
118, Գուրպէլ փողոց — Փարիզ 17րդ

Pour la première fois les rédacteurs de mensuel arménien de langue française
ARMENIA seront à Paris.

Thèmes de la soirée :

- Présentation de leur journal — rôle et but.
- Problème de la presse arménienne en France.
- Projection du film présenté sur la 3e chaîne de la télévision par ARMENIA sur le problème de la communauté arménienne de France, à l'émission « Tribune Libre ».

Les responsables d'ARMENIA présenteront une exposition consacrée au journal au Centre dès 16 heures.

Cette soirée sera suivie d'un cocktail.

ՀԱՐԱՅ
ԱՊՐԻԼ
10
SAMELI
10 AVRIL
1976

LE NUMERO 1,20 F.
ՀԱՐԱՅՈՒՆ — ԹԻՒ 13.562

ԵՐԵՎԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ՊԵՏԱՆ (Արմենիա, Ապրիլ 1-5)
Գ. ԱՂԱՄԵԱՆԻ ԵՐԵՎԱՆ

Մոսկուայի Արուեստի Կեդրոնական
Տան մէջ տեղի ունեցած է Հայ երաժիշտ-
ներակաւոր Գուրգէն Ազաւանի գոր-
ծին նուիրուած լուսանկարչական ցուցա-
նակի տեղադրումը: Երեւոյի ընթացքին
ներակաւորը նուազած է եւրոպացի,
ուսումնասիրող եւ հայ երաժիշտներու գործերէն,
կոպտ նաեւ իր սեփական գործերէն:

ՆՈՐ ԷՋԵՐ ՀԱՅԿ. ԼԵՌՆԱՇԱՍՏԻ
ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

Ստանդարտ առաջ Հայկական Լեռնաշ-
խարհի եւ յատկապէս Արարատեան դաշ-
տի բնակիչները աչքի զարկած են շինա-
արարական գործի բարձր մշակոյթով,
զարգացած ինքնատիպ արուեստով եւ
սպիտակքով: Այդ մասին կը վկայեն
Հայ հաղթաններու անցեալ տարուան պե-
տական տնային արդիւնները: Գաւառի, Արե-
ւիկի, Ջրհովիտի, Աջափի բլուրի եւ
Սոփափառի համայն ընկալաւորներու
կողմնակցութեամբ վերաշինութեամբ,
ինչպէս նաեւ գտնուած կենցաղային առարկանե-
րը, զարդերն ու պաշտամունքի առար-
կաները, դիտանականներուն կարեկրութիւն
առած են յանգելու հետաքրքրական հե-
տադրութիւններու: Պարզուած է որ հնամ-
այ բնակիչները իրենց բնակավայրերը
կառուցապատած են ըստ որոշեալ յատա-
կանի: Այդ բնակավայրերուն ընտրու-
մէն խորաձեւ բնակարաններու համա-
կոթիւնները, որոնց կը յարին բազմաթիւ
հատուկ սենեակներ եւ տնտեսական
հատկութիւն ունեցող շինութիւններ:
Կողմիկ որոշ կառուցներուն մէջ յայտ-
նաբերուած են հաջորդական հատիկներ:
Հայկական Լեռնաշխարհի պրոնդէ դարու
հատկութիւն աչքի կը զարնէ իւրայատուկ
եւ հարուստ խեցեղէնով, որ կը բնութա-
գործի կատարման միատեսակ արուեստ-
նով, ամանեղէնի յաճախակի կրկնուող
ձեւերով, համամասն նախշերով: Նոյն -
իսկ տեղական տարրերակներու մէջ կը
նկատուի նախշերու ընդհանուր եւ հետե-
ւորական կապը: Վերաշինեալ բնակա-
ւայրերուն մէջ պեղուած Գրիստոսէ առաջ
կարող հազարամեակի շէտերուն մէջ
կարողարարուած են ձուլակաղապարներ,
թանգ, մետաղի մնացորդներով եւ մե-
տաղանդական խարամներով հալածան-
ներ եւ ալ բազմաթիւ առարկաներ: Որոշ
կողմնակցութիւններ նկատուած են նաեւ
թաղանթաձեւերուն մէջ: Պրոնդէ դարու
շինի վերջաւորութեան արդէն ծաւա-
լուն դերեղման կը պատրաստուի մէկ ան-
հայտ համար: Միաժամանակ թաղում -
ները կը վկայեն որ գոյութիւն ունի նիւ-
թական անհասարակութիւն, սկսած է
հասարակութեան ընկերային տարբերու-
թեան պրոցեսը, որ կը խորանայ Գրիս -
տոսէ առաջ երրորդ հազարամեակի վեր-
ջաւորութեան, երկրորդ հազարամեակի
վերջը:

ԳԱՐԱՆԱՅԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐԸ
Դպրոցականներու դարձանային արձա-
կութիւնը օրերուն կը կազմակերպուին դա-
նապան ձեռնարկներ: Այդ շարքին, Հայ -
յաստանի մէջ տեղի ունեցած են մանկա-
կան ցրթի շարքը: Ա. Սպենդիարեան
մէջ, ուր հաւաքուած 1500

Օ Ր Ա Յ Ե Ր Թ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՀԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆ. Վեցամսեայ 90 ֆ.
Արտասահման Տար. 200 ֆ. Հատը 1 ֆ. 20
51e ANNÉE — N° 13.562

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՀՐԱԴԱԴԱՐԸ ԿՐՆԱՅ ԵՐԿԱՐԱԶԳՈՒԻԼ

ՁԱՆԵՐԸ ՀԱՄԱՄԻՏ ԵՆ

Լուսարգել հաստատուած է Զօր. Ահ-
տապի հրահանգով, խորհրդարանական
նիստը գումարուելիք ամբողջ թաղամա-
սը: Սկզբունքով Շաքաթ առաւօտ է որ
այդ նիստը պէտք է գումարուի եւ բարե-
փոխման քուէարկութենէն անմիջապէս
ետք, անցնի նախագահի մը ընտրութեան:
Տրուած ըլլալով որ տասը օրուան հրա-
դարարը վերջ կը գտնէ Կիրակի եւ հա-
ւանական ալ չէ որ մինչեւ այդ գտնուի
յաջորդ նախագահը, ձախերը (ձուժ -
պլաթ) ընդունած են երկարաձգել ի հար-
կին:

Մինչ այդ սակայն կռիւները կը շարու-
նակուին եւ այլեւս ոչ մահճետական -
քրիստոնեայի հարց է, ոչ ալի ու ձախի,
հանդիպողը իրար կը զարնէ, առանց ճշ-
դելու իսկ դիմացինին ինքնութիւնը: Այս-
պէս Սուրիոյ կողմնակից, պաղեստինեան
Սալապի ուժեր, որոնք կը հսկեն հրա-
դարարի գործադրութեան, զրաւած են
Լիբիայէն հասնող դէմքեր բայց իրենց
կարգին յարձակման ենթարկուած են
պաղեստինեան ուրիշ ուժերու կողմէ
օդակայանի ճամբուն վրայ: Զոմպլաթ

պատանիներ ընթերցողներ ծանօթացած
են մանկական գրականութեան զարգաց-
ման, մանկա - պատանեկան երաժշտու-
թեան շարքը, որու ընթացքին ելոյթ ու-
նեցած են Հայաստանի պետական նուա-
զախումը, դպրոցական երգչախումբեր
եւ այլ խումբեր: Տեղի ունեցած է նաեւ
մանկական ժապաւէններու տասնօրեակ:
Այդ առթիւ Հայաստան այցելած են Խ.
Միութեան տարբեր Հանրապետութիւն -
ներէն դպրոցականներ եւ մանկավարժ -
ներ, որոնք պաշտած են տեսարժան վայ-
րերը:

ԵՐԱԺԻՇՏ - ՄԵԿԼԱՖԱՆՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հայաստանի Երաժիշտներու Միութեան
կողմէն կազմուած է Երաժիշտ - մեկնա-
րաններու միութիւն մը, որ առաջինն է
իր տեսակին մէջ՝ Խորհ. Միութեան մէջ:
Միութեան նախագահ ընտրուած է դաշ-
նակահար Հարրի Այվազեան: Միութիւնը
ներկայիս իր մէջ կը հաշուէ հարիւրէ ա-
ւելի անդամներ, որոնք Խորհ. Միութեան
եւ արտասահմանի մէջ պիտի ծանօթա-
ցնեն Հայ երաժշտութեան նուաճումները:
Միութեան նպատակն է նաեւ հրատարա-
կել երաժշտական գործեր, կազմակերպել
ստեղծագործական հանդիպումներ, դա -
սախօսութիւններ, համագումարներ եւ
գիտական ժողովներ:

երկու ժամուան հանդիպում մը ունեցած
է ձախի իր ղեկավարներուն հետ, ապա,
տեսակցած է ամերիկացի բանագնացին
հետ: Պէյրութ է նաեւ Կորս, Ֆրանսայի
բանագնացը, որ Ուրբաթ օր պիտի տես-
նուէր նախագահ Ֆրէնչիէի հետ:

Հարց մը կը մնայ սակայն: Հաւառակ
անոր որ մետասաներորդ ժամու իր
պաշտպանը՝ Սուրիան ալ կ'ուզէ որ Ֆր-
չիէն թաշուի, այս վերջինը կրկին
գժուարութիւններ կը հանէ: Սկիզբը հա-
մակերպած կը թուէր այլեւս, իայց Ֆր-
րանսացիին եւ Ամերիկացիին ժամանումը
«ուժ» տուէր է իրեն եւ յոյսեր ունի եղեր
որ ուրիշ լուծումներ կը գտնուին:

Այս խօսակցութիւններու կողքին, մար-
դիկ, երախաներ, կիներ կը մեռնին:
Ֆրանս - Սուառի այս շարթուան յօդուա-
ծաւարքը լաւագոյնս կը պատկերացնէ գո-
ղովուրդի մը նահատակութիւնը: Միայն
ամերիկեան հիւանդանոցին վիճակին նը-
կարագրութիւնը կը բաւէ ողբերգութեան
աստիճանը ցոյց տալու համար: Հինգ -
շարթի օր կրկին 22 մեռելի մասին կը
խօսուէր եւ ասիկա հրադարարի ատեն:

Մանագէտներու համաձայն, կարգա -
գրուելու պարագային իսկ, սերունդ մը
պէտք է որպէսզի մարդիկ իրենց հաւա-
սարակչութիւնը վերագտնեն: Ներկայիս
ամբողջ երիտասարդութիւն մը համող -
ուած է որ միայն ուժով ձեռք ձգուի ամէն
բան....:

Ա Ն Գ Լ Ի Ա

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Օ

Մեծն Բրիտանիոյ նոր նախարարապետը
կազմեց իր դահլիճը եւ Արտաքին նա-
խարարութիւնը (իր նախկին պաշտօնը)
յանձնեց Բրոսթանտի, 57 տարեկան, որ
1964-65ին Տնտեսական Հարցերու նա -
խարար էր եւ 67-69ին՝ Արտաքին առեւ-
տուրի, այլ խօսքով մասնաւոր պատ -
րաստութիւն մը չունէր Արտաքին նախա-
րարութեան համար: Եթէ նոյնիսկ «կըղ-
ղիպապա» մը չէ, «Եւրոպայապա» ալ չէ
եւ այդ հարցերուն մէջ, ցարդ երկընթի-
ղիք բռնած է:

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ԵՐԵՎ ՈՒՍԱՆՈՂ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Հինգշաբթի օր, կրկին ծանր բախում-
ներ տեղի ունեցած են Անգլաբայի համա-
լսարանը եւ ի վերջոյ, երեք ուսանողներ
սպաննուած են: 23 տարեկան ուսանող մը,
զուակը ծերակուտական Եւրոտաքուլէրի,
սպաննուած է ձախ եւ ալ ուսանող -
ներու միջեւ եղած հրացանաձգութեան
ատեն: Երկու ուսանողներ ալ սպաննուած
են երբ ոստիկանական ուժեր կրակ բա-
ցած են Հաճեթեփէի համալսարանի շուր-
ջը:

Խորհրդարանին մէջ ալ ծեծ-ծեծկուու-
եղած է երեսփոխաններու միջեւ եւ երես-
փոխան Թուրհան Ֆէզիօղլու դուրս նետ-

ուած է Ազգ. Ժողովէն երբ ընդդիմու -
թեան չորս երեսփոխաններ քիթին-բեր -
նին բռնեց իշեցուցած են: Կը կարծուի
որ վերջերը թեթեւ են բայց արեւոտ
քիթով փոխադրուած է:

Ֆ Ր Ա Ն Ս Ա

ՅՈՅՅԵՐ ԵՒ ՄԻՋԱԴԵՊԵՐ

Օրը՝ մէկ դործադու էր, շարթուան
նշանախօսքը եւ ճիշդ է որ վերջացող շա-
րաթը ընկերային ծանր մթնոլորտի մէջ
անցաւ:

Հինգշաբթի օր, նախ կար Ռոն-Փու -
լէնքի աշխատակողներու ցոյցերը, Լիոն,
Կոլմուպը եւ Փարիզ: Պատճառը այն
վարին է որ կայ պաշտօնէ հանուելու:
Փարիզ հազարաւորներ տողանցեցին: Ըստ
սենտիքաներու քան հազար պաշտօնէու-
թեան մէկ հինգերորդը կրնայ դործը կոր-
սնցնել:

Բաւական ծանր ընդթ առած է նաեւ
ուսանողական տագնապը: Փարիզի ոստի-
կանապետութիւնը արգելած էր ցոյցը, որ
խեղդուեցաւ առանց ծանր միջադէպի,
կառ տը լ'էսթ եւ շրջակայքը բայց բա-
խումները աւելի ծանր են Բլեմոն-Ֆե-
րան մինչ Մարսէյի մէջ ուսանող մը որ
շարժանկարի սրահէ մը դուրս կ'ելլէր,
դանակի եօթը հարուած կ'ուտէր, որով-
հետեւ ցուցարարները կը մեղադրէին
զինքը որ աշակողմեան շարժումի մը կը
պատկանէր: Վիճակը ծանր է:

Կար նաեւ զեղարուեստի պաշտօնէու -
թեան գործադուլը, որու պատճառաւ
բազմաթիւ թատրոններ եւ միւլիք-հոլեր
չկրցան ներկայացում տալ Հինգշաբթի
օր:

Ի Տ Ա Լ Ի Ա

Վարչապետը՝ Մօրօ նեղ կացութեան
մատնուած է քանի պէտք է կամ ընդունի
համայնալարներու օժանդակութիւնը կամ
մերժելու պարագային համակերպի կան-
խահաս ընտրութիւններու: Համայնա -
վարները « քաղաքական համաձայնու -
թիւն » մը կ'առաջարկեն դեմոկրատ -
քրիստոնեաներուն, ինչ որ « պատմական
անկիւնադարձ » մը կը նկատուի: Ան -
չուշտ, յստակ պայմաններ կը դնեն: Պեր-
լինկուէրի կուսակցութիւնը գորավիզ կը
կենայ Մորոյի, պայմանով որ այդ դահ-
լիճը գործէ մինչեւ 1977ի ընտրութիւն -
թիւնները, ի գործ դնէ ընդարձակ
ծրագիր մը, որ ընդգրկէ վիժումի օրէն-
քի քուէարկութիւնը խուսափելով հան -
րաքուէէ, եւ տրակոնական տնտեսական և
զրամական միջոցներ ձեռք առնէ:

Բակի մը տոյով

ՓէՕժէՕ - ՄԻԹՐՈՅԷՆ «ամուսնացան»
ինչպէս նախատեսուած էր 1974ին: Ար-
դարեւ ՓէՕժէՕ գնեց Միլլէթի բաժնե -
թուղթերու ամբողջութիւնը, ինչ որ կը
նշանակէ թէ այլեւս 90 առ հարիւրով,
Միթրոյէն ՓէՕժէՕի հակազդէին տակ է:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ Խղեց իր յարաբերու -
թիւնները Գուլայի հետ: Հաղիկ երեք
ամիս է արդէն որ հաստատուած էին դի-
ւանադիտական այդ կապերը: Թեհրան
կ'առարկէ որ Ֆիտէյ Գաթթօ պարսկա-
կան ներքին հարցերով կը զբաղի:

Fonds A.R.A.M

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՆԵՐ ԵՒ ՄԵԾ ԳՊՐԱՑՆԵՐ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՇՐՋԱՆԻ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒՄԸ

— 0 —

Համալսարանական ուսումները բաժնի — նուաժ են շրջաններում:

Ա. շրջանը (երկու տարի) կը պատրաստէ համալսարանական ընդհանուր ուսումները վկայականի մը (Տէօկ) որմէ ետք Բ. շրջանը կ'առաջնորդէ դէպքի լիսանս (մէկ տարի) եւ մէքսիկո (երկու տարի) պատրաստութեան: Ապա, ուսանողները կրնան կատարել Գ. շրջան մը (Տօքթորա, Ակրեկասիոն):

Ինչ կը վերաբերի համալսարանական ուսումներուն Բ. շրջանի իրաւաբանական, դրական, տնտեսական, մարդկային եւ ճշգրիտ գիտութիւններու վերակազմութեան, բարենորոգման օրէնքը, որ պատրաստած էր համալսարաններու նախկին ենթանախարար Ժ. Փ. Սուստոն, ստորագրուեցաւ իր յաջորդին կողմէ՝ Տիկ. Ալիս Սոնիէ-Ալիքիէ ու լոյս տեսաւ «Պաշտօնաթերթին», Յունուար 20ի թիւին մէջ:

Այս թուականէն ի վեր հետզհետէ յաւելցուած բանալիները, հակաճառութիւնները, յաջորդական մեկնաբանութիւններու բազմապատկումը, բարձրագոյն ուսուցման եւ հետազոտութեան Ազգ. ինտիտուտի ունեցած դժուարին եւ երկար վիճաբանութիւնները, ծրագրի բնագիծը աւելի յառաջացուցին ուսանողներուն մէջ որոշ մտահոգութիւններ, մտաւախութիւններ:

Բարեկարգումը գործադրութեան պիտի դրուի յառաջիկայ Հոկտեմբերին (լիսանս) եւ 1977ի վերամուտին (մէքսիկո): Բարենորոգման ընդհանուր ուղղութիւնները կ'երթան մասնաւորապէս դէպքի հետեւեալ չորս գլխաւոր կէտերը:

Ա. ձեւերը.

— Լիսանսը (երկուրորդ շրջանի առաջին տարին) պիտի պատրաստէ ուղղակի արհեստի մը

— Մէքսիկո (երկուրորդ շրջանի երկուրորդ տարին) պիտի տանի դէպքի յատուկ մասնագիտութիւն մը:

— Մէքսիկո տարին մտնելու համար հարկ է ունենալ լիսանս մը, կամ համազօր վկայագիր մը ընդունուած համալսարանին կողմէ. այս վերջինը ճշգրիտ նախապէս ցանկը:

— Իւրաքանչիւր տարի պէտք է հաշուէ 350էն 550 ուսուցման պահեր:

Երկրորդ բաժանումը, ուսուցումներու կազմակերպութիւնը եւ ծրագրերը նախապէս կ'ընտրուին իւրաքանչիւր հա-

մալսարանի կողմէ, ազատօրէն: Սակայն մասնագիտական ուսումնասիրութեան յանձնարարներ կը ճշդեն յարգուելիք չափանիշները իւրաքանչիւր ճիւղի համար: Բացառութիւն մը սակայն, ուսուցչութեան լիսանսներու պատրաստութեան համար որոնք կը տեսնեն երկու տարի եւ որոնց բովանդակութիւնը ճշգրտած է ադրալիս դեանի վրայ. այսինքն նոյնը բոլոր համալսարաններուն համար:

Իւրաքանչիւր լիսանս, մէքսիկո դրուած է «Համադրող» վարժապետի մը պատասխանատուութեան տակ:

Բ. Ծանօթութիւններու ստուգում, քննութիւնները.

Տարուան ընթացքին ծանօթութիւններու ստուգումը պիտի ըլլայ շարունակեալ կերպով եւ տարեկանը աւարտական քննութիւն մը: Այս կէտը նորութիւն չէ:

Գ. Մուտքը.

Օրէնքը, պայմանները նոյնն են բոլոր ճիւղերուն համար. բայց կրնան տարբերիլ ըստ համալսարաններու:

Համալսարանական ընդհանուր ուսումներու վկայականը նախապայմանը կը կազմէ երկուրորդ շրջանի անցնելու համար: Սակայն, հոս ալ, համազօր ճանչցուած վկայագիրներ, որոնց ցանկը դարձեալ նախապէս ճշգրտած, կրնան ընդունուիլ համալսարանի նախագահին արտօնութեամբ եւ յատուկ մանկավարժական յանձնարարութիւն մը հանած եզրակացութիւններուն վրայ ի տես եւ ի քննութիւն ենթակային թղթածրարին:

Դ. Համալսարաններու իրաւասութիւնը

Ենթանախարարութեան միջոցաւ համալսարանները կրնան տալ վկայագիր բարձրագոյն ուսման եւ հետազոտութեան Ազգ. ինտիտուտի եւ ինչպէս նաեւ մասնագիտական ուսումնասիրութեան յանձնարարութեան կարծիքը ունենալէ ետք:

Այս վերջինները նշանակուած են ենթանախարարին կողմէ բաղկացած մեծամասնութեամբ համալսարանականներէ եւ մէկ երրորդով համապատասխան տնտեսական, ընկերային եւ մշակութային մարդերու ներկայացուցիչներէ:

×

Ուսանողներու, սէնտիքներու գլխաւոր մտահոգութիւնը վերջին կէտին վերայ է: Ինչ տեսանքներու, ինչ չափանիշներու հիման վրայ համալսարանները պիտի պատրաստեն թղթածրարները եւ տան, կամ չտան վկայագիր: Նոյնպէս ենթանախարարութիւնը ինչպէս պիտի նշանակէ «ուսումնասիրութեան յանձնարարութիւնը»:

Կամայականութիւնը կրնայ հոս մեծ դեր մը ունենալ, ինչ որ ոչ փափաքելի եւ ոչ ալ ընդունելի է:

ԿԱՐՕ ՅՈՎԱՏԵՔԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՓ ՄԸ ԲԱԿԼԱՅԻ ԳԻՆԸ

(ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Յերեկուան ապրած բոլոր ցաւերն ու տառապանքները իրիկունները կը բերէին, կը փռէին անկողինին վրայ, վերմակին ներքեւ, կը պատմէին իրարու, կը յուսադէին զիրար: Երբեմն կը ծիծաղէին լուռ, մարմնուն ժպիտով մը, յաճախ դառնօրէն կուլային իրենց սիրելի կուրուսներուն վրայ:

Բոլոր վիճակը համեմատաբար աւելի տանելի էր, մինչ եղբայրը միշտ դուրսն էր: Բուքը, ցուրտը, անձրեւը իրեն համար չէին: Իր կարողութիւնէն, ուժէն վեր գործերու լծած էին զինք: Ինք, կանանցին մէջ որոշ առաւելութիւններ կը վայելէր: Երբեմն ծանր վտանգը աչք տեսնելով կ'օգտուէր այս ու այն ուստեստեղծներէն, այս պարագային նկատի ունէր իր եղբայրը իր սովաւունքի խեղճ եղբայրը, մեծ քոյր էր վերջապէս: Կեանքի մէջ մեծ քոյրերը շատ յաճախ մօր դեր

կատարած են: Պարագան եւ հարկաւորանքները անոնց ուսերուն դրած են ծանր, տաժանելի բեռներ տանելու եւ տոկոսներ հարկադրանքը: Այս էր հէք Անիին պարագան, այդ օրերուն:

Այս, մեծ քոյրն էր ինքը անձաւ եղբոր մը: Առանձին պարտականութիւն, բարոյական պարտք ունէր կատարելիք անոր հանդէպ: Կը մտածէր, կը տառապէր թէ իր ցաւին եւ թէ անոր տառապանքին համար: Կը խորհէր իրմէն աւելի անոր մասին, ու ասոր համար ալ, որեւէ ժամանակ երբ ձեռքը բան մը անցնէր — առաւելապէս ուտելիք — դրպանը կամ ծոցը խնամքով կը պահէր իրիկունները իրենց անկողինը դեպքի փութ ժամանակ զգուշութեամբ եւ խնամքով բարձին ներքեւ կը տեղաւորէր:

Ծառ կը յարգէր իր եղբայրը: Պաշտելու աստիճան կը սիրէր, ու մեծագոյն հաճոյքը կը գտար այն ժամանակ երբ անոր թեթեւ ժպիտը, կամ մարմնուն ծիծաղը տեսնէր: Սենեակը ուր կը գիշերէին, աղային սեղանատունն էր: Գետնայարկ, հոգէ պատերով, կոշտ ու անտաշ փայտի կտորներէ ծածկուած ձուղունով, ու ձողունին մօտ բացուած դուռ մը նեղլիկ պատուհաններով: Այնտեղ կը գիշերէին Մադուս աղային մայրը, մէկ այլի աղջիկը եւ երկու որբերը:

ՀԱՅ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԿԱՅԱՆԵՐ

— 0 —

Հայ միջնադարեան քնարերգութեան տարածուած տեսակներն են կաֆաները, որոնք իրենց ծագման ու զարգացման առաջին հարիւրամեակներուն 10-16րդ դարերուն, իբրեւ չափածոյ մեկնարար — նութիւններ, ուղեկցելով մեծ մասամբ թարգմանական արձակ երկերուն, մասնաւորաբար Աղեքսանդրի, պղնձէ քաղաքի եւ Փահլուլ թաղաւորի պատմութիւններու առանձին դրաւագներուն, նըպատակ ունէին վերջիններու այս կամ այն զաղափարը կամ գործող անձերու այլ եւ այլ արամադրութիւնները եւ արարքները յանդաւոր խօսքով եւ ամփոփ ձեւով դարձեալ վերաբարդելի եւ այլ ձեւով աւելի մատչելի դարձնել յիշեալ երկերը, աւելի զօրացնել անոնց ներդրած մասնաւոր: Աւելի ուշ կաֆաները կը դառնան անկախ քառեակներ ու պէյքեր, ութեակներ կամ քանի մը տունէ բաղկացած քերթուածներ՝ յաճախ մինչեւ իսկ շտապով իրենց երեւմանի կոչումը: Եթէ ժամանակ մը կաֆաներու նպատակն էր Աղեքսանդրի, պղնձէ քաղաքի պատմութիւններուն ուղեկցող նկարագործումներուն կամ անոնց այս կամ այն դրուագի մեկնաբանութիւնը, յետագային կաֆաները կը դառնան անկախ բանաստեղծութիւններ՝ բանաստեղծութեան յարաբերութիւնը: Հետզհետէ կը բազմանան կաֆաները՝ կը լամբարդուին հիները եւ կեանքի կը կոչուին նորերը, որոնց ըստեղծման մէջ իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն ինչպէս անհատ յօրինողներ եւ միջնադարեան բանաստեղծները, այն — պէս ալ անանուն երգիչներն ու զրոյ — ները: Հայերէններու նման կաֆաներու ստեղծման եւս իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն բազմաթիւ սերունդներ: Գրիքներէն անցնելով կեանքի մէջ եւ տարածուելով բանաստեղծութեան, կաֆաները ստեղծանաբար կ'աղանաւանեն եւ կ'այլափոխուին, կը յղուին ու կը բերեղանան: Կը սկսի կաֆաներու եւ միջնադարեան առաջնակարգ բանաստեղծներու առանձին տաղերու սերտ ներթափանցումներու հետաքրքրական շրջան մը: Կաֆաներու տիրական աղեկցութիւնը (սճական տարբերը, կերպաւորման հնարքները) յըստակօրէն կը նկատուի մեր միջնադարեան քերթողներու գործերուն վրայ: Ծանօթ են դէպքեր, երբ Յիւրիկ կամ ուրիշ մը առանձին քերթուածները կը մասնատուին եւ, իբրեւ անկախ կաֆաներ, կը կցուին պղնձէ քաղաքի կամ ուրիշ պատմութեան մը, երբեմն ալ յիշեալ պատմութիւններէն զրիչները կ'առանձնացնեն կաֆաներու շարքեր եւ կը ներկայացնեն իբրեւ այս կամ այն տաղերգուի գերթութիւն:

Երբ կեանքի կոչումը են մեր մէջ, ա-

ռաջին կաֆաները, որոնք են անոնց ծնունդ տուողները, ինչ ձաքայ կարան են կաֆաները, ասոնք հարցեր են՝ Հայ բանաստեղծեան մէջ բաւական ճեղքած, բայց վերջնական լուծում բնուէնեցած: Ահա այս հարցերու քննութեան նուիրուած է Հ. Սիմոնեանի «Հայ միջնադարեան կաֆաներ» գործը, զոր լոյս ընծայած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակչութիւնը:

Հ. Սիմոնեան նախ հաւաքած է յիշեալ մարզին մէջ դրական տեսանկյունը, նկատի առած է Հ. Յակոբոս Տաշեանի եւ Մանուկ Արեղեանի առաջադրած եւ լուրհետագօտող մը համար իբրեւ թանկագին ուղեցոյց ծառայող տեղութիւնները, ապա, բանաստեղծական պոպոտմանը ընթացքին քաղելով դժուար բայց յուսով ձեռնարկներով՝ եթէ ոչ բոլոր պարագաներուն, սակայն եւ այնպէս ընդհանուր առմամբ սպառնիչ ու վերջնական կերպով համակողմանի վերլուծման ենթարկած է խնդիրը, ճշգրիտ պատասխաններ գտած հետազոտութեան ընթացքին եւ պարզած է դարաւոր կնիքը:

«Հայ միջնադարեան կաֆաներ» գործը բաղկացած է ներածութեան մը եւ եօթը գլուխներէ, որոնց բովանդակութեան վրայ հանգամանօրէն կ'անդառնանք: Եւս ինչու կարելիութիւն չունենալով՝ կ'ուզենք անդրադառնալ այն արդիւնքներուն, որոնք մեծապէս արժէքաւոր կը դարձնեն նշուած հետազոտութիւնը, որ կարեւոր տեղ կը դրուէ հայ հին գրականութեան սեռերու վերաբերեալ եղած հայադիտական աղբաւորի գրականութեան մէջ:

Մոտերի պատմութեան վերաբերող գրականութեան քննութեան եւ արժէքաւորութեան հեղինակը կ'անդրադառնայ Կաֆայի՝ իբրեւ դրական տեսակ, մեկնաբանութեան, եզրակացնելով որ կաֆան քնարական սեռի փոքրածաւալ տեսակներէն է եւ անոր մուտքը հայ մասնագիտութեան մէջ բաւական հին պատմութիւն ունի: Տակաւին 10-11րդ դարերուն, պղնձէ քաղաքի պատմութեան կազմին մէջ արարքներէն թարգմանութեան վրայ հայերէնը, կաֆաները շատ շուտով լայն տարածում կը գտնեն մեր մէջ՝ կեանքի կոչելով իրենց հայկական նմանակները: Սիմոնեան կը նկատէ այնուհետեւ, որ հայկական (եւ ոչ միայն հայկական) կաֆաները օժտուած են քառեակի կամ ութեակի բովանդակութեամբ եւ ինքնուրոյն յանդաւորումով: Անոնք եւ հայերէններու միջեւ գոյութիւն ունենան առնչութիւն: Ինչպէս այս պարագային այնպէս ալ դրբի միւս դրուագներուն մէջ հեղինակը ամէն անգամ իր եզրակացութիւնները կ'ամրապնդէ շտապի օրինակներով, առանց համարաւերելու, առանց մտապատրանքները իբրեւ իրողութիւն ներկայացնելու:

Գրքի յաջորդ հատուածին մէջ համարմանօրէն դժելով Աղեքսանդրի պատմութեան անցած ուղին հայ իրականութեան մէջ, որոշելով անոր տարբեր լիւծ:

Ղիններուն կատարած թնոյլ մը:

— Ոչ, պատասխանեցին իրարու երեսնայեղով:

— Սանկ «չը՛թ, չը՛թ» ձայն մը լսեցին...

Շուրջները պատասխանի փոխարէն կրկին իրարու երեսնայեղով:

Յետոյ աղան խորհրդաւոր կերպով տալիս էր, դանդաղ քայլերով ուղղութեան դէպքի Յուրիկին անկողինը, պահ մը անորոշ հայեացքով դիտեց մահճիւղ ու ապա, մէկէն, յիշեալ բարկութեամբ մը մէկը իր քաղց վերմակը...

Յուրիկ մտնալ կատուի մը պէս կընկուած էր մահճիւղի մէջ, ծունկերը մինչեւ կողմին կայացուած, ձեռքերը կարծրէին վրայ ծալած: Առջեւ, անկողինին վրայ քանի մը չոր բակլայի հատիկներ... — Եկէ՛ք, տեսէ՛ք չունը, դժուար: Ես յեցէ՛ք, դիտեցէ՛ք, ձայնեց աղան կրկին: Երբեք, ձայնեցէ՛ք, համարումը լուծ էր իր գլխուն: Տեսա՛ք, համարումը չա՛ք, դարձաւ շուրջներուն նոյն թաղի կուլայի գողցողը ամէն բան ալ կրկին գողցաւ... այսօր բակլայ, վաղը ուրիշ բան, միւս օրը դեռ ալ բաներ: Տեսա՛ք գող կը պահեմ եղեր տունիս մէջ:

ՄԻՍՍԻ ՄԻՐՁԻ

(Շար. 2)

ԾԱՂԿԱԶԱՐԻ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻԶ
ՊՕՍՈՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ, յիշատակ տալու կուսա-
նաց, ժամերգութիւն 17ին:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. փարիզեան շրջ-
անի ներկայացուցչական ժողովը այս
Շաբաթ, Ապրիլ 10, ժամը 20-30ին Մշա-
կոյթի Տունը:

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ

ՄԱՆՇԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՅԻ ՕԴԱՓՈՈՒԹԵԱՆ
ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

14, Մէք-Օնոքիւն-տէ-Փէրք

Մեկնում Շաբաթ Մայիս 1, ժամը 7ին
ժամադրաւոր Սքուալ Մոնթրոն, Մէք-
րո Բատէ: Վերադարձ Կիրակի Մայիս 2,
ժամը 23ին ատենները:

Օթքառով այցելութիւններ համաշ-
խարհային Բ. պատերազմի նորմանտի
ցամաքահաման տեսարժան վայրերը:

Սովորական ճոխ սեղան երկու օրուան
ընթացքին — շամփուրով խորոված, կա-
կարած ձուկ, եւայլն:

Արձանագրուել Կարմիր Խաչակիրներու
օտու կամ հեռաձայնել 985-36-53:

Մարքերու մասնակցութիւն 180 ֆր.:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՕՐԸ

ՄԱՅԻՍ 9ին

Imprimé sur les Presses

DU JOURNAL «HARATCH»

83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission Paritaire : N° 55935

Ի ՆՊԱՍՏ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ

ԱՂԵՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

ԵՆԹԱՑԱՆԿԵՐ — ՏԵՍԻՆԻ ՅԱՆԿ

Այս ցանկին դումարը (20.000) ըստ
տեսած է ընդհ. ցանկին մէջ («Յառաջ»,
Մարտ 11, Ա. էջ):

(Գ. եւ վերջին մաս)

Այլի Տիկ. Ծաղիկ Մանուկեան, Տէր եւ
Տիկ. Աւետիս Համբարձումեան, Տէր եւ
Տիկ. Վարդէս Ժառանգեան, Տէր եւ Տիկ.
Պողոս Տէր-Պողոսեան, այլի Տիկ. Զա-
րուհի Հիւսեան, Տէր եւ Տիկ. Համա-
ղաս Մուրադեան, Ռուբին Պաղտատա-
րեան, Տէր եւ Տիկ. Վահէ Պաղտատեան,
Տէր եւ Տիկ. Ռուբին Գարակէօղեան, Տէր
եւ Տիկ. Եղուարդ Գարակէօղեան, Սար-
գիս Կարապետեան, Տէր եւ Տիկ. Մե-
րուզ Գարայեան, Մարտիկ Չիլինկիրեան,
Միքայէլեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկ. Տիգ-
րան Պողոսեան, այլի Տիկ. Մարիամ
Մանուկեան, Օրդ. Ազատուհի Մանուկ-
եան, Օրդ. Գառնիկ Պօյաճեան, Տէր եւ
Տիկ. Արարատ Շաքարեան, Պր. Էրիք
Թանգիլի, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Միլլի-
ճեան, Թորգոմ Բելլիկեան, Տէր եւ Տիկ.
Մկրտիչ Մուրադեան, Տէր եւ Տիկ. Ազատ
Պալեան, Տէր եւ Տիկ. Յովհ. Ջախատա-
րեան, Տէր եւ Տիկ. Կարապետեան, այլի
Տիկ. Աննա Մուրադեան (Տիգրանակերտ-
ցի), Տէր եւ Տիկ. Ետայի Ալիքեան, այլի
Տիկ. Ազգանոյ Տէյրիմէնճեան, այլի

Տիկ. Մարի Կարապետեան, Տէր եւ Տիկ.
Մուշեղ Չաքարեան, Տէր եւ Տիկ. Սե-
պուհ Յակոբ, այլի Տիկ. Շահար Պո-
ղոսեան, Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Քէչիկեան,
Պօլաքեան ընտանիք, այլի Տիկ. Աննա
Շիմշիրեան, Տէր եւ Տիկ. Ժողով Տէմիր-
ճեան, Տէր եւ Տիկ. Արամ Տէմիրճեան,
Մկրտիչ Գարայեան, Կարապետ Տէօ-
մէճեան, Տէր եւ Տիկ. Տիգրան Խաչիկ-
եան, Ռուբին Կէնճեան, Տիկ. Էօֆէնի եւ
Տիկ. Մարիան Զօրեան, Լեւոն Ասատու-
րեան, Վրէժ Գրիգորեան, Տիգրան Պալ-
տրեան 50ական: Այլի Տիկ. Ռեքել Մա-
նուկեան, այլի Տիկ. Տիգրան Գրիգոր-
եան, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Տէր-Թորոս-
եան, Տէր եւ Տիկ. Մուրադ Մովսէսեան,
այլի Տիկ. Մարիամ Գլունկեան, Տէր եւ
Տիկ. Յակոբ Մելիքեան, Տէր եւ Տիկ.
Սարգիս Աղամեան 30ական: Տէր եւ Տիկ.
Եղուարդ Գարաճեան, Ժիրայր Պօլաք-
եան, Տիկ. Մարթա Սեդրեան, Տէր եւ
Տիկ. Մարտիրոս Մուրադեան, այլի Տիկ.
Մաքրուհի Գէորգեան, Տէր եւ Տիկ. Ժան
Պողոսեան, Տէր եւ Տիկ. Համբարձում
Հալիպեան, այլի Տիկ. Լուսաբեր Մօրո-
ղեան, այլի Տիկ. Նուրիճա Շիրինեան, Տէր
եւ Տիկ. Յարութիւն Ալեանաքեան, Տէր
եւ Տիկ. Յակոբ Գաղանճեան, Տէր եւ
Տիկ. Բենիամին Ազնաուրեան, Ժեաղ
Պաղտատեան, Տէր եւ Տիկ. Վարդան Ե-
սայեան 20ական: Պողոս Պաղտատեան, Տէր
եւ Տիկ. Անարէ Մարքէ, այլի Տիկ. Կի-
լիզար Շահպաղեան, Տէր եւ Տիկ. Ժողով
Ճէլոյեան, Տէր եւ Տիկ. Ժան Սուսմանեան
10ական:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

Օր. Օր. Այլի եւ Անահիտ Տէր-Վար-
դանեան, Պ. Ոսկիան Գարայեան եւ զա-
ւակը՝ Լիտիա, Տէր եւ Տիկին Կարպիս
Բապուճեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Զոն-
կուրտեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն
թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատար-
ուի իրենց մօր, մեծ-մօր եւ նանիին՝
ԱՅՐԻ Տիկ. ԼՈՒՍԻԿ ՏԵՐ-ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ
մահուան քառասունօրեան առթիւ, այս Կի-
րակի, Ապրիլ 11, Արթուրի Ս. Պողոս-
Պետրոս եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը
յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՍԱԿ

Պ. Ազոլյանեան իր կնոջ՝ Արշալոյս
Ազոլյանեանի մահուան 10րդ տարեիցին
ի յիշատակ 30 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»:

ՓՈՒԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱԱԿԻ

Տիկին Ազնիւ Ազնաուրեանի մահուան
առթիւ, Վերապատուելի Քէչիկեան եւ Պ.
Գրգրեան 100ական ֆր. կը նուիրեն լի-
բանահայ աղէտեալներուն:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

CAPPADOCIA PRODUCTIONS

Présente le premier disque arménien de

MARTEN YOURGANS

avec

BERNARD DEDEDJIAN

En vente :

LA CAPPADOCIE, 3 Rue Marivaux, 75002 Paris — Tél. : 742-83-65

PALOYAN, 9 Rue de Trévis, 75009 Paris — Tél. : 523-24-97

A R M É N I E 1 9 7 6

Départs chaque mois :

du 8 Mai au 22 Mai
du 12 Juin au 26 Juin
du 10 Juillet au 24 Juillet
du 6 Août au 21 Août
du 22 Septembre au 6 Octobre
du 23 Octobre au 6 Novembre
du 22 Décembre au 3 Janvier 1977

à partir de 2680 fr.

Pour les jeunes de 16 à 35 ans (2 voyages)

du 24 Juillet au 7 Août
du 16 Août au 30 Août

Renseignements et Inscriptions

A PARIS

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

A LYON

Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Licence Voyages : A. 721.

RESTAURANT EREVAN

ՀԱՅԱՏՈՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9^e

Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տօնէր

Երեքշաբթի՝ Իրիկուն՝ Ժիւլիապուր — մանթր

Հինգշաբթի՝ Իրիկուն՝ Էջմիածնի բեօփէ եւ պատուէրի վրայ՝ լաիմաւուն
ու ջի-բեօփէ

Ուրբաթ՝ Իրիկուն՝ Սու-պէօրէլ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաչ:

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

Vendredi 23 Avril à 21 h.

NUIT DE LA QUATRA

RECITAL DE CHANT

SONA GHAZARIAN

de l'Opéra de Vienne

Réservation des places : Tél. : 260-74-78

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'ÉNA PARIS 16

PLACES NON NUMÉROTÉES OUVERTURE DES PORTES A 20 H 30

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ՄԱՐՏԵՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի.— Յիշատակ Ընթերցողներու հաղորդութիւն փոքրերու եւ դպրոցականներու 8-11, Ուրնուլայի արարողութիւն 16-30, Սաւարում 19-45:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՉ

Աւագ Երեքշաբթի.— Յիշատակ Տասնկուսանաց, ժամերգութիւն ժամը 16-30ին
Աւագ Հինգշաբթի, Յիշատակ Ընթերցող Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին, Ընթերցող Սուրբ Պատարագ՝ ժամը 10ին: Ուրնուլայ՝ ժամը 16ին, Սաւարում՝ 1930:
Աւագ Ուրբաթ, ժամը 19-30ին Յիշատակ Զարչարանաց եւ խաչելութեան, Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ թափօր թաղման՝ ժամը 17ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Աւագ Հինգշաբթի.— Ս. Պատարագ ժամը՝ 10, Ուրնուլայ 15, Սաւարում 19-30

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱԿՈՐԻՉ ՎԱՆԱՆՍ

Աւագ Երեքշաբթի, ժամերգութիւն 9ին, Յիշատակ Տասն Կուսանաց ժամը 18ին:
Աւագ Հինգշաբթի.— ժամերգութիւն 8ին, Հաղորդութեան պատարագ 12ին, Ուրնուլայ 18ին, Սաւարում 20-30ին:

Ս. ԺԵՐՈՄ — Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ

Աւագ Հինգշաբթի.— Յիշատակ Ընթերցողներու, մանուկներու հաղորդութիւն 9ին, ճաշի պատարագ 10, Ուրնուլայ 17, Սաւարում 20-30ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱԿՈՐԻՉ ՊՕՍՈՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, յիշատակ տասն Կուսանաց, ժամերգութիւն 17ին:
Աւագ Հինգշաբթի, Յիշատակ Ընթերցող 8-30, պատարագ 10-30ին, Ուրնուլայ 16, Սաւարում 19:

ՊՈՒՂՎ. ՕՏՏՕ — Ս. ՅԱԿՈԲ

Երեքշաբթի.— Յիշատակ 10 Կուսանաց, ժամերգութիւն 8-30, պատարագ 10, Ուրնուլայ 17, Սաւարում 20:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱԶ — Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Աւագ Ուրբաթ.— ժամը 18ին ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. խաչի:
Աւագ Շաբաթ.— ժամը 17ին ժամերգութիւն եւ ճաշաւոր պատարագ:

Չառիկ.— ժամը 11ին հանդիսաւոր Ս. Պատարագ:

Ապրիլ 19 Երկուշաբթի.— Օր Մեռելոց. ժամը 11ին ճաշաւոր Ս. Պատարագ եւ պաշտօն հոգեհանդատեան:

Կիրակի 25 Ապրիլ.— Նոր Կիրակի, ճաշաւոր պատարագ ի յիշատակ Ապրիլեան Նահատակներուն Նոթր — Տամ Մայր Տամարին մէջ ժամը 16ին. խօսք Կանոն Գերա. Փէզըիլ՝ օգնական Եպիսկոպոս Փարիզի:

PASSEZ VOTRE

Week-end de Pâques

Samedi 17 — Dimanche 18 —

Lundi 19 Avril

AUX DEUX ALPES

avec les jeunes de l'U.G.B.A.

Vous pourrez skier à 3.300 mètres d'altitude ou vous détendre au soleil dans cette station renommée.

Voyage en car couchettes

Départ Vendredi soir 16 Avril

Prix pension complète et voyage :

290 Francs

Pour tous renseignements

et inscription s'adresser à

l'U.G.B.A.

Tél. 924-86-71 et 227-12-26

Ս. ԱՆԹՈՆԻԱՆ Ս. ԹԱԴԵՈՍ

Հինգշաբթի, Յիշատակ Ընթերցող, հաղորդութիւն աշակերտներու եւ փոքրերու 9ին ճաշի ժամերգութիւն 11, Ուրնուլայ 17, Սաւարում 20:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱԶ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Հինգշաբթի.— Ընթերցող պատարագ 11, Ուրնուլայ 16, Սաւարում 20-30ին:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Հինգշաբթի.— Ուրնուլայ ժամը 16-30, Սաւարում 20:

Ա Պ Ր Ի Լ Ե Ա Ն Ո Գ Ե Կ Ո Չ Ո Ւ Մ

ՓԱՐԻՉԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հայ Երեւ Թարաւաւանութեանց Պետերուն

Մասնակցութեամբ

Բոլոր Ազգային Կազմակերպութիւններու

Շաբաթ, Ապրիլ 24 Երեկոյեան ժամը 20-30ին՝ Սալ Փէյէյէ — Մեթրօ Թերն կամ Էթնուլ, 252 ֆօպօր Մէյնթ Հոնորէ:

Հոգեհանդատեան Ս. Պատարագ՝ ժամը 15ին, Փարիզի Հայոց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

Բոցի արծարծում եւ այց Անճանօթ Զինուորի շէրմին՝ ժամը 18ին:

Կիրակի, Ապրիլ 25 Հոգեհանգստեան Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի նաեւ Փարիզի Նոթր Տամ Մայր Տաճարին մէջ:

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդել:

ԴԵՊՏ ՍՈՒՐԲ ԴԱԶԱՐ

ՎԵՆԵՏԻԿ

(Յուլիս 4էն 11)

Միւլթար Արաւօր ծննդեան 300ամ — եակին առթիւ, Մարտէյլ Ռիւ տ'Օպանի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Կաթողիկէ Ժողովրդապետութիւնը կը կազմակերպէ Սարգիս Վ. Դաւիթեանի առաջնորդութեամբ, ճամբորդութիւն մը Մարտէյլէն դէպի Սուրբ Դաւթ, Վենետիկ, Փատուա, Պերկամօ, Միլանօ, Ճենովա, Մարսէյլ:

Փոխադրութեան միջոց՝ շոգեկառք, օթոքառ, վափորեթթօ:

Պանդուկի եւ փոխադրութեան ամբողջական գին՝ 1080 ֆր.:

Արձանագրութիւնները մինչեւ Ապրիլի վերջաւորութեան: Մանրամասնութիւններու համար հեռաձայնել՝ 54-02-98

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱԶԻ Պանէլիօ — Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. Ժողովը, այս Զորեքշաբթի, Ապրիլ 14, ժամը 20-30ին Տիկ. Գարաօղլանեանի ընտարանը, 22 խիւ Լաւալիէ, Քաշան:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱԶ

Նոր Տարուան առիթով Հայ Կարմիր խաչի ծովեղերեայ օգնականութեան կաշանը արդիականացնելու նպատակին կը նուիրեն.— Տէր եւ Տիկին Պ. Ճէզլէճեան 500 ֆր., Տիկին Թ. Պարպըրոթ 400, ոմն (Տրակիւնեան) 150, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Պիւլիքեան, Տէր եւ Տիկին Տէր-Պօղոսեան, Պր. Նշանեան (Վիշի), Տէր եւ Տիկ. Տ. Տէր-Պօղոսեան (Մարտէյլ), Քէր — Ճեան — Եղիսեան ընտանիք (Օլնէ), Պր. Է. Շահվէրդեան (Լա Վարէն), Տէր եւ Տիկ. Լ. Մարթէոսեան, Տիկ. Ա. Մարաքեան, Պր. Գինոսեան (Պիլէր), ոմն (Տրակիւնեան), Տէր եւ Տիկ. Լ. Մարտիրոսեան (Բորպէյ), Պր. Վարդանեան (Պօրտօ), Տիկ. Ս. Գարբէլեան (Նիւ), Տիկ. Սարգիսեան (Վարան), Պր. Սա — մուէլեան (Մարտէյլ) 100ալան:

(Շաբ.)

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ

ՄԱՆՇԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱԶԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ
ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

14, Մէք-Օմուրիս-տէ-Փէրք

Մեկնում Շաբաթ Մայիս 1, ժամը 7ին ժամադրովայր Սքուար Մոնթոլոն, Մէթրօ Գատէ: Վերադարձ Կիրակի Մայիս 2, ժամը 23ին առնենք:

Օթոքառով այցելութիւններ համալսարանային Բ. պատերազմի Նորմանտի ջամաքահանման տեսարժան վայրերը:

Սովորական ճոխ սեղան երկու օրուան ընթացքին — շամփուրով խորոված, կապարած ձուկ, եւայլն:

Արձանագրութիւն Կարմիր խաչահիւնքու մօտ կամ հեռաձայնել 985-36-53:

Մարտերու մասնակցութիւն 180 ֆր.:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՕՐԸ

ՄԱՅԻՍ 9ԻՆ

BAIL A CEDER

Atelier équipé pour confection, avec appartement 3 pièces, confort, 3 kms de Paris (Noisy-le-Sec).

Tél. de 10 h. à 14 h. : 845-64-08

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նայիրի Երզնասումրի համերգը դեկտեմբեր 1-ին կազմակերպեալ Գէորգ Նանդեկեանի, Մայիս 23ին, Կիրակի, ժամը 16-30ին Սամուէլ — Մուրատեան Վարժարանի սրահը:

Imprimé sur les Presses

DU JOURNAL «HARATCH»

83,rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission Paritaire : N° 55935

ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

ԺԱՔ ՇԵԼԵԿԷՔԵԱՆ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ԶԵԶԻ ԻՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գին, մաքր գլուխ Մարտէյլէն.—

2.950 ֆր.

Մեկնում Մայիս 7 — վերադարձ Մայիս 20

ԱՅՍ ԳԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԵՆ.—

- Օգնականային ֆամբարդութիւնը՝ Մարտէյլ — Երեւան — Մարտէյլ
- Օգնականային պանդակ երթուղաւորները
- Բնակութիւն երկու հոգինոց սեմեակներ, Ա. կարգի պանդակ
- Ամբողջական փանախ
- Այցելութիւններ Երեւան, Էջմիածին
- Պտույտներ Սարգարապատ — Գառնի — Գեղարդ — Սեւանայ լիւն

ԿԱՐԵՒՐ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ՄԵԿՆՈՒՄԷՆ
ԱՄԻՍՈՒԿԷՍ ԱՌԱՋ

Renseignements et réservations :

toutes agences HAVAS VOYAGES
et Jacques CHELELEKIAN

87 La Canebière

13001 MARSEILLE

Tél. : (91) 50-89-12

Lic. 97

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

Vendredi 23 Avril à 21 h.

NUIT DE LA QUATRA

RECITAL DE CHANT

SONA GHAZARIAN

de l'Opéra de Vienne

Réservation des places : Tél. : 260-74-78

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'ÉNA PARIS 16

PLACES NON NUMÉROTÉES OUVERTURE DES PORTES A 20 H 30

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ 1976...

ԱՆԳԱՐԱ

ՍԵՐԱՍՏԻԱ

ԷՐՋՐՈՒՄ

Կիրիկեան համառոտ ճանապարհորդութեան ետք (տե՛ս « Յառաջ » 1975 թիվներ 7-14) կ'անցնիմ Անգարա, որպէս մեկնակէտ նոր եւ երկար ուխտագնացութեան մը, որ պիտի առաջնորդէ զիս պատմական Հայաստանի ուղիներով, ուր տակաւին 61 տարիներ առաջ կ'ապրէր իմ ժողովուրդս, խմբուած քաղաքներու եւ հազարաւոր գիւղերու մէջ, դարերու խորերէն եկած եւ բիրաւոր ուխտական միմերու աղերսէն սեւեռած քարաշէն տաճարներու երկնաւայր զմբէթներու հոփանքին ներքեւ, պիտի ջանամ անոնց փրատակ քարերը քովէ քով բերել երկիւղած եւ դողդոջուն ձեռքերով եւ անցեալի պատմութիւնը հիւսել, որպէսզի սփռուի ամէն Հայ կոտորի տակ չմարի երբեք անոնց յիշատակը եւ վառ մնայ արդար պահանջը ամէն Հայ հոգիի մէջ, վերադառնալու կրկին, եւ հոն վերստեղծելու ցիրուցան եւ բեկբեկուած սփռուի Հայոց մեր կեանքը որ այլապէս ուշ կամ կանուխ դատապարտուած է մահուան:

ԱՆԳԱՐԱ

Թրքական Հանրապետութեան մայրաքաղաքն ըլլալէ առաջ (1923), անշուշտ գիւղաքաղաք մըն էր, ինչպէս Երեւան՝ 1918էն առաջ, եւ գրեթէ Հայաստանի մայրաքաղաքին զուգահեռ աճած եւ արգիւսանացած է ան այսօր, մօտաւորապէս 1-200-000 բնակչութեամբ:

Փոքր Ասիոյ բոլոր քաղաքներու նման՝ Անգարա շատ հին ծագում ունի:

Բերդաքաղաքին մէջ դառնուած են հիթիթական հետքեր: Քրիստոսէ ութ դար առաջ, Փրիւզացիները (որ գիտնականներու համաձայն Հայկական արիւն ունին) բլուրներու ստորոտը քաղաք մը կառուցին, որ յաջորդաբար Պարսիկներէ, Մեծին Աղեքսանդրի (334) եւ Գաղատացիներու (278) ձեռքն անցաւ: Վերջիններս բլուրի մը վրայ առաջին բերդաքաղաքին հիմերը դրին: Քրիստոսէ 25 տարի առաջ Հռոմէացիները տիրելով՝ Անգարա դարձաւ Գաղատիոյ հարուստ դաւառին կեդրոնը ուր այցի եկաւ նաեւ Ս. Պողոս առաքեալ ինչպէս կը վկայէ իր «Թուղթ առ Գաղատացիս»:

Հակառակ սասանեան եւ արաբական

ասպատակութիւններուն, Անգարա բարեգաւաճ շրջան մը ունեցաւ բիւզանդական շրջանին: 1071ին Մանզիկերտի յաղթանակով քաղաքը Թուրքերու ձեռքն ինկաւ առաջին անգամ: Երեսուն տարի վերջ Ռէմոն տը Թուրուզ առնելով Թուրքերու ձեռքէն՝ վերադարձուց Բիւզանդացիներուն:

1127ին Սելճուքները վերագրաւեցին զայն, բայց ստիպուեցան Մոնկոլներուն զիջել 13րդ դարուն: 1360ին քաղաքը անցաւ Օսմանցիներու ձեռքը: 1402ին Անգարայի դաշտագետներն վրայ տեղի ունեցաւ պատմութեան մեծագոյն պատերազմներէն մին՝ Պայաղիարի եւ Լենկթիմուրի միջեւ, որուն մասնակցեցան մէկ միլիոն զինուոր: Հակառակ Մոնկոլներու յաղթանակին, Անգարա վերջնապէս Օսմանեան կայսրութեան կցուեցաւ 1414ին եւ մինչեւ Քեմալի ժամանակը (Հոկտ. 1923) հինգ դարու տեւողութեամբ, այսօրուան Թուրքիոյ մայրաքաղաքը մնաց անշուշտ ու մոռցուած գիւղաքաղաք մը:

ՀԱՅՏԵՐԸ ԱՆԳԱՐԱՍԻ ՄԷՋ

Յայտնի չէ թէ Հայերը ե՞րբ սկսած են գաղթել դէպի Անգարա (Էնկիւրի), բայց ըստ աւանդութեան, կը կարծուի թէ աւանցած մաս մը եկած ըլլայ Պարսկահայտաններէ, 16րդ դարու առաջին քառորդին:

Մինչեւ Մեծ Եղեռն, Անգարայի 35-000 բնակչութեան 13-150ը Հայերէ բաղկացած էր, որոնցմէ 10-000 Հայ կաթողիկէ, 3-000 Հայ առաքելական եւ 150 Հայ բողոքական:

Հայ կաթողիկէները 1850էն սկսեալ ունեցած են եպիսկոպոս առաջնորդներ, որոնց մէջ հռչակաւոր հանդիսացած է Գերայ. Անտոն Եփեմանեան (1850-1862) որուն բացած կղերանոցին մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը դասաւանդուէր Հայոց լեզուն: Պէտք է յիշեցնել որ քաղաքին բոլոր Հայերը թրքախօս էին: Կ'ըսուի թէ թուրք փաշա մը անկածելով Հայոց կողմէն սարքուելիք դաւադրութենէ, նկատելի առած անոնց բարեկեցիկ վիճակը եւ տնտեսական ուժը, խտորէն արգիւնել տուած է Հայ լեզուի դործածութիւնը, նիւթապէս անոնց լեզուները կտրելու:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԵՍՆԵՐԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Հայաստանի մէջ գիտական եւ ուսումնական հաստատութիւններու ստեղծումը եւ յատկապէս Գիտութիւններու Ակադեմիայի հիմնադրումը 1943ին, ոչ միայն անհրաժեշտ պայմաններ ստեղծեցին բնագիտութեան զարգացման համար, այլեւ հրամայական պահանջ դրին՝ լուրջ հետազոտել եւ վերլուծել անցեալի գիտական ժառանգութիւնը: Հայաստանի մէջ բնական գիտութիւններու զարգացման պատմութեամբ զբաղած են Յ. Օրբելի,

սպառնալիքով, եւ ինկիւրցի Հայերը սերունդէ սերունդ դարձած են թրքախօս: Հայ կաթողիկէները ունէին չորս եկեղեցի. Ս. Աստուածածին, Ս. Կղեմէս, Ս. Փրկիչ եւ Ս. Պողոս - Պետրոս: Իւրաքանչիւր եկեղեցիի կողքին կը գործէր հայկական տարրական դպրոց մը: 1883-1884ին կը բացուի նաեւ Քառասնից վարժարանը: Անգարայի Յուդեան Հայ քոյրերն ալ հաստատուած էին հոն ու կը զբաղէին Հայ աղջիկներու դաստիարակութեամբ: Բացի եպիսկոպոսէն Հայ կաթողիկէները ունէին 25-30 քահանաներ:

Առաքելական Հայերը, որ սկիզբները աւելի բազմաթիւ էին, ունէին եօթը եկեղեցի՝ Ս. Նշան, Ս. Սարգիս, Ս. Ստեփանոս, Ս. Կղեմէս, Ս. Լուսաւորիչ, Քառասուն Մանկունք եւ Ս. Հոգի: Այս եկեղեցիներէն միայն երկուքն Ս. Նշան եւ Ս. Կղեմէս (Պաշ) գործածելի էին 19րդ դարու վերջաւորութեան: Քաղաքէն կէս ժամ հեռու դէպի հիւսիս ունէին նաեւ Ս. Աստուածածին վանքը, որ աւանդութեան մը համաձայն հիմնուած է Ս. Պողոս առաքելին, հին մահաւանի մը վրայ: Վանքը ունէր Կուսկիտայի (Քէօթահիա) թանկարժէք յաւաքակերտներով պատ - րաստուած խորաններ եւ որմեր, թանկարան մը՝ եկեղեցական թանկարժէք սպասներու եւ հնատիպ գերեզներու: Համաձայն արձանագրութեան մը, վանքին հիմնադրին է ոմն Տէր Ներսէս, որուն յաջորդն է իր եղբայրը՝ Տէր Նիկողայոս արքեպիսկոպոս, 1469ին, եւ աւելի պայծառացուցած է զայն:

Անգարայի 150 Հայ բողոքականները ունէին իրենց փոքր ժողովարանը:

Այսօր՝ 1976ին, չփորձուիք հայկական յիշատակներ որոնել Անգարայի մէջ...

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԶՏԻԿԵԱՆ (Շաբ. - 1)

Լ. Յովհաննիսեան, Ա. Տէր-Պողոսեան, Լ. Սեմիրոնով, Տ. Ղազարչեան եւ ուրիշներ:

Սակայն գիտնականներու անհատական նախաձեռնութիւնը խթանելու եւ ընդհատութեան պատմութեան մարդկային տանքներու թափ տալու եւ կազմակերպութեամբ ու ծրագրուած բնոյթ տալու համար անհրաժեշտ էր ունենալ պաշտօնական հիմնարկութիւն մը: Եւ ահա 1958ին, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահութեան առերթըրը տեղի ունեցաւ Բնագիտութեան եւ Արուեստի պատմութեան յանձնախումբ մը, երկու տարի յետոյ վերակազմուեցաւ իրենց Բնագիտութեան եւ Արուեստի պատմութեան խորհուրդը: Խորհուրդի նըպատակն է՝ մշակել բնագիտութեան եւ արուեստի պատմութեան հարցերը Հայաստանի մէջ, կազմել հեռաւոր ծրագրեր, հրատարակութեան պատրաստել գիտական գործեր, հրաւիրել եւ կազմակերպել հանրապետական դասախոսութիւններ ու գիտական նստաշրջաններ, ապահովել Հայաստանի գիտութեան պատմաբաններու մասնակցութիւնը միջազգային գիտական ժողովներուն, ակադեմիկ եւ ուղղութիւն տալ բնագիտութեան պատմաբաններուն, համակարգել անոնց գործերը:

Խորհուրդի անդամներէն՝ Փրոֆ. Գ. Պետրոսեան, հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտայ Հայաստանի Բնագիտութեան եւ Արուեստի պատմութեան խորհուրդի մէջ աշխատող գիտնականներու զանազան ձեռքերէ ներս կատարած գործերու եւ իրագործումներու մասին: Այսպէս, ներկայիս Խորհուրդի մէջ կ'աշխատին բնագիտութեան եւ արուեստի պատմութեան մեթոտարանութեան, գիտական - արուեստական յեղափոխութեան տեսութեան եւ պատմութեան, աստղագիտութեան, տարրալուծութեան, երկրաբանութեան, աշխարհագրութեան, կենսաբանութեան, արուեստի, շինարարական արուեստի, բժշկութեան եւ գիշտանտեսութեան պատմութեան բաժինները:

Բաժինները կը գործեն ըստ հնգամսեայ գիտական - հետազոտական ծրագրերի, որոնք մանրամասն եւ հանդամանորէն կը քննուին բաժիններու ժողովներուն մէջ եւ կը վաւերացուին ընդհանուր ժողովներու ընթացքին: Հետազոտական աշխատանքներու արդիւնքները այնուհետեւ կը հրատարակուին առանձին հատորներու կամ յօդուածներու ձեւով:

1960ին Խորհուրդի հրատարակութեան Հայերէն եւ ռուսերէն լոյս տեսաւ Ակադ. Վ. Համբարձումեանի գրքով՝ «Գիտութիւնը Հայաստանում 40 տարում», իսկ 1973ին հրատարակուեցաւ «Գիտութեան Հայաստանում 50 տարում» ստուար հատորը, ուր ամփոփ ձեւով կը տրուի ընդհանուր եւ հանրային գիտութիւններու զարգացման ընթացքը խորհ. Հայաստանի մէջ մինչեւ 1970: Ասկիւ կամայաւն դրո՞ք է, մասնակցութեամբ 110 հեղինակներու: Խմբական աշխատանքի արդիւնք է նաեւ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԹՅՆԵՐԸ

ԱՓ ՄԸՐԱԿԼԱՅԻ ԳԻՆԸ

(ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ՕՐԵՐԻՆ)

Քոյրը, հազար անգամ աղաչեմ, պաղատեմ էր, որ եթէ որեւէ ուսուցիչ ճարտէ, բարձին ներքեւ տեղաւորէ զգուշանայ, անոնց ներկայութեան ժամանակ չուտէ, սպասէ մինչեւ անոնց ցրուումը: Յաճախ կրկնած էր նոյնպէս թէ իր ծամերուն ձայնը անեցիները կ'առնէին բայց կարեւորութիւն չէին տար: Շա՛տ, շա՛տ յորդորած, խրատած էր բայց անօգուտ, սովահար պատանին այդ բոլորին կարեւորութիւն չէր տուած: Անօթին իր ծամոցին ձայնը չի լսեր...:

Ու ահա այսօր, հիմա, իր անզուշտութեան, իր անհամբերութեան պտուղը կը քաղէր կրակի լափիւղումներուն յանձնելով նաեւ զինք...:

X

Գործիչի դրան ետեւէն լսելի եղաւ Յոլախի ցուրտ, կերկրուն ձայնը. «Աղա՛, աղա՛»:

Քոյրը, Անին իր կանգնած տեղը սարսուռ: Եղբորը լալկան աղիւղորմ կանչը, մեծ աղային չար, վճռական կեցուածքը ցնցեցին իր մարմինը, սառեցուցին իր ուղեղը... Խո՛նջ ընէր... Խո՛նջ պէս ընէր...:

Աստուծո՛վ վախցիր տղայ, նորէն խօսեցաւ մեծ հանրմը, զայն համոզելու մտադրութեամբ, «ա՛հ» է, անձե՛ք վախցիր, դատ ու դատաստանէ վախցիր:

Այս խնդրին մէջ ոչ ոքէ կը վախնամ, կտրեց աղան մօրը խօսքը չոր կերպով, ոչ ոքէ կ'ամէնամ եւ ոչ մէկ միջամտութիւն կ'ընդունիմ կը հասկնամ՝ մայր:

— Ոչ իսկ մօրդ...
— Ոչ իսկ մօրս:
— Լաւ: Ես կ'երթամ դուր քանալու ներս առնելու տղեկը, դուն եկուր արգիւն, յարեց մայրը բարկութեամբ եւ խիստ չեւտով մը:

Ան որ ես դուրս գրի, ոչ ոք կ'ընայ ներս առնել եթէ չուզեր անոր սատակը իր աչքերով տեսնել, պոռաց աղան կրակ կտրած:

Տնեցիները մէջ մտան, աղաչեցին, պաղատեցան, բայց աղան սպառնաց բոլորին, բարկութեամբ վռնտեց բոլորը: Անին խնայաբար պէս առաջ նետուեցաւ, փաթթուեցաւ անոր սրունքներուն, լա - լահատա՛ղ աղերսեց, պաղատեցաւ, բայց

աղան արհամարհանքով մէկ կողմ հրեց զինքը ու դուրս ելաւ: Իրմէ առաջ, իր սպառնալիքին տակ անեցիներէն իւրաքանչիւրը տեղը քաշուած էր:

Մեծ հանրմը որ վճռած էր ներս առնել զո՛ր, տղուն անգուլթ եւ վճռական սպառնալիքին վրայ չուարած կանգ առաւ տարտամ, դժգոհ երեւոյթով մը:

Լաւ կը ճանչնար իր տղան... Լաւ ուսումնասիրած էր անոր բնութիւնը, ծանօթ էր անոր այլամերթ խառնուածքին: Երբ բան մը մտածէր, կամ միտքը բան մը գնէր, անպայման կ'երթարժէր: Յամառ էր եւ անգուլթ, այլեւս աւելորդ էր առարկել կամ վէճի բռնուել իրեն հետ:

Մեծ հանրմը որ արդէն եօթանասունը անցած էր, ազնիւ եւ գթեղաւ սիրտ մը ունէր: Այդ գեհնէն մէջ, իրական պահապան ու հոգատարը եղած էր երկու որբերուն: Օգնած էր ինչով որ կրցած էր, — պաշտպանած էր զանոնք իր կարեւորութեան սահմաններուն մէջ: Հինէն, շատ կանուխէն հանրմը ծանօթ էր որբերու գերզաստանին: Դեռ մանկամարդ օրերէն լաւագոյն յիշատակներով կապուած էր անոնց գերզաստանին հետ: Անխախտ մը - տերիմներ եղած էին յատկապէս որբերուն մեծ մօրը՝ Ստոյա խաթունին հետ: Շատ անգամներ, իրենց պարբերական նեղութեանց ատեն, անոնց զիմած էր եւ

միշտ ալ անվերապահ, անտակարի եւ առատաձեռն օգնութիւն ստացած էր: Ամէն տարի, յատկապէս ամառները, — միտներով հիւր եղած էր անոնց ու վախեցած էր անոնց բոլորին անկեղծ յարգանքն ու համակրանքը:

Այժմ ժամանակները փոխուած էին: Աշխարհի, մարդոց գիմագիծերը ամէն սո՛ս փոխուած էին: Չեւ գիտեր ինչու չէին աշխարհ մը կրակի տրուեցաւ այնքան վատ, այնքան անգութութեամբ... Ու այդ կրակին մէջէն ճողոպրած էին երկու որբեր, երկու ծանօթ որբեր ու իրենց խնամքին յանձնուած, ինչպէս պէտք էր վարուել անոնց հետ, ինչ աչքով պէտք էր նայիլ անոնց... Իրա՞ւ մարդիկ այնքան վատացան որ «աղ ու հաց» իրենց թիւնը կ'ոտնահարէին այսքան թեթեւ - մտութեամբ... Հանրմին համար անհասկնալի էին այս բոլորը...:

ՄԻՍՍԻՍ ՄԻՐՁԻ

(Շաբ. - 4)

1968ին լրյ տեսած «Հայկական Գիտու-
թիւններու Ակադեմիան» 25 տարում»
գործը:
1960էն սկսեալ խորհուրդը պարբերա-
բար կը հրատարակէ գիտական երկեր՝
«Բնագիտութեան եւ արուեստի պատմու-
թիւնը» շարքով: Լոյս տեսած են հաւաքածոյի 5
տարբերակ: Երկրորդ մէջ կը խօսուի ընա-
հատութեան պատմութեան տարբեր հար-
ցերու մասին եւ ժամանակագրական ա-
ռուարէի կընդգրկեն հնագոյն շրջանէն
մինչեւ մեր օրերը:

Տոմարագիտական եւ տեղեկագրական -
թանգարանային հարցերու «Օրացոյցի
կան գործ է Հ. Բաղդասարի «Օրացոյցի
պատմութիւնը», ուր կը տրուի աշխարհի
պատմութիւնը ժողովուրդներու օգտագործած
տարբեր կերպերու օրացոյցներու, ինչ -
պէս նաեւ հայկական տոմարի պատմու-
թիւնը:

Ուշագրաւ է Բ. Մելքոնեանի «Հա-
յկական պատմութիւն» գործը, որուն մէջ, ըստ գիտա-
նական եւ ձեռագրային նիւթերու, հե-
ղինքը Հայաստանի մետաղագործու-
թեան պատմութեան ընդհանուր խորքին
կայ կը շարադրէ պղնձի արդիւնաբերու-
թեան պատմութիւնը 18րդ դարու երկ-
րորդ կէսէն մինչեւ Հայաստանի խորհրդ-
րայնացումը:

1968ին լոյս տեսաւ Ա. Կոչոյանի «Բը-
նագիտութիւնը Հայաստանում 11-13րդ
դարերում» գործը, ուր հեղինակը ցոյց
կույտի որ դարձացած աւատապետու-
թեան ժամանակաշրջանին հայ բնիկներ,
հիմնադրել հիւսնական, բնագիտական
եւ արարական բնագիտութեան նուա-
նումներու վրայ, յաջողութեամբ շա-
րքանակած են դարձացնել բնագիտու-
թեան տարբեր ճիւղերը:

Հայկական հին ձեռագիրներու մէջ
պահպանուած տեղեկութիւններու հիման
վրայ Գ. Յարութիւնեան «Մանկարար -
ութիւնը եւ գիւնեկողման Հայաստա-
նում հին եւ միջին դարերում» գիրքին
մէջ ցոյց կուտայ այդ գիտութեան դար-
պշտան բարձր մակարդակը 10-14րդ
դարերուն: Յատկապէս ան կը նշէ որ
միջնադարեան Հայաստանի մէջ կատար-
ուած են մանկարարական բարդ վերա-
նորոգումներ, ինչպէս՝ պտղաշրջում, պըտ-
րահատում եւ արգանդահատում:

Բնագիտութեան պատմութեան մարդէն
ներս կատարուող աշխատանքները մեծ
թափ կը ստանան շնորհիւ միջնադարին,
միջնադարեան եւ հանրապետական գի-
տական ժողովներուն: 1959էն սկսած
բնագիտութեան հայ պատմաբանները կը
մասնակցին գիտութեան պատմութեան
միջնադարին համագումարներու: Այդ
համագումարներու ընթացքին զեկուցում-

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՆԱԽԸՆԹՈՑ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԵՍ ՄԸ՝ ԱՒՍՏՐԻԱ, 1977ԻՆ

Հայ մշակոյթի անխոնջ նուիրեալ՝ Տի-
կին էլիզապէթ Պաուլըրի յարատեւ ջանքե-
րուն շնորհիւ, 1977ի գարնան, Աւստրիոյ
մէջ պիտի բացուի Հայոց պատմութեան,
մշակոյթին եւ արուեստին նուիրուած

ներ կուտան նաեւ Հայ գիտնականները:
Գիտութեան պատմութեան միջնադարին
13րդ համագումարին, որ տեղի ունեցաւ
1971ին՝ Մոսկու, Հայաստանի կողմէ
մասնակցող 25 հոգիէն 7 գիտնականներ
հանդէս եկած են զեկուցումներով: 14րդ
համագումարին (1974, Ճափոն) «Հայ -
բնագիտական կապերը միջնադարիկայի
բնագիտութեան» նիւթին շուրջ խօսած է
Փրոֆ. Գ. Պետրոսեան:

Աւանդական դարձած են գիտութեան
պատմութեան անդրկողմնական դասա -
խօսութիւնները, որոնք յաջորդաբար տե-
ղի կ'ունենան Երեւան, Թիֆլիս եւ Պա-
քու՝ երեք Հանրապետութիւններու, ինչ-
պէս նաեւ միութեանական այլ քաղաքնե-
րու գիտութեան պատմաբաններու մաս -
նակցութեամբ: Անոնցմէ առաջինն ու
չորրորդը տեղի ունեցած են Երեւանի մէջ
1965ին եւ 1972ին: Երկու դասախօսու-
թիւններու նիւթերն ալ հրատարակուած
են առանձին գիրքերով:

Սորհուրդը իր գործունէութեամբ կը
նպաստէ նաեւ վարիչներու պատրաստու-
թեան: Վերջին տարիները գիտութեան
տարբեր ճիւղերու պատմութեան վերա -
բերող նիւթերով պաշտպանուած են դոկ-
տորայի կարգ մը աւարտաճառեր:

Ներկայիս Սորհուրդը նախապատրաս-
տական աշխատանքներ կը տանի 1976ին
Պաքուի մէջ տեղի ունենալից անդրկողմ-
նական համագումարին եւ գիտութեան
պատմութեան միջնադարին 15րդ համա-
գումարին մասնակցելու համար: Այս
վերջինը տեղի կ'ունենայ 1977ին՝ Էտին-
պուրի:

Հայաստանի Բնագիտութեան եւ Ար-
ուեստի պատմութեան Սորհուրդի յա-
ռաջիկայի հիմնական նպատակներէն մէկն
է ստեղծել գործեր այն գիտութիւններու
պատմութեան գծով, որոնց վերաբերեալ
առ ալժամ գոյութիւն չունին առանձին
երկրի եւ ապա՝ գոյութիւն ունեցող
բոլոր հրատարակութիւններու հիման վը-
րայ, տալ բնագիտութեան սկզբնաւոր -
ման եւ դարձացման ամբողջական պատ-
մութիւնը Հայաստանի մէջ մինչեւ խոր-
հրդայնացումը: Սորհ. Հայաստանի պատ-
մութիւնը նախատեսուած է տալ առաւ -
ձին հատորով, որ պիտի ընդգրկէ 60ամ-
եայ շրջան մը (1920-1980):

ցուցահանդէս մը, որ իր տեսակին մէջ,
առաջինն է Եւրոպայի մէջ: Արդարեւ,
1977 Մայիսին, Շաքապուրիկի դեղահին մէջ
է որ տեղի պիտի ունենայ այս ցուցա -
հանդէսը ուր հսկայ տարածութեան մը
եւ երեք յարկի վրայ (1800 քառակուսի
մետր) պիտի տեղանցէ Հայոց քաղաքա-
կրթութիւնը, 3000 տարիներու ընթաց -
քին:

«Յառաջ»ի խմբագրութեան տուած իր
այցելութեան ընթացքին, Տիկին էլիզա-
պէթ Պաուլըր շահեկան տեղեկութիւններ
տուած մեզի, որոնցմէ պարզուեցաւ թէ
ի՞նչ հսկայ աշխատանքի ձեռնարկած է
այս ազնիւ հայասէրը գլուխ հանելու նը-
ման ծաւալ ունեցող ձեռնարկ մը:
Ցուցահանդէսը կազմակերպուած է մի-
ասնաբար Աւստրիոյ կառավարութեան եւ
Սորհ. Միութեան կողմէ: Վիէնայի
խորհրդային դեսպանատունը 1976 Յուն-
ուրին տուած է իր կառավարութեան հա-
ւանութիւնը: Կը նախատեսուի որ եօթը
ամիսներու երկայնքին կէս միլիոն հոգի
պիտի այցելէ այս ցուցահանդէսը, որ
եղակի առիթ մըն է հայ արուեստի ծանո-
թացման համար: Թանկագին առարկա -
ներ, որոնք ապահովագրուած են քանի մը
հարիւր միլիոն աւստրիական շվիլինի, կը
տրուին Սորհ. Միութեան եւ գլխաւոր -
աբար Սորհ. Հայաստանի կողմէ: Նիւ-
թերը, որ պիտի ներկայացնեն 3000 տար-
ուան պատմութիւն մը, կը վերաբերին
պատմութեան, այբուբանին, գիրերուն,
գրականութեան, հեթանոսական եւ քրիս-
տոնական շրջաններուն Հայաստանի
մէջ, ճարտարապետութեան, քարաշի-
նութեան, ազգ. աւանդութեանց, հայ
մեծ դէմքերու եւ այսօրուան Հայաստա-
նի: Ցուցահանդէսը կ'ունենայ ուրա-
րական առարկաներ, հայկական պատ -
մական փաստաթուղթեր, լաւագործ,
գորգեր, յախճապակի, ձեռագրեր, մա-
կադրաք եւ նախապիւր գիրքեր: Ճոխ քա-
թաղի մը պիտի ներկայացնէ ցուցահան-
դէսը: Հոն պիտի տեսնուի նաեւ Հայաս-
տանի ներկայ բարգաւաճ շրջանը, անոր
գիտական, մշակութային, հետազոտա -
կան վերելքը:

Ցուցահանդէսին զուգընթաց պիտի ըը-
լան նուագահանդէսներ, համերգներ,
չարժանկարի ներկայացումներ եւ մար -
զական հանդիպումներ ալ պիտի կազմա-
կերպուին 1977 գարունէն առնու: Հայաս-
տանէն պիտի դան պարողներ, երգիչներ,
նկարիչներ, մարզիկներ, գիտնականներ,
գործիչներ եւ նոյնիսկ... խոհարարներ:

Քանի մը տողով, կրցանք միայն հա-
մառօտ պատկեր մը տալ ծրագրուած ձեռ-
նարկին մասին բայց այսքանէն ալ կը
պարզուի թէ ի՞նչ կարեւոր եւ անհրա -
ժեշտ աշխատանք է որ կը կատարուի Հա-
յոց քաղաքակրթութիւնը ծանօթացնելու
համար Արեւմուտքի: Եւ այս իսկ պատ-
ճառով է որ գործածեցինք ամենախրթա-
ցածականը, երբ ծանօթ է որ «Յառաջ»
շուրջ չէ նման ածականներու համար:

ՈՄԲ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱԿԱԴԵՄԻԱՑԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՐ

0

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադե-
միան գումարած է իր տարեկան ընդհ. -
ժողովը, որու ընթացքին քննութենէ ան-
ցուցած է 1975ի գիտական եւ կազմակեր-
պական գործունէութեան հիմնական ար-
դիւնները եւ Հանրապետութեան գիտ -
նականներու խումբին առջեւ դրուած
հարցերը: Ներկայ եղած են Համայնավար
կուսակցութեան Ա. քարտուղար Կարէն
Դեմիրճեան, նախագահ Բաբգէն Սարկի-
սով, Կարէն Դաւթեան, Գերասիմ Մար-
տիրոսեան, Լէոնիդ Ներսիսեան եւ ու -
րիշներ՝ իրրեւ անդամ նախագահութեան
կազմի:

Ժողովին բացումը կատարելով՝ Ակա-
դեմիայի նախագահը՝ Վիգոր Համբար-
ձումեան ըսած է. «Ինչերորդ հնգամեա-
կի տարիներուն, Հայաստանի Գիտու-
թիւններու Ակադեմիայի գիտական խում-
բերը մեծ յաջողութիւններ արձանագրե-
ցին հիմնական եւ կիրառական գիտու-
թիւններու կարգ մը մարդերէն ներս՝
բնագիտութեան, ուսողագիտութեան,
աստղաբնագիտութեան, տարրալուծու-
թեան, երկրաբանութեան, կենսաբանու-
թեան, հանրային գիտութիւններու գծով:
Ապա Ս. Բակունց՝ խօսելով ձեռք բեր-
ուած արդիւններու մասին, ըսած է որ
«անցած տարի Հայաստանի Գիտութիւն-
ներու Ակադեմիայի 30 հիմնարկները կը
մշակէին 447 նիւթ ընդգրկող 130 հարցեր:
54 գործեր նախապատրաստուած են գործ-
նականացնելու համար»:

Ժողովին ընթացքին՝ մտքերու փոխա -
նակութիւններէ ետք, տեղի ունեցած է
Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադե -
միայի պարգեւներու յանձնումը: Գիտու-
թեան մատուցած մեծ ծառայութիւնե-
րուն համար «մեծարման դիր» ստացած
են՝ Ակադ. Ս. Երեմեան եւ Բ. Փանար-
ջեան: «Արտաակազմի»ով կատարուող
ուած են Հ. Արցունց, Ս. Միրզոյեան, Վ.
Միրթաբեան, Գ. Սահակեան, Դոկտ. Է.
Պաշտոբեան եւ Ս. Սահակեան: «Գիտե-
սագիր» ստացած են խումբ մը գիտնա -
կաններ, որոնք 1975ին կատարած են յա-
ջող գիտահետազոտական գործ մը:

Ակադեմիայի ընդհ. ժողովին մէջ կարգ
մը գիտնականներ զեկուցումներ կարդա-
ցած են գիտական տարբեր հարցերու մա-
սին:

«ԵԱՌԱՋ» ԹԵՐԹՈՆԸ

(65)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՁԸ

Մեծ վեպ

Սիրայիմ, ընդամենն կեանքի

Ա. ՄԱՍ

— Զուտան, այս վայրկեանէն սկսեալ
այսու աշխարհի մէջ առանձին չես մնա-
ցած, գիտցած եղի որ դուն եղբայր մը
ունի, ես: Մայրս արդէն քեզ իմ աղ-
ջիկ կոչած է, ուրեմն իմ քոյր ես: Գնա՛
ձուտան, գնա՛ քոյր իմ, դուն ալ գնա՛,
Սքալապրինո, վազէ՛ք եւ դիս առանձին
ձգեցէք, առանձին ձգեցէք որ հոգիիս խո-
րը ինչեւի՞ ճանչնամ այն նոր մարդը որ
իմ մէջն արթնացաւ վրայ է...
Երբ ձուտան եւ Սքալապրինո դուրս

եկան, Ռոլան խոհանոցին մէջ անկիւնը
քաշուելով նստաւ եւ գլուխը երկու ձեռ-
քերուն մէջ առնելով, աչքերը փակած,
սուզուեցաւ դէպի այն անդունդը որ իր
հոգիին խորը բացուած էր...:

Գանկի մը տակ փոթորիկ...:

ՕԼԻՎՈԼՈ ԿՂՋԻՆ ՊԱՐՏԵՁԸ

Գիշերը, մինչեւ լոյս, Ռոլան իր ատե-
լութեան ու վրէժխնդրութեան հետ գլուխ
գլխի ապրելէ յետոյ, յաջորդ օրը, վեր-
ջապէս յոյսի ու կեանքի ստուերին բա-
րեւ տուած:

Կամօք կամօք, իր դառն մտածում -
ները տարբեր մարդի մը մէջ մտած էին,
եւ ի վերջոյ եկած կանգ առած էին իր
սիրելիին պատկերին առջեւ, որ յաղթա-
կանօրէն դարձեալ կուգար կը գրաւէր իր
հոգին:

Մինչեւ իրիկուն Լէոնորի վրայ մտա-
ծեց եւ երբ գիշերը ժամը տասնութէն
դարկաւ, Ռոլան ջունքին նոր արթնցող
մարդու մը պէս ինքզինքին դալով յա-
նարձ ետին դարձաւ եւ խօսքը Սքալապ-
րինոյի ուղղելով ըսաւ.

— Ես դուրս պիտի ելլեմ, դուն հոս
ինծի սպասէ:

— Ես ալ հետդ պիտի գամ, տէր իմ:

— Ոչ, մի գար: Երթալիք տեղս առան-
ձին այցելել կ'ուզեմ:

— Բայց այս վիճակին մէջ դուրս չէ՞ք
կրնար ելլել տէր իմ, միջամտեց ձուա-
նա: Հայրը հարկը քայլ առած, լրտես-
ները ձեզ պիտի ճանչնան:

Զուտան իրաւունք ունէր: Ռոլանի մազն
ու մօրուը երկարած էին, վրան գլուխը
անխնամ ու պատառոտուն... բանտէն
փախած թիպապարտի մը կը նմանէր:

— Նստեցէք պարոն, նստեցէք որ վրա-
նիդ - գլուխնիդ քիչ մը շտկեմ - շտկու-
տեմ, ըսաւ ձուտան:

Եւ միկրտ մը առնելով, Ռոլանի մազն
ու մօրուը կտրեց, յետոյ մազերը լաւ
մը սանտրեց: Տասը վայրկեանի մէջ թիպ-
պարտը մարդու կերպարանք առաւ:

— Աս ալ Նիւորի զգեստն է, ըսաւ.
Զուտան դարակ մը քանակով եւ մէջէն
ձեռք մը զգեստ քաշելով: Ո՞նց՞ տղայ,
անցեալ տարի մեռաւ:

— Նիւոն ո՞վ է, հարցուց Ռոլան:

— Ընկերներէս մէկը, պատասխանեց
Սքալապրինո: Օլիվոլո կղզիին քարա -
փին վրայ ասիէ վեց տարի առաջ քեզ
տեսնող եւ կծիկը դնողներէն մէկը:

Քանի մը վայրկեանի մէջ Ռոլան նա-
ւաստիի զգեստներուն մէջ անճանաչիկ
դարձաւ:

Երբ ձուտան բարեկէլ յետոյ փողոց
եկաւ, նախ սա հարցումը ըրաւ ինքզին-
քին.

— Ի՞նչպէս եւ ինչո՞ւ ճանտուլոն պե-

տական աւագ հաւատաքնիչ եղած է:
Ե՞րբ եւ ինչո՞ւ Ֆոքսբրին իր պաշտօնը
Լէոնորի հօրը յանձնած է: Քանի որ Լէո-
նորի հայրը աւագ հաւատաքնիչ եղած
էր, ինչո՞ւ իր ազդեցութիւնը չգործա -
ծեց զիս ազատելու համար: Այս հար-
ցումներուն պատասխանները միայն Լէո-
նորէն կրնամ ստանալ: Հիմա թէ՛ք զիս
տեսնելու ըլլայ, արդեօք որքա՞ն պիտի
ուրախանայ: Անշուշտ ինքն ալ ինծի չափ
տառապեցաւ: Ո՞նց՞ Լէոնոր, իմ պաշտե-
լի Լէոնորս: Հիմա արդեօք ի՞նչ եղած է,
արդեօք զինքը ողջ պիտի դառնե՞մ:

Կղզիին քարափին վրայ ոտքը ցամաք
դրած միջոցին այս հարցումները կ'ուզ-
դէր ան ինքզինքին եւ փութկոտ քայլե-
րով կը մօտենար ճանտուլոյ տան պար-
տէզին...:

— Ահա փոքրիկ դուռը, քանի՞ քանի
անգամներ մտած եմ հոսից ներս, մուը -
տաց ան պարտէզին դրան առջեւ կանգ
առնելով:

Յուզումը պարտկելու համար շունչ
առնելէ յետոյ, պարտէզէն ներս մտաւ:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՐՈ

(Շար.)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պ. Մկրտիչ Աւետիսեան իր կնոջ մահուան Երդ. տարեկիցին առթիւ 100 ֆր- կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱՎԱՆԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԻ.— Մարկոս Նազարեան եւ զաւակները՝ Ժորժ, Ժիրար եւ կինը, Պ. Վահէ Մարթայեան եւ կինը (ծնեալ Քէչեան, Պոլիս), այլի Տիկ. Հայկանոյշ Գուլումճեան եւ զաւակները, այլի Տիկին Ազատուհի Տիրատուրեան, Պ. Թադէոր Տիրատուրեան, զաւակներն ու թոռները իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով, ծաղիկներով ու փոխան ծաղիկապաւիկ նուէրներով ազգային հաստատութեանց, մասնակից եղան իրենց սուգին՝ սիրեցեալ Տիկին ՆԱԶԵՆԻ ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ (ծնեալ Քէչեան, Ակն) մահուան առթիւ եւ նոյն առթիւ Պ. Նազարեան 50 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ

ՄԱՆՇԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՅԻ ՕԴԱՓՈՒՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

14, Մէք-Օմարիմ-տէ-Փէրթ

Մեկնում Շաբաթ Մայիս 1, ժամը 7ին ժամադրաւար Սըուար Մոնթոլոն, Մէք-րո Բատէ: Վերադարձ Կիրակի Մայիս 2, ժամը 23ի առեւտրը:

Օթորառով այցելութիւններ համաշխարհային Բ. պատերազմի Նորմանտիի ցամաքահանման տեսարժան վայրերը:

Սովորական ճոխ սեզան երկու օրուան ընթացքին — շամփուրով խորոված, կասկարած ձուկ, եւայլն:

Արձանագրուել Կարմիր խաչակիրներու մօտ կամ հեռագրել 985-36-53:

Մարքեթու մասնակցութիւն 180 ֆր.:

Ի ՆՊԱՏՏ
ՄԱՐՍԷՅԻ
ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՅԱՆԿ ԻԹ

Յովհ. Վարժապետեանի հոգ. քառասունքին առթիւ՝ այլի Տիկ. Երանուհի Վարժապետեան, Տէր եւ Տիկ. Մամաս (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Մինասեան (Ռոան) 200ական, այլի Տիկ. Մերուպէ ժամկոչեան (Լիոն), այլի Տիկ. Գուլաքսըղեան 100ական, Տիկ. Ն. Աւագեան 50, Տիկ. Ն. Արզումանեան 20: Ի յիշատակ Յարութիւն Նիկողոսեանի՝ Տէր եւ Տիկ. Ռ. Սարաճեան, Պ. Կ. Տէրաթեան, Տէր եւ Տիկ. Արամ Տէրաթեան 20ական, Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէ (Մարտէյլ) 100, Պ. Երանուհի Տօրումեան, Հ. Յ. Դ. Շաւարշ Միսաքեան խումբ 50ական: Ի յիշատակ Ս. Մինասեանի՝ Պ. Գրիգոր Թիւթիկեան 10: Կարօ Տէրաթեանի յիշատակին՝ Պ. Ժ. Տէրաթեան 50, Տիկ. Ա. Աղաբեան 10: Մարի Մէլէճեանի յիշատակին՝ Տիկ. Թագուհի Գուլումեան 100:

Գումար	1300
Նախկին գումար	143.580
Ընդհ. գումար	144.880

COSTA-BRAVA

DIRECTION ARMENIENNE
Spécialités franco - espagnoles

La paella — les calamars farcis — la zarzuela

13, Rue de Valenciennes

75010 PARIS

Tél. : 607-54-65

Fermé le Lundi

MELINE et DANIEL

VOUS ATTENDENT

Ա Պ Ր Ի Լ Ե Ա Ն Ո Փ Ե Կ Ո Ջ Ո Ւ Մ

ՓԱՐԻՋԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հայ Երեւ Յարանաւորութեանց Պետքուն

Մասնակցութեամբ

Բոլոր Ազգային Կազմակերպութիւններու

Շաբաթ, Ապրիլ 24 երեկոյեան ժամը 20.30ին՝ Սալ Փլէյէլ - Մեթրօ Թերն կամ Էթուալ, 252 Փօպուր Սէնթ Հոնորէ:

Հոգեհանգստեան Ս. Պատարագ՝ ժամը 15ին, Փարիզի Հայոց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

Բոցի արծարծում եւ այց Անձանթ Զինուորի շիրմին՝ ժամը 18ին:

Կիրակի, Ապրիլ 25 Հոգեհանգստեան Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի նաեւ Փարիզի Նոթր Դամ Մայր Տաճարին մէջ:

Մանրամասնութիւններ՝ յաջորդիւ:

ARMÉNIE 1976

Départs chaque mois :

du 8 Mai au 22 Mai
du 12 Juin au 26 Juin
du 10 Juillet au 24 Juillet
du 6 Août au 21 Août
du 22 Septembre au 6 Octobre
du 23 Octobre au 6 Novembre
du 22 Décembre au 3 Janvier 1977

à partir de 2680 fr.

Pour les jeunes de 16 à 35 ans (2 voyages)

du 24 Juillet au 7 Août
du 16 Août au 30 Août

Renseignements et Inscriptions

A PARIS

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

A LYON

Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Licence Voyages : A. 721.

Ա.Ի.Ա.Գ. ՇԱԲԱԹ
ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ՄԱՐՍԷՅԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ
ՄԱՅՐ ԵԿԵԼԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի. — Յիշատակ Ընթրեաց Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը Տին, Ընթրեաց Սուրբ Պատարագ՝ ժամը 10ին: Ոտնուայ՝ ժամը 16ին, խաւարում՝ 1930: Աւագ Ուրբաթ, ժամը 19.30ին Յիշատակ Զարչարանաց եւ խաչելութեան, Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ
ՓԱՐԻՋ

Աւագ Հինգշաբթի, Յիշատակ Ընթրեաց Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը Տին, Ընթրեաց Սուրբ Պատարագ՝ ժամը 10ին: Ոտնուայ՝ ժամը 16ին, խաւարում՝ 1930: Աւագ Ուրբաթ, ժամը 19.30ին Յիշատակ Զարչարանաց եւ խաչելութեան, Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԷՌՈՆ

Աւագ Հինգշաբթի. — Ս. Պատարագ ժամը՝ 10, Ոտնուայ 15, խաւարում 19.30

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱԿՈՐԻՉ
ՎԱՆԱՍ

Աւագ Հինգշաբթի. — ժամերգութիւն Տին, Հաղորդութեան պատարագ 12ին, Ոտնուայ 18ին, խաւարում 20.30ին:

Ս. ԺԵՐՈՍ — Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ

Աւագ Հինգշաբթի. — Յիշատակ Ընթրեաց, մանուկներու հաղորդութիւն 9ին, ճաշի պատարագ 10, Ոտնուայ 17, խաւարում 20.30ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱԿՈՐԻՉ
ՊՈՍՈՆ

Աւագ Հինգշաբթի, Յիշատակ Ընթրեաց 8.30, պատարագ 10.30ին, Ոտնուայ 16, խաւարում 19:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՕՐԸ

ՄԱՅԻՍ 9ԻՆ

Imprimé sur les PresSES

DU JOURNAL «HARATCH»

83,rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ
Ս. ԽԱՅ — Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ
ՄԱՅՐ ԵԿԵԼԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Աւագ Ուրբաթ. — ժամը 18ին ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչի:

Աւագ Շաբաթ. — ժամը 17ին ժամերգութիւն եւ ճաշնաւոր պատարագ:

Զատիկ. — ժամը 11ին հանդիսաւոր Ս. Պատարագ:

Ապրիլ 19 երկուշաբթի. — Օր Մեռելոյ ժամը 11ին ճաշնաւոր Ս. Պատարագ եւ պաշտօն հոգեհանգստեան:

Կիրակի 25 Ապրիլ. — Նոր Կիրակի, ճաշնաւոր պատարագ Ի յիշատակ Ապրիլեան Նահատակներուն Նոթր - Դամ Մայր Տաճարին մէջ ժամը 16ին. խօսք կ'ունեն Գեղար. Փէյրիլ՝ օգնական Եպիսկոպոս Փարիզի:

ՊՈՒԼՎ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ

Հին ԳԵՄԱՐԻ, ժամերգութիւն 8.30ին, պատարագ 10ին, մանուկներու հաղորդութիւն, Ոտնուայ 17ին, խաւարում 19: ՈՒՐԲԱԹ, յիշատակ Զարչարանաց Թաղման կարգ 17:

ՍԷՆ ԼՈՒ ԵՒ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿԻՐԻ

Հին ԳԵՄԱՐԻ, Յիշատակ Ընթրեաց, ՍԷՆ ԼՈՒ՝ Ոտնուայ ժամը 17ին խաւարում 20.30ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Թաղման, ՍԷՆ Մարկիւրի ժամը 17ին, ՍԷՆ ԼՈՒ՝ 18ին:

Ս. ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԵՍՍ

Հինգշաբթի, Յիշատակ Ընթրեաց, հաղորդութիւն աշակերտներու եւ փոքրեւոր 9ին ճաշի ժամերգութիւն 11, Ոտնուայ 17, խաւարում 20:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՅ
ԱՆՆՈՒՎԻԼ

Հինգշաբթի. — Ընթրեաց պատարագ 11 Ոտնուայ 16, խաւարում 20.30ին:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Հինգշաբթի. — Ոտնուայ ժամը 16.30, խաւարում 20:

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵՅՕ - ԲԱՇԱՆ. — Հ. Յ. Դ. Արժիւ խումբի ժողովը այս Զորեղաթի (Ապրիլ 14) ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ Պանէյօ - Բաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, այս Զորեղաթի, Ապրիլ 14, ժամը 20.30ին Տիկ. Գարաօղանեանի բնակարանը, 22 սիւ լա-վուաքիէ, Բաշան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԵՑԷՐ
ԳԱՐՆԱՆ, ԱՄՐԱՆ ՈՒ ԱՇՈՒՆԻՆ

TRANSTOURS organise

Բ. Բամբուրդուքիւն՝ ՅՈՒԼԻՍ 10ԷՆ 25 ԼԵՆԻՆԿՐԱՍ - ՄՈՍԿՈՒՍ - ԵՐԵՒԱՆ
գին՝ 2900 ֆրանկ

1976 ՕԳՈՍՏՈՍ 6ԷՆ 21, ՄՈՍԿՈՒՍ - ԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2900 ֆրանկ

1976 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 10ԷՆ 25 — ՄՈՍԿՈՒՍ-ԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2850 ֆ.

1976 ՀՈԿՏ. 8ԷՆ 23 — ՄՈՍԿՈՒՍ-ԵՐԵՒԱՆ — Գին՝ 2450 ֆրանկ

ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ Ե ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ ԱՌԱՆՁԻՆ ԽՈՒՄԲԵՐ՝ ՄԱՐՍԷՅԻՆ ՄԱՐՍԷՅԻ
Երբուդարձ օգնաւով: «Արմենիա»-ի կամ «Անի»-ի մէջ, առաջին կարգի ապա-սարկութեամբ:

Կը գործադրուի հայրենի տեսարժան վայրերու այցելութեան լրիւ յայտագիրը

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 rue du 4Septembre — 75002 PARIS — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է ներկայանալ Կ. ՈՒՆՁԵԱՆԻ, ամէն երեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ
ետը ժամը 15ին 18:

ՄԱՐՍԷՅԻ՝ դիմել 2. ԱԼԻԲԱՆԵԱՆԻ՝

11, rue du Bassin — SAINT-JULIEN — Tél. 93-04-90 et 08-31-55

ՎԱՆԱՍ՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ —ԱԼԵՔՍԱՆԻ՝ դիմել Թ. ՊՈՅԱԶԵԱՆԻ

Fonds A.R.A.M

ՁՈՐԵՔՇԱՐԹԻ
ԱՊՐԻԼ
14
MERCREDI
14 AVRIL
1976

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

LE NUMERO 1,20 F.
SUIVANT — ԹԻԻ 13-565

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.565

ՕՐՈՒՆ ԽՕՍԷԸ
ՃԵՄԱԼ ՓԱՇԱ
ՀԱՅԱՍՏԵՐ ԵՐ
0
Բ.

ՊՈԼՍՈՑ ԶԻՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐԻՉ

ՕՐՈՒՆ
ԴԵՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԸ
ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԵՉ
0

ԵՐԿՈՒՇԱՐԹԻ ՕՐԸ՝ 45 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒՍ

Պոլսոյ գերնուորական կառավարիչ ձէ-
նայ պէջի առաջին դործն եղաւ պաշար-
ւան վիճակ յայտարարել եւ խիստ հա-
պալելի ենթադրել մամուլը: Գործի գը-
րուի անցնելէ քանի մը ժամ վերջ հրա-
ւանագիր մը ուղղեց թերթերուն՝ արգի-
նելով որեւէ ակնարկութիւն այդ օրուան
գլխաւորուն (Իթիհատի պետական հար-
ուածք): Մենք, որ իբրեւ ակնաւորու
անարմանօրէն նկարագրելի էինք ան -
քաղաքները եւ շարքի տուած մեր խըմ-
բարած թերթին մէջ, գիշերուան այդ
խառն ստիպուեցանք ցրուել տալ շար-
քած հինգ երկար սիւնակներու գիրքերը
էջիկի մէկիկի եւ նոր նիւթ խմբագրել
էթակ մինչեւ ուշ տուն եւ շարքի տալ,
առաւան որոշ ժամուն հասցնելու հա -
մար թերթը:

Այս ու սարսափի մթնոլորտ մը ստեղ-
նեց ձէմալ պէյ մայրաքաղաքին մէջ, ուր
պատերազմական տեսնները տեսնողս
գործունէութեան լծուեցան անմիջապէս
ձգելու համար ընդդիմադիր տարրերը,
որոնք բաւական պարտք էին: Աստի
1913 Յունիս 15ին Պաշտօնի հրապար-
ակ անկիւնը սպաննեցին մեծ-եպարքոս
Մեծուտ Շէվքէթ փաշան: Չերքակալ -
ուեցան Թօփալ Թէվֆիք եւ ընկերները,
իւրաքանչիւր Տամատ Սալիֆ փաշա:

Իբրեւ սպաննիչ ու մեղաւոր ի ներկա-
թիւն մահուան դատապարտուեցան
13 հոգի, որոնք կախուեցան Պաշտօնի
հրապարակին վրայ:

Կախուածներու լուսանկարները հայ
լուսանկարիչի մը քաշել տալով հրատա-
րակեցինք մեր թերթին մէջ: Նոյն օրը
ձէմալ պէյ փակել տուաւ բոլոր այն թեր-
թերը, որոնք լուսանկար հրատարակել
էին: Այս կարգէն էին երկու հայերէն
օրաթերթեր՝ Ժամանակ եւ Մանգուլէի
Երթար: Նոր թերթ հրատարակելու հա-
մար 500 ոսկի երաշխաւորագին պէտք էր
վճարել: Ժամանակ վճարեց անմիջապէս
եւ յաջողօրէն օրն իսկ թերթը սկսաւ: Հրա-
տարակուի Լեւոնապաշտն անունով: Մամ -
ուալ, որուն խմբագրապետն էր Երուսաղեմ
Տէր - Արքեպիսկոպոս, ի վիճակի չէր վճա-
րելու երաշխաւորագիրը: Ընդմիջտ փակ-
ուեցաւ չորհրդի ձէմալի:

Պաշտօնական պատերազմի աղետալի
վախճանը, եւրոպական Թուրքիոյ դրա -
ւած մինչեւ արեւելեան Թրակիա, կատ-
արուելի էր Թուրքերը: Օսմանեան կայս-
րութեան անգամահատումը օրակարգի
վրայ էր դրուած:

Հայերն ալ հրապարակ հանած էին
Պաշտօնի դաշնագրին 61րդ յօդուածը եւ
Բաբելոնի դուռը կը պահանջէին: Գէորգ Ե.
Սուրբանեցի կաթողիկոս Աղապիւն Պատ-
ուիրակութեան նախագահ նշանակած էր
Պոլսո Նուպար փաշան, պաշտօն տալով
անոր Հայկական Հարցը հետապնդել եւ
բաշխուել վեց մեծ Պետութեանց մօտ:
Պոլսոյ մէջ Ջաւէն պատրիարք եւ Աղ-
ղայի ժողովը տէր էին կանչուած Հայ-
կան Դատին: Գրեգոր Զօհրապ եւ Տի-
րան երկուսն յանուն Հայութեան բա -
նակցութիւններ կը վարէին Պոլսոյ ու-
սական եւ զերմանական զեսպաններուն
հետ, որոնք երաշխաւոր վեց Պետու -
նեք էին պատրաստել Բաբելոնի դուռն -
բուն նոր ծրագիր մը: Խմբագրութիւնը

լու համար սուրիական, ֆրանսական եւ
ամերիկեան նախաձեռնութիւնը, վերջ -
նական կարգադրութեան մը: Ամէն պա -
րագայի մէջ, ձախերը Արաբական Լիկա-
յի միջամտութեան դիմած են, բողոքե-
լով սուրիական զօրքին Լիբանան մուտ -
քին: Ասիկա այլեւս կասկած չի վերցնել
եւ արդէն Սուրիոյ նախագահը յայտարար -
արած է Երկուշաբթի. «Սուրիացիք,
բրիտանեայ եւ մահմեդական պատրաստ
են Լիբանան մտնելու, պաշտպանելու հա-
մար բոլոր ճնշումները առանց կրօնքի
խտրութեան»: Նախագահ Ասատ, Երեք-
շաբթի օր պիտի ընդունէր ֆրանսացի բա-
նագնացը՝ Կորս: Ճումպլաթ «հազարաւոր
հնչեցուցած է» եւ դիմած կրօնական թէ
քաղաքական զեկավարներու որպէսզի
զրուցանեն Սուրիան: Խօսած է նոյնիսկ
խորհրդային ղեկավար Սոլտաթովի որ -
պէսզի «զսպէ» Սուրիան: Բայց կը թուի
թէ Ամերիկացիք, համակերպած են այդ
միջամտութեան (կրնայ ըլլալ նոյնիսկ,
որ մատ ունին անոր մէջ) քանի Հեբրէյ
Թրակիան, Երեքշաբթի օր «Սուրիան Լի-
բանանի մէջ» յօդուածով մը կը վերլուծէ
կացութիւնը եւ կ'եզրակացնէ որ եթէ
Սուրիա իր միջամտութեամբ ձեռով մը
իր մշտական հեղինակութիւնը պիտի տա-
րածէ Լիբանանի վրայ, կամ այդ հեղի-
նակութիւնը օգտագործէ Բարսէյի դէմ
կամ արաբական հաւաքականութեան
ներս, «նուազ վտանգաւոր կը թուի», քան
ներկայ սպանդին շարունակութիւնը:
Յօդուածագիրը քնն մըն ալ պատմութիւն
կ'ընէ եւ Օսմանեան կայսրութեան օրերը
կը յիշէ, ըսելու համար նաեւ թէ Սու-
րիա բոլորովին չէ հրաժարած իր «բաղ-
ձանքներէն» Լիբանանի վրայ:

Գրեթէ ապահով էր թէ այսօր - վաղը
Ֆրէնսիէ պիտի վաւերացնէ սահմանա -
դրական բարեփոխումը: Կ'ըսուի նոյնիսկ
թէ Շամուն ալ կրնայ թեկնածու ըլլալ:

Քանի մը տղով

Լիփ վերջնապէս անանկացաւ եւ տնօ-
րէնը հաշուեկշիւը յանձնեց Առեւտուրի
առեւտին, Երեքշաբթի օր:

ՀԱՄԱԼԱՍՏԱՆԱԿԱՆ գործադուր կը
շարունակուի եւ Տիկին Սօնիէ - Մէյթէ
կրկնեց որ բարեփոխումը (որու դէմ է
բողոքը) չի կրնար այլեւս խնդրոյ առա-
կալ ըլլալ:

ՆԻԿՈՍԻՈՑ ամերիկեան ղեկավարաւոր
առջեւ երեք հազար յոյն - Կիպրացիներ
ցոյց ըրած են բուռն բողոք բարձրացնե-
լով թուրքաւարներին պաշտպանու -
թեան համաձայնագրին դէմ, որ ստո -
րագրուած էր վերջերս՝ Ուաշինկթըն:
Յուցարարները արտասուածքեր ունենալով
ցրուած են՝ քանդելէ ետք ամերիկեան
ղեկավարաւոր շուրջ դրուած պաշտպա -
նողական պատնէշները, եւ հսկայ միաս -
նեք հասցնելով ղեկավարաւոր, յիշեցնե -
լով 1974 Օգոստոսի այն օրը երբ սպան -
նուեցաւ ամերիկացի ղեկավարը: Վեց ցու -
ցարար վիրաւորուած են: Յուցարար -
աւանդները վրայ դրուած էր: «Բիսինկէր
կը վարձատրէ Կիպրոսի ժողովուրդին
թուրք ոճրագործները», «Բիսինկէր ոճ -
րագործ», «Արդարութիւն կ'ուզենք եւ
զաղթականներու վերադարձը իրենց տու -
ները»:

ԱԹԷՆՔ ԵՒ ՈՒԱՇԻՆԿԹՈՆ համաձայ -
նութեան մը եկած են Յունաստանի ամե-
րիկեան կայաններու շուրջ: Լաւատեղեակ
պրիւրներու համաձայն, Ամերիկացիք
որոնք չորս տարուան վրայ 500 միլիոն
տոլար կուտային ցարդ Յունաստանի, 225
միլիոն ալ պիտի աւելցնեն «հաւասար -
ակշիւնը» համար Թուրքիոյ իրենց
տուածը... Կ'ըսուի թէ ամերիկեան ե -
րաշխաւորութիւն մըն ալ ձեռք պիտի
ձգուի ապահովելու համար Թուրքիոյ հետ
յունական սահմաններու անբռնարար -
ելութիւնը:

Արիիկ Միախաւ
Հայաստան կը մեկնի
0

Թերթիս տնօրէնուիին բացառաբար եր-
կու շաբաթ կը բացակայի, Հայաստան
կատարելիք իր նամբորդութեան առթիւ
(Ապրիլ 16 - Մայիս 1):
Միւրթիւններէ, կազմակերպութիւն -
ներէ քէ անհատներէ կը խնդրուի այդ
շրջանին քերթին դրկել միայն ՍՏԻՊՈ -
ՂԱԿԱՆ բնոյթ ունեցող ազգի կամ գրու-
թիւններ:
Շնորհակալութեամբ
ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԵՐՏԻՉ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնիսթէս, Ապրիլ 6-8)

ԳՈՐԳԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ
Երեւանի «Հայկորդ» գործատունը, այս
տարուան սկիզբէն ի վեր, առեւտրական
կազմակերպութիւններ եւ արտասահման-
եան երկիրներ դրկած է 237 հազար 700
մեթր ձեռագործ զօրք եւ զօրքագործա-
կան արտադրութիւն: Ներգալիս գործա-
տունը ձեռնամուկ եղած է արտադրելու
չորս նոր տեսակի զօրքեր:

×

ՀԱՅԿ. ՀԱՆՐԱՊԵՏԱՐԱՆԻ Բ. ՀԱՏՈՐԸ

Տպարան յանձնուած է հայկական խոր-
հրդային Հանրագիտարանի երկրորդ հա-
տորը, որ կամպուսէ Ա. գիւղով առաջին
հատորին մէջ չտեղաւորուած «Արդի -
տի»էն «Աֆրոդիտէ» յօդուածները, Բ
գիրը ամբողջութեամբ եւ Գէն 600 յօդ-
ուած՝ շուրջ 3800 Հանրագիտարանի յօդ-
ուած, ինչպէս նաեւ շուրջ 2200 պատկե-
րագրութեամբ՝ քարտէզներ եւ այլ նկար -
ներ: Երեւանի Յակոբ Մեղապարտ բաղ-
ձագրութեան ձեռնարկութիւնը արդէն
սկսած է առաջին նիւթերու տպագրու -
թիւնը, իսկ պատկերագրութեանը կը
տպագրուին Մոսկուա եւ Մինսկ: Այս
առթիւ, Հանրագիտարանի գլխաւոր խըմ-
բագիրը՝ Փրոֆ. Արէլ Սիմոնեան, հետեւ-
եալը ըսած է Արմէնիսթէսի թղթակցին.
«Թէեւ հայ իրականութեան մէջ 18րդ դա-
րու կէսէն սկսած մօտ տասը անգամ հան-
րագիտարան ստեղծելու փորձ եղած է
վենետիկ, Կ. Պոլիս եւ Թիֆլիս, բայց ի
վերջոյ դադարած է: Խորհ. Հայաստանի
կառավարութեան որոշումով՝ սկսաւ նոր
Հանրագիտարանի ստեղծումը, որու յա -
ջողութեան դրաւականն է անդրանիկ հա-
տորը: Երբ 1974ին լոյս տեսաւ Հանրա-
գիտարանի առաջին հատորը, 80 հազար
տպաքանակը անմիջապէս սպառեցաւ, եւ
ընդառաջելով ընթերցողներու պահանջ -
ներուն անոր տպաքանակը աւելցաւ քսան
հազարով եւս: Հարիւր հազար օրինակ՝
նման քան տեսնուած չէ հայ գրքի պատ-
մութեան մէջ»: Հայկական Հանրագիտա-
րանի ստեղծագործական խումբը, որ կը
գլխավորէ Ալադ. Վիքթոր Համբարձում-
եան, այժմ կ'աշխատի յաջորդ հատոր -
ներու վրայ: Արդէն պատրաստ է եւ չու-
տով տպագրութեան կը յանձնուի Գ. հա-
տորը, իսկ մինչեւ տարեկանը՝ Դ. հա-
տորը: Աւարտած է ամբողջ Հանրագիտա-
րանի՝ ներառեալ Ժ. հատորի, այբբե-
նական բառացանկը, միաժամանակ կը
պատրաստուի անձնանուններու բառա -
ցանկ:

Fonds A.R.A.M

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ 1976...

Ա Ն Գ Ա Ր Ա

Ս Ե Ր Ա Ս Տ Ի Ա

Է Ր Զ Ր ՈՒ Մ

Անդարայէն մինչեւ էրզրում երկարող ճամբան, կ'անցնէր կապաղովկեան բարձրաւանդակներէն եւ Արեւմտեան Հայաստանի անդնդախոր լեռնաշղթաներէն: Զուտ, յաճախ վսեմ, առանձնութեան եւ խոկումի հրաշքով այս ճանապարհը, ուսկից հին ժամանակներու ամենամեծ կարաւաններն անցեր են, փոքր Ասիան Պարսկաստանի միացնող մայրուղին էր:

Անդարայէն Երզրում (չուրջ երեք ժամուան ճամբայ) ցամաք անդաստան մըն է, մաշած լեռներով չընկալուած:

Երզրումէն Սեբաստիա (երկու ժամէն քիչ մը աւելի) ստիպական Գատիկի մը, մութ բլուրներու տողանցը:

Սեբաստիայէն Երզնկա (երեքուկէս ժամ), Երզնկայէն էրզրում (չուրջ երկու ժամ 45 վայրկեան) բաւական զանազան եւ յաճախ վիթխարի եւ վսեմաշուք լեռներու շարք մը բարձրադիր կատարներով:

ԵՌԶՐԱՍ

Անդարայէն դէպի Սեբաստիա գրեթէ կէս ճամբուն վրայ կը գտնուի, որպէս կարեւոր կեդրոն, շուրջ 30-000 բնակչութեամբ, հիմնուած 18րդ դարուն:

Մինչեւ եղեռն, քաղաքին կէսը բաղկացած էր Հայերէ (20-000) վրայ 10-000) որոնք կը զբաղէին վաճառականութեամբ եւ այլ արհեստներով. ունէին եկեղեցիներ եւ երեք վարժարան (մայր վարժարան, Վահանեան եւ Պողոսեան) 832 աշակերտներով:

Երզրումի նահանգին մէջ կային 42 հայկական գիւղեր, հայախօս, իրենց յատուկ գաւառաբարձութեամբ, անոնցմէ մէկ երրորդը օժտուած էր վարժարաններով եւ 40 եկեղեցիներով:

Երզրումի եւ շրջանի Հայերը ամբողջութեամբ գաղթած են Կէմէրէքէն եւ Սեբաստիայ նահանգի այլ գիւղերէ:

Շատ հետաքրքրական էր հայ մաշած գործներու (բոշանքներ) գոյութիւնը Երզրումի գաւառին մէջ, թափառաշրջիկ եւ անդատական, ցնցողի հագուստներով, չարքա՛լ որոնց հարստութիւնը ընդհանրապէս չուրէր:

Կիւնքն ու հարեքը աւելի տոկուն, համբերատար եւ հնազանդ էին, ըստ եւրոպացի ճամբորդներու, քան թափառա-

կան քիւնքն կիւնքն: Այսօր Երզրումի եւ իր գաւառին մէջ չէք կրնար, առանց յուզումի, շատերուն աչքերուն մէջ, հայ արիւնի հետքեր չտեսնել...

ԹՈՒՔԱՏ ԿԱՄ ԵՒԿՈՒԿԱ

Երզրումէն 38 հազարամետր դէպի հիւսիս հիթիթական տալուորիչ աւերակներ կան Պողազքալէ կոչուած գիւղին մօտ: Աւելի արեւելք Ալիշար Հիւլիւք, նախապատմական աւերակներով: Այնուհետեւ 139 հազարամետր վրայ մինչեւ Երզրում գէլի ոչինչ ուշադրութեան կը դարձնէ: Դէպի Սեբաստիա իմ ճամբուն վրայ, փոքրիկ շէնք մը կը կատարեմ, հիւսիսային կողմէ, ծանօթանալու երբեմնի հայկեղորոն Թոքատի եւ Ամալիայի:

Երզնկա (Թոքատ) Երզրումէն շուրջ 60 հզմետր. հիւսիս կ'իյնայ. ճամբան հաճախ է եւ կարապատ. լեռներու եւ ձորերու մէջերէն անցնելով սքանչելի տեսարաններ կը պարզէ ամէն անկիւնադարձին: Գլխաւոր երկու բարձունքներ պէտք է յաղթահարել մին 1648 մետր, եւ միւսը 1-150 մետր:

Քաղաքը գետեղուած է զոյգ բլուրներու միջեւ որոնցմէ մէկուն վրայ կառուցուած է բերդը եւ բերդաքաղաքը:

Թոքատ ունի 38 հազար բնակիչ: Անցեալի Տաղիմոն ամրոցն էր, որ պոնտական Կոմանայի մուտքը կը պաշտպանէր գրաւուած նախ Պարսիկներէ եւ ապա Մակեդոնացիներէ, Հռոմայեցիներու տիրապետութեան ատեն Պոնտոսի կարեւորագոյն կեդրոններէն մին էր, որ բնակչական շրջանին մոռացութեան մատնուեցաւ:

Սելուքներու գրաւումով աւելի արժէք ստացաւ քան Կոմանա, ապա ինկաւ Մոնկոլներու եւ Օսմանցիներու ձեռքը (14րդ դար):

Բերդաքաղաքը շատ հին է. Սելուքներու Օսմանցիները զայն ձեռնարկեցին 28 աշտարակներով բլուրն ալ աւերակ:

Կը կարծուի թէ Թոքատ աղաւաղումն է Երզրումի անունին որ մայրն էր Թէս դոս կայսրին:

Մասնաւորապէս ըլլալով Բարձր Հայքի, բազմաթիւ անդամներ գրաւուած է հայ

թաղաւորներէ, Մեծն Արապէսէն սկսեալ:

Մինչեւ կոտորածի շարաշուք թուա - կանը, Երզնկա ունէր 30-000 բնակիչ, որոնցմէ 9-000 հայ առաքելական, 1300 կաթողիկէ եւ 150 բողոքական: Հայերը ունէին ութ եկեղեցիներ (Ս. Աստուածածին, Ս. Երրորդութիւն, Ս. Մինաս, Ս. Լուսաւորիչ, Ս. Կարապետ, Ս. Գեորգ: Ս. Քառասունք) եւ ժողովարան մը: Կային վեց վարժարաններ (որոնցմէ՝ Վարդանեան, Վարդուհան, Ս. Աստուածածին, Ս. Երրորդութիւն, Ս. Գեորգ):

Հայկական ինը գերեզմանոցներէն մէկուն մէջ կը գտնուէր տապանաքարը ոմն Պողոս Կոմանայի որ մեռեր է 965 թուին. ժողովրդական աւանդութեան մը համաձայն, այս Պողոսը եղած է ճարտար - պետը Երզնկայի բազմաթիւ կառոյցներու, որոնցմէ մին՝ Ենչիլըմաքի վրայ ձգուած 7,40 մետր լայնքով քարաշէն կամուրջը, կանգուն է տակաւին:

Երզնկայի գաւառի եղած են, Հ. Մատթէոս Երզնկացի (Գարապաշեան) աշակերտ Միւրթար Աբաշօր, քաջ հայկա - րան եւ առաջին քարտուղար Միւրթար - եան Միւրթարեան. Աղա Մամուշ Միւրթար Մուրատ՝ հիմնադիր Սեբի Մուրատեան վարժարանի եւ աղբային ընտիր բարերար. քանի մը ժողովրդական բանաստեղծներ՝ Պաշտուր Գալստեան, Ստեփան վարդապետ եւայլն:

Երզնկայի գաւառին մէջ կային բազմաթիւ հայ գիւղեր՝ իրենց եկեղեցիներով, որոնց բնակչութեան թիւը 50-000-ի կը մօտենար:

Հայերը ունէին նաեւ երկու վանքեր, որոնցմէ առաջինը՝ Ս. Յովհան Ոսկերեւոյն կամ Ս. Նշան, կը գտնուէր Պէղիւն գիւղին մօտ, եւ միւսը՝ Ս. Յովակիմ - Աննա կառուցուած լեռնադէպի մը վրայ, պարսպապատ, քարաշէն տաճարով, ուխտաւորներու 16 սենեակներով եւ միւս - բանական 12 խոցերով. ունէր նաեւ ճեմարան մը: Յայտնի չէ վանքի հիմնադրութեան թուականը. արձանագրութիւն մը կը վկայէ որ ան բազմաթիւ անգամներ քանդուած եւ աւարի ենթարկուած է թուրքերէ. նորոգուած է 1659ին եւ վերջին նորոգողն եղած է Իգմիրցի Գեորգ Եպիսկոպոս 1828ին:

Ս. Յովհան Ոսկերեւոյն վանքը, ըստ ձեռագիր յիշատակարաններու, հիմնած են Վասպուրականի Սենեքերիմ թագաւորին երեք որդիները, այժմեան Պէղիւն թուրք գիւղին մօտ, որուն բնակիչները ինքզինքնին « հին Հայեր » կը նկատեն: Վանքն ունէր ուխտաւորներու թաղամասը 23 սենեակներով եւ այլ յարակից շէնք մը 12 սենեակներով:

Երկու վանքերն ալ անուանի էին իրենց ձոր, հին ու գեղեցիկ եկեղեցական սպասարանով, զբաղարանով եւ թանգարանով:

ՆԻՔԱՍԱՐ

Թոքատի շրջանը այնքան հարուստ է հայկական յիշատակներով որ երկար օրերու կը կարօտի անոնց հետքերը որոնել:

ԾՆՆԻԿԱՆ 75ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ԱԼԵԶԵՐ, ԲԱՅՑ ԳԱՐՆԱՆԱԲՈՅՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Ան եկաւ Ռչտունեայ լեռնաշխարհի իր ծննդավայր Պալուստայ գիւղը միայն փոքր բլուրով մը կը բաժնուի հոշակաւոր Նարեկ գիւղէն եւ Նարեկայ վանքէն: Քիչ ապրեցաւ պատանի Արմենակ հայրենի գիւղին մէջ: Պատերազմ, արիւն ու եղեռն եղաւ, աւերակ դարձան Պալուստայը, Նարեկը, ամբողջ Վասպուր-

ճամբաները՝ մայրուղիներէ դուրս, շատ դէժ են եւ վտանգաւոր. անունները թուրքացած եւ ժողովուրդը այնքան կապաւորուած էր սրտադող որ կարծես եկած ըլլամ հին իրաւունք մը պահանջելու:

Այսուհանդերձ դէպի Ամասիա ջրարձարացած կ'ուզեմ անպատճառ Նիքասար ու Զիլէն այցելել, այս զոյգ երեւմտի հայաշատ կեդրոնները ուր վստահաբար ոչինչ մնացած էր հայկական...:

Նիքասար նախկին Նոր-Կեսարիան է, բնակչական շրջանի կարեւոր քաղաքներէն, ուր կը հասնէր Սենեքերիմ Արծրունիի իշխանութիւնը, վանք Սեբաստիայով փոխարինելէն յետոյ:

Քաղաքն այժմ ունի 10-000 բնակիչ, գրեթէ նոր շինութիւններ չկան հոն. բլուրի մը վրայ բնակարաններ մը տեսնուած շուրջ համեմատաբար լաւ վիճակի մէջ են պարսպապէս որուն շրջանակէն ներս կը գտնուի Թուրքոյի հնագոյն յուշարձաններէն մին, հայ Պապ Մեթրէան, 12րդ դարէն մնացած:

Հայերը 4053 հոգի էին մինչեւ 1896... Իրենց վայրագութեամբ նշանաւոր էին Զիլէի թուրքերը: Զիլէ նախկին Զեյթուն անուանի է պատմութեան մէջ Յովիտ Կեսարի յաղթանակով, 47 թուին Ք. Ա., Պոնտոսի Քարնա թագաւորին դէմ, երբ աւերիկա կառար ծերակոյտին «Եկի, տեսի, յաղթեցի» հռոմէական բանակով:

Ի դուր կը փնտռեմ Զիլէի համալսարան Ս. Սարգիս եկեղեցին, եւ Ս. Արիստակէս հայրապետի վանքին աւերակները, ուր կայ տակաւին աղբիւրը զոր Հայկ «Լոյս Աղբիւր» կը կոչեն, որովհետեւ ըստ աւանդութեան, Ս. Արիստակէս հայրապետ, դէպի Նիքիտ ժողովը պատգամաբար վրայ հոս կ'աղբար աւանդ եւ աղբիւրով ու հրաշքով այդ լոյս աղբիւրը լրկեցուցած է:

Զիլէի Հայերը թրքախօս էին, եւ թուրքերէն շատերը՝ բուն իրաւասփոխ շաբեր:

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՆ ՊԶՏԻԿԱՆ (Շաբ. - 2)

« ՅԱՌԱՋ »-Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՓ ՄԸ ԲԱԿԼԱՅԻ ԳԻՆԸ

(ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ՕՐԵՐԵՆ)

Հին, սրտակից բարեկամները, անծանօթ ճամբաներ — մահուան ճամբաներ... — բռնեցէ առաջ՝ յանուն հնամեայ անկեղծ բարեկամութեան, յանուն անցեալի մտերմութիւններուն տարրական պարտք մը դրած էին իրենց վրայ, — երկու որքեր պատասխարելու, խնամելու հոգը: Եւ ստիպալ լծարովի արծաթով ու ոսկիով... Բայց իր տղան, որ մինչեւ երկինք բարձրացող աղաղակներով խոստացեր էր ստանձնել այդ պարտականութիւնը ամենայն սրբութեամբ ու հաւատարմութեամբ, այժմ, անպատկառօրէն, անամօթ կերպով կը դրժէր այդ խոստումը, կ'ուրանար, կը ժխտէր իր յանձնարարութիւնները, սեւ խաչ մը կը քաշէր այդ բլուրին վրայ...:

Ի՞նչ կ'ուզէր այս հէք որքերէն, այս երիցս զօրախտ արարածներէն... Ի՞նչ կը պահանջէր անոնցմէ: Հասակակից թուրք տղայ մը ծեծելը, հայերէն խօսիլ ուրախանալը, կամ ափ մը չոր բակ-

լայ դողնալը անոնք լոկ պատրուակներ էին իր տղուն ձեռքը տկուր եւ բարբառոս գիր մը գրելու համար այս թշուառ զոյգի ճակատին: Այդ գիտէր մեծ հանրմ... գիտէր վաղուց, շատ վաղուց:

Ձէթէ ճրագի մը աղօտ լոյսովը լուսաւորուած կիսախաւար սենեակին մէջ, լուռ ու անխօս օճախին անկիւնը նստած՝ ձեռքի համրիչին հատիկները շարժելով կը մտածէր, ու մերթ իր ցաւակցական ակնարկը կ'երկարէր դէպի դուռը եւ մերթ ալ այն անկիւնը ուր սարսափէին ու ցաւէն կ'ընկուած կը մղկտար հէք աղջնակը, զոհին քոյրը:

«Քոյրիկ... քոյրիկ: Մեռայ, սառեցայ. օգնութիւն, օգնութիւն...»:

Նորէն լսելի եղաւ Յովակիմ կերկերուն ձայնը, այս անգամ աւելի ցած, աւելի մարած եղանակով: Կարծես թէ անդունդի մը խորէն կը ձայնէր, կամ խորունկ ջրհորի մը մէջէն կոկոր, որ յստակ ձայն մը ըլլալէ աւելի անտառի մը խորը թափառող ուրուականի մը մոլորութիւն կը նմանէր...:

Մեծ հանրմը աղու նայուածքով մը կրկին դրան կողմը նայեցաւ, անվճռա - կան շարժում մը փորձեց, բայց տեղէն չշարժեցաւ: Անորով վիճակի եւ անորով մտքերու միջեւ կը տատանէր... Զէր գիտեր ի՞նչ ընելիքը: Անին ալ իր կ'ընկուած

տեղէն շարժեցաւ: Երբոր մահասարսուռ կանչը սուր նետի մը նման խոցեց իր արդէն արիւնոտ սիրտը: Յնորած, խենթի մը երեւոյթով ոտքի ելաւ ու մօտեցաւ մեծ հանրմին:

— Հանրմ, ոտքդ պազնեմ, շունդ դառնա, գերիդ ըլլամ հանրմ: Գիթա՛ ինձի, դիմա՛ մեզի, խղճա՛ խղճ եղբորս, սիրելիներուդ սիրտը, հոգիներուդ հոգիներ: Բախլան ես զոյգայ... Գողը ես եմ, յանցաւորը ես եմ, մեղաւորը ես եմ հանրմ: Ել երթանք աղային մօտ: Ոտէ՛, համոզէ, աղաչէ, գոցէ ձայնդ լսէ, խօսք մտիկ ընէ... դուցէ...:

Եղար՝ յոս, եղբայրս, հանրմ, մեղք է, կը սառի, կը մեռնի, կը մեռնի... Ալ չկրցաւ շարունակել, ձայնը կոկորդին մէջ մնաց, սաստիկ յուզումէն աչքերը մթաղանցան, իրանը սկսաւ երկարաւ անօրինակ կերպով ու մէկէն երկարեցաւ յատակին...:

Հանրմը ամապարանքով ոտքի ելաւ, աղջնակը վերցուց գետնէն, քանի մը կապ-գողբիչ միւրիթարական բառեր ուրախա - նեց ու յետոյ վարանումով մը դէպի մեծ դուռը քաշեց: Կը տատամսէր, կը մտածէր, ամբողջ մարմնովը կը դուրս: Կը նմանէր այն մարդուն՝ որ կ'ուզէ վճռա - կան գործի մը ձեռնարկել, բայց կը կա - կածի անոր յաջողութեան: Կը նմանէր

ոճրագործի մը որ իր դաշոյնը կ'ուզէ խրել գոհին սիրտը, բայց կը վարանի անորով մտածումներով:

Քանի մը անգամ մինչեւ սենեակին դուռը գնաց-եկաւ: Քանի մը անգամ անորով, անհասկնալի շարժումներ ըրաւ, քիչին տակէն բաներ մը մթմթեց ինքն իր դէմ ու յետոյ դուրս ելաւ սենեակէն: Անին հետեւեցաւ իր քայլերուն՝ վա - խով ու տատամսով:

— Այժմ ան պտուկած կ'ըլլայ կը մտածէր, դուռը կը բանամ, տեղիդ թող վեր կուի վաղը մնացածը կարգադրելը դի - րին է: Ու քալումքի եւ մտքի տատա - նումներով անցան միջանցքն ու մտան ընդարձակ բակը: Հագուէ թէ բակին կող - րունը հասնու էին, « ո՛ւր կ'երթաք... » ձայնեց մէկը կոչու ու խոսքով ձայնով մը: Ան էր, Մաղաւառ աղան, սանդուխտները գլուխը թաւիչներու մէջ փաթթուած դի - ւի մը պէս կանգնած մուկին մէջ:

— Տղեկը ներս առնելու, պատասխա - նեց մայրը, զսպուած բարկութեամբ մը:

ՄԻՍԱՐ ՄԻՐՁԷ

(Շաբ. - 5)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԵՐՍԵՍ ՕՉԱՆԵԱՆ (*)

Օ

Հանրամասնօթ էր արդէն, Պոլսոյ մէջ, բայց եւ անձնապէս ճանչցայ զինադա - զարին: Եթէ չեմ սխալի՝ 1921ին, երբ «Ճակատամարտ»-ի խմբագրատունը եկած էր, յարձակողականի մը առթիւ:

Պահպանողական էր, բայց ոչ այն տիպարներէն, որ «չէրիաճի» կը կոչէինք Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին, «Բաց ու զոյ»-ի վէճերուն առթիւ:

Ինքն ալ չէր ծածկեր իր «հակայդա-փոխական» հանդամները: Եւ, երբ խմբագրատունէն ներս մտաւ, կը հարցնէր իր սովորական զուարթամտութեամբ.

— Ո՞ր կողմն է դաւադրական սենեակը... Փորձանք մը չդայ գլխուս...

Այդ օրը եկած էր տրտնջալու բուն յարձակողականի մը դէմ, — խմբագրական մը՝ հրատապ հարցի մը մասին որ կապ չունէր իրեն հետ, բայց կը խռովէր իր համերաշխասէր հոգեին:

Փոխադարձ բացատրութիւններէ յետոյ, յանկարծ ինքն էր որ պոթկաց, տարբեր ուղղութեամբ:

Կը զանգատէր թէ մեր վարժապետները չեն հասկնար որքանո՞ւն հոգեբանութիւնը, թէ վարժապետի պէս կը նային աշխարհի գործերուն վրայ:

Ու կը յիշէր դէպք մը՝ Ս. Յակոբի որ-

է, որ ժողովուրդի շուրթերուն վրայ են: Դիտակցելով ժողովուրդի յարատեւութեան համար երգի ունեցած նշանակութեան, ան կը գրէ.

... Երգ սիրեցէ՛ք կեանքի բոլոր վայելքներէն աւելի, երգն է բաւժիչ բալասանը անգիտախոր ցաւերի, երգ հիւսեցէ՛ք, առանց երգի վիշտն աշխարհը կ'աւերի...

Դժամեայ բանաստեղծը լեցուն է երկ-տասնորդական խանդավառութեամբ, որովհետեւ անոր սիրտը եւ քնարը իրենց սնունդը կ'առնեն մայր բնութենէն, անոր հոգին ու ջուրէն, անոր անցեալէն ու ներկայէն: Ամէնէն լաւ ինքը՝ բանաստեղծը բնորոշած է ինքզինքն եւ իր բանաստեղծութիւնը.

Իմ սրտի մէջ անսպառ է չափելութեան ախիւնը, հոր ծերութեան մարմնի մէջ էլ չի առի իմ արիւնը, Յաւերժական եղբայրութեան դաշնագրով եմք կապուել եւ եւ կանաչ գարունը:

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԴԱՂՈՒԹԷ ԴԱՂՈՒԹ

ՄԻԱՅ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Հայ Ազգային Մարմինը՝ որ կը գործէ Հ. Յ. Դանակ-ցութեան կողքին ու կը ներկայացնէ ընդհանրապէս համահայկական բնոյթ ու տարողութիւն ունեցող խնդիրներու շուրջ Հայութեան հիմնական տեսակէտները, Մարտ 27ին Դեմոկրատ կուսակցութեան Պատգմ. Ժողովի կեդր. Յանձնաժողովին յանձնած է 26 մեքենագիր էջերէ բաղկացած յուշագիր մը, ուր մանրամասնօրէն եւ փաստական տուեալներու հիման վրայ կը պարզուին Ամերիկահայերու տեսա-կէտներն ու կարծիքները թուրքեամբ-րիկեան յարաբերութեանց մասին ընդհանրապէս, ու անոնց լոյսին տակ նաեւ Ամերիկայի Հայութեան կեցուածքը հանդէպ կառավարութեան նոր քայլերուն՝ դէմ յանդիման թուրքոյ: Նման մանրամասն յուշագիր մը պիտի յանձնուի նաեւ Հանրապետական կուսակցութեան Պատգ. Ժողովի կեդր. Յանձնաժողովին:

բանոցէն, ուր տնօրէնը անխնայ պատ-ժած էր անկարգ, անդուստի տղայ մը:

— Ասոնք մարդ ըլլալէ չունին, վայրենի են, ճանաւար են, փորձանք պիտի դառնան ազգին գլխուն, պիտաց վարժապետը, հանդուցեալ Գր. Մարգարեան:

Օհաննէս. — Ի՞նչ խօսք է այդ, կ'ուզես որ ամէնք ալ վարժապետ, բանաստեղծ, գրագէտ, փիլիսոփա՞ ըլլան: Ասանկներն ալ պէտք են, երբ որ ժամանակը դայ, Բերա Փալասը վար կ'առնեն...

Ու կ'արտասանէր բառ մը, — «մաքրողական», ակնարկելով կարգ մը քաղաքական ահաբեկումներու, բայց միշտ զգուշանալով որ մարդ չիմանայ...

Աւելի մտերմացանք 1923 - 24ին, Սո-ֆիայի մէջ, տեսակ մը «Հայրենակցական» կազմելով Պոլսոյ տարաբերութիւններէ:

Ամէն առտու եւ իրիկուն իրար կը գրտնէինք «ճանօթ հաւաքատեղին» — սրճարան մը, եւ յաճախ միասին կը ճաշա-կէինք, 8-10 հոգեով, «կոմունալ» հիման վրայ, հաւասարապէս բաժնելով ծախքերը:

Օրակարգը, անշուշտ, «քաղաքական» էր, մանաւանդ որ Լօղանի բնակցութեանց օրերն էին:

Օհաննէս միշտ լաւատես, կը հաւատար թէ թուրքիա դուռները պիտի բանայ փախստականներուն առջեւ: Իր մասին աւետաբեր լուրի մը կը սպասէր մէկ օրէն միւսը: Ու կը սաստիք մեղ, իրեն աւելցող յոռետեսներն եւ ծայրայեղները:

Հակառակ իր պահպանողականութեան, երբեմն երիտասարդի մը պէս կը ճառագայթէր ու կ'ազդարարէր.

— Ինչ ալ ընեն, չեն կրնար ոչնչացնել այս ժողովուրդը: Ահա Պուշկարիան, տես ի՞նչ է դարձեր 50 տարուան մէջ: Մեզի ազատ հայրենիք տան, եւ տեսնեն 25 տարի վերջը...

Ազգային - քաղաքական անցողաբան-րու կենդանի յիշատակարան մըն էր հանդուցեալը եւ յաճախ կը թելադրէր որ գրի առնէ իր յուշերը, սկսելով համարեալ եւ սահմանադրական շրջանէն.

Ախսո՛ւ, եթէ ձգձգած է: Կարելի էր բազմաթիւ գէպքեր լուսաբանել այդ յուշերուն շնորհիւ:

Անկուսակցական ըլլալով հանդերձ, դիտէր զանազան իւրաքանչիւր հոսանքի ուժն եւ արժէքը: Իր ինքնուրոյն սրամտութեամբ, բանաձեւ մըն ալ գրած էր մեզի, Դանակցականներուն համար.

— Պաշտպօգու՛ք էք, բայց շիրիմ էք, շիրիմ... Ծառ ջերմ տալուութիւններ ունէր ողբացեալ Զաւարեանէն, Վառճանէն, Խաճակէն եւ Շահրիկեանէն:

... Յարգանքի պարտք մը պիտի կատարէի, բայց ոչ իսկ ազօտ պատկեր մը կրցայ տալ: Հանդիստ իր բազմաշարժար ոսկորներուն:

ՎԱՀԷ

1936 Ապրիլ 17

(*) ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋ»-ի. — Շաւարշ Միսաքեանի այս տոմար կը վերաբարձրու-կենք, ի յիշատակ «Որբերու հայրիկ» ներսեւ Օհաննէսի մահուան 40րդ տարե-լիցին (1936 Ապրիլ 14):

Ինքզինք գեղեցիկ, քեզինք կենարար Տիեզերքի մէջ աւրիշը չկայ, Հագար տարի էլ ապրեմ, ո՛վ աշխարհ, Ինք հետ եմ գարնեալ, քեզ հետ եմ գարնեալ:

Բնութեան, հայրենիքի ու սիրոյ մոթիւնները Սարմէնի բանաստեղծութեան երեք անասան սիւներն են: Իր հայրենասիրական բանաստեղծութիւններու դոյններն ու գեղեցկութիւնները կուզան դարձեալ բնութենէն: Բնութիւնը կը զօրացնէ, կը գեղեցկացնէ բանաստեղծութեան արտայայտած գաղափարը, միտքը: Հայրենիքի անցեալն ու ներկան բանաստեղծի հոգիին եւ երգերուն մէջ միասին են. Վանայ եւ Սեւանայ ծովերը, Սիւնիքն ու Արագածը, Աղթամարն ու Երեւանը ան կ'երգէ կարօտի եւ ուրախութեան յոյզերով, առողջ հայրենասիրութեամբ: «Սեւանի հետ» շարքի փոքր, բայց պայծառ երգերը լեցուն են քնարականութեամբ, նուրբ նուազներով եւ գեղեցիկ բնապատկերներով: Բանաստեղծը կը գրէ.

Դու քեզանով, լսկ քեզանով մի՛ պարծեմա օրն ի բուն, Ամէն ազգ էլ իր անտառում կ'աղնի ունի հաստաբուն: Բոլորի հետ ձգտի՛ր, կերտի՛ր բոլորի հետ քարձրացի՛ր, Բոլորի հետ ողջանդ տուր՝ այգեբացին ու արփուն:

Սարմէն սիրոյ ինքնատիպ երգիչ է: Բնութիւնն ու կեանքը սիրով լեցուած են բանաստեղծին համար: Սէրը պէտք է ըլլայ անբասիր եւ պէտք է սիրել ամբողջ էութեամբ, որովհետեւ... «սուրբ ու անքնիւն սիրոյ վայրկեանին» մահկանացու մարդը կը դառնայ աստուած:

Բայց սիրտը միայն սիրոյ զգացումով չի սահմանափակուիր: Սարմէն կը փառաբանէ կեանքը, կենսասիրութիւնը կը դառնայ տիրապետող՝ առօրեայ բազմազան հոգեբան եւ միտքերու մէջ.

Ձարկ բաժակդ բաժակիս, ծեռանայլն էլ մոռանմի, Տխուր երգի սիրահար մեր բնութն էլ մոռանմի, Այսօր այնպէս քե՛ք աննմի, որ աշխարհը գարմանայ, եւ գոնէ մի ակնթարթ մոռանայլն էլ մոռանմի:

Զգայուն ու բարի է բանաստեղծին սիրտը. մարդոց ցաւ չէ պատճառած ան, իսկ որու «թէկուղ մի թթու խօսք է աւել», այսպէս կ'ըսէ.

Իմ կեանքում ում որ քեկուղ մի քքու խօսք եմ ասել ես, Թող մերդ լինի ու անյիշապար կարգայ երգես: Կարկուտից յետոյ ծիածան կապած երկնքի նման եւ իմ երգերում բիւրեղացել եմ, քանի մեղքներս:

Սարմէնի բանաստեղծութիւններէն շատերը երգ դարձած են եւ շուրջ կէս դար

— Արդեօք մեռած է...:

Ապա դողաց: Մեծ ճիգ մը թափելով քանի մը քայլ առաւ, բայց յանկարծ քարացած մնաց:

— Ո՞վ է ան, պիտաց ձայն մը:

— Մէկը որ կարեւոր լուր մը կը բերէ, պատասխանեց Ռոլան ձայնը փոխելով:

Տունին դուռը կ'իսկուին բացուեցաւ:

Լոյս մը երեւցաւ, որուն ետեւէն գլուխ մը դողաց: Ռոլան ճանչցաւ այդ գլուխը: Տանտոլոյի ծերուկ սպասաւորներէն մին էր:

— Ո՞վ էք դուք, հարցուց սպասաւորը: Այս ժամուն ի՞նչպէս պարտէ՞ք մտաք: Եթէ գէշ նպատակով ներս մտած էք, կորսուեցէ՛ք դուրս ելէ՛ք, ապա թէ ոչ...

— Պարոն, ես տարագիր մըն եմ, աքսորական մը, զթոյցէք իմ վրաս եւ դուրս մի նետէ՛ք զիս, պատասխանեց Ռոլան պաղատական եղանակով մը ձեռքերը իրար միացնելով: Իրաւունք ունիք, առանց հրաման անելու այս պարտէզին ներս մտայ, բայց դողութիւն ընելու նըպատակով չմտայ, այլ չճանչցուելու նպատակաւ: Աքսորականի մը վրայ չէ՞ք մեղքնար:

— Մտէք, ներս մտէք, մրմնջեց սպասաւորը աքսորականին դէմքը քննելէ եւ համոզուելէ վերջ՝ որ ըսածները իրաւ էին: Թող չըսուի որ ծերունի Ֆիլիփը աքսորական մը վռնեց, մինչեւ այս

«ՅԱՌԱՋ»-ի ԹԵՐԹՈՆԸ (66)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վեպ

Սիրային, ընտանեկան կեանքի

Ա. ՄԱՍ

ՕԼԻՎԻՈ ԿԼԱՅԻՆ ՊԱՐՏԷՋԸ

Անտոյր բան. ինչո՞ւ պարտէ՞լին խոսերը սովորականէն աւելի բարձրացած էին, ո՞ր էին ծաղիկները. ինչո՞ւ հոստով վարդերուն ու շահալուկներուն տեղ վայրի լեռնային թուփեր բուսած էին անկանոն կերպով:

— Աս ի՞նչ կը նշանակէ, կակաղեց Ռոլան:

Ճակատի քրտնէր սրբելով աւելցուց.

ՀՈԳԵԶԱՆԳԻՍ

Այսին Տիկին Վիքտորիա Առաքելյան, Տէր
և Տիկին Գալուստ Առաքելյան եւ զաւակ-
ները, Տէր և Տիկին Արամ Առաքելյան եւ
զաւակները, Տէր և Տիկին Մօրիս Լա-
փերուզ եւ զաւակները, Տէր և Տիկին
Առաքելյան եւ զաւակը, Տէր և Տիկին
Ալէքս Լափերուզ եւ զաւակը կը ծանուցա-
նեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կա-
տարուի Երկուշաբթի Ապրիլ 19, մեռե-
լոց, ժամը 11ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկե-
ղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-
հօր՝

ՍԱՀԱԿ ԱՌԱՅԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարեկիցին առթիւ, եւ ա-
նոր ծնողքին, եղբայրներուն, քոյրերուն,
հարսերուն, քննիներուն յիշատակին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը
յարգողներուն։

×

ՄԱՐՍԻՅԷ. — Պ. Միքայէլ Եսայէր եւ
ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհան-
գստեան պաշտօն կը կատարուի Ապրիլ
19 Երկուշաբթի Մեռելոցի օրը ժամը 11-
ին, Սէն Ժեռմի Ս. Մահակ — Մեարդ
եկեղեցւոյ մէջ։

ՏԻԿԻՆ ՄՍՏՏԼԷՆ ԵՍԱԿԻՐԻ

մահուան տարեկիցին առթիւ եւ օծումը կը
կատարուի նաեւ Յակոբ Եսայիկոսով
Վարդանանի կողմէ, Պ. Եսայի եկե-
ղեցւոյ նուիրած «Քրիստոսի հիւանդները
բուժող» իւզաների նկարին։

Ժամը 4ին ցերեկէ վերջ ողբացեալին
գերեզմանը աղցելութիւն ի Պատիւոյ
եւ օրհնութիւն։

Երեկոյեան հոգեհանգստի փոխարին նորա —
կատոյց Սեան պանդոկին մէջ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը
յարգողներուն։

ՅԱԿԱԿՈՒԹԻՆ

Կապոյտ խաչի Մարտիկ — Պ. Օտտոյի
մահանձիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ
ընկերուհի Մարի Սալատուրեանի եւ զա-
ւակներուն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր
Անդրանիկ Սալատուրեանի մահուան առ-
թիւ։

ԱՆԾԱՆՈԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ
ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

Հայ նախկին Ռազմիկներու եւ Կամա-
տորներու Միութիւնը կը հաղորդէ որ
Անծանօթ Զինուորի բոցի արծարծումը կը
կատարուի Ապրիլ 24ին, ժամը 18ին։
Հաւաքուիլ Շան զինվորի եւ Պաշտօն փո-
ղոցի անկիւնը։ Միայն նախկին ռազ-
միկները, զինավազանները եւ շքանշան
կրողները պիտի բարձրանան Շան զինվո-
ղէն։ Հայ համայնքը արարողութեան կը
հրաւիրուի ուղղակի Յաղթական Կամա-
տորին տակ։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARACHE»

83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission Paritaire : N° 55935

« ՅԱՌԱՋ »

ԲԱՐԳԱՌԱՅԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՆՖՈՐՎԻԼ. — Պ. Կարապետ Պալեան
80 Քր. կը նուիրէ։

ՎԱԼԱՆՍ. — Պ. Արթիւր Պոյաճեան 30։

ՌՈՄԱՆ. — Պ. Յ. Վարդանեան 30 Ք.

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱԶ

Նոր տարուան առթիւ Հայ Կարմիր
Նաչի ծովեղերեայ օգնականութեան կա-
յանը արդիականացնելու նպատակին կը
նուիրեն։

Պ. Լ. Սահեան (Անիէն), Տիկին Ժ.
Պետրոսեան (Պէտանքուր), Տէր և Տիկ.
Գալուստեան (Մոնթորու), Պ. Զ. Մու-
թաֆեան, Տիկին Վ. Դաւիթեան (Վա-
լան), Պ. Զ. Կիւմիւշեան (Փ.), Տէր և
Տիկ. Ա. Սահեանեան, Պ. Բ. Գալուստե-
ան (Ժուան Էֆէն), Պ. Բ. Առաքել-
եան, Տիկ. Բ. Էնքաշեան, Տէր Գեորգ-
իւմիւշեան, Պ. Փ. Եսայիկոսով (Իսի),
Պ. Վ. Միսնեան (Սէն Սաթիւրնէն),
Պ. Ժ. Քէչեան, Տէր և Տիկ. Ա. Դաւ-
րեանեան, Պ. Օ. Թորոսեան, Տէր և Տիկ.
Հաղպատեան (Վիլֆրան), Պ. Բ. Պո-
ղոսեան, Պ. Ս. Զիւլիկիւրեան (Վիլֆր-
ան), Տէր և Տիկ. Պ. Թորոսեան, Պ. Բ.
Յովհաննէսեան (Ժիֆ սիւր Իլէթ), Կե-
ցոսեան ընտանիք, Պ. Կ. Էսայեան, Տէր
և Տիկ. Վ. Մարտիրոսեան (Փալիլյոն
սու Պուա), Տէր և Տիկ. Ս. Կարապետ-
եան (Տրակիսեան), Պ. Ա. Մազուտեան,
(Վալան), Գալուստեան — Տէպիլեան
ընտանիք, Մէլանօֆիլէ Եսայիկոսով, Պ.
Բ. Գալուստեան (Քլեմոն Զեյրան), Տիկ.
Ս. Նախեան (Նիս), Օր. Ս. Սարաֆեան
(Մարտիկ) 50ական։ Պ. Զ. Գալուստեան
(Էքս), Տէր և Տիկ. Տ. Պալեան (Սէն
Տընի), Պ. Պ. Մեղիքօֆ, Օր. Լ. Սար-
գիսեան (Պոլէն), Պ. Զ. Սարեան, Տէր
և Տիկ. Վարդապետեան (Քալան), Պ.
Գալուստեան (Լա Կարէն), Տիկ. Լ.
Պետրոսեան (Բիւլի Մարտիկ), Պ. Զ.
Գալուստեան (Առնա), ռմ (Կոնստան),
Տիկին Ն. Սահեան (Անիէն), Տոքթ. Ժ.
Գալուստեան (Վիլֆրի), Պ. Ժ. Պ. Առաքել-
եան (Պանեղի), Տոքթ. Արիկի, Օր. Ս.
Սարգիսեան (Մարտիկ) 30ական։

PASSEZ VOTRE

Week-end de Pâques

Samedi 17 — Dimanche 18 —

Lundi 19 Avril

AUX DEUX ALPES

avec les jeunes de l'U.G.B.A.

Vous pourrez skier à 3.300 mètres
d'altitude ou vous détendre au soleil
dans cette station renommée.

Voyage en car couchettes

Départ Vendredi soir 16 Avril

Prix pension complète et voyage :

290 Francs

Pour tous renseignements

et inscription s'adresser à

l'U.G.B.A.

Tél. 924-86-71 et 227-12-26

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ
ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ՄԱՐՍԻՅԷՆԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հիմզաբքի. — Յիշատակ Ընթ-
րեաց. Պատարագ եւ հաղորդութիւն փոք-
րերու եւ դպրոցականներու 8-11, Ուրն-
լուայի արարողութիւն 16-30, Սաւարում
19-45։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻԶ
ՓԱՐԻԶ

Աւագ Հիմզաբքի, Յիշատակ Ընթրեաց
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8ին, Ընթ-
րեաց Սուրբ Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Ուրնլուայ՝ ժամը 16ին, Սաւարում՝ 1930։
Աւագ Ուրբաթ, ժամը 19-30ին Յիշա-
տակ Զարչարանաց եւ խաչելութեան, Ե-
րեկոյեան ժամերգութիւն եւ թափօր Թաղ-
ման՝ ժամը 17ին։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Աւագ Հիմզաբքի. — Ս. Պատարագ
ժամը 10, Ուրնլուայ 15, Սաւարում 19-30

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻԶ
ՎԱԼԱՆՍ

Աւագ Հիմզաբքի. — ժամերգութիւն
8ին, Հաղորդութեան պատարագ 12ին, Ո-
ւրնլուայ 18ին, Սաւարում 20-30ին։

Ս. ԺԵՐՈՄ — Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ

Աւագ Հիմզաբքի. — Յիշատակ Ընթ-
րեաց, մանուկներու հաղորդութիւն 9ին,
ճաշի պատարագ 10, Ուրնլուայ 17, Սա-
ւարում 20-30ին։

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻԶ
ՊՈՍՈՆ

Աւագ Հիմզաբքի, Յիշատակ Ընթրեաց
8-30, պատարագ 10-30ին, Ուրնլուայ 16,
Սաւարում 19։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ

Ս. ԽԱԶ — Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Աւագ Ուրբաթ. — ժամը 18ին ժամեր-
գութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. խաչի։

Աւագ Շաբաթ. — ժամը 17ին ժամեր-
գութիւն եւ ճաշաւոր պատարագ։
Զատիկ. — ժամը 11ին հանդիսաւոր Ս.
Պատարագ։

Ապրիլ 19 Երկուշաբթի. — Օր Մեռելոց,
ժամը 11ին ճաշաւոր Ս. Պատարագ եւ
պաշտօն հոգեհանգստեան։

Կիրակի 25 Ապրիլ. — Նոր Կիրակի, ճա-
շաւոր պատարագ ի յիշատակ Ապրիլեան
Նահատակներուն Նոթր — Տամ Մայր Տա-
ճարին մէջ ժամը 16ին. խօսք կ'անոն
Գերպ. Փէզրիլ՝ օգնական Եպիսկոպոս
Փաբլիկ։

ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ. — Ս. ՅԱԿՈԲ

Հին ԳՇԱԲԹի, ժամերգութիւն 8-30ին,
պատարագ 10ին, մանուկներու հաղոր-
դութիւն, ուրնլուայ 17ին, Սաւարում 20։
ՈՒՐԲԱԹ, յիշատակ Զարչարանաց
թաղման կարգ 17։

ՍԷՆ ԼՈՒ ԵՒ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿԻՐԹ

Հին ԳՇԱԲԹի, Յիշատակ Ընթրեաց,
ՍԷՆ ԼՈՒ՝ Ուրնլուայ ժամը 17ին Սաւա-
րում 20-30ին։
ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Թաղման, ՍԷՆԹ
Մարկիթ ժամը 17ին, ՍԷՆ ԼՈՒ՝ 18ին։

Ս. ԱՆԹՈՆԻԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Հիմզաբքի, Յիշատակ Ընթրեաց, հա-
ղորդութիւն աշակերտներու եւ փոքրերու
9ին ճաշի ժամերգութիւն 11, Ուրնլուայ
17, Սաւարում 20։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱԶ
ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Հիմզաբքի. — Ընթրեաց պատարագ 11,
Ուրնլուայ 16, Սաւարում 20-30ին։

Ս. ԱՍՏՈՒԱՍՏԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Հիմզաբքի. — Ուրնլուայ ժամը 16-30,
Սաւարում 20։

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵՆՕ — ԲԱՇԱՆ. — Հ. Յ. Դ. Արծի-
խաւի ժողովը այս Զորեղաբքի (Ապ-
րիլ 14) ժամը 21ին սովորական հաւա-
քատեղին։

ՅՈՒՇԱՍՏԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱԶԻ Պանէիօ — Քաշանի մա-
նախադի ընդհ. ժողովը, այս Զորեղաբքի
թիւ, Ապրիլ 14, ժամը 20-30ին Տիկ. Կա-
րապետեանի բնակարանը, 22 սիւ Լա-
վուաքի, Քաշան։

OPTIMA Tours

Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet

Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67

Lic. Corresp. No A. 300

Vous annonce son prochain départ pour

L'ARMENIE

du 26 Juillet au 8 Août

Prix Paris/Paris 2780 F.

COMPRENANT

- Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
- la Pension complète
- Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

N'hésitez pas à nous consulter
pour vos vacances d'été

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

Vendredi 23 Avril à 21 h.

NUIT DE LA QUATRA

RECITAL DE CHANT

SONA GHAZARIAN

de l'Opéra de Vienne

Réservation des places : Tél. : 260-74-78

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'ÉNA PARIS 16

PLACES NON NUMÉROTÉES OUVERTURE DES PORTES A 20 H 30

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄ ՈՒԷԼ

ԼՐԻՖԱՆԱՆԻ ՀԱՅ ԱՌՇԻՏՐԱԿԱՆ (*) ՀԱՄԱՅՆՔԸ

ԽՄԲ. — Տնտեսական հարցերու մաս — նագետ, լիբանանայ Միքտիզ Պուլտուգ-եանի այս շահեկան յօդուածը գրուած է 1975 Մայիսին եւ ցարդ տնտիս մնացած, ծանօթ պատճառներով:

Անցեալ տարուան Մայիսի կիսուն, երբ ձեւտաւ կը գտնուէի դործով, հանդիպեցայ Սէտուացի լուսնայափոխներու, բարեկամներու եւ կապ պահպանող դրամա — տուներու հետ: Մեր խօսակցութեանց ընթացիկ նիւթերն էին սէտուական բիւս — լին պարզապէս, երկար պայմանաժամով փոխառութիւններ, ՍՍՄԲ (2) ներա — ծումներու քաղաքականութիւնը եւ Սէտու — տական Արաբիոյ յառաջիկայ տարիներու տնտեսական բարգաւաճումը:

Այսպիսի խօսակցութեանց ընթացքին, որպէս Հայ, մասնաւոր հետաքրքրու — թեամբ լսեցի լուսնայափոխ չէյիսի մը ար — տայադատ մտածումները Հայութեան մասին: Ի միջի այլոց ըսաւ. — Մենք կը դործակցինք Պէյրութի հայ լուսնայափո — չներու հետ: Անոնք վստահելի, պար — կեշտ եւ աշխատասէր մարդիկ են: Դուք Լիբանանի մէջ հիմնած էք ճարտարա — րուեստ եւ բարձրացուցած էք անհամար չէյիքեր: Ունիք նշանաւոր բժիշկներ: Առ — ռաջակարգ դիւրի վրայ կուգաք ճարտա — րապետութեան, երկրաչափութեան եւ զեկագործութեան մէջ: Ձեր ջով չեն պակսիր արդիւնաբեր ու ձերք ունեցող անհատներ ու վարպետ արհեստաւորներ: Դժբախտաբար, ձեզմէ շատ քիչեր կը հաստատուին մեր երկիրը, գրեթէ ոչինչ: Դուք կը նախընտրէք դադարի Ամերիկա, Քանադա կամ Աւստրալիա: Եթէ չեմ սխալիր, նոյնիսկ չէք ներգաղթիք Հա — յաստան, ձեր երկիրը (չուցեցի բա — ցատրել թէ ոմանք յանգանք մը կը գոր — ծեն հեռանալով հայրենիքէն՝ ինչ որ ալ ըլլայ պատճառաւորութիւնը): Կը հաս — կրնամ որ դուք քրիստոնեայ ժողովուրդ — մըն էք իսկ մենք այլադէ: Սակայն հոս ամէն մարդ ազատ է հետեւելու իր ու — զած կրօնքին: Մենք որեւէ անձի չենք պարտադրեր մեր դաւանանքը: Դուք պէտք է նաեւ հաստատուիք մեր երկիրը եւ օգտուիք մեր երկրի պարզեւած տըն — տեսական բարգաւաճումէն: Նոյնիսկ վեր — ջերս ջնջեցինք օտարներու անհատական եկամուտի հարկերը: Մենք ձեզի պէս մարդաց պէտք ունինք:

Անցեալ տարուան Մարտ ամսուն, վաթսուամեակի առիթով լիբանանեան մամուլի ներկայացուցիչներուն ի պատիւ տրուած ճաշին, Բիատ Թահա, մամուլի սենտիքային նախագահը ըսաւ. — «Հա — յերը կը կազմեն Լիբանանի ժողովուրդին

7էն 8 առ հարիւրը. սակայն Լիբանանի ազգային եկամուտին անոնց նպաստը կը հասնի 15 առ հարիւրի: Հայ առեւտրա — կաններ ու ճարտարարուեստի մարդիկ մեծ հայրենասէրներ են: Անոնք կը նպաս — տեն ազգային տնտեսութեան, կը բար — ձրացնեն երկրին արդիւնաբերութիւնը՝ հայթայթելով դործ, թեքնիք եւ դրամա — գլուխ տեղական ճարտարարուեստին փո — խանակ դրամ զիջելու կամ չահադիտա — կան ներմուծումներ ընելու»:

Երբ Հայեր Լիբանան հաստատուեցան 1915ի օսմանեան թուրք ցեղասպանութե — նէն ետք, ունէին միակ մէկ նպատակ. — կեանքը վերսկսի՝ վնասակնութեամբ, դրամագոյն ունեցալով գեղադրիւնը այս վերակենդանութեամբ ընթացին:

Անոնք հիւրընկալ երկիրներուն ցոյց տուին եւ մինչեւ այսօր՝ կը շարունակեն ցոյց տալ՝ սէր, յարգանք, համբարաշխու — թիւն եւ հայրենասիրութիւն:

Առաջին համաշխարհային պատերազ — մէն ետք Լիբանան հաստատուած Հայեր, գլխաւորաբար կը կազմէին արհեստաւոր — ներու, ոսկերիչներու, բանուորներու եւ փոքր առեւտրականներու համայնք մը:

Արհեստաւորներ՝ որպէս դրամաւորու իրենց դործիքներէն զատ ժառանգած էին նախնիքներէն ստեղծագործող միտք եւ վարպետութիւն:

Հայ ոսկերիչները Օսմանեան կայսրու — թեան մէջ նշանաւոր էին իրենց ճարտա — րութեամբ եւ հմտութեամբ: Ոսկերչու — թիւնը դանդաղ յառաջացաւ սկզբնական չընտանիք քանի որ բոլոր Հայերը կոլուպ — տուած էին թուրքերու կողմէ պար — տադրուած տարագրութեան ընթացքին:

Հայ փոքր առեւտրականները, համեստ ընտանեկան խնայողութեամբ տէր դար — ձան վաճառատուներու իսկ ներկայիս կը գործեն որպէս մեծաքանակ առեւտրա — կաններ:

Վերոյիշեալ դրադումներէ զատ, Հայեր Լիբանանի մէջ մաս կազմեցին ճարտա — րարուեստի եւ շինարարութեան բան — ուոր ու պաշտօնայ տարրին: Ուրիշներ հետեւեցան ազատ ասպարէզներու՝ որոնց մէջ միշտ նախանձելի դիրք ունեցան:

Առեւտրական համայնքի այս առաջին սերունդը որ մեծապէս նպաստած էր Օսմանեան կայսրութեան տնտեսական բարգաւաճումին իր փուլումէն առաջ, Լիբանանի մէջ դառաւ շատ նպաստաւոր մթնոլորտ մը շարունակելու իր նախնիք — ներուն գրադումները:

Մանր աշխատանքով, նախաձեռնու — թեամբ, ճարտարութեամբ ձեռնարկելու իր անմար ճիգով, հմտութեամբ եւ ապ — րուեստի մակարդակը բարելաւելու անչէջ նպատակաւ, Հայ առեւտրական համայն — քը քանի մը տասնեակ տարիներու ըն — թացքին ներշնչեց պէտք եղած վստահու — թիւնը եւ համբաւը Լիբանանի առեւտրա — կան եւ դրամատնային դրութեանց մէջ:

Տարագրուած 1915ի գանգուաճը միջին

արեւելեան հիւրընկալ երկիրներէն ըն — դուստեցաւ ազնիւ վերաբերմունքով եւ սիրովանքով: Ընդհակառակն, կարգ մը « քաղաքակրթութեամբ » երկիրներու մէջ շատեր՝ Հայերը անուանեցին եւ մինչեւ այսօր կ'անուանեն սքարվինկ արմինքըն — սովադուդ, անթի Հայ:

×

Լիբանանի հայ առեւտրական համայն — քը կարելի է լայն ծիրերու մէջ բաժնել ութ խմբաւորումներու:

Ա) Ֆինանսական — լուսնայափոխներ, ոսկիի առուծախ, մուրհակ զեղչողներ եւ վարկատուսի (բարտ աը քրետի) ընկե — րութիւններ:

Բ) Ճարտարարութեամբ ու ձեռնարուեստ. — կարգ մը գլխաւոր ճարտարարուեստ — ները, որոնցմէ մի քանին եղակի են Միջին Արեւելքի մէջ:

Գ) Առեւտուր. — մեծաքանակ եւ փո — քաքանակ վաճառուներ, ներածողներ եւ արտածողներ, միջապահային ընկերութիւն — ներու ներկայացուցիչներ, ցրուողներ, միջնորդներ եւ տարանցիկ առեւտուրի առ — եւտրականներ:

Դ) Պաշտօնեանք. — գլխաւորաբար ոչ հանրային ձեռնարկներու մէջ — օդանա — ւային ընկերութիւններ, դրամատուներ, ապահովագրական, առեւտրական եւ ձամ — րորդական ընկերութիւններ: Հանրային ձեռնարկներու մէջ գլխաւորաբար մաս — նագէտ Հայերու կարելի է հանդիպել:

Ե) Կալուածի առուծախ եւ շինարարու — րիւն. — չէյիքի կառուցումի եւ ալ օ — ժանդակի դրադումներու մէջ — ջուրի խո — ղովակի, ներկի, էլեկտրականութեան ձեռնարկողներ (փոքրաքէթօր) կամ չէյիքի, հողի եւ ափաքքումանի վաճառում:

Ձ) Հոգաւորականութիւն. — Այնճարը մի — ակ տարածութիւնն է ուր Հայեր կը դրադին գլխաւորաբար հոգատնտեսու — թեամբ եւ ազարակապանութեամբ: Վեր — ջերս այդ շրջանին մէջ կազմուեցաւ եր — կու համագործակցականներ — կաթիլ ու կովու մտեղէնի եւ բանջարեղէնի:

Է) Ազատ ասպարէզներ. — որոնց մէջ կարելի է յիշել՝ բժիշկներ, վերաբոյժ — ներ, երկրաչափներ, ճարտարապետներ, հոգատնտեսներ, համալսարանական դա — ասիսներ եւ ուսուցիչներ, զեկագործ — ներ, փաստաբաններ, ատամնաբոյժներ, զանազան դիւտանի կամ ալ տեսակի մասնագէտներ եւ հետախոյզներ:

Ը) Այլազան վաստակներ. — արուես — տագէտներ, լրագրողներ, լուսանկարիչ — ներ, մատակարարողներ, Էմփրէտարիօ — ներ, զերասաններ ու բեմադիրներ, ճա — շարանատէրեր եւ հաշուապահական հա — տատութիւններ:

ՄԿԻՏԻՉ ՊՈՒՆԴՈՒԳԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(1) Առեւտրական բառը հոս գործած —

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՓ ՄԸ ԲԱԿԼԱՅԻ ԳԻՆԸ

(ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ՕՐԵՐԷՆ)

— Տղեկը պէտք է ես ներս առնէի, բայց քանի որ դուք ինձմէ աւելի ցա — ւակցող էք անոր վրայ՝ ալ այդ տղեկը ո՛վ որ ալ որ ըլլայ, ի՛նչ անուն ալ որ ունենայ, ի՛նչ յարգ որ վայելէ ձեր մօտ՝ ներս չառնուիք... Ի՛նչ... այս տանը մէջ պատասխանատուն, հրամայողը ո՛վ է վերջապէս. դո՛ւք թէ ես:

— Այս խնդրին մէջ ո՛չ հրամայողի, եւ ոչ ալ պատասխանատուութեան խնդրի կայ, յարեց մայրը աւելի զայրացած, պէտք է այդ տղան ներս առնուի, մեղք է: Ես անէծքէ կը վախնամ, ես «աս» է կը ստակամ: Ես չեմ ուզեր որ այս տունը մեղքի, անէծքի հարուածներուն տակ փլի, փոշիանայ... Աչքերս չեն ուզեր արինս տեսնել, անմեղ երախտ մը մահը տեսնել այս չեմքի վրայ, հասկնալի՞ է:

— Ա՛լ բաւական է, շարունակեց մայրը աւելի զայրացած երեւոյթով, ա՛լ բաւա — կան է, Աստուծմէ վախցիր, մարդոցմէ

ամչցիր... Վախցիր, ամչցիր մանա — ւանդը դուն որ այս գոհերուն հօրը աղն ու հացը կերած էս, անոնց բոլորին սէրն ու յարգանքը վայելած ես...: Բարեկա — մութիւն, խոստում ալ, հաց, Տէր Աստուծոյ ալ բոլորը պարապ բաներ են եղեր, շարունակեց մայրը հեգնական չեղ — տով մը ինքն իրեն դէմ խօսելով:

— Ի՛հ, տակաւին ըսելիք ունի՞ս, ու — ըիշ պատմելիք «մասալ»ներ ունի՞ս, ըսէ՛, խօսէ՛, վերէն ձայնեց աղան չարաշուք, չնական ծիծաղով մը:

— Ի՛նչ ըսելիք պիտի ունենամ, շա — րունակեց մայրը վշտացած թոնով մը, խօսքը կ'ըսեն մէկուն որ փշուր մը գոլթ կ'ունենայ... Ի՛նչ, միտքդ զայն մեռ — ցնէ՞ն է, բայց ոճրագործն անդամ պըտ — ղուց մը կարեկցութիւն կ'ունենայ իր գո — հին հանգէպ: Այս սառնամանիքին դուրս գնելու եւ մահը անոր եղունգներէն քա — չելու աւելի դիւրին, աւելի յարմար մի — ջոցներ կան, ձեւեր կան...:

— Ի՛, ալ բաւական է, ըսելիքներդ ը — սիր, կարեց մօրը խօսքը սաստիկ դա — րացած, չեմ ուզեր ոչ ոքէ դաս առնել կամ սորվիլ, ինչ որ ըրի, ըրի. մնաց — եալը ոչ ոքի կը վերաբերի: Ու քանի որ խնդրեց այս աստիճանին հասաւ, կ'երգ — նում մայր, որ այդ տղուն ոտքերը ալ այս տան չեմքերուն չեն դախար, հասկը — ցա՞ր, հասկնալի՞ է:

ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Մինչեւ 16րդ դար մարդիկ կ'ապրէին մուրացկանութեամբ: Սէն Լուի հիմնեց «15-20» (ֆէնգ-վէն) պատապարտու եւ դարմանելու համար հերետիկոսներուն դէմ պատերազմող աշքերէն վնասուած ու կուրացուած զինուորները:

1806ին Հանրի Դ. արքունի հրովար — տակով մը որոշեց, այնուհետեւ ամէն մէկ հանքային հաստատութիւն պար — տաւոր է ունենալ վճարովի վերարտա — րէս եւ անհրաժեշտ զեկօրայքը, որպէս — քարենան ձրի դարմանել արիւծեալ հա — քագործները:

1670ին Լուի ԺԴ. հիմնեց Էնկվալտը, 1673ին Քոլմար՝ ի նպատակ նաւաստի — րուն կիսաթուղթի դրութիւն մը ստեղծեց:

1789ին Ֆրանսական յեղափոխութիւնը ջնջեց ընկերութիւններն եւ միութիւն — ները, նկատելով որ, միայն կառավարու — թիւնն է որ պէտք է ապահովէ նպատար — կեալներուն օգնութեան գործը:

19րդ դարուն, ազատ գործելու եւ մաս — ծելու շրջանին եւ ազատ մտածողութեան վարդապետութեան օրերուն, կը ծնին ապահովագրութեան ընկերութիւնները, խնայողական սնտուկները, ինչքէ դէմ փոխառութեան դրութիւնը:

1831ին կը ստեղծուի ի նպատակ զինու — րականներուն, քաղաքային պաշտօն — տարներուն եւ իրերօղութեան համա — լամբումներուն վարձատրութեան դրու — թիւնը: Այս բոլոր տուեալները կը նպաս — տեն ու նեցուկ կը հանդիսանան հա — րութեան:

1850 — 1852ին կառավարական պաշտ — նագրով մը խիստ հսկողութեան եւ ըս — տուգման կ'ենթարկուին ընկերութիւնն — րը, իրերօղութեան հաստատութիւն — ները:

19րդ դարու վերջերը եւ 20րդ դարու սկիզբը կը ստեղծուի օրէնսդրական ըն — կերութեան օրէնքը: 1893ին նպատակն ու չափաւորներուն բժշկական ձրի դարձ — նում: 1905ին օգնութիւն նպատակաւ — ներուն, անկարողներուն: Օգնութիւն ալ քաղ — տ ու անպաշար անկարներուն, առաջ ազգի խտրութեան, ինչ ծագում ալ ունե — նան անունը:

1919ին սկսեալ կը ստեղծուի ընկերա — րին ապահովութեան դրութիւնը՝ հետ — զհետէ զարգանալով կ'ընդարձակուի ու մեծ ծաւալ կը ստանայ Ֆրանսայի եւ առ — հասարակ Եւրոպայի բազմաթիւ երկր — ներու եւ Ամերիկայի կարգ մը նահանգ — աններ:

1919ին սկսեալ կը ստեղծուի ընկերա — րին ապահովութեան դրութիւնը՝ հետ — զհետէ զարգանալով կ'ընդարձակուի ու մեծ ծաւալ կը ստանայ Ֆրանսայի եւ առ — հասարակ Եւրոպայի բազմաթիւ երկր — ներու եւ Ամերիկայի կարգ մը նահանգ — աններ:

ուած է լայն առումով եւ այս յօդու — ծին մէջ կը նշանակէ պիտէս, զբաղմ — մը կամ վատակ մը ունեցող, աշխատող՝ արհեստաւոր կամ վաճառական:

(2) Սառուի Արարիւն մոնէթքի Անրիսի — Սառուական Արարիւն կեդրո — նական գրամատան գործը տեսնող հա — տատութիւն մը:

ներս մտնէ եթէ չուզեր եղբոր քով եր — թալ:

Անի սակայն, անորոշ տատանումով մը երեքաց ու կանգնած մնաց իր տեղը: Ձեւ — դիտեր ինչ ընկը. սարսափէին ցրտահա — ր տերեւի մը պէս կը դողար:

Ազան իր հրամանը կրկնեց՝ աւելի սպասնալից թոնով մը:

Անի կրկին անշարժ մնաց իր տեղը: Իր ողբերգու, դառնաշունչ հեկեկոցը կ'ա — ծագանդէր մեծկակ բակին չար պատն — րուն:

— Կը լսե՞ս թէ չես լսեր, պոռայ աղան կրակ կտրած, բան-գործ չունիք քեզ «վայր-վույ»նե՞րդ մտիկ պիտի ընենք:

Մեծ հանքը տղուն առջեւ անցաւ — միջամտել փորձեց, բայց աղան արհա — մարհանքով մէկդի հրեց զայն ու աւելի մօտեցաւ հէք աղջնակին: «Հա... լսելի է այս վիճակովդ եղբայրդ ներս առնել պիտի տաս այնպէս չէ՞»:

ՄԻՍԱԲ ՄԻՐՁԵ

(Շար. — 6)

ՀՈԳԵԶԱՆԳԻՍՏ

Այս Երկիրն Արիստագեսեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Մեղրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթուր Գալուսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Փա - փաղեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յոնիկ Մկրտիչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Յակոբեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ քեռայրին՝ ԱՂԱՍԻ ԱՐԻՍՏԱԳԵՍԵԱՆԻ մահուան տարեկիցին առթիւ, այս Երկուշաբթի (Ապրիլ 19) (Մեռելոց) Իսիկ Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին:

Ի գերեզմանը ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Այս առթիւ, Տիկին Արիստագեսեան 50 Փր. կը նուիրէ լիբանահայ աղետեալներուն (ստանալ «Յառաջ») :

X

ՄԱՐՏԻՅԷ. — Պ. Միքայէլ Եսայի եւ ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ապրիլ 19 Երկուշաբթի Մեռելոցի օրը ժամը 11-ին, Սէն Ժեռովի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՏԸԼԷՆ ԵՍԱԿԻՐԻ մահուան տարեկիցին առթիւ եւ օծումը կը կատարուի նաեւ Յակոբ եպիսկոպոս Վարդանեանի կողմէ, Պ. Եսայի եկեղեցւոյ նուիրած «Քրիստոսի հիւանդները բուժող» իւղաներկ նկարին:

Ժամը 4ին ցերեկէ վերջ ողբացեալին գերեզմանը այցելուելուն ի Պատիւնն եւ օրհնութիւն:

Երեկոյեան հոգեմաշ Վօքիւպի նորա - կառոյց Սեան պանդոկին մէջ:

Ի գերեզմանը ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՍԱԿ

Տիկին Արամ Պատմաճեան իր ամուսնոյն Արամ Պատմաճեանի մահուան 4րդ տարեկիցին եւ մօրեղբոր՝ Արշալիր Շիրակեանի մահուան 3րդ տարեկիցին ի յիշատակ 100ական Փրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. «Ս. Թէֆլիսեան» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, Ապրիլ 16, ժամը 21ին Հայ Մշակոյթի Տունը:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ՄԱՐՏԻՅԷՆ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան, առաւօտ ժամեր - գութիւն ժամը 8.40ին, Երեկոյ՝ կարգ թաղման 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, ճրագալոյց Ս. Զատիկ, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8.40ին, Երեկոյ ընթերցումը եւ պատարագ ճրագալոյցի ժամը 16-18:

ԿԻՐԱԿԻ ԶԱՏԻԿ, առաւօտ ժամերգութիւն, նախատօնակ եւ անդաւոտան ժամը 7.40ին, զատիկական հանգիստաւոր պատարագ 9.40ին ընթերցում Հայրապ. Հնոր - հաւորագրին եւ քարոզ 11.15ին:

ԵՐԿՈՒՇԱՅԹԻ, Մեռելոց, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ եւ հոգեհանգիստ 9.40:

ՆՈՐ ԿԻՐԱԿԻ կրկնադատիկ, յիշատակ բերաւոր նահատակացն մերոց, համաշխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմաց կատարել հոգեհանգիստ յամենայն եկեղեցւոյ Հայաստանեայց: Վարչութեան կարգադրութեամբ հանդիսաւոր պատարագը պիտի մատուցուի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ, իսկ ծաղկեպսակներու եւ ծաղիկներու զետեղումն ու հոգեհանգիստը կը կատարուի Նահատակաց Յուշարձանին առջեւ:

ԱՆԾԱՆՈԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

Հայ նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը կը հաղորդէ որ Անժանթ Զինուորի բոցի արծարծումը կը կատարուի Ապրիլ 24ին, ժամը 18ին: Հաւաքուել Շան Գ'էլիզէի եւ Պալլաք փողոցի անկիւնը: Միայն՝ նախկին ռազմիկները, դիմադականները եւ չքանչան կրողները պիտի բարձրանան Շան Գ'էլիզէին: Հայ համայնքը արարողութեան կը հրաւիրուի ուղղակի Յաղթական Կամարին տակը:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCHE»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՉ

Աւագ Ուրբաթ, ժամը 19.30ին Յիշատակ Զարչարանաց եւ խաչելութեան, Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ թափօր թաղման՝ ժամը 17ին:

Աւագ Շաբաթ, ճրագալոյց Զատիկ, սկիզբ ժամերգութեանց եւ ընթերցումներու՝ ժամը 16ին, ճրագալոյցի պատարագ ժամը 17ին:

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, յարուցիւն տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, բաղմամայն պատարագ 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԵԼԻ ԱՐԳ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ (Կաթող. Պատ. Հայոց Եւրոպայի):

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին, յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Աւագ Ուրբաթ, թաղման կարգ 18ին: Աւագ Շաբաթ, ճրագալոյց, ժամերգութիւն 15.30ին, պատարագ 16.30ին:

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, ժամերգութիւն 8.30, պատարագ 10ին:

Երկուշաբթի, Մեռելոց, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11.15ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱՆԱՆՍ

Աւագ Ուրբաթ, թաղման արարողութիւն 6ին:

Աւագ Շաբաթ, ճրագալոյց, սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 9ին, խմբման արարողութիւն Երեկոյեան 5ին:

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 8ին, պատարագ 10ին, ժամերգութիւն Երեկոյեան 6ին:

Երկուշաբթի, Մեռելոց, սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտ 9ին, պատարագ 10ին:

Նոր Կիրակի (Ապրիլ 25) սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտ 8.30ին:

Հոգեհանգստեան պաշտամունք կը կատարուի Ապրիլ 11-24 ընդհ. նահատակաց յիշատակին:

Ս. ԺԵՐՈՍՏ — Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ

Ուրբաթ, յիշատակ չարչարանաց, թաղման կարգ ժամը 5ին:

Շաբաթ, ճրագալոյց, Երեկոյ ընթերցումը ժամը 5ին, պատարագ 6ին:

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, առաւօտ. ժամերգութիւն ժամը 8.30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին:

Երկուշաբթի, յիշատակ մեռելոց, առաւօտ. ժամերգութիւն ժամը 8.30ին, պատարագ 10ին, գերեզմանի այց կ. յ. ժամը 2ին: Հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՈՍՈՆ

Ուրբաթ, յիշատակ չարչարանաց, Երեկոյ թաղման կարգ ժամը 17ին:

Շաբաթ, ճրագալոյց, առաւօտ. ժամերգութիւն 9ին, Երեկոյ. ժամերգութիւն 16ին, պատարագ 17.30ին:

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, առաւօտ ժամերգութիւն 9ին, հանդիսաւոր պատարագ 10.30, քարոզ 11:

Երկուշաբթի, յիշատակ մեռելոց, առաւօտ. ժամերգութիւն 9ին, պատարագ 10ին: Կը պատարագէ ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ:

Երկուշաբթի, Մեռելոցի օրը, Տէր հայրը պիտի դառնուի գերեզմանատունը, ուր ժամը 14ին 16 պիտի կատարէ գերեզմանատան վերի մասի եւ 16ին 18 վարի մասի գերեզմանօրհնէքները:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Ուրբաթ, թաղման արարողութիւն ժամը 6ին:

Շաբաթ, ճրագալոյց, կէսօրէ ետք ժամը 4.30ին:

Կիրակի առաւօտ, Զատիկուան տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ, երգէ - ցողութիւնը տեղւոյս երգչախումբին կողմէ: Մեներգ եւ երգէն՝ Օր. Անժէլ Կարապետեան:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Հիմնադրութիւն, պատարագ ժամը 10ին: Ոտնուայ՝ 16ին, խաւարում՝ ժամը 19ին:

Ուրբաթ, ժամերգութիւն ժամը 16.30: Շաբաթ, ճրագալոյց, պատարագ 17ին: Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, պատարագ 10ին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ

Ս. ԽԱՋ — Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Աւագ Ուրբաթ. — ժամը 18ին ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչի:

Աւագ Շաբաթ. — ժամը 17ին ժամերգութիւն եւ ճաշնաւոր պատարագ:

Զատիկ. — ժամը 11ին հանդիսաւոր Ս. Պատարագ:

Ապրիլ 19 Երկուշաբթի. — Օր Մեռելոց. ժամը 11ին ճաշնաւոր Ս. Պատարագ եւ պաշտօն հոգեհանգստեան:

Կիրակի 25 Ապրիլ. — Նոր Կիրակի, ճաշնաւոր պատարագ ի յիշատակ Ապրիլեան Նահատակներուն Նոթր - Ժամ Մայր Տաճարին մէջ ժամը 16ին. Խօսք կ'ունեն Գերպ. Փէլլիլ՝ օգնական Եպիսկոպոս Փարիզի:

ՊՈՒԼՎ. OSSO. — Ս. ՅԱԿՈԲ

ՈՒՐԲԱԹ, յիշատակ Զարչարանաց թաղման կարգ 17:

Շաբաթ, ճրագալոյց, Երեկոյ. ժամերգութիւն 17ին:

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, առաւօտ. ժամերգութիւն 8.30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10:

Երկուշաբթի, յիշատակ մեռելոց, առաւօտ. ժամերգութիւն 8.30ին, պատարագ 9.45ին: Հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց 11.10ին:

Մամօթ. — Գերեզմանօրհնէքի համար, Երկուշաբթի պատարագէն ետք, Տէր հայրը ներկայ պիտի ըլլայ ժամը 14.30ին 17 Սէն-Լուիի գերեզմանատունը: Երեքշաբթի Ապրիլ 20, ժամը 14.30ին 17, Լը Գանէի գերեզմանատունը:

ՍԷՆ ԼՈՒ ԵՒ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿԻԹ

ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ թաղման, Սէնթ Մարկիթ ժամը 17ին, Սէն Լու՝ 18ին:

Շաբաթ, ճրագալոյց, Սէն Լու՝ գերեզման ընթերցում եւ պատարագ ժամը 17.30ին:

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, Սէն Լու՝ սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին հանդիսաւոր պատարագ 10.30ին:

Երկուշաբթի, յիշատակ մեռելոց, Սէնթ Մարկիթ՝ սկիզբ ժամերգութեան 9ին, պատարագ 10.30ին:

Մամօթ. — Ըստ սովորութեան, չըջնի հոգեւոր հովիւ՝ Շահան ՔՀՆՅ. Տէտեան Երկուշաբթի Մեռելոցի օրը պիտի գլուխ ժամը 14ին վերջ Սէն Փիլիպի գերեզմանը, գերեզմանօրհնէքի համար:

Ս. ԱՆԾՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԵՈՍ

Ուրբաթ, յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան ժամը 5:

Շաբաթ, ճրագալոյց, սկիզբ ժամերգութեան եւ ընթերցումներու 4.30ին, պատարագ 10ին:

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, սկիզբ ժամերգութեան եւ անդաւոտան առաւօտ ժամը 8ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին, պատարագ հայրապետական եւ քարոզ 11ին:

Երկուշաբթի, Մեռելոց ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11ին: Կէսօրէ ետք՝ գերեզմանօրհնէք:

Նոր Կիրակի, կրկնադատիկ, յիշատակ բերաւոր նահատակացն մերոյ՝ համաշխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմաց: Ամենայն Հայոց Հայրապետի հրահանգին համաձայն, Ս. Թաղէոս եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի պատարագ եւ հոգեհանգիստ: Կը հրաւիրենք Թաղիս բարեպաշտ ժողովուրդը խուռնեաւոր ներկայութեամբ մասնակցելու կրօնական հանդիսութեանց եւ աղօթելու մեր նահատակներու հոգիներուն համար: Սկիզբ ժամերգ. ժամը 8, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11.30:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՋ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Ուրբաթ, յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, թափօր թաղման 16ին:

Շաբաթ, ճրագալոյց, պատարագ ժամը 18ին:

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, յարուցիւն տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, սկիզբ ժամերգութեանց 9.30, բաղմամայն պատարագ 11ին:

Երկուշաբթի, յիշատակ է մեռելոց, պատարագ ժամը 10.45ին:

Fonds A.R.A.M

61eme ANNIVERSAIRE DU GÉNOCIDE ARMENIEN

61 ans après, le crime reste impuni, et la Turquie installée sur les anciens teres ritoires d'Arménie, continue toujours de nier le Génocide de 1915 avec cynisme et arrogance

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE présente

LES DOSSIERS DU GÉNOCIDE

projection de films
« CRIME SANS CHATIMENT »

« CONDAMNE A ETRE DETRUIT »

« LE 60e ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE DANS LE MONDE »

sous la présidence de

Monsieur ROBERT PONTILLON

Maire de Suresnes

Conseiller Général des Hauts de Seine

REUNION PUBLIQUE

A LA SALLE DES FETES, 25 AV. VICTOR CRESSON, ISSY LES MOULINEAUX

MERCREDI 21 AVRIL A 21 HEURES

Avec le soutien de la section du Parti Socialiste d'Issy les Moulinaux et de la

F. R. A. Daschnaktzoutioun, section d'Issy les Moulinaux

X

Sous la présidence de

Monsieur JOSEPH FRANCESCHI

Député - Maire d'Alfortville

Conseiller Général du Val de Marne

REUNION PUBLIQUE

A LA SALLE DES FETES, RUE VOLTAIRE, ALFORTVILLE

LE JEUDI 22 AVRIL A 21 HEURES

Avec le soutien de la section du Parti Socialiste d'Alfortville et de la F. R. A.

Daschnaktzoutioun section d'Alfortville

ՈՒՐԱԹ
ԱՊՐԻԼ
16
VENDREDI
16 AVRIL
1976

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

LE NUMERO 1,20 F.

ՏԱՐԻՆՆԵՐ — ԹԻՒ 13.567

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆ.
Արտասահման Տար. 200 ֆ.
Վեցամսեայ 90 ֆ.
Հատը 1 ֆ. 20
51e ANNÉE — N° 13.567

ՕՐՈՒՆ ԽՕՍԳԸ

ՃԵՄԱԼ ՓԱՇԱ
ՀԱՅԱՍՏԵՐ ԵՐ

Օ
Գ

ԻՆՉՊԵՍ ՔԱՆԻՆՆԵՐ ՏՈՒԱԽ
ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ԶԵՅԹՈՒՆՆԵՐ

Ճեմալ փաշայի իրական դիմագիծը
պատկերացնելու համար բաժանաճան է
կարգալ կիլիկիոյ կաթողիկոս Սահակ
Ի. Ի. անոր ուղղած նամակներն ու ստա-
րած պատասխանները:

Օրինակ, վշտակիր հայրապետը լսած
լլալով, որ Ճեմալ փաշա հասած է Ատա-
ն, ուր կը գտնուէր ինք ալ, 1915 Մարտ
ին գրութեամբ մը կը դիմէ անոր,
պատկերով որ Զէյթունի մէջ քանի մը
բռնաբերու յանցանքներ համար անմեղ
հայեր հալածանքի կ'ենթարկուին եւ
«անհաճարար» կը խնդրէ վերջ տալ այդ
արարքներուն: Մարտ 13 թուակիր իր
պատասխանին մէջ Ճեմալ կը հաւաստէ,
որ «ամեղներու գոյքը, հոգին ու պա-
ռիք պաշտպանուած են ու նուիրական»: Այս
խոսքի կը յանձնարարէ կաթողիկո-
սի աղբարարել Զէյթունի Հայերուն, որ
գաղանձն հրոսակներուն օգնելու տպա-
ստութիւն ունեցող ամենափոքր շար -
քաններէ:

Մարտ 14ին կաթողիկոսը Ճեմալին կը
պատկերով, որ իր խիստ ազդարարութիւնը
անկիւնադէս հեռագրով հաղորդած է Զէյ-
թունի առաջնորդին: Կը թուի թէ կաթո-
ղիկոսը փափաք յայտնած է անձամբ Զէյ-
թուն երթալով յորդորել ժողովուրդը:

Մարտ 16ին Ճեմալ կը հեռագրէ հայ-
րապետին, որ առ այժմ պէտք չունի մի-
նչ Զէյթուն երթալու: Ու կը կոչուի կը հա-
ւաստէ, որ հլու եւ անմեղ ժողովուրդը
բնա պէտք չէ մտահոգուի: Կը յանձնա-
րարէ առանց այլ եւ այլի հպատակիլ զին-
ուորական իշխանութեանց բոլոր հրա -
հանգներուն: Կը կը կոչուի, որ կարող է հրա-
հանգներ տուել է բոլորին՝ ամէն կերպ
պաշտպանելու համար հաւատարիմ բնա-
կիւնները: Կաթողիկոսը նոյնօրն իսկ հե-
ռագրով Զէյթունի Հայոց առաջնորդին
կը հաղորդէ Ճեմալի ազդարարութիւնը,
անպակով, որ անաստորները խստիւ
պիտի պատժուին: Ապրիլ 2ին նոյն իմաս-
տով կը հեռագրէ Մարաշի առաջնորդին:

Սահակ կաթողիկոս Մարտ 24ին Հա -
յիկոսականութեան կը բողոքէ Սուլ-
թան (Մուսա լեւ) հինգ զիւղերու ամէն
աղբիքի այդ բնակիչներուն իրրեւ թէ
կաթողիկոսութեան թուրքերը քննելու համար
անոր եւ անկէ ալ աւելի հեռու տեղ
ապրուելուն տեղ: Յայտնելով որ անոնց
ապրուելու միջոցն է շերամաբուծութիւ-
նը, որուն եղանակն է, կը խնդրէ պանոնք
իրենց տեղը վերադարձնել:

Նոյն օրը Ճեմալ փաշային ալ կը դիմէ
կաթողիկոսը՝ պարզելով յիշեալ հինգ
զիւղերու մէջ մնացած կիներու, աղջիկ-
ներու եւ մանուկներու անօթի ու թշուառ
վիճակը: Եւ որպէսզի անոնք բնա չըլլան
Պատկերան վրայ, կը խնդրէ իրենց տե-
ղեր վերադարձնել զանոնք: Ետքէն կը
անգիկացուի, որ Տէր-Զօր աքսորուելու են
անոնք:

Սահակ կաթողիկոս Ապրիլ 7 եւ 8
թուակիր երկու նամակներով սրտաճըմ-
այ մանրամասնութիւններ կուտայ Պոլ -
սոյ պարտաբեր Զաւէն Արք. Ին Զէյթունի
աղէտին մասին: Սուտ էին Ճեմալի հա-

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԱՅՍ ԵՐԳԸ ՈՐ Կ'ԱՆՀԱՆԳՍՏԱՑՆԷ ԹՈՒՐԿԸ ...

ԽՄԲ. — Ստորեւ փրանսերէն եւ հայերէն թարգմանութիւնները, այն երգին
գոյր Յոյները ներկայացուցին, Ապրիլ 3ի *Էօրոյիզիոն*ին, եւ որու սփռումը դադ-
րեցուցին Թուրքերը, որովհետեւ «Քաղաքական» նկատած էին գայն եւ ակնար -
կութիւններ տեսած էին Կիպրոսի ողբերգութեան: Հոս, ո՛չ Թուրքի, ո՛չ Կիպրոսի
ամուս կայ, բայց Թուրքը գիտէ թէ որո՛ւ մասին է խօսքը, ինչպէս գիտէր Ազնա-
ւուրի երգին ատեն...:

Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը մեզի տրամադրեց յունական դեսպանատունը,
հայերէնի թարգմանութիւնը՝ «Յառաջ»ինն է:

SAINTE VIERGE, SAINTE VIERGE

Un champ tout plein d'oranges, œie, œie,
ma mère,
d'un bout à l'autre s'étend l'olivier,
tout autour se dorent les plages, œie, œie,
ma mère,
et le reflet du soleil t'éblouit.

A ce pays si vous y allez,
si vous voyez des tentes alignées,
ce ne sera pas un camping pour troulistes,
ce sera seulement des réfugiés.

Si vous voyez des ruines détruites,
elles ne seront pas d'une autre époque,
elles seront brûlées par du napalm,
elles seront les mille débris d'hier.

Si la terre est fraîchement creusée,
ce ne sera pas une plaine fructueuse,
ce sera des croix qui auront poussé
et que le temps va pourrir.

Sainte Vierge, Sainte Vierge,
console mon cœur.

Հաստիքները: Հրոսակներ փնտռելու պա-
տրուակին տակ զինուորները կ'այրեն
դարաւոր վանքը՝ իր բոլոր հարստու -
թիւններով: Հրդեհի կուտան նաեւ չըջա-
կայ զիւղի տունները: Դաւադրութեամբ
կը բանտարկեն անմեղ ու հաւատարիմ
մարդիկ: Տանեակներով երեւելիներու
մէկ ժամ միայն պայմանաժամ տալով
ճամբայ կը հանեն դէպի Մարաշ: Ապրիլ
6ին Ատանայէն անցեր են Զէյթունի գաղ-
թականները, որոնք Տարսուսի եւ Պոզան-
թիւնի ճամբով պիտի տարուէին Գոնիայէն
անդին՝ Սուլթանիյէ (Գարափունար):
Յետադային 5000ի կը հասնի տարազըր-
ուածներու թիւը:

Մարաշի պատերազմական ատենը
տարուած են Օսմանիյէի մէջ իբրեւ Էշ-
քըյա (հրոսակ) բանտարկուած Զէյթուն-
ցիներ:

Մարաշի միւթէսարըքը երկու գումար -
տակ զինուորներով Զէյթուն կ'երթայ եւ
պատուարն վրայ կ'երդնու, որ ներսում
պիտի շնորհուի: 8-10 օրուան մէջ 4000ի
կը հասնի զինուորներու թիւը: Ճեմալ
փաշայի Գ. բանակէն հրամանատար մը
Զէյթուն երթալով, առաջին վայրկեանէն
կ'արեւմուտքին չէ տուել միւթէսարը -
ֆին եւ սպառնացեր է քաղաքը քնդառօթի
բռնել եւ խաղառ ոչնչացնել:
1915 Ապրիլ 8ին Զաւէն պատրիարքին

ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒՇԱՆՈՒՆ, ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒՇԱՆՈՒՆ

Դաշտագետին մ'ամբողջ նարինջ, եհէ՛,
եհէ՛, մայրիկ,
Զիթենիներ կը ծաւալին ծագէ ի ծագ,
Շուրջը ամբողջ ծովու ափեր կ'ոսկեղօծեն
եհէ՛, եհէ՛ մայրիկ,
Արեւուն շողն է ցոլցուն:

Եթէ երկիրն այդ այցելէք,
Շարուէ շարան հոն վրաններ եթէ տեսնէք,
կայաններ չեն գրասնելու եկած մարդոց.
զաղթականներ են սոսկապէս:

Եթէ տեսնէք դետնատարած աւերակներ՝
այլ դարերու հետքերը չեն,
նախալմով են այրած անոնք,
բեկորներն են դեռ երէկուան:

Եւ թէ հողը նոր է փորուած,
պիտի չըլլայ ան տափաստան մը
պաղարբեր,
խաչափայտեր են հոն բուսած,
որ հիննալով պիտի փառն:

Սիրտին միւթարութիւն
Սո՛ւրբ Աստուածածին,
Սո՛ւրբ Աստուածածին...:

ուղղած իր երկար նամակին մէջ Զէյ -
թունէն աքսորուածներու մասին կը գրէ.
« ... Այս գաղթողներէն ոմանց մարդը,
ուրիշներու կիներ, ոմանց զաւակները կը
պակսին, մայրերու աղիողորմ ճիւղը,
դեռահասներուն լացը եւ շատերու ողբը
Թաշ-խանին քարերը արտասուել կուտայ:
... Վանքի այրելէն երկու օր վերջը 190
փախստական զինուորներ կամովին անձ-
նատուր կ'ըլլան, ահուկիօրէն ծեծի կ'են-
թարկուին, անասնօրէն ամէնքը միասին
կը կապուին եւ Հալէպ կ'ընկնեն. միւ-
ր ծեծի տակ կը մեռնի. Դամասկոս կը զըր-
կուին, ո՛վ գիտէ հոն ի՛նչ սեւ օրի պիտի
հանդիպին: ... Պաշտօնիս 12 տարիները
վշտի, տառապանքի եւ արտասուքի տառ-
ներկու դարեր եղան...»: (Կիլիկիոսն կըս-
կիծներ, էջ 144-154):

1915 Ապրիլ 20ին Սահակ կաթողիկոս
Ճեմալ փաշային կը բողոքէ հեռագրով
(պատճէնը մեծ-եպարքոսին, Ներքին նա-
խարարին եւ պատրիարքին), որ մէկ օր
առաջ, զէնք փնտռելու պատրուակով,
խուզարկուած են Ատանայի բոլոր Հայոց
տունները եւ բանտարկուած են կարգ մը
անմեղ Հայեր: Կը խնդրէ ազատ արձա-
կել զանոնք:

Ո՛չ մէկ պատասխան:
ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒՆ ԴԵՊԳԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

72 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒՍ
ԵՒ ՅՈՅՑ ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԵՍ
ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԱՅՐԱՄ

Հազարաւոր Լիբանանցիներ եւ Պաղես-
տինցիներ քաղաքաւ մը կատարեցին
Տիւրոս (Սուր) եւ Սիւտոն բողոքելու հա-
մար սուրիական զինեալ միջամտութեան
դէմ մինչ Արաֆաթ կը փորձէ վե -
րահաստատել յարաբերութիւնները Զա -
խերու եւ Սուրիոյ միջեւ: Գալով սուրիա-
կան զօրքերուն, խմբուած են Մասնաա
եւ Տէյր Զանհունի ու Այնճարի շուրջ:
Քաղաքական կարգ մը աղբիւրներու հա-
մաձայն, Սուրիոյ Սիւտոնը հասկցու -
ցած է Սուրիոյ որ իր զօրքերու ներկա-
յութիւնը Լիբանանի մէջ մինչեւ որոշ
տեղ մը կրնայ երթալ եւ չի կրնար ոս-
տիկանի դերէն անդին անցնիլ: Ամէն պա-
րագային բախումները շարունակուած են
նոյն սաստկութեամբ Զորքաբեր օր,
կրակի տրուած է Սուրիոյ արանը եւ 72
մեռեալ կայ ամէն կողմ:

Երբ նկատի առնենք որ Իսրայէլի վար-
չապետը՝ Ռապիւլ յայտնած է թէ Սուրիա
կրնայ մինչեւ տեղ մը երթալ միայն, ո-
րոշ «կարմիր գիծ» մը, թէ Մոսկուա
զգուշացուցած է Դամասկոսը եւ թէ նոյն
տեսակէտն ունի Ուաշինգթոն, աւելի
պարզ կ'ըլլայ որ այդ երեքը համաձայն
են: Այս է արդէն լրագրողի մը ըսածը՝
«Լիբանանը հրացանին ծայրը» հատորին
մէջ, որ նոր լոյս տեսած է եւ որմէ
հատուած մը հրատարակած է Քաթիսիէն
տը Փաքի: Ռ. Էտտէ կը պարզէ, ըստ ի-
րեն, Ամերիկայի, Իսրայէլի եւ Սուրիոյ
դերը այս պատերազմին մէջ: Եւ ծրա -
դիրը շատ յստակ է նախադահական թեկ-
նածուին համար, Լիբանանը կրնայ բաժ-
նուիլ Սուրիոյ եւ Պաղեստինցիներու մի-
ջեւ, եւ ամէն մարդ «Եր հաշիւը կը դառ-
նէ», Իսրայէլի, Սուրիոյ, Ամերիկայի
օրհնութեամբ: Մոսկու մէջ Ժիլպէր Սեզ-
պրոն խիստ յօդուած մը ստորագրած էր
առջի իրիկուն «Մայրին Զիթենիներու
մէջ» խորագրով, ուր ծանօթէն կը դա-
տապարտէ Ֆրանսան որ դադարէ մեծ
Պետութիւն մը ըլլալէ եւ դարձած է
«քաղաքի գնդակ» մը եւ զէնքի վաճառա-
կան մը»: Գրադէտը կը վերլուծէ առար-
կայօրէն ինչ որ կը կատարուի ամէն կողմ
ու կը չեւոյէ. «այն օրը երբ Ֆրանսացիին
հասկնայ որ ինչ որ չի քաղեր, ինչ որ
վտանգի մէջ է, զիններու սակը չէ կամ ար-
տաքին առեւտուրը, այլ իրենց հոգին իսկ:
Եւ թէ ոչ մէկ «ճարգիր», եղեր է ձա-
խի թէ աջի, պիտի կարենայ արդարու-
թիւն բերել եթէ սիրտ չփոխենք, դուք,
ես, ան, բոլորը եւ թէ «մարդկային դի-
մագիծով ընկերավարութիւն» հաստատե -
լէ առաջ, հարկ է նախ դրամին աղտին
հանգստաւէտութեան, անձնասիրութեան
եւ նախանձին տակ վերադառնել թէ ի՛նչ է
մարդկային դիմագիծը եւ այն ատեն ըն-
կերավարութիւնը ինքնաբերաբար կուգայ:
... Բա՛ց աչքերդ հին երկիր, անցեալին
քրիստոնեայ: Լիբանանը կը մեռնի, բա-
րեկամդ, եղբայրդ, կը մեռնի առանձին,
արեան մէջ մինչ մենք կը քնանանք: Տե՛ս,
տե՛ս սա մեծ մայրին որ կը մեռնի Զիթե-
նիներու Պարտէզներուն մէջ»:

ԼԻՐԱՆԱՆԻ ՀԱՅ
ԱՌՆԻՏՐԱԿԱՆ
ՀԱՄԱՅՆՔԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ներկայիս՝ գտնուող վիճակադրական
տեսակներէն կարելի է ըսել թէ՝
Ա) Հայեր (*) Լիբանանի ազգային ե-
կամուտի այս կամ այն ճիւղին ինչ չա-
փով կը նպաստեն, կամ՝
Բ) Հայեր ինչ չափով առաջին դիժի-
վրայ կուզան այսինչ կամ այնինչ տնտե-
ական կեանքի հաստատման, կամ՝
Գ) Հայեր ո՞րքան զբաղուած լինին զետե-
րած են այսինչ կամ այնինչ տնտեսական
ընթացքին, կամ՝
Դ) Հայեր ինչ տոկոս կը կազմեն ներ-
քին կամ արտաքին շուկային, կամ՝
Ե) Հայեր ինչ տոկոս կը կազմաւորեն
ազգական բանուորական ուժին: Սակայն

կ'աւելնան հայրենի հողի կարօտը, պան-
դիստութիւնը, եւ հայ ժողովուրդի փըր-
կութեան ուղիի որոնումը: Եւ չար նուազ
հետադարձական է, համեմատաբար խաղա-
ղած, պատկերները աւելի իրական են եւ
որոշուած յոյզով:

Պարտէզիդ մէջ ոչ կանաչ կայ, ոչ պտուղ
կայ, ոչ տատասկ...
Մտանքն արդէն դատարկ էր... Եւ գտնիմ
մէջ
ձորակ գառմուկ մը, մայելով, իր
կնդակները կը կրծէր...

կամ՝
վերադարձէ՛ք, որդիներ, ձեր գութանին
եւ արօրին ժամգը նորէն սրբելու,
Թող նորէն ձեր հնադարեան հայրենի
հողը ծաղկաւորի,
Թող մեր հունձքերն հովտէ հովիտ,
ծովերուն պէս տարածուին...

Սիամանթո կը քանդէ, կը փշրէ բոլոր
դռները բանաստեղծական օրէնքներուն եւ
կը ստեղծէ նորը. անյանգ, խորտուրտ,
եւ անկանոնութեան մէջ կը ահաւորէ
նոր կռույթ, նոր հեւք, որ անդիմադրելի
կը դարձնէ իր միտքը տողերու ներդաշ-
նակութիւնն ու միութիւնը: Սիամանթո
լարուած եւ վարակիչ միջոցներ ստեղ-
ծող բանաստեղծութեան վապեան է:
Յատկանշական են Վառժանի հետեւեալ
տողերը. «Երեւակայութեան միացած դա-
ղափարականը հետադարձութիւն կը ծնի:
Երեւակայութեան միացած գլխացումը կը
ծնի վառմը: Եւ արձանանի արուեստը ար-
դիւնքն է այս երկու զուգադրումներուն»:

ԿԱՐԻՆ ՊԱՍՄԱՆՅԱՆ
(Մնացեալը յաջորդով)

կարելի է որոշ տուեալներէն մեկնելով
ըսել թէ՝

Ա) Լիբանանի մէջ ապրող Հայերու
մարդ գլուխ եկամուտը կը գնահատուի
2740 տոլար (**):

Բ) Հայերու ունեցած խնայողական եւ
այլ հաշիւները Լիբանանի դրամատունե-
րուն մէջ կը կազմեն ընդհանուր խնայո-
ղութեանց, նուազագոյնը՝ 20 առ հա -
րիւրը:

Գ) Պէյրութի ռաիլի շուկայի գործու-
նէութեանց 25 առ հարիւրը կը գործա -
դրուին Հայերու կողմէ:

×

Տարագրուած ժողովուրդ մը ինչպէս
կրցաւ 50 տարուան ընթացքին փոխել,
բարեկաւ իր ընկերա - տնտեսական կա-
ռուցը այս երկրին մէջ:

Երկու գլխաւոր պատճառներ.

Ա) Լիբանանի տնտեսական դրութիւնն
ու այդ դրութեան պարզեւած ճոխ ա-
ռիթները:

Բ) Գլխաւորաբար՝ Հայուն նկարագիրը:

Ա) Լիբանան, ինչպէս ծանօթ է բոլո-
րին, եղած է առեւտուրի կեդրոն մը դա-
րերու ընթացքին եւ պահելու համար իր
ազատութիւնը, կուտած է բոլոր հարե-
տահաւոր ներխուժողներու դէմ: Տնտե -
սական ազատականութիւն, ժողովրդա -
վարական դրութիւն, քաղաքական յա -
րաբերական կայունութիւն, անհատա -
պաշտական վարչադրութիւն կեանքի եւ
առեւտուրի հանդէպ, տարանջիկ առեւ-
տուր, տնտեսական ազատ գոտի եւ այն
բոլոր ճոխ առիթները որոնք ներկայա -
ցան Լիբանանի, վերջին յիսուն տարուան
ընթացքին, Լիբանանի Հայերը մղեցին
նախաձեռնելու եւ ներկայացուած առիթ-
ները օգտագործելու:

Յաջողութիւնը՝ առիթ մը արդիւնա -
բերելու հարց է երբ անհատը ունի թէ՛
կարողութիւնը եւ թէ՛ ալ կամեցողութիւնը -
թիւնը:

Բ) Քաղաքական ու տնտեսական նպաս-
տաւոր այս միջոցները երբ չազատուի
Հայուն ստեղծագործ նկարագրին հետ,
արդիւնքը կ'ըլլայ ինքնիրականացում
սէլիք ռէպիկայշըն. անուանի որպէս՝

1) Նոր տնտեսական արդիւնքներ յա-
ռաջացնող նախը՝ Գաբուս կիւլպէնի-
եանի կողմէ նախորդ դարուն:

2) Ձեռնարկող՝ որպէս առանձին սե-
փականատէր (արաբ որոշումներ կարելի
է տալ միայն անհատական ձեռնարկներու
մէջ. ընկերութեան մը վարչական բարդ
եւ օրինական կառույցը արաբ որոշումներ
չարտօնէր):

3) Գաղտնապահ, մանաւանդ գործի
մէջ:

4) Ծանր աշխատող:

5) Ոնայաւոր, դրամադրուի յառա -
ջացնելու համար:

6) Գիտական միտք ունեցող՝ կը բաւէ
յիշել Միկ օգնականներու ստեղծիչ Արտեմ
Միկոյեանը:

7) Վստահելի անձեր գործելակերպի

մէջ, հայ անհատը, իր ձեռնարկողի չա-
ղախով կրցաւ վերջին յիսուն տարուան
ընթացքին, բարեկարգել ու բարելաւել
իր կենսամակարդակը: (Նոյնը չէ՞ ար-
դեօք, թէ՛ եւ տարբեր քաղաքական եւ
տնտեսական պայմաններու մէջ, Հայաս-
տանի Հայուն կենսամակարդակին բա -
րեփոխութիւնը):

Այս աճը բացառութիւն մը կը կազմէ
Ռոսիայուի այն նշանաւոր գիրքին -
Տնտեսական աճին ֆազերը - ուր կ'ըս-
ուի թէ ժողովուրդը մը իր տնտեսական
բարգաւաճման ընթացքին կ'անցնի հինգ
հանգրուաններէ, այսինքն՝ հողատնտե -
սական միջինը զանգուածային ազատ-
դական ընկերութեան: Կարգ մը ժողո -
վուրդներու համար այս ֆազերը կը տե-
ւեն դարեր: Իսկ Լիբանանի Հայերու պա-
րագային եւ կամ Լիբանանի պարագա -
յին ընդհանուր դիժի մէջ, յիսուն տարին
բաւական եղած է անցնելու հողատնտե-
սութեան (Օսմանեան կայսրութեան ըն-
թացքին) դէպի զանգուածային ըմբռնու-
մի ներկայ ֆազը (***):

×

Ներկայիս՝ Հայ առեւտրական համայն-
քի կարողական ուժը (փոքրամիկ) շատ
նպաստաւոր դիրքի մէջ կը գտնուի երբ
ի մտի ունենանք չըջնալիս տնտեսական
դարձացումը, անոր ընծայած առիթները
Լիբանանի՝ մէկ կողմէն, իսկ Հայուն
նկարագիրը եւ յիսուն տարուան ընթաց-
քին կուտակած փորձառութիւնն ու դրա-
մադրուի միւս կողմէն:

Արդի հայ ձեռնարկողներուն համար,
չըջնալիս կամ միջազգային անտեսա -
կան որեւէ փոփոխութիւն կը նշանակէ
նոր գործերու եւ առիթներու ստեղծում
եւ ոչ՝ յուսախարութիւն:

Ձեռնարկողներու այս նոր սերունդը՝
ինչպէս նախորդը՝ իրեն չափ ապահովող
խումբեր (ինքնորոշ կրուիւն) կամ լոպ-
պիներ չունի կառավարական նպաստ -
կութիւններու մէջ կամ այլու որպէսզի
նպաստեն իրենց հետապնդած կամ ակն-
կալած նպատակներուն: Հայերու համար
որակը, գինը, արժեքի ճշգրտութիւնը
գիտակցութիւնը, վարկային համբաւը (քրեո-
սիլիթէ), քայմիկը նոր դադափարներ եւ
ալիմիկարտ թեթիքներ եւ ուր որ հարկ է,
խմբային ուղեւորակերպ ձեռնարկի մը
մէջ, բաւական են հասնելու որեւէ հե -
տապնդած կամ ակնկալած նպատակա -
կէտին: Ան կը մտածէ թէ արդի հաղոր-
դակցութեան դրութիւնները գիւրաւ Լի-
բանանը կը կապեն միջազգային շուկա-
ներու:

Հայերու այս արդի սերունդը կը հե -
տեւի նախորդող սերունդին, երբ հարցը
կը վերաբերի նիւթապէս օգնելու ընկերա-
յին եւ մշակութային մարզերու պէտքե-
րուն: Անոնք կը նպաստեն՝ ուղղակի կամ
զանազան կազմակերպութիւններու խո -
րովաներով, դպրոցներու շինութեան,
հիւանդանոցներու բժշկական խնամքին, ան-

կար ծերերու, որբերու եւ այն ինչ որ
մաս կը կազմէ ընկերային ներքնակա -
ռոյցի պէտքերուն:

Անշուշտ կարելի է նշանակալ առտա -
սահմանեան հայ հաստատութիւններէն
կամ անհատներէն, եւ կամ հայասէր
բարձրակարգ հայ հաստատութիւններէն
հսկայական նպաստները որոնք վերջին
յիսուն տարուան ընթացքին մեծապէս
նպաստեցին զարգացման եւ մշակութա -
յին մարզերու վերականգնումին եւ ըն-
կերային ներքնակառոյցներու բարելաւ -
ման:

×

Ամերիկեան տոլարի արժեքադրումը,
վերջին տարիներու արագընթաց էմփլա -
սիոնը եւ նախորդ քսան տարուան մէջ
ձեռնարկողներու յաջողութիւնները, յա-
ռաջ բերած են մի քանի հարիւր՝ եօթը
թուանշանով՝ եւ տասնեակ մը՝ ութ թը-
ւանշանով հայ միլիոնատէրեր Լիբանա-
նի մէջ: Ապագան շատ անորոշ ըլլալով,
բոլոր հայ ձեռնարկողները կը մտածեն
թէ՝ որպէսզի կարենան շարունակել որ-
պէս ընթացող ձեռնարկ (կոյնիկ քոնսերն)
եւ նպաստել իրանաւահայ ընկերային
ներքնակառոյցի բարելաւման, նախապայ-
ման է Միջին Արեւելքի եւ Լիբանանի քա-
ղաքական ապահովութիւնն ու կայունու-
թիւնը: Ապա թէ ոչ, կ'ըսեն անոնք, չար-
ժեր կարճ ժամանակի մը համար ըլլալ
յաջող, բարգաւաճ կամ միլիոնատէր՝
ընկերային եւ քաղաքական անկայուն
չըլլանի մը մէջ, երբ 24 ժամուան ընթաց-
քին, մեծահարուստ մը կամ ունեւոր մը
կրնայ կորսնցնել իր ունեցած նիւթական
հարստութիւնը կամ կեանքի ընթացքին
կաթիլ առ կաթիլ հաւաքած խնայողու-
թիւնները: Այս եղած է դժբախտաբար
միջին արեւելեան երկիրներու մէջ ապրող
Հայերու տնտեսական վիճակը երկրորդ
համաշխարհային պատերազմէն ետք:

ՄԿՐՏԻՉ ՊՈՒՆՏՈՒԳԵԱՆ

(*) Հայեր որոմք գրադում մը, վաս-
տակ մը ունին:

(**) Անգլիաւառ Էրոնոմիստ՝ Մայիս
17-23, 1975ի թիւին մէջ, էջ 71, Լիբա-
նանցիին մարդ գլուխ եկամուտը կը գնա-
հատուի 1370 տոլար: Եթէ Հայերը ժո-
ղովուրդին 76ն 8 առ հարիւրը կը կազմեն
իսկ ազգային եկամուտին կը նպաստեն
15 առ հարիւրով, այդ պարագային, երբ
արդիւնաբերութիւնը կրկինն է թիւին,
մարդ գլուխ եկամուտը կը կրկնապատ -
կուի:

(***) Այս մէկ կէտը աւելի կը կիրառ-
կուի Լիբանանի Հայուն քան Լիբանան -
ցիին, քանի Հայը չունի աւատաւորական
դրութիւն Լիբանանի մէջ ուր տակաւին
հաղաւտնետական ֆազը իշխող է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ՀԱՌԱՋԱՆՔԻ
ԿԱՄՈՒՐՁԸ

Մեծ վեպ
Սիրայիմ, ընտանեկան կեանքի
Ա. ՄԱՍ
ՕԼԻՎՈԼՕ ԿՂԶԻՆ ՊԱՐՏԵՂԸ

Ինչպէս որ դիտենք, Ռուան նշանու-
թիւն օրը ձերականութեան էր: Այն ատեն-
ուան սովորութեան համեմատ, նշան -
ուած հարուստ երիտասարդները իրենց
բոլոր թանկագին գոհարեղէններով կը
զարդարուէին:

Ռուան նշանութիւն օրը վիզէն ոսկիէ
չլիւթ մը անցուցած էր, ուրիշ յակիւթով
ընդլուարած կոթով շքասուր մը կախ-
ուած էր:

Մատներուն ալ թանկագին քարերով
մատներէն անցուցած էր:

Այս շղթան, իրեն զենպան Պապին
ներկայացած ըլլալուն առթիւ ծանցելու
Պորժուրը նուիրած էր իրեն, գօտին
մօրը նուէրն էր, սուրը՝ հօրը՝ նուէրը,
իսկ մատանիներէն մին ալ, ամէնէն թան-
կագինը՝ Լէոնորի նուէրը:

Շղթան, սուրը եւ գօտին բանտարկուած
եւ կամ կուտած միջոցին անհետացած
էին, բայց մատանիները մատներուն վրայ
մնացած էին:

Ահա այս մատանիներն էին Ռուանի
միակ հարստութիւնը այժմ: Լէոնորի
նուիրած մատանին միակտուր թանկար-
ժէք աղամանը մը կը կրէր վրան:

Ռուան տունէն դուրս ելլելով շուկային
կողմը ուղղուեցաւ եւ հարկը հազար
դրուշ արժող մատանին յիսուն հազար
դրուշի ծախքը գոհարաւաճառի մը եւ
ոսկիներով լեցուն քսակը առնելով Սթա-
լայիւրիոյ երկաթեց եւ ըսաւ.

— Ամէն բանէ առաջ երկու ձեռք օտա-
րական ձիւղորի զգեստ պիտի դնենք:

— Ինչո՞ւ, պիտի ճամբորդե՞նք, հար-
ցուց Սթալայիւրիոն:

— Այո, դրամը տար պահէ եւ եկուր
զիս Առիւծի արձանին տակ դիր:

Սթալայիւրիոն հեռացաւ, իսկ Ռուան
ուղղուեցաւ Սուրբ Մարկոս եկեղեցիին
կողմը:

Եկեղեցիին դրան քովի պատին վրայ
ցուցանակի մը մէջ ազգաբարձրի մը
կախուած էր, որ ժողովուրդին իմաց
փութար աւաղակ Սթալայիւրիոյ բանտէն
կախած ըլլալ. այս ազգաբարձրի մը կ'ը-
սէր թէ աւաղակը իր հետը ուրիշ աւելի
վտանգաւոր աւաղակ մըն ալ փախցու -
ցած էր, եւ կը խոստանար այդ երկու
աւաղակները բռնողին քսան հազար դրուշ
զխաղին վճարել:

Ռուան այդ ազգաբարձրի մօտենալով
սկսաւ կարգալ:

Գիւրեմ քաղաքացի մըն ալ Ռուանի քո-
վը կենալով սկսաւ կարգալ զայն եւ ակ-
ռաներուն տակէն մտաւ:

— Երկուքին ալ դէմքին նշանները մա-
րամանօրէն տուեր են, անանկ որ այդ
երկու սրիկաները քանի մը ժամէն կը
բռնուին:

— Եւ ո՞վ դիտէ թէ մինչեւ հիմա չեն
բռնուած, պատասխանէր Ռուան:

Բայց միտքէն սա մտածումը ունեցաւ.
.. Արդեօք ինչո՞ւ իմ անունն չեն տուեր
եւ միայն Սթալայիւրիոյնը տուեր են...
Ահա Ռուանի յաղթանակին դադանիքը
այս բառերուն մէջ խոսացած էր...:

Ժողովուրդը Ռուանը կը սիրէր...:

Քանի մը վայրկեանէն Սթալայիւրիոն ե-
կաւ: Երկուքը մէկէն եկեղեցի մտան եւ
բազմութեան մէջ ճամբայ բանալով խո-
րանին մօտեցան:

Սթալայիւրիոն, որ կեանքին մէջ թերեւս
առաջին անգամն էր որ եկեղեցիէ մը
ներս կը մտնէր, զարմացական նայուած-
քով մը կը դիտէր ժողովուրդը, որ թա-
տերական ներկայացման ներկայ գտնուող
հանդիսատեսի մը պէս տեսարանին կը
հետեւէր ուշի ուշով:

Պատարագութեան օրերուն
դին դարձաւ եւ քաղաքաբաժն աւետա -
րանին մօտենալով սկսաւ թղթատել զայն:

Ռուան, որ զայն կը դիտէր, յանկարծ
սարսաղաց, աչքերը արիւնով լեցան, եւ
հազիւ կրցաւ մոռնչիւն մը դապել կոկոր-
դին մէջ:

Պեմպոն էր...: Պատասխանեց օրերուն
իւր ընկերը, այն խեղճ - խեղճատակ Պեմ-
պոն որ մօրը մահուան պատճառ եղած էր:

Ասոր վրայ, նախկին դատարանի Սթա -
լայիւրիոյ ձեռքը սեղմելով փախաց.

— Սա պատարագութեան օրին աղէկ նայէ:

Սթալայիւրիոն նայուածքը պատարագ -
ուորին ուղղելով դեփ - դեղին կտրեցաւ:
Ռուան թեւէն բռնելով եկեղեցիէն դուրս
հանեց զայն եւ երբ երկուքը մէկէն փո-
ղոց ելան, ըսաւ.

— Է՛հ, պատարագիչ արքեպիսկոպոսը
ճանչցա՞ր, Սթալայիւրիոն:

— Այո, տէր իմ, մոմնջեց հսկան աղօտ
ձայնով:

ՄԻՇԷԼ ԶԻՎԱՔՕ
(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՆԱՀԱՏԱԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ

ՍԻԱՄԱՆԹՕ, ՎԱՐՈՒԺԱՆ, Ռ. ՍԵՒԱԿ

(Բ. Ե. ՎԵՐԵՅԻՄ ՄԱՍ)

Հեք-անու Երգերը լոյս կը տեսնէ 1912-ին: Նոյն տարին Գրիգոր Զօհրապ կը գրէ. «Վարուժան իբրեւ հզօր արուեստագէտ — բանաստեղծ մը հալած կապարով կը գրէ ոսկի դանդաղներ հանելու համար: Այս հոյակապ, տոհմիկ բանաստեղծին մէջ միակ նախապաշարուած կեանքն է, արեւալիւր, կայծակնաշող պայքարը»: Դեռ 1908ին Վարուժան կը գրէ. «Հեթանոս կեանքը օրէ օր զիս կը դրաւէ. եթէ այսօր կարելի ըլլար, կրօնքս կը փոխէի եւ սիրով կ'ընդունէի բանաստեղծական հեթանոսութիւնը»: Եթէ հեթանոսութիւնը դեռ հրապոյր է այստեղ, երկու տարի յետոյ Վարուժանի համար այդ հրապոյրը հոգեկան պահանջքի կը վերածուի. «Հայրենիքն անոյշ է, այո, բայց մեր հայրենակիցները դռնակա — ցած են լուծին տակ. ո՛ւր մնաց դասական Հայութիւնը, աւերակներու աճիւնին մէջ փնտռելու է դանդաղ»:

Այդ փնտռումը արդիւնքն է Հեք-անու Երգերը, որ կը մնայ եղակի երկ մը ողջ հայ գրականութեան պատմութեան մէջ: Յեղիմ Սիւրբը նոր բարձունք է հայրենասիրական բանաստեղծութեան մէջ, բայց անկէ առաջ կայ թէ՛ քեանքը եւ կայ մանաւանդ Սիւրբի թանձր: Հացին Երգը նորութիւն է, բայց կայ մեր հարուստ, ճոխ ու առատ գիւղարարութիւնը: Ամբողջ հայ գրականութեան մէջ չկայ բանաստեղծական հատոր մը, որ մօտեանայ Հեք-անու Երգերու եղակիութեան: Պօքս տեսակի եղակիութեան մասին է: Վարուժանի բանաստեղծական արուեստին բարձրագոյն որակը կը դառնայ յետ մահու լոյս տեսած Հացին Երգը հատորին մէջ, ուր բանաստեղծական կուռութիւնն ու ամբողջականութիւնը, աշխատանքին թեքիւնը, լեզուին ճառարկայթումները, պրկուած՝ լեզուական տարրոգութեան հեռաւորագոյն սահմանները մինչեւ, կա — խորհրդանշան ու կախարդող պատկերակերտումը, հաղորդականութիւնն ու տաքութիւնը, կը հիւստիսին իրար մէջ եւ զիրար կ'ամբողջացնեն:

Համապարփակ եւ լեզու — լեզուն բանաստեղծ է Վարուժան: Իր մէջ կը խտանայ հայ ժողովուրդին դարաւոր երեւակայութիւնը: Այդ երեւակայութիւնը զարմա — նալի յայտնաստեղծութեամբ կը լայնայ, կը տարածուի, կը սքանչանայ անցեալ — լով, ներկան կը դառնայ սարսափելի — ան — չնչնի, եւ անորոշ ապագան կը լեցնէ յոյսի արեւներով:

Գեղեցիկ երազի եւ անտանելի իրական —

նութեան բախումէն կը ծնի հեթանոսական տարրը եւ կը մտնէ Վարուժանի, Սիւրբի թանձրի եւ Սեւակի բանաստեղծական աշխարհը:

Անցեալը փառաբանելով ոչ միայն ներկան ժխտել, այլեւ ջանք թափել բուժելու համար ներկայի վէրքերը, վերաւոր հոգիները: Նաեւ հետաքրքրութիւն պողով — ծել դէպի հայկական հին սուսերները, Հայութեան մէջ պատուաստելու համար իր ցեղային ճամբարէ երակը: Սիւրբի համար, առաջ՝ Աւաղ, արշալոյս մը կար, որ բուրաստանի մը նման կը ծաղկէր...

Իսկ հիմա՝ Բոլոր արշալոյսները նուիրակն հողին, Տարիներէ ի վեր, մեր արիւնին եւ կարմիր...

որովհետեւ՝ Գարուններու խնթեցնող գեղեցկութեանը տեղ Տրամուրեան երկաթէ միւս մըն է որ կը հոսի Մեր բոլորին անմխիբար որբութեան վրայ:

Այս է Վարուժանի Հեք-անու Երգերու էությունը, Սիւրբի թանձրի Նաւասարդեան Աղօթքն ու Սուրբ Մեսրոպը, Ռուբէն Սեւակի Թաւաղատութիւնը: Վերջինս արուեստի տխուր ճակատագրի պատկերն է արուեստագործի հասարակութեան մը մէջ: Սեւակի գլխաւոր յատկանիշը, որ չունին Սիւրբի թանձրն ու Վարուժանը, հեղ — նանքն է:

Այս ի՞նչ դարբնու հասեր եմք Աստուծոյ, Փշրեցին ինչ որ կար վաճի կերտուած: Թէ դեռ սիրտ ունի՞ք՝ քաղելու տարէք, Ոսկիին նման ձայնն է ամենուրեք: ... Վաղ, արծաթն արուեստն հանց կախարան, Հին, աստուծաբնակ դարերը մեռան, Ու հիմա պէտք է խնայեցնեն, մուրան թաւաղատութիւնը:

Ռուբէն Սեւակ մեկուսացած անուն է շարժումի մեծերուն ճով: Գրականագի — տութիւնը քիչ կարեւորութիւն տուած է անոր, եւ լուծեան պատ մը կայ բանաստեղծին շուրջ: Քիչ է Սեւակի դրական ժառանգութիւնը. 150 քերթուած, որմէ երեսունը դեռ կը մնայ անտիպ, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջերը եւ քանի մը նամակ: Սեւակ ծրարած էր հինգ

գիրք հրատարակել, որոնցմէ միայն կար — մի Գիրքը ան կրցաւ ամբողջացնել եւ լոյս ընծայել իր կենդանութեան: Սեւակ երբեք չունեցաւ Վարուժանի եւ Սիւր — մանթոյի բանաստեղծական կուռ եւ ամ — րողջական աշխարհը, բայց հետեւող չե — դաւ ալ: Վարուժանի քառուղիին, Սիւր — մանթոյի լայնահուն մայրուղիին ճով, Սեւակ գտած էր իր հոգիտ արահետը, եւ բոլոր արահետներուն նման, միշտ պիտի փնտռուին անոր կարգ մը բանաստեղծութիւնները: Այդ բանաստեղծու — թիւններէն է Հայաստանը, որ կը մէջ — բերեմ ամբողջութեամբ:

Ո՞վ կուլայ այսպէս խոտեակի շէմքին. — Քոյր, դարիպն է, բա՛ց... Կմա՞խք մը կ'անցնի դուրսէն լալագին. — Սովն է, դուռը բաց... Տապա՞րն է ջախջախ դրանս կրծքին. — Ջարդն է, դուռը բաց...

Ընդամենը վեց տող եւ ամէն ինչ ըս — ուած է: Առկայ է մանաւանդ բանաստեղծութիւնը: Սեւակի գրական լաւ — զոյն ստեղծագործութիւնը Սիւրբի Գիրքն է, որ կ'ամփոփէ քնքշ, նուրբ, զերարդ — գեցիկ, հաղորդական եւ տաքուկ քեր — թուածներ: Մէջբերենք ինչո՞ւն:

Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ զիս սիրեցիր, Փոքրիկ աղջիկ, քնքի մեղք էր, Փոքրիկ ծոցիդ քիւրքու պէտք էր, Դուռն ծեր արծիւ մը բանտեցիր:

... Եւ կ'երբամ միշտ, անձայրածիր, Դամբաններ են ոտքիս հետքեր. Գեղ սիրոյ մեղմ սիւմ մը պէտք էր, Դուռն փոքրիկն կուրծքդ բացիր:

Կայրին աչերդ սեւածիր, Պիտի մեռնիս, այդպէս մ'երգեր: Գեղ փոքրիկ սէր մը պէտք էր, Դուռն Սէր — Աստուծոյ սիրեցիր...

Պետրոս Դուրեանէն ետք, Սեւակ իր քանի մը սիրային քերթուածներով կը դառնայ արեւմտահայ բանաստեղծու — թեան ամէնէն անմիջական քնարերգակը: Իր այս քերթուածներով է, որ ան ար — ժանի կը դառնայ տեղադրուելու Վարու — ժանի եւ Սիւրբի թանձրի կողքին: Եթէ Մե — ծարենցի սէրը անընկալ — երազայինն է, Վարուժանին՝ կնոջ մարմինէն դէպի փիլիսոփայութիւն դաշուր, Սեւակինը արձագանքն է անմիջական ու մերկ հոգիի մը: Մեծարենցի վերացական ըմբռնումն է սիրոյ, Վարուժանի համար կինը նաեւ մայրն է «Ռուպնեսան ներսէ կազմով, արեւնով կենսաւէս, որուն լայնալիճ կո — ղերուն մէջ կ'արգասաւորեն նոր կեանք — քեր, նոր ապագաներով»:

Կը դիտեմ, արդ, քաղցրիկ հիւսնումը զէմքիդ, Եւ բաց շապկիդ մէջէն ծիծերդ՝ որոնց մէջ

կը բաժնուի կեանքդ, եւ դուռն բաժնուելով մայր կ'ըլլաս:

Սիւրբի թանձրի բանաստեղծութեան մէջ կան հալածումներ, բռնարարումներ, արեւ — լուայ կանայք, բայց իր կինը չկայ: Սիւրբի թանձրի բանաստեղծութեան մէջ հաղորդակ էրեւոյդ սէրը, որ կարելի է չփոթել կարօտի հետ, կապուած է ընդ — հանուր կեանքին եւ բնութեան: Վարու — ժան եւ Սեւակ կրցան դուրս դալ ապա — յին ցաւէն: Սիւրբի թանձրի չուրից կամ չկրցաւ: Այս առումով միայն է, մի — կողմանի եւ ինչ — որ չափով միջոցակէ Սիւրբի թանձրի քերթութիւնը: Այս առ — մանապակեմ ասկայն ունէր իր առա — ւելութիւնները: Սիւրբի թանձրի կրցաւ նը — ւաճել իր նիւթին բոլոր հնարաւորութիւն — ները, այնքան կրքոտ եւ ամբողջական ձեւով, որ անոր տողերը կապուած պի — տի մնան մեր մեծ ողբերգութեան եւ սին յոյսերուն հետ: Անոր մօտ հայ ժող — վուրդի ողբերգութիւնը եւ տառապանքը այնքան խորունկ, սպառնիչ կերպով ար — տայալուած է, որ կը դառնայ համար — մարդկային ողբերգութիւն: Հայ ազա — տագրութեան երգիչը կը հանդիսանայ ընկճուած բոլոր ժողովուրդներուն ազա — տագրութեան երգիչ: Սիւրբի թանձր կը պատկանի բոլոր ազգային վիշտ ունեցող, հողի ցաւ ունեցող, բռնութեան տակ չնշաւեցող եղող ժողովուրդներուն:

Ատանայի ջարդէն մինչեւ համալսար — հային առաջին պատերազմ, Պոլսոյ հայ գրական կեանքը ոչ միայն ինքզինք կը դառնէ, այլեւ Պոլսոյ կրկին կը դառնայ մշակութի կեդրոն: Հնչամեայ աղաւտ — թիւն մը միայն՝ եւ արեւմտահայ գրա — կանութիւնը նորէն վերադարձի վերելք կ'ապրի: Վարուժան եւ Սիւրբի թանձր — դուռնուած — փնտռուած բանաստեղծներն են: Նոր գրականութիւն մը սկիզբ կ'ա — նէ: Մատուրականութիւնը կը վերադա — նայ Եւրոպայէն եւ կը համալսարնի թի — թերուն շուրջ: Վարուժան, Օշական, Ռ — հարոն, Գեղամ Բարսեղեան եւ Կոստան Ջաւերան կը հիմնեն Մեհեմեդեան գրական — գեղարուեստական ամսագիրը: Վարու — ժան եւ Սիւրբի թանձր կը կազմեն Նաւասարդ գրական — գեղարուեստական տարեգիրքը առաջին թիւը: Համազգային փառասոյն կը վերածուի Գիրքիւր Գիրքի 1500-ամ — եակի եւ հայ տպագրութեան 400-ամեակի յորեկանները: Ժողովուրդը կ'ապրի հո — գեկան միասնութիւն: Հայկականը կը պատուաստուի ամէնուրեք: Վերելք կ'ա — րին նաեւ հայ թատրոնը, նկարչութիւնը երաժշտութիւնը. Կոմիտասի ամէնէն քի — ղուն շրջանն է — ան նոր կեանք կուտայ հայ ժողովուրդի մոռցուած կամ մահա — մերձ երգերուն՝ յանդիմանական կեանքը:

1914ի Օգոստոսին կը պայթի աշխարհ — համարտը: Նոյեմբերին Թուրքիան պա — տերազմի կը մտնէ: 20էն 45 տարեկան այդ մարդոց զօրահաւաք՝ Հէյլեքցիները համար կ'ուռուղ ուժը Հայերուն: Երկ — տասարեք Թուրքերը ձեռք կ'երկարեն Գեղ — մանիոյ: Յարմարագոյն ժամանակն է

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՓ ՄԸ ԲԱԿԼԱՅԻ ԳԻՆԸ

(ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Եւ ի՞նչ պիտի ըլլար վիճակը իր առջեւ փռուած այս զոհին՝ երբ իր իմացակա — նութիւնը գտնէր ու իր կորուստ եղբոր համար տեսապէս մղկտար իր ներկայու — թեանը, իր աչքերուն զիմաց...: Ի՞նչ պիտի ըսէր, ի՞նչ պատասխան պիտի տար, մանաւանդ ինչո՞վ պիտի կարենար մխիթարել զինքը: Ինչո՞վ, ինչո՞վ...:

Լուռ, տրտու, անձկութեամբ զոհին անարին ճովը նստած, ինքնիւր վրայ կ'օ — րորուէր, ձեռքին համբռն ճառարկները իրարու վրայ չընկնելու կը խորհրդածէր: Կարելի՞ էր հաւատալ եղածին...:

Դուրսը, այդ եղանակին յատուկ ձայ — նաւոր քամին պարբերաբար իր կոխքը կ'երկարէր բուխերիկներէն ներս, իր լալ — կան ոռնոցը տանիքներու երկայնքին, ու երբեմն ալ անհասարար մենամարտի մը կը բռնուէր զոհերու եւ պատուհաններու փեղկերուն հետ:

Ներսը ամէն ինչ լուռ էր, միայն ծա — նօթ սենեակին մէջ ձէթէ ճրագ մը կը պլպար ու այդ պլպացող աղօտ լոյսին

տակ մէկը կը դաւարուէր իր խոր ցաւե — րուն մէջ, իր անխնայ զոհանքանք — ներուն մէջ: Մեռելի գոյն կենդանի դիակ մըն էր կարծես, գերեզմանոցէ մը փա — խած ուրուական մը...:

Բաւական ետք, հէք աղջնակը աչքերը բացաւ, տխուր, մարմրուն նայուածքով մը իր շուրջը նայեցաւ: Մէկը, բացակայ մը փնտռեց. մէկը որ չկար, մէկը որ այժմու իր մորմոքին առանցքն էր, իր մայրն էր... չկար իր փնտռածը, իր սիրա — ծը: Հեկեկաց, հեկեկաց ու խորխորած տան մը պէս ինքնիւր վրայ փրաւ... Կու — լար: Ինչո՞ւ կուլար: Եղբորը կորուստը թէ իր ցաւերուն առթած կսկիծը... Ձէր գիտեր, իր իմացականութիւնը խարխաւ —

— Հանդարտէ, աղջիկս, փորձեց մխի — թարել զինք մեծ հանքը, ցաւակցօրէն շոյելով անոր թաց մազերը...:

— Ոչինչ, ոչինչ հանք, մորմոքեց զոհը հաղիւ լսելի ձայնով, ոչինչ: Կը մսխմ, ցուրտ է. սաստիկ կը մախմ... Դուրսն ալ շատ ցուրտ է այնպէս չէ՞ հա — նք... Ծածկէ, ծածկէ վրաս, լաւ մը դոցէ, ես ցուրտը չեմ սիրեր, ես ցուր — տէն կը վախնամ, ես այդ ոռնացող հո — վէն կը սարսափիմ... ու աւելի կ'ծկուե — ցաւ իր անկողինին մէջ:

Մեծ հանքը քանի մը փախսի կտոր — ներով լաւ մը ծածկեց վրան, ապա ոտքի ելաւ, իր վերջին աղօթքը մորմոքեց, ճրագ մը արեց ու նստաւ իր անկողինին մէջ: Չպառկեցաւ. դիտէր որ պիտի չկրնար քնանալ, եւ ի՞նչպէս քնանար երբ իր տա — նը սեմին վրայ տղեկ մը կը մահանար շարժարկից տառապանքով մը, երբ ու — ղիչ մը ցաւէն, վիշտէն կը դաւարուէր իր մօտիկը, իր աչքերուն զիմաց...:

Նստած իր անկողինին մէջ, զլուխը կտր, միտքը մոլորուն, համբիւնի հա — տիկները շարժելով կը խոկար, կը մտա — ծէր — Աստուած իմ, տղայ մը տուէր ինձի, թէ դո՞ւրեքն պրծած հրէշ մը...:

Ու, խաւար սենեակին մէջ, անոր ձեռ — մակ մազերով, սպիտակ շրջագծեւորով նստուածքն ու ձեռք ուրուականի մը կամ իմաստունի մը տալաւորութիւնը ունէր:

Պատար էր սենեակը, խաւար էր նոյն — պէս Անիին սիրտը, խաւար ինչպէս ան — լուսին, անասող գեղերը, եւ, խաւար ինչպէս դժուրը...: Տխուր էր, դժբախտ էր, որք էր... Ոչ մէկ ատեն իր որբու — թիւնը այնքան զգացած էր որքան այդ օրը: Իր միակուլութիւնը երբեք այնքան զարհուրանք չէր առթած որքան հիմա... Միշտ էր հիմա, կը դգար, կ'ըմբռնէր այդ միակուլութեան ծանրութիւնը, ցաւը: Ու այդ ծանրութեան տակ՝ չար ու ան — պատմելի երազներ կը խարանէին իր փոք —

րիկ ուղեղը, ցցուն, կենդանի պատկեր — ներ անբաժան էին իր մտքին ու աչքն — րուն առջեւէն: Երաւը իրականութեան հետ կը չփոթէր, թէ իրականութիւնը պատրանքներու, չէր գիտեր, չէր կրնար ճշգրէր:

Ահա, կը գտնուէր ընդարձակ, փառա — շուր տաճարի մը մէջ: Ծանօթ էր ինք այդ մեծ տաճարին: Իրենց քաղաքին պերճաշուր եկեղեցին էր: Այդ տաճարին կեդրոնը դրուած էր մերկ, պարզուկ դա — դաղ մը, երկու կողմերը մէյ — մէկ աղա — լոյսեր: Վերէն, տաճարին խորքէն իր — կարողը շարականի մը մեղամաղձոտ — զանակը կը լսուէր: Դուրսը զանգակա — տան մեծ զանգակին հաս — հատ, տխուր, կերկրուն ձայնը կը տարածուէր միշ — ցին մէջ, կ'արձագանգէր շրջակայքը:

Դադարէն մէջ հանգչողը իր եղբայրն էր, ու իրմէ դատ ոչ ոք կար հոն իր — յուղարկաւոր: Ոչ աղապան — բարեկամ — ներ, ոչ իսկ իր ծնողքը... Չորս կողմէ նայեցաւ, մարդ փնտռեց, չունէր մը որ — նեց, ի զո՛ւր, ո՛չ ոք կար իրմէ դատ...:

ՄԻՍԻՔ ՄԻՐՁԻ

(Շար. — 8)

ԱՊՐԻԼ ՄԵԿԻ

ԽԵՂԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Օ

Ապրիլ մէկին, առաւօտուն, երբ կ'ար-
թնանք, բոլոր ալ, բարեկամի կամ
ծանօթի մը խեղկատակութիւն կամ խա-
րկայական խաղ մը խաղալու եւ ան -
մեղօրէն, հաճոյքով մը անոր վրայ խն-
մեղօրէն, պահանջք կը դրանք:
Եւ յաճախ, Ապրիլ մէկին այս ձեւի զը-
նուցութիւնները, մարդկայնօրէն ընդու-
նայնորէն, բաւ է միայն որ, խեղկա-
տակութեան համար, մեր ընտրած ան-
հայտներ կամ ազգականներ, որպէսզի
թաղման արարած չըլլան:

Ապրիլ մէկին, խեղկատակութիւն ընե-
լալով, այս եղանակը կ'ընդհանրանայ մեր
մէջ Ապրիլ մէկի օրը եւ ինչո՞ւ. բոլորս
ալ կը սպասենք մանաւանդ այս օրուան

Հայկական խնդիրը լուծելու՞, բնաջնջե-
լու հնաւուրց ժողովուրդ մը, պարպելու
Արեւմտեան Հայաստանը իր դարաւոր
թաղիչներէն:

1915 Ապրիլ 24, Եւրոպէսի վերջին: Թուր-
քի Հայ Միտը կը ձերբակալէ. Կոմի-
տէն, Թիւրքիոյ, Մեքէնի Կիւրճեան, Երուսա-
ղէմի Օտեան, Արտաշէս Յարութիւն-
եան, Երուսաղէմի Տիգրան Չօկիւրեան,
Խալիլ Զարգարեան, Սիւրբանիստ, Դա-
միշտի Վարդապետ եւ Ռուբէն Սեւակ: Գիւ-
նը կը ձերբակալուի թրքական խորհրդ-
արանի պատգամաւոր Գրիգոր Զօհրապ:
Ձերբակալուները երկու մասի կը
բաժնեն եւ կ'աքսորուին Այազ եւ Չանղըրը:
Սիւրբանիստ կ'իյնայ Այազի բանտը, Վա-
րդապետ եւ Սեւակ՝ Չանղըրը:

1915 Օգոստոսի վերջաւորութեան,
Սիւրբանիստ, Վարդապետ եւ Սեւակ կը նա-
հապակուին թուրք դահլիճներուն ձեռ -
քով: Արեւմտ վերջապէտ:

Առաջ Եւրոպայի, 37 տարեկան:

Դանիէլ Զպուրեան, 31 տարեկան:

Խալիլ Զիւրիկեան, 30 տարեկան:

Եթէ ինքնուրոյն եւ ազատ ապրիլը,
պատ մտածելը մեղք է, ապա ա՛յլ է
ինքնի մեղքը: Անոնց յանցապարտու -
թեան դատակնիքը սակայն՝ իրենց բա -
նաստեղծական տարանդէտ:

Ի վերջոյ ի՞նչ է այս բանաստեղծներու
ուղեւոր:

«Ի՞նչ մը լայս, քիչ մը կեանք, քիչ մը
սէր, եւ քիչ մը երազ...»

«Երբեք չեմ
«Արարութեան առաւօտը դաժանօրէն
հեռու է,
եւ խելալի երկինքները անյատակ...»:

ԿԱՐԻԿ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

Եւ յաճախ ալ կը նախապատրաստուինք
կարենալ ընելու համար աւելի խորաման-
կութեամբ մտածուած խեղկատակութիւն
մը:

Ապրիլ մէկին այս սովորութիւնը ան -
կասկած թէ տարօրինակ է եւ մինչեւ
այսօր տակաւին, արամբարանական ոչ մէկ
բացատրութիւն ունի:

Յամենայն դէպս Ֆրանսացիք կ'ըսեն ու
կը պնդեն թէ Ապրիլ մէկին խեղկատակու-
թիւններու սովորութիւնը ծնունդ առած է
իրենց երկրէն եւ այս մասին կուտան
երկու բացատրութիւններ, ձգելով որ
մենք, մեր արամբարանական ըմբռնումով
դատենք ու ընենք երկուքէն մէկուն ըն-
տրութիւնը:

Առաջին բացատրութիւնը կ'ըսէ.

Ապրիլ մէկին սովորութիւնը յառաջ ե-
կաւ 1584ին, երբ Ֆրանսայի Գարսիոս Գրի-
թապալտը հրահանգով մը, տարեկան զբո-
նարան օրը, Ապրիլ մէկ թուականէն կը
փոխադրէր Յունուար մէկին:

Այսպէսով, Ապրիլ մէկին Կալանդէն ի-
րարու միջեւ նուէրներ եւ մաղթանքներ
փոխանակելու սովորութեան թուականը
փոխադրուեցաւ, Նոր Կալանդէն թուական
Յունուար մէկին:

Սակայն շատեր, հաւատարիմ մնալով
իրենց հին սովորութեանց, մերժեցին հա-
մակելու Նոր օրացոյցին եւ շարու -
նակեցին հին օրացոյցի Կալանդ, Ապրիլ
մէկին օրը զրկել ու փոխանցել իրենց բա-
րեկամներուն եւ ազգականներուն կա -
ղանդուան նուէրները եւ մաղթանքները:
Ասիկա սակայն, երթալով կորսնցուց
իր այժմէականութիւնը եւ ընդհակառակն
սկսաւ աւելի խորհրդաւոր բնոյթ մը ստա-
նալով, յառաջ եկաւ Ապրիլ մէկին խեղ -
կատակութիւնը:

Երկրորդ բացատրութիւնը այն է թէ
Ֆրանսայի մէջ, ձկնորսութեան եղանա-
կը կը սկսէր Ապրիլ ամսուն եւ Ապրիլ
մէկին, բոլոր ձկնորսները կ'ընէին իրենց
ձկնորսութեան բացումը:

Այս օրը սակայն, ձկնորսութեան հա-
մար, տակաւին կանխահաւ ըլլալուն,
անոնց ուղիւնները պարսպ դուրս դա -
լով, ձկնորսները Ապրիլ մէկին ձուկերու
կողմէ իրենց որսուածքն նման, պարսպ
սակաւներով տուն վերադառնալով՝ ըտ-
լորին ծաղրանքի եւ խեղկատակութեան
առարկայ կը դառնային:

Այսպէս, կամաց - կամաց Ապրիլ մէկին
ձկնորսութեան խեղկատակութեան իմաս-
տը ընդհանրանալով, սովորութիւն դար-
ձաւ եւ Ապրիլ ամսուան առաջին օրը,
խեղկատակութեան եւ ստախոսութեան
օր մը եղաւ:

Սակայն որ ձեւի տակ ալ եղած ըլլայ
այս սովորութեան ծնունդը, այսօր, Ապ-
րիլ մէկին խեղկատակութեան սովորու -
թիւնը, արքայութեան է երեւոյթական բոլոր
երկիրներէն ներս, ուր անցնող տարիներ
ու ընթացքին, տեղի ունեցած են բազ-
մաթիւ պատմական եւ յիշատակի արժա-
նի խեղկատակութիւններ: Օրինակ:

1848 Մարտ 31ին, Լոնտոնի «Ինքնիկ

Սթար» լուրջ թերթը կը յայտարարէ թէ՝
յաջորդ օրը, էյլիսկիթոնի երկրաբանական
հաստատութեան սրահներուն մէջ, տեղի
պիտի ունենայ ցուցաստօնի մը բացումը
ուր պիտի ներկայացուին, Անգլիոյ ամէն-
նէն ընտիր... էջերը:

Յաջորդ օրը, Ապրիլ մէկին, ցուցա -
դրութեան վայրը հաւաքուելու էին, հա-
րիւրէ մաւելի էջերով հետաքրքրուողներ,
որոնք սակայն, փոխանակ էջեր տեսնե -
լու, տեսան... գիրար միայն:

Լրջմիտ Անգլիացիք անգամ չեն արհա-
մարհար Ապրիլ մէկին այս աւանդական
խեղկատակութիւններու սովորութիւնը,
ինչքան ալ պաղարիւն ըլլան անոնք:

1873 Մարտ 31ին, Գերմանիոյ Մէս
քաղաքի զինուորական տեսուչը, կը ստա-
նայ հրահանգ մը որ կ'ըսէ. — «Ապրիլ մէ-
կին առաւօտեան ժամը 4ին, քաղաքի կա-
յանէն իր սեփական կառքով պիտի անցնի
Պարսկաստանի Շահը: Հարկ է որ, աւելի
կանուխէն, կայանի մէջ ներկայ ըլլայ
մարդու հագուած եւ իրենց գէնքերով
օժտուած պատուոյ ջոկատ մը Շահը
պատուելու եւ անոր բարի գալուստ մաղ-
թելու համար»:

Սակայն երբ սպայապետը անդադար-
ձաւ որ եղածը խեղկատակութիւն մ'էն էր,
ուչ էր արդէն:

Ինք եւ պատուոյ ջոկատի խեղճ պին -
ուորները ամբողջ դէպքերը ոտքի վրայ
սպասած էին կայանին մէջ... Պարսիկ
Շահին, Ապրիլ մէկին սեփական կառքին:

Սրամիտ Ֆրանսացի մը, ուզած է, Ապ-
րիլ մէկին խեղկատակութեան օրը, վե-
րածել չահագործումի օրուան մը:

Այսպէս, Ապրիլ մէկին նախօրեակին,
թերթերուն մէջ յայտարարութիւն մը
տալով դրած էր.

«Նոր Զեւանտայէն եկող ճամբորդ մըն
եմ. հնարած եմ թուիլ մը մեծութեան,
թարմ եւ փափուկ տերեւներով կաղամբի
մշակումը». եւ կ'աւելցնէ. «ո՛վ որ կը
փափաքի ունենալ յիշեալ ձեւի կաղամ-
բի հոնտէն, թող զրկէ հասցէիս շորս
Փրանք»:

Ինչքան ալ անհաւատարի էր եղածը,
սակայն մեր արթնամիտ Ֆրանսացին, իր
այս « խեղկատակութեամբ » յաջողեցաւ
400 հազար Փրանքի տէր դառնալ եւ իր
զոհերուն զրկեց... դժուար հոնտեր մի-
այն:

Անշուշտ թէ յետագային խաբարու-
թիւնը երեւան եկաւ եւ եղելութիւնը հա-
սաւ արդարութեան, ուր դատաւարտեա-
լը ըսաւ թէ ոչ մէկ օրէնք կ'արգիլէ Ապ-
րիլ մէկին խեղկատակութիւնները:

Սակայն չկարողանալով խեղկատակել
նաեւ դատաւորները « լատահութեան օդ-
տագործում » յանձնելով դատաւարտ -
ուելով, բանտարկուեցաւ:

Բազմաթիւ են Ապրիլ մէկին պատմական
խեղկատակութիւնները:

Բաղեց՝ Կ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՀՈՂԱՐՏԻՔ

Վանի Արարեգեան

Օ

Երկարատեւ հիւանդութենէ ետք վախ-
ճանեց Վանի Աթաբէկեանը՝ Հայաստան-
եան բանակին նախկին թնդաօթաձիւ
սպայ, 78 տարեկին: Մնած էր Ներսի -
սապատ գիւղը, որն իրենց ընտանի կալ-
ուածն էր, սահմանակից Զուարթնոց տա-
ճարի եւ Փարաքար գիւղի հողերին, այժմ
կցուած օղակայանին:

Վանիի նախնիքը սերած էին Ղարաբա-
ղի Շուշի քաղաքէն: Ռուս - պարսկական
պատերազմին նախապայքերէն մէկը ռուս
բանակի առաջապահն է եղած հայ կամա-
ւորներ իր ջոկատով, աչքի է ընկել իր
խիզախութեամբ, վարձատրուել է չքա-
նշաններով, նուէրներով, պատուոյ գրով
եւ ժառանգական ազնուականի կոչումով:

Վանիի հայրը ուսանել էր Գերմանիա,
այնտեղ կապ էր հաստատել Կարլ Մարք-
սի գործակից ընկեր յայտնի Ֆրիդրիխ
Ինգելսի հետ: Նրանց նամակներն այժմ
պահուած են Ամստերտամի Ս. Դեմոկ -
րատ կուսակցական թանգարանի ցուցա-
դարակներում եւ Նրեւանի գիտաշխա -
տողները մէկը հետազոտութեան նիւթ է
ընտրել Յովսէփի գործունէութիւնը: Յե-
տագային Վանիի հայր Յովսէփը յայտնի
գործիչ դարձաւ Հայաստանում ընտրուեց
պետ. Դոմայի պատգամաւոր՝ Մ. Պապա-
նանեանի հետ համընկեր: Վանիի հօրեղ-
բայրը՝ Բժ. Լեւոն Աթաբէկեան, յայտնի
գործիչ էր Թիֆլիսում, որտեղի քաղա -
քային վարչութեան անդամ էր եւ գոր -
ծակիցը Համօ Օհանջանեանի եւ Ալեք -
սանդր Սատրսեանի, որն ամենակարող
քաղաքագլուխը դարձաւ:

Վանին Թիֆլիսի գլխաւորին աւարտեց
եւ Նանսիի երկրագործական ինստիտու-
տը, որտեղ դասընկերն էր ազնուութեան
տիպար ողբ. Գլխակ Փափազեանի: Նր -
կուան էլ աշխատակցէր, ուշիմ եւ ընդու-
նակ ուսանողներ էին, երկուսն էլ սեր-
ուած էին ամէնքէն եւ աւարտեցին ու -
սումը փայլուն գնահատականով, ստա -
նալով ինժեների վկայական: Մենք դա-
սընկերներ էինք, մտերիմ ընկերներ, սի-
րով կապուած Հայեր:

Գործնական կեանքում Վանին միշտ
վայելու եւ յաջողակ մտաց, նախ՝ նաւ-
թային գործերում ինժ. Արտաշէս Մի -
նասեանի (Հօկի նախագահ Բժ. Մինաս-
եանի եղբայրը) ձեռքի տակ, յետոյ հիմ-
նեց իր սեփական գործարանը, շարունակ
վայելու յաջողութեամբ, արժանանալով
«Պատուոյ լեժիոն»ի շքանշանին: Յար-
գուած էր ամենուրեք իրեւել շատ ներ-
կայանալի եւ խելացի, բարձրակողմանի
անձնաւորութիւն:

Մեր յարգալից ցաւակցութիւնները իր
պատուական տիկնոջը, զաւակներին եւ
ընկերներին, Մոսկուա:

ՄԵՍՐՈՎԻ ՄԱՌԱՆՁԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՈՆԸ

(69)

ՀԱՌԱՋԱՆՔԻ
ԿԱՄՈՒՐՁԸ

Մեծ վեպ

Սիրայիմ, ընտանեկան կեանքի

Ա. ՄԱՍ

ՕՒԽՈՂՈ ԿՂՁԻՆ ՊԱՐՏԵՂԸ

— Ո՞վ է, լսէ տեսնեմ:
— «Կեցցէ՛ Ռոլան» պոռագնուղ եւ մեզի
դրամ լսածնող մարդն է, ձեր մայրը ինձի
ցուցնող եւ «սա կնիկը սպաննէ» ըսող
հրէ:
— Լուս դուշակեր եմ, փափայց Ռոլան
դուռ ժպիտով մը: Ո՞վ Պեմպօ, Պեմպօ,
դրածն ուսանողութեանդ եւ հասցու -
ղած շարքերուդ համար պիտի տան -
լնմ թեղ, պիտի չարչարեմ... աչքի տեղ

աչք, ցաւի տեղ ցաւ...: Բայց չեմ դի-
տեր թէ ընկերներուս հանդէպ ունեցած
վստահութեան եւ բարեկամութեան հա -
ւատքս խորտակած ըլլալուդ համար ի՞նչ
չարիք պէտք է հասցնեմ քեզի... սակայն
կը զգամ թէ վրէժս ստակալի պիտի ըլ-
լայ...:

Ռոլան ծուռանայի տունը դառնալով քա-
նի մը ժամ քնացաւ:

Իրիկունն դէմ դուրս ելլելէ առաջ
յանձնարարեց Սքալապրինայի որ եթէ
քանի մը օր բացակայելու ըլլայ, բնաւ
չմտահոգուի:

Եւ իրաւ ալ, ութ օր բացակայեցաւ:

Ութերորդ օրը դարձեալ տուն դարձաւ,
եւ բացակայութեան միջոցին ըրած կար-
գադրութիւններուն վրայ առանց բա -
ցատրութիւն տալու, ծուռանայի ըսաւ.

— Ես Սքալապրինայի հետ պիտի մեկ-
նիմ ծուռան, երեք - չորս օրէն Սքալապ-
րինօ պիտի դայ քեզ անոնք: Մեզի հետ
գալ կը հաւանե՞ս:

— Ո՞ւր պիտի երթամ, տէր իմ:
— Իմ քովս պիտի գաս:
— Ամենայն սիրով:
— Այս սա դրամը որ բացակայութեանս
միջոցին պակասներդ գնես:
— Բայց տէր իմ...
— Ծուռան, քեզի չէ՞մ ըսած որ ասկէ
ետեք դուն իմ քոյրս ես: Մի լար, աղ-
ջիկս, այլեւս անցեալիդ վրայ մի մտա-
ծեր: Այսօրուքն սկսեալ դուն եղբայր

մը ունիս որ քու բոլոր պէտքերդ պիտի
հոգայ եւ հեռուէն կամ մօտէն քեզմով
պիտի զբաղի...:

Յետոյ, Ռոլան եւ Սքալապրինօ նոր
գնած ձիաւորի զգեստին հագնելով դուրս
եկան:

Երբ քարափ հասան, Ռոլան մեծ նաւ
մը ցատեց, Սքալապրինօ եւս ներս մըտ-
նելով նաւուն մէջ տեղաւորուեցաւ:

Կ'երեւի որ նաւավարը առաջուքնէ ա-
մէն բանի տեղեակ էր որ անմիջապէս
տափանաւ ճամբայ հանեց դէպի հարաւ:
Նաւը ցամաքէն հեռացաւ եւ նաւավարը
առաջաստները պարզեց...:

Երբ որոշեալ ցամաքը ոտք դրին, տա-
փանաւր Վենետիկէն հեռացած էր եւ դի-
չերը վրայ հասած...:

ԹԻՒՎԻԶԻ ՃԱՄԲԱՆ

Մէսթը հասած էին:
Ռոլան ցամաք ելածին պէս պանդուկ մը
մտաւ ուր դիչերեց:

Առաւել կանուխ ելլելուն պէս իմա -
ցուց պանդուկապետին որ երկու ձի գնել
կ'ուզէր:

— Պանդուկի մէջ Յունաստանէն եկած
ձիու վաճառական մը կայ որ իր ձիերը
ծախել եւ Վենետիկ հաստատուիլ կ'ուզէ,
պատասխանեց պանդուկապետը: Եթէ կը
փափաքէք ձեզ իրեն ներկայացնեմ:

— Երթանք, ըսաւ Ռոլան:

Երբ պանդուկապետը ձիւ վաճառակա-
նին սենեակին առջեւ հասաւ, Ռոլանի
դառնալով ըսաւ.

— Ներկայացնելիք մարդս քիչ մը տա-
րօրինակ մէկն է, բայց շատ հարուստ է
եւ խօսելու ու վարուելու իր սեփական
եղանակը ունի, երբ իր հետը խօսիք,
վարուելակերպին վրայ մի զարմանալ:

Այս խօսքին վրայ, «Արձաթէ Արեւ»
պանդուկին տէրը դուռը զարկաւ:

Ներսէն հնչեղ ձայն մը լսուեցաւ որ ա-
ւելի շանթի մը դուռումին կը նմանէր:

— Վսեմաշուք տէր, ահա ձեզի լաւ
յաճախող մը, որ ձեր ձիերը գնել կը
փափաքի, խօսք առաւ պանդուկապետը
զդակը ձեռքը սենեակէն ներս մտնելով
եւ մինչեւ գետին խոնարհելով ձիավաճառ
Յոյնին առջեւ:

— Մօ, ապուշ արարած, ասանկ ան-
նշան գործի մը համար այսքան կանուխ
պանդուկապետ մը իր յաճախողը ան -
հանգիստ կ'ընէ՞, գոռաց մօրուսաւոր
Յոյնը: Ինչո՞ւ դարգերներէս մէկուն չդի-
մեցիր...:

— Անանկ կարծեցի որ ուղղակի ձեզ
դիմելով աւելի լաւ բան մը ըրած պիտի
ըլլամ, տէր իմ:

— Աղէկ, աղէկ, կորսուէ, մոռնէ մօ-
րուսաւոր Յոյնը:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՐՈ

(Շար.)

ՅՐԷՋՆՈ — Եղիշէ Աւագ ԲՅՆՅ. Մի-
թարեան, Տէր և Տիկին Միսաք և Զուարթ
Մամիկոնեան և զաւակները, Տէր և Տի-
կին Ռաֆ և Ռոզէթ Դրու և զաւակները,
Տիկին Ֆրոնա Արաք և զաւակները, Տէր
և Տիկին Ճորճ և Վանուշի Միթար -
եան և զաւակները և 11 թոռներ, ինչ-
պէս նաեւ Մելիքեան, Արփաճեան, Գրի-
գորեան, Զաքարեան, Պապայեան, Մի-
թարեան ընտանիքները խոր ցաւով կը
ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր,
ազգականին և խնամիին՝
ԵՐԷՅԿԻՆ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՄԻԹԱՐԵԱՆԻ
մահը, որ պատահեցաւ Յրէշնո, Մարտ
17ին և թաղումը կատարուեցաւ Մարտ
19ին Արարատ Գերեզմանատունը:

Հասցէ —
3591 E. Alta Ave
Fresno, Ca. 93702
«Յառաջ» — Մեր ցաւակցութիւնները
եղիշէ Բախանայ Միթարեանի:

« 3 Ա Ռ Ա Ջ »

ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Այրի Տիկին Յարութիւն Փափազեան
(Պուա-Բոլոմպէն) 100 Ֆր. կը նուիրէ:

Ի ՅԻՇԱՍԱԿ

Մարտէլլէ Տիկին Դարբինեան իր մօր՝
Տիկին Սաթենիկ Տէր- Զուկասեանի մահ-
ւան տարելիցին առթիւ 100 Ֆր. կը նուի-
րէ «Յառաջ»-ի:

FOOTBALL

Mardi soir, au Parc des Princes, Aller
des Quart de Finale de la Coupe d'Eu-
rope des Nations

FRANCE — URSS Espoirs

La Ligue Parisienne de Football a dé-
signé l'A.S. d'Issy les Moulineaux comme
ramasseurs de balles (équipe minime).

ԿԱՍՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարտէլլէ Հ.Մ.Ը.Մ. — Արծիւ Միու-
թիւնը այս տարի իր հիմնադրութեան
Մարտէլլի մէջ, 50ամեակը պիտի տօնէ
Հոգեգալուստի տօներու երեք օրերուն,
Շաբաթ, Կիրակի և Երկուշաբթի, մեծ
շուրջով: Իրենց մասնակցութիւնը կը բե-
րեն Ֆրանսայի Հայ Մարզական քոյր Մի-
ութիւններ:

Մանրամասնութիւններ յետագային:

61eme ANNIVERSAIRE DU GÉNOCIDE ARMENIEN

61 ans après, le crime reste impuni, et la Turquie installée sur les anciens ter-
ritoires d'Arménie, continue toujours de nier le Génocide de 1915 avec cynisme
et arrogance

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE
présente

LES DOSSIERS DU GÉNOCIDE

projection de films
« CRIME SANS CHATIMENT »
« CONDAMNE A ETRE DETRUIT »

« LE 60e ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE DANS LE MONDE »

sous la présidence de
Monsieur ROBERT PONTILLON
Maire de Suresnes
Conseiller Général des Hauts de Seine
REUNION PUBLIQUE

A LA SALLE DES FETES, 25 AV. VICTOR CRESSON, ISSY LES MOULINEAUX
MERCREDI 21 AVRIL A 21 HEURES

Avec le soutien de la section du Parti Socialiste d'Issy les Moulineaux et de la
F. R. A. Daschnaktzoutioun, section d'Issy les Moulineaux

X

Sous la présidence de
Monsieur JOSEPH FRANCESCHI
Député - Maire d'Alfortville
Conseiller Général du Val de Marne

REUNION PUBLIQUE
A LA SALLE DES FETES, RUE VOLTAIRE, ALFORTVILLE
LE JEUDI 22 AVRIL A 21 HEURES

Avec le soutien de la section du Parti Socialiste d'Alfortville et de la F. R. A.
Daschnaktzoutioun section d'Alfortville

ԱՆԾԱՆՈԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ
ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

Հայ նախկին Ռազմիկներու և Կամա-
ւորներու Միութիւնը կը հաղորդէ որ
Անծանօթ Զինուորի բոցի արծարծումը կը
կատարուի Ապրիլ 24ին, ժամը 18ին:
Հաւաքուիլ Շան զ'Էլիզէի և Պալլաք փո-
ղոցի անկիւնը: Միայն՝ նախկին ռազ-
միկները, զիմադականները և շքանշան
կրողները պիտի բարձրանան Շան զ'Էլի-
զէն: Հայ համայնքը արարողութեան կը
հրաւիրուի ուղղակի Յաղթական Կամա-
րին տակը:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԼՈՅՍ ՏԵԱՄՆ
21 ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ
ՀԱՏՈՐՆԵՐ

— 55 մենեղներ և զուգեղներ:
— Համաճարակներ՝ Ա. Հեթանոսա-
կան: Բ. Եղերական ա մրցանակ:
Գ. Դիւցազնական: Դ. Վերածնուն-
դի: — Դպրոցական. Սենեկային և
Համանուագային երաժշտութիւն:
— Լուսնթագ. պարանուագ երգչա-
խումբով: — Անոյշ զուսաներգու-
թիւն: — Երգախաղեր — Խմբա: Տէր-
Գոնեակ: Դարարաղի Մելիքներ: —
Մենեղներ խմբերգներով: — Մե-
րուքեան լեզու. աշխարհական դան-
թաթ երգչախումբով: ա մրցանակ:
— Հայ ժող. և աշուղական երաժշ-
տութիւն. Արարիկիւն. Տարօնէն.
Զմշկածագէն. Շապին — Գարահի-
սարէն և Եղեսիային: Ասոնք բո-
լորը դաշնակի և նուագախումբի
ընկերակցութեամբ:
Դիմել՝
ԱԻԵՏԻՍ ՄԵՍՈՒՄԵՆՅԻ
1, Allée Erckmann-Chatrian
93110 Rosny sous Bois
Tél. : 875-54-50

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ
Ս. ԽԱՋ — Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
13, Rue du Perche — Paris (3e)

Կիրակի 25 Ապրիլ — Նոր Կիրակի, ձա-
նաւոր պատարագ ի յիշատակ Ապրիլեան
Նահատակներուն Նոթր — Տամ Մայր Տա-
ճարին մէջ ժամը 16ին. խօսք կ'անէ
Գերալ. Փէղրիլ՝ օգնական Եպիսկոպոս
Փարիզի:

ՄԱՐՏԵՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՂ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՆՈՐ ԿԻՒՐԱԿԻ կրկնազատիկ, յիշատակ
բիւրաւոր Նահատակացն մերոց, համաշ-
խարհային Ա. և Բ. պատերազմաց կա-
տարի հոգեհանգիստ յամենայն եկեղեցիս
Հայաստանեայց: Վարչութեանս կար-
գադրութեամբ հանդիսաւոր պատարագ
պիտի մատուցուի Ս. Սահակ — Մեսրոպ
եկեղեցւոյ մէջ, իսկ ծաղկեպսակներու և
ծաղիկներու զետեղումն ու հոգեհանգիս-
տը կը կատարուի Նահատակաց Յուշա-
ճանին առջեւ:

Ս. ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԵՈՍ

Նոր Կիրակի, կրկնազատիկ, յիշատակ
բիւրաւոր Նահատակացն մերոց՝ համաշ-
խարհային Ա. և Բ. պատերազմաց: Ա-
մենայն Հայոց Հայրապետի հրահանգին
համաձայն, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ
կը կատարուի պատարագ և հոգեհան-
գիստ: Կը հրաւիրենք Թադիս բարեպաշտ
ժողովուրդը խուռներամ ներկայութեամբ
մասնակցելու կրօնական հանդիսութեանց
և աղօթելու մեր Նահատակներու հոգի-
ներուն համար: Սկիզբ ժամերգ. ժամը
8, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11:30:

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ ԱՆԻԷՆ — Պուա Գոլումպի
մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ
բոլոր ընկեր — ընկերուհիները Ձորե-
շաբթի Ապրիլ 21ին ժամը 20:30ին, ըն-
կերուհի Պապիկեանի բնակարանը, 20 Խի-
տիւ Ֆօնէ տը Լ'Օմոն, Անիէն:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Matinée Dansante

Organisée par la
section d'Asnières - Bois-Colombes
de la Croix Bleue des Arméniens
Animée par l'orchestre SEVAN
avec la participation du chanteur
LUDOVIC
Partie Artistique
Groupe de danse «NAVASSART»
Dimanche 2 Mai de 15 h. 30 à 24 h.
Salons du Centre Administratif et Social
16, Place de l'Hôtel de Ville
92600 Asnières

ARMÉNIE 1976

Départs chaque mois :

du 8 Mai au 22 Mai
du 12 Juin au 26 Juin
du 10 Juillet au 24 Juillet
du 6 Août au 21 Août
du 22 Septembre au 6 Octobre
du 23 Octobre au 6 Novembre
du 22 Décembre au 3 Janvier 1977

à partir de 2680 fr.

Pour les jeunes de 16 à 35 ans (2 voyages)

du 24 Juillet au 7 Août
du 16 Août au 30 Août

Renseignements et Inscriptions

A PARIS

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

A LYON

Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Licence Voyages : A. 721.

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

Vendredi 23 Avril à 21 h.

NUIT DE LA QUATRA

RECITAL DE CHANT

SONA GHAZARIAN

de l'Opéra de Vienne

Réservation des places : Tél. : 260-74-78

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'IÉNA PARIS 16

PLACES NON NUMÉROTÉES OUVERTURE DES PORTES A 20 H 30

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՁԱՏԿՈՒԱՆ ՔԱՐՈՉԸ

(Ապրիլ 18, 1976, էջմիածին)

ՅԱՆՈՒՆ ՀՕՐ ԵՒ ՈՐԴԻՆՈՅ ԵՒ ՀՈԳԻՈՑՆ ՍՐԲՈՑ. ԱՄԷՆ:
« ՔՐԻՍՏՈՍ ՅԱՐԵԱՒ Ի ՄԵՌԵԼՈՑ »

Սուրբ Զատիկ է այսօր, սիրելի հաւատացյալներ:

Տօնն է Քրիստոսի յարութեան հրաշքին: Երազացն է արթնութեան յաղթանակին:

Ամէն դարուն, մեր սրտերում բոլոր, ծաղկում է քաղցր ուրախութիւնը յարութեան անտիւին: Այն մեծ աւետիսին, որ երկու հազար տարիներէ լի վեր, իրաւէ վերադոյն բարի լուր, անցնում է պարզ միջով, անցնում է սերնդէց սերնդ, միշտ նոյն հոգեցունց ուժակաւ — կեանք: Արդարութեան ծախար, մասնաճառք բազմութիւնները մարդկաւ — լի, յաւատ աստուծոյ, տեսիլքը իրենց սրտի մէջ ծրարած, յոյսի լապտերները լուս ահա՛, ցնծութեամբ են դիմաւորում բարի լուրը աշխարհաստան, որ ամէն տարի բաց է անում երանութեան դռները բոլոր հաւատաւոր սրտերից ներս: Մահան ու չարին դէմ՝ Քրիստոսի յաղթանակով, ամէն տարի վերստին լուսաւորում է ճանապարհը մարդկային կեանքի, մեր կեանքի, ձեր բոլորի կեանքի: Ինչպէս ամէն դարուն մի հրաւեր է որ նոր լոյսով, նոր ջերմութեամբ կրկին են ու ծաղկեն դաշտերն ու հովիտները իր բնութեան, այնպէս էլ Սուրբ Յարութեան անտիւսը մի ոգեղէն հրաւեր է աղբյւր մարդկային աշխարհին՝ հոգեպէս վերանորոգելու, պայծառանալու եւ ուրախանալու՝ կեանքի ու արդարութեան ուժերի յաղթութեամբ ընդդէմ մահուան ու չարիքի ճերմակներին: Մահ — ուժը մահը յաղթելու հրաշքը՝ փրկարար պատասխանն է անհուն թողով սերունդների մեծ սպասումին: Միակ միւլթաբիլ, միակ սփոփարար, միակ հզօրիչ պատասխանը ամենալազիւ:

Քրիստոսի յարութեան խորհուրդը, մի փորձէ թափանցել մարդկային մտքի լավանդիւրով, կաշառաներով: Միայն սիրուն է, այսինքն մարդկային հոգու լազիւր աշխարհը, որ կարող է մեզ բաց անել արահետները՝ դէպի կատարները յարութեան հրաշքին: Այն սիրտը, որը անալիս դարձել սկիզբ է առնում մեր կեանքն այս անցաւոր, այն սիրտը, որ կարող է լուսոյ խորան դառնալ եւ լուսաւորել ու առաջնորդել մեր գործերը, մեր մտքերը բոլոր, այն սիրտը, որ կարող է մարդուն դարձնել բարի սերմերի սկզբնապատկեր, մարդկային աշխարհի անփայտանկութիւն: Արդ, սիրելի ժողով — լուրդ, կանգնած այսօր կեանքի ու հաւատի սահմանների վրայ, ցնծալիս ուրախութեամբ աւետենք Քրիստոսի յարութիւնը եւ մեծ առաքելի հետ միասին բացականչենք՝ թէ մահը խափան — ուժն է յաղթութեամբ: Թող մեր հոգիները մէջ վերստին պայծառանայ մեծ լուր մեր հոգիները փրկութեան ու անմահութեան: Եւսեւ մեծ յոյսը արդարութեան արեւածաղիկ, մարդկային աշխարհում:

Այո, այսօր Ս. Զատիկի առաւօտեան, հրամայականօրէն այժմէական է ու անհաղթ մասին մեր ժամանակների ազգատեւ արարելութիւններում, որովհետեւ պէտք է դառնայ պահպանումը եւ ամրապնդումը աշխարհի խաղաղութեան եւ Պետութիւնների համերաշխ գոյակցութեան: Արդարութիւն եւ խաղաղութիւն

երարից անբաժանելի, զիրար պայմանաւորող դադարներն են, որոնք, ինչպէս անցեալում, նաեւ այսօր, ամենաքաղցր երազանքներն են հանդիսանում բոլոր ժողովուրդներին լայն զանգուածներին: Մարդկային քաղաքակրթութեան պատմութիւնը, որոշ տեսանկիւնից դիտուած, կարելի է ասել պատմութիւնն է այս երկու մեծ դադարների պատմական դարձումն: Այս դարձումն ընթացքը այսօր էլ տակաւին իր վախճանին չէ հասած աւագ: Մեր օրերին էլ մարդիկ ու Պետութիւններ, թէեւ երգում են արդարութեան ու խաղաղութեան անունով, սակայն հեռու են, բոլորը նոյն իմաստը եւ նոյն բովանդակութիւնը տալու այդ դադարների, որովհետեւ իրականում տակաւին չատերը առաջնորդում են խմբակցական կամ դասակարգային շահերով, ազգայնական եսակեդրոն մղումներով կամ քաղաքական ճգնաժամներով:

Այսօր, Ս. Զատիկի օրով, երբ ոգեկոչում ենք նուիրական յիշատակը Յիսուսի, որ Գողգոթայի բարձունքի վրայ իր արեւն թափեց՝ սիրոյ, խաղաղութեան եւ արդարութեան պատմաբանը իր շրջաններին, մեր քրիստոնէական խնդրէ թելադրում է մեզ՝ մատնանշել չարիքին արմատները, որոնք դարերէ ի վեր արդարակում են բնական դարձումն ընթացքը ընկերային ու միջազգային կեանքի, դէպի ստեղծումը եւ ամրապնդումը մի արդար ու խաղաղ գոյալիճակի: Այդօր պիտի դառնայ այն առեւտրային, երբ մարդկային ընկերային ու միջազգային կեանքը վերականգնուի ճշմարտագէտ մարդասիրական բարոյականութեան հիմքերի վրայ: Երբ մարդիկ իրենց համար հոգեկան պահանջ նկատեն՝ սատարումը իրենց նմանների բարօրութեան: Երբ ժողովուրդները իրենց սեփական ապահովութիւնը եւ ազգային շահերի պահպանումը տեսնել սովորեն՝ աշխարհի բոլոր ազգութիւններին եղբայրութեան, անվերջ — տանգութեան եւ փոխադարձ շահերի միասնութեան գիտակցութեան մէջ:

Այլ խօսքով, երբ կենսագործուի աշխարհում, դերադոյն պատգամը սուրբ աւետարանի՝ «Սիրիք քո ընկերը որպէս քո անձը»: Ահաւասիկ ճշմարտութիւնը, ահաւասիկ այժմէականը՝ Քրիստոսի, որի յարութեան շնորհներով մենք բոլորս հաւատում ենք թէ ստուգապէս գալու է այն օրը, երբ մարդիկ ու ազգութիւնները բոլոր, ողջունելու են զիրար իրենց եղբայրներ, իբրեւ գործակիցներ, արդար ու ազատ, խաղաղ ու համերաշխ մի աշխարհում:

Սիրելի հաւատացեալ զաւակներ Մեր, որ ի Հայաստան եւ որ ի սփիւռս աշխարհի, այս խոհերով ու իրօքներով բերում ենք ձեզ բոլորից անխտիր աւետիսը Քրիստոսի սուրբ յարութեան, խորապէս միւլթաբուրում սրտով, որ մեր հայրենաբնակ ժողովուրդը վերջապէս ազատագրուած անցեալի իր ողբերգական ճակատագրի կապանքներից, իր մայր հողի վրայ, իր վերածնած նոր հայրենիքում, քայլ առ քայլ յառաջդրուած է, աճում ու զօրաւ — նում եղբայրացած ազգութիւնների մի մեծ ընտանիքում, ոգեշնչուած՝ արդար ու խաղաղ մի մարդկային աշխարհի տեսիլքով:

Ինչ լաւ է սիրելիներ, որ դարուն է

Օ Ր Ո Ւ Ա Ն Դ Ե Պ Ք Ե Ր Ը

Լ Ի Բ Ա Ն Ա Ն

ՆՈՐ ՀՐԱԴԱԴԱՐ ԵՒ ՆՈՐ ՅՈՅՍԵՐ

Շարաթաւերլին որոշ յոյսեր երեւան եւան Լիբանանի քաղաքացիական կռիւ — ներու դադարեցման ուղղութեամբ: Արդարեւ, Դամասկոսի մէջ Արաֆաթ համաձայնագրի մը կնքեց Սուրիոյ Հանրապետութեան նախագահին հետ: Եթե կէտերէ բաղկացած համաձայնագիրը նախ կը ճշդէ անհրաժեշտութիւնը կռիւներու դադարեցման: Այլ խօսքով հրադարար մը կը հաստատուի անգամ մը եւս: Ինչ որ կարեւոր է այս պարագային, այն որ համաձայնագրով երկու կողմերը յանձնառու կը դառնան «միացեալ դիրք»՝ ճշդել նախարարական ճակատին դէմ:

Միեւնոյն ատեն քաղաքական ուղեգիծ մըն ալ կը սահմանուի: Այսպէս երկուստեք դէմ են Լիբանանի բաժանման, ամերիկեան ծրագիրներուն, Լիբանանի տագնապին «արաբականացման» եւ կամ «միջազգայնացման»: Ասիկա կը նշանակէ, թէ Արաֆաթ ընդունած է Սուրիոյ դերը Լիբանանի քաղաքական տագնապին լուծման մէջ եւ Դամասկոսի հետ կը մերժէ ընդունել որեւէ բնոյթի միջամտութիւն արաբ երկիրներու, Մ. Նա — հանգանքու կամ ուրիշներու կողմէ:

Համաձայնագրին մէջ յիշատակութիւն չկայ այն մասին, թէ Լիբանան մտած սուրիական ուժերը պիտի շաշուին, պահանջ մը, որ բազմաթիւ առիթներով հրապարակաւ դրած էր ձուժալաթ: Ուրեմն սուրիական ուժերը կը շարունակեն ոստիկանի դեր կատարել Լիբանանի մէջ:

Համաձայնագրով կեանքի պիտի կոչուի սուրիական — պաղեստինեան — լիբանանեան զինուորական կոմիտէն՝ հրադարարի գործադրութեան հսկելու համար:

Մինչ համաձայնագիրը դեռ գործադրութեան կը կարօտի, անգին Ֆալանժ — ները արդէն իրենց շրջանները ինքնավար մարմիններով կ'օժտեն: Կազմեցին առանձին ոստիկանութիւն, դատարան, հրապարակ դրին առանձին թղթատարական հաստատութիւն եւս: Դէտեղու կարծիքով կարծես կը պատրաստուին երկրին երկու մասի բաժանման ծրագրի մը իրականացման համար:

այսօր, որ Զատիկ է այսօր, որ մենք բոլոր հայաստանցիներս մեր հայրենի հողի վրայ ենք ապրում, որ այստեղ խաղաղ ու ապահով ենք զգում մեզ, որ աշխատում ենք ամէն մէկս մեր բոլորանուէր ուժերով մեր ժողովուրդի էլ աւելի պայծառ ապագայի համար:

Փառք արդարութեան արեւոյկ եւ խաղաղութեան իշխան յարուցեալ Փրկչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. այժմ եւ յաւիտեան. ամէն:

ՁԱՏԿՈՒԱՆ առթիւ «Յառաջ» լռայ չի տեսներ երկուշաբթի, Ապրիլ 19ին (Երեքշաբթի Ապրիլ 20ի թիւ) եւ խմբագրատունը փակ է նոյն օրը: Մեր յաջորդ թիւը՝ 20րեքշաբթի Ապրիլ 21:

ՃԱՆԱՊԱՐԿ ԽԱՉԻ

Ո՛վ մատնուած Յիսուս, Դուք որ փրկապատ գրուիս մ'ունեցար՝ Դրքա՛ւ իմ գրվաւս. — Դերաներդ գայն քաղածեցին յար եկեղեցիին սալաքարերով: Վերադառնալ բոլորից զոգրը կերամ իշամեղմանքն ամբարշտութեան: Տե՛ս, մագերաւ վրայ եղեամն է նրստը — եւ շա՛տ եմ տանջուր:

Տառապա՛ծ Յիսուս, Դուք որ ունեցար արտասուող աչքեր՝ Դրքա՛ւ աչքերուս. — Անոնք աւելի արտո՛ւք եմ քան քե՛տ խըմք լռայ: Դագաղներու վրայ Միշտ մահն են հրսկեր մոմերու հետ շէջ: Բիքերս են ինկեր վիշտի հոյի՛ն մէջ: Տե՛ս, կապերուս վրայ անիւն է ցանուր — եւ շա՛տ եմ տղքներ:

Ապտակուա՛ծ Յիսուս, Դուք որ ունեցար ձեռքեր կալուկալ... Դրքա՛ւ ձեռքերուս. — Ափերս եմ տալիք պայտերով հրատապ, եւ մատնուրենիս, ըստիմներու մման, Արիւնս եմ կըքեր: Դաստերս քաքած եմ կըքելէն երկաթ, հողը փորելէն: Տե՛ս, եղունգներս սիրտս են յօշոտը. — եւ շա՛տ եմ խոցուր:

Թըքնուա՛ծ Յիսուս, Դուք որ ունեցար ձաղկըւած կողեր՝ Դրքա՛ւ կողերուս, Անոնք աղբիւսի վըրայ եմ պառկեր՝ եւ վիշտը քունէն մանցեր յաղթական. Բուժանք եմ միշտ գրկած Մահը կոյր՝ Իրենց քաղցն անոր տալով կերակուր: Տե՛ս, փողոցի շո՛ւն մ'է կողմս պատեր Շա՛տ եմ հալածուր:

Մահապա՛րտ Յիսուս, Դուք որ բեւեռուած ոտքեր ունեցար՝ Դրքա՛ւ ոտքերուս, Արիւն սըրկելով քափառեցան յար Աւերակներու եղիմներուն մէջ: Ձանոնք չըլլեալ ձեռք մը սիրական Ո՛վ մէկ լականի մէջ ասպրնջական Ունամատներէս կ'անսին մոխիրներ. — եւ շա՛տ եմ փայր:

Ո՛վ խաչուած Յիսուս, Դուք որ նիզակուած սիրտ մը ունեցար՝ Դրքա՛ւ սրտիս յոյգ. — Օր մ'որ անոր մէջ քաքալեց աշխարհ՝ Յոյսին տեղ այս օր ոչինչը կ'ապրի: Սիրտըս սափոր մ'է, անիւն՝ անոր մէջ, Ձոր պիտի հովերն անոնք մահէս վերջ: Տե՛ս, տե՛ս, սրտիս վրայ դաշոյն մ'է խըրուր. — եւ շա՛տ եմ սիրեր:

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ԵՐԱՐԱՏ ՅԱՆԹԵՅ

0

Խորհ. Միութեան ոտնադնդակի ախո — յենական մրցումներու շարքին, Միւսկի մէջ Արարատ 1-0 արդիւնքով յաղթեց տեղւոյն Դինամօ խումբին:

Յաջորդ մրցումը Ապրիլ 25ին, Լենինգրադի Ձենիթի դէմ, այս վերջնայն դաշտին վրայ:

ՀԱՄԱԿԱՐԱՐՆԵՐ ԵՒ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ

ԽՈՌՈՎՔՆԵՐՈՒ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

— 0 —

— ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՎԱՍԸ

— ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԵՆԹԱՐԿՈՒՄԸ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Մինչ համալսարաններու մէջ հակա-հոսանքները կը սաստկանան, տնտեսական շրջանակները կը ջանան ճշդել խրոնիկներու պատճառները եւ մասնաւորապէս յարաբերութիւններն ու անոնց եղանակը հիմնարկութիւններու եւ համալսարաններու միջեւ, այսինքն բարձրագոյն ուսուցման պատշաճումը երկրի տնտեսական պահանջներուն, պէտքերուն:

Հոս է հարցին էութիւնը: Անգործութեան վախը զլիարատ պատճառն է ուսանողներու անձկութեան: Ոմանց մօտ կատարեալ մշտական մը որ կը տանի զանոնք զէպի ծայրայեղ լուծումներու:

Ամէն տաք տարի առաւելագոյն թիւը կը կրկնապատկուի:

Ամէն պարագայի տակ, երկար շրջանի մը վրայ, համալսարանականներու թիւը, որոնք կոչուած են երկրի տնտեսութեան կամ մատակարարութեան վանդան ճիւղերուն մէջ դառնալ պաշտօնավարներ, կը բարձրանայ շատ աւելի արագ քան պաշտօններու կարելիութիւնները, թիւը հակառակ այս վերջինիս զգալի աճումին:

Արդարեւ, ինչպէս զգուշացնելու ցոյց կուտան որ, քսան տարի առաջ Ֆրանսիայի հաշուէր հազիւ երկու հարիւր հազար ուսանողներ ցրուած տասնըվեց համալսարանական քաղաքներու մէջ: Այժմ, ուսանողներու թիւը կ'անցնի ութ հարիւր հազար, երեսունեկու համալսարանական քաղաքներու եւ ութ համալսարանական կեդրոններու մէջ: Հետեւեալ քսան տարուան մէջ ուսանողներու թիւը քառասունուհին է: Եթէ այս վերջին տարիներու կշիռը շարունակուի նոյն համամասնութեամբ, դրուն վերջը համալսարանականներու թիւը կ'ընայ հասնի չորս միլիոնի:

Անկախաձեռն, ուսանողներու անախատեան թիւը այս պայթուցիկ աճը կը բազմապատկէ դժուարութիւնները:

Աւելցնենք նաեւ որ 1976ին ամէն ուսանող իւրաքանչիւր հարկատուի վրայ կը նստի 12-500 ֆր.: Երեսկայեցէթ թէ ինչ կրնան ըլլալ պահանջները 2000 թուականին:

Արդէն շատոնց է որ ուսուցչութեան, դասաւանդական պետական մատակարարութեան եւ ազատ ասպարէզներու ճիւղերը զոհացուցիչ քանակութեամբ ապահով հեռա-նկարներ չեն ներկայացներ: Հետզհետէ, կարգերը որ կը բազմապատկուին արագօրէն անհամեմատ են տրամադրելի պաշ-

տօններու թիւին հետ: Եթէ այս սուղալիներու վրայ ընթանայ կացութիւնը, համալսարանական վկայականները մերձա-ւոր ապագայի մը մէջ կ'ընայ վերածուիլ պարզապէս « անգործութեան անցարկերու »:

Միւս կողմէ, երկրորդ շրջանի բարեկարգումը, ուրիշ ծայր առին վերջին շարժումներու ուսանողական այս շարժումները, կը ձգտի աւելի սերտորէն միացնել գործատէրերը համալսարանական ուսուցումներու ուղղութիւններուն եւ զանոնք հաստատող վկայագրիներուն որպէսզի լաւագոյն կերպով պատշաճեցնեն զանոնք արուեստագիտական կազմութեան հետ զոր կը պահանջեն գործառնութիւնները:

Այս կէտը շատ վէճի առարկայ է, որովհետեւ հաստատութիւններու եւ համալսարաններու միջեւ հաստատութիւններու կամ հաստատութիւններէ յարաբերութիւնները կը յառաջանեն, կը յարուցանեն իւրաքանչիւրի վախճան խնդիրներ: Այսպէս, ընդդիմադիր ուսանողներուն համար, կը նշանակէ ենթարկել բարձրագոյն ուսումը, համալսարանը, գործատիրութեան եւ զբաղմունքներուն ուժերուն: Իսկ գործատիրական զեկալարներուն համար եթէ բարձրագոյն ուսումը ցոյց տալիս զիտի պատրաստէ արուեստագիտական կենտրոն, աշխատանքի աշխարհին, համալսարանը կը մնայ միշտ փակ միջավայր մը, կտրուած օրուան համալսարաններէն: Նաեւ կը քննադատուի բարեկարգումը, որովհետեւ ան կը յառաջանէ քիչ թէ շատ համալսարաններէն շարք մը մասնագիտական ուսուցումներ որոնք շատ քիչ տեղ կը ձգեն ընդհանուր զարգացման:

Բարեկարգումը որ մասամբ ընդունուած է գործատէրերու միջավայրին մէջ, կը հանդիպի սակայն կարգ մը մեղադրանքներու, որոնց ամէնէն հիմնաւորումը հետեւեալն է՝ որոշ համալսարաններու մէջ արդէն իսկ չկ'ունեն հաստատուած են արուեստագիտականներու հետ, որպէսզի ուսումնական բովանդակութիւնը թրջայ զէպի այնպիսի ուղղութիւններ, որոնք կը թոյլատրեն ուսանողներուն լաւագոյն ներմուծումը գործնական կեանքի մէջ: Սակայն ինչպէս կ'ընդգծէ փառիզեան համալսարանի մը Պրոֆ. Բուրգը, յատուկ տեղեկագրի մը մէջ՝ մասնագիտները անկարող են տալ ճշգրիտ տեղեկութիւններ գործի շուկայի ուղղութեամբ յառաջիկայ տարիներուն համար:

Ուստի, հաստատունը որ հարցը բաւական կնճռոտ է եւ շահակից կողմերը երկուստեք ունին քննադատութեան կէտեր: Անշուշտ բազմաթիւ կարելի չէ դնել գործարանատէրներու որոշ վերապահութիւններուն եւ ուսանողներուն լայնարձակ մերժումին եւ ընդդիմութեան մէջ:

×

Կառավարութիւնը ի՞նչ կ'ընէ, ի՞նչ կը մտածէ:

Համալսարաններու ենթանախարարը՝

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՏՄԱՆԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԷՆ ԱՆՀԵՏԱՅԱԾ 4000 ԻՐԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ. — Զօրի Բալայեան « Գրական քերթ »-ի Դիւտեմբեր 19ի քիւնի մէջ գլխաւոր յօդուած մը լոյս ընծայած էր « Սրբապօղոթիւն » խորագիրին տակ (*): Յօդուածագիրը վրդովմանով մատնանշած էր, թէ երեսնի պատմական քանդակներն ուսանողները ընթացքին անհետացած են հազարաւոր իրեր, բոլորն ալ պատմական, մշակութային արժէքներով լիարժեք: Յօդուածը, ինչպէս իսկապէս կազմ « Գրական քերթ »-ի Ապրիլ 2ի քիւնի մէջ իրեցած խմբագրական ծանօթութեան, մեծ ազդեցութիւն կ'ունենայ իր գալուցի պատմաւիտի շատերու: Նամակա-գիրներ քաջատու թիւներ պահանջած են:

Շարքաքերթի խմբագրութիւնը յարմար նկատած է իր ստացած նամակները յանձնել յօդուածագիրին եւ Մշակոյթի նախարարին: Խմբագրութիւնը ազաւարակած է երկուքին միջեւ տեղի ունեցած խօսակցութիւնը, որ լուսարձակութեան նկարագիր ունի առաւելաբար: Նկատելի է առաջին անգամ, որ Մշակոյթի նախարարը ընդունելով հանդերձ ապօրինութիւններն ու անկանոնութիւնները քանդակներին մէջ, փորձած է ստեղծագործական անոնց տարողութիւնը:

Ստորեւ կը ներկայացնենք Զ. Բալայ-

Տիւրի Ալիս Սօնի-Սէիթի, եւ նախարարական ժ. Շիրաք կը ջանան քաջատու բարեկարգման նպատակաւ տեղերը բազմապատկելով իրենց երեսունները հեռա-տեսիէն կամ միջամտութիւնները ձայնա-սփիւններ: Մամուլը ասուելաները իրարու կը յարկադրեն:

Այս ամբողջ բաւարար պիտի ըլլայ հանգարտեցնելու համար ընդդիմութեան ճակատը որ օրէ օր կ'աճէ մտահոգիչ ծաւալ, մանաւանդ որ նախարարապետը իր կողմէն կը յայտարարէ. « Կառավարութիւնը միտք չունի խնդրոյ առարկայ դաժնել ինչ որ եղած է »:

Բաւական յոռետես եմք:

Սակայն տարեկան քննութիւններու մօտեցումը կրնայ զուգէ աւելի խոհեմութեան տանիլ ուսանողները: Նոյնպէս կառավարութիւնը կրնայ մեղմացնել կիրքերը յետաձգելով ժամանակաւոր կերպով բարեկարգման գործադրութեան թրջակները եւ դարձեալ հրաւիրել սենտիմենտները եւ ուսանողները խորհրդակցութեան:

Սպասենք:

ԿԱՐՕ ՅՈՒՎԵՓԵԱՆ

« ԵԱՌԱՋ »-Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՓ ՄԸ ԲԱԿԼԱՅԻ ԳԻՆԸ

(ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Եւ ահա մերկ դադարը ճամբայ ելաւ, կրկին ինքը միմեան էր անոր հետեւող: Զէր տեսնել նոյնիսկ դադարը կորուսելը, կարծես թէ ինքն իրեն կը քաշէր, օգէն կը թռչէր: Հասան գերեզմանատունը, տեղ մը որ բնաւ գերեզմանոցի չէր նըմաներ: Խորթ ու բորտ, քարքարոտ առանձն մըն էր մայրաքանդակ շրջապատ ունեւ որուն քովէն կ'երկարէր նեղ խորունկ ձոր մը, ու այդ ձորին կուշտին փորուած էր փոքրիկ փոս մը, — եղբորը վերջին հանգստարանը...:

Վար իլեցուցին դադարը, դրին փոսին մէջ, կարծես « Փառք ի բարձունք »-ի մըր-մունջը հասաւ իր ականջներուն, բայց տարօրինակ, չորսը ոչ ոք կար...:

Ինքն էր նոյնպէս որ միմեանը պիտի ծածկէր եղբոր համար քաջուած փոսը: Հակեցաւ, ափ մը հոգ վերցուց եւ դադարէն վրայ նետեց, բայց... ի՞նչ զարմանք, չորսը իր մատներուն ու ձեռքին մէջ փակած մնաց որ երբ ձեռքին նա-

յեցաւ, սարսափով նշմարեց որ բակլայի հատիկներ խաթող կարծես թէ վերածուած՝ իր մատներն ու ափը կ'սողնէր — տէխ... սոսկապ ու ահա ինչ ձայնով մը ճնշեց...:

Սթափեցաւ իր գառանցանքներէն, արթնացաւ: Նորէն բնադարաւ մուտին մէջ իր չորսը նայեցաւ, անկողինը շոշափեց... Զգտաւ փնտռած: Յիշեց որ չկար: Ինչո՞ւ չկար... Ներսէն, խորունկէն խորացնելով կորուստին ցաւը: Ծանր, ճնշիչ ու ահաւոր հեկեկոցի մէջ ծայրէն էր որ կը լսուէր մուտ սենեակին մէջ, կիզիչ մօրմօք մըն էր որ կը տարածուէր պատէ պատ...:

Դուրսը ձմեռանային դաժան քամին կատաղութեամբ մենամարտի բռնուած էր երկրիներուն եւ բուսականութեան հետ: Զինը իր սպիտակ, թանձր սաւանդ փրկուած էր հորիզոնէ հորիզոն: Գոռացած, լեկ ծառերը սուրջ քամիներէն անտանձ իրենց կատարները կ'օրօրէին սպաւոր այրիներու պէս: Կիսաքանդ քաղաքին կեդրոնը կանգնած Սուրբ Մարտիկ ամեհի բերդը, վարը՝ սառնակոյտի վերածուած Արաքսի, անհոգ, լուռ, անտարբեր աչքերով կը գիտէին շրջապատը:

Օղբ պարզ էր, անտղարկաբեր կրկնելով եւ լուսնակ վիշելով, բայց մահաւոր սուղ ցուրտ շունչով: Յուրիներէն, փեղ-

կերէն սառուցի պղծաւորներ երկա-րած, կախուած էին մինչեւ գետինը: Դուրսը այդ ժամերուն մարդկային չո՞ւնչ, անկարելի էր:

Եթէ մէկը թքնէր՝ թուրը գետին չհասած կը սառնէր:

Ու ահա այդպիսի եղանակի մը, տասը դարուններ հազիւ բոլորած տղեկ մը դուրս կը դուրսէր իր « աններելի » յանգստի, կամ յանգստիներուն համար, ստոյգ՝ բայց տանջալից մահաւան գիւղը դիմելու համար զայն:

Երբ աղան վրէժը դուրս տարաւ, անախորժ կատակի մը տպաւորութիւնը թո-ղուց իր վրայ, իսող մը որ յաճախ փորձած էին վախցնելու եւ կամ պուրճանալու համար, բայց յետոյ շուտով համոզուեցաւ որ այս անգամուանը պարզ խաղի մը չէր նմաներ, սովորական կատակ մը չէր եղած, այլ միտամբ մը ու անհասկնալի միտում մը...:

Հէք Յուրի, այդ ահաւոր սառնամա-նիքին, դրան չեմքին կծկուած, լաւահատաչ եւ զոգողալէն աղային, տնեցիներուն պաղատեցաւ բոլոր անտուածնե-րուն անտուով, օգնութեան կանչեց բո-լորը, կարեկցութիւն հայցեց բոլորէն, նոյնիսկ դուռ — դրացիներէն, բայց ոչ ոք լսեց իր ձայնը, խուլ ձեւացան իր բոլոր պաղատանքներուն...: Է՛հ, ո՞վ

եանի եւ Ռ. Պարսամեանի հաստատու-մներուն եւ լուսարձակութիւններուն գլխաւոր հատուածները:

Զ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ. — « Սրբապօղոթիւն » յօդուածի հրատարակումը յետոյ լաւ-մաթիւ նամակներ ստացաւ ոչ միայն խմբագրութիւնը, այլեւ ես՝ որպէս հեղինակ: Կարելի է հասկանալ մարդկանց յուզմունքն ու տաղնապը: Եթէ մենք կորցրած լինէինք թէկուզ մի ցուցանմունք, եւ դարձեալ կը ըզնէի ի լուր աշխարհի, դարձեալ կը դիմէի այն մարդկան խղճին, որոնցից կախուած է թանգարանին արժէքը վերադարձը: Այնպէս որ անձնապէս ինձ համար բանը ամենեւին է թուրը չեն: Բայց քանի որ իմ յօդուածը բերուած են կոնկրետ թուր, ապա, ըստ երեւոյթին, մենք էլ ենք այսօր դը-րանց շուրջ խօսելու: Ընթերցողներին թերեւս ամէնից աւելի հետաքրքրում է « չորս հազար » թիւը: Գրեթէ բոլորն էլ գրաւոր թէ բանաւոր, առաջին հերթին հարցնում են. « Իսկապէ՞ս չորս հազար, գուցէ սխալ է »: Նայի՛ս առեմ, որ ոչ հեղինակը, առաւել եւս՝ ոչ էլ իմը — գրութիւնը ոչ մի թիւ չէին բերի, եթէ ձեռքի տակ չունենային պաշտօնական յանձնագրովի տուեալները: Բայց ամբողջ ցաւն այն է, որ ընթերցողի մեծ մասը սխալ է ըմբռնել յօդուածի հիմ-նական միտքը: Հէջը դրա համար էլ ուղում եմ կրկին մէջբերել յանձնագրովի արձանագրութեան տողերը. « Թանգա-րանը 1936-1937 (իմ յօդուածում սխա-մամբ գրուած է՝ 1957) թուականների ըն-թացքում, գոյքամատեններում եղած նշումների համաձայն, ուրիշ թանգարան-ների եւ հիմնարկութիւնների է յանձնել աւելի քան չորս հազար ցուցանմունք: Եւ ունեւ արժէքների յանձնումը հաստատող արձանագրութիւններ եւ այլ փաստա-թղթեր չկան »: Ինչպէս տեսնում ենք, խօսքն այն մասին է, թէ չկան « արձա-նագրութիւններ » եւ այլ փաստաթղթեր եւ ոչ թէ բուն ցուցանմունքներ: ... Եւ այժմ, ահա, ցանկալի է, որ դուք, ըն-կեր Պարսամեան, մեր ընթերցողներին բացատրէք, թէ այդ ի՞նչպէս է եղել, որ թուով չորս հազար թանգարանային ցու-ցանմունքներ այլ թանգարանների են յան-նուել առանց համապատասխան փաստա-թղթերի:

Ռ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ. — Մեր թանգարանը հիմնադրուել է 1921 թուականին եւ մինչեւ 1931 թուականը կոչուած էր Պետա-կան կենտրոնական թանգարան: Ունէլ հինգ բաժին՝ հնագիտական, ազգային-զրտական, դրական — պատմական, ճարտարապետական եւ գեղարուեստական: Յետագայ չորս տարիներին այն վերան-ուանուեց Պետական կուլտուր — պատմա-կան թանգարան: Արդէն 1935 թուակա-նին նոր ֆունդերն այնքան աճեցին, որ հարկ եղաւ նախկին բաղային հիման վրայ չորս ինքնուրույն թանգարան ստեղծել: Դրանք են՝ այսօր հանրայայտ Պետական պատկերասրահ (նախկինում՝ Կերպար-ուեստի թանգարան), Պետական պատ-

« Կեանքի լակոտ »-ի մը համար կ'ուզէր մեծ աղային հետ խնդիր ունենալ... ո՞վ կը համարձակէր անոր « չորս դարձ » ներս առնել, ո՞վ քաղութիւն կ'ունենար անոր « քաղածը աւեր » փորձել: Ոչ ոք: Ան որը լքուած էր իր անողորմ ճակա-տաբերին:

Կիսամեծ վիճակ մը ունէր արդէն, երբ լսեց իր ջրովը ձայնը, անոր արդողով ճիշդը, աղային լախախ հարուածներուն տրտիւր, ու յետոյ անոր տղապիներուն տխուր կերկերանք...: Այո, լսեց անոր դառն հծծիւններուն, մաքառող դալա-րումներուն հեւքում շունչը, սարսափեցաւ այս բոլորէն ու սարսափէն լսեց, ամփոփ-ուեցաւ, կծկուեցաւ աւելի ուժգին սեղ-մուեցաւ պատին ու դրան արանքին:

Քոյրը — իր սիրելի քոյրը — օգնու-թեան կը փութար, բայց կ'արդիւնէ իրեն... կ'արգիլէին ձեռնելով, խեղճա-մահ ընելով... Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ...:

ՄԻՍԱԿ ՄԻՐՁԻ

(Շար. — 9)

ԸՆԿԵՐՈՋ ՄԸ ՔԱՂՅՐ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Սերժ Թովմասեանի եղբայրական մահուան առթիւ)

Օ

Օրերու այս խոռոպոյդ թաւալումին մէջ, Միջերկրականի մէջ անկիւնէն դուրսնալ մահաւարտուող զանգերը հնչեցին նաեւ անունը, սիրելի ընկեր Սերժ:

Ու ինկար: Ինկար Անթիլիասի երբեմնի նարինջներու պարտէզներուն մէջ՝ քու այնքան սիրած հայ մտաւորականին առջինը կրող՝ «Աղբալեան Սկուլք»-ի փողոցին մէջ: Եւ ի՞նչպէս՝ ինկած պատառ - հական ուռմբի մը հետեւանքով (ըստ հայ մամուլի):

Ու կարեցաւ յանկարծ՝ նոր վարնանա-մուտին հասած կեանքիւ թելը: Կանգ առաւ յանկարծ՝ կուրծքիդ տակ բարախող սիրտը, որ կը թրթռար հայկականութեամբ: Ու խաւարեցաւ այնքան զեղեցիկ իտէալներուդ արեւը յանկարծ եւ ամիսացաւ ապագայի ծրագիրներուդ հուրը, որուն անթիւղումը նիւթին մէջէն, այսօր, ազնիւ, նուիրեալ, անբասիր Հայու ողբիւ է որ կը յառնէ զառնալու համար միտ-յուն յուշ մը՝ քու հարազատներէն զատ, նաեւ բոլոր ընկերներուդ հոգիներուն մէջ:

Թեհրանի մէջ աւարտելէ ետք միջնա-կարգ ուսումը, հայ մշակույթի արժէք - ներուն իրեն երկրպագու մեկնեցար Նոր Զուլա, հետեւելու համար Սպահանի հա-մալարանի հայագիտական ճիւղի դասըն-թացքին, յետագային դաստիարակչական ասպարէզին նուիրուելու նպատակով: Տարի մը ետք նոր դուռ մը կը բացուէր քու առջեւ եւ դուն կը մեկնէիր Պէյրութ՝ դասընթացներու հետեւելու, Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարաբանութեան, հայ մշակույթի դարաւոր պատմութեան, հայ քաղաքական մտքի պատմութեան մէջ հմտանալէ ետք վերադառնալու հա-մար ծննդավայրդ եւ նուիրուելու՝ ամ - բարած դիտութիւններուդ ուսուցման եւ տարածման գործին եւ ստանձնելու պա-տասխանատու ղեկավարի պաշտօն:

Տարիները սահեցան եւ դուն՝ երջանիկ օր մը, աւարտած՝ ուսումը, զինուած՝ նախատեսուած դիտելիքներով, կը պատ-րաստուէիր վերադառնալ Իրան: Բայց պահեցին քեզ, որովհետեւ, շնորհիւ քու աշխատունակ ոգիւդ, անսակարկ նուիրումի եւ զոհողութեան զգացումիդ, դուն

թղթերը, որ հաստատում են, թէ Թան-դարանը Մատենադարանին է յանձնել 1298 ձեռագիր: Եւ այդ ձեռագիրը ներ-կայումս գտնուում են մշակութային այդ խոշոր օջախում:

(*) Յօդուածը արտատպուեցաւ « Յա-նալ » թի մէջ, Յունուար 11-12ին:

ԴԱՂՈՒԹԷ

ԴԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՍՈՑ «Պայքար» շաբաթաթերթի նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ մտաւորական եւ արուեստագէտ ղէմքե - րու, Միջերկրական Սանուց Միութեան սրահին մէջ տօնուած է Աւետիք Իսա - հակեանի ծննդեան հարիւրամեակը: Երե - կոյթին բացումը կատարած են Գէորգ Գապարաճեան եւ հանդիսավար Կարպիս Ե. Մուրատեան: Վահրամ Բարունեան ներկայացուցած է բանաստեղծին կեան - քը, իսկ Տոքթ. Եղուարդ Սիմքէշեան վեր - րածած եւ մեկնարանած է Իսահակեանի քերթողական արուեստը: Գործադրուած է զեղարուեստական յայտագիր մը, ո - րուն ընթացքին արտասանած են խոսքեր Պետրոսեան, Խաչիկ Արդումանեան եւ Նատիա Խորոզեան: Մենեղչուհի Գոհա - րիկ Տիրատուրեան երգած է վեց երգ, գաղափար ընկերակցութեամբ երաժշտա - րէտ Տիկին Սիրվարդ Գարամանուկեանի: Պաշտօնակալ երգչախումբը, ղեկավա - րութեամբ Ստեփան Կէօղիմեանի, բաղ - մաձայն երգած է վեց խմբերգներ: Երե - կոյթը փակուած է օմբերայի երգչուհի Ալիա Մանուկեանի չորս մեներգներով:

Գրուած էիր սիրտերը քեզ դաստիարա - կող ուսուցչիներուդ, որոնք ուղեցին որ միտս իրենց մօտ, ծառայիս իրենց մի - ջավայրին եւ իրենց անմիջական հովա - նիին ներքեւ:

Ու մտայիր: Քեզի յանձնուեցաւ քիչ մը ամէն տեսակ պարտականութիւն եւ պաշ - տօն: Ամէն տեղ՝ պարտաճանաչ եւ բժա - խնդիր՝ դուն ցոյց տուիր պարտականու - թեան օրինակելի գիտակցութիւն: Եւ պարտականութեան ընթացքին էր որ ին - կար...

Դուն ինկար հողի մը վրայ որ մերը չէր՝ ինկար ռազմադաշտի մը վրայ, ո - րու հետապնդած նպատակները ոչ մէկ կայ ունէին մեզի հետ: Եւ դուն, հաւա - տաւոր եւ անբասիր ընկեր, ինկար երկրի մը մէջ, ուր քանի մը բռնակալ-աւատա - պետներ, յանուն Քրիստոսի կամ Մոհամ - մէտի՝ մահ ու արիւն կը սփռէն ամէնուր: Ինկար՝ դուն, սիրելի Սերժ, Լիբա - նանի հողին վրայ, որ այնքան Հայերու արիւնով ոռոգուեցաւ վերջին օր քանի մը ամիսներու ընթացքին, ուր երկտա - սարգութիւն մը՝ նահատակուեցաւ, ուր մայրեր սեւ հագուեցան՝ 60 տարի ետք, անհարազատ դատերու հաշուոյն եւ ուր դարնանամուտի սեմին գտնուող կեանքիդ արեւը մայր մտաւ՝ անկատար թողով այնքան յոյսեր ու երազներ...:

Վշտաբեկ սիրտէ մը բխած սա քանի մը անկապ տողերը քեզ ընծայ:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԻՄԵԱՆ

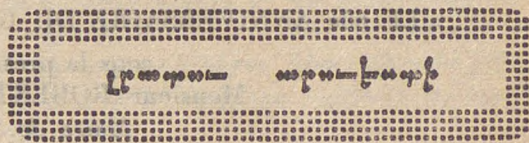
L'Affiche Rouge

Նացիական բարբարոսութեան սեւ օրե - րը յիշեցնող այս հանրագրք (աֆիշ) կը յիշեցնէ Մանուկեանի խումբի դեղակա - հարուստները: 23 էին անոնք որ զոհ գացին իրեն գիտադրական, 23 «օտար - ներ», որոնք կը զոհուէին Փրանսայի ա - զատագրութեան եւ ընդհանրապէս ազա - տութեան համար:

Փրանքիստեանի փորձած է պատրաս - տել ժապաւէն մը, որ դուրս ելլէ ընթա - ցիկ ճամբաներէ, խուսափի մեղադրու - եւ դիւրին զգացական հակազդեցութիւն - ներ ստեղծել: Երեւակայած է խումբ մը զերասաններ եւ զերասանուհիներ որոնք պիտի մարմնաւորեն հերոսները, ներկա - յացման ձեւին տակ: Չոհերու ընտանիք - ներէն վերապրողները կը պատմեն եղա - ծը, կը խօսին անձերու մասին հարազատ պատկեր մը կարենալ տալու համար: Դերասանները երբեմն կը զուարճանան, կը խնդան, կը պարեն ու յաճախ անցեալի իրականութիւնը ու օրուան վերադարձ - րութիւնը իրարու խառնուած չփոթ պատկերներ կը ստեղծեն: Միտքը՝ դե - հատելի, միշտ յաջող արդիւնք չի տար սակայն, քանի նման ողբերգութիւն մը, եթէ նոյնիսկ աժան դիւրազդացութիւն մը պիտի չբերէ, պէտք չէ նաեւ որ խնդու - ստեղծէ: Դժբախտաբար, Երկուշաբթի իրիկուն, Ալբին Լոշի «Բլէօպ 13»-ի մէջ, ուր ոչ-հրապարակային ներկայացում մը կը տրուէր, յաճախ հանդիսականները կը խնդային բարձրաձայն: Յառաջապահ ի - րադործումները միշտ վտանգաւոր են նման ձեռնարկներու մէջ, քանի ստեղ - ծողը ինք միշտ չի զգար հակազդեցու - թիւնը:

Այս վերապահութեան դուրս, գաղա - փարը դեհատելի էր եւ պիտի մաղթէինք որ իրադործումը աւելի կատարեալ ըլլար: Ժապաւէնը արժանացած է ժան Վիկո մրցանակին:

Ա. Մ.

Ապրիլ 23, Ուրբաթ ժամը 21ին, ծա - նօթ դաշնակահար Խոսեալ Էքսերթան (Էքսերթեան) կը մասնակցի նուագահա - դէսին որ տեղի կ'ունենայ Օրսէի դիտու - թեանց համալսարանի մեծ ամփոթատ - րոնին մէջ: Յայտագիր՝ Փլըքէլ, Մո - ցարթ, Լիբսի (առաջին ունկնդրութիւն) եւ Մոցարթի Քոնցերթ-օ սոլա:

(7, Ալբին Գաշ, Օրսէ):

X

Վալ օ տքսիւ տէ քուէն հանրածանօթ ֆիլմին մէջ, Միա Պելլի դերը կը կա - տարէ Միլլի Սարգիսեան:

ԳԱՌԱՋՅԻ ԹԵՐԹՕՆԸ

(70)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՁԸ

Մեծ Վեպ

Սիրայիմ, ընտանեկան կեանքի

Ա. ՄԱՍ

Թիֆլիզի ձԱՄԲԱՆ

— Պարոն, ներեցէ որ իրաւացի կեր - պով բարկացայ ձեր առջեւ: Իրաւունք ունիմ անշուշտ: Աւանդ... ինծի պէս մէկը ի՞նչ կրամար այս ժամուն անհա - ղիտ կ'ընէ կոր... եւ ան ալ այն միջո - ցին երբ կ'ինն ու զինին պաշտել պիտի սկսէի... Բարեբախտաբար դուք ինծի շատ հաճելի երեւցաք: Աստուած վկայ, Մարկարթիթայի խոշոր ու լուրիկ ծիծե - րուն վրայ կ'երգնում որ ձեզի համակրե -

լուս համար է որ կարճ կապեցի... ապա թէ ոչ, սա աներեսին դասը կուտայի հի - մա... Բայց ձեզի բան մը ըսե՛մ, պա - րոն, ձեր երեսէն անանկ կ'երեւայ որ հա - ցիւ քանի մը օր առաջ զերեպանէն ելած էք, եւ դուք ինծի պէս կ'ինն ու զինին պաշտողներէն էք:

— Ներողութիւն, պարոն, ես շատ ստի - պողական դործ մը ունիմ, ըսաւ Ռոլան, դուք սա ըսել հաճեցէք թէ կ'ուզէ՞ք եր - կու ձի ծախել ինծի:

— Ի՞նչ գնով ապրանք կ'ուզէք, ան ըսէք, իմ ձիերս քիչ մը սուղ են, բայց ազնիւ կենդանիներ են, պատասխանեց ձիավաճառը: Ես վաճառական մարդ եմ, եթէ զինը գտնեմ, ինչո՞ւ չծախեմ:

Այս ըսելով, անծանօթը սեղանի մը առջեւ նստաւ:

Հակառակ դեռ կանուխ ըլլալուն, առատ ու ճոխ ճաշ մը պատրաստուած էր սե - ղանին վրայ որ որկրամով վաճառականին իրը նախաճաշ պիտի ծառայէր:

Ձիւն մեծահարուստ վաճառականին եր - կու քովերը մէջ-մէջ մանկամարդ կ'ին նստան, որոնց մերկ ծիծերէն եւ բոլոր - րովին մերկ ուսերէն ու մազերուն ձգ - ուած ըլլալէն յայտնի էր թէ հաճոյակա - տար հոմանուհիներ էին:

— Պարոն, եթէ զինը վճարէք, Նեւտոնն ու Պիլատոնը ձեզի ծախել կը հաւանիմ, շարունակեց մօրուսաւոր անծանօթը առ -

ջեւի անուշեղէնին համը նայելէն յետոյ պնակը երկու կ'իններուն առջեւ հրելով: Ես վենետիկ պիտի հաստատուիմ, հոն ձիւն տեղ տափանաւ կը գործածեն, սի - րուն ու բանաստեղծի ծոլարան ըլլալիք տափանաւեր... Ո՛հ, հոն, ջրանցքներուն մէջ շուքերու պէս սահող տափանաւ - րուն մէջ կ'ունակիս վրայ երկնցած, իրեն տաղանդաւոր բանաստեղծ ծոյլ կեանք մը պիտի ապրիմ... Աղջիկ ֆենետիկի, սա գաւաթը լեցուր նայիմ... քերթողական նեկտարը թող աւելն տայ երակներուս:

Երկու հորիզոնականուհիներէն մին դե - նին դաւաթը լեցուց եւ մօրուսաւոր ան - ծանօթը մէկ ուսովով կուլ տուաւ գինին, պիտեղէն կաթող գինիի կաթիլները ծծե - լով պիտեղը մաքրեց, զոհուողութեան հառաչանք մը արձակեց եւ շարունակեց.

— Կարճ կապեմք, իմ բարձր ներկա - յութեամբս պիտի պատուեմ այդ հա - րաւարտ վենետիկը, որուն միջոցն այս - օր կը պակտի ինծի պէս մեծահոգեակ տաղանդ մը... Պեմպօ բարեկամէս հրա - ւիրուած եմ...:

Ռոլան աննշմարելիօրէն ստորաւաց.

— Դեռ ուրիշ նշանաւոր ու ազնուա - զարմ մեծամեծներէ ալ հրաւէր ստացած եմ, շարունակեց մարդուկը: Ի մէջ այ - րոց նաեւ մեծահամբաւ Փոսթարիէն, որ այժմ վենետիկի ամէնէն բարձր ղէմքե - րէն մին է, Դուքը...:

Եւ տեսնելով որ իր խօսակիցը անդդ - ուելի ղէմքով մը ղէմք կեցած էր, շա - տախօս անծանօթը մօտացաւ.

— Այս արձանը ո՛ւրկէ գէմս ելաւ, բոլոր մեծերուն անունը տուի, նորէն յօնքերը չխաղացին: Այս մարդը ո՛վ կըր - նայ ըլլալ. ո՛ւրկէ կուգայ եւ ո՛ւր կ'եր - թայ:

Եւ իր խօսակիցին բերանը ամէն գնով բանալ տալու համար կ'ունակին վրայ բազկաթուին մէջ տարածուեցաւ եւ ա - ւելցուց.

— Պարոն, քաղաքավարական ձեւա - կերպութիւն մը մոռցանք գոր պէտք է լրացնենք: Ով ըլլանիս իրարու չըսինք: Ներողութիւն կը խնդրեմ. նայ եւ առաջ ես ինքզինքս ձեզի ներկայացնեմ. իմ ա - նունս Բեդրոս Արամիթոս է:

Այս ըսելով, Բեդրոս Արամիթոս խօ - սակիցին նայեցաւ, բայց Ռոլան տեղէն չերեւաց:

— Անունս Բեդրոս Արամիթոս է ըսի, շարունակեց ձիւն վաճառականը. իսկ ձե՞ր անունը...:

— Պարոն ես անցորդ մըն եմ, անցորդ մը որ երկու ձի գնել կ'ուզէ. ի՞նչ պէտք կայ, ի՞նչ պէտք անունի: Ձեր ձիերը կը ծախէ՞ք թէ ոչ, ուստ պէտք եղածը:

Միշտ ԶԵՎԱՔՕ

(Երբ.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՒ ՀՐԶԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱՒԱՆ
ԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾԱՆՈՒԹԱՆԵՔ ԵՔ ՀԱՐԻՆ
ԳԵՀԱՆԳՈՒԹԱՆ ԱՂԱՏՈՆ ԿԸ ԿԱՌԱՐՈՒ
ՓԱՐԻԳԻ ՀԱՅՈԳ ԵԿԵԳԵԳԻՆ, 25
ԱՂՐԵԼ ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՍԼՈՒ ժամը 10ին մեր
բիւրօնը զոհերուն՝ որոնք ինկան 1915ին
ԵՒ մահացող 12 Հայրենակիցներուն որոնք
վարչական կազմերուն մէջ գտնուած են.
Նաեւ նոյն օրը ժամը 13ին ճաշ Հ.Բ.Լ.Մ.
«Ալեք Մանուկեան» սրահը:

118, rue de Courcelles — Paris
métro Courcelles

Réservation des tables — tél. 887-99-06
Մուտք՝ ծախքերու մասնակցութիւն

Ճ Ա Շ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան տա-
րեկան ճաշը եւ «Նոր Հաճըն» աւանի
Հիմնադրութեան 17րդ տարեդարձի տօնա-
կատարութիւնը 25 Ապրիլ Կիրակի Կէ -
սօրէ վերջ ժամը 13.30ին, ճաշարան Օփե-
րա - Լաֆայէթի մէջ, 80 ուր Լաֆայէթ,
Փարիզ 9րդ:

Ճաշակին 28 ֆրանկ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԻԷՆ - ՊՈԼԱ ՔՈՂՈՄԱԿԻ
մասնաճիւղը ընդհ. Ժողովի կը հրաւիրէ
բոլոր ընկեր - ընկերուհիները Զորեք -
շաբթի Ապրիլ 21ին ժամը 20.30ին, ըն-
կերուհի Պապիկեանի բնակարանը, 20 Ռիւ
տիւ Ֆօսէ տը Լ'Օմոն, Անիէն:

ԱՆԾԱՆՈԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ
ԲՈՅԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

Հայ նախկին Ռազմիկներու եւ Կամա-
ւորներու Միութիւնը կը հաղորդէ որ
Անծանօթ Զինուորի բոցի արծարծումը կը
կատարուի Ապրիլ 24ին, ժամը 18ին:
Հաւաքուիլ Շան զ'էլիզէի եւ Պալլաք փո-
ղոցի անկիւնը: Միայն՝ նախկին ռազ-
միկները, ղեմադականները եւ չքանչան
կրողները պիտի բարձրանան Շան զ'էլի-
զէն: Հայ համայնքը արարողութեան կը
հրաւիրուի ուղղակի Յաղթական Կամա-
րին տակը:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83,rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Ա Պ Ր Ի Լ Ե Ա Ն Ո Գ Ե Կ Ո Չ Ո Ւ Մ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԵՋ

Հովանաւորութեամբ Հայ Երեւ Յարանուանութեանց Պետքուն
Մասնակցութեամբ

Բոլոր Ազգային Կազմակերպութիւններու

Շաբթի, Ապրիլ 24 Երեւոյեան ժամը 20.30ին՝ Սալ Փէյէլ - Մեթրօ Թերն կա-
էթուալ, 252 ֆօպուր Սէնթ Հոնորէ:

Հոգեհանգստեան Ս. Պատարագ՝ ժամը 15ին, Փարիզի Հայոց Մայր Եկեղեցւոյ
մէջ:

Բոցի արծարծում եւ այց Անծանօթ Զինուորի շիրմին՝ ժամը 18ին:

Կիրակի, Ապրիլ 25 Հոգեհանգստեան Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի նաեւ ֆա-
րիզի Նոթր Ծամ Մայր Տաճարին մէջ ժամը 16ին, խօսք կ'աւանդէր պ. ֆէլիքս
օդնական եպիսկոպոս Փարիզի:

ՏԵՍԻՆԻ ՄԵՋ

Կազմակերպութեամբ Յուշարձանի Յանձնախումբին, Կիրակի, Ապրիլ 25, Կիրակի
առաւօտ հետեւեալ յայտագրով. —

Հոգեհանգիստ Տէսինի Հայոց Եկեղեցւոյ մէջ, յետ պատարագի ճիշդ ժամը
12ին մասնաւոր թափօր, մեկնում եկեղեցիէն եւ ծաղկեպսակի զետեղում յուշ
բձանին:

Կը խօսի փոխ-քաղաքապետ՝ ՄԱՐԿԵՆ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Յարգանքի խօսք՝ Յուշարձանի Յանձնախումբին կողմէ:

ՎԻԵՆԻ ՄԵՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ - Ազգ. Միութեան, Ապրիլ 25, Կիրակի առաւ
ժամը 9էն 10.30ին հոգեհանգիստ Սէնթ-Անտրէ լը Պա եկեղեցին:

Ժամը 11.30ին ծաղկեպսակի զետեղում «Ապրիլ 24» փողոցը:

Կէսօրէ ետք ժամը 15.30ին հրապարակային հանդիսութիւն «Թէաթր-Միւնի-
փալ» սրահը, Պատուոյ նախագահութեամբ՝

Քաղաքապետ-Երեսփոխան Լ. ՄԵՐՄՐԶԻ

Կը նախագահէ ԱՐՄԱՆ ՈՒՆՈՒՍՈՒԶԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՍՏԵՓԱՆ ՎԱՆԵՍԵԱՆ (Փրանսերէն)

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (Հայերէն)

Օրուան պատշաճ զեղարուեստական բաժին

61eme ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE ARMENIEN

61 ans après, le crime reste impuni, et la Turquie installée sur les anciens ter-
ritoires d'Arménie, continue toujours de nier le Génocide de 1915 avec cynisme
et arrogance

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE
présente

LES DOSSIERS DU GÉNOCIDE

projection de films

« CRIME SANS CHATIMENT »

« CONDAMNE A ETRE DETRUIT »

« LE 60e ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE DANS LE MONDE »

sous la présidence de

Monsieur ROBERT PONTILLON

Maire de Suresnes

Conseiller Général des Hauts de Seine

REUNION PUBLIQUE

A LA SALLE DES FETES, 25 AV. VICTOR CRESSON, ISSY LES MOULINEAUX

MERCREDI 21 AVRIL A 21 HEURES

Avec le soutien de la section du Parti Socialiste d'Issy les Moulineaux et de la
F. R. A. Daschnaktzoutioun, section d'Issy les Moulineaux

×

Sous la présidence de

Monsieur JOSEPH FRANCESCHI

Député - Maire d'Alfortville

Conseiller Général du Val de Marne

REUNION PUBLIQUE

A LA SALLE DES FETES, RUE VOLTAIRE, ALFORTVILLE

LE JEUDI 22 AVRIL A 21 HEURES

Avec le soutien de la section du Parti Socialiste d'Alfortville et de la F. R. A.
Daschnaktzoutioun section d'Alfortville

HOTEL DES VENTES DE LYON

Ventes de Monnaies Arméniennes

LE DIMANCHE 25 AVRIL à 20 HEURES

Dispersion d'une importante collection

de Monnaies Arméniennes 400 pièces argent-bronze

EPOQUE DES CROISADES 1199 à 1375

LES ROIS

Lévon I

Lévon II

Sempad

Ochine

Constantin II

Constantin IV

Hétoum I

Hétoum II

Lévon III

Lévon IV

Constantin III

Pierre de Chypre

UNE DES BELLES PAGES DE L'HISTOIRE DE L'ARMENIE A NE PAS
MANQUER

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԱՄԷՆԵՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ԷԶԵՐԵՆ ՄԷԿԸ
ԶՈՐ ՊԵՏԻ ԶԵ ԿՈՐՄՆՆԵԼ

CATALOGUE SUR DEMANDE

A L'ETUDE

MM. DAMIRON et RAYMOND, Hôtel des Ventes de LYON
19, Rue Confort — 69002 LYON — Tél. : (78) 42-01-34

OU CHEZ

Monsieur JOEL CREUSY (NUMISMATE Professionnel)
14, Rue Vaubecour — 69002 LYON — Tél. : (78) 37-63-20

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

Vendredi 23 Avril à 21 h.

NUIT DE LA QUATRA

RECITAL DE CHANT

SONA GHAZARIAN

de l'Opéra de Vienne

Réservation des places : Tél. : 260-74-78

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'ÉNA PARIS 16

PLACES NON NUMÉROTÉES OUVERTURE DES PORTES A 20 H 30

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ 1976...

Գ.

ԱՄՍՄՍԻԱ

Սեբաստիայի ճամբուս վրայ վերջին շնորհման կ'ըլլայ Ամասիա: Պատմութենէն դիտեմ թէ Արեւմտեան Հայաստանի վերջին մայրաքաղաքն եղաւ ան, երբ թէոզոս կայսրը քմահաճ կարգադրութեամբ Հայաստանը երկուքի բաժնեց, Պարսիկներուն ձգելով մեծագոյն մասը:

Ամասիա հայկական ըլլալէ առաջ սակայն Մեծին Տիգրանի դաշնակից եւ աներհօր Միհրդատ Պոնտացիի մայրաքաղաքն էր, որուն պարտութենէն վերջ Հռոմէացիներուն առջեւ, դարձաւ մայրաքաղաքը հռոմէական նահանգի մը:

Սելճուքները կը գրաւեն զայն 11րդ դարուն, ապա Մոնղոլները 13րդ դարուն, ի վերջոյ անցնելով, 1392ին, Օսմանցիներուն ձեռքը:

19րդ դարէն սկսեալ Ամասիա կը կորսնցնէ իր անցեալի փառքը եւ կարեւորութիւնը, դառնալով գաւառական փոքր քաղաք մը 28.000 բնակիչներով: Կառուցուած նեղ ձորի մը մէջ որ իրիս (Նէշլիբմաք) գետը երկու մասի կը բաժնէ:

Առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին քաղաքը կը հաշուէր 30.000 բնակիչ, որոնցմէ 10 հազարը Հայեր էին:

Հայերը ունէին երեք եկեղեցի (Ս. Նիկողայոս, Ս. Յակոբ եւ Ս. Աստուածածին) եւ չորս վարժարան — Ս. Ներսիսեան, Ս. Յակոբեան, Ս. Նիկողայոս եւ իրարանոսեան ուր կ'ուսանէին հազարի մօտ աշակերտներ: Բոլոր արհեստաւորները Հայեր էին գրեթէ:

Ամասիոյ նահանգի գերդերուն մէջ, Հայերու թիւը կը հասնէր 50.000ի:

Այսօր ուկրաինացի մէջ կորսուած կաթիլներու նման, կարելի է հոս — հոն Հայերու հանդիպել, որոնց գոյութեան հիմնական նպատակը դարձած է Պոլիս փոխադրուել, ի գին ամէն զոհողութեան:

Բոլորովին անձանթ մըն եմ քաղաքին, եւ ի վիճակի չեմ ըսելու թէ արդեօք հայկական հաստատութիւնները բոլորովին քանդուած թէ այլ դորձածութիւններու սահմանուած են: ամէն պարագային օտարական մըն եմ այս հողերուն վրայ, եւ ամէն չնչին աղմուկ բուռնութեամբ արձագանգն ունի լսողութեան մէջ, ու ես կը հետանամ, անցնելով դէպի Սեբաստիա:

ՍԵԲԱՍՏԻԱ

Սեբաստիա դուրս կը մնայ պատմական Հայաստանի սահմաններէն, բայց մաս

կը կազմէ Փոքր Հայքի կամ Կապադովկիոյ:

Կապադովկիան ինքնին բաժնուած էր երեք նահանգներու՝ Առաջին, երկրորդ եւ երրորդ Հայք, որոնց բնակիչները նախապէս ամբողջութեամբ հայ եւ ասորի էին, հետզհետէ հեղինակեցին: Մեծին Արտաշէսի ատեն, հոն կը թաղաւորէր Զարեհ:

Տիգրան Քրիստոսէ 93 տարի առաջ քաղաքը Կապադովկիոյ վրայ, հեռացնելով Արիարատի թագաւորը եւ գրաւելով երկիրը: Հռոմ դրկեց Լուկուլլոս զօրավարը Տիգրանի դէմ. հռոմէացի զօրաւարը պարտութեան մատնուելով հայ բանակներէն, պաշտօնանկ եղաւ Ծերակոյտէն եւ Հռոմ կանչուեցաւ:

Պոմպէոս, փոխարինելով Լուկուլլոսը, 80.000 զօրքով եւ 6000 նաւերով քաղաքը Տիգրանի եւ Միհրդատ Պոնտացիի վրայ (63 թ.): Վերջինս պարտուելով, Տիգրան ստիպուեցաւ հաշտութիւն առաջարկել եւ Հռոմէացիներուն թողուլ Կապադովկիան եւ Ծովից գաւառը:

Սյունահեռեալ տարբ դար հարկ եղաւ սպասել որ Սեբաստիա իր նահանգով դառնայ կրկին հայկական թագաւորութիւն մը, 1021 թուին, երբ Վասպուրականի Սենեքերիմ Արծրունի թագաւորը, արաբական արշաւանքներէն անհաճելով, յանձնեց իր թագաւորութիւնը Բիւզանդացիներուն եւ փոխարէն ստացաւ Փոքր Հայքի նահանգը, Սեբաստիա մայրաքաղաքով:

Իրեն յաջորդեց Դաւիթ Արծրունի, իր որդին, ապա Ատոմ Արծրունի եւ Արուստէ Դաւիթի եղբայրները (1059): Այնուհետեւ երկիրը կրկին անցաւ Բիւզանդացիներուն ձեռքը եւ ապա սելճուք թուրքերուն եւ Հայքը իրենց հողերուն վրայ դարձան օտարական, ենթակայ աւարառութիւններու եւ ձուլումի:

Սեբաստիա կեդրոնն է նահանգին, կը գտնուի Մայրաքաղաք լեռան ստորոտը, Ալիս գետին մօտ, ընդարձակ դաշտի մը մէջ: Օղը առողջարար է եւ գիրքը շատ գեղեցիկ:

Ունի 110.000 բնակիչ. հարաւ — արեւմուտքին կայ 40 միլիարանոց բլուր մը, Թուրքուք Թէփէսի, ուր կան բերդաքաղաքի մը աւերակները եւ հիթիթական բնակարաններու հետքեր: Ունի զոյգ բերդեր: Քաղաքին դարձերէն էր, մինչեւ վերջերս, Ս. Նշանի վանքը, շինուած Սենեքերիմ թագաւորին օրով, ուր աշակերտած էր Սեբաստացի Միխիթար, հիմնադրել Միխիթարեան Միաբանութեան: Հոն թաղուած էին երեք կաթողիկոսներ:

որովհետեւ կարճ ժամանակով, Սեբաստիա դարձաւ կաթողիկոսական աթոռ, ինչպէս կը կարգադրէր Գրիգորիոս Գանձա — կեցի պատմիչի մօտ: «Հրամայեաց կայսրն հայրապետին (Պետրոս Գետա — դարձ) զնեղ գաթոռ իւր ի Սեբաստիա եւ անդ հովուել զհօտն իւր եւ եկաց անդ մինչեւ ցմահ իւր եւ եղաւ անդէն ի Սեբաստիա, կացեալ կաթողիկոս ամս երեսուն եւ ինն, եւ յետ նորա յաջիկ՝ սակաւ ժամանակս»:

Քաղաքէն ոչ շատ հեռու, Ալիս գետի հովիտին իշխող Տուլլա սարին վրայ, կը գտնուէր Ս. Հրեշտակապետաց վանքը:

Սեբաստիոյ հայկական հին գերեզմանատունը կը կոչուէր «Սեւ Հողեր», ուր թաղուած էին Լէնկթիմուրի բանակին ամբակներուն տակ կոխկրտուած հայ մահուներէ: Հայոց երկրորդ գերեզմանատունն էր «Քառասուն Մանկանց» ուր Լէնկթիմուր ողջ թաղած էր չորս հազար Հայեր:

Այսօր ամբողջ նահանգը կարելի է կոչել «Սեւ Հողեր»... Շէն եւ շինարար ժողովուրդէն, բազմաթիւ եկեղեցիներէն, վանքերէն, վարժարաններէն ու հայա — ցած է, ոչինչ... բացի քանի մը տա — նեակ հայ ընտանիքներէ, որոնք տակաւին իրենց գոյութիւնը քարշ կուտան, օր ըստ օրէ ջանալով տեղափոխուիլ Պոլիս եւ չնչին մաս մըն ալ Պոլսէն Փարիզ՝ նոր կեանք մը վերսկսելու:

Սեբաստիոյ շրջանի անուանի հայ գիւղերէն՝ Կոլտուն, Սանձառ, Սորաշանայ, Յաղթ, Թիթմաճ, Աշոտ, Կամա, մասնաւոր կերպով պիտի յիշատակեմ Բոգմիկ՝ որ ծնունդ տուած է մեր մեծագոյն բանաստեղծներէն՝ նահատակ Դանիէլ Վարաժանի:

Բոգմիկ կը գտնուէր Սեբաստիոյ արեւելքը եւ ունէր 1500 հոգի, բոլորն ալ կաթողիկէ Հայեր: Քարաշէն եկեղեցին՝ մեծ ու գեղեցիկ, նուիրուած էր Ս. Սարգիսի, ունէր 20 միթր երկայնք եւ 14 միթր լայնք:

1631ին գրուած, Սեբաստիոյ Ս. Նշան վանքի գիրքի մը յիշատակարանին մէջ, հետեւեալ տղերքը արձանագրուած էին (տե՛ս Բնաշխարհիկ Բառարան, էջ 436, Վեներիկ 1903). — «Բազմատունիք, այն է Բոգմիք, ի սմանէ ասի յոմանց, թէ էին ի ցեղէն Բազմատունեաց, եւ եկեալ աստ արարին հիմարկութիւն, եւ էին տունք իւր Եօթն. եւ յետոյ ի գոհակաց դարձուցեալ զհազարատունիք Բոգմիք. եւ է իւր ժամաւ եւ կիտով հեռի ի քաղաք Սեբաստիոյ. եւ այժմ են ի սմա տունք իւրեւ հնդեկաստան. ի թուին Հայոց ՌՁ (= 1631)»:

Արդարեւ օտար արշաւանքներէն խուսափելու համար, Բազմատունեաց սերունդէն շատեր հաստատուած են Փոքր Հայքի շրջաններուն մէջ: Նոյնպէս Սոսոսիանի տունէն մաս մը եկած է Սեբաստիոյ գաւառին մէջ հիմնելու Խոռխոռ գիւղը: Կարինի Պիմիկօլ լեռներու շրջաններէն դաղթող Հայերը Պիմիկօլ կո-

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԵՆ ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ 4000 ԻՐԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

0

(Բ. ԵՒ ՎԵՐՋԻՑ ԿԱՍ)

Զ. Բալայեան. — Շատերն են, մասնաւորապէս, հարցնում փոխանակութեան ֆոնդից պակասող 22.000 դրքերի մասին:

Ռ. Պարսամեան. — Բանն այն է, որ 1974 թուականին կատարուել է թանգարանի դրամաւորանի ֆոնդերի այսպէս կոչուած « ընդունում — յանձնում » : Դա արուել է վերին աստիճանի անփութութեամբ, չափազանց անլուրջ կերպով: Փոխանակման ֆոնդում եղած գրականութիւնը լրիւ չի արձանագրուել յանձնման եւ ընդունման փաստաթղթերի մէջ: Այսպիսով, այդ 22.000 դրքերը կարծես մնացել են օդից կախուած: Այժմ մանրագինին ստուգմամբ (որն, ի դէպ, դեռեւս չարուակուում է) պարզուած է, որ դրանց մեծ մասը առկայ է: Աւելին, ստուգման ընթացքը ցոյց է տալիս, որ այդ գրքերից չօրջ 500 հրատարակութիւն լակագնէ արժէք են ներկայացնում...:

Զ. Բ. — Յօդուածում ասում է, որ խօսքը յափշտակութեան մասին չէ՝ այլ լատի լեռն իմաստով, որ «մենք գործունեւոր յանցաւոր անփութութեան հետ, ինչը, առաջին հերթին, հետեւեալ է վերահսկողութեան բացակայութեան եւ կատարուել է այն պատճառով, որ տասնամեակներ շարունակ չի գործադրուել ՍՍՀՄ ֆինանսների մինիստրութեան եւ ՍՍՀՄ Կուլտուրայի մինիստրութեան կողմից սահմանուած թանգարանային արժէքների հաշուառման ու պահպանութեան կարգը»: Ի՞նչպէս կարող էր պատահել, որ խախտումները դարձան խորհրդական:

Ռ. Պ. — Ես նոյնպէս կարծում եմ, որ ամենապիտան որ ամբողջ այդ դործում հաշուառման սահմանուած կարգի խախ-

չեցին իրենց նոր ընտանիքները Սեբաստիոյ հարաւ-արեւելեան կողմը, ուր բնակչութիւնը հետզհետէ բազմացաւ մինչեւ 1915...:

Բոգմիկի Ս. Սարգիս եկեղեցիին արեւմտեան դռին մէջ կարելի էր գտնուի սիրուն խաչքարի մը վրայ որ կը կրէր 20-2 (= 1267) թուականը:

Անարտա Յովութեան հայ քոյրերը ունէին աղջկանց վարժարանի մը բաւական ընդարձակ եւ նոր շէնքի մը մէջ:

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊՅՏԻԿԵԱՆ (Շար. — 3)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՓ ՄԸ ԲԱԿԼԱՅԻ ԳԻՆԸ

(ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Իրաւ Մաքսուտ աղան թոյլ պիտի տար որ ինք այսպէս սոսկալի, տանջալից մահով մը մեռնէր: Իրաւ իր դարուն օրերուն վերջարանն էր հիմա, այսօր: Իրաւ վերջ ի վերջոյ պիտի չգիտային իրեն եւ թոյլ պիտի չտային որ այս սառնամաք — նիքին տաժանելի տանջանքներով փակէր իր աչքերը... Իսկ քոյրը: Ի՞նչ պիտի ըլլար իր քոյրը, անոր վիճակը...:

Հակառակ այս բոլորին, իր մանկուսակ հողույն խորը տակաւին յոյսի եւ հաւատքի նշով մը կը պահէր, տակաւին կը հաւատար գիւթութեան, կարեկցութեան, բարութեան:

Եւ ինչու համար այս բոլորը, ի՞նչ մեծ, աններելի յանցանքներու համար... Հայերէն խօսած ըլլալուն համար: Բայց քանի մը խօսք ըրած էր գրեթէ տարի մը առաջ: Իր հասակակից թուրք տղայ մը ծեծած ըլլալուն համար: Բայց ի՞նչ ծեծ: Հինգ — վեց հոգիի միասնաբար յարձակ — մաս դէմ, ինքնապաշտպանութեան փորձ

մը ու ասիկա աղային քաջութեանը ու թերադրանքով: Կոխ եղած էր անհաւասար, կատաղի: Ինքն իր կերած հարուածներուն ցաւէն կառկած, իր մանկուսակ բազուկներով գրկած էր տարեկիցի մը մէջքը, զգնաւոր էր զայն ու լաւ դաս մը տուած էր անոր մինչեւ որ մեծերը հասնէր՝ փոքրիկներու վառած կրակը հանգեցուցեր էին: Այն ատեն, իր աղան ոչ միայն չէր բարկացած, այլ եւ զոված էր իր խելախելութիւնը. — «Մաքսուտ աղային տունին մարդը, մեծ թէ փոքր, ուրիշներէ ծեծ պէտք չէ ունէ» յայտարարած էր ժպիտով եւ զոհուակութեամբ:

Ափ մը չոր, որդնոտած բակլայ՝ դողնալուն համար... Բայց ի՞նչ ընէր, անօթի էր: Ով որ տեսած է անթութիւնը, ապրած է անոր սարսափները, ան միայն կը զգայ անոր հաւատարմութիւնը, անոր բովանդակ իմաստը: Օրը կտոր մը չոր, սեւ կորեկ կամ կըրկը հաց, մէկ — երկու դաւաթ տաք, պղտոր ջուր, մէջք շատ լաւ քանի մը հատ ոսպի կամ կորկոտի հատիկներ իւրեւ օրուան անուշիկ ի փոխան ուժառոտ աշխատանքի մը:

Իր դողցածը ասի մը չոր բակլայ էր — այն որ կենդանիներուն կուտային — իր արժէքը, իր աշխատանքին դինը ան ալ այդ տարիքին, իր ծնողքին ձգած հաւատարմութիւնները. — ոսկի ու արծաթ, կահ

ու կարասիներ, գորգ ու թաւիշներ, — ասի մը չոր բակլային արժէք ալ չունէին:

Հակառակ իր փոքր տարիքին, Յովակ զօրաւոր դատողութիւն ունէր, զէպերը կրնար վերլուծել ու այդ վերլուծման մէջ միշտ նպաստաւոր կէտ մը կը գտնէր իր մասին, տակաւին ամբողջ դատողութեամբ չէր ուղեր հաւատալ կատարուած իրողութեան, եւ դուրսէն այդ էր պատճառը որ դուրս դրուէին ետք՝ աղային տանը դուռը չլքէր, միտքը, աչքերը այլ կողմ չդարձուց, ինքնապաշտպանութեան մասին չմտածեց, միշտ յուսաց, հաւա — տաց որ իր պատիւը վայրկեաններու խրեւիղի էր:

Բայց... այդ վայրկեանները վերած — ունեցան ժամի, ժամերու... Իր ձայնին, իր պաղպաղանքներուն որոտը որ նախապէս կ'արձագանգէր անոր սար, պատէ պատ, տակաւ առ տակաւ գրեթէ անշնչի միմունջներու վերածուեցան: Իր մանուկ ուժերը տակաւ թուլցան, թուլցան եւ լքեցին գինը...:

Կը յիշէր տակաւին: — Քոյրը ծեծելէն, քաջաբէն ներս տարին ու յետոյ բակին մէջ ամէն ինչ լռեց: Ուժերը հաւաքեց, ինքն իր վրայ ամփոփուեցաւ, ցուրտէն ոսկոր կտրած ականջները փակցուց սառն դրան թեթեւ ձայն մը, չնչին ճիւղ մը լսե-

լու համար, բայց ի զուր: Ձայն ծպտուն չկար, չար ու վայրենի լուծիւն մը կը տիրապետէր թէ՛ ներսը եւ թէ՛ դուրսը:

Ստատիկ ցուրտ էր, սոսկալի կերպով կը մսէր, ամբողջ մարմնով հովէն տատնող դեղնած տերեւի մը պէս կը դողար: Ձեռքերը, ոտքերը, մարմնին լորտ անդամները կը ճարձատէին: Գիթէն, բերնէն վաղած արիւնը, աչքերէն հոսած արցունքը գէճքին վրայ լսէի պէս սառեր, փակեր մնացեր էին: Վախէն, սարսափէն արդէն իր իմացականութիւնը, անտրոգութիւնը մթաղանդ էր: Կծկուեցաւ, աւելի սեղմուեցաւ դրան եւ պատին մէջ ընդունւած եռանկիւնը: Մութ կան թուշներու պէս մէկ կողմէն միւսին վրայ յենեցաւ, շունչ փչեց ձեռքերուն դռները քիչ մը տաքցնելու յոյսով, խեղճով վերարկուն կիսով հանեց, քաջաց դուրսը, բայց ի զուր... Յուրաքանչէր հրէջի մը պէս կը կրծէր իր սառն կորները, կը ծածկէր իր միտքը, կը ծածկէր իր արիւնը. կարծես «մախաթ»ներով կը ծածկէին իր ողջ մարմինը, սուր կը պարտցնէին իր երակներուն մէջ:

ՄԻՍԱԲ ՄԻՐՁԷ

(Շար. — 10)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ Բ. ՖԱՆԱՐՋԵԱՆԻ

Ռեզոնանսի ճառագայթներում, սրտա-բաններում եւ ուռուցքաբաններում դպրոցի հիմնադիրը Հայաստանի մէջ՝ գիտնական-բժիշկ Բ. Ֆանարջեան, մեռած է 78 տարեկանին։

Բարդուղիմէոս Ֆանարջեան 1932ին զոյցենա, իսկ 1936ին՝ դոկտորայի աւարտածառի պաշտպանութենէն ետք, ռէօն-կէն ճառագայթներում ուսման ամպլոնի փրոֆեսօր եղած է, եւ յիսուն տարի ծառայած է գիտութեան։ 1946ին ան կազմակերպած է ռէօնկէն ճառագայթ-ներում եւ ուրուցքաբանութեան հիմնարկութիւնը։ Այնուհետեւ այդ հիմնարկում թեան հիման վրայ ստեղծած են կարգ մը ինքնուրոյն հիմնարկութիւններ՝ Հանրապետութեան ուռուցքաբանական բուժարանը, սրտաբանութեան եւ սրտի վիրաբուժութեան հիմնարկութիւնը։

Բ. Ֆանարջեան բեղնաւոր դործ կա տարած է բժշկագիտական գրականութեան մարդէն ներս։ Նրեւանի, Մոսկուայի եւ կարգ մը արտասահմանեան երկիրներում մէջ Հայաստանում են ռէօն-կէն ճառագայթներում տարբեր բաժիններում նուիրում իր քսան աշխատութիւնները, դասադիրքերը, որոնք ծառայած են խորհրդային բազմահազար մասնագէտներուն։ Բ. Ֆանարջեան մեծ ուշադրութիւն դարձուցած է բարձր որակով մասնագէտներում եւ գիտական վարչներում պատրաստութեան դործին։ Իր ղեկավարութեամբ պաշտպանուած է 40 աւարտածառ, որոնց կարգին՝ տասը դոկտորայի։ Իր աշակերտներէն շատեր այժմ գիտնականներ են եւ Հայաստանի ու խորհրդային Միութեան մէջ կը գեկա-վարեն հիմնարկութիւններ, ամպլոններ, գիտական բաժիններ։ Ան իր ուսման եւ ուսուցման ի սպաս դրած է Հայաստանի մէջ բժշկական գիտութեան, ինչպէս նաեւ յարակից ճիւղերում դարգացման աշխատանքներուն։ Ան եղած է Հայկական Գիտութիւններում Ակադեմիայի բժշկա-կենսաբանական, իսկ այնուհետեւ՝ կենսաբանական բաժիններում ակադեմիկոս քարտուղարը, իր հիմնադրած «Փորձաբանական եւ կլինիկական բժշկութեան հանդէս»ի պատասխանատու խմբագիր, եւայլն։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՆՐԱՊԱՏՈՒՄ, գրեց Օննիկ Ֆըշը-ճեան, հրատարակութիւն Պոլսոյ Միխ-թարեան Սանուց Միութեան (Սան մատենաշար)։

— Հը, հիմա հասկցայ, բայց պէտք էր դարձեալ ճանչնալիք զիս, որովհետեւ իմ համբաւ ոչ միայն Յունաստանի բոլոր քաղաքներում մէջ շրջան ըրած է, այլ եւ մինչեւ Վենետիկ ու Իտալիոյ բոլոր քաղաքները հասած է։ Կ'երեւի թէ դուք շատ հեռու տեղէ կուգաք...

— Այո, պարոն, շատ հեռուէն։
— Քանի որ ալ զիս ճանչցաք, ճանչցած չըլլանիդ կը ներեմ ձեզի։ Նստէք որ իմ բանաստեղծութիւններէս ու քերթուածներէս քանի մը հատը կարդամ ձեզի։

Ռուան գլուխովը ժխտական նշան մը ըրաւ։

— Կը հասկնամ, կը հասկնամ, սառի պողպատի գործեր ունիք, այնպէս չէ՞, ո՞վ սակաւախօս եւ դալիւհաւ մարդ։ Միայն սա գիտցէք որ իբրեւ բանաստեղծ ներշնչուելու համար Վենետիկ երթալէ առաջ Բիւովէի կլորեղներ պիտի այցելեմ։ Բայց դառնա՞նք մեր ձերբուն։ Ամէն մէկին հինգական հազար դուրուշ կուտա՞ք։ Եթէ հաւանիք, Նեւտոնս եւ Պոլսոյնս ձերն են։

Ռուան քսակը բանալով տասը հազար դուրուշը բանաստեղծ Բեդրոս Արաթի մոսի սեղանին վրայ դրաւ։

Ձիւղաճառը սկսաւ դրամը համբել, իսկ Ռուան դրան կողմը քալեց, բայց

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԵՌԻԿՈՍԼԱՒ - ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ

ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թէեւ դեռ վերջնական պայմանագիրը չէ կնքուած, սակայն Ուաշինկթըն փութով կ'ուզէ իրականութիւն դարձնել նոր զէնքերում յանձնումը Եւրոպայի։ Այս քայլը զինուորականէն աւելի քաղաքական բնոյթ ունի։

Պայմանագրով Մ. Նահանգները հակահրատայի հրթիռներ պիտի ծախեն Եւրոպայի։ Քաղաքական շրջանակներում համաձայն Ուաշինկթըն այս ձեռքով կը փորձէ հասկնել Մոսկուայի, թէ շահադրուած է Եւրոպայի այնպիսի թեան պահպանումով եւ, հետեւաբար, զօրավիզ պիտի կենայ այս վերջնոյն, խորհրդային յարձակումի մը պարագային, Թիթոյի մահէն ետք։

Թիթօ, որ 84 տարեկան է, երկաթեայ բազուկով կը կառավարէ երկիրը համաշխարհային Բ. պատերազմի աւարտէն ի վեր։ 1948ին խզեց իր յարաբերութիւնները Մոսկուայի հետ եւ հետագայ խորհրդային ճակատէն՝ միանալով Եւրոպայի Աշխարհին։

Անվիճելի իրողութիւն է, որ Մոսկուա կը ձգտի վերջ տալ Եւրոպայի այնպիսի թեան։ Ասոր իրադրո՞ւմը կրնայ իրականացնել Թիթոյի մահէն ետք, քանի այս վերջինը ցարդ յաջողած է երկրին միասնականութիւնը պահպանել այլադան ժողովուրդներում միջեւ։

Ամերիկեան Քոնկրէսին ներկայացուած Սպիտակ Տան Ապահովութեան Օժանդակութեան Ծրագրին մէջ ընդգծուած է Եւրոպայի զիւրք զրաւած ռազմագիտական կարեւոր դիրքը Պալեաններում մէջ։ Հոն ջատագովուած է Պեկրատի «անկախ քաղաքականութիւնը», որուն զօրավիզ կենալու համար առաջարկ ներկայացուած է ընթացք առլու Պեկրատի զէնքի պահանջին։

Ուաշինկթըն տրամադրել է 1,5 միլիոն տոլար արժողութեամբ զէնք տալու Եւրոպայի։ 1960էն ի վեր երբեք այս արժողութեամբ զէնք չէր յանձնած Պեկրատի։

Հակահրատայի հրթիռները, որոնցմէ իւրաքանչիւրը 100.000 տոլար կ'արժէ, կրնայ դործածուիլ օդային ճամբով կատարուած յարձակումի մը պարագային։ Ձիւղուորական շրջանակներում հաստատումով ցամաքային ճամբով յարձակումը հաւանական չէ, քանի խորհրդային ուժերը նախ պէտք է անցնին Ռումանիոյ սահմանները հասնելու համար Եւրոպայի։ Նման պարագայի մը Ռումանիա կրնայ ընդգլխանալ։

Պեկրատ տարիներէ ի վեր մեծ աշխատանք կը կատարէ իր պահպանութեան համար։ Հիմնական օդակը պաշտպանութեան ծրագրին մէջ «Ժողովրդային ուժ» է։ Եւրոպայի 48 ժամուան մէջ կրնայ զէնքի տակ կանչել երեք միլիոն քաղա-

դուրս ելլելէ առաջ ապրին դառնալով ըստաւ։

— Ներդուլութիւն պարոն, քիչ մը առաջ ըսիք թէ դուք Ֆոսթարի բարեկամն էք, այնպէս չէ՞։

— Ոչ միայն Ֆոսթարին, այլ նաեւ Վենետիկի բոլոր մեծամեծները իմ բարեկամներս են։ Ամէնուն անունին դրուատական քերթուածներ ձօնած եմ։

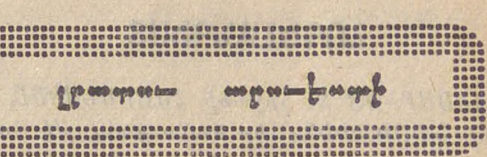
— Պատրիարք Պեմպօն ալ ձեր բարեկամն է։

— Հապա ի՞նչ կարծեցիր, բարեկամս, Բեդրոս Արաթիմոսը պզտիկ մարդ կարծեցիր դուն։ Եթէ որեւէ յանձնարարադիր կ'ուզես, եկուր զիս Վենետիկի մէջ գտիր, ուզած յանձնարարադիրը կուտամ։ Լաւ վճարողին որեւէ բան չեմ մերժեր։ Պիտի դա՞ս...

— Տեսնե՞ք, թերեւս։
Եւ այս անգամ, Ռուան աներեւոյթ եղաւ։

Քառորդ ժամ յետոյ Ռուան եւ Աքալապրինօ Թիթիլիդի ճամբան կը բռնէին։ Կէսօրէն վերջ ժամը երկուքին Թիթիլիդ հասան, ուր ձիւղուան կերտուին եւ իրենք ալ ճաշելէ յետոյ, դէպի հիւսիս ճամբայ ելան։

Ճամբան երբեմն Ռուան գիւղացիներուն բաներ մը կը հարցնէր։

ԱՆՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ

ՅԱՐՈՐԴ ՖԻԼՄԸ

Ներկաւարթի իրիւն (Ապրիլ 12) հեռատեսիլի Գ. կայանը կը ներկայացնէր Անոտ Մալաքեանի (Անրի Վերնէյ) «Յօճ» որ լրտեսական ցանցի շատ յաջող փաստաթուղթ մըն է, ուր ամէն վայրկեան ներկայ է վարպետին ձեռքը։ Այս առթիւ, Ֆրանս - Սուառ Ապրիլ 13ի իր թիւով տեսակցութիւն մը հրատարակած էր բեմագիրին հետ, որում ընթացքին Մալաքեան կը յայտնէր նաեւ իր անմիջական ծրագրերը։ «Կը սկսիմ, 15 օրէն, Պեկրատի հետ եօթներորդ ֆիլմս «Թշնամի մարմինը», քաջուած Ֆիլիպին Մարտի վէպէն։ Պիտի դարձնեմ՝ Լիլ, Ռուպէ եւ Թուրքիէն։ Պալ - դաքեան մեծ պատմութիւն մըն է, հակառակ անոր որ դործողութիւնը 1976ին տեղի կ'ունենայ, եթէ նոյնիսկ շատ «սիրտհամու» է կայ, մաքիւրվելու մեքենայութիւն մը, նիւթը շատ աւելի հեռու կ'երթայ եւ կը յանգի ընկերային նկարագրութեան մը»։

ԴԱՂՈՒԹԷ

ԴԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Բերա Փալաս պանդոկին մէջ, Անատոլու դործակալութեան հիմնարկութեան Տնօրէն տարեգարձին առթիւ տրուած ընդունելութեան, Պատրիարք հօր կողմէ ներկայ եղած է Կրօն. Ժողովի ատենապետ Շահան Եպիսկ. Սվաճեան, ընկե - րակցութեամբ Բարթոլ Քհնյ. Սրբաճեանի։ Շահան Եպիսկ. յանուն Շնորհարարի շնորհաւորած է Անատոլու դործակալութեան ընդհ. տնօրէն Պայ Սթիլ - լա Օնուքը եւ յաջողութեան մաղթանք - ներ ըրած։ Ընդունելութեան ներկայ եղած են պետական, զինուորական, դիւան - գիտական ղեմքեր եւ մամուլի ներկայ - ցուցիչներ, ինչպէս նաեւ Հանրապետութեան նախկին նախագահ ձէշալ Պայար։

Քաջիներ։ Ամէն ջոկատ, գունդ իր պաշտպանելիք շրջանը ունի, ճշդուած նախօրօք։ Դէտեր նկատած են, որ խորհրդային դիւանագէտները յատուկ ուշադրութիւն կը դարձնեն, կը փորձեն գիտնալ ու ճշդել «Ժողովրդային ուժ»ին տարողութիւնը, պաշտպանելիք կէտերը եւն։

Թիթոյի մահէն ետք կրնան կարեւոր իրադարձութիւններ տեղի ունենալ պալ - քանեան այս երկրին սահմաններուն վրայ։

Պէտք չէ մոռնալ, որ Մոսկուա միշտ կը ձգտի տէր դառնալ ռազմագիտական արժէք ներկայացնող Եւրոպայի։

Թ. Ա. Թ.

Ալպեան լեռներուն գագաթները հեռուէն տեսնուիլ սկսան։ Զառթիւներ, փոսեր եւ դժուարանցիկ ճամբաներ ելան առջեւին։ Քանի կը յառաջանային, Աքալապրինօ մտահոգութեան նայուածքներ կը պարտանէր շուրջը։

Արեւուն մարմ մտած միջոցին փոքրիկ գիւղի մը մօտեցան։

— Այս գիւղը գիտե՞ս որ գիւղն է, հարցուց Ռուան։

— Այո, տէր իմ, ուրիշ անգամներ ալ եկած եմ հոս, պատասխանեց Աքալապրինօ։

— Իրա՞ւ։ Անունը ի՞նչ է։

— Ներվէզա։

— Ներվէզա՞, բացադանչեց Ռուան խուլ ձայնով մը։

Եւ ձին կեցնելով, սկսաւ ցած տունները գիտնել, որոնք լեռան մը ստորոտը շարունած էին եւ որոնց առջեւէն գետ մը կը հոսէր։

Ռուան ձին վար իջնելով գէպի գիւղը յառաջացաւ։

Գիւղին առաջին տունին առջեւ պառաւ կին մը քարէ նստարանի մը վրայ նստած բուրդ կը մանէր։ Ռուան դայն տեսնելուն պէս, այդ կողմը յառաջացաւ, բայց յանկարծ կանգ առնելով ձեռքը ճակտին տարաւ։

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱԳՈ

(Շար.)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Մեծ վեպ
Սիրայիմ, ընտանեկան կեանքի
Ա. ՄԱՍ
Թիթիլիդի ճԱՄԲԱՆ

— Փենելոպի անուշիկ ծիծերուն, բամպակի վիզին եւ սնդուսէ պորտին վրայ էք եւ ասոր համար է որ հոգեւորաւոր ինքզինքը չէք ճանչնար եւ ա-նոր ներկայութիւնը վայելչելիք ձեզի պատիւ մը չէք համարիր, շարունակեց կան չէք։

— Այո, պարոն։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՆ ՀՐԶԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՅԱՆ - ԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾԱՆՈՒԹԱՆԵՔ ԹԷ ՀՈՂԵՀԱՆԳԱՏԵԱՆ ԱԿԱԶՈՆ ԿԸ ԿԱՏԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԶԱՅՈՅ ԵԿԵՂԵԳԻՆ, 25 Ապրիլ Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին մեր բերանը զոհերուն՝ որոնք ինկան 1915ին եւ մահացող 12 հայրենակիցներու որոնք վարչական կազմերուն մէջ գտնուած են. նաեւ նոյն օրը ժամը 13ին ճաշ Հ.Բ.Ը.Մ. «Ալեք Մանուկեան» սրահը:

118, rue de Courcelles — Paris
métró Courcelles
Réservation des tables — tél. 887-99-06
Մուտք՝ ծախքերու մասնակցութիւն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ ԱՆԻԷՆ - ՊՈՒՆ ՔՈՒՄԱԿԻ մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր - ընկերուհիները Զորեք - շաբթի Ապրիլ 21ին ժամը 20.30ին, ընկերուհի Պապիկեանի բնակարանը, 20 Ռիւ տիւ Ֆոսէ տը Լ'Օմոն, Անիէն:

Ճ Ա Շ

Փարիզի Հաճոյ Հայր. Միութեան տա-րեկան ճաշը եւ «Նոր Հաճոյ» աւանի հիմնադրութեան 17րդ տարեդարձի տօնա-կատարութիւնը 25 Ապրիլ Կիրակի կէ - սօրէ վերջ ժամը 13.30ին, ճաշարան Օփե-րա - Լաֆայէթի մէջ, 80 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ:

Ճաշագին 28 ֆրանկ:

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Զատիկուան առթիւ պատարագ կը մա-տուցուի Կիրակի Ապրիլ 25ին, ժամը 15.30ին՝ Մէն - Փիէր Եկեղեցւոյ մէջ, Փրսս Մէն-Փիէր: Պատարագէն ետք հոգե-հանգստեան պաշտօն կը կատարուի նըն-ջեցելոց հոգիներուն, ինչպէս նաեւ Ապ-րիլեան մէկուկէս միլիոն նահատակնե - րուն յիշատակին:

ԷՔՍ - ԱՆ - ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՄԷՋ

Զատիկուան առթիւ, տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Գարեգին Վրդ. Պէքճեան, Ապրիլ 25ին, ժամը 10ին, պատարագ կը մատու-ցանէ Էքս - աՆ - Փրովանսի Մէնթ Քա-թէրին տէօ Սիէն Ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ, 20, Ռիւ Միլիէ:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՊԻՎԵՐԻ ՄԷՋ

Զատիկուան առթիւ պատարագ կը մա-տուցանէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Գարե-գին Վրդ. Պէքճեան, Ապրիլ 26ին, Պի-վէրի Ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ, նա-խաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ. Ի Կարտա-նի մասնաճիւղին եւ օժանդակութեամբ Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Կրօնական Ըն-կերակցութեան:

Սկիզբ պատարագի՝ ժամը 9.30ին:

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԻՍ

L'Arménie

à travers les siècles

Կազմակերպուած՝ Փարիզի Հայ Մշակոյ-թի Տան Երիտասարդական Յանձնա - խումբի կողմէ

Մշակոյթի Տան մէջ

17, Rue Bleue — Paris 9e

Ապրիլ 20 — Մայիս 1, ժամը 18-21
բացի Կիրակի օրերէ և Շաբաթ Ապրիլ 24է

61eme ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE ARMENIEN

61 ans après, le crime reste impuni, et la Turquie installée sur les anciens tere-ritoires d'Arménie, continue toujours de nier le Génocide de 1915 avec cynisme et arrogance

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE
présente

LES DOSSIERS DU GÉNOCIDE

projection de films

« CRIME SANS CHATIMENT »

« CONDAMNE A ETRE DETRUIT »

« LE 60e ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE DANS LE MONDE »

X

Sous la présidence de
Monsieur JOSEPH FRANCESCHI
Député - Maire d'Alfortville
Conseiller Général du Val de Marne

REUNION PUBLIQUE

A LA SALLE DES FETES, RUE VOLTAIRE, ALFORTVILLE

LE JEUDI 22 AVRIL A 21 HEURES

Avec le soutien de la section du Parti Socialiste d'Alfortville et de la F. R. A.
Daschnakzoutioun section d'Alfortville

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը շարունակէ իր կազմակերպած դասախօսութեանց շարքը նուիրուած Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթին սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը

Ուրաք 23 Ապրիլ — Հայկական Հարցը Պերլինի վեհաժողովէն մինչեւ Լոզան
Ուրաք 14 Մայիս — Խաժապի Մեղիքութիւնները — Դաւիթ Բէկ — Միւրթար Աբրահայր

ԲԱՆԱԽՈՍ

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

« ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ » ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ սրահին մէջ, 118, Ռիւ տը Գուրսէլ 75017 ՓԱՐԻԶ, ժամը 21ին:

Նիւթ

— Հայաստան եւ Հայկական Հարցը սկիզբէն մինչեւ Երիւ. Թուրքերու յե-ղափոխութիւնը:

— Արեւմտեան Հայաստանն ու Արեւելեան Հայաստանը Ա. համաշխարհային պատերազմէն մինչեւ Հայկական Հանրապետութեան կազմութիւնը:

— Մեծ Պետութիւններու հայկական քաղաքականութիւնը՝ Մուսթաֆա Կե-նալպաշի մինչեւ Լոզանի վաշնագիրը:

ԾԱՆՈԹ. — Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան հարց - պատասխանի ձեւի մէջ:

Ա Պ Ր Ի Լ Ե Ա Ն Ո Գ Ե Կ Ո Չ Ո Ւ Մ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հայ Երեմ Գարաւուսեանց Պետերուն

Մասնակցութեամբ

Բոլոր Ազգային Կազմակերպութիւններու

Շաբաթ, Ապրիլ 24 Երեկոյեան ժամը 20.30ին՝ Սալ Փլէյէլ - Մեթրօ Թերն կա-էթուալ, 252 Փօպուր Մէնթ Հոնորէ:

Հոգեհանգստեան Ս. Պատարագ՝ ժամը 15ին, Փարիզի Հայոց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

Բոցի արծարծում եւ այց Անժանթ Զինուորի շիրմին՝ ժամը 18ին:

Կիրակի, Ապրիլ 25 Հոգեհանգստեան Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի նաեւ Փա-րիզի Նոթր Ծամ Մայր Տաճարին մէջ ժամը 16ին, խօսք կ'առնէ գերպ. Փէրրէ, օգնական եպիսկոպոս Փարիզի:

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Յուշարձանի Յանձնախումբին, Կիրակի, Ապրիլ 25, Կիրակի առաւօտ հետեւեալ յայտագրով. —

Հոգեհանգստ Տէսինի Հայոց Եկեղեցւոյ մէջ, յետ պատարագի ճիշդ ժամը 12ին մասնաւոր Թափօր, մեկնում եկեղեցիէն եւ ծաղկեպսակի զետեղում յուշարձանին:

Կը խօսի փոխ-քաղաքապետ՝ ԱՐՄԷՆ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Յարգանքի խօսք Յուշարձանի Յանձնախումբին կողմէ:

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ - Ազգ. Միութեան, Ապրիլ 25, Կիրակի առաւ-թամը 9էն 10.30ին հոգեհանգստ Մէնթ-Անորէ լը Պա եկեղեցին:

Ժամը 11.30ին ծաղկեպսակի զետեղում «Ապրիլ 24» փողոցը:

Կէսօրէ ետք ժամը 15.30ին հրապարակային հանդիսութիւն «Թէաթր-Միլիտի - փալ» սրահը, Պատուով նախագահութեամբ՝

Քաղաքապետ-Երեսփոխան Լ. ՄԵՐՄԱՋԻ

Կը նախագահէ՝ ԱՐՄԱՆ ՈՒԼՈՒՍՈՒԶԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՍՏԵՓԱՆ ՎԱՆԷՍԵԱՆ (Ֆրանսերէն)

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (Հայերէն)

Օրուան պատշաճ զեղարուեստական բաժին

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Ապրիլ 24ին, առաւ. ժամը 10.30ին պատարագ եւ հոգեհանգստ՝ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին: Ժամը 15-17՝ արինաւորութիւն, պետական Թաւրոնի մուտքին, ուր տեղի կ'ունենայ նաեւ Ժան Մարի Գառուի զբոյն ստորագրութիւնը հեղինակին կողմէ:

Ժամը 17.30ին՝ Թափօրի կազմութիւն Մեզոն տը Թուրիզմին առջեւ, ուղղու-լու համար դէպի մեծահինքն ու յուշարձանը եւ ծաղկեպսակ զետեղելու:

Ժամը 21ին, ողեկոյման հանդիսութիւն պետական Թաւրոնին մէջ:

Կը խօսին՝ ԺԱՆ-ՄԱՐԻ ԳԱՌԱԶՈՒ ԵՆ ՊԱՏՈՒԵԼԻ ՄԱՆԿԻՐԵԱՆ

EXPOSITION

Jeunes Peintres
Arméniens

à la Maison des Etudiants Arméniens
Fondation Marie Noubar

57, Bld. Jourdan, métro Porte d'Orléans
Vernissage:

Vendredi le 23 Avril à partir de 19 h.
Ouvert du 23 au 25 Avril inclus,
14 h. à 21 h.

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

COSTA-BRAVA

DIRECTION ARMENIENNE
Spécialités franco - espagnoles

La paella — les calamars farcis —
la zarzuela

13, Rue de Valenciennes
75010 PARIS
Tél. : 607-54-65

Fermé le Lundi

MELINE et DANIEL
VOUS ATTENDENT

Exigez

de votre fournisseur habituel
les délicieux

halva lokoum tahin

Bongouï

USINE A St. MENET - 13011 MARSEILLE - TEL (91) 43 12 53 - 43 04 07

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԿԵԱՐԹԻ
ԱՊՐԻԼ
22
JEUDI
22 AVRIL
1976

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

LE NUMERO 1,20 F.
SUIVANT — ԹԻՒ 13-571

Օ Ր Ո Ւ Ա Ն
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱԲԵԱՆ
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆ. Վեցամսեայ 90 ֆ.
Արտասահման Տար. 200 ֆ. Հատը 1 ֆ. 20
51e ANNÉE — N° 13.571

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍԳԸ
ՃԵՄԱԼ ՓԱՇԱ
ՀԱՅԱՍՏԵՐԻ ԵՐ
— 0 —
Ե.
ՍԱՀԱԿ Բ. ԵՐՈՒՍԱԿԵՄ ԿՍԲՍՈՐՈՒԻ
1915 ՀՈՎՍԵՍՏԵՐԻ ԿԵՍԵՐՈՒՆ

1915 Յուլի 29-ին, ձեմալ փաշա, կարճ
հետադարձ մը կը պատասխանէ Սահակ
կաթողիկոսին, ըսելով որ «դժբախտաւ —
թաւ Թրքիոյ մէջ ինչ որ տարադրուած էր յետա-
պիսի ինչ ձգեալ եւ աշխատեալ դարձեալ ա-
ռի կողմ հրամաններ տուի, որ հայ ըն-
տանները ամէն կարգի թշուառութեանց
իւր կատարելագոյն պաշտպանուին...»:
Թրքիոյ մէջ Հայերը պարզապէս ինչ —
կատարելութեան դիմեր էին՝ հերոս —
արարքները 1915 Հոկտ. 1-ին եւ 2-ին
ձեմալի կողմէ երկու հեռագիր եւս:
Առաջինով կը յայտնէ թէ Բաքու զոր-
քաւ Հայերու երեք կարաւաններ բոլոր-
ովն կողմից տարադրուած են Անգլիոյ պէտէյի-
նային կողմէ եւ կը բողոքէ պիտուորի
բանակներուն եւ ալիքի կիներ —
ուն տարադրուելուն դէմ: Երկրորդով
կը պարզէ տարադրուած Հայերու թիւը —
այսինքն, միջառնային ու լեզուէն
անհոգի, կլիմային անընտել վայրերու
մէջ անոնց կրած տառապանքը: Կը շեշ-
տէ, որ բուն իսկ Հայկալ քաղաքին մէջ
արեւմտեան աւելի քան 140 Հայեր կը մեռ-
նէին: Այլ ամալի վայրերու մէջ, ուր
բազմաթիւները բացօթեայ կ'ապրէին, օ-
րական աւելի շատ մահեր կը պատահէին:
Վերահաս ձմեռն եղանակին, ցուրտը,
անթոյնութիւնն ու թշուառութիւնը ահաւելի
համաճարութիւններ պիտի ստանան: Ու
խնամաբար կը խնդրէ, որ բարեխօսէ
վեհափառ սուլթանին մօտ՝ ստոյգ մահ-
ուանքի փրկելու համար հարկը հազա —
րուար օրերն ու ալիքները:
Հոկտ. 2-ի հեռագիրը զրկուել էր նաեւ
Պատերազմական եւ Ներքին նախարարնե-
րուն: Առաջինը պատասխաններ է, որ
բազմաթիւնաց խնդիրը ուղղակի Ներքին
նախարարին վերաբերեալ ըլլալուն, հե —
ռագրելը անոր յանձնուել է, ի նկատա-
ռութիւն: Հոկտ. 2-ին հեռագիր մըն ալ
ընդունել է օսմանեան Երեսփոխանական
ժողովը՝ նախադասին: Հայկալի կառավա-
րութեան կողմէ օսմանական պետ մը ներ-
կայանալով կաթողիկոսին, կը յայտնէ,
որ ըստ բարձրագոյն հրամանի, պատ —
րաւ ըլլայ մէկ-երկու օրուան մէջ մեկ-
ուրեք Հայկալի գաւառակներէն մին: Ներ-
քին նախարար Իսթաֆիմ Հոկտ. 15-ին
հրահանգով մը նոյն հրահանգը ուղ-
ղակի կը հաղորդէ հայրապետին:
Կիլիկիոյ վշտակի կաթողիկոսը Հոկտ. —
21-ին կը մեկնի Իսթալ, ուսկից Հայկալ
կը վերադառնայ երեք օր ետք: Ի վերջոյ
Հոկտ. 27-ին «ստոյգապէս» եւ մահուան
բողոքէն՝ ճամբայ կ'իյնէ Երուսաղէմ,
որ կը հասնի 1915 Հոկտ. 31-ին Նոյեմբեր
13-ի դէպքը:
Պոլսոյ կառավարութիւնը, ձեմալի
թեմաքանութեամբ, վերջնապէս օձիքը ա-
ռական բողոք — հեռագիրներէն, կ'ազատէ
գայն Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց վանքը:
ձեմալ փաշա 1916 Յուլի 19-Օգոստոս
1-ին Հայոց կաթողիկոս — պատրիարքու-
թեան նոր կանոնադրութիւնը մը կը պարտադ-
րէր Հայերուն: Թրքահայերը Ռուսիոյ
կնիքով ինքնաշարժ միանալով ընդմիջա

կարելու համար Ամենայն Հայոց, Կիլի —
կիոյ եւ Աղթամարի կաթողիկոսութիւն —
ներն ու Երուսաղէմի ու Պոլսոյ պատ —
րիարքութիւնները կը միացնէր եւ ալ —
բոլորին միակ գլուխ կը նշանակէր Սա —
հակ Բ. Ստալայեան կաթողիկոսը: Մայր
Աթոռը՝ Երուսաղէմ: Հայրապետը իրեն
բունի պարտադրուած այս կաթողիկոս —
պատրիարքի պաշտօնին կ'անցնի 1916 Օ-
գոստոս 6/19-ին: Պոլսոյ պատրիարքարանը
վարելու համար իրեն փոխանորդ կը
նշանակէ Գարբիէլ Արք. ձեմալահրճեանը
(Չաւէն պատրիարք շատոնց տարադրու-
ած էր Պաղատա):

ձեմալ փաշա շատ մը խոստովանելով
եւ յոյսերով է, որ պաշտօնի կոչած էր
կաթողիկոսը: «Իբր թէ ժողովուրդը պի-
տի չհաւանուի, իբր թէ իր զիմումները
պիտի լսուին, մինչդեռ թէ՛ Հոգեւոր Ժո-
ղովի եւ թէ՛ Սառն Ժողովի անդամներուն
համար եղած զիմումները կը մերժուէին:
Եւ թէ մանաւանդ (կաթողիկոսը) ստոյգ
տեղեկութիւններ առած էր, որ Սալիքի
եւ Անդր-Յարապետի գիւղերուն եւ քա-
ղաքներուն մէջ գտնուած տալաքիք Հա-
յերը բռնի կ'իսլամացնեն Պալսէն զոր —
կուած մասնաւոր հիշէթի մը ստիպումով,
եւ քէ Սալիքի կողմէրը տարադրուած
քահանայները չիսլամացնուին համար կը
հաւանուին ու կը շարադրուին (Պատմու-
թիւն կաթողիկոսաց Կիլիկիոյ, Բաքուէն
Ա. աք-ռակից կաթողիկոս, Անթիքիս, 1939, սիւնակ 951):

Սահակ Բ. օգտուելով ձեմալ փաշայի
պարտադրած նոր կանոնադրի շրջ յօդ-
ուածէն, խիստ լեզուով բողոքէ հեռագիր
մը կ'ուղղէ Պոլս՝ Արքարութեան նա-
խարարին, միաժամանակ յիշելով պաշ —
տօնի ձեռնարկէն առաջ ձեմալի բերա-
նացի խոստովանելը թէ կառավարութիւ-
նը բարոյական եւ նիւթական ամէն ա-
շակցութիւն պիտի ընձեռէ իրեն: Ո՛չ մէկ
պատասխան կը ստանայ նախարարէն:
Ու յանկարծ 1916 Հոկտեմբերի սկիզբ —
ները հեռագիր մը կը հասնի ձեմալ փա-
շային թէ «ըստ ձեզ գերազանցապէս վրա-
տահելի անձ մը իսկոյն ինձ զրկեցէք»:

Հայրապետը Դամասկոս կը զրկէ Դիւս-
եպո. Միթիարեանը: ձեմալ փաշա «բար-
կուրեմամբ կ'ընդունի վիճքը եւ ցոյց կու-
տայ կաթողիկոսին Արքարութեան Գոր —
ծոց նախարարին ուղղած Թագրիքը, որ
Պոլսէն իրեն զրկուած էր եւ կ'ըմէ.

«Ես խնդրոյմ մարդասիրական տեսակէ-
տով կը նայիմ. քողէ՛ք այս խնդի ժողո-
վորդին օձիքը, մինչեւ պատերազմի վեր-
ջաւորութիւնը ինքզինքը ապրեցնելու հա-
մար կ'ուզէ իսլամ ըլլայ, կ'ուզէ հրեայ
ըլլայ, կ'ուզէ կեպովուր ըլլայ, կ'ուզէ
կապիկ ըլլայ, նոյնիսկ էշու ձեռք մտնէ,
բաւական է որ ինքզինքն ապրեցնէ, հաս-
կը ցա՞ր գնա՞ կաթողիկոսիդ այսպէս ըսէ»
(Անդ, սիւնակ 951-952):

Ի դէպ յիշէ՛ք, որ 1916-ի սկիզբները
ձեմալ փաշային հասած հեռագիր մը իո-
լամանալու հրահանգի կ'ուղղէր Ասլուսի ա-
նապատի 18րդ բանտարանական վարչի 1800
Հայերուն: Իբրեւ երկրորդ գումարտակի
հրամանատար խորհուրդ տուինք մեղի
զիմողներուն, որ հետեանք շատն հրա-
ւելին: Շատ քիչեր միայն հաւանութիւն
յայտնելով զրկուեցան Պիւսէպա, ուսկից
ամօթահար իրենց վրանները վերադար —
ձուեցան շարաթ մը վերջ:

1917-ի աշնան Անգլիացիները Սուէզի
կողմէն յառաջանալով կը գրաւէին Կա —
դան եւ կը մօտենային Երուսաղէմի, ձե-
մալ փաշայի հրահանգով կաթողիկոս —
պատրիարք Սահակ Բ. Մինոսի անդամ-
ներով Նոյեմբեր 6/19-ին կը փոխադրուի
Դամասկոս, ուր կը մնայ մինչեւ 1918
Նոյեմբեր 11-ի Զինադադարը:

ձեմալ փաշա 1922-ին Նիւ Եորքի մէջ
հրատարակուած իր «Յուշեր»ուն վերջին
(9րդ) գլուխը յատկացուցած է Հայկա-
կան ինքնիշխան (էջ 239-302): Հազար կտոր

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊՔԵՐԸ

ԱՅՍՐՅՈՐԴԱՆԱՆ
— 0 —
ԽՈՒՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԲԱՆՈՒՄՆԵՐ

Մինչ Լիբանանի մէջ նոր հրադադարի
հաստատումը պատճառ չըլլաւ, որպէսզի
օրական յիսունէն հարիւր հոգի մեռնի
եւ նոյնքան ու աւելի թիւով ալ վերա-
ւորներ արձանագործին, Ասրիոյ զանա-
մէջ այս անգամ Զատիկուան օրերէն ի վեր
խառնակ վիճակ կը տիրէ: Միջոցաւ
լարուեցաւ եւ տեղոյն Պաղեստինցիները
սկսան բուռն ցոյցեր կատարել, երբ 30
հազար Իսրայէլացիներ խաղաղ սողանք
մը կատարեցին Ասրիոյ զանաքի մէջ ցոյց
տալու համար, թէ 1967-ին Արաբներէն
խլուած այդ շրջանը հրեական հող է եւ
կը համապատասխանէ անցեալի շրջա-
ստան — Սամարիայի: խաղաղ սողանքի
կազմակերպիչներուն համաձայն՝ Արաբ —
ները պէտք է ըմբռնեն, թէ Ասրիոյ զա-
նանք «կը պատկանի Հրեաներուն»: Ազ-
գայնական ու կրօնամոլ նկատուած այս
շարժումը պատճառ դարձաւ բուռն հա-
կադարձութեան՝ Արաբներու կողմէ: Այս-
պէս է, որ շարժումն սկիզբէն ի վեր
ըլլայ Երուսաղէմի Հին Քաղաքին, ըլլայ
Երիւզիլի եւ այլ Ասրիոյ զանաքի քա-
ղաքներու մէջ պաղեստինցի երիտասարդ-
ներ բուռն ցոյցեր կը կատարեն եւ բա-
խումներ կ'ունենան իսրայէլեան ապահո-
վութեան ուժերու հետ: Երկուստեք վի-
րաւորներ կան: Զերբախալութիւններ կը
կատարուին: Ցուցարարները չեն վարա —
նիր պահանջներ, որ Իսրայէլացիք հե —
ռանան արաբ հողերէն:

Աւելցնենք, որ 1967-ին ցայսօր իսրա —
յէլեան 19 համայնքներ հաստատուած են
Ասրիոյ զանաքի մէջ:

Քանի մը տղով

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ անգլիական,
ամերիկեան եւ ֆրանսական ուժերու հրա-
մանատարութիւնները խստիւ բողոքեցին
Արեւելեան Գերմանիոյ իշխանութիւննե-
րուն, որոնք աշխատանք կը կատարեն
այսպէս կոչուած «ամօթի պատը» առաւել
եւս բարձրացելու համար: Պերլինի շրջ-
աններէն մէջ արեւելեան զերման շուրջ
14.000 սահմանապահ զինուորներ կը
գտնուին:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ Ընդհ. Համադաշնակցու-
թեան (Սէ. Ժէ. Թէ) Ֆինիսթէր նահան-
գի կեդրոնը դատապարտեց «Ֆրանս —
Օտրան» ընկերութեան գրասենեակին եւ
անոր տնօրէն Արմէն Տապալեանի տան
վրայ կատարուած խափանարարական ա-
րարքները: Առջի օր ռումբեր պայթած

Կ'ըլլայ արդարացնելու համար ինքզինքը:
Կ'ըսէ թէ 150-000 Հայեր աղաւտած է...:
Սակայն չազատիր իր սեւ հողին ցու —
ցադրելէ: Այս մասին տարիներ առաջ
մանրամասնօրէն արտայայտուած ենք
Յաւալի մէջ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԵՐՏԻՉ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռախոյ, Ապրիլ 12)
ՄՐՅԱՆԱԿԱԿԻՐ ԳԻՐՔԵՐ

Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդի
հրատարակչութիւններու, բազմազգու —
թեան եւ գիրքի առեւտուրի պետական
կոմիտէն կատարած է Հայաստանի մէջ
լոյս տեսած լաւագոյն գիրքերու մրցա —
նակարաշխութիւնը: Թարգմանական գիր-
քերու մրցանակը տրուած է Ֆոյթիլան —
կերի «Գոյա» գիրքին, որ թարգմանիչ
Յարութիւն Յարութիւնեանի 100րդ աշ-
խատութիւնն է: Ան Հայերէնի թարգմա-
նած է Մ. Գորկիի «Ֆոմա Գորգէեւը»,
Ա. Տիւմայի «Երեք հրացանակիրները»,
Անտէրսընի «Հէքեաթներն ու զրոյցները»,
Մայն Ռիլի «Անգլուս ձիւարը», Դ. —
Ֆուրմանովի «Չապայեւ», Չեխովի,
Նեկրասովի, Շոլոխովի, Սենկեւիչի եւ
շատ մը ուրիշ գրողներու բազմաթիւ գոր-
ծերը: Թարգմանական գիրքերու մրցա —
նակ տրուած է նաեւ Ա. Վասիլեւիչի
«Ժամը մէկին, ձեռք գերազանցութիւն»
գիրքին, որու թարգմանիչն է Դ. Նապ-
եան: Մանկա — պատանեկան լաւագոյն
գիրքերու մրցանակը շնորհուած է Վ. —
Տալեանի «Աստղիկներ», Պ. Սալաւորեանի
«Իմ օրերի հէքեաթը» եւ Կ. Տոնոյեանի
«Անտառի դասեր հէքեաթը» գրքոյ —
ներուն: «Իններորդ հնգամեակի քայլե-
րով» մատենաշարին տրուած է գիտա-
կան հանրամատչելի լաւագոյն գիրքերու
մրցանակը:

էին թէ՛ գրասենեակին, թէ՛ տնօրէնին
ընտելարանին առջեւ, նիւթական մեծ վը-
նաս պաճառելով: «Պրէթանի աղաւտ —
գրութեան ճակատը» ստանձնած է ահա-
բեկչական արարքներուն պատասխան —
տուութիւնը: Տարակարծութիւններ ըս —
տեղծուած էին Սէ. Ժէ. Թէ-ի անդամ
գործաւորներու եւ տնօրէնին միջեւ: Այս
վերջինը գործէ հեռացուցած էր կարգ մը
գործաւորներ:

ՖՐԱՆՍԱԿԻ «Խափուար» ոտնաղնակի
խումբը յաղթեց Խորհ. Միութեան խում-
բին 2-1 արդիւնքով: Խորհրդային խում-
բին մէջ կը խաղային երկու Հայեր՝ Ա-
դանէսեան եւ Սարգիսեան:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Արտաքին նախա —
րարը՝ Անտրէ Գորմիկի Փարիզ կը ժա —
մանէ Ապրիլ 27-ին՝ երեք օրուան պաշտո-
նական այցելութեամբ: Այս այցելութիւ-
նը մաս կը կազմէ Փրանքեւտրհրդային
խորհրդակցութեանց, որոնք հաստա-
տուած են 1970-էն ի վեր: Ապրիլ 28-ին Գոր-
միկի կը տեսակցի Ժիւսքար տիւսթէնի
հետ:

ՆԱԽԱԳԱՆ ՄԱՍ Ընդունած է եղիւ —
տոսի փոխ նախագահ Հոսնի Մուպարաբը:
Պատակցութեան ներկայ եղած է նաեւ Զի-
նապետի վարչապետը՝ Դիւանադիտա —
կան բնոյթի միջադէպ մը պատահած է,
երբ Հոսնի Մուպարաբի ի պատիւ տըր-
ուած ճաշին ներկայ չեն գտնուած Խորհ. —
Միութեան եւ Արեւելեան Եւրոպայի եր-
կիրներու դեսպանները:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ առաջարկեց Փաքիստանի,
որ բանակցութիւններու ճամբով հար —
թուին տարակարծութիւններն ու վէճերը
իրենց միջեւ եւ վերահաստատուի դիւա-
նագիտական յարաբերութիւնը Նոր Տէլ —
հի եւ Իսլամաբադի միջեւ: Փաքիստան
ընդունեցաւ առաջարկը:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ ոստիկանութիւնը արգի-
լեց համայնալարներու կողմէ նախատես-
ուած ցոյց մը Մ. Նահանգներու դեսպա-
նատան առջեւ:

Fonds A.R.A.M

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ 1976...

7.

ԶԱՐԱ

Առ այժմ կը թողում Սեբաստիան իր դաւաճումը, եւ կ'ուղղուիմ դէպի Երզնկա, խոստանալով վերադառնալ կրկին Փոքր Հայքի միւս հայաշատ կեդրոնները:

Սեբաստիայէն 73 հազարամեթր դէպի արեւելք ճամբուս վրայ, առաջին կայանս կ'ըլլայ Զարա, 8-000 բնակչութեամբ, փոքրիկ աւան մը այսօր:

Զարա ունէր 500 տուն, որոնցմէ 300ը հայ. կար Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին եւ Արշակունեան վարժարանը...:

ՏԻՎՐԻԿ

Զարայէն դէպի հարաւ 104 հազարաւ մեթր կը շարժուի մայր ճամբայէն, պարզապէս հետաքրքրութեան համար, տեսնելու թէ երբեմնի Թէֆրիքէն, այսօր Տիվրիկ, ի՞նչ յիշատակներ կը պահէ տակաւին այն հայ աղանդաւորներէն՝ Պաւլիկեան կոչուած, որուն աղմուկը այնքան մեծ եղաւ եւ հետեւանքները այնքան հեռաւոր, որ մինչեւ իսկ պատերազմներու առիթ ընծայեց:

Տիվրիկ բիւզանդական ամրոց մըն էր. իններորդ դարու կէսերուն է որ Պաւլիկեանները հոն ապաստան դառնալով մինչ անգլիական հալածուած էին Բիւզանդիոնի կայսրերուն կողմէ: Մայրթիայի էմիրը Տիվրիկի մէջ տեղաւորելով զանոնք սահմանապահ զինուորի պաշտօն տուաւ անոնց, ի նպաստ Արաբներու: Այս աղանդաւոր քրիստոնեաները պատկերաւ մարդ էին, մանրեցական ձգտումներով, հիմնուած կոստանդ Բ.ի (641-668) կայսրութեան շրջանին, ոմն կոստանդինի կողմէ:

872ին Բիւզանդացիները յարձակումով զրաւելով բերդաքաղաքը գլխատեցին անոնց պետը՝ Բրիսոֆէյր, ցրուելով իր հետեւորդները:

969ին Յովհաննէս Զմէկիկ, հայազգի կայսրը, տեղահանեց զիրենք դէպի Թրակիա, ուսկից իրենց ազանգը տարածուեցաւ Պուլկարիոյ մէջ (ուր տակաւին 20 հազար հետեւորդներ կան), ապա Հեր-ցեկովին եւ Պոսինիա ուր ծնունդ տուին Պոկմիլներու ազանդին: Վերջիններս քարոզչութիւնը 12րդ եւ 13րդ դարերուն, նպաստաւոր հոգ դառաւ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, յատկապէս հրախալին Իտալիա, Գերմանիա եւ հարաւային Ֆրանսա (Ալպիոսներու պատերազմ), ուր ինքզինքնին կ'անուանէին «Գաթար» այսօրինքն՝ «մաքուր»:

Մանազկերտի պատերազմէն քիչ վերջ

(1071) Տիվրիկի զբաւեցեալ թուրքերէ մինչեւ 1252, ապա Մոնղոլներէ, Սեբաստիոյ էմիրներէն եւ հուսի 1516ին Օսմանցիներէ:

Տիվրիկի մէջ հետաքրքրական եւ ինքնատիպ սելճուքեան մի քանի յուշարձաններ մնացած են. «բայց չեն հոգի իմ հայրենեաց, զնա՛ անցի՛ր սրտէս ի բաց»:

Դէպի Զարա վերադարձի ճամբուս վրայ, աջակողմս կը նշմարեմ բերդի մը աւերակները. փրատակներուն մէջ հայերէն հատ ու կէնտ գրեթե զոյւթիւնը, կը մատնեն անոր ծագումը... Ո՞վ կրնայ ըսել թէ ի՞նչ անուն կը կրէր, ո՞ր հայ աղանդականը իր բոյնն հաստատած էր հոն, քանի՞ ձեռագիրներ ու նարեկներ ընթերցած էին արդեօք, քանի՞ հարիւր հազար անգամներ հառաչած էին հայրենիք, Հայաստան անունները անոր բարձրարժէք պատերուն մէջ... Հարցումներ, հարցումներ, որ ամէն անկրկնադարձին Հայոս հոգիին մէջ խռովը կը յարուստեն...

ՆՐԱՆԿԱ

Սեբաստիայէն կարին առաջնորդող մայրուղիէն երեքուկէս ժամ հեռու, չըջապատուած բարձր լեռներով, որոնց մէջ նշանաւոր է Սեպուհ կամ Գոհանամ լեռը, Գայլ գետի եւ արեւմտեան Եփրատի գետաբերաններուն մօտ. ունի 42 հազար բնակիչ:

Երզնկա, Երզնկա, Երիզա կամ Երզնի-ճան (թուրք.) Բարձր Հայքի, Երզնկաց գաւառին կեդրոնն էր:

Հայոց պատմութեան մէջ Երզնկա առաջին անգամ կը յիշատակուի Քրիստոսէ մէջ զար առաջ Երեզ անունին տակ. Տիվրիկի հրամայեց որ Անի ամրոցին մէջ պահուող Անահիտ գեղուհիին ոսկի արձանը փոխադրեն եւ կանգնեն Երեզ աւանին մէջ, որ այնուհետեւ դարձաւ հեթանոս Հայաստանի կարեւոր կրօնական կեդրոններէն մին. թաղաւորները Անա-հիտի տաճարին նուիրեցին բազմաթիւ կալուածներ ու նուէրներ եւ զաւառն ամբողջութեամբ կոչուեցաւ նաեւ Անահիտ - տակաւն գաւառ լեցուելով մեհակներով ու զուրմերով:

Անահիտի նուիրուեցան նաեւ եղներ, որոնցմէ սպիտակները նախընտրաբար կ'ողջակիզուէին. անոնք խուճը - խուճը կ'արածէին Եփրատի եւ Գայլ գետի խոտակա ավազաններուն վրայ: Ոմանք կը համարեն որ այս պատճառով քաղաքս կոչուած է Երզնկա, այսինքն Լեզիկ կայք: Երզնկայի բնակիչներուն մեծ մասը նուիրուած էր Հայոց մեծ դիցուհիին ծա-

ռայութեան: Անահիտի մեծ տօնը կը կատարուէր Նաւասարդի 15ին:

«Ո՛ տայր իմ գծուի ծխմի եւ գաւառում Նաւասարդի զվագին եղանի եւ զվագին եղբորուաց»:

Մեծն Արտաշէսի այս հառաչը, մահուան անկողին վրայ, հաղորդուած մեզի Մովսէս Սորենացիին կողմէ, անտարակոյս կը վերաբերէր Անահիտի մեծ տօնին. արդարեւ ան Արեղենից Արեղ նահապետը զրկեց Երզնկա որպէսզի իրեն համար բժշկութիւն խնդրէ դիցուհիին կուռքէն:

Քրիստոսէ 300 տարի վերջ, երբ Տրդատ Հայոց թագաւոր անուանուած, Երզնկա կուգար շնորհակալութիւն մատուցանելու «Մեծն Անահիտայ տիկ նոյն, որ է փառք ազգիս մերոյ եւ կեցուցիչ» կը պատուէրէր իր զինակիրին՝ Գրիգորի որ դարձաւ նուիրէ դիցուհիին բաղինին. ան, ծածուկ քրիստոնեայ դարձած, կը մերժէ իր արքային հնազանդիլ եւ յետ ենթարկուելու զանազան տանջանքներու, տա-րիներ վերջ հայ ժողովուրդի Լուսաւորիչը երբ կ'ըլլէ խոր Վիրապէն, ուրիշ մեհակներու կարգին, Անահիտին ալ կը կործանէ, փոխարէն կառուցանելով Աստուածամոր տաճար մը, ոչ շատ հեռու Վասիկարտ կամ Թիւլ աւանին մօտ:

Միմիկիւրով անցնելով մեղրանոյշ ողբ-կոչումներէ, կը դառնամ ակտուր իրա-կանութեան... քարտէսս երկու ձեռքէ - լով պինդ բռնած, զարհուրած կը նկատեմ թէ տակաւին 500 հազարամեթր ճամբայ պէտք եմ կտրել, որպէսզի գրկեմ մեր այսօրուան հայրենիքի առաջին ափը... Աստուած իմ, այս որքա՛ն հող յափըշտուեալ, որքա՛ն անիրաւութիւն զործուած է այս ժողովուրդին հանդէպ, որ մարդկութեան առջեւ կը հարատեանայ թէ առաջին քրիստոնեայ աղբն է եղած երկրաւորդին... Տակաւին 500 հազարամեթր պիտի քալեմ պապերուս հողերուն վրայ, հազար զուլուլութիւններով, որպէս օտարական, ինքնութիւնս իսկ կեղծելով, որպէսզի չվախեն զիս «Իրենց» երկրէն...:

Երզնկայի երկրաշարժները անուանի են պատմութեան մէջ: Մեր պատմիչները քանդակէ հատին նկարագրութիւնը տը-ւած են 11րդ դարէն սկսեալ: Վերջին մեծ երկրաշարժը տեղի ունեցաւ 1939ին կործանելով քաղաքին թրքական յուշարձանները, քանի հայկականներն արդէն կործանած էին 1915ի մեծ երկրաշարժ - ժին... մինչեւ այդ թուականը Հայերն ունէին 33 եկեղեցի, 11 վանք եւ 8 դպրոց, հազարէ աւելի աշակերտներով ուրոնց զօրավիշ կանգնած էին Միացեալ եւ Հայաստանի ընկերութիւնները. կային տասնէ աւելի երիտասարդական միութիւններ...:

Երզնկայի Հայերը ազգասէր եւ նուիրուած գաղութի համրաւ կը վայելէին առ հառաքակ: Գաւառն ունէր 60է աւելի հայ դպրոց:

Երզնկայի մեծ գաւառներէն յիշեմ, 13րդէն 15րդ դարերու հայ մտքի փայլուն աստղերէն՝ Յովհաննէս Վրդ. Պուղ

ԵՐԷԿԻ ԳՈՅԱՄԱՐՏԵՆ (*)

ՄԵՐ ՆՈՂ ՄՈՐ ԱՆԷՏՈՐ

0

Ա.

— Չէիլի'ն կեալուրաւ, հի՛շ մի քե- փէկ լէշի կէօրմէտիմիգ:

(Քաղաքէ՛ք կեալուրներ, շան դիակ չտեսա՛ք բնաւ):

Այսպէս կը սաստէր մեզի ընկերացող պահապան թուրք զինուորը յոխորաղով ձայնով, հայհոյանքի ու նախադիմաւոր անվերջ լուսանքներ եւ խորագանի անհատնում հարուածներ տեղացիներով ըլլա- ութին տակ կըսէ եւ սեւ օրերու սար- սափը ապրող հարեւրեակ մը հայ զին- ուորներուս վրայ, իր ցեղին բոլոր բար- բարոս կիրքերը, կոյր մոլեռանդութիւնն ու սեւ հոգին խաղացնելով այս խօսքերուն ու շարժումին մէջ:

X

1915 տարուոյ Նոյեմբերի վերջերն է: Վեց ամիսէ ի վեր Հայուն դերեզմանի ճամբան դարձած արիւնի այդ ճանա- պարհէն այս անգամ կ'անցնին թրքական ծառայութեան մէջ եղող անգլէ հայ զին- ուորները, բանուորական վաշտերու ալ ջլապինդ բաղուկներով քաջերը՝ դէպի ա- նորոշ ուղղութիւններ: Գերագոյն հրա- ման մը քանի մը շարժումն ալ է հարեւրեակ մը բոլորն ալ եւ հարեւրեակ մը ճամբայ հանած զանոնք: Վերջինիս հարեւրեակը կազմող մեր խումբը Պա- տրմայէն ու Մաղնիսայէն մինչեւ Գոնիա, անկէ մինչեւ Պոզանթին եւ Կիլիկիան դաշտը իր յուսահատ դոյուլները կը քաշուէր օրերէ ի վեր հալածալ եղած ճամբու գառանքին ու տաճանքին, անթութեան ու ծարաւին համբերատարեց զիմակալելով:

Այդ գիշեր մեր կարաւանը իլնւանած էր Մամուրէի կայսրանը: Ո՞վ չէ լսած այս անունը եւ կամ ո՞ր Հայը չէ անցած անկէ: Տասնեակ տարիներ առաջ, կեսն- քի իրականութեանց նոր թախանջող զը- րոյսկան, քանիցս անցած էի այս ճամ- րէն՝ հոգիս պատանեկան յոյրեալ խա- դավառ: Ու ամէն անգամ, որ կիլիկիոյ անտառախիտ եւ ջրառատ լեռներուն մէ- ջէն օրերով ճամբորդելէ վերջ, Ձուրդ Օվաջի անհուն դաշտը կ'ողջունէի իր հե- ուաւոր ու անծայրածիր հորիզոններով, ակամայ օտարու մը կը զգայի, երբ կ'անցնէի Գանլը Կէվիտի կամուրջէն,

Երզնկայի, Ծործորեցի, Մովսէս, Կիր- կոս, Գէորդ եւ Գրիգոր վարդապետները եւայլն, եւ հայ ժողովուրդի վրեժառու հերոսը՝ Սողոմոն Թէհլիրեան:

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԶՏԻԿԵԱՆ (Շար. - 4)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՓ ՄԸ ԲԱԿԼԱՅԻ ԳԻՆԸ (ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ՕՐԵՐԵՆ)

Ակունները անցուստ եւ կատաղօրէն ի- րարու կը զարնուէին, ձայնը ներսէն կու- գար, բայց կոկորդին մէջ կը մարէր, կը հատնէր... Անհասկնալի մոլուտը մըն էր իր ամբողջ աղօթքն ու պաղատանքը:

Զգաց որ կամաց-կամաց մարմնին բո- լոր անդամները կը թմրէին, անզգայ կը դառնային: Նշմարեց որ ձեռքին մատները յամբարար կը կապուտնային, կ'ուռէին: Զգաց որ աչքերը կը խորունկնային եւ տեսողութիւնը տալեւ կը մարէր, հետ- դհետէ կ'աղօթէր...:

Հիմա, այժմ ա՛լ չէր կրնար պոռալ, ա՛լ չէր կրնար կանչել, ա՛լ չէր կրնար նոյնիսկ մրմնջել... Պարզ, չոր, գրեթէ անլսելի մոլուտը մըն էր իր ամբողջ ա- ղաղակը: Հիմա ալ աստղերը չէին երե- լեր: Լուսինը եթերին մէջ կախուած սեւ սկաւառակի մը երեւոյթը ունէր: Հորի- զոնէ հորիզոն փռուած սպիտակ ձիւնը սեւ, տարածուն պատտառի մը կերպա- րանքը առած էր, կարծես ամբողջ չըջա- պատը սեւով ծեփած, սեւով ծածկած էին: Մութ, թանձր, ահաւոր ու սարսափ-

դեցիկ մշուշ մը կը մօտենար իրեն, կը պաշարէր զինքը: Դիմացի ամեհի բերդ ո՞ւր էր: Քաղաքին փողոցները, տունե- րը, մայթերը ո՞ւր էին: Վառած ճրագ մը չկա՞ր որեւէ տան մէջ որ իր աղօտ լոյսովը լուսաւորէր փողոցը...:

Ահա՛, ահա՛ մութը աւելի թանձրա - ցաւ, լուսնի սկաւառակը աւելի փոքրա - ցաւ, մթնեց, թանձր աղմուկովը աւելի խոստացաւ իր շուրջը...:

Կարծես հաստեկի քոյ մը պարպեցին իր տեսողութեան առջեւ, բարձրադիր պա- րիսպ մը իր շուրջը, ու չեն գիտեր ի՞նչ- պէս մէկը, մութին մէջ զարանախալ մէ- կը, ուժգին կեքսով կը սեղմէր իր կո- կորդը, գոնէ իրեն այնպէս կը թուէր...: Աչքերը ուժգին կերպով փնջեց քան մը տեսներու համար, զոնէ հանդիպակա՞ծ պատերը նշմարելու, բայց, անօգուտ, խաւար էր, մութ զո՞ւրէր...:

Շարժիլ փորձեց, անօգուտ: Պոռալ ու- ղեց բայց ուժ չունեցաւ ձայնը կոկորդէն դուրս բերելու համար: Զեռքերը դրան թակոցին ուղեց երկարել, բայց անոնք անզգայ, անշարժ էին արդէն: Ու... ան- զուսպ զայրոթի մոլուտաց, մահուան դու- ուր համեմոյի մը նման: Ու... յետոյ ա- ւելի կ'ծկուէր փորձ մը:

Օ՛... Կոկորդը, զուլիւր ոտքերը ամ- րողջ էութիւնը սարսափելի ցնցումի մը

տակ տաժանեւորէն կը գալարուէին, կար- ծես աներեւոյթ չար ու անգութ դեւ մը իր աչքերը կը փակէր, մաղերը ուժգնօ- րէն կը քաշէր, մարմնոյն բոլոր մա- սերը կ'աղմուկէր:

Մութը կը թանձրանա՞ր, կը թանձրա - նա՞ր, կը թանձրանա՞ր...:

Ի՞նչ, պիտի մեռնե՞ր... պիտի մա - հանա՞ր... Ո՛չ, ո՛չ...: Ի՞նչ մահ, մահ - ուան ի՞նչ խօսք: Ահա՛ բարձրադիր, գե- յուսեալ լեռներ, տարածուն կանաչ, յուսեալ գաշտեր, ահա հոռուն, դուրսի՞ լուսնի զուրմեր... Ահա դրախտա - վայր պարտէզներ, դիմո՛ւրստ, ծաղկալի սարալանջեր:

Ահա քաղաքը չէն ու ետան, գերդերը ծխանիներով լեցուն, դարձաւոր: Ահա՛ բարեկամներ, ծանօթներ, դրացիներ, ըն- կերներ ու դասընկերներ, բոլորը, բո- լորը, բոլորը...:

Եւ ահա իր ծնողքը, մայրը... «Օ՛, մա՛յր, մա՛յր...»:

Մայրը հաղուած, չըռած տոնական օրերու պէս, լայն ժպիտը երևոյն, ձեռ- քերը բազկատարած դէպի իրեն կուգար: Ինքն ալ խորունկ, անզուսպ կարօտը ու- նէր մայրը գրկելու, զայն զուլուր անոր դուրսվալից բաղուկներուն մէջ հանդէսու- լու:

Շատ յոյնած էր, շատ ստաւապած էր: Հանդիստի պէտք ունէր, սիրոյ, գգուան-

քի պէտք ունէր, կա՞յ աւելի զգուսի վայր քան մօր մը բազուկները, անոր գիրկը... Ուժերը հաւաքեց, տեղէն չար- ժիլ փորձեց բայց չկրցաւ: Դարձեալ ձիւք մը, նարէն շարժում մը այս անգամ կար- ծես բնութեան անողոք տարրերը տեղի տուին, ուժերը իրեն օգնեցին, կամքը իր բաղձանքը իրագործեց... Սենթ ժպիտ մը ուրուադուեցաւ իր չոր, ոտած ջուր- տէն կմախքացած դէմքին վրայ: Շար- ժեցաւ, երեքաց ու վար դուրսեցաւ դրան առջեւ երկարած լայն ճամբուն վրայ...:

Ուսած մարմնով, քարացած, այլան - դակուած դէմքով, անզգայ թմրած իրա- նով, բայց, բայց աչքերով որուն շուրջ ուրուադուեալ էր դառն, հեղեղական, աշխարհի բոլոր տեսակի դառնութիւն - ները, արհամարհող ժպիտ մը իր ցուր- տէն կերպարանափոխուած դէմքին վրայ:

Այս այն թուականին էր, երբ մեր ֆե- ռիին յաղթական բանակները Գրիկ ծա- պաղուրի դռները ծեծեկէն ետք ետ կը դառնային «...դէպի տուն»...: Ու... այս «դէպի տուն»ը աւա՞ղ, զոյգ մը տա- պանաքար նուիրեց մեր երազած ամբող- ջական Հայուքեան... Ամբողջական հայ- րենիքին...:

(11 եւ վերջ) ՄԻՍԱԲ ՄԻՐՁԵ

ԵՐԵՎԱՆ ↔ ՓԱՐԻՋ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՎԱՆ (Հեռախոս)

ՅՈՐԴՆԵՅԻՍԻ ԳՐՈՂԻՆ ԳՈՐԾԸ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Հայաստանի հեռատեսիլը պատկերա-
պատկեր է նորվեկիացի գրող Աննե Կատ-
րին Վեյսթրեյմի մէջ պատմութեամբ «Հայ-
կա» մայրիկը, ութ երախտները եւ
«Երեւան» խորագրով: Հինգ մասերէ
բաղկացած բեմադրութիւնը իրականա-
պէս է երկրաստարը բեմադիր Ռոբեր-
տ Մարտինի, որ միաժամանակ պատմութեա-
մբ թարգմանութեան հեղինակն է:

×

ՀԱՅԿԱՅԱՆ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԻՍ
ՓԵՇՏԱՅԻ ՄԷՋ

Այս ամիս Հունգարիոյ մայրաքաղաք -
Բուդապէս կը բացուի հայկական դարձա-
րձակ առաջին ցուցահանդէսը, ուր կը
նկարագրուին բազմաթիւ նմանակներ՝ վեր-
ջում Հայաստանի քաղաքներու պատ -
մութեան թանգարաններէ, ժողովրդական
ստեղծագործութեան հաւաքածոներէ:
Երկրորդում ներկերու շարքին, Հուն-
գարիոյն կը դիտեն ոսկերչական հա-
յաստ դարձեր, խեցէ առարկաներ, պատ-
կապարդ դորներ, մորթեղէն եւ ասեղ-
նադրութիւններ, աղբայրին նախընտրով
պարզութեամբ սկզբնական եւ սկզբնական,
ինչպէս նաեւ հայ գեղանկարչներու գոր-
ծերը:

×

ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԱՐԿԵՐԸ ԳՆԱՀԱՏՈՒԱԾ

Կիրովականի «Աւտոմատիկա» գոր-
ծարանն արտադրած փոքր ծաւալով ե-
րկաթեղէն ինքնաշարժ սարքերը արժա-
նացած են պետական որակաւորման: Այդ
սարքերը կրնան անխափան աշխատիլ ա-
մէսէն բարդ միջավայրերու եւ կլիմա -
յական պայմաններու մէջ: Ինքնաշարժ
սարքերը կը չափեն կազմակերպչական
ուղեւորներ, անոնց խումբիւնը, կ'որո-
շեն աղին եւ այլ նիւթերուն տուեալները,
կ'աւտոմատիզացնեն ինքնաշարժ, մետաղա-
պրոցէսներ, մեքենայական, էլեկտրա-
կան արդիւնաբերութեան եւ ժողովրդա-
կան տնտեսութեան ուրիշ ձեւերուն մէջ:
Հաղմակի տարիներուն ինքնաշարժ
սարքերու արտադրութիւնը կ'աւելնայ
1,8 - 1,9 անգամ:

×

ՅԱՆՈՅ ԱՐՈՒԵՍԸ ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԷՋ

Արտասահմանեան երկիրներու հետ բա-
րեւեղութեան եւ մշակութային կապի
հայկական ընկերութեան կեդրոնին մէջ
բացուած է «Խալիլ Մալխում» ցուցա-
հանդէսը: Ներկայացուած են 14-18րդ
դարերու գեղանկարչութեան վարպետ -
ներու Լիւնարատ տա Վինչի, Բոտի -
չի, Միքէլ Անճելոյի, Տիցիանի, եւ
լիւթիի ու հատիկի միւս նշանաւոր ներ-
կարացիներու մօտ հարեւր ստեղծա-
գործութիւններու վերաբարձրութիւն -
ները:

×

ՏԱՏԱՏ ԽԱՅԿԱՆԻ
ՆՆԱՆԵՆ 85ԱՄԵԱԿԸ

Հայաստանի դժբաղդեան վարձաց -
ման, մասնաւորապէս զերբի ձեւաւորման

ասպարէզին մէջ մեծ աւանդ թողած է
նկարիչ Տաճատ Խաչվանքեան: Կերպար -
ուեստագէտին ծննդեան 85ամեակին նը-
ւերում յուշի երեկոյ մը տեղի ունեցած
է Հայաստանի նկարչներու տան մէջ,
ուր բացուած է նաեւ ցուցահանդէս մը:
Արուեստագէտին կեանքին եւ գործու -
նէութեան մասին յուշեր պատմած են
Մհեր Աբեղեան, Գարբիէլ Գիւրջեան,
Ռուբէն Դրամբեան, Վահան Յարութիւն-
եան եւ ուրիշներ: Տաճատ Խաչվանքեան
յատուկ սիրով ձեւաւորած է բացի հայ
եւ ռուս դասական հեղինակներու գոր -
ծերէ նաեւ արեւմտահայ գործերու եր-
կերը: Բանաստեղծական խոր ու անկեղծ
շունչով կատարուած են Պետրոս Դուր-
եանի, Երուսիմ Ծոնեանի, Յակոբ Պարոն-
եանի գործերուն բազմազարկան նկարա-
դարձումները: Նկարիչը քնարական դա-
ստանով զարդարած է նաեւ Միսաք Մե-
ծարեանի, Կոմիտասի, Եղիշ Զարեանի,
Սայաթ - Նովայի եւ ուրիշներու երկերը:

×

«Մ. ՍԱՐԵԱՆ» ԱԼՊՈՐԸ

Լեւինդրադի «Աւեր» հրատարակչու -
թիւնը լոյս ընծայած է «Մարտիրոս Սար-
եան» ալպոմը, ուր զետեղուած են նկա-
րիչին այն նկարները, որոնք կը գտնուին
խորհրդային մեծ թանգարանները:

×

«ՄԵՂՐՈՒՏ» ՀԱՆՔԱՅԻՆ ԶՈՒՐԸ

Հայաստանի օժտուած է բուժիչ ջուրի
նոր հանքավայրով մը: Կիրովական քա-
ղաքի շրջակայքի բուժիչ ջուրերուն նոր
հանքավայրը հետազոտողները կոչած են
«Մեղրուտ»: Հմուտ երկրաբան Վարդան
Մանուկեանի ղեկավարած արշաւա -
խումբը քանի մը տարի շարունակ հետա-
խուզած է հանքավայրին պաշարները եւ
առաջարկած՝ շահագործումի արդիւնա -
ւէտ եղանակ մը: Հանքային ջուրերու շեր-
տերը տեղաւորուած են գետին մակերե-
ւէն 60-280 մետր խորութիւններու վրայ,
հանքավայրի ընդհանուր տարողութիւնը
վայրկեանը 40 լիթր է: Մասնագէտներու
կարծիքով, «Մեղրուտ» ջուրը ունի բու-
ժող բարձր յատկութիւններ: ջուրը պի-
տի օգտագործումի ջրաբուժական լողանք-
ներու եւ խմելու համար: Ներկայիս Հա-
յաստանի մէջ կան մօտ 400 հանքային
աղբիւրներ, որոնցմէ քանի մը հատին
մօտերը կը գործեն համամիութեանկան
նշանակութիւն ունեցող առողջարաններ:

×

ԶԿՆԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Արարատեան դաշտին մէջ սկսած է
ձուկի ամէսէն մեծ տնտեսութեան կա -
ռուցումը: Աւելի քան 700 հեկտար կը
լայնան կերակրումի եւ անցումի աւա-
զանները: Արմաշ գիւղին մօտ գտնուող
տնտեսութիւնը պիտի արտադրէ տարե -
կան 1400 թոն ձուկ: Անցեալ հինգ տա-
րիներու ընթացքին ձուկի տնտեսութեան
արտադրութիւնը աւելցած է մօտաւորա-
պէս երեք անգամ: Շատ մը տնտեսու -
թիւններու խումբեր մէջ հեկտարէն կը
ստանան մէկուկու թոն ձուկ: Եղեգնու-
տի տնտեսութեան մէջ 19 հեկտարէն
ստացուած է միջին հաշուով երկու թո-
նէն աւելի ձուկ: Նոր հեղամեակին Լճա-
կի ձկնաբուծութիւնը Հայաստանի մէջ
նոր զարգացում կ'ունենայ: Նախատես-
ուած է 1980ին ձուկին արտադրութիւնը
հասցնել տարեկան 2800 թոնի: Սկսած է
արդէն օգտագործումի Մասիսի շրջանի տն-
տեսութիւնը: Նոր ձեւաւորութիւններ կը
սկսին բանիլ Կալինինոյի, Զերմուկի եւ
ուրիշ վայրերու մէջ: ձուկի տնտեսու -

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ
ԿՈՒՋՈՒԻ

— 0 —

Լիբանանեան քաղաքական կեանքին նո-
րութիւնը եղաւ 32 երեսփոխաններու մէկ
առաջարկը՝ այն է, Ֆրանսա Սուրիոյ հետ
միասնաբար հսկէ անդորրութեան պահ -
պանման, Լիբանանի մէջ: Առաջարկը
ներկայացնող երեսփոխանները մեծամաս-
նութեամբ մահմետական են: Մասօթ է,
որ ինչպէս հաղորդած էինք, Ֆրանսայի
բանագնացը՝ Կորս յայտարարած էր, թէ
Փարիզ պատրաստ է նկատի առնելու իր
մասնակցութիւնը « ապահովութեան »
կիրարկումին, եթէ նմանօրինակ առա -
ջարկ մը ներկայացուի իրեն:

Քաղաքական շրջանակներու կարծիքով
հաւանականութիւն չկայ, որ նման կա-
ցութիւն մը ստեղծուի, որովհետեւ Ֆրան-
սայի ներկայութեան դէմ են Պաղեստին-
ցիներն ու ձախը, որոնք չեն ուզեր օտար
ուժերու միջամտութիւն մը: Դէմ է նաեւ
Ուաշինկթըն:

Ֆրէնսիէի դեռ չէ ստորագրած սահմա -

թիւնները հնգամեակի առաջին տարին
առեւտրական կազմակերպութիւններուն
կուտան 1500 թոն մօծան, Հաստաճակա-
տիկ, ձերմակ ամուր, ինչպէս նաեւ 40
թոն արուեստական եղանակով մեծցուած
Իշխան ձուկ:

×

ԱՐՈՒԵՍԱԿԱՆ ԱԼՄԱՏՆԵՐ

Երեւանի արուեստական արձաններու
եւ արձանի գործիքներու գործատան
խումբ մը մասնագէտներ պարզեաւորե-
րուած են Խորհ. Միութեան ժողովրդական
տնտեսութեան նուաճումներու ցուցա -
հանդէսի ոսկէ մետալով եւ առաջին կար-
գի վկայականով: Անոնք մշակած են ար-
տադրութեան յանձնած են քաղաքիչ
բազմաբերեղ արձաններ, որոնցմէ
պատրաստուած գործիքներով կը կատար-
ուին մետաղներու վերամշակման աւելի
բարդ գործողութիւններ: Մինչեւ տարե-
վերջ խորհրդային ձեւաւորութիւնները
եւ արտասահմանեան հաստատութիւննե-
րը պիտի ստանան աւելի քան 150 բա -
ղադրիչ արձաններ եւ անոնցմէ պատ-
րաստուած գործիքներ:

×

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴԱՏԱՆՈՐՆԵՐՈՒ
ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած են ժո -
ղովրդական դատաւորներու ընտրութիւն-
ները՝ Խորհրդային Միութեան բոլոր
Հանրապետութիւններու շարքին: Ժողո -
ւրդական դատաւորներ ընտրուած են՝
Երեւանի պետական համալսարանի դա-
սախօսներ Մհեր Խաչատրեան, Կարպիս
Գիւրջեան եւ Վոլոդիս Աղամեան, ինչ -
պէս նաեւ Նինէլ Մարութեան, Յով -
հանէս Վարդանեան եւ շատ ուրիշներ:

նադրական բարեփոխութեան նոր կէտը
եւ, համաձայն «Լ'Օրիան - Լը Ժուռ»
թերթին (Զորեքշաբթի օրուան թիւը) նա -
խագահը երեք պայմաններ դրած է -
պէտք է վերադառնայ Պապականի նա -
խագահական պալատը, որպէսզի «օրի -
նականութիւնը պահպանուի», տասը օր
կատարեալ անդորրութիւն պէտք է տրեւ
եւ, երրորդ, վարչապետն ու խորհրդա-
րանի նախագահը ընդհանուր համաձայ -
նութիւն գոյացնեն ձեռք առնուելիք յա-
ռաջիկայ միջոցներուն մասին:

Մինչ ֆրէնսիէի պայմաններ կը դնէ ու
կը ձգձգէ իր հրաժարումը, անդին ձեռնա-
պալ, յառաջիմական ճակատի ղեկա -
վարը կը սպառնայ «Ընկերակրական մահ -
մետական Պետութիւն» մը հռչակել, ուր
քրիստոնեաները «փոքրամասնութիւն պի-
տի դառնան, առանց իրաւունքներու»:

Իրաց այս անստոյգ կացութեան մէջ
վերջին երկու օրերուն հարեւրէ աւելի
մարդիկ սպաննուեցան: Ասոնց մէջ կը
գտնուի Փիէր Զէմայէի, Ֆալանթներու
առաջնորդին թոքը:

Քանի մը տղով

ԻՐԱՆԻ Շահը ներում չնորհած է 172
բանտարկեալներու, որոնք դատաւար -
տուած էին զինուորական ատեաններու
կողմէ: Շահը, անցեալ Դեկտեմբերին ալ
ներում չնորհած էր 300 բանտարկեալ -
ներու, իսկ Մարտին՝ ուրիշ 300ի, իրա-
նեան նոր տարուան առիթով:

Փեթիւնի մէջ տեղի ունեցող չինեւ -
զիպտական խօսակցութիւններու իրեւ
արդիւնք՝ զինուորական համաձայնագիր
մը ստորագրուած է չին վարչապետ Հուա
Բու-Փանի եւ Եգիպտոսի փոխ նախա-
ղահ Հոսնի Մուպարաբի միջեւ: Ըստ ե-
գիպտական աղբիւրներու, Մայիսին՝ Զի-
նաստանի Արտաքին Առեւտուրի նախա -
րարի Եգիպտոս կատարելիք այցելու -
թեան առթիւ, առեւտրական համաձայ -
նագիր մըն ալ պիտի ստորագրուի երկու
երկիրներու միջեւ:

ՖՐԱՆՍԱՆ առաջին անգամ ըլլալով ու -
նեցաւ կին զօրավար մը իր բանակին մէջ,
յանձին Տիւրքի Վալերի Անտրէի: 54 տարե-
կան է. գտնուած է Ծաղաղոյն Արեւելքի
ռազմաճակատները, ինչպէս նաեւ Ալժե-
րիա:

ՔիՍԻՆԿԻՐ Փարիզ կը ժամանէ Մայիս
6ին, երկու օրով պատրաստելու համար
Նախագահ Ժոնքար տիւսթէնի Միացեալ
Նահանգներ կատարելիք այցելութեան
ծրագիրը (Մայիս 17-20): Կ'ըսուի նաեւ
թէ Լիբանանի կացութիւնը նիւթ պիտի
դառնայ խօսակցութեանց:

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ Արտաքին նախարարը
Քալեմի Սորոս, Փարիզ ժամանեց:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՅ ԽՈՐՀՈՐԴԻ Զորեքշաբ-
թի օրուան իր նիստին ընկեց եւ վաւե -
րացուց աշխատանքի արկածները կանխե-
լու օրինադիրը: Ասիկա Մայիսին պիտի
ներկայացուի Աղբայրի ժողովին:

ՓԱՐԻՋԵԱՆ շրջանի դրամատուները
փակ կը մնան Ապրիլ 28ին, պաշտօնէու-
թեան ծրագրած գործադուլին հետեւեա-
նով:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախա -
րարը՝ Քիլինկէր ափրիկեան եօթը եր-
կիրներ պիտի այցելէ յաջորդաբար: Այդ
երկիրներն են Թանզանի, Քենիա, Զամ -
պի, Զայիր, Զանա, Լիպերիա եւ Սենե-
կալ:

ՌԱՊԱԹ հաղորդեց, թէ Մարդի ու -
ժերը գրաւած են Կելթա Զեմմուր սահ -
մանային քաղաքը նախկին սպանական
Սահարայի մէջ:

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ 1976...

Ե.

ԿԱՄԱՆ ԿԱՄ ԱՆԻ ԱՅԺԱՒ ՔԵՄԱԶ

Կը գտնուի Երզնկայէն 54 հազարամեթր հարաւ - արեւմուտք. դարձեալ հաճելի շէնքով դէպի Երզնկա անաշնորդող մայրուղիէն:

Որքան ալ աննշան աւան մը ըլլայ այսօրուան Բէմահը, որպէս Հայ՝ անկարելի է որ զանց ընեմ հայկական Կամախը, որուն մասին այնքան երկարօրէն եւ խանդավառութեամբ պատմեր էր յուսահոգի Հ. Եղիա Վրդ. Փէշիկեան, իմ անմահ դաստիարակս, երբ պատանի, Ս. Ղազարի լճակէն, հայրենի լեռներու շինջ օդով կը աննէինը:

Պատմական Հայաստանի անտիկ եւ հռչակաւոր բերդ՝ Անին, նախ քան Քրիստոս Դ. դարէն մինչեւ առաջինը Բարձր Հայքի Դարանաղեաց դաւաճի քաղաք - կան կեդրոնն էր. երբ 66 թուին (Ք. Ա.) Բարձր Հայքը միացաւ Մեծ Հայքի, Անի մնաց որպէս սրբավայր, արքայական դամբարան եւ դանձաւոր:

Երզնկայէն Անի տանող ճամբուն վրայ կ'իյնայ, Եփրատի ձախ ափին, բարձր քարայրով մը կատարին, չընկալաւորած ամուր պարիսպներով որուն արեւելքէն կը հոսի Թանաճոր վտակը:

Սկիզբէն կոչուած Անի, Անահիտ դի - ցուհին անուանով, յետագային նաեւ Կամախ, կամախ բառէն, քանի հոն կը թաղուէին Արշակունի թագաւորները: Առաջին անգամ Արտաշէս Ա. Կ. Կ. Կ. իշխանաւոր Անի ամրոցը, ուր պահուեցան Յունաստանէն բերուած կուռքերը Արամազդի, Արտեմիսի, Աթենասի, Ափրոդիտէսի, Թագաւորին մահէն վերջ, ըստ Ս. Ստրեպտի վկայութեան (էջ 196-7):

Երբորդ դարու վերջերը, Օտա Ամա - տունի նախարարը, «Երբ ի կաղաղի հանդարտութեան զօղեալ» (Ստրեպտի Բ. 45) հոն կը պահէր Ստրապիլոնիստ՝ Տրոպիս քոյրը, արքունի դանձերն ու կուռքերը:

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ ամրոցի Արամազդի մահէն կործանելով եկեղեցի մը բարձրացուց: Շապուհ Բ., Պարսից արքան (350ին) տիրելով բերդին, հայ նախարարներու մեղադրութեամբ, յա - փըշտակեց արքունի դանձերը, դամբաններէն հանեց Արշակունի թագաւորներու աճիւնները, սակայն չկրցաւ քակել Սա - նաւորուկի գերեզմանը «վասն անհեթեթ սկայադործ հաստալինած ճարտարագործ արարածոցն» (Փաւստոս Բիւզանդ, Պատմութիւն Հայոց, Վնեստիկ, էջ 150): Արշակ Բ. վերանորոգեց Անին, կրկին ամրացնելով պարիսպները. անոր մահէն վերջ Անի կրկին կողպուտի ենթարկուեցաւ եւ անշքացաւ:

Բազմադարեան անկումէն վերջ, Անի անցաւ Բիւզանդացիներու ձեռքը եւ դարձաւ զինուորական շարժումներու կեդրոն մը:

1446ին, Յայկապատէի մը յիշատակաւորին մէջ, կը կարդանք անոր գրաւումը Մոլանուն Շէխ Հասանէն որ տէրն էր Երզնկայի:

1515ին Սուլթան Սէլիմ գրաւեց զայն. թուրք տիրապետութեան օրով Անի - Կամախ բոլորովին լքուեցաւ եւ բերդը քանդուեցաւ:

Ամրոցի արեւմտակողմը, լեռան գագաթի վրայ կը գտնուի ներկայ Կամախը, ուր 19րդ դարու սկիզբը կային 1500 տուն: Հայերը ունէին Ս. Աստուածածին եւ ուրիշ երկու կիսակործան եկեղեցիներ: Կար նաեւ Ս. Հրեշտակապետի զմբէթաւոր եկեղեցին, քարաժայռին ստորոտը, Եփրատի ափին մօտ, մասամբ փորուած եւ միւս մասով քարակաւոյց:

Գաւառն ունէր 86 գեղ, 10 եկեղեցիներով եւ 8 վարժարաններով:

Բնակչութիւնը մեծ մասամբ բոնու - թեամբ թրքացած Հայերէ կազմուած է, ինչպէս կը վկայեն, այսօր իսկ, բազմաթիւ հայանուն գիւղերն ու անոնց աւերակ եկեղեցիները (Աւագ վանք, Մեծ ու Փոքր Արմատան, Մեծ ու Փոքր Բագաւորի, Գառնի, Գոմէ, Չաքարի, Թաւրի, Թոր - դան, Թոշատի, Ուտի եւ այլ գիւղեր):

ԱԼԹՆԹԻՓԷ

Երզնկայէն Երզնկա ճամբուն 25րդ հա - զարամեթրի վրայ, կանգ կ'առնեմ Ալթն - թէփէ, «Ոսկերիւր» ուրարտական կայս - րութեան այս արեւմտեան հօր բերդ - քաղաքը, որ թէեւ աւերակ այժմ, սա - կայն պատերազմով չէ որ կործանեցաւ, այլ հաւանաբար լքուեցաւ իր տէրերէն, Ք. Ա. եօթներորդ դարուն:

Մեր նախահայր, Ուրարտացիներու բարգաւաճումը, հիմնականօրէն հիմ - նուած էր առեւտուրի վրայ Միջագետ - քի, Կովկասի, Սեւ ծովի եւ Միջերկրա - կանի միջեւ Տրապիզոնի նաւահանգիս - տին միջոցով:

Հարուստ՝ հանքերով, Ուրարտու կ'ար - տածէր զանոնք, բնական եւ աշխատած վիճակի մէջ (ուրարտական արուեստի գործեր յայտնաբերուած են Յունաստա - նի, Կիւրոսի եւ Իտալիոյ մէջ):

Ուրարտացի թագաւորներու կողմ - ցումներուն կարեւորութիւնը, անհամար քաղաքներու եւ բերդերու շինութիւնը, հսկայական ջրանցքներու բացումը, ու - րարտացի ժողովուրդին մշակութային բարձր մակարդակը, ցոյց կուտան Ու - րարտացիներու առաջնակարգ գիւրքը Փոքր Ասիոյ պատմութեան ամենակա - րեւոր շրջանին. պատմութիւն մը՝ որ մեր պատմիչները ստէպ չիտեսած եւ նոյնա - ցուցած են Հայոց պատմութեան սկզբնա - կան շրջանին հետ:

Ուղեւոր դէպի Սուրիա եւ Կապադով - կիա տարածուել, նորանոր հանքերու եւ անտառներու տիրանալու համար, Ուրար - տացիները բախեցան Ասորեստանի կայս - րութեան, որ իր կարգին, անհրաժեշտ կարիքն ունէր այդ առաջնակարգ նիւ - թերուն: Այս ընդհարումները Վան-Տուսի եւ Եփրատի միջեւ, ի վերջոյ նպաստե - ցին, մէկ կողմէն Մարեու (Կիւրոս թա - գաւորին) եւ միւս կողմէն Հայերու՝ որ Արմէնի առաջնորդութեամբ, նոր հայրե - նիք կը փնտէին դէպի արեւելք:

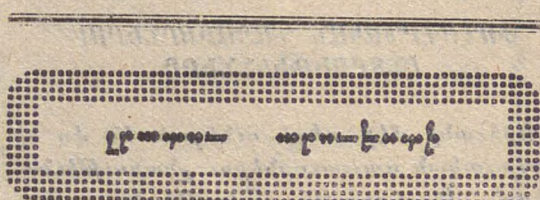
1959 - 1967 Թահասի Խօզկիւշ թուրք փրօքեսթօրին գլխաւորած հնարաւորական առաքելութիւնը, Ալթնթէփի մէջ երե - ւան հանք տաճար - պալատի մը մաս - ցորդները, ընդարձակ հիւրարարձ մը եւ բազմաթիւ խանութներ, ուր յայտնաբե - րուեցան վիթխարի կուտեր, որպէս շտե - մարան արմտիքի, ձէթի եւ զինի:

Բերդաքաղաքին պարիսպներուն հաս - տութիւնը 12 մեթր է. քարերէն մաս մը որ 40 տակառաչափ կը կռնէ, 70 մեթր բարձր գիւղի վրայ տեղաւորուած են:

Պալատի պատերը դարձաւորուած էին որմնակարներով - կարմիրի եւ կապու - տի տիրապետութեամբ - (ինչպէս են Երբերունի մէջ) որոնց հետքերը կարելի է տակաւին նշմարել:

Երեւան հանուած են նաեւ բազմաթիւ պղինձէ, փղոսկրեայ եւ փայտէ արուես - տի գործեր, այժմ ցուցադրուած Անգա - րայի հիթիթական թանգարանի ուրար - տական բաժինին մէջ, որոնցմով գիտնա - կանները այն եղրակացութեան եկած են այսօր, թէ Ուրարտուի արուեստը գերա - դանցօրէն աւելի նուրբ եւ կատարեալ է քան ժամանակակից Ասորեստանի եւ հի - թիթական Սուրբայի:

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԵՏԻԿԵԱՆ (Շար. - 5)

Լիւրանահայ դաշնակահարուհի Յամիկ Սիւրմէլեան, Չորեքշաբթի Մայիս 5ին, նուագահանդէս մը կուտայ Էփու Նարնալ Սիւփերիօրի թատրոնին մէջ:

Յայտագրին մաս կը կազմեն՝ Մոյսարթ, Շոփէն, Ռաֆէլ, Շուսան եւ ձէջլեան:

ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆ

0

Հայագիտութեան անխնջ մշակները շարքում իր բացառիկ պատուաւոր տեղն ունի մեծամասնակ լեզուաբան, ահադե - միկոս Հրաչեայ Աճառեանը: Աւելի քան յիսնամեայ գիտական գործունէութեամբ նա այնպիսի կոթողներ է ստեղծել հայ լեզուի ուսումնասիրութեան բնագաւա - ռում, որոնք անմահ փառքով են պսակել իր անունը:

Հրաչեայ Աճառեանը ծնուել է 1876 թուականին, Կ. Պոլսում, արհեստաւոր ընտանիքում: Նախնական կրթութիւնը նա ստացել է իր ծննդավայրում՝ սովոր - լելով Պոլսի կէստորնական վարժարա - նում, ապա 1895 թուականին մեկնել է Ֆրանսիա՝ բարձրագոյն կրթութիւն ստա - նալու: Այստեղ նա ուսանել է Սուրբուրի համալսարանում՝ աշակերտելով յատկա - պէս հնդեւրոպական լեզուաբանութեան մեծագոյն ներկայացուցիչներից մէկին՝ Անթուան Մէյէին, որ նաեւ հայերէնի համեմատական քերականութեան լաւագ - ւոր մասնագէտներից էր: 1897 թուա - կանին Փարիզի լեզուաբանական ընկերու - թեանը ներկայացնելով լաւերէնի ուսում - նասիրութիւնը՝ Հ. Աճառեանը ընտրուած է Ընկերութեան անդամ: Այստեղ նոյն թուականին նա մասնակցում է արեւելա - դէտների 13րդ համագումարին, կարգում երկու զեկուցում հայերէնի մասին: Հա - յապէս Հիւրթմանը, որ նիստի նախա - դահն էր, հաւանելով այդ զեկուցում - ները, Աճառեանին հրաւիրում է իր մօտ՝ Սուրբուրի, իր դասախօսութիւնները լսելու: Ընդունելով այդ հրաւերը՝ Հրաչ - եայ Աճառեանը 1898 թուականին դնում է Սուրբուրի եւ մէկ կիսամեակ ունկն - դրում Հիւրթմանի:

Աւարտելով բարձրագոյն կրթութիւնը եւ ստանալով լեզուաբանական խոր ու բազմակողմանի պատրաստութիւն՝ Հրաչ - եայ Աճառեանը նոյն թուականին գալիս է Անգլիոյ Լոնտոն եւ նուիրում գիտական եւ մանկավարժական գործունէութեան: Նա տարբեր ժամանակներում իրեն ու - սուցիչ է աշխատում Էմփիսմոս, Շու - լում, Նոր Բայալէտում եւ այլուր: Սա - կայն Հ. Աճառեանի առաւել բեղմնաւոր գործունէութիւնը սկսում է Հայաստա - նում խորհրդային կարգեր հաստատուե - լուց յետոյ: Հ. Աճառեանը հրաւիրում է Երեւանի պետական համալսարանը որպէս հայագիտական, լեզուաբանական ու արեւմտագիտական առարկաների դա - սախօս: Հինց այդ շրջանում էլ Հ. Աճառ - եանը սկսում է մէկը միւսի ետեւից հրա - տարակել իր խաղոր մեծագործութիւնները: Նրա գրչին են պատկանում չորս երկու հարիւր գիտական մեծագործէք աշխատու - թիւներ, որոնք մեծագոյն աւանդ են ոչ միայն հայագիտութեան, այլեւ ընդհա - նուր եւ հնդեւրոպական լեզուաբանու - թեան դանձարանում:

Արտակարգ բեղմնաւորութեան հասնող իր գիտական գործունէութեամբ Հրաչ - եայ Աճառեանը ընդգրկել է Հայոց լեզ - ուի ուսումնասիրութեան բոլոր բնագա - ւանները՝ հիմնադրել հանդիսանալով հա - յերէնագիտութեան մի շարք ճիւղերի: Իր գիտական գործունէութեան հինց սկզբից Հ. Աճառեանը ուսումնասիրութեան նիւթ է դարձրել հայերէն բաղաձայնութեան եւ խիստ բազմազան բարբառների: Կռեւա 1898 թուից առանձին յօդուածներով քննու - թեան առնելով մի շարք բարբառներ (Ալանքի, Դարաքի, Վանի)՝ նա սակաւ առ սակաւ ամբողջացնում է բար - բառագիտական ու բարբառագիտական նիւ - թերի հաւաքումը եւ արդէն 1909 թուա - կանին Փրանսիայի լեզուով հրատարա - կում է «Հայ բարբառների դասակար - դում» աշխատութիւնը, որ վերամշակ - ուած ու ընդարձակուած, հրատարակում է հայերէն լեզուով 1913 թուականին, Նոր Նախընթանում, «Հայ բարբառագի - տութիւն» խորագրով: Այստեղ նա առա - ջին հերթին գիտական հիմունքներով լու - ծում է հայերէն բարբառների դասակարգ - ման հարցը:

Մեթոդով բարբառների տեղային (արե - վելեան եւ արեւմտեան) ու հնչիւնաբա - նական դասակարգումները՝ Հ. Աճառ - եանը հայերէն բարբառների դասակարգ - ման հիմք է համարում ձեւաբանական

յատկանիշը, այն է՝ բայի ուսմանական եղանակի ներկայ ու անցնող անկաւոր ժամանակների կազմութիւնը: Այս դա - սակարգումը կատարուած էր այնպիսի հմտութեամբ ու գիտական ճշգրիտ մօ - տեցմամբ, որ յետագայի բոլոր բարբա - ռագիտական ուսումնասիրութիւնները ոչ միայն չհերքեցին, այլեւ նորանոր աղա - եաներով հաստատեցին: Նայել աշխատու - թեան մէջ հեղինակը տալիս է մօտ երե - սուն հայերէն բարբառների համառոտ հնչիւնաբանութիւնն ու ձեւաբանութիւ - նը: Սակայն դրանով Աճառեանը չի բա - ւարարում, իր ամբողջ կեանքի ընթաց - քում, ուր էլ որ լինէր, որեւէ բարբա - րախօս Հայի հանդիպելով, Աճառեանը իսրոյն օգտագործում էր առիթը այս կամ այն բարբառը ուսումնասիրելու համար: Դրա շնորհիւ էր որ նա կարողացաւ կազ - մել բաղաձայնի հայերէն բարբառների լեզուաբանական լիակատար քննութիւնը: Նրա գրչին են պատկանում Մարալայի, Ալուիսի, Նոր Ջուլայի, Նոր Նախըն - անի, Դարաքի, Համէնի, Պոլսի, Առաւելի եւ Վանի բարբառներին նուիր - ուած մեծագործութիւնները, որոնք հա - տարակուսել են 1925 - 1954 թուականի ընթացքում: Իր բարբառագիտական ու - սումնասիրութիւններին ընթացքում Հ. Աճառեանը մեծ ուղղորդութիւն է դարձրել հայերէն բարբառների հարուստ բառ - դանձի վրայ եւ ոչ մի առիթը թող չի թող - նելով՝ աշխատել է հաւաքել հայերէն դասաւորական բառերը: Այդ աշխատանքի արդարեւն է «Հայերէն դասաւորական բա - ռարան»ը, որ լոյս է տեսել 1913 թուա - կանին եւ ընդգրկում է աւելի քան 40 բարբառների եւ ենթաբարբառների մօտ 30 հազար բառ:

Հ. Աճառեանի հետազոտութիւնները կարեւոր բնագաւառներից մէկն է եղել հայկական բառաքննութիւնը: Հայերէն նոր բառերի հաւաքումը, հայ հին մա - տենագիտութեան մէջ գործածուած բաղ - մաթիւ անտոյգ բառերի քննութիւնը, սխալագրութիւնների ճշգրտումը, բաղա - թիւ բառերի ստուգաբանութիւնը նրա գիտական հետազոտութիւնների մշա - կան առարկան են կազմել: Բայց այս բնա - դասում նրա մեծագոյն գործն է «Հա - յերէն արմատական բառարան»ը (Երեւան, 1926 - 32), բաղադրած վեց հատորից: Եօթներորդ հատորն է կազմում յաւի - ուածը, որ լոյս է տեսել 1935 թուակա - նին: Համեմատ վերնագիր կրող այս աշ - խատութիւնը լիակատար ցանկն է հայ - րէն արմատական բառերի, նրանց բա - ցատրութեամբ, քերականական տեղեկու - թիւներով ու ստուգաբանութեամբ հան - դերձ:

Դժուար է պատկերացնել, թէ մի մարդ կարող է այդքան բան անել, եւ սակայն, արուած է, եւ այն է ինչպիսի հմտու - թեամբ, ինչպիսի բարեխղճութեամբ: Հե - ղինակը կատարեալ ամբողջութեամբ ի - րականացրել է այդ զգլխի ծրարիլը՝ ստեղծելով մի անդերազանցելի գործ: Բայց նա ոչ միայն ստեղծել է այդ գոր - ծը, այլեւ իր տկար տեսողութեամբ ու գողգողուն ձեռքով գրել է բոլոր վեց հատորների բնագիրը՝ ապակիտով բաղաձայնելու համար: Արմատական բա - ռարանը ամփոփումն է հայ լեզուայա - նութեան մի ճիւղի, այն է՝ ստուգաբա - նութեան: Նրանում ընդգրկուած է այն ամէնը, ինչ որ որեւէ ժամանակ, որեւէ մէկի կողմից, որեւէ հայերէն բառի մաս - սին ստուած է, դրա շնորհիւ է, ասա - սի որ դարաւորել կազմող այդ աշխատու - թիւնը դարձել է հայագիտութեան ամե - նամեծագործէք կոթողներից մէկը:

Բաղաձայնական հայագիտութեան ուսումնա - սիրութեան առարկաներից մէկն էլ եղել է Հայոց լեզուի պատմութիւնը: Այս ուղ - դութեամբ կատարած իր հետազոտու - թիւնների արդիւնները նա ամփոփել է «Հայոց լեզուի պատմութիւն» երկհատոր աշխատութեան մէջ: Հեղինակը նախ տա - լիս է Հայոց լեզուի առաջացման, ապա - հայերէնի բառադանձի մանրամասն պատ - մութիւնը եւ վերջապէս՝ հայերէնի կրթ - փոփոխութիւնները, նրա զարգացման տարբեր շրջանները եւ այդ շրջանից լե - լեզուի նկարագրութիւնը: «Հայոց լեզ - ուի պատմութիւն», որով Հ. Աճառեանը ու - հիմնադրել ու ինքն իսկ ամբողջական ու - սումնասիրութեան է ենթարկել հայագի - տութեան այս ճիւղը, հանրապրումն է նախորդ շրջաններում կատարուածի, որ հեղինակը խոտագոյն գիտական քննու - թեան բովով է անցկացրել եւ իր կողմից

ԵՐԵՎԱՆԻ ԳՈՅԱՄԱՐՏԵՆ

ՄԵՌՆԱԴ ՄՕՐ ԱՆԷԾՔԸ

Օ

(Բ. ԵՒ ՎԵՐՋ)

Ճիշդ մեր հասած տեղէն, Գալիլէ կէ-
ջիտի մօտէն կը սկսէր ասարազեր Հայ-
րու փոքրիկ հանդիսական մը: Հոն կային
հապճեպով յարմարացուած քսանեակ մը
փոքրիկ վրաններ, եթէ կարելի է վրան
անուանել կարկտուած այդ քուրջի ծուէն-
ներու ամբողջութիւնը, որոնց անհամար
ծակտիկներէն սանձարձակ մուտք ունէին
հոյն ու անձրեւը, եւ որոնք աւելի մէ-
ջիններուն մերկութիւնը անցորդներու
լայրէջ նայուածքէն ծածկելու քան թէ
բնութեան տարբերութիւնը դէմ ապաստան
մը ըլլալու սահմանուած էին:

Այդ, այդ վրանիկներէն մէկուն բաց-
ուածքէն որոշակի կը տեսնուէր հազիւ
ուրիշ տարու աղջնակ մը, որ հերարձակ,
սիրուն զէմքը ցաւի ու անէծքի անբա-
ցատրէն արտայայտութեամբ խորշոմ -
ներու մէջ անճանաչելի դարձած, կառ-
չած էր իրի մը, մանկական նուրբ բա-
զուկներով պինդ կը գրկէր գետինը պառ-
կած անորոշ առարկայ մը, ու ողբալին
ձայնով մը, ուր կը դնէր իր հոգիին
բոլորական զգայողութիւն ու ցասումը, կը
պոռոյր շարունակ:

— Մայրիկ, մայրիկ, ելլի՛ր մայրիկ:
Եւ թշուառ աղջնակը իր մանկական
անրիժ ու կեանքով թրթռուն շրթները
կը հպեցնէր կաթոգին՝ մահուան ցուրտ
համբոյրին տակ դիտկանացած իր հէք
մայրիկին սառած շրթներուն: Ու սիրա-
սուն աչքերէն ալ կուգար ուղիսնահոտ
լեւիմիկ արցունքներ կաթեցնել անոր կա-
պուցած զէմքին վրայ, կարծես քէշ մը
տաքութիւնը դոյրացնելու, պահիկ մը մի-
այն կեանքի նշան մը տեսնելու համար
իր մէկ հատիկ, պաշտելի, փոքրիկ մա-
մային վրայ, որ վինքն այսպէս տարա-
ժամ կը լքէր կեանքի դառնութիւններ -
րուն: Ու յանկարծ, գերազոյն զայրոյ -
թով մը ու անպատասխանի մնալէն յու-
սահատ, իր ցերրուցան դեղձան մազերուն
կը փաթթուէ խելայեղօրէն՝ ու կը սկսի
փետտելով զանոնք նետել մօրը երեսն ի

կողմանի քննութեան արգասիքներ են
դրանք, որ իրենց անզուգական տեղն են
զրաւում հայ լեզուի ու մշակոյթի ու -
սովմասիրութեան դանձարանում: Ահա
թէ ինչու Հրաչեայ Աճառեանի անունը
այնքան ոգեւորիչ, յիշատակը պայծառ
ու անմոռաց, իսկ ժառանգութիւնը՝ ան-
գնահատելի է մեզ համար:

Աղագ. ԷՐՈՒԱՐԴ ԱՂԱՅԵԱՆ

վար, կարծես ծաղիկներ սփռէր անոր
վրայ:

Տեսնելով մեր կարեկիր մօտենալը,
յոյսի փոքրիկ նշույնով մը վերջին ճիւղ
մըն ալ կ'ընէ՝ շունչ, հոգի, կեանք տա-
լու համար իր գործովալի մօր, որմէ
զատ ոչ ոք ունի ալ աշխարհի վրայ.
բոլոր, բոլորը այդ ճամբուն վրայ,
ճիշդ այդ կերպով թշուառութեան ու
անուազութեան շատուծոյն պատա -
րագուած էին: Ու հիմա իր ծաղիկ տա-
րիքին մէջ, կանխահա փորձառութիւնո-
վը կը զգար թէ առանց մայրիկին տա-
քուկ շունչին, առանց անոր սիրազեղ
փայփայեցիկ, այդպէս լքուած, անոք,
ու անօգնական որբուհի, նոյն այդ դժ-
խեմ նսեհ, թերեւ աւելի անագորոյն,
պիտի չյամենար զինքը եւս կենսադաւե -
լու հոն՝ այդ օտար անտղերուն տակ:

Ու ողորմուկ ձայնով աղերսալին յան-
կերպը կը կրկնէ դարձեալ: Բայց այս
անգամ բոլորովին անզօր եւ ուժաթափ՝
էլ չնայ իր պաշտելի մօր դիտելի վրայ,
հեկեկալին փղձկումներու մէջ խեղդել
չանալով իր անմեղունակ, փափուկ սըր-
տին անտանելի սուգը:

×

Ամէնէն քարսիրաններուն, նոյնիսկ ոճ -
րագործներուն անգամ դուրժը շարժելու
բնոյթ ունեցող այս մահասարսուռ տե-
սաբանին առջեւ բոլորս ալ տպաւորուած,
կը պատրաստուէինք եղբայրական քանի
մը խօսքերով մեղմել հէք աղջնակին ան-
միտութեան ցաւերը, երբ խիղոյն մեր
զուլաններուն իջնող խարազանի շառաչ -
ներուն եւ հրացանի բունի հարուածնե -
րուն հետ զուգընթաց սա՛ հայհոյութիւն-
ները եկան շանթահարել մեզ:

— Զէֆիլի՛ն կեանքուրար, հի՞շ մի
էօփէֆ լէշի կէօքմէտիմիգ:

Մեր պահակ զինուորներն էին, որ մեզ
կարգի կը դնէին ճամբէն շեղած ըլլալ -
նուս համար...:

Ու մենք համակերպած այդ բերտ ու-
ժին անդամադրելի գործութեան, յիշող -
ված հոգեխոտով, ակամայ փախաւք քան
թէ բաժնունեցանք այդ անլուր տեսարա-
նէն, հապճեպով դէպի աղջնակը՝ նետ -
ուած քանի մը մանրուք դրամներէ զատ
ուրիշ ոչ մէկ օգնութիւն կարենալով ըն-
ձեռել անտիրական որբուհիին:

×

Այս սրտաճմլիկ եղբերդութեան տխուր
վերջաբանին ցնցող տպաւորութեան տակ,
սրտերնիս այրող ըմբոստացումի եւ ար-
դար վրիժառութեան ազնիւ զգացումները
խեղդած, գլխիկը կը յառաջանայինք
դէպի մեր գողգոթան:

Հազիւ թէ հարկը քայլ առած էինք եւ
ահա այդ լիտի բառերը իր դարձահոտ
բերնէն պոռթկումով սրկիան, ի մեծ ու-
րախութիւն եւ ցարմացում ամէնուն,
հրաշիւքն իմն, յանկարծական խիթի մը
բռնուած, գետին կը տապալի, ու ան -

ԳԱՂՈՒԹԷ
ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՂՈՒԹԷ այցեքած են հայագէտ Փրոֆ.
Ֆ. Ֆէյտի եւ հայկ. միջնադարեան ճար-
տարապետութեան մասնագէտ Տոքթ.
Թիէռի: Հայ մշակոյթի Փրանսացի բա-
րեկամները հիւրը եղած են Գահիրէի Հայ
Մշակոյթի Բարեկամներու Մարմնին եւ
15 օր մնացած են Գահիրէ եւ Ալեքսան-
դրիա: Տոքթ. Թիէռի դասախօսութիւն
մը տուած է «Սիւնեաց աշխարհի քանի
մը յիշատակարաններ» նիւթին շուրջ,
լուսապատկերներու ցուցադրութեամբ:
Գահիրէի Ազգ. Իշխանութիւնը ի պատիւ
հիւրերու ընդունելութիւն մը կազմակեր-
պած է, որու ընթացքին առաջնորդական
տեղապահ Ներսէ՛ Մ. Վ. Բապուճեան
Փրանսերէն բարի դարձած մաղթած է:
Փրոֆ. Ֆէյտի քանի մը դասախօսութիւն-
ներ տուած է Գահիրէի եւ Ալեքսանդրիոյ
մէջ՝ հայ գրականութեան եւ հայ մշա-
կոյթի մասին:

ԳԱՂՈՒԹԷ ամերիկեան համալսարանի
սրահին մէջ, եղիպտոսայ յարանուանու-
թեանց պետերուն հովանաւորութեամբ
եւ կազմակերպութեամբ « Յուսեր »
Մշակութային Ընկերակցութեան, հայ -
կական պարերու փառատօն մը տեղի ու-
նեցած է Ապրիլ 11ին: Յայտադրեր ներ-
կայացուցած է «Մարդարայատ» պարա-
խումբը՝ արձանագրելով մեծ յաջողու -
թիւն:

ՄԵԾԵՐՈՒ ԵՒ ՊՁՏԻԿՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Մարտի 04-էն հետեւալ կերպով կը
քննադատէր մարդկային կուրուքները:
— Քանի քանի երջանիկներ կը ստեղ-
ծուէին այն երջանկութիւններով զոր մենք
կը մերժենք:

կարող շարունակելու ճամբան, կը մնայ
այնտեղ՝ աղիքներու զաւարումին դէմ
մաքառելով ցաւազին:

Ի զուր իր միւս ընկերները կը փոր -
ձէին ոտքի հանել զայն. վայրկեանական
ցաւը զգետնած էր այդ սրբապիղծը, որ
տառապանքի ճամբուն վրայ մարտիրո -
սացած թշուառ Հայուհին անկենդան,
նուիրական մարմինը անպատուած էր: Ու
մենք սրտի մեկնուել հրճուանքով մը թո-
ղուցինք զայն հոն՝ վրաններուն խիստ
մօտիկ, հոգեվարքի իր տապալկումներուն
մէջ:

Այդ պահուն բոլորիս շրթներուն վրայ
սա՛ միակ խօսքը կը թրթռար յաղթական.
— Մեռնող մօր հոգին անիծեց զայն...

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Պիլպէյս (Եգիպտոս), 1919

«ՅԱՄԱՐ»Ի ԹԵՐԹՈՒՆԸ

(73)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ
ԿԱՄՈՒՐՁԸ

Մեծ վեպ

Սիրայիմ, ընտանեկան կեանքի

Ա. ՄԱՍ

ԹԻՐԿԻՉԻ ՃԱՄԲԱՆ

Մարդը մատով ծերուկը ցոյց տուաւ,
կըրծեցին... որ ուրիշ մէկը չէր,
ալ Գալիլայի դուքսը, Ռուսիի հայրը:
Ռուսի, ճամբուն մէջտեղը մարած,
գետնի փոշիներուն վրայ թաւալեցաւ...:
Դուքս, իր, մուրացկան, աքորական
եւ խեղճ:

Երբ քանի մը վայրկեան յետոյ Ռուսի
ինքզինքնի եկաւ, տեսաւ որ զինքը մօ-
տակայ տուն մը փոխադրած էին, ուր
նստած էր աթոռի մը վրայ:

Այն մարդը որ ճամբուն վրայ հեռը
խօսած էր, այժմ դէմը կեցած, դարձա-
ցական նայուածքով մը իրեն կը նայէր:
Ռուսի ոտքի ելաւ, շուրջը նայուածք
մը պտըտցուց եւ տեսաւ ծերունի Քան-
տիանոն որ փայտէ եռոտանիի մը վրայ
նստած՝ իր լուսազուրկ աչքերովը կը
ժպտէր:

— Պարոն, ես այս գիւղին գիւղապետն
եմ, եւ տեսնելով որ դուք մեր կոյրին
ճակատադրով կը հետաքրքրուիք, զայն
հետո բերել տուի, խօսք առաւ մարդը:
Ռուսի գիւղապետին դարձուց նայ -
ուածքը եւ քաղցր ձայնով մը ըսաւ.

— Պարոն, եթէ դուք մարդ էք, եթէ
դուք ծեր սրտին մէջ զթութեան եւ ողոր-
մածութեան հիւլէ մը կը կրէք, հաճեցէք
վայրկեան մը առանձին ձգել զիս այս
խեղճ մարդուն հետ...:

Դիւղապետը տարտամ շարժում մը ը-
րաւ, խոնարհեցաւ եւ դուրս ելաւ:
Ասոր վրայ, Ռուսի մեծ ճիւղ մը թա-
փելով ծերունիին մօտեցաւ եւ ցած ձայ-
նով մը մրմնջեց.

— Հայրիկ, հայրիկ:
Կոյրը այս այլանդակ մրմունջը աւելի
լաւ լսելու համար շարժում մը ըրաւ,

բայց դէմքը անդրդուելի մնաց:

— Հայրիկ, հայրիկ, կրկնեց Ռուսի
բռնեցքները սեղմելով:

— Այս տղաքը շատ չար են, ըսաւ ծե-
րունին: Օդ տեսնելու համար երբ դուրս
ելեմ ծեծ կ'ուռեմ:

— Հայրիկ, հայրիկ, կրկնեց Ռուսի
խորտակումը ձայնով մը:

Եւ ծերունիին ձեռքերը իր ձեռքերուն
մէջ առաւ:

— Այս աշխարհին մէջ բնաւ արդարու-
թիւն չ'է՞ մնացեր, ի՞նչ է աս քաշածս,
մրմնջեց ծերունին:

— Հայր, քանի որ եկած եմ, քանի որ
քեզ գտաւ, կը նշանակէ թէ արդարու -
թիւն մը կայ, դուք Ռուսի: Հայր, դաւ-
կիւղ խօսքերուն մօտիկ ըրէ՛, մօտիկ ըրէ՛
սրբիդ... որդիդ չ'է՞ս յիշեր, Ռուսի...:
Այս անունը չ'է՞ս ճանաչար... Ռուսի...:

Ծերունիին առանց որեւէ զարմացումի
մօտիկ ըրաւ, բայց դարձեալ իր թմրած
յիշողութիւնը չկրցաւ արթնցնել եւ ոչ ալ
արթնցնելու որեւէ ճիւղ կրցաւ ընել...
այլ հանդիմանող պատասխանեց.

— Ես զաւակ չունիմ, արար աշխարհ
գիտէ որ ես բնաւ զաւակ չեմ ունեցած...
Արդէն տղաները զիս չեն սիրեր որ,
միշտ զիս կը ծեծեն, քարերով կը քար-
կոծեն...: Ի՞նչ բնեմ զաւակը երբ տղա-
քը այսպէս չար են...:

— Հայրիկ, հայրիկ, ձայնս չճանչ-

ցա՞ր, կակապեց Ռուսի հօրը առջեւ ծուռ-
կի դալով:

Եւ հօրը ձեռքերը սեղմելով, սկսաւ
հեծկտալ:

— Քու ձայնդ ճանչնամ, դուն ո՞վ ես
որ քու ձայնդ ճանչնամ, թոթովեց ծե-
րունին:

— Քու զաւակդ, քու Ռուսիդ: Մօտիկ
ըրէ՛, հայրիկ, ձայնս լաւ մօտիկ ըրէ՛...:

— Դուն բարի պարոն մըն ես, յայտնի
է, բայց ես բնաւ զաւակ չեմ ունեցած,
ըսաւ ծերունի Քանտիանոն: Դուն իմ
ձեռքս կը սեղմես, իմ վրաս կը մեղքնաս,
երեսս կը շոյես, կ'արտասուես, ո՞վ որ
ալ ըլլաս, կ'օրհնեմ քեզ...: Աշխարհի
վրայ ոչ ոք մեղքեցաւ իմ վրաս, ոչ ոք
չոյց զիս, ոչ ալ այսպէս դուրդուրաց իմ
վրաս... այո, կը հասկնամ, դուն բարի
եւ ազնուամիտ մարդ մըն ես...:

Ռուսի ոտքի ելաւ:

Թեւեռովը հօրը արեւոր դուրսը շրջա-
պատեց եւ հանդարտ ու անոյծ ձայնով
մը սկսաւ պատմել իր քաշած չարչա -
րանքները, Լէոնորի դաւաճանութիւնը,
պարզապէս անոր յիշողութիւնը արթնցնե-
լու համար, բայց կոյրը ոչ մէկ բան կըր-
ցաւ յիշել իր անցեալէն:

ՄԻՇԷԼ ԶԷԼԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵԼԱՆԳԻՍ

Տէր եւ Տիկին Հայկ Թորգոմեան եւ զաւակները՝ Ժիրայր եւ Յասմիկ, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ԱՐԱՔՄԻ ԳԵՈՐԳԵԱՆԻ

մահուան տարեդիցին առթիւ, այս Կիրակի, Ապրիլ 25ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

X

Տիկին Հայկուհի Հիմինեան եւ զաւակը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի, Ապրիլ 25ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իր եղբոր՝ ՍՈՒՐԵՆ ՊԵՏՐՅԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարեդիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՄԱՐՍԵՅԼԻ
ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

հանդիսաւոր բացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՅԻՍ 9 ԻՆ

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԿԱՐԵՒՈՐ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն
ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ
չըջանի բոլոր ընկերները այս Շա-
բաթ, Ապրիլ 24ին, ժամը 13ին,
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը,
17 Ռիւ Պէօ:
Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅ ԿԱՌՈՂԻԿԷ
Ս. ԽԱՋ - Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Ապրիլ 25, ճաշաւոր պատ-
րագ կը մատուցուի Նոթր-Ժամ մայր
տաճարին մէջ ժամը 16ին, ի յիշատակ
Ապրիլեան Նահատակներուն: Սօսք կ'առ-
նէ Գերպ. Փէզըիլ՝ օգնական եպիսկոպոս
Փարիզի:

Ա Պ Ր Ի Լ Ե Ա Ն Ո Գ Ե Կ Ո Ջ Ո Ւ Մ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաորութեամբ Հայ երեք Յարանուանութեանց Պետերուն

Մասնակցութեամբ

Բոլոր Ազգային Կազմակերպութիւններու

Հոգեհանգստեան Ս. Պատարագ՝ ժամը 15ին, Փարիզի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ
մէջ:

Բոցի արծարծում եւ այց Անժանթ Զինուորի շիրմին՝ ժամը 18ին:

Շաբաթ, Ապրիլ 24 երեկոյեան ժամը 20.30ին՝ Սալ Փլէյէլ - Մեթրօ Թերն կամ
Էթուալ, 252 Փօպուր Մէնթ Հոնորէ:

Կը խօսին՝ ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

եւ ԱՐՏԱՒԱՋԻ ՊԵՏՐՅԱՆ

Գեղարուեստական յայտագրին կը մասնակցին

Սայաթ - Նովա լարային նուագախումբը, Մկրտիչ Պօպուսեան (երգ), դաշնակի ըն-
կերակցութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի, Նայիրի Տէմիրեանի (դաշնակ), Էթիէմ
Բիւփիլեան (սրինգ), Մատիւն Էփիգեան-Քարպիսեան (արտասանութիւն), Գալ-
ցատը Տիկեան եւ Միսի-արեան վարժարաններու երգչախումբը, զեկավարու-
թեամբ Գեորգ Եանպէկեանի

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Յուշարձանի Յանձնախումբին, Կիրակի, Ապրիլ 25, Կիրակի
առաւօտ հետեւեալ յայտագրով՝

Հոգեհանգիստ Տէսինի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, յետ պատարագի՝ ճիշդ ժամը
12ին մասնաւոր թափօր, մեկնում եկեղեցիէն եւ ծաղկեպսակի զետեղում յուշ-
արձանին:

Կը խօսի փոխ-քաղաքապետ՝ ԱՐՄԷՆ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Յարգանքի խօսք Յուշարձանի Յանձնախումբին կողմէ:

ՎԵՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիեննի Հայ - Ազգ. Միութեան, Ապրիլ 25, Կիրակի առաւ-
թամը 9ին 10.30ին հոգեհանգիստ Մէնթ-Անորէ լը Պա եկեղեցին:

Ժամը 11.30ին ծաղկեպսակի զետեղում «Ապրիլ 24» փողոցը:

Կէսօրէ ետք ժամը 15.30ին հրապարակային հանդիսութիւն «Թէաթր-Միւսի» -
փառքի սրահը, Պատուոյ նախագահութեամբ՝

Քաղաքապետ-երեսփոխան Լ. ՄԵՐՄԱՋԻ

Կը նախագահէ՝ ԱՐՄԱՆ ՈՒԼՈՒՍՈՒԶԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՍՏԵՓԱՆ ՎԱՆԷՍԵԱՆ (Փրանսերէն)

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱՋԵԱՆ (Հայերէն)

Օրուան պատշաճ զեղարուեստական բաժին

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Ապրիլ 24ին, առաւօտ ժամը 10.30ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ՝
Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին: Ժամը 15-17ը՝ արեւմտաւորութիւն,
պետական թատրոնի մուտքին, ուր տեղի կ'ունենայ նաեւ ժան Մարի Գաղուի
գրքին ստորագրութիւնը հեղինակին կողմէ:

Ժամը 17.30ին՝ Թափօրի կազմութիւն Մեզոն տը Թուրիզմին առջեւ, ուղղու-
ելու համար գէպի մեծեղներու յուշարձանը եւ ծաղկեպսակի զետեղում:

Ժամը 21ին, ոգեկոչման հանդիսութիւն պետական թատրոնին մէջ:

Կը խօսին՝ ԺԱՆ-ՄԱՐԻ ԳԱՌԶՈՒ Եւ ՊԱՏՈՒԵԼԻ ՄԱՆԿԻՐԵԱՆ

ՄԱՐՍԵՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ ազգային բոլոր կազմակերպութեանց
Տոգանց՝ Շաբաթ, Ապրիլ 24, ժամը 18ին: Հաւաքուիլ Փրանս-Փէրիէ պո-
ղոտայի անկիւնը:

Սկիզբ տողանցքի՝ ժամը 18.30ին, դէպի Փրատոյի մայր եկեղեցին, ուր հոգե-
հանգստեան պաշտօն կը կատարուի ժամը 19.15ին, որմէ ետք ծաղկեպսակի զե-
տեղում՝ Ապրիլեան Յուշարձանին:

Ժամը 20.30ին, Փալէ տէ Բոնկրէի մէջ՝ համազգային ոգեկոչում:

Կը խօսին՝

M. MICHEL JOBERT

(Ancien ministre des Affaires Etrangères)

Me PAUL LOMBART

(du Barreau de Marseille)

Dr. KAZINEDJIAN

M. GARO HOVSEPIAN (Enseignant)

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԻ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

մասնակցութեամբ տեղւոյն բոլոր կազմակերպութիւններուն

Շաբաթ Ապրիլ 24, ժամը 18.45ին ծաղկեպսակի զետեղում Փլազ Պլէթուր,
Վէյէօր տը Փլէթուր յուշարձանին առջեւ:

Կիրակի Ապրիլ 25, ոգեկոչման հանդիսութիւն Փալէ տէ Բոնկրէի սրահին
մէջ, ժամը 15ին:

Կը խօսին՝

ԱՐԻ ԹՕՓՈՒԶԱՆԵԱՆ (Հայերէն) ՌԵՅՄՈՆ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ (Փրանսերէն)

ՀԱՆՐԻ ՍԻՐԱՆԵԱՆ (Փրանսերէն) ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ (Հայերէն)

Օրուան պատշաճ զեղարուեստական բաժին

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը շարունակէ իր կազմակերպած դասախօսութեանց շարքը նուիրուած Հայոց
պատմութեան եւ մշակոյթին սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը

Ուրաք 23 Ապրիլ — Հայկական Հարցը Պերլինի վեհաժողովէն մինչեւ Լօզան
Ուրաք 14 Մայիս — Խամսայի Մեղքութիւնները — Դաւիթ Բէկ — Միւթար
Աբրահայր

ԲԱՆԱԽՈՍ

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

« ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ » ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ սրահին մէջ, 118, Ռիւ տը Գուրսէլ
75017 ՓԱՐԻԶ, ժամը 21ին:

Նիւթ

— Հայաստան եւ Հայկական Հարցը սկիզբէն մինչեւ Երիտ. Թուրքերու յե-
ղափոխութիւնը:

— Արեւմտեան Հայաստանն ու Արեւելեան Հայաստանը Ա. համաշխարհային
պատերազմէն մինչեւ Հայկական Հանրապետութեան կազմութիւնը:

— Մեծ Պետութիւններու հայկական քաղաքականութիւնը՝ Մուսթուֆա Կե-
նաղաղարէն մինչեւ Լօզանի դաշնագիրը:

ԾԱՆՕԹ. — Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան հարց - պատասխանի ձեւին
տակ:

ԲԱՑՈՒԵՑԱԻ

RESTAURANT EREVAN

ՀԱՅԱՏՈՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9°

Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիններ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տէօնը

Երեքշաբթի՝ Իրիկում՝ ձիթապուր - մանթը

Հինգշաբթի՝ Իրիկում՝ Էջմիածնի ֆէօֆթ եւ պատուէրի վրայ՝ լաւմանուն
ու ջի-ֆէօֆթ

Ուրաք իրիկում՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առաւօտ, պատուէրի վրայ՝ խաչ:

OPTIMA Tours

Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet

Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67

Lic. Corresp. No A. 300

Vous annonce son prochain départ pour

L'ARMENIE

du 26 Juillet au 8 Août

Prix Paris/Paris 2780 F.

COMPRENANT

— Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.

— la Pension complète

— Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et

SARDARABAD

N'hésitez pas à nous consulter

pour vos vacances d'été

ՕՐՈՒՆ ԽՈՍԵՔԸ

Պ Ա Յ Ք Ա Ր ՄԻՆՁԵՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

— 0 —

Այսօր անգամ մը եւս համայն Հայու-
թիւնը՝ հայրենիքի թէ սփիւռքի մէջ՝
երկրորդութեամբ կ'ողակոչէ անմոռա -
նալի յիշատակը իր պաշտելի նահատակ-
ներուն, որոնք աւելի քան վեց առանձնակ
ապրիլներ առաջ զոհուեցան յանդէս աղ-
բաւորեան:

Ապրիլ 24ը շատոնց դադրած է Սուգի Օր
ըլլալէ: Արցունքը վաղուց ցամքած է
մեր աչքերուն մէջ: Տարիներով լացինք
ու տրտմանք մեր մէկուկէս միլիոն ան-
մեղ հարազատները, որոնք դերեզման
նկատ չունեցան, որոնց անկենները ցըր-
եցան չորս հովերուն: Մեր սրտերը խո-
րան ենք դարձուցած՝ յաւերժացնելու
համար անոնց նուիրական յիշատակը:
ՌիօՏի Օր է Ապրիլ 24ը: Ուրիշ հա-
տաարիւմ մնալու անոնց սրբազան կոտա-
կին, պահանջելու անոնց թափած կար-
միր արեան գինը, ազատագրումը մեր
պապերու բռնադատուած պատմական
հողերուն:

Մեծ եղեռնը համապարփակ բացատրու-
թիւն մըն է, հոմանիշ, որ կը յատկանշէ
հայրենեան դէմ ներթուած դիւային ա-
ռաւոր ոճիրը քառերորդ դարու առաջին
քաղաքական աղբիւն կողմէ:

Նահատակներու ժողովուրդը բնկորնե-
րը արմատախիլ իրենց դարաւոր հայրե-
նիքներէն՝ ցրուած ի սփիւռս աշխար-
հի եւ օտար աստղերու տակ ծնած ու
մեծածանր սերունդները գիտակից իրենց
իրաւունքներու արդարութեան՝ ի լուր
աշխարհի կը յայտարարեն թէ պահանջա-
ւոր են:

Կապրինք հայկական զարթոյնի նոր
շրջան մը:

Տարիները չեն սպիացուցած մեր վեր-
քը, որ կը կոտորան միշտ, սպասելով
հիմապան զարմանի:

Աղբային գիտակցութեան, հայկական
հայրենասիրութեան շունչ մը կ'ողկուորէ
մեր նոր սերունդը գաղութէ դադուր:
Միլիարդական է ու սրտապնդիչ ոգի
պահանջումը՝ հակառակ լեզուի կորուս-
տին, որ կը նշմարուի տեղ տեղ, իբրեւ
անխուսափելի իրականութիւն:

Ապրիլ 24ը Հայ Դատը աւելի ուժգին
թափով արծարծելու, ցեղասպան ազգը
անարդարութեան սինին դամբելու, անոր
վարդապետութիւնը իսկական դիմագիծը
բողոքակից շախարհի հանրային կար-
ծիքին ծանօթացնելու Օրն է:

Յեղափոխական հազար զարմաւուրի միջոց-
ներու կը դիմէ հակազդելու համար հայ-
կական ձեռնարկներուն, որոնք աւելի շեշ-
տուած հանգամանք կը ստանան ամէն
ապրիլ Ապրիլեան այս օրերուն:

Մասնաւորաբար Յիսնամեակէն ի վեր
կոթողները, զորս կը բարձրացնենք ըս-
տիւնքի զանազան անկիւնները մեր անմահ
նահատակներու յիշատակէն, հրապարա-
կային ձեռնարկներն ու ցոյցները, զորս
կը կատարենք մեծ քաղաքներու մէջ,
հրապարակութիւնները, որոնք լոյս կը
տեսնեն միջազգային մամուլին մէջ, քու-
նը վախճուցած են թալկաթներու հարա-
բաւ ժողովուրդներուն, որոնք շարժման
մէջ են դրած իրենց քաղաքական մեքե-
նան, ի դուր յուսալով սրբել արատը,
զոր պատմութիւնը դրոշմած է իրենց
հակերն:

Անդալար պիտի շարունակենք մեր
պայքարը՝ մինչեւ յաղթանակ:

ՀԱՐԱՐՇ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒՆ ՀԻՄՆԱԳԻՐ ՀԱՌԱՐՇ ՄԻՍԱԿԻԱՆ

ՕՐՈՒՆ ԴԵՊՓԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Հանրապետութեան Նախագահը Հինգ -
շաբթի օր, էփրէի մէջ, չորս երկու
ժամ տեւող մամուլի ասուլիս մը տուաւ
երեք հարիւրի մօտ Փրանսացի եւ օտար
թղթակիցներու ներկայութեան: Առաջին
անգամն էր, որ Հանրապետութեան Նա-
խագահի մը մամուլի ասուլիսը այսքան
երկար կը տեւէր, ինչ որ մրցանիշ մը
կը նկատուի արդէն: Ներկայացուած
հարցումներն ու արուած պատասխան -
ները զուտ ներքին հարցեր չօղակեցին,
այլ խօսքով արտաքին քաղաքականու -
թեան հետ աղերս ունեցող խնդիրներ
գրեթէ չարձարծուեցան:

Առաջին կարեւոր նկատելի կէտն այն
է, որ ժիւղար այսպէս կոչուած ընտրա-
կան ժամանակացոյցին մէջ ոչ մէկ
փոփոխութիւն պիտի մտցնէ. նախագահ
ընտրուած է մինչեւ 1981ի համար եւ այդ
պաշտօնին գլուխը «կը մնամ» մինչեւ այդ
թուականը: Միւս կողմէ, Ալգային ժո-
ղովի վերանորոգումը պիտի կատարուի
ճշդուած թուականին, այսինքն՝ 1978
Մարտին: Ուրեմն ոչ մէկ խօսք օրէնս -
դրական ընտրութիւններու մասին, այդ
թուականէն առաջ:

Ի՞նչ դերք պիտի բռնէ Նախագահը,
եթէ ձախը շահի ընտրութիւնները: Ժիւ-
ղար նախ չի հաւատար, որ այժմու մե-
ծամասնութիւնը կը կորսնցնէ ընտրու -
թիւնները: Երկու տարի կայ եւս եւ
Փրանսացիները պիտի տեսնեն արդիւնք
ները: Յամենայն դէպս «ձախը շահելու
պարագային, կը գործադրեմ Սահմա -
նագրութիւնը», յայտարարեց ժիւղար:

Ժիւղար ապա սահմանեց իր առաքե -
լութիւնը՝ այնպէս ընել, որ Փրանսա
դառնայ «խոհուն եւ հանդարտ ժողո -
ւրդավարական» երկիր մը եւ տնտեսա-
կան գետնի վրայ ալ գլուխը գտնուի
միջին տարողութեամբ երկիրներուն,
այսինքն քայլ մը ետք գերակշիւթիւն
ներէն:

Հանրապետութեան Նախագահը յիշելէ
ետք կատարուած բարեփոխութիւնները
յատկապէս ժողովրդավարական սկզբ -
բունքներու կերպարման մէջ, ինչպէս օ-
րինակ այն, որ ընդդիմադիր կուսակցու-
թիւնները ներկայիս կրնան Սահմանադ-
րական խորհուրդին դիմել օրէնքի մը
քննութեան համար, ցաւ յայտնեց, որ
ընդդիմադիր ճակատը չուզեր դրժակ -
ցիլ իշխանութեան գլուխ գտնուողներուն
հետ: Ասիկա Նախագահին համար ցա -
ւալի եւ քննադատելի կէտ մըն է, քանի
Փրանսա միակ երկիրն է եւրոպայի մէջ,
ուր նման գոյալիճակ մը հաստատուած
է:

Ժիւղար անդրադարձաւ նաեւ Ֆրանս -
այի Համայնավար կուսակցութեան չըր-
ջափոխութեան: Այսպէս, Նախագահին
կարծիքով Համայնավար կուսակցութիւ-
նը «ընտրական ռազմավարութեան» ա -
ռաջնորդուելով է, որ հրաժարած է պրո-
լետարիատի մենաթիրութեան» սկզբուն-
քէն եւ բանաձեւէն: Ինչ կը վերաբերի
Փրանսեւորհրդային յարաբերութիւն -
ներուն, ասոնք «ոչ պիտի վատթարա -

ՊԱԹԱՆԵԱՆ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - ՊԱՏՐԻԱՐԿԸ՝ ՀՐԱԺԱՐԱՄ

Պէյրութի «Լ'Օռիան - Լը Ժուռ» օրա-
թերթի Ապրիլ 22ի թիւէն կ'իմանանք որ
Հայ Կաթողիկէ համայնքի հոգեւոր պե-
տը՝ Իգնատիոս - Պետրոս Ժ.Պաթան-
եան կաթողիկոս - պատրիարքը հրա -
ժարած է, իր յառաջացեալ տարիքին
պատճառով: Պաթանեան պատրիարք 77
տարեկան է եւ պաշտօնը կը վարէր 1962-
էն ի վեր: Պօղոս Զ. Պապը ընդունած է
հրաժարականը: Նոր կաթողիկոս - պա-
տրիարքը կ'ընտրուի Հայ Կաթողիկէ Սի-
նոտի կողմէ եւ պէտք է վաւերացուի
Պապին կողմէ:

Նախ, ոչ ալ փոփոխութեան պիտի են -
թարկուին Համայնավար կուսակցութեան
ընտրական ռազմավարութեան հետեւան-
քով:

Ժիւղար խօսելով երկրին տնտեսու -
թեան այժմու վիճակին մասին, դիտել
տուաւ, թէ Փրանսայի տնտեսութիւնը
վերակած է յառաջդիմել եւ արդէն ոչ
ոք խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ այս
իրողութիւնը: Նախագահը լաւատես է եւ
վստահ, որ այս յառաջընթացը պիտի
շարունակուի:

Նախագահը այլ հարցերու կարգին խօ-
սեցաւ նաեւ «դերաթէքներու» օրինադի-
ծին, համալսարանական խնդրին մասին:
Երկու պարագաներուն ալ օրինադիծերը
պիտի գործադրուին:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄԻՇՏ ԽԱՌՆԱԿ ՎԻՃԱԿ

— 0 —

Մինչ ամէն օր Լիբանանի մէջ դիակ -
ներ կը դիզուին, տուններ կը քանդուին,
անապահով վիճակը կը խորանայ, քաղա-
քագէտները կը շարունակեն վիճիլ եւ
պայմաններ դնել: Ծումպլաթ՝ ձախ պա-
րագլուխը, կը հրաւիրէ արար երկիրնե-
րու Արտաքին նախարարները տեղւոյն
վրայ քննելու հարցը, որպէսզի տաքնա-
պին լուծումը գտնուի: Ծումուն՝ ալ պա-
րագլուխներէն մին, կ'ամբաստանէ «մի-
ջազգային ձախը»՝ «Լիբանանի դէմ դաւ
սարքելուն» համար: Նախագահ Ֆրէն -
ճիէ, ամուր կառչած իր աթոռին, տա -
կաւին չէ ստորագրած սահմանադրական
բարեփոխութեան նոր կէտը, որ կարե -
լիութիւն պիտի տար նոր նախագահի մը
ընտրութեան: Նախագահը դեռ կը սպա-
սէ իր բանադնացներու Դամասկոսէն վե-
րադարձին, երաշխաւորութիւն ստանա -
լու համար թէ՛ Սուրիա - պաղեստին -
եան համաձայնագրին մէջ գաղտնի պահ -
ուած կէտեր չկան:

Այսպիսի խառնակ եւ անստոյգ կացու -
թեան մէջ կը շարունակուին կռիւները:
Հինգշաբթի 78 մեռելաւ եւ 73 վիրավոր
կար: Պէյրութի օդակայանի վրայ ար -
ձակուած հրանոթներու հետեւանքով օ -
դանաւ մը կրակ առած է: 11 հոգի վի-
րավորուած է:

Քանի մը տղով

ԹՈՒՐԻԲԻԱ - ԻՐԱՆ - ՓԱՔԻՍՏԱՆ վե-
հագողովը բացուած է առջի օր Իզմիրի
մէջ, երեք երկիրներու պետերու եւ Ար-
տաքին նախարարներու մասնակցու -
թեամբ: Վեհագողովը օրակարգն է՝ չըր-
ջանային համադրձակցութեան կազմա -
կերպումը:

ԵՐԿԻՐ ՆԱՅԻՐԻ

Հիմա երկրում իմ բարձրիկ,
Սարբում այն հեռաւոր
Ամայութիւն է լռիկ,
Գիշեր է անեղ ու խոր:

Բայց վառ է ահա մի շող,
Մի քամարդ է շրջում անտուն,
Ճակատը պատած փշով,
Մահաւ չափ — դէմքը — տրտում:

Անցնում է անօթեան
երկրում այն միշտ հիւրասէր,
Անցնում է գիւղ ու աւան,
Բոլորը — լուռ ու աւեր:

Բուճն է, մրքիկն է կոծում,
Դառն է քալիծը նըրայ...
Վարդեր են անվերջ բացում,
Վարդեր — ձիւնի վըրայ:

Եւ լալիս է Անցարդը — լոյս,
Եւ գնում է դառը լացով. —
Օրհնի՛ր, օրհնի՛ր, Յիսուս,
Երկիրն իմ երկունքի ծով...
X

Ի՞նչպէս չըսիրեմ, երկիր իմ կիզուած,
Պարգուած վերքստին սքերին սուրսայր.
Ի՞նչպէս չըսիրեմ — հեգուքեաւք լցուած
Դու եօթնապատիկ խոցուած Տիրամայր...

Որքան որ ելան արիւնիդ ագահ,
Դու կամաւոր գոհ — բոլորը տուիր.
Դու յաւէտ եղար անարատ վրկայ —
Չարքի կոյսան, խաչուած իմ երկիր:

Հրկէզ քո հոգին, որպէս առատ խումկ,
Աշխարհի համար պարգեցիր անպարտ,
Հեղ ընդունցիք երգում ու երկունք,
Դու արքայաբար վեհ ու անպարտ:

Ժամ է, ե՛լ նարից, իմ ծիրանաւառ,
Ջրահաւորաւոր խանգով խնդագին,
Վառիք երկունքի գիշերում խաւար
Հրով մկրտուած նայիրեան հոգին...:

ՎԱՀԱՆ ՏԵՐԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռաւորի)

ՊԱՏԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԸ

Դաշնակահարուհի-երգչուհի Ասիա Մի-
նասեան տասը տարեկան է: Ան երգիքներ
ունեցած է Երեւան, Թիֆլիս, Լենինա -
կան, Էջմիածին եւ ամէն տեղ իր մասին
ջերմ արտայայտութիւններ ունեցած են
քննադատներ եւ ունկնդիրներ: Ասիա Մի-
նասեան 60է աւելի երաժշտական ստեղ-
ծագործութիւններու հեղինակ է: Առա-
ջին երաժշտական կտորը յորինած է չորս
տարեկանին: Ներկայիս Երեւանի Չայ -
քովսկի միջնակարգ մասնագիտական
չըջանակները վայելուն ապագայ կը դու-
շակեն Ասիա Մինասեանի համար: Հա -
յատարանի երաժշտագէտներու Միութեան
նախագահը՝ Էդուարդ Միլոյեան, ըսած
է. «Ասիա չնորձալի է, վստահ եմ, որ
լուրջ, տքնաշուն աշխատանքի շնորհիւ
ան լաւ երաժիշտ կը դառնայ»:

ՈՒՅԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԶՈՒԳԱՀԵՌ

Եթէ իբրեւ ազգ եւ քաղաքական դատի հետամուտ ժողովուրդ կը ներկայանանք արտաքին աշխարհին, ապա ուրեմն Ապրիլեան ոգեկոչումներու զուգահեռ թափ ստացող պահանջատիրական մեր նախա-ձեռնութիւններուն մէջ — միշտ մեկնելով հանդերձ « քառասունը դարու առաջին ցեղասպանութեան » միջազգային բանա-ձեռնութիւն — յստակ պիտի դարձնենք այն կէտը թէ 1915ի սպանդը ծրագրող ու դուր-ծաղողը Յեղասպանը միակ ոճրի մը յան-ցապարտը չէ:

1915էն շատ առաջ եւ 1915էն վերջն ալ Հայութիւնը իր հայրենի հողերէն դատարկելու, զայն ֆիզիքայէն բնաջնջելու եւ անկերպարան համրանքի վերածելու ձգտումը, եղած է ու կը մնայ սել-ճուքեան, թաթարական, օսմանեան թէ հանրապետական թուրքերու հիմնական քաղաքականութիւնը: — Ձեռքը կը փոխ-ուին, սակայն էսկիւնը կը մնայ ան — փոփոխ: Բնաջնջում, կրօնական եւ մշա-կութային ապստերոս, տնտեսական ճնշ-ւում, կը իրական ու ընկերային հալածանք-ներ, աւերում յիշատակարաններու եւ ցրում...:

Պիտի գիտակցի ամէն Հայ՝ որ այժմու իր հայրենիքը մէկ հինգերորդն է միայն ամբողջական Հայաստանի, — չորս հիմ-գիւղովը յափշտակուած է կամ ապահա-յացած: Իսկ ժողովուրդի երկու երրորդը, տարահալած, ցրուած է մաշումի, ապա-սերումի եւ ուժացման գառնիթափերու վրայ՝ օտար եւ հիւրընկալ երկիրներու մէջ:

Պիտի չմոռնայ մանաւանդ՝ որ Յեղա-սպանը, հակառակ ընկերային իր փոռու-թեան, տնտեսական քայքայումին եւ պե-տական լուրջ ցնցումներուն, դիւանա — դիտական ճակատներու վրայ հնարաւոր — բութիւն ունի խեղդելու արգար ամէն բոլոր ու պահանջ: Բոլոր գոյներէն մե-ծե՛ր ու փոքրէն մըցումի մէջ են դար-պասելու համար իրեն, ու զինուորա — քաղաքական նկատումներ շատ աւելի ներգոր դեր կը կատարեն միջազգային հարցերու կարգադրութեան մէջ քան պատմական, իրաւական եւ մարդկային սկզբունքներ:

Իրատես պիտի ըլլանք, ընդունելու համար որ համաշխարհային ներկայ իրադրու-թեանը մէջ կարելի չէ անմիջական կամ մօտաւոր որեւէ արդիւնք յուսալ հայ — կական պահանջներու հետապնդման ճամ-բուն վրայ: Սովետը թէ Ամերիկացին, իրենց բոլոր արբանեակներով, սեփական շահերու հետ հաշտ չեն նկատեր վիրա-ւորել թուրքը: Եւրոպական թէ Մերձ — արեւելեան գոտիներու մէջ թրքական բա-րեկամութիւնը կը շարունակէ ի պատուի մնալ, ու ասիկա՝ քաղաքականօրէն լմ-բունքի է:

Տուեալ պայմաններուն մէջ, էականը մեր ժողովուրդի անհաճանք հետեւողա — կանութիւնն է, — իրատեսութեան կող-քին՝ իր Դատին պարտադրած ներքին եւ արտաքին պահանջներուն գործնա — պէս ընդառաջելու վնասկալումները:

Զի բաւեր խանգալաւորել հայրենի

իրականութեամբ եւ Սփիւռքի համեմա-տական յաջողութիւններով:

Հայաստանի ֆիզիքական ապահովու-թիւնն ու շինարարական — մշակութային վերելքը պայծառ իրողութիւն է այսօր: Արտաքին մանր տարափիւտ համբանքին տնտեսական բարոյութիւնը եւ ընկերա-յին վերածնունդը ողջունելի երեւոյթ է: Սակայն ինքնախարութիւն պիտի ըլլայ եզրակացնել թէ թշնամին միանգամ ընդ-միշտ ձախողած է մեզ անդոր բաղմու-թեան եւ անտէր միացորդացի վերածելու իր ծրագրին մէջ, որքան ատեն որ կը դոհանանք եղածով եւ քաղաքական մեր դատին հարկադրած ենք ակալայական ու

արտաքին պահանջները կը թողունք պա-տահականութեան:

1965 — 1975, վերջին տասնամեակին, շնորհիւ հայ քաղաքական կազմակեր — պութեանց ու հայ երիտասարդութեան առողջ դատումին, ակներեւ դարձաւ մակընթացութիւն մը տարասփիւտ Հայ — յութեան ազգային — քաղաքական կեան-քին մէջ:

Փաստը այն, որ Յեղասպանը ամէն ատենէ աւելի կը դադի մեզմով եւ մի-ջազգային ճակատներու վրայ շեշտուած է հետաքրքրութիւնը Հայուն ու իր դա-տին հանդէպ:

Սրբաբանիչ իրողութիւն է նոր ու նո-րագոյն սերունդներու խրոխտանքը Յեղա-սպանին ու իր բոլոր հովանաւորներուն դէմ, պայքարի եւ անխորտակ հաւատքի դժով:

Բայց քաղաքական դատերը պէտք է արմատաւոր մանաւանդ ժողովրդային լայն գանգաւածներու մէջ, — ո՛չ թէ շըր-թունքներու վրայ, այլ գործօն աշակցու-թեան, զոհողութեան եւ առօրեայ յանձ-նառնութիւններու միջոցաւ:

Յեղասպանին մեր մարդկային, նիւ — թական եւ հոգային պահանջներու էու-թիւնն ու տարողութիւնը համազգային բնոյթ կը կրէ: Ո՛չ մէկ պատճառ՝ զգա-ցական, քաղաքական թէ ազգային — քաղաքական, որպէսզի ոմանք մէկ կողմ քաջուն կամ ձեռնթափ դառնան:

Հայ Դատի հետապնդման ճամբուն վը-րայ, անհրաժեշտ պահանջ է պատրաս-տաւիւնը ղեկավարութեան մը՝ որ կա-մըջում ստեղծէ Սփիւռքի եւ Հայրենիքի միջեւ, մեկնելով տարասփիւտ մեր ժո-ղովուրդի ազգային առողջ դատարար — կութեան սկզբունքէն: Դեկավարութիւն մը՝ որ գիտակցի թէ տիրութեան իրա-ւունք մը ունի հայ ժողովուրդի ճակա-տագրին եւ ապագային մէջ, եւ պատաս-խանատուութիւնը՝ ըստ այնմ՝ ծրագրի մշակելու եւ գործելու:

Հայ Դատի հետապնդման ճամբուն վը-րայ Ո՛րեւի՛ ԱՏԵՆԷ ԱՆԵԼԻ էական ան-հրաժեշտութիւն է հայ քաղաքական կաղ-մակերպութիւններու զօրացումը, բազ — մականակցական կեանքի անխախտ պահ-պանումը, փոյթ չէ՝ որ անոնք տարակա-րծութիւններ ունեցած ըլլան տարբեր մար-դերու վրայ: Կարեւորը այն է, որ փո-րձենք ամէն ճիւղ՝ զանոնք տեսնելու ազ-գային եւ պատմական, բայց մանաւանդ քաղաքական եւ բարոյական իմացում-ներու պաշտպանութեան դերին մէջ:

Հայ Դատի հետապնդման ճամբուն վրայ անգանցաւոր ստիպողութիւններ են ընկերային վերակազմութեան եւ ազ-գային ամուր կառոյցի մը իրականացու-մը եւ ապահովումը տնտեսական հոգ — լումնի, այն հիմնական հասկացողու-թեամբ որ անոնք հիմնուած ըլլան մեր Դատի գիտակցութեան վրայ:

Նշակոյթ, դպրոց, մամուլ, եկեղեցի... Կոռուանքի՝ բոլորն ալ, որոնք իրենց իսկական դերակատարութեան ուղիին մէջ զարգանալու համար կը կարօտին սակայն՝ Ապրիլեան ոգեկոչումներէն թե-լադրուող ոգիին եւ ամէնօրեայ պրկու-մով պայմանաւոր աշխատանքի:

Ձեռք կարծեր որ ամէն ինչ վարդապոյն է սփիւռքեան իրականութեան մէջ:

Կը կարծենք, ընդհակառակն, որ Լի — բանահայութեան յայտնի ողբերգութենէն ետք վաղութային այլ գոտիներու վրայ յաւելեալ ու նոր պատասխանատու — թիւներ կը ծանրանան, անմիջական եւ առարկայական ընկութեան կարօտ:

Չմարմինք երանութեան բարձրու-մը: Եղեռնի ոգեկոչումը կը հարկադրէ ազգովին արթուն մնալ, տեսնել նոր օրե-րու նոր վտանգները եւ թոյլ չտալ որ թուրքին ոճիրը ժամանակն ու պայման-ները լրացնեն...:

Մ. ԹԵՕԼԻՕԼԵԱՆ

ԿԱՐԵԼԻՐ Է ՄՈՌՆԱԼ...

(ՆՈՅՆԻՍԿ 61 ՏԱՐԻՆԵՐ ԵՏՔ)

0

Երբ այս տողերը կը գրուին, կը խոր-հիմ թէ ի՞նչ շուտ անցաւ տարին եւ քիչ ատենէն ամբողջ Հայութիւնը անգամ մը եւս սրաւորի շղարշը ուսերուն, ինքնամ-փոփոխելով, երկիւղածութեամբ պիտի ուզեկոյէ Ապրիլ 24ին հրէշածին դադան-ներու եաթաղանին դոհ գացող մեր բիւ-րաւոր նահատակներուն խնկելի յիշա — տակը: Այո՛, պիտի տօնենք եւ պէտք է որ տօնեն նաեւ մեզի յաջորդող սփիւռք-եան եւ հայրենիքի սերունդները, որոնց ուսերուն վրայ կը ծանրանայ մեծամեծ բեռ մը՝ Հայ Դատը, քաղաքակիրթ աշ-խարհին ներկայացնելու եւ զայն պաշտ-պանելու հայրենասիրական պարտակա — նութիւնը, որքան ատեն որ մեր արդար Դատը չէ լուծուած եւ թուրքը մեղայի չէ եկած, եւ չէ ճանչցած 1915ին գոր-ծադրած ճիւղային իր Ոճիրը: Մեր նա-հատակներուն ողին ա՛յլ կը թելադրէ եւ հայրենիքի պատմութիւնը, հակառակ 61 տարինեւ սրացիկ թաւալումին:

Այո՛, կը տօնենք նաեւ՝ որովհետեւ, հայ ժողովուրդի ժամանակակից պատ — մութեան թէեւ սեւ՝ բայց, մեր նահա-տակներուն մարտիրոսութեամբը նուր — բականացած թուականն է:

Ամէն տարի, ապրիլեան այս օրերուն կ'ըսենք ու կը իշխենք նոյն բառերն ու խօսքերը, եւ դարձեալ անվճատ պէտք է կրկնենք ու յիշենք քառմենի ու մար-դուս զարհուրանք պատճառող 1915ի ող-բերգութիւնը, որ ամբողջ Հայութիւնը հիմնադրական քայքայեցելով, ջարդուե — ցաւ ոճրածին ձեռքերով անկարգաբերի եւ սարսուղեցիկ պայմաններու մէջ: Ոճիր մը, որ թուրքը բնա՛ւ պիտի չկա-րենայ լաւել, հակառակ «հրէշ թուրք իմբագիրներու» շինծու եւ հիմ չունեցող ափեղ ցփեղ բարբառանքներուն եւ աղ-բանոցը նետուելիք ու ճշմարտութիւնը քոյաբիւրդ իրենց գրութիւններուն:

Թո՛ւրք իմբագիրներ, կոտորեցէք եւ կրակը նետեցէք ձեր թունաւոր գրիչնե-րը, որովհետեւ, բռնութեամբ կարելի է աշխ — ձախել միւլիոնաւոր դրամներ կոր-զել, ինչ որ ձեզի մասնադիտութիւնը ըրած էք, ստիկա ձեր գիտնալիքն է, բայց ո՛չ ճշմարտութիւնը խեղաթիւրելով պատմու-թիւն գրել, այն ա՛լ՝ Հայոց պատմու-թիւն...:

Բնա՛ւ կոկորդիլ մի պատռէք, այդ պատմութիւնը 61 տարինեւ ընթացքի հաղաւոր հատորներու մէջ գրուած տողերը ձեր գործադրած անբաւելի Ոճի-րը կը վկային: Եւ ի դո՛ւր են ձեր թա-փած ջանքերը, սոյն պատմութեան իրա-կան դէպքերը անտեսելով, ձեզի յատուկ աշխուրձա միջոցներով, այդ պատմու-թեան ձեր ուղած ձեռով տարբեր ուղղու-թիւն տալու միտքէն միանգամ ընդմիշտ հրաժարեցէք:

Ձեզմէ՛ զատ, աշխարհի բոլոր ժողո — վուրդները գիտեն ու տեղեակ են ձեր գործած անմարդկային խոթութիւննե-րուն եւ կ'ընդունին որ դարուս առաջին ցեղասպանութիւնը ձեր կողմէ հայ ժո-ղովուրդի դիմուն է պայթած:

Եւ, ամէն տարի, այս օրերուն աշ-խարհի ծագներուն ցիրուցան Հայութիւնը՝ ամբողջ էսկութեամբ կը ցնցուի, կը սար-սուայ:

Որովհետեւ, իրենց վիրաւոր հոգիներ-ուն վրայ կրած վէրքերը դեռ չեն իսկ սպիացած:

Հրաշքով ազատած վերապրողներու հայրենի ու մայրերը, ըտրերն ու եղ-բայրները, դժոխային տանդանքներով խողխողեցան, եւ Ապրիլ 24ը իբրեւ պատմական թուական սրբացած օր մըն է մեզի համար: Ահա՛ քէ ինչո՛ւ կը տօ-նենք զայն նոյն հաւատարմութեամբ ու կ'երկրպագենք դոնէ տարին անգամ մը անոնց նահատակութեանց խորանին առ — ջնէ:

Ու ես ալ, ամէն Հայու նման ինքնամ-փոփոխած յետադարձ ակնարկով մը կ'ապ-րիմ աւելի քան երեսուն հոգիներ քաղ — մանգամ ընտանիքի մը անդամ ձեռեւ-ներուն յիշատակով: Կը վերլիշեմ այն ան-մեղ ու քաղցր դէմքերը բոլորին, որոնք մէկիկ-մէկիկ կը տողանցեն յիշողութեանս

պատմութիւն վրայ այնպէս՝ ինչպէս թէ անոնք ըստ դատուէին:

Ու պահ մը ես ինծի հարց կուտամ միտքս շարժելով լուիւսին թէ՛ թուր-քիոյ ո՛ր անկիւնը դադանօրէն մահացան, Միջադեպի անսահման աւազներուն վը-րայ՝ թէ Եփրատի մահէի ալիքներուն մէջ:

Ի՞նչպէս չի իշել աղետական ղէմքով ու բարի հոգիով նահատակ ծնողքս, Պո-ղոսն ու Արաքսը, Երուսաղեմն ու Տիւր-բանուհին, անոնց մոռնալու իր օրօր — ցին մէջ մշիկ-մշիկ քնացող... Վեց ան-սուան անմեղ Շուշանը, եւ իր խոր ծե-րութեան մէջ ապրող մեծ մայրիկս իր հրեշտակային դիմաստուերովը անուշ որու յոգնաբեկ թեւերուն մէջ ապաստան կը գտնէինք, ամէն անգամ որ կ'առա-բալից խօսքերով մեղ կը յանդիմանէր հէ՛ք հայրս:

Ողբերգութիւն սիրտ պատող այս պա-հուն կը վերլիշեմ դարձեալ խօսակցու-թիւն մը մեծ մօրս հետ, որ երբեք չեմ մոռնար:

Մանկութեան այդ երանաւէտ օրերուն, որպէսզի զգաստ ու խելօք ըլլանք, դէ՛ սովորութեամբ մը ալապան պատմու-թիւններով մեր մեծերը մեղ կը վախը-նէին դրախտի եւ դժոխքի մասալներով:

Առանձնութեան մէջ օր մը մեծ մօրս հարց տուի թէ՛ «Ի՞նչ ըսել է դրախտ եւ դժոխք» եւ ո՛ր կը գտնուին այդ «ան-պիտան բաները»: Պահ մը մտածելէ ետք, «Ձագս, դեռ պղտիկ ես, երբոր կ'եննա կը գիտնաս», պատասխանեց: Բայց ըրած հարցումներուս տեղատարափին տակ ձեռքս չաղատեցաւ եւ տեղի տուաւ:

«Ձագս, դրախտը, շատ խելօք ու հա-ղանդ տղոց համար է շինուած, իսկ դժ-ժոխքն ալ՝ չար եւ անսուսկ տղոց հա-մար, եւ երկուքն ալ կը գտնուին երկինքի սահմաններուն մէջ, Աստուծոյ եւ հրեշ-տակներուն հակողութեան եւ Ամենակա-լին տնօրինութեան տակ»:

Տրուած պատասխանը տրամաբանական ու համոզիչ գաղափարով պղտիկ խելովս, եւ սակայն տղու դանկիս մէջ, մտածու-ները դիրար կը հրձկակէին... Ու միե-լէս այսօր ալ, կը մտածեմ թէ՛ իսկա-պէս ո՛ր կը գտնուին դրախտն ու «ան-պիտան» դժոխքը, որոնք այնքան մեծ սպառած են իրենց դոյութեան ճշդօրո-ման համար:

Այդ երջանիկ օրերէն ի վեր մեր աղ-բած կեանքի ընթացքին հասկացած թէ, ո՛ւր կը գտնուին դրախտը ու մանաւանդ դժոխքը, երբ մենք ես, շատո՞նց մեծ մայրիկ կամ մեծ հայրիկ ըլլալու տարի-քին ենք հասած:

Բայց թոյլ տուէք վայրկեանի մը հա-մար, իբրամէ տարբեր նիւթի մը մային խօսիք, թերեւս զուգահեռ մը գտնելով կարելի ըլլայ իբրաւ մօտեցնել:

X

Կ'ըսուի թէ՛ Աստուած ստեղծած է եր-կիրն ու կենդանական աշխարհը, որու կարգին, ի հարկէ, Մարդը: Կ'ըսուի նաեւ թէ՛ երկինքի թաղաւորութեան սահման-ներուն մէջ ու Ամենակալին հօր իշխա-նութեան տակ գոյութիւն ունին նոյնպէս «դրախտ եւ դժոխք», որպէսզի, անդե-նականին մէջ յետ դատաստանի, մար — դոց հոգիները ըստ արժանւոյն իրենց տե-ղը գտնեն...:

Որքան ատեն որ չենք կրնար ու ի վի-ճակի չենք հակառակն ապացուցանելու, կը հաւատանք խորապէս, որ Աստուած մը կայ մեր վրայ եւ անգիւրքի անուշ-նութեան մէջ, Ան կը թաղաւորէ, կ'ը-լիսէ, կը հրամայէ... ու ամէն ինչ Անոր ձեռքը կը տնօրինուի, տիեզերականին վերաբերող ամէն գործ, եւ սակայն ան-տեսանելի կը մնայ մեզի, այդ հրաշքործ Ձեռքը...:

Եւ, բարեբախտաբար որ այդպէս է: Ըստ ինձ, առանց յաւանդութեան ծի-ծաղելի է հետեւաբար կարծել ու խոր-հիլ՝ որ դրախտն ու դժոխքը կը գտնուին երկինքի անհունութեան մէջ, ուրիշ, բա-րին Աստուած իր հովանիին տակ առած զմեզ, բարիք ու բարօրութիւն միայն կը սփռէ համայն մարդկութեան: Հրաշա-մանք ուստի այդ մաշած եւ ծիծաղելի վարկածն է, համոզումով ընդունելով, որ դրախտ ու դժոխք, հաւատարմութեան կը գտնուին մեր ապրած այս անցաւոր աշխարհին մէջ, որոնց ճարտարապետն ու կերտողը նոյնինքն Մարդն է:

Զէ՛ որ մարդը կը չինէ ու կը ստեղծ — աշխարհիս լոյս ալ կը սփռէ ստեղծա-

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս օրը Տիկին Էլիզաբեթը, Տէր Եւ Տիկին Կոմիտէ Տաղլեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի, Ապրիլ 25ին, Իսիկ Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, իրենց ջրով եւ քեռայրին՝

ՍԻՍԻԱԿ ԵՒ ԳՈՀՍԻ ԲԱԳԼԱՅԵԱՆԻ մահուան քառասունօրին առթիւ (մեռած՝ Նիւ Եորք), ինչպէս նաեւ՝ այս օրը Տիկին Սրբուհի Էլիզաբեթը, իր ամուսնոյն՝

ՅԱԿՈԲ ԷՊԻՄԿԻՆԻ մահուան հինգերորդ տարեկիցին առթիւ։ Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

×

Այս տիտղոս առթիւ Էլիզաբեթը եւ Տաղլեան 100 ֆր. կը նուիրեն Ս. Ղազարի եւ 100 ֆր. «Յառաջ» ընթացակաման։

×

ԿԵՍԱՐԻՈՅ Եւ չրջանի ՀԱՅՐԵՆԱԿՅԱՆ - ԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 25 Ապրիլ Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին մեր ընթացող զոհերուն՝ որոնք ինկան 1915ին եւ մահացող 12 հայրենակիցներու որոնք վարչական կազմերուն մէջ զանաւանդ են։ Նաեւ նոյն օրը ժամը 13ին ճաշ Հ.Բ.Ը.Մ. «Արեւ Մանուկեան» սրահ։

118, rue de Courcelles — Paris
métro Courcelles
Réservation des tables — tél. 887-99-06
Մուտք՝ ծախքերու մասնակցութիւն

Ճ Ա Շ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան տաճարէն ճաշը եւ «Նոր Հաճն» աւանի հիմնադրութեան 17րդ տարեկարծի տօնակատարութիւնը 25 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 13.30ին, ճաշարան Օփերա - Լաֆայէթի մէջ, 80 սիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ։

Ճաշագին 28 ֆրանկ։

ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՊՏՈՅՏԸ

ETRETAT

Կազմակերպուած Լսանան Սանուց Միութեան կողմէ, Կիրակի Մայիս - ամբողջ օրը։

Ճամբու ընթացքին այցելութիւն Ռուան քաղաքը։

Մեկնում՝ Կառ տիւ Նու, Քաֆէ Քիւրվէօրի առջեւէն ժամը ճիշդ 7ին։ Վերադարձ ժամը 23ին։

Մախֆերու մասնակցութիւն 50 ֆրանկ Ուսանողներու 30 ֆրանկ

Արձանագրութեան համար հետախօսել՝ Ալլանեան 842-08-57

Պ. Չպուգեան 770-56-31

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ

Ս. ԽԱԶ - Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Ապրիլ 25, ճաշարան պատարագ կը մատուցուի Նոթր-Դամ մայր տաճարին մէջ ժամը 16ին, ի յիշատակ Ապրիլեան Նահատակներուն։ Սուրբ Կառնէ Գերդ. Փէզըրիլ՝ օգնական եպիսկոպոս Փարիզի։

ԱՊՐԻԼ 24Ը

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 25, Կիրակի, Վարդապ Ս. Սաչ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի, ի յիշատակ ընթացող նահատակաց մերոց համալսարանային Ա. պատերազմի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ՎՐԴ. ԲՈՒՆԻԱԹԵԱՆ Երգեցողութիւն՝ եկեղեցւոյ քառածայն երգչախումբին կողմէ, առաջնորդութեամբ Վազգէն Փէշտմալճեանի։

Կը հրաւիրուի չրջանի Հայ Ժողովուրդը՝ յարգելու նահատակաց յիշատակը։

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան եղեռնի զոհերուն ի յիշատակ պատարագ կը մատուցուի Կիրակի Ապրիլ 25ին, ժամը 10.30ին, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ։

ԱՆԾԱՆՈԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ԲՈՅԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

Հայ նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը կը հաղորդէ որ Անճանթ Զինուորի բացի արծարծումը կը կատարուի Ապրիլ 24ին, ժամը 18ին։ Հաւաքուի Շան զ'Էլիզէի եւ Պալլաք փողոցի անկիւնը։ Միայն՝ նախկին ռազմիկները, զիմադականները եւ չքանչան կրողները պիտի բարձրանան Շան զ'Էլիզէին։ Հայ համայնքը արարողութեան կը հրաւիրուի ուղղակի Յաղթական Կամաւորին տակը։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ չրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, Ապրիլ 24ին, ժամը 13ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 Ռիւ Պէօ։
Շատ կարեւոր օրակարգ։

Ա Պ Ր Ի Լ Ե Ա Ն Ո Գ Ե Կ Ո Չ Ո Ւ Մ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հայ Երեմ Թարմուսանային Պետերուն

Մասնակցութեամբ

Բոլոր Ազգային Կազմակերպութիւններու

Հոգեհանգստեան Ս. Պատարագ՝ ժամը 15ին, Փարիզի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ մէջ։

Բոցի արծարծում եւ այց Անճանթ Զինուորի շիրմին՝ ժամը 18ին։

Շաբաթ, Ապրիլ 24 երեկոյեան ժամը 20.30ին՝ Սալ Փլէյէլ - Մեթրօ Թերն կալիթուալ, 252 ֆուլուր Սէնթ Հոնորէ։

Կը խօսին՝ ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

ԱՐՏԱՒԱԶԻ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Գեղարուեստական յայտագրին կը մասնակցին

Սոյաք - Նովա լարային նուագախումբը, Միլոտի Պոպուեան (երգ), Ղաչնակի ընկերակցութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի, Նայիրի Տէմիրճեան (ղաչնակ), Երիկ Գիւլիէլեան (սրինգ), Մալէմ Էֆիգեան - Բարիսեանի (արտասանութիւն), Գալուստէր Տիկեան եւ Միքի-Բարեան վարժարաններու երգչախումբը, զեկալարութեամբ Գեորգ Եանկէլեանի

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Ապրիլ 24, Մեծ Եղեռնի 61րդ տարեկարծն է։ Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ, ժամը ճիշդ 15ին, պիտի մատուցուի բարձր մատարագ եւ պիտի կատարուի հոգեհանգիստ մեր ընթացող նահատակներու հոգիներուն համար։

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԵՆ ԱՐԲ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ Կաթող. Պատուիրակ Երուսաղիմ Հայոց

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱԿԻ

Մառնիշեան ընտանիքը, Վ. Աթաբէկեանի յիշատակին, փոխան ծաղկեպսակ 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»։

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Զատիկուան առթիւ պատարագ կը մատուցուի Կիրակի Ապրիլ 25ին, ժամը 15.30ին՝ Սէն - Փիէր եկեղեցւոյ մէջ, Փլաւ Սէն-Փիէր։ Պատարագէն ետք հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի նընջեցող հոգիներուն, ինչպէս նաեւ Ապրիլեան մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակին։

ԷՔՍ - ԱՆ - ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՄԷՋ

Զատիկուան առթիւ, տեղւոյն հոգեպաշտօն Գարեգին Վրդ. Պէքեան, Ապրիլ 25ին, ժամը 10ին, պատարագ կը մատուցանէ Էքս - առ - Փրովանսի Սէնթ Քաթերին տէօ Սիէն ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ, 20, Ռիւ Միլիէ։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՊԻՎԵՐԻ ՄԷՋ

Զատիկուան առթիւ պատարագ կը մատուցանէ տեղւոյն հոգեպաշտօն Գարեգին Վրդ. Պէքեան, Ապրիլ 26ին, Պիլէրի ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ, նախածեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ. Ի Կարտանի մասնաճիւղին եւ օթանդակութեամբ Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան։

Սկիզբ պատարագի՝ ժամը 9.30ին։

A R M É N I E 1 9 7 6

Départs chaque mois :

du 8 Mai au 22 Mai
du 12 Juin au 26 Juin
du 10 Juillet au 24 Juillet
du 6 Août au 21 Août
du 22 Septembre au 6 Octobre
du 23 Octobre au 6 Novembre
du 22 Décembre au 3 Janvier 1977

à partir de 2680 fr.

Pour les jeunes de 16 à 35 ans (2 voyages)

du 24 Juillet au 7 Août
du 16 Août au 30 Août

Renseignements et Inscriptions

A PARIS

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

A LYON

Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Licence Voyages : A. 721.

Fonds A.R.A.M

ԳՐԾԱՆԳՈՒԹԵԱՐԲ

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

ԺԱՔ ՇԵԼԵԼԷԿԵԱՆ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ԶԵԶԻ ԻՐ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գին, մարդ գլուխ Մարսէլիէն —

2.950 ֆր.

Մեկնում Մայիս 7 — վերադարձ Մայիս 20

ԱՅՍ ԳԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԵՆ. —

- Օդանաւային փախուցումներ՝ Մարսէլի — Երեւան — Մարսէլի
- Օդակայանէն պանդոկ երթուղւորները
- Բնակութիւն երկու հոգիներ սեմեակներ, Ա. կարգի պանդոկ
- Ամբողջական փախուցում
- Այցելութիւններ Երեւան, Էջմիածին
- Պատյուններ Սարգսապատ — Գառնի — Գեղարդ — Սեւանայ լիճ

ԿԱՐԵՒՈՐ

ԱՐԶԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ՄԵԿՆՈՒՄԷՆ

ԱՄԻՍՈՒԿԷՍ ԱՌԱՋ

Renseignements et réservations :

toutes agences HAVAS VOYAGES

et Jacques CHELELEKIAN

87 La Canebière

13001 MARSEILLE

Tél. : (91) 50-89-12

Lic. 97

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 19)

ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ
ՆՈՒԻՐՈՒՄ ՅԻՇԱՍԱԿԻ ՀԱՄԱԴՐՈՅԹԸ

Ճարտարապետ Ռաֆայէլ Իսրայէլեանի եւ քանդակագործ Արա Յարութիւնեանի նախագիծով, սկսած է Մուսա լեռան յիշատակին նուիրուած համադրոյթի կառուցումը, Հայաստանի Մուսալեռ գիւղին մէջ, Էջմիածնի մօտ։ 15 մեթրնոց չէնքին արտաքին մասը պիտի ունենայ ամրոցի տեսք մը, խորհրդանշելով յաղթական ռազմիկներու տոկոնութիւնն ու քա-

ղութիւնը։ Շէնքին ճակատը պիտի զարդարուի Մուսալեռի ռազմիկին քանդակով, հարթաքանդակներով, որոնք պիտի պատկերացնեն 1915ի իրադարձութիւնները։ Իսրայէլեանի եւ Յարութիւնեանի ստեղծագործական համագործակցութիւնը, որ սկսած է 1950ական թուականներէն, ծնունդ տուած է ճարտարապետական — քանդակագործական սեռի կարգ մը հետաքրքրական գործերու, ինչպէս՝ Սարգսրապատի 1918ի ճակատամարտի նուիրուած համադրոյթը, որուն համար հեղինակները արժանացած են Հայաստանի Գերագոյն խորհուրդի պատուոյ դերին, Երեւանի «Դարպասներու» մօտ՝ «Աւելի հետ կռուող Վահագն» եւ «Շինարար-արծիւ» եւայլն։ Անոնց ամէնէն մեծ գործը «Մայր Հայաստան» կոթողն է, վեր խոյացած Յաղթանակի հանրային պարտէզը։ Մուսա լեռան համադրոյթը քանդակագործ Արա Յարութիւնեանի վերջին գործն է ծառայող ճարտարապետ Ռաֆայէլ Իսրայէլեանի հետ, որ մեռած է երեք տարի առաջ։

×

ՀԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱՋՆԵՐԸ

Հայաստանի պատմութեան թանգարանին մէջ բացուած է «Հայկական տարազ» ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած մօտ 400 ցուցանմոյշները կը ներկայացնեն Հայկերու ԺԸ. — Ի. դարերու հագուստը։ Ներկայացուած է Արարատեան դաշտի, Շիրակի, Լոռիի, Սիւնիք — Արցախի, Կարինի (Երզրումի), Կիլիկիայի, Սեբաստիոյ, Վասպուրականի եւ արդարեալեան միւս գոտիներու ընտելիւններու հագուստը։ Ցուցադրուած են նաեւ տնային գործածութեան իրեր՝ գորգեր, ծածկոցներ, սկահակներ, կանացի զարդարանքներ։ Թանգարանի գիտական աշխատակից Ն. Աւագեան ցուցահանդէսի բացման առթիւ ըսած է. «Հայկական տարազի պատմութիւնը շատոց զբաղած է մասնազտութիւնը ուղղորդութիւնը։ Ինչպէս ցոյց կուտայ Ժողովրդական հագուստի ու սովորապէսութիւնը հին ատեն Հայերը յաճախ օգտագործած են շերտաւոր եւ միազոյն հագուստներ։ Տարածուած են Դաւիթի նախնիով կտաններ։ Օրինակ, Սասունի մէջ արտադրուած է տեսակ մը կտան, որ զարդանալը պատրաստող արուեստին անունով կոչուած է «ժողով»։ Հայ Ժողովուրդի հին եւ տարածուած աւանդութիւնն է հագուստը ասեղնագործութեամբ զարդարելը։ Ասեղնագործած են մետաքսէ, բամպակէ, բուրդէ, ոսկիէ, արծաթէ թելերով, ուղունքներով։ Ասեղնագործութիւնը պահուած է նոյնիսկ Ժ. դարու մանկական շրջագրերու մէջ, որոնք յայտնաբերուած են Անիի հնագիտական պեղումներու ատեն։ Ազգային տարազները զարդարուած են նաեւ աղ — ուշի մորթիով, ժանեակներով, արծաթէ զարդի կտորներով եւ թանկագին քարերով»։

×

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՓԱՌԱՏՈՆ

Այս օրերուն Հայաստանի քաղաքներէն եւ շրջաններու համերգի սրահներէն, մշակոյթի տուններու եւ ակումբներու մէջ ելոյթ կ'ունենան ուսանողական խումբերը երգով եւ պարով։ Բժշկական հիմնարկութեան մէջ երգով ու պարով ելոյթ կ'ունենան «Սփիւռք» եւ «Հայք» երգի եւ նուագի խումբերը, որոնց անդամները սփիւռքի հայ ուսանողներն են։ Փառաստանի մասնակցելու եկած են նաեւ հիւրեր Որհն. Միութեան յիսուն քաղաքներէ, Զեյթունի լեռնային, Լեհաստանէ, Թուրքիոյ քաղաքներէ, որ պիտի

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԴԵՐԻ ՄԱՂԸ

Թեհրանի մէջ, Ապրիլ 8ին մեծած է բանաստեղծ Դեւ (Մարգար Դարաբէզ — Եան)։

Ծնած էր Թեհրան՝ 1901ին։ Ուսումը առած է Թեհրանի եւ Նոր Զուղայի ազգային վարժարաններուն մէջ եւ 16 տարեկանին արդէն սկսած է գրել գողտրիկ բանաստեղծութիւններ։ Գրական առաջընթաց մտած է 1923ին, ուղարկութիւնը գրաւելով գրական շրջանակներուն։

Դեւ՝ սփիւռքի եւ Հայաստանի բազմաթիւ պարբերականներու աշխատակցելէ զատ, խմբագրած է նաեւ «Միտք» Գրական — Գեղարուեստական Միութեան «Նոր Պատգամ» ամսագիրը։ Եղած է հիմնադիրներէն մին Թեհրանի «Նոր Էջ» գրական խմբակի։ Վարելով ուսուցչական պաշտօն՝ Թեհրանի Հայկական վարժարանին մէջ, երիտասարդ տարիքէն իսկ իր գործօն մասնակցութիւնը բերած է իրանահայ մշակութային կեանքին։ Ան միաժամանակ արուեստագետ նկարիչ էր։

Իր բանաստեղծութիւններէն շատերը երգի վերածած են իրանահայ երաժշտագէտներ Նիկոլ Գալանտեանի, Ա. Մարտոյեանի, Յովիկ Գասպարեանի եւ ուրիշներ։ Երգեր, որոնք, տարիներ շարունակ՝ մինչեւ այսօր ալ, սփիւռքի եւ Հայաստանի բնակչութեան զարդն են եղած։ Դեւ նորից եկել է, Կապադոքիայի, Ափսսամքի, Վարանու եւ այլ երգեր իրենց մնայուն տեղը ունին մանաւանդ իրանահայ երգիչներու երգացանկին վրայ։

Դեւ առանձին հատորներով լոյս ընծայած է իր բանաստեղծութիւնները՝ «Իմ երգերը» (1947, Թեհրան), «Այս երկար ճամբան» (1963, Երեւան)։ Ունի թարգմանութիւններ օտար գրականութեան, որոնք անտիպ կը մնան։ Դեւի բանաստեղծութիւնները թարգմանուած են պարսկերէնի եւ անգլերէնի։

×

ԲԻՐԵՂԱՊԱԿԻՆԻ ՍԿԱՀԱԿՆԵՐ

Երեւանի «Հայրերեղապակի» գործատունը սկսած է արտադրել «Անի» սկահակը, որ փորագրուած է ազգային զարդանախներով։ Սկահակը աչքի կը զարնէ մշակման նրբութեամբ ու բարձր որակով։ Վերջերս գործատունը առեւտրական կազմակերպութիւններուն զրկած է նոր պտղամիտներ, շաքարամիտներ, պտղահիւթի գաւաթներ, որոնցմէ ու չաքաւ են «Թափանցիկ», «Հարուստ» սկահակները։ Գործատունը կ'արտադրէ 26 բիրեղապակիէ աւարական։ Տասնութը հնգամեակին գործատան արտադրութեան ծաւալը պիտի աճի չորս 40 տոկոս։

ԿԻՊՐՈՍ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ ՄԵՐԺՈՒՄԸ

Օ

Մակրիոս Արք. անընդունելի գտաւ Տէրութանի նոր առաջարկը՝ Կիպրոսի հարցին լուծումին համար։ Այս առաջարկը անընդունելի է, որովհետեւ «քաղաքականացնելու ոչ մէկ նպատակ ունի»։ Կիպրոսի եւ ոչ մէկ յիշատակութիւն կ'ըլլայ հոգային հարցին մասին։

Տէրութանը կը պահանջէ կեանքի կոչել միասնայ կառավարութիւն մը, որ պիտի փոխարինէ Մակրիոս Արք.ի կառավարութիւնը։ Արք. այս վերջինը ներկայիս ճանչցուած է միջազգային դեանի կողմէ։ Կիպրոսի օրինաւոր կառավարութիւնը։ Տէրութանը կը պահանջէ նաեւ, որ կեդրոնական կառավարութեան իրաւասութիւնները սահմանափակուին։

Կիպրոսի Յոյներու համար այս առաջարկները ընդունել կը նշանակէ ճանձնաւ կղզին վերջնական բաժանումը՝ անարձան գիտելու զօրութեամբ։ Այս ձեւով աստիճանաբար կը մեռնի Կիպրոսի խորհրդակցութիւնը։ Տէրութանը երկրորդ անգամ յարկաւոր կ'ստանայ կասկածներ կ'արթնցնէ արդարեւ, սահմանափակելով կեդրոնական կառավարութեան իրաւունքները, կը նշանակէ ընդունել երկու անկախ առանձին Պետութիւններու գոյութիւնը՝ Համադաշնակցութեան մը շրջանին մէջ։ Մակրիոս Արք.ի համար «Համադաշնակցութիւնը բաժանումն է»։

Քաղաքական շրջանակները կը նախատեսեն, որ իրաց այս կացութեան մէջ Մակրիոս Արք. կրկին Ապահովութեան խորհուրդին դիմէ այս անգամ պահանջելով, որ գործնական միջոցներ ձեռք առնելու որպէսզի գործադրուի ՄԱԿի ծառայող որոշումը, ըստ որուն կըլլայ պէտք է հեռանալ բոլոր օտար ուժերը եւ բոլոր զաղթականներն ալ պէտք է վերադառնան իրենց օճախները։

Բաւի մը տղոյ

Երկրորդ տարեկան կառավարութեան անդամներէն՝ քաղաքային օգնականներու թիւն նախարար Համարի Ապու Զէյտ, փոխան նշանակուած է Մուսալեռ, փոխարինելով Հաֆէզ Իսմայիլը։ ԿԻՊՐՈՍԻ նախագահը Շարաթ օր դեմ չէ ստորագրած սահմանադրական բարեփոխութեան օրինագիծը։ Միւս կողմէ, իրանահայ երեւոյթական ժողովի նախագահը՝ Գամալ Էլ-Ասատ, տեսակցութիւններ ունեցած է խորհրդարանի խմբակներու պետերուն հետ, որոնց շարքին նաեւ երեւոյթականներ Մեքոն Էպիփոսկոսի եւ Սուրէյն Սանաթիւրեանի, զինոյթեան նիւթ զարմանքով նախագահ Թրէմիէի կողմէ սահմանադրական բարեփոխութեան օրինագիծին ստորագրուած թեան յապտումը։ Առջի գիշեր բուն ռազմականութիւններ կատարուած են Պէյրութի արեւելեան եւ հիւսիս — արեւելեան արտաքիններուն վրայ։ 24 ժամ ուսն դնելու թիւն եղած է 100 մեռել եւ 200 վիրաւոր։

Չ Ո Ր Ի Մ Ի Ր Օ Ն

Վերջին տասնամեակին դրական նոր անուններ իրենց կարեւոր տեղը գրաւեցին արձակի սեռին մէջ: Այսպէս, Հայաստանի մէջ իրենց ինքնուրոյն դիմա-գիծը հաստատեցին Հրանտ Մաթեոս - եան, Զօրայր Խալատեան, Վարդգէս Պետրոսեան, Պերճ Զէյթունցեան, Յով - հանէս Մեղրեան եւ ուրիշներ: Ասոնց չարքին նաեւ՝ Մուշեղ Մանուկեան (Գալ-շոյեան):

Յատկանշականը նոր արձակագիրներուն մօտ եղաւ այն, որ անոնք իրական, բարդ ու բազմակողմանի կեանքին մօտեցան եւ կը շարունակէին մօտենալ արդիական շունչով մը: Ասիկա կը նշանակէ պրպը-տում նոր ճամբաներու, արտայայտու-թեան միջոցներու, հոգեբանութիւններն ու երեւոյթները բացայայտելու, զանոնք պարզարեւելու այլազան կերպերու փն-տումով: Ոմանց մօտ կարեւոր չէ նիւթը կամ նիւթին բնական, ուղղաձիգ հոլ-վոյթին պահպանումը: Հիմնականը կը մնայ երեւան հանել մարդկային բարդ-յարաբերութիւններուն առաւել կարեւոր դիմը, ցոյց տալ անհատին, տիպարին հոգեբանութիւնը կեանքին զուգընթաց կամ այդ շրջագիծին մէջ: Պատկերը եւ մտածումը տիրական տեղ կը գրաւեն այս պարագային երբեմն երկուքին, երբեմն մէկն ու միւսին շեշտուած գոյնովը: Միւս յատկանշական գիծն ալ այն է, որ նո-րերը, որոնցմէ շատեր արդէն սկսած են հին դառնալ իրենց գրական բերքովը, կը նախընտրեն մէկդի գնել այսպէս կոչ-ուած պատմողական ու նկարագրական ձեւը, նախապատուութիւնը տալով ուր-ուսգծումներուն: Կարեւոր չէ պատմու-թիւնը, անիկա նոյնիսկ կրնայ ծառայել պատրուակ ի յայտ բերելու համար մի-ջապար եւ նկարագրի, իւրաքանչիւրը իր ստաւել կարեւոր, ցայտուն գիծովը: Ու-րեմն ոչ թէ ամբողջական բնութագրում հեղինակային բացատրութիւններով կամ դիմանկարային կերտումներով, այլ թե-ւորական միտում, այսինքն ըսել հիմ-նականը, կարեւորը՝ կարճ բայց տպաւո-րիչ գոյնով մը, մնացեալը ձգելով ըն-թերցողին ճիգին՝ ամբողջացնելու, շըր-ջանակին մէջ առնելու համար նիւթը:

Այս առումով շատ յաջող ստեղծագոր-ծութիւն մըն է Մուշեղ Մանուկեանի (Գալշոյեան) «Զորի Միւրօն» վիպակը, որ «Կամանի ճամբորդները» վիպակին հետ լոյս տեսաւ «Կոռնիկ» ընդհանուր խո-րագրին տակ առանձին գիրքով մը 1969ին:

Արձակագիրը արդէն իր նախորդ փոք-րածաւալ ակնարկովը՝ «Մի երկար ու կարճ պատմութիւն» խորագիրով, ան-ցեալը ներկային չաղկապելու եւ ասով

կեանքին յարաշարժ շարժումը, հորովոյ-թը ցայտուն դարձնելու միտումը ցոյց կուտար: Հոն, այդ ակնարկին մէջ, հին եւ նոր մտայնութիւններու տարբերու-թիւնը կը շեշտուէր ներքին հոգեբանա-կան բախումի մը շրջագիծով: Ու ասիկա կ'արձանագրուէր առօրեային հետ համըն-թաց: Այսպէս, Շահնազ Աւագ պապը ծա-նրը մղձաւանջի մէջ է, քանի իր սերունդը յաւերժացնելու կոչուած ընտանիքին տը-ղաքը հեռացած են գիւղէն: Դէպի քա-ղաք ուղղուելու, կեանքին մէծ, աղմկա-բար եռուղեւոր հրապուրուելու տրա-մադրութիւնը ընդհանրական երեւոյթ է, ինչպէս ընդհանրական զգացում մըն է նաեւ պապին մտահոգութիւնը, թէ տոնց գիւղէն մեկնումով օջախը կը մնայ ան-տէր ու կը դառնայ անտիրական:

Իրբեւ նախամուտ յիշեցինք այս փոքր ակնարկը ընդգծելու համար, թէ Մա-նուկեանի (Գալշոյեան) գրական նկա-րագիրը առաջին առթիւ կապուած է հո-գին, եւ այն ալ հայրենական, պապեա-կան: Այսքանը թերեւս մտածել տայ ու-մանց, թէ արձակագիրը հին կածաններու վրայ կ'ընթանայ՝ հնարոյ միջնորդութիւնը իր աշխարհին մէջ:

Անկասկած, «Զորի Միւրօն» եւս ընդ - հանուր ձեւով այդ աշխարհն է, որ կը պատկերացնէ իրբեւ բարձր, հոգեխառնու-թիւն ու շրջապատ: Հինը, կամ աւելի պարզորոշ արտայայտութեամբ անցեալը ուրուագծելու, զայն լուսարձակի տակ դնելու ձգտումը ակնհերեւ է հեղինակին մօտ: Սակայն միեւնոյն ատեն նկատելի է անցեալը ներկային կապելու եւ այդ չաղկապով ինչու է նաեւ դանդաղ ապա-գային զուգորդելու միտումը: Այս շաղ-կապը ան հիւսած է շատ պարզ նիւթի մը վրայ: Ծիւղ պիտի ըլլար թերեւս ըսել, թէ ան պատրուակ մը գտած է, այն է, որ հին սասունցին իր դաւակը կ'առաջ - նորդէ քաղաք՝ զօրակոչին պատասխա - նելու համար, որպէսզի վերականգնանային անդարձ կորսուած միջավայր մը ու նաեւ սերունդ մը, որուն մնացորդացը այժմ միայն քանի մը ներկայացուցչներն ունի:

Զորի Միւրօն կը մարմնացնէ այն սե-րունդը, որ Սասունի լեռներէն հասած կայք հաստատած է Արագածի լանջերուն վրայ՝ մազապուրծ ազատելէ ետք մեծ սպանդէն: Նոր օջախը սակայն դիտակ - ցական ու ենթադրատկական թելերով, աւելին՝ բարձրով ու կենցաղով կապ-ուած է հինին, կորսուածին: Ու տիպարը իր հոգեխառնութեամբ, իր երազներով ու նաեւ ձգտումներով անխղիւ օղակ մը կը ներկայացնէ կորսուած, այլ սա-կայն սրտամօտ հին աշխարհին հետ:

Հին աշխարհին կամ Երկրին, ինչպէս ընդունուած է ըսել, վերականգնացումը վերլիշումի ճամբով կը կատարուի: Միւրօ մենախօսութեան, յաճախ երկխօսութեան միջոցով ամէն քայլափոխի, ամէն առի-թի՝ դէպի ետ յետդարձ կը կատարէ, եւ երեւոյթները գեղջկական ողբախոհու-թեամբ մեկնաբանելով, դէմքերը վերապ-րեցնելով իրենց առօրեայ կեանքով ու զանոնք զետեղելով իրադարձութեանց շրջանակին մէջ ոչ միայն կը կերտէ կու-սուած անցեալը, այլեւ զայն յարաշարժ վիճակի մէջ կը դնէ: Նկատելի է, որ արձակագիրը ներկայէն անցեալ ու ան-ցեալէն ներկայ փոխանցումները տրա - մաբանական կապով մը կը ստեղծէ. ըսել կ'ուզենք, թէ առօրեայ վիճակ մը, դէպք մը, տեսարան մը պատճառ կ'ըլլան, որ Միւրօ այդ առիթով ու այդ կապակցու-թեամբ յիշէ իր անցեալը, իր Երկրը յար եւ նման հարցով կամ դէմքով ու դէպքով մը: Ուրեմն արտաքին աշխարհը միահիւսուած է Սասունցիին ներքին աշ-խարհին հետ՝ ի յայտ բերելու համար սպաւորել տիպարը վիպակին, ինչպէս նաեւ Սասունի ու անոր երբեմնի բնա - կիշներուն:

Այս վիպակին մէջ տիրական է նաեւ շրջապատի ու ժամանակաշրջանի դու - նագեղութիւնը: Ծիւղ է, որ Միւրօյի իւ-րացաւորէ լեզուն, բարբառը այդ դու - նագեղութիւնը ստեղծելու լուսաւոյն մի-ջոցը կը հանդիսանայ, մասնաւոր - որ այդ լեզուն հատու է սեպ ժայռի պէս, պատկերաւոր է հոյակապ բնութեան նը-ման եւ սեղմ ու ամփոփ է լեռնայի շի - նականին ժուժկալ նկարագրին պէս: Սակայն կայ աւելին: Արագած, Միւրօ մտածումի, ինքնաքննադատումի, ինք - նալերընծման, երեւոյթներն ու անցքերը պատկերացնելու այնպիսի եղանակ մը ունի, որ յատուկ է միայն սասունցի տիպարին: Յամառ, տոկուն, կեանքին աւելի սեւը քան ձեւովը տեսած ու թախիծը ապրած լեռնային է ան, որ ժայ-ռակերտ էակի մը նման կը խորհրդածէ, կը դատէ, կը տրամաբանէ ու կը պատ-կերացնէ: Գրապէսին համար այդ նկա-րագիրը, այդ աշխարհը անմասլով էջեր չեն, ընդհակառակն, կարծես ինք ծնած, անած ու մեծցած ըլլայ այդ միջավայրին մէջ: Ահա այսքան բնական է գունաւո - րումը, որ այլապէս պիտի դառնար ար-ուեստական:

Ամբողջ պատմութիւնը համաշափ կա-ռոյցներով է ներկայացուած, կառոյցնե-րէն մէկը մնալով անցեալը, միւսը ըլ - լալով՝ ներկան: Ուրեմն պատասխով վրայ ուրուագծուած են պատկերները, ամէն մէկը ինքն իր մէջ ամբողջական, խոր - քով՝ բովանդակալից: Կատկերներու հիւսքով ստեղծուած վիպակն ալ դար - ձած է միաձուլ եւ ներդաշնակ:

Ըսինք, թէ արձակագիրը կը նախըն-տրէ քիչ խօսքով, նկարագրական ու պատմողական զուսպ թափով ներկայա-

ցնել իր տիպարներուն հոգեբանութիւնը, ենթաշխարհը, տալ հինին եւ նորին տար-բերութիւնը իրբեւ բարձր, ըմբռնում, նկարագրի: Ահա օրինակ մը:

Միւրօյի տղան՝ Յարութ քաղաքէն վե-րադարձած է նահապետական օջախը: Ամուսնացած է արդէն եւ եկած է իր կնոջ հետ, որպէսզի ներկայացնէ զայն իր ծնողներն ու կրկին վերադառնան քա-ղաք: Մերունիին հարսը տան սեմին կանգ-նած՝ դէմ յանդիման կը դնուի Սա - սուն, Յարութի մօրը:

«... Սասնէն ձեռքերը կրծքին ծալած, վիզը քեփած նայում էր: Մինչեւ Միւրօյի գալը հայեացքով շարունակել էր՝ ծած-կել աղջկայ փէշերն ու ծնկները, նայլ ծաղկաւոր չքից մի քաղաքի քեւ էր դիւ-զգեստին, ծածկել քեւատակը, մի պա-տառ կարել էր ստնամանքի կրակնից, կրակնը մի քիչ հասաւցրել, յօնքները պակասած մագերը վերադարձրել, սրբի շրթնանքը, եղունգները կտրել էր... եւ հիմա Սասնի հայեացքը սանի ատա-մերի պէս խնկաւոր - մնացել էր աղկալ պզգզուած սեւ մագերի մէջ»:

Ստացած պատկեր մը ահա, որով ար-ձակագիրը կը յաջողի ընդգծել տարբե-րութիւնը հինի եւ նորի, բարձր ու փո-փոխութեան: Եթէ Սասնի նայուածքով հարսը հին կենցաղին կը պատշաճի, ա-տու միեւնոյն ատեն նորին, այսինքն՝ տարբերութեան գիծը կը շեշտուի, ա-ռանց խօսքի, առանց երկարապատում նկարագրութեան: Պատկերը ինքնին խո-սուն է, թելադրել է, եւ ընթերցողը ար-դէն կը նշմարէ բաժանումի գիծը կող-կողքի ապրող, այլ սակայն իրարմէ այն-քան տարբեր երկու աշխարհներուն մի-ջեւ: Նահապետականին կը հակադրով ժամանակակիցը:

Արձակագիրը միշտ հրապուրուած է հողով եւ հողի մարդոցով: Իր վերջին գրական ստեղծագործութիւնը՝ «Բոլ - տուն» վէպը, որ նախ լոյս տեսաւ «Սով-Գրականութիւն» հանդէսին մէջ, եւ ապա առանձին հատորով մը 1974ին, Հայաս-տանի քարքարաւտ տարածութիւնները մը-շակելի, բնակելի դարձնելու ճիգը կը պատկերացնէ: Գիւղացիներ են կրկին այս վէպին հերոսները, ամէն մէկը իր ուղ-ղութեան հետեւող, իր տենչերուն հետա-մուտ: ասով հանդերձ միասնական ձեռ-նարկի մը իրադրութեան լծուած են բո-լորն ալ խորքին մէջ: Պատկերները հա-րուստ են: Հոգեբանութիւնները ներկա-յացուած են առանձին գիծերով, որոնք ամբողջական կը դառնան վէպին վերա-ւորութեան:

Այս վէպը, որ ըստ արժանւոյն գնա - հատուցեալ եւ 1973ին Հայաստանի Գրող-ներու Միութեան Ա. կարգի մրցանակի ալ ձեռք ձգեց, Մուշեղ Գալշոյեանի գրա-կան ինքնապատկերման փառքը տուաւ կրկին, այս անգամ աւելի ցայտուն դար-նով:

Ժ.ԻՐԱՅՐ ՄԻՐՈՅԵԱՆ

ՉՈՐԻ ՄԻՐՈՆ

Նուիրում եմ մօրս, որ ձեռքեր ունի ծիրանեմ արմատների պէս եւ աչքեր՝ կապտամշուշ երկինք...:

Գիւղեգրին խոռված մի տուն կայ՝ թի-կունքը գիւղն արած, չեմ ու դուռ՝ ձորի ցանցառ ու անտառ ատամներով բաց ե-րախին:

Քառասունհինգ տարի տունը ծուխ է ծխում եւ առաւօտ - իրիկուն քարերի վրայ ու ձորի մէջ ծեփում - ջարդոտում իր ստուերը՝ մէկ կարճ, մէկ երկար: Իսկ տնատէր Զորի Միւրօյի կոպերը ութսուն-ինը տարի ծրարել են գիւղը եւ բացել առաւօտ:

Միւրօյի մի ուսը կախ է ընկած, հետն էլ պարանոցն է թեքուել: Ու թէ չալակ է առնում՝ միշտ ձախ ուսով:

Երեք անգամ է երեւան գնացել: Առաջին անգամ 1920 թուականին՝ ոտ-

քով: «Ղանթարի տակից» առել է մի կնուճ, մի ճրագ, մի քիչ մեխ, ծխի ու զրան փակ, վերջի արասուն՝ կէս շիշ նաւթ, յետոյ բոլորը լցրել - դարսել է կնուճի մէջ, չալակն առել, ընկել ճամ-բայ:

Անց քսանմէկ տարի Զորի Միւրօն էլի պէտք ունեցաւ երեւան գնալ - գալու: Այս անգամ ճամբի կէսը կտրեց սայլով, կէսը՝ գնացքով: Այս անգամ մեխ ու նաւթի համար երեւան հասնել պէտք չէր. արդէն ունէր զողահար լեզուակով նաւ-թաճրագ ու մի Յարութ որդի, որին պէտք է ճամբէր կռիւ:

Ուրիշ ոչինչ, ոչինչ չունէր աշխար - հում՝ մի Յարութ, ու պիտի ճամբէր կռիւ:

Որդուն ճանապարհելու նախորդ երե - կոյեան գնաց գրասենեակ, եօթ տար - ուայ մէջ՝ երկրորդ անգամ: Կոյեակու-վացման ժամանակ, երբ նա ցանք ու կալի ընկեր Նահն իր եղն արձակեց լծից, ճիպոտեց, կոյեակով տարաւ, եւ լուծը մնաց թաք եղով, Միւրօն երկու օր միտք արաւ, ծխեց, անխնայ խոտ տուէր Բաշէ եղանը, աղ տուէր, չիւնց, յետոյ գրել տուէր գիւղում, տարաւ գրասենեակ, Բա-շէին՝ կոյեակուսութեան գոմ, ետ եկաւ ու...:

Տինք՝ դաշտ ու կալ, կալ ու դաշտից քայլում էր ուղիղ տուն: Սկզբում, ամէն

ժողովի, կատարածուն կանգնում էր դրանը:

— Միւրօ, ժողովի: Գիւղով էր անում, թէ՛ հա, հասկա-ցայ: Բայց ուշ գիշերին, երբ ժողովի շարունակութիւնը թաղէ թաղ բղկաւում, գնում էր, Միւրօն դեռ նստած էր լինում դրան մօտ, իր քարին: Եւ նրա կախ ըն-կած ուսին ու թեքուած շնքին բարդե - ցին նորօրեայ մեղքեր՝ նրան անձանթ, նրանից հեռու:

— Զորի Միւրօն կոյեակովի ժողովը ար-համարհում է:

— Էս գիւղում ամենալերջինը Միւրօն ընդունուեց կոլխոզ: Երէկ միւս օր չէ՞ր:

— Զորի Միւրօն մենատեսի հոգեբանու-թիւն ունի՝ իր Բաշէ եղը չտաս՝ չուժ չի անի:

— Անձնագրային սեղանի պէտ ընկեր Լիպարիտը հարցրել է՝ որտեղացի՞ էք, ասել է՝ Սասնոյ գաւառի Խուրի շրջանի Գործվարը գիւղից: Բա՞, Քարաբուրսի գիւղը ձեռք չի տալիս Զորի Միւրօյին, միտքը Սասունն է:

— Գիւղում միայն էն հակայեղափո - խական էլրէզի ու Բաքէկի հետ էր մօ-տիկ, ընկերներին տարան, մնացել է մենակ:

Եւ ուզեցան ուղարկել էլրէզի ու Բա-րիկի ճամբով... Յետոյ ուրիշները վախ-վիսելով մէջ ինկան:

— Զանձ, Միւրօն խեղճ է, հոգին խոռվ գնորդ է:

Ու եօթ տարի յետոյ, Յարութին կրկն ճամբելու նախորդ երեկոյեան, Զորի Մի-րօն մէկ էլ բացեց գրասենեակի դուռը: Նայողներ շատ եղան, ոտքի կանգնող տեղ առաջարկողներ՝ շատ: Ամէն նայող հայեացքում՝ Միւրօյի աչքերի վրա ու վախից՝ պատերազմ է... ամէն տեղ ա-ռաջարկող՝ մի քիչ չփոխուած:

— Սէ կ'ուզեմ, նախադա՛հ, — ասաւ: Առաքիւնու բան չէր: Մինչեւ երկա - թուղային կայարան ուղւում էր որդուն սայլով ճանապարհի:

ՄՈՒՇԵԼ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆ

(Շար. - 1)

ԽՄԲ. — Արձակագիրը նախապէս Մու-շեղ Մանուկեան անունով հրապարակ կուգար եւ «Կուռնի» հատորն ալ, որում մաս կը կազմէ «Զորի Միւրօն» վիպակը, այդ մակամունով հրատարակուած է: Այժմ տարիներէ ի վեր իբրեւ գրական ա-նուն կը գործածէ իր տոնին՝ Գալշոյեան մականունը:

ՀՈԳԵԶԱՆԳԻՍ

ԱՄՍՈՒՅՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՁ

Փարիզի Ամառային Հայր... Միութենը այս տարի եւ, ըստ աւանդութեան, հոգեհանգիստ կը կատարէ Մայիս 9, Կիրակի օր, Առնուիլի Վարազայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, իր նահատակներու յիշատակին:

Օրուան երգեցողութիւնները կը կատարէ եկեղեցւոյ երգչախումբը քառամասն, առաջնորդութեամբ Պ. Վ. փէշտիմալ - ճեանի: Մեներգները կը կատարէ Օր. Սոնիա Նիկողոսեան: Յաւարտ պատարագի եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ Միութեան կողմէ կառուցուած Յուշադրելի առջեւ ծաղկեպսակ կը զետեղուի հայրենակից - ներու կողմէ:

Այս տարուան հոգեհաշի մասնակցութեան գինն է 50 ֆր.: Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի ամէնէն ուշ Մայիս 3 երկուշաբթի օր տեղերը ապահովել Պ. Նիկողոսեանէ:

121 Ave. Henri Barbusse
95400 Arnouville les Gonesse
Tél. : 985-04-46
Հաշարահին հասցէն՝
LES CENTURIONS
132, Ave. Pierre Semart
95 Villiers le Bel

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷԼ — Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը եւ Երեւանի տարածքային Յանձնարարութիւնը, Տէսիլի եւ Վիէնի մասնաճիւղերով ցաւակցութիւն կը յայտնեն Պ. Մանուկ Մանուկեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ժանօ (Օլիվիէ) Մանուկեանին եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Մանուկեանին եւ զաւակներուն, այլի Տիկին Մարիամ Մանուկեանի եւ զաւակներուն, փեսաներուն, թոռներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն, իր կնոջ, մօր, մեծ-մօր, ներքոյ, զոքանջին, խնամիին՝ Տիկին Սիրուն Մանուկեանի մահուան առթիւ:

ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՊՏՈՅՏԸ

ETRETAT

Կազմակերպուած էստեան Սանուց Միութեան կողմէ, Կիրակի Մայիս 2ին ամբողջ օրը:

Ճամբու ընթացքին այցելութիւն Ռուան քաղաքը:

Մեկնում՝ Կառ տիւ Նոռ, Գաֆէ Բերդի օրի առջեւէն ժամը ճիշդ 7ին: Վերադարձ ժամը 23ին:

Ծախֆերու մասնակցութիւն 50 ֆրանկ

Ուսանողներու 30 ֆրանկ

Արձանագրութեան համար հեռախօսել՝

Արանեան 842-08-57

Պ. Զարեհեան 770-56-31

Ի ՅԵՇԱՏԱԿ

Սնդրանիկ Աւետիքեան (Սեւրան) իր քրոջ՝ Տիկին Վերթին Յովհաննէսեանի մահուան Բ. տարեկիցին առթիւ 50 ֆր. կը նուիրէ Առնուիլի Վարազայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ (ստանալ «Յառաջ»-ին) եւ 50 ֆր. «Յառաջ»-ին՝ Շապին Գարահիսարի նահատակներուն ի յիշատակ:

×

Մարտի 11ին Տէր եւ Տիկին Յովհ. Տէր-Վարդանեան, Շապին իրենց խնամի ողբ. Դաւիթ Տէր-Գալուստեանի յիշատակին ջօական ֆր. կը նուիրեն Շապին Կապոյտ Խաչին եւ «Հայաստան» թերթին, (այս վերջինը ստանալ «Յառաջ»-ին):

Ի ՊԱՏԻ ՎԵՐԵՐԱՆ

ԸՆԿԵՐՈՒՀԻՆԵՐՈՒ

Վերթեան ընկերակցութիւնը ի պատիւ, Կապոյտ Խաչի Վալանի մասնաճիւղը ճաշ մը կազմակերպած է Շապին, Մայիս 8ին, նախապէս արձանագրուելով՝ Տիկին Բէյէ-ճեանի մօտ՝ 38, Ռիւ Պէլ-Իմաժ, Վալանս:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

Կազմակերպուած աշակերտներու կողմէ

Մայիս 9, Կիրակի ժամը 16-30ին, Վարժարանի Մ. Պէշիկ-Պաշին-Գ. Մ. Ալի-Մաքսիմ մէջ

ԳՐԱԿԱՆ - ԳԵՂԱՐՈՒԵՍԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

— Երգ, արտասանութիւն, նուագ — Հայերէն թատրոն՝ «ՀՆԱՍՈՅԸ»՝ Կատա — Կերպարները երեք արար

— Փրանսերէն թատրոն՝ LA TRAGEDIE DEMENTE, en 2 actes

— Յուլիանովսէ՝ աշակերտներու նկարչական գործերուն

— Բաշխում՝ մարզական մետախօսութիւն

ՄՈՒՏՔԸ ԱՉԱՏ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՇԱՊԻՆԻ մասնաճիւղին կողմէ

Մայիս 1, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին մինչեւ առաւօտ, Շապին քաղաքային — տարանի սրահին մէջ, Ռիւ Սքալիկիւրատ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

մասնակցութեամբ ՊԵՏԻԿԻ եւ իր նուագախումբին եւ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբին

երգեր եւ արտասանութիւններ

Հայկական գոթի պիւֆէ

ՄՈՒՏՔ 25 Գ.

Imprimé sur les Presses

DU JOURNAL «HARATCH»

83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission Paritaire : N° 55935

ՃԱՄԲՈՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

sevan-voyages

50, Cours de la Liberté — 69003 Lyon — Téléphone : (78) 60-13-66

262ի ԿՐԱՆԱՐԱԿԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ 1976

Պարական մեկնումներ

ՄԱՅԻՍ 8 - 22

ՅՈՒՆԻՍ 12 - 26

ՅՈՒԼԻՍ 10 - 24

ԿԸՆԿԵՐԱՆԱՅ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ 16 - 21

ՕԳՈՍՏՈՍ 23 - ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 5

ԿԸՆԿԵՐԱՆԱՅ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՍԵՊՏ. 22 - ՀՈԿՏ. 6

Գին 2850 ֆրանկէն սկսեալ,

Յառուկ պայմաններ հաճախեան կոչուածներու համար

SPECIAL JEUNES

24 Juillet — 7 Août

16 Août — 30 Août

2680 F.

Ce prix comprend. — Voyage en avion, Hôtel première catégorie, chambre double, pension complète, Excursions.

A PARIS

mondotours

2, rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

Fonds A.R.A.M

ՄԱՐՍԷԼԻ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

համդիսաւոր բացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՅԻՍ 9 ԻՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍԱԿԱՆ

ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Matinée Dansante

Organisée par la section d'Asnières - Bois-Colombes de la Croix Bleue des Arméniens

Animée par l'orchestre SEVAN avec la participation du chanteur LUDOVIC

Partie Artistique

Groupe de danse « NAVASSART »

Dimanche 2 Mai de 15 h. 30 à 24 h.

Salons du Centre Administratif et Social

16, Place de l'Hôtel de Ville

92600 Asnières

ՃԱՇ - ՀԱԻԿԹԱԽԱԼ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Համա-խարբերողական Միութեան, Մայիս 8, Շաբաթ, երեկոյեան ժամը 19ին սկսեալ, «Արփան» Աղբ. Մշակութային Տան մէջ, Բէ փաթօ թիւ 1, Վիէն:

Սիրով կը հրաւիրենք խարբերող հայրենակիցները, նաեւ բարեկամները սոյն հանդիսութեան:

ՎԵՐՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Les Alliés

sont en Arménie

par C. MAX JACOB

Գին 15 ֆր.

Կը ծախուի հայ գրականագետներու մօտ:

ԵՐԵՎԱՆԻ
ԱՊՐԻԼ
27
MARDI
27 AVRIL
1976

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

LE NUMERO 1,20 F.
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՀԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — N° 13.575

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻՁԻ ՄԷՁ

Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցի — Խաղաղ ցոյց — Ձերբակալութիւններ — Յաղթա-
կան կամար — Սալ Փլեյել — Նոթր Ծաւ

Շաբաթ Ապրիլ 24, կէսօրէ ետք ժամը
Յիս, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղե-
ցին եւ փողոցը կը յորդէր հայ բազմու-
թեամբ: Եկած էին Հայեր փարիզեան բո-
լոր լըշաններէն ու արուարձաններէն,
Սկզբնական իրենց յարգանքի տուրքը
տալով հրապարակային ձեռնարկներով:
Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ կը
խառնուէր պատարագ եւ կը կատարուե-
ր «հոգեհանգստեան պաշտօն» 1915ի
Ապրիլեան Եղեռնի նահատակներու յի-
շուարհին: Կը պատարագէր Եւրոպայի
կայսր կաթող. Պատուիրակը՝ Սերովբէ
Արք. Մանուկեան, որ օրուան առթիւ
եւս կը զարդէր, ոգեկոչելով յիշատա-
րէ մէկուկէս միլիոն հայ նահատակնե-
րու եւ մաղթելով, որ «հայ ժողովուրդը
պարի խաղաղ» իր երազած եւ ներկայ
պարիսիքին մէջ»:

Պատարագի աւարտին, ժամն Կուստն փո-
փոխուեց եւ Ֆրանսուս Փրեմիէ հրապարակը
բացած բազմութիւնը կը շարժէր, ու
եւս միայն խաղաղ տոնացիք դէպի Շան
Քլեյել, հասնելու համար Յաղթական
կամարը:

Անիի ջան 1500 Հայեր, տպաւորիչ թա-
ղար մը կազմած, զինուորական նուագա-
խումբի առաջնորդութեամբ Հայ Նախկին
Խաղիկներու եւ Դիմադրականներու հե-
տեւէն Շան Քլեյելի վրայ կը բարձրա-
նայ դէպի Յաղթական կամար, դուշելով:
Սկիւզ հողերը, մեր հողերը», «Ոմրագործ
Քաղաք» եւայլն:

Մինչ զինուորական նուագախումբը կը
հանգչէր մահաբեր՝ Անճանթ Զինուորի
լուսաւորները բոցը կ'արծաթումէր եւ ներ-
քայ 1500 Հայեր վայրկեան մը կը լռէին
ի յիշատակ նահատակներու: Ֆրանսական
եւ հայկական Եռագոյնները կը խոնարհէին
անճանթ զինուորի շիրմին վրայ:

Յաղթական կամարի արարողութենէն
ետք ներկաներէն մաս մը կ'ուղղուի դէ-
պի Քլեյելեան հիւպատոսարան: Բայց
քաղաքականութիւնը կը կատարէ իր դե-
պի: Յառաջնորդացը կը խեղդուի իր սաղ-
մին մէջ: Մինչ Հայեր «Արդարութիւն»
ը պահանջէին, շուրջ 1000 ոստիկաններ
պողտան փակած, կը հարկադրեն, որ
ներկաները ցրուին ու հեռանան: Մաս մը
հետզհետէ կը ցրուի, ուրիշներ տակա-
ւին կը յամենային, ի վերջոյ ոստիկան -
ներկաները կը հաւաքէր 150 Հայեր՝ 12էն
150-էն 75 տարիք ունեցողներ, ու կը տա-
նայ ոստիկանատուն, ուր երկու ժամ զա-
նազան պահէին ու ինքնութեանց թուղթերը
քննէին ետք ոմանց ազատ կ'արձակէր:
Ոստիկանատուն տարուածներէն ոմանք
կէս գիշերին է միայն, որ արտօնութիւն
կը ստանային մեկնելու:

Երեկոյեան Սալ Փլեյելը լեցուած էր
հոծ բազմութեամբ մը: Այսուհանգերձ,
շատեր ու շատեր բացակայած էին, քանի
լինէ կրնար ըսել, թէ արահին մէջ տեղ
էր մնացած: Այսպէս յուսադրիչ էր այն
երեւոյթը, որ մեծ թիւ կը կազմէին ե-
րեսարարները, նորահասները ըլլա՛ն ա-
նազանք այս թէ այլ հորիզոններու տակ հա-
մարձ նստողներ: Եռանդ ու կրօնով ունեցող
երեսարարութեան մը շունչը կը թեւա-
ծէր արահին մէջ:

Երեկոյթը սկսաւ «Տեր, կեցո՛ւ դու
զայս օրը, զոր տպաւորիչ եղանակով
երեւց Դպրոցատէրի աշակերտուէիներէ,
Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի աշա-

կերաներէ եւ «Նայիրի» երգչախումբի
անդամներէ կազմուած միացեալ երգչա-
խումբը՝ Գէորգ Եանպէկեանի ղեկավա-
րութեան տակ: Ապա բացման խօսքը ար-
տասանեց Եւրոպայի Հայոց Կաթող.
Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան:
Այսօր, շեշտեց Սերովբէ Արք. մեր աղ-
գային մեծ Եղեռնին 61րդ տարեդարձն է:
Վաթսուռեմէկ տարիներու ընթացքին
տակաւին մեր վէրքերը չեն սպիացած,
տակաւին մեր վիշտերը չեն մեղմացած,
ընդհակառակն, ամէն Ապրիլ 24ի անոնք
աւելի կը խորանան: Հակառակ ասոր սա-
կայն 61 տարիներ յետոյ Ապրիլ 24ի խոր-
հուրդը աւելի բերեցա՞ցած է, աւելի
յատակացած է, աւելի նուիրակեան դար -
ձած է. անիկա անցած է մեր պատմու-
թեան, անիկա նստած է մեր հոգիներուն
մէջ, անիկա եկեղեցական եւ կրօնական
հանգամանք ստացած է արդէն, անիկա
համազգայնացած է, նոյնիսկ մեր աղբա-
լին սահմաններէն սկսած է կամաց - կա-
մաց դուրս ելլել եւ համամարդկային նը-
շանակութիւն ու խորհուրդ մը ստանալ:
Արդարեւ ի. դարու առաջին ցեղասպա -
նութիւնը դուռ բացաւ տակաւին ուրիշ
նման արարքներու եւ նման ցեղասպա -
հուածութիւններու: Ասոր համար է, որ մարդ-
կայնական խոր զգացումներ ունեցող
մարդիկ կ'ուզեն առաջին առնել այսօրի-
նակ արարքներուն՝ դատապարտելով
հայկ. ցեղասպանութեան հեղինակները:

Սերովբէ Արք. այնուհետեւ ընդ -
գծեց. — Եթէ Ապրիլ 24ին առաջին տոթիւ
մեր մտածումը կ'երթայ դէպի մեր նա-
հատակները, ապա մեր երկրորդ մտա -
ծումը կ'ըլլայ դատապարտումը ցեղա -
սպանութեան ու անիկէ ետք, իբրեւ նա-
խորդ երկու զգացումներուն եւ մտածում-
ներուն անբաժան մասը՝ մեր ժողովուր-
դին արդար իրաւունքներուն պահանջը եւ
ատոր իրագործումը, այլ խօսքով մեր
կորսուած հայրենիքին, մեղմէ յաշիտակ-
ուած հողերուն վերադարձը՝ հայ ժողո -
վուրդին:

Օրուան երկու գլխաւոր բանախօսն -
րէն առաջինը՝ Գեղամ Կանանեան նախ
չեշտեց, թէ Մեծ Եղեռնը պարագայական
դէպք մը չէր, այլ կանխամտածուած ու
մանրակրկիտ կերպով դրոշմաւորուած քա-
ղաքական դաւ մը. բացատրեց, թէ ի.
դարուն սկիզբը օսմանեան կայսրութիւնէն
ներս մուտք գործեց քաղաքական ու ցե -
ղային վարդապետութիւն մը՝ համաթու-
րանականութիւնը, որ կը ձգտէր հիմնել
ընդարձակ կայսրութիւն մը՝ Պալքանիե-
րէն մինչեւ Կեդրոնական Ասիա, որու
բնակչութիւնը բացարձակ ձեւով պիտի
բաղկանար թուրքական ցեղերէ: Արդէն
1911էն սկսեալ հայ ժողովուրդը բնաջն-
ջելու ծրարելը տիրող գաղափարը դար-
ձաւ թուրք վարիշներուն մօտ: 1915ին
Թուրքը հասաւ իր նպատակին առաջին
մասին՝ ջարդեց եւ տեղահան ըրաւ Արեւ-
մտահայութիւնը, սակայն չյաջողեցաւ ի-
րականացնել իր վերջնական նպատակը.
արդարեւ մեր խաչնիւթեան թուականէն
երեք տարի ետք Կովկասի Հայութիւնը,
իր կողքին ունենալով Արեւմտահայոց -
թեան բեկորները Սարգսապատի, Բաշ
Ապարանի եւ Դարաքիլիսէի մէջ գեր -
մարդկային ճիգերով իր գոյութեան յաղ-
թանակը արձանագրեց՝ մեր պապեանական
հողերուն մէկ մասին վրայ հիմնելով Հա-
յաստանի Հանրապետութիւնը, ուր այսօր

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ 61ԱՄԵԱԿԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

«Հայաստանի ազատագրութիւն» շար-
ժում անունին տակ յայտարարութիւն մը
լոյս տեսաւ «Լիպերասին» օրաթերթի
Ապրիլ 24ի թիւին մէջ: Ակնարկութիւն
կ'ըլլայ ի. դարու առաջին ցեղասպա -
նութեան մասին, ինչպէս նաեւ հայկական
հողերու բռնագրաւման՝ որոշ մանրա -
մասնութիւններով:

Ակադ. Թիէրի Մօրիէ «Ֆիլիպոս»ի մէջ,
Ապրիլ 24-25ի թիւ, Ֆեղասպանութիւն
խորագրին տակ կը վերլուծէ ցեղասպա -
նութեան բնոյթը եւ օրինակներու կար -
գին կը յիշատակէ հայկական ցեղասպա -
նութիւնը:

Փարիզեան մամուլը Երկուշաբթի օր,
Ապրիլ 26, կարճ լուրերու յատկացում
սկսեցնելով մէջ կ'անդրադառնար Շա -
բաթ օրուան խաղաղ ցոյցին՝ կազմակեր-
պուած Հայ Դատի յանձնախումբին կող-
մէ: «Ֆիլիպոս», «Դիմանիթէ», «Լիպե -
րասին», «Գոթիտիէն տը Փարի» արձա-
գանք կը հանդիսանային նաեւ Հայ Դատի
յանձնախումբի բողոքին՝ ձերբակալու -
թիւններու դէմ, յիշելէ ետք, թէ ոստի-
կանութիւնը ոչ միայն արդիւրած է ցոյցը,
այլեւ 150 հոգի ձերբակալած է:

Հայ Դատի յանձնախումբը կը ցաւի
դրուած արգելքին համար, քանի անիկա
հրապարակային արժանաւայել արտա -
յայտութիւն մըն էր արդարութեան տար-
բական հարցի մը հանդէպ:

Հայ Դատի յանձնախումբը այս ուղ -
ղութեամբ հաղորդագրութիւն մը յանձ-
նած է Ֆրանս Աժան Փրէսի, ուր իր
ցատումը կը յայտնէ իրաց այս վիճակին
դէմ ճշգրտելով, թէ անցեալին, Ֆրանսայի
Հայերը ոչ մէկ առիթով անկարգութիւն-
ներ ստեղծած են հանրային վայրերու
մէջ:

Կրկին հայ ժողովուրդը կը բազմանայ,
կ'աճի ու միջազգային դիրքերու կը հաս-
նի մեծ ուսումներով:

Ապա ըսելէ ետք, թէ 50 տարիներու
ընթացքին հայ ժողովուրդը միայն իր
ցաւը լացաւ, աւելցուց, թէ այսօր նոյն
ժողովուրդը պահանջատէր կամքով կ'ա-
ռաջնորդուի, յիշեց Երեւանի երիտասար-
դութեան աղաղակը՝ «Մեր հողերը, մեր
հողերը»: Այսօր, հայ ժողովուրդը պար-
տաւոր է իր բոլոր կարեւորութիւնները -
ըլլան անոնք քաղաքական, տնտեսական
թէ գիտական - ի սպաս դնել հայ դատի
յաջողութեան համար: Բովանդակ հայ
ժողովուրդը պարտաւոր է լծուիլ Հայ
Դատի դրոշմական աշխատանքին՝ օգտա-
դրածելով բոլոր ճամբաներն ու հնարա -
ւորութիւնները:

Հայ ժողովուրդը պէտք է հասկնայ, որ
մեր պայքարը ժամանակով սահմանուած
չէ, որ մեր պայքարը հետզհետէ աւելի
գիտարին պայմաններու մէջ պիտի դա-
նուի, եւ ատոր համար իսկ հարկ պիտի
ըլլայ օրէ օր բազմապատկելու մեր ճի-
գերն ու զոհողութիւնները: Պէտք է դառ-
նալ արդարեւ մեր երիտասարդութիւնը՝ ա-
նոր մէջ ներմուծելով հայրենիքի սէրը,
ծանօթացնելով անոր ներկայ Հայաս -
տանը դիմ առ դիմ, պէտք է աւելի յա-
ճախակի դառնան սփիւռքի Հայերուն աշ-
ցերը մայր հայրենիք, պէտք է ծանօթա-
նան իրենց պատմութեան, որպէսզի կեր-
տեն ներկան, այլ մանաւանդ ապագան:

Մեր Դատը քաղաքական դատ է եւ,
հետեւաբար, պայքարի ճամբով կարելի է
միայն ամբողջացած տեսնել մեր հայրե-
նիքը՝ իր ամբողջական ժողովուրդին հա-
մախմբումով:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ
(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

Քսկի մը տղով

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նախագահ Ֆրէնսիէ Շա-
բաթ օր կը ստորագրէր սահմանադրա -
կան բարեփոխութեան օրինագիծը, ինչ
որ տակաւին մեծ յոյսեր չի ներշնչեր
տաղնապի լուծման համար, արուած ըլ-
լալով որ նոր նախագահի ընտրութեան
պարագային իսկ այս վերջինը անմիջա -
պէս չանցնիր իր պաշտօնին: Միւս կող-
մէ, Լիբանանի մահմետական ղեկավար -
ներ կը շարունակեն իրենց բուռն յար-
ձակումը նախագահ Ֆրէնսիէի դէմ:
Նախկին վարչապետ Սայէպ Սալամ չի
վարանիր նոյնիսկ նախագահ անուանել
«արիւնարբու բարբարոս» եւ յիշել որ
«Լիբանան անցեալին ճանչցած է մեծ
ոճրագործ մը՝ ձէմալ փաշա. պատմու -
թիւնը Սուլէյման Ֆրէնսիէին պիտի կոչէ
մարդասպան (մսագորգ)»:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ մէջ յիշուած տարուան
մէջ առաջին անգամ ըլլալով օրէնսդրա -
կան ընտրութիւններ տեղի ունեցան ա-
զատ պայմաններու մէջ: Արդիւնքներու
առաջին տուեալները ցոյց կուտային եր-
կուշաբթի օր, որ ընկերվարականները
առաջին դիրքի վրայ կը գոնուին ապա -
հովելով ձայներու 29,50 առ հարիւրը.
յաջորդական կարգով դիրք կը գրաւեն
Ժողովրդական դեմոկրատները (25,93),
Սոսիալ - Դեմոկրատ Կեդրոնը (20,72)
եւ համայնավարները (11,77):

ՔԻՍԻՆԿԻՍ Գենիայի մէջ յայտարարեց,
թէ Միացեալ Նահանգները «մտադիր չեն
զինուորական օժանդակութեան ընծայել
աղգայնական շարժումներուն Աֆրիկէի
մէջ»: Այսուհանգերձ Ուաշինկթոն պիտի
օգտագործէ իր տնտեսական եւ քաղա -
քական ազդեցութիւնը, որպէսզի մեծա-
մասնութիւն ներկայացնող սեւերը իշխա-
նութեան գլուխ դան Հարաւային Աֆ -
րիկէի մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ «Էսփուր» ոտնադնդակի
խումբը՝ դարձի մրցումին, Մոսկուայի
մէջ պարտուեցաւ Խորհ. Միութեան
խումբէն:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ մէջ ահա -
բեկչական բնոյթի արարքները կը շարու-
նակուին: Առջի օր 27 հոգի վիրաւորուե-
ցան, երբ ուռմը մը պայթեցաւ Նիքի
Փըպլի մը մէջ:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ փոխ - վարչապետը՝
Տոյնով հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն, կու-
սակցութեան քարտուղար ընտրուելէ
ետք:

ՄԱԿԻ ծովային օրինագիծի խորհրդա-
ժողովին չին եւ խորհրդային պատուի -
րակները բուռն վիճաբանութիւններ ու-
նեցան եւ խորհրդային պատուիրակը հե-
ռացաւ ժողովէն, երբ չին ներկայացու -
ցին ամբաստանեց Խ. Միութիւնը իբրեւ
«գաղթատիրական ձգտումներով առաջ -
նորդուող Պետութիւն մը ծովերու վրայ»:

ԱՐԱՐԱՏ ՅԱՂԹԵՑ

Լենինգրադի մէջ Արարատ Կիրակի,
Ապրիլ 25ին, 2-1 կէտով յաղթեց տեղ -
ւոյն «Ձենիթ» խումբին: Կողերը արձա-
նադրեցին Անդրէասեան եւ Ղազարեան:

ԾՈՒՎԱՅԻՆ ՈՒԺԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԻԱՍԶԳԱՅԻՆ ՌԱԶՄԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Ա.

Հայաստան, նստած աշխարհի ցամաք — քայլին առեւտրական եւ զինուորական կառույցները մէկուրէի վրայ, անմիջական կապ չէ ունեցած ծովերու պատմութեան հետ:

Բայց եւ այնպէս, մօտակայ ջուրերու տարածութիւնը անուղղակի եւ յաճախ ուղղակի — դեր ունեցած է Հայոց պատմութեան մէջ:

Հին դարերուն — ու մինչեւ այսօր — Միջերկրականի արեւելեան ափերը եւ Տարսուսէի նեղուցը կուրծ խնձոր եղած են մեծ Պետութիւններու միջեւ, եւ աւելի — ազդեցութիւն ունեցած է Հայոց ճակատագրին վրայ: Նուազ չափով՝ հայկական բարձրաւարտը կապուած է նաեւ Սեւ ծովուն եւ Պարսից ծոցին հետ:

Մեծն Տիգրանի լայնատարած տիրապետութեան շրջանին, ինչպէս նաեւ Կիլիկիոյ թագաւորութեան տեւողութեան, Հայերը պատուան մը ունեցան ծովը — ըստ վրայ: Ասոր հետ մէկտեղ, միջագետքային առեւտրի ծովային ճամբաները ծանօթ էին Հայերուն:

Չափաւորուած չլըլար ըսել թէ Հայոց — ինչպէս բազմաթիւ ազգերու — ճակատագիրը կարեւոր մասով՝ ապրուած է մեծ Պետութիւններու ծովային ուժի նկատմամբներէն:

Այսպէս՝ Պարսկաստանի, Յունաստանի, Հռոմի, Բիւզանդիոնի, ինչպէս նաեւ Օսմանցիներու եւ Արաբներու ծովային ուժի իրադարձութիւնները անուղղակի — եւ յաճախ ուղղակի — դեր խաղացած են Հայոց պատմութեան մէջ: Յետագային՝ նոյն ազգակները բնորոշուած են Անգլիայի, Ֆրանսիայի, Ռուսաստանի, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ միջազգային քաղաքականութիւնը, եւ անոր հետեւանքները զգալի եղած են Հայոց համար: Մեր օրերուն՝ Միացեալ Նահանգներու եւ Սոր — հրդային Միութեան մրցակցութիւնը ծովերու վրայ՝ ի վերջոյ իր ազդեցութիւնը պիտի ունենայ Հայաստանի ապագայ պատմութեան վրայ:

Ընդհանրապէս, Հայերը անսեռած են ծովային ուժի ռազմագիտական կարեւորութիւնը: Ասիկա հասկնալի է, որովհետեւ ծովային ժողովուրդ չենք:

Աշխարհի երեք քաղաքը ջուրով ծածկուած է: Մարդը կ'ապրէ ցամաքամասերու վրայ որոնք, իրականին մէջ, պղծաբան կղզիներ են շրջապատուած ջուրի ահագին տարածութիւններով:

Ընդհանուր առումով, ծովերու ռազմագիտական կշիռն է որ հիմնապէս կը բնորոշէ ազգերու պատմութեան ընթացքը: Ցամաքային յաղթանակները ապարդիւն կը մնան եթէ անոնք ապահովուած չեն ծովային ուժով:

Կարելի է ըսել թէ պատմութեան գրեթէ բոլոր վեպերն ճակատամարտերը տեղի ունեցած են ջուրի վրայ:

480 թուականին Գրիստոսէ տալ Յունաստանի Սաղամիս կղզիի նեղուցին մէջ՝ պատմական նշանակութիւն ունեցող առաջին ծովային պայքարը վերջացաւ Յոյներու յաղթանակով ընդգէծ Պարսիկներուն: Այնքան կատարեալ եղաւ այս յաղթանակը որ Գրեքսէի արշաւանքը ընդմիջու ճակոտեցաւ եւ իր բանակը քաշուեցաւ Ասիա, ազատ թողելով Յունաստանը, որ տարած է իր ազդեցութիւնը ամբողջ արեւելեան Միջերկրականի վրայ, եւ հիմը դնէ արեւմտեան աշխարհի քաղաքակրթութեան:

Մեծն Ալեքսանդր պիտի չկրնար մինչեւ Հնդկաստան արշաւել եթէ չունենար զօրաւոր եւ լաւ կազմակերպուած նաւատորմի մը:

Հռոմի գերիշխանութեան սպառնաց հիւսիսային Աֆրիկէի կարթագինէ քաղաքը որ սակայն անգոր էր իր յարձակումը ջուրի ճամբով գործադրելու քանի որ Հռոմ կը տիրապետէր Միջերկրականին: Անկրկազ հարկադրուեցաւ ցամաքային ճամբով անցնել իր զօրքերը, իր փիղերով միասին: Անցան Իրեքիայի Գաղղիա, եւ Ալպանները կտրելով իջան դէպի Հռոմ: Բայց այս անհաւատալի արշաւանքը իր նպատակին չհասաւ որովհետեւ բանակին կէսէն աւելին ճամբաները մեռած էր: Եւ անկարելի եղաւ մնացեալ պարենաւորել ծովային ճամբով: Ի վերջոյ՝ Հռոմ իր ծովային ուժով յաղթեց Անկրկազ հանձարեղ զօրք — վարին:

Գրիստոսէ երկու դար առաջ՝ Հռոմ լաւ հասկցած էր ծովային ուժի անհրաժեշտութիւնը, եւ ունէր մեծ թիւով մարտնասեր, ինչպէս նաեւ բռնատար նաւեր: Սորքերն մէջ՝ ա'յսպէս էր որ Հռոմ զբաւեց Փոքր Ասիոյ երկիրները, եւ գահնոք պահեց իր ձեռքին տակ: Այսպէս էր նաեւ որ Յուլիոս Կեսար իր ազդեցութիւնը տարածեց արեւմտեան Եւրոպայի եւ Բրիտանական Կղզիներու վրայ:

31 թուականին Գրիստոսէ տալ, Ալիսիոնի լացերը (արեւելեան Միջերկրականի մէջ), Օկտաւիոս չարաչար պարտութեան մատնելով Մարկոս Անտոնիոսի եւ Կլեոպատրայի նաւատորմը՝ ամրապնդեց Հռոմէական կայսրութիւնը: Եւ Միջերկրականը հռոմէական լիճ դարձրին իր տարածուեցաւ այդ աստիճանի բոլոր քաղաքակրթութեան երկիրներուն վրայ:

Սուլթան Սուլէյման Բ., ռազմական ու վարչական մեծ կարողութիւնով, եւ հեռատեսութիւնով, կարճ ժամանակուան

ՀԱՅ ՄԵՍԱԿՈՅԻ ԷՆՏԳԵՐՈՎ

ԱՆԻԻ ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԸ

Տ Ր Դ Ա Տ

Օ

Հայկական միջնադարեան ճարտարապետութեան պատմութեան մէջ՝ առաջ — նակարդ ճարտարապետներու շարքին, իր յատուկ տեղը ունի Տրդատ ճարտարապետը, որ իր աւանդ թողած հոյակապ կոթողներով հարստացուցած է հայ մշակութիւնը գանձարանը: Տրդատ իր ամբողջ կեանքը, տաղանդն ու արուեստի առանձնայատկութիւնները ի սպաս դրած է հայկական ճարտարապետական մշակոյթի զարգացման դրոժին:

Վաստակաւոր արուեստագէտ ճարտարապետի կեանքին մասին մատենագրութեան աղբիւրներու եւ վիճակաւ արձանագրութիւններու մէջ անհրաժեշտ տեղեկութիւնները չափ քիչ են: Իր մասին կը յիշատակէ պատմիչ Ստեփանոս Տարսուսի Ասողիկ, որուն համաձայն, տաղանդաւոր ճարտարապետը ապրած է եւ ստեղծագործած ժ. դարու երկրորդ կէսին եւ ժ.Ա. դարու սկզբին: Այսինքն, այն շրջանին երբ Բագրատունեաց թագաւորութեան մայրաքաղաք Մանիկ մէջ, հայկական ճարտարապետութիւնը, շնորհիւ ստեղծեց հզօր զինուորական ուժ մը, թէ՛ ծովային, թէ՛ ցամաքային: Իր բանակները Պաղքանեան թերակղզին բարձրացան Վիեննայի դռները: Սակայն քրիստոնեայ երկիրներու միացեալ ծովային ուժը 1571ին, Լեքանդի ծովային կռիւն, պարտութեան մատնեց թրքական նաւատորմը: Այդ պարտութենէն սկսաւ Իսլամի տեղադրութիւնը արեւելեան Եւրոպայի մէջ:

Բայց քանի մը կոշտ թնդանքներու յաւելումէն՝ թիւաւորուած նաւերը եւ ծովային մարտարուեստը նոյնը մնացած էին ինչ որ էին երկու հազար տարի առաջ՝ երբ Յոյները եւ միջին Պարսիկները Սաղամիսի ծովամարտին: Լեքանդի ծովային ճակատամարտէն յետոյ է միայն որ հիմնովին սկսան փոխելի նաւերու շինուածքը եւ ծովային ռազմարուեստը:

Յաջորդ դարերուն՝ մեծ եւ արագ յառաջդիմութիւն տեսնուեցաւ: Անգլիոյ Հինգրիտոս Բ. սկսաւ այս հիմնական փոփոխութիւնը, արդիականացնելով իր նաւատորմը եւ մտցնելով նաւու մէջ կողմէն ամբողջ մեծ թնդանքներու համա — հարուած ուժին գործածութիւնը: Եղիսաբէթ Թագուհին շարունակեց իր հօր սկսած գործը, ընդարձակելով եւ կատարելագործելով իր նաւատորմը:

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶՆԵԱՆ

Գնաց հասաւ Մուշ, սայլը կանգնեցրեց շուկայի մօտ: Յարուսթ որդու հետ ելաւ Առաքելոյ վանք, շուրթերը հոգստած եւ եկաւ, որոնց՝ սարն ի վեր մաղցող ու սէզնապատ ճամբէն ճարեց, լծկաններին ջանք տալով, ելաւ սարը, մտաւ Մուշի ու Սասունի սահմանադիմում նստած Փեթար զիւղն ու Փեթարից էլ անցաւ: Հասաւ Սուրբ անցաւ, յարմար ճամբայ ընտրեց՝ սարեր ելաւ — իջաւ, ճորեր իջաւ — ելաւ, հասաւ զիւղ՝ Գործվարը, անցաւ դարբին Դաւոյի գնով, կանգնեց իրենց ընկույնն ու տակ, սանդղարի մօտ, Յարուսթ որդուն առաք.

— Էյն է մեր օջախ, դառն: Եւ արձակեց եղները, սրբեց թաց ճակատն ու դադարձ, դադարձ նստեց սանդղարի վրայ...:

— Օ՛Ք, երկար շունչ քաշեց Չորի Միւրօն, բռնեց ճակատը:

— Գործվար է ցաւում, հայրիկ, — հարց տուեց Յարուսթ որդին:

— Ձէ, դառ... իմ սիրտ կը ցաւայ...:

— Միւրօն, չարքով լիմէ, — դարձաւ խորհուրդ տուեց սայլապան Արօն, շաքար ունի՞ր:

Միւրօն «օ՛Ք» շարքի վրայ լծկան — ներք ոտները կախ էին գցել. սայլապան Արօն ճիպտեց, հօ, արեց, եւ ճոճալով գնաց սայլը: Միւրօնի հայեացքը կաթ —

հիւ ստեղծուած բարենպաստ պայմաններու, նշանակալից նուաճումներ կարձառարէ եւ կ'ապրէ զարգացման իր փայլուն շրջանը: Անիի մէջ կը կառուցուին բազմաթիւ եկեղեցիներ ու վանքեր, պալատներ, թատրոն, իշխանական տուններ, պարիսպներ, կամուրջներ, ջրուղի, որուն նմանը կարելի չէ տեսնել միջնադարեան Հայաստանի միւս քաղաքներուն մէջ:

Ստ. Մալխասեանցի «Հայերէն լայնատարած բառարան»ին մէջ Անիի ջրմուղի մասին հետեւեալ գրուած է «Նշանաւոր է Անիի ջրմուղը, քար ու կիրով պիտի շինուած անցքով, որ զինացի բարձրագոյն Արշալայ սարեց սկսելով իջնում էր Ծաղկոցաձորը եւ այստեղից վեր բարձրանալով՝ քաղաքին ջուր էր մատակարարում»:

Անիի ճարտարապետութեան հրաշալիքները ստեղծողն է Տրդատ, որ Բագրատունիներու պալատական ճարտարապետի իր հանդամանքով, իր ինքնուրոյն հոյակապ ստեղծագործութիւններով, իր բարձր արուեստով ու ճոճով՝ ժամանակաշրջանի հայկական ճարտարապետական արուեստը հասցուցած է բարձր մակարդակին, որ արժանացած է հայ թէ օտար արուեստագէտ — քննադատներու դիմաւորման:

Անիի ճարտարապետական գանձարանի գեղեցիկութիւններէն են՝ «Առաքելոց», «Արգիշտի», «Հովութի» եկեղեցիները, «Մայր տաճար»ը, «Գաղղիէի Ս. Գրիգոր» տաճարը, արքայական թաղամարտի պալատը իր հոյակապ շէնքերով, Ախուրեան գետի կամուրջը եւ այլն:

Արգիշտիի տաճարը ճարտարապետ Տրդատի ստեղծած առաջին յուշարձանն է, որ կառուցուած է Պաղատուր կաթոլիկոս օրով (990): Պատմական այս յուշարձանի գեղարուեստական արժէքը դեռ նահատակ ճարտ. վարպէս Յարութիւնեան կը գրէ. «Ոչ մեծ չափերի եկեղեցական այդ շէնքում Տրդատը փորձել է վերարտադրել դեռեւս նախարարական շրջանում մշակուած եկեղեցական շէնքերի տիպերից մէկը՝ դմբեթաւոր սրահը, որի լաւագոյն օրինակները է. դարի Պաղմիրի եւ Արաբի տաճարներն են: Արգիշտիի տաճարում, յատկապէս նրա ներքին տարածութիւնը կազմակերպելու Տրդատը ցուցաբերել է ստեղծագործական ինքնուրոյնութիւն, մոտիվներ մը մտցնելով, որոնք նրա յետագայ աշխատանքներում աւելի կատարելագործուելով, դարաշրջանի համար դառնում են յատկանշական»:

Անիի մայր տաճարը ժ. դարու ճարտարապետական գանձարանի ամէնէն շատ հիացումի արժանացած կոթողն է, զոր կերտած է Տրդատ: Անիի մայր տաճարի ճարտարապետական գեղեցկութեան մասին գնահատանքով արտայայտուած են Թորոս Թորամանեան, գիտնական — բանասէր Նիկողայոս Մարտիրոսեանի եւ ուրիշները: Անիի Ս. Աստուածածին մայր տաճարի կառուցման

2.

«Ընկուզասարն էր ու՛ սարի գոլին մեր տուն... Մեր տուն քարափի պէս էր... Մեր տան քարեր՝ Մարաթուկի Տիւրաթ վանքի քարերի պէս խոշոր, Տիւրաթ վանքի քարերի պէս մամուռ... Մեր տուն երեք պատ ունէր, չորսուրդ՝ Ընկուզասարն էր...»:

Հա՛, Ընկուզասարի փէշը գալիս, կը տուր էր դառնում իրենց տան համար: Ինչ ծաղիկ ու կանաչ սարի լանջին կար՝ կար՝ կուրծին: Չլինէր երեքը, չէ՛ նէր ծուխ, չէր թմացուի թէ՛ կտուր է: Ընկուզասար... է՛, բեռ ու բարձր էր Ընկուզասարը, երկիր կը պահէր: Ծփեր ու կենում էին Ընկուզասար, «Ջուրն ու կոխ բռնում, ծեծկառնում իրար, արն — մտոցին տարած ու տարած ընկոյ՝ ներք թափթիւում էին ծառերի տակ» իջնում գիւղ:

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱՇՏՈՅԵԱՆ

(Շար. — 2)

ԶՈՐԻ ՄԻՐՈՆ

Ճոռալով գնաց սայլը, հող ու քոյակ ճամբին թողեց տաք հետք:

Սայլանիւնների երկաթուղից մէկը հին էր՝ կարկատանուած, ճաք ու ծակերով, միւսը՝ դարբին Եգորի մուրճի տակից նոր էր դուրս եկել՝ մի քիչ քուրայի գոյն ունէր եւ մուրճի չմաշուած հետ — քեր: Հին ու նոր երկաթուղիները գլորուեցին՝ կողք-կողքի, ոլոր-մոլոր, զուգահեռ գլորուեցին:

Չորի Միւրօն առողջ ուս ու ձեռքով աւուր փաթաթուեց որդուն եւ դուրսը մօտեցնելու ճիւղ արեց, բայց ծռուած պարանոցը ալդպէս էլ չենթարկուեց նրան: Ծանրացած կոպերի տակից փախչող հայեացքը եզան պոզն էր քերծում, անցնում, կտրում-անցնում էր մշուշով լըցուած մի հարթութիւն, գնում, գնում հարում էր մշուշ ժայթքած Հայոց լեռնապարի վրայ:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

“LA PRIME”

«Պարզեւր» անունով խորհրդային ժապաւէնը նախ յատկանշական է իր արծարծած նիւթովը: Արեւմուտքի մէջ սովորական, նոյնիսկ ընթացիկ երեւոյթ է ընկերային, քաղաքական ու ստոյն յառակից այլ հարցերու քննարկումը, անոնց յոռի, աշխարհակ երեսներուն բացայայտումը ժապաւէններու միջոցով: Բայց երբ խորհրդային ընկերային կեանքի ստուերոտ երեսներէն մէկը նիւթ կը դառնայ խորհրդային ժապաւէնի մը մէջ, ապիկա յատկանշական իրադարձութեան մը նկարագիրը կը ստանայ: Բնականաբար, պէտք չէ ակնկալել, որ բեմադիրներ, արուեստագէտներ որոշ սահմաններէ դուրս ելլեն նման առիթներով: Ըսել կ'ուզենք, թէ արդէն համարձակութիւն պէտք է հրապարակ հանելու համար այսպիսի հարց մը եւ, հետեւաբար, պէտք չէ սպասել, որ երեւոյթին բացայայտումին առընթեր մասնանշուի նոյնպէս անոր տուն տուող դրամատիկականութիւնը:

Բեմադիր Սերգէյ Միքայէլեան չըջա նախի մէջ առած է խորհրդային կեանքի շատ ընթացիկ երեսներէն մէկը՝ պաշտօններու կոչումէն քաշուած քաշարի մը ձգտումը պահպանելու իր դիրքը եւ իրեն ընծայուած առանձնաշնորհումները՝ գործին, աշխատանքին միայն պայծառ երեսը ցոյց տալու ճամբով:

«Պարզեւր» այս իրողութիւնն է, որ կը բացատրէ ինքնատիպ եղանակով մը: Նիւթը պարզ է, իսկ հիւսքը՝ շատ յաջող:

Տարածուն աշխատավայր մը ֆոն կը

պատկերաւորութիւն, ոճի կատարելութիւն, խորութիւն եւ ձեւերու նուրբ երանգաւորութիւն:

Այս ամէնը կը վկայեն թէ դեղարուեստական բարձր արժանիքներով օժտուած արուեստագէտ - ճարտարապետ՝ Տրդատ, իր դարաշրջանին եղած է առաջնակարգ ճարտարապետ մը, որ տիրապետելով ճարտարապետական մշակոյթին՝ հայ ժողովուրդին աւանդ թողած է արուեստի սքանչելի կոթողներ, որոնք՝ Անիի թէ Շիրակի մէջ, իրենց բուրնամբ կը վկայեն, որ Տրդատ՝ իրենք մեծատաղանդ ճարտարապետ, իր ամբողջ էութեամբ, իր գեղարուեստական հայեացքներով եւ բազմաբովանդակ գործունէութեամբ բարձր պատուանդանի վրայ դրած է իր դարաշրջանի հայկական ճարտարապետական արուեստը: Ան ոչ միայն նպատած է այդ արուեստի զարգացման, այլ եւ դժած է անոր յետագայ յառաջդիմութեան ուղին:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԻՄԵԱՆ

ծառայէ, իսկ գրասենեակ մը՝ ժողովի վայր: Հոս՝ աշխատավայրին տնօրէնը, ծրագիրները գործադրութեան դնող պատասխանատուն, երիտասարդ բանուորուհին, ճարտարագէտը, բանուորական ջոկատին ղեկավարը՝ Պոտապով, շիկահեր պատանին՝ Տոլիա, եւ նաեւ աշխատավայրի կուսակցական մարմինի քարտուղարը դէմ առ դէմ կը դնուին ու ժամեր շարունակ կը վիճին, միտքերու փոխանակութիւններ կ'ունենան, հակոտնեայ չափեր կը պաշտպանեն: Բայց ի՞նչ պատճառով: Պոտապով եւ իր ընկերները կը մերժեն ընդունիլ պարգեւը: 37.000 ռուբլի դրամական նուէր յատկացուած է աշխատավայրի բանուորներուն եւ պաշտօնաններուն, որովհետեւ համաձայն տրուած ծրագրի ներկայացուցած պատկերներն՝ ծրագիրը աւելիով իրագործուած է:

— Ոչ, կ'ըսէ Պոտապով իր եւ իր ընկերներու անունով: Նախ կարելի չէ խօսիլ պարգեւի մասին, երբ անկաղմուկեղծ աշխատանքի հետեւանքով բանուորները յաճախ ձեռնածալ են նստած, օրերով չեն աշխատած, որովհետեւ չինարարաւ կան նիւթը ժամանակին չէ հասած, յաճախ անտրակ նիւթեր ձեռք ձգած են, կարգապահութիւնը խախտած է, եւայլն: Յայտուն օրինակը Տոլիան է. պատուախանութու ղեկավարներու անհոգութեան հետեւանքով յաճախ ուշ սեռացած է աշխատանքի նիւթերը, չէ աշխատած եւ 400 ռուբլի նուազ շահած է. այն 40 ռուբլին, որ իրեն կ'առաջարկուի իրեն պարգեւ, « ողորմութեան » մը ձեւը կ'առնէ: Մնաց որ՝ բանուորները թիւերու եւ տուեալներու վրայ հիմնուած հաստատում են, թէ աշխատավայրին համար սահմանուած ծրագիրը իրականութեան մէջ աւելիով չէ իրագործուած, քանի ղեկավարութիւնը փոփոխութեան ենթարկելով զայն՝ նուազեցուցած է:

Հակոտնեայ նկարագիրներու, շահեւորութեան նաեւ գոյամիջակին պատկերացումը հիւսուած է տրալալի մը վերայ, որ երբեք ճապող չի դառնար. ընդհակառակն, փոխադրութիւնները՝ հանդարտ կամ բուռն, իրենց տրամաբանական հետեւողականութիւնը կը պահպանեն: Ամէն արտայայտութիւն իրեն ընկերակից ունի դիմադիմի համապատասխան նայուածքը, շարժումներ: Լուրեան պահեր կ'ընդմիջեն բուռն ելոյթները եւ այս ձեւով լարուած վիճակ մը կը ստեղծեն, առաւել շեշտելով տեսաւկէտի մը կամ կարծիքի մը կարեւորութիւնը:

Սերգէյ Միքայէլեան վարպետօրէն դեկավարած է այս բոլորը. անտեսանելի դեկավարն է, որ համաշափ կառոյցով ստեղծած է իր նիւթին պարզաբանման, պատկերացման նպատակով «աշխարհ», առանց անտեսելու որեւէ մանրամասնութիւն:

Ժ. Մ.

ԳԱՂՈՒԹԷ
ԳԱՂՈՒԹ

ՀԵՆՐԻՊՈԼԻՍՈՅ «Յուսարեք» ակումբի Լ. եւ Ս. Գարագաշեան սրահին մէջ, կարգապահութեամբ Յուսարեք Մշակութաւորին Ընկերակցութեան նուագահանդէս մը տուած է քանակաւոր Ռուբին: Յայտագիրը բաղկացած է հայ երաժիշտներու գործերէ:

ՄԵՏԵՐՈՒ ԵՒ ՊԶՏԻԿՆԵՐՈՒ ԿԵՆՏՐՈՆ

0

Սովորաւ հարուստ մարդու մը հետ կը ճամբորդէր: Մօտերը աւազակներ կը յայտնէին:

— Վա՛յ ինձի, կորսուած եմ ոտքով՝ գլխով, եթէ աւազակները զիս ճանչնան, կ'ըսէ հարուստը:

— Վա՛յ ինձի, եթէ անոնք զիս ճանչնան, ահաբեկած կ'ըսէ Սովորաւ:

X

Հիւանդը անձկութեան նոպայ մը կ'անցընէր, բժիշկը ստիպուեցաւ բարոյական կորով տալ անոր:

— Ինձի նայեցէք, լաւաւ աշխատեալ բարոյալքով չկայ: Պայքար տանելու էք մերձադձոտութեան դէմ: Ձեզի լաւ բան մը յանձնարարեմ, աշխատելու համար կրնաք երգել, զուարթ երգեր մը մընջել: Ինչո՞ւ չէք փորձեր աշխատի բան մը, շատ օգտակար կ'ըլլայ:

— Աւաղ, անկարելի է պարոն բժիշկ, պատասխանեց հիւանդը: Ես օփերայի մէջ զլարինէթ կը նուագեմ:

X

Յրանսական վարժարաններէն մէկուն անգլերէնի քննութեան ընթացքին քննիչ մը որպէս նիշ ուսանողի մը 22 տուաւ: Քննիչ յանձնախումբին նախագահը առարկեց իսկոյն յիշեցնելով թէ բարձրագոյն նիշը քան էր: Քննիչը պատասխանեց:

— Գիտեմ: Բայց ուրիշ ի՞նչ կրնամ ընել քանի որ այս երիտասարդ ուսանողը ինձմէ աւելի լաւ անգլերէն կը խօսի:

X

Յաճախորդ մը կը մտնէ դրամատիկական տունէն ներս եւ կուտայ հետեւեալ ապրանքները:

— Պէտք ունիմ մատուցական նիւթով դիրքի մը, զոր պէտք է դնեմ մէկ մեթր քան բարձրութեամբ եւ վաթսուս սանթիմ լայնքով զարդասեղանի մը վրայ:

Ես ձուանաւ: Ես ալ իմ կարգին կ'երգում որ յետ այսու այլեւս որեւէ վիշտ պիտի չունենաս. եւ ջու երջանկութիւնդ ես պիտի ապահովեմ:

Ռուբին վերջին գիշերը հօրը քով անցընելէ յետոյ, յաջորդ առաւօտուն մութին ու լուսուն դուրս ելլելով տունէն, պանդոկ վերադարձաւ, ուր անկողին մտնելով սկսաւ քննալ:

Երեք ժամ քննալէ յետոյ, ձի հեծնելով, Սքալապրինոյի հետ Թրէվիդի ճամբան բռնեցին:

Երբ Թրէվիդ հասան, կտրեցին անցան գիւղաքաղաքը եւ ուղղուեցան դէպի Բիւպլէ:

Երբ ներվէզա գիւղը մօտեցան, Ռուբին չուգելով հոնկէ անցնիլ, քովընտի ճամբայ մը մտաւ, ուրկէ անցնելով հասան չոճիներու անտառ մը որ դիրենք առաջնորդեց լեռան մը կուշտը:

Ռուբին տեսնելով որ քանի այդ լեռան մօտեանային Սքալապրինո հեպտեմէ մը տահագութեան նշաններ ցոյց կուտար, հարցուց.

— Այս տեղուանքը կը ճանչնա՞ս դու:

— Այո, տէր իմ, ասկէ տասը, տասնեակու տարի առաջ ես այստեղուանքը ապրած եմ:

— Այս ճամբան ո՞ւր կը տանի:

— Բիւպլէի կիրճերը, տէր իմ:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՌՅՈ

(Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ
ԿԱՄՈՒՐՁԸ

Մեծ փող
Սերայիմ, ընտանեկան կեանքի
Ա. ՄԱՍ
Թրէվիդի ճԱՄԲԱՆ

Երեք օր անցաւ, որու միջոցին Ռուբին չուգաւ հօրը քովէն հեռացաւ: Երբորդ օրուան իրիկունը այր մը եւ ինչ մը մտան պանդոկ: Սքալապրինոն եւ ձուանան էին անոնք: Ասոր վրայ, Ռուբին դուրս ելլելով քաղաքին ծակն ու ծովը պտըտեցաւ եւ վերապէս յարմարագոյն արուարձանի մը մէջ պարտէզով փոքրիկ տուն մը գտաւ: Գոր վեց ամսուան համար վարձելով, վարձը կանխիկ վճարեց:

ՀՈԳԵԶԱՆԳԻՍ

ԱՄՍՈՒՅՆ ՀԱՆՏԱՍԿՆԵՐՈՒ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Փարիզի Ամառային Հայր. Միությունը այս տարի եւս, ըստ աւանդութեան, հոգեհանգիստ կը կատարէ Մայիս 9, Կիրակի օր, Առնուվիլի Վարազայ Ս. Սաշ եկեղեցւոյ մէջ, իր նահատակներու յիշատակին:

Օրուան երգեցողութիւնները կը կատարէ եկեղեցւոյ երգչախումբը քառամասն, առաջնորդութեամբ Պ. Վ. Փէշտիմալ - ճանին: Մեներգները կը կատարէ Օր. Սոնիա Նիկողոսեան: Յաւարտ պատարագի եկեղեցւոյ շրջակային մէջ Միութեան կողմէ կատարուած Յուշադրութիւնի առջեւ ծաղկեպսակ կը դետեղուի հայրենակիցներու կողմէ:

Այս տարուան հոգեհանգիստ մասնակցու - թեան գինն է 50 ֆր.: Տեղերը սահմանա - փակ ըլլալով, կը խնդրուի ամէնէն ուշ Մայիս 3 երկուշաբթի օր տեղերը ապա - հովել Պ. Նիկողոսեանէ:

121 Ave. Henri Barbusse
95400 Arnouville les Gonesse
Tél.: 985-04-46
Ճաշարահին հասցէն՝
LES CENTURIONS
132, Ave. Pierre Semart
95 Villiers le Bel

ԵՆՈՐՀԱՎԱԼԻՔ

Կապ. Սաշի Անիէն - Պուա Բոլոմպի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստա - ցած Պ. Արմենակ Թիւֆէնկեանէ (Կոն - նուլ) 100 ֆր.:

×

Տիկին Լիւսի Ալճեան 200 ֆ. կը նուիրէ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեց - ւոյ պայծառութեան համար, իր ծնողաց՝ Նազարէթ եւ Սարգիսի Բէլլէկեաններու մահուան (Գահիրէ) ճրդ տարելիցին առ - թիւ եւ անոնց քաղցր յիշատակին:

×

Հայ Ուսանողներու Օգն. Մարմինը շը - նորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տի - կին Վահրամ Գրմախեան 500 ֆր. իրենց մօր, Տիկին Վերթին Վարժապետեանի (Պոլիս) մահուան առթիւ: Նաեւ ամի (Պոլիս) 5000 ֆր. Պոլսոսեան քոյրեր 80 ֆրանք:

×

Ա.Ա.ՅԱՆՈՒՎԻԼԻ. — Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստա - ցած է Տէր եւ Տիկին Նուարդ Մատիւ - եանէ 100 ֆր. իրենց մեծ-հօր Յարութիւն Ղազարեանի մահուան քառասունքին առ - թիւ: Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստա - ցած է Տէր եւ Տիկին Յակոբ Նոտարեանէ եւ այլ Տիկին Պետիկեանէ 100ական ֆ. Տիկին Լուսինէ Տէր-Վարդանեանի մահ - ուան քառասունքին առթիւ:

COSTA-BRAVA

DIRECTION ARMENIENNE
Spécialités franco - espagnoles

La paella — les calamars farcis —
la zarzuela

13, Rue de Valenciennes
75010 PARIS
Tél.: 607-54-65

Fermé le Lundi

MELINE et DANIEL
VOUS ATTENDENT

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ

ՄԱՆՇԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՅԻ ՕԳՆԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ
ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

14, Սէնթ-Օմարի-սէ-Փէրը

Մեկնում Եւրոպա Մայիս 1, ժամը 7ին
ժամադրաւայր Սեուր Մոնթրոն, Մէթ - րո Գառնէ: Վերադարձ Կիրակի Մայիս 2,
ժամը 23ին առեկները:

Օթոբրոսով այցելութիւններ համաշ - արհային Բ. պատերազմի Նորմանտիի
ցամաքահանման տեսարժան վայրերը:

Սովորական ճոխ սեղան երկու օրուան
ընթացքին — շամփուրով խորոված, կա - կարած ձուկ, եւսլին:

Արձանագրուիլ Կարմիր Սաշուհներու
մօտ կամ հեռագրել 985-36-53:

Ծախքերու մասնակցութիւն 180 ֆր.:

« ՅԱՌԱՋ »

ԲԱՐԳԱՌԱՋՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Սէնթ - Էթիէն - Սէն ԾԱՄՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Անտոն - Վարուժան կոմիտէները 150 ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ» թարգմանման:

×

Այլի Տիկին Գրիգոր Փաթմուկեան 100 ֆր. կը նուիրէ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍԱԿԱՆ

ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Matinée Dansante

Organisée par la
section d'Asnières - Bois-Colombes
de la Croix Bleue des Arméniens
Animée par l'orchestre SEVAN
avec la participation du chanteur
LUDOVIC
Partie Artistique
Groupe de danse «NAVASSART»
Dimanche 2 Mai de 15 h. 30 à 24 h.
Salons du Centre Administratif et Social
16, Place de l'Hôtel de Ville
92600 Asnières

ՃԱՇ - ՀԱԻԿՈՒԱԽԱՂ

Նախաճեռութեամբ Վիէնի Համա - արբերդիական Միութեան, Մայիս 8,
Եւրոպայի երկուշաբթի ժամը 19ին սկսեալ,
«Արմենի» Ազգ. Մշակութային Տան մէջ,
Բէլ Փաթո թիւ 1, Վիէն:

Մերով կը հրաւիրենք խորհրդի հայ - րենակիցները, նաեւ բարեկամները սոյն
հանդիսութեան:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՆԴԵՍ

Կազմակերպուած

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ ԾԱԽԻԼԻ մասնաճիւղին կողմէ

Մայիս 1, Եւրոպայի երկուշաբթի ժամը 9ին մինչեւ առաւօտ, Եւրոպայի քաղաքային - տարանի սրահին մէջ, Ռիւ Սքալինկիաո

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍԱԿԱՆ ԲԱՏԻՆ

մասնակցութեամբ ՊԵՏԻԿԻ եւ իր նուագախումբին եւ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբին
երգեր եւ արտասանութիւններ

Հայկական ֆոլկ պիւֆէ

ՄՈՒՏԳ 25 ֆ.

ԴԵՊԻ ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ

ՎԵՆԵՏԻԿ

(Յուլիս 4էն 11)

Միութեան Արքայի ծննդեան 300ամ - եակին առթիւ, Մարտի 1-ի Ռիւ Սքալինկի
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Կաթողիկէ
Ժողովրդապետութիւնը կը կազմակերպէ
Սարգիս Վ. Դաւիթեանի առաջնորդու -
թեամբ, ճամբորդութիւն մը Մարտի 1-էն
դէպի Սուրբ Ղազար, Վենետիկ, Փառո -
վա, Պեդիամօ, Միլանօ, Յեննօվա, Մար -
սէլլ:

Փոխադրութեան միջոց՝ շրջակայք,
օթոբառ, վափորեթթօ:

Պանդուկի եւ փոխադրութեան ամբող -
ջական գին՝ 1080 ֆր.:

Արձանագրութիւնները մինչեւ Ապրիլի
վերջաւորութեան: Մանրամասնութիւն -
ներու համար հեռագրել 54-02-98

ԵԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Առնուվիլ - Մարտի 1-ի Կապ. Սաշի տա -
րեկան պարանցիկ ճաշը՝ Մայիս 8ին,
Վիլիէ լը Պէլի քաղաքապետարանի սրահ -
ներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան դաշտահան -
դէսը Մոնմորանսի Հանգստեան Տան
դարաստանին մէջ, Կիրակի Յունիս 6ին,
ժամը 10-22:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

Կազմակերպուած աշակերտներու կողմէ

Մայիս 9, Կիրակի ժամը 16:30ին, Վարժարանի Մ. Պէշիկ-Պաշեան-Գ. Մ. Ալիմշահ
սրահին մէջ

ԳՐԱԿԱՆ - ԳԵՂԱՐՈՒԵՍԱԿԱՆ ԲԱՏԻՆ

— Երգ, արտասանութիւն, նուագ — Հայերէն թատրոն՝ «ՀԵՄԱՆՈՅԸ»՝ կառա -
կերգութիւն երեք արար

— Ֆրանսերէն թատրոն՝ LA TRAGEDIE DEMENTE, en 2 actes

— Յուլիանիէն՝ աշակերտներու նկարչական գործերուն

— Բաշխում՝ մարզական մետալներու

ՄՈՒՏԳԸ ԱՉՍՏ Է

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱԽԻՐ

Ֆրանսահայ Դրողներու Ընկերակցու -
թեան ընդհ. Ժողովը տեղի կ'ունենայ
Մայիս 3, Երկուշաբթի օր, ժամը 20ին,
Նախկին Ռազմիկներու կեդրոնատեղին՝
32 Ռիւ տը Թրէվիլ: Օրակարգ՝ ներթափան
եւ բարոյական հաշուետուութիւն եւ նոր
վարչութեան ընտրութիւն:

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը
համարուի:

Ի ՊԱՏԻՎ ԿԵԹԵՐԱՆ

ԸՆԿԵՐՈՒՀԻՆԵՐՈՒ

Վեթերան ընկերակիցներու ի պատիւ,
Կապույտ Սաշի Վալանսի մասնաճիւղը ճաշ
մը կազմակերպած է Եւրոպայի, Մայիս 8ին,
Նախապէս արձանագրուիլ՝ Տիկին Գէշէ -
ճեանի մօտ՝ 38, Ռիւ Պէլ-Իմաժ, Վալանս:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

հանդիսաւոր բացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՅԻՍ 9 ԻՆ

ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՊՏՈՅՏԸ

ETRETAT

Կազմակերպուած Խաւան Սանուց Մի -
ութեան կողմէ, Կիրակի Մայիս 2ին առ -
րոյզ օրը:

Ճամբու ընթացքին այցելութիւն Ռուս
քաղաքը:

Մեկնում՝ Կառ տիւ Նոռ, Գաֆէ Գիւր -
վէօրի առջեւէն ժամը ճիշդ 7ին: Վերա -
դարձ ժամը 23ին:

Ծախքերու մասնակցութիւն 50 ֆրանք
Ուսանողներու 30 ֆրանք

Արձանագրութեան համար հեռախոսի
Աստիտեան 842-08-57

Պ. Չպուրճեան 770-56-31

A R M É N I E 1 9 7 6

Départs chaque mois :

du 8 Mai au 22 Mai
du 12 Juin au 26 Juin
du 10 Juillet au 24 Juillet
du 6 Août au 21 Août
du 22 Septembre au 6 Octobre
du 23 Octobre au 6 Novembre
du 22 Décembre au 3 Janvier 1977

à partir de 2680 fr.

Pour les jeunes de 16 à 35 ans (2 voyages)

du 24 Juillet au 7 Août
du 16 Août au 30 Août

Renseignements et Inscriptions

A PARIS

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél.: 073-32-64 266-50-12 073-30-64

A LYON

Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Licence Voyages : A. 721.

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻՋԻ ՄԷՋ

(Բ. Ե. Վերջին մաս)

Մալ փոխելի հանդիսութեան երկրորդ փուլին էր Արտաշատի Ծ. Պէրպէրեան, որ իր ճառը սկսաւ Պ. Դուրեանի «Իմ հայր» քերթումովն երկու տուններու յիշատակութեամբ եզրակացնելու համար, թէ անոնք, որոնք 1015ին մեռան հազար մահով ու մնացին անշիւրով, դեռ կեն — թան են ու կ'ապրին մեր հողիններուն վրայ անմահութեան կեանքովը հազար։ Ապր, 1976 Ապրիլ 24ին, անոնցմէ ամէն ինչ փոխու աշխարհի թէ Հայաստանի մէջ։ Անոնք, այսօր իսկ դարձեալ կը վերապրին այն հարիւր հազարաւոր մարդոց եւ վերջու սրտին մէջ, որոնք կը բարձրանան Միջնադարեան թաղերէն, դէպքերէն Յուշարձանը։

Անոնք սխալ է մտածել թէ նոյն ապրիլներով եւ հողեկան նոյն տեսակի լաւամիտներով է, որ կ'ողբնուէր ամէն տարի Ապրիլ 24ը։ Յիշենք, թէ ասիկէ տասնամեակ մը տարիներ առաջ ինչու ու ողբն էին դերիշխող զգացումները մեր «սգահանդէսներ»ուն։ Հետաքրքիր, սակայն «սգահանդէս»ները դարձան իսկ օրեր, իսկ այսօր դերիշխողը դարձաւ զարոյթն է, ընդլայնուած։ Եւ, որպէս ինչպէս կրնար տարբեր ըլլալ։ Մայր հայրենիքի ծաղիկալ իրականութիւնը, վերստեղծուած պետականութեան հալածող յարձակումները, յառաջիկայի մարտի 28-ի հիշատակը, որ իրականութեան ազդակ դարձան։ Դարձան ինչպէս չփոխուէր սիրտը ինչպէս հողեկանութեան, երբ չորհրդի տարիներու ժրպիտն ու չարքաշ աշխատեցին, նախկինին հալածուած եւ Մեծ Սպարտէն հրաշքով ճողոպրած հին սեւերունը կը փոխարինուէր նորերով, որոնք ինչպէս զիստակից եւ ինքնավստահ քաղաքացիներն են իրենց ծնողները հիւրընկալող երկիրներուն։

Այսպէս է, որ անցեալի հալածուած, անթիւ ու մերկ, սգակիր ու դառնացած, միջնադարին դիւանագիտութենէն չարաչար խորան ու լքուած մարդոց շատաւորները հետզհետէ կ'ըլլան ո՛ր թէ սգահանդէսներու կրակոտ կեանքները կամ աղբիւրը եւ ձեռք երկարողներ, այլ վառվառ պահանջատէրերը դատի մը, որ իրենց կը նկատեն, դատի մը, որ սպաս է որովհետեւ արդար է, դատի մը, որ մարդկային է եւ, հետեւաբար, հաւատարմալից։

Բանաստեղծ ընդգծեց հայկական ցեղապետութիւնը օտարին ճանջցնելու եւ միջնադարին դեմին վրայ զայն ընդունիլ տարու կարեւորութիւնը, անհրաժեշտութիւնը։ Անկէն՝ ցեղասպանութեան ոճիրին դատապարտութեան պէտք է ընկերային անոր յարակից հայ ժողովուրդին արդար դատին լուծումը։

Հայ ժողովուրդը, հակառակ անոր որ հասաւ մինչեւ մահուան դուռը, հակառակ իր կրած մեծ վիշտին՝ երբեք չզիջանք։ Հայ ժողովուրդը պիտի ապրի, որովհետեւ դարձու ընթացքին ան սորված է երկու հիմնական բաներ. նախ՝ ֆիզիկական պարտութիւններէն կերտել հողեկան մեծ յաղթանակներ, յետոյ՝ զիստակից թէ հողեկան յաղթանակներն են ի վերջոյ, որ դուռ կը բանան անմահու։

Փոխադր երկու բանաստեղծներն ալ իրենց հայրենի ճառերէն ետք խօսեցան նաեւ Ֆրանսիայի օրուան նիւթին շուրջ։

Հայ Աւետարանական համայնքին կողմէ Պատուելի Դանիէլ Սահակեան առաջին բաժնի փակման խօսքը արտասանեց Ապրիլեան խորհուրդը մեկնաբանելով կրօնական հայեացքով. — Անոնք, ըսաւ ան, մեռան նաեւ իրենց հաւատքին համար եւ եթէ հող ու տուն կորսնցուցին, իրենց մօտ անկողնուտելի մնաց հաւատքը։

Սոսնակը՝ Տիկին Յովսէփեան հաղորդեց ետք, թէ հանդիսութեան ներկայ են կիպրոսի դեսպանը՝ Փոլիս Մոսիտոս, ինքնապէս նաեւ Ֆրանսացի հիւրեր, կարգաց Փրոֆ. Ալֆրէտ Քասթելլի եւ Ժաք Մատիլի նամակները։ Երկուքն ալ զօրավիզ կը կենան մեր ժողովուրդին արդար իրաւունքներուն պաշտպանութեան։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Սայաթ — Նովա լաւային համոյթը՝ Պետրոս Ներկարարեանի ղեկավարութեամբ, երգիչ Միլտոյի Պոլոսեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Կարպիս Արիւկեանի, Տիկին Մատիլի Էրիկեան — Քարփանթի արտասանութեամբ, դաշնակահարուհի Օր. Նայիրի Տէմիր — ճեան եւ, ապա, Դպրոցատէր, Սամուէլ Մուրատեան վարժարաններու միացեալ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Գ. Նանգիւկեանի։

Օրուան փակման խօսքը արտասանեց Ֆրանսայի Հայ Առաքելական եկեղեցւորութեան կողմէ Հ. Յարութիւն Վրդ. Պրոֆ. Կարպիս, որ ցոյց տալով բեմին վրայ շարք կազմած Դպրոցատէրի եւ Մը — խիթարեան կրթարանի պարմանիներն ու պարմանուհիները ըսաւ. —

61 տարիներ առաջ ասոնց ջոյրերն եւ եղբայրները առաջնորդուեցան դէպի Եփրատ այսօր երէկուան զոհերուն ժառանգորդները հայ երգը կը թրթռացնեն հայ բարբառով։

Պատկերը պերճախօս է եւ չի կարօտիր մեկնաբանութեան։

×

Կիրակի օր, ժամը 16ին Նոթը — Տամի մայր եկեղեցին լեցուած էր հայ թէ օտար հաւատարմութեամբ։ Ինչպէս ամէն տարի, Հայ Կաթողիկէ եկեղեցին մասնաւոր պատարագ կը կատարէր ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն։ Պատարագեց Գեր. Հ. Նիկողոս Մ. Վրդ. Քէհեանեան, քորովեց Գեր. Փէրիլ՝ օգնական եպիսկոպոս Փարիզի, որ ողբերգեց յիշատակը 1915ին հայկական ցեղասպանութեան զոհ մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներուն եւ շնչոց անոնց ունեցած հաւատքն ու դոհարեցութեան ոգին։

ԵՐԶ. ԹՂԹԱԿԻԾ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Օ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ («Յառաջ», հեռագրային) — Համադարձային կազմակերպութեամբ, Շաբաթ ժամը 18-30ին տողանցք Փրատո — Փէրիլէ մինչեւ Հայոց եկեղեցի։ Երբ 2.500 հոգի։ Հոգեհանգստեան արարողութեան ներկայ գտնուեցաւ նախկին Արտաքին նախարար Միլէլ Ժօպէտ։ Ծաղկեպսակի գետեղում Ապրիլեան Յուշարձանին վրայ եկեղեցւոյ փակին մէջ։ Ժամը 20.45ին ողբերգութեամբ փակեց ան Գոն —

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ Դատի Պաշտպան Յաննախումբի կողմէ, հրատարակութեան խնդրանքով, ստացանք հետեւեալ հաղորդագրութիւնը, որ նախապէս տրուած է Աման Ֆրանս փրէսի. —

Le 24 avril est, pour les Arméniens du monde entier, une journée de deuil et de commémoration du Génocide perpétré en 1915 par le gouvernement ture.

On croyait qu'elle le serait en France comme partout ailleurs.

Cette année, le CDCA s'est vu signifier l'interdiction de la manifestation qu'il avait prévue depuis le 18 mars, entre la place François 1er et les Champs Elysées.

Cette surprenante décision, intervenue seulement 48 heures avant la manifestation, mettait les responsables devant l'impossibilité matérielle de prendre les mesures s'imposant en pareil cas.

Qu'il nous soit permis de rappeler qu'à aucun moment, dans le passé, les Arméniens de France n'ont provoqué de désordre sur la voie publique.

Le CDCA exprime, en conséquence, son indignation quant au déploiement inhabituel des forces de police, sans commune mesure avec la nature de la manifestation.

L'intervention maladroite, parfois violente, et surtout incohérente de la police, les nombreuses interpellations, visiblement préméditées, compte tenu du dispositif policier empêchant toute dispersion des manifestants, mettent en lumière la nature des pressions qui ont dû s'exercer.

C'est pourquoi, il nous apparaît clairement que le véritable motif de l'interdiction de la manifestation pacifique du 24 avril, est de nature politique. Elle vise à étouffer la voix du peuple arménien qui exige que justice soit faite pour les crimes commis contre lui.

Le CDCA, face à de telles pratiques, ne peut que souligner la responsabilité des autorités qui, en frustrant la communauté d'origine arménienne de son droit d'expression, assument délibérément le risque d'explosions violentes et incontrôlables.

CDCA

×

ԿԻՊՐՈՍԻ ԴԵՍՊԱՆԻՆ

ՀԵՌԱԳԻՐԸ

Փարիզի Կիպրոսի դեսպանը «Յառաջ»ի ուղղուած հեռագրով փրանախայ գաղութին կը յղէ իր խօսքը. —

Alors que les Grecs Orthodoxes célébraient samedi soir la Résurrection du Christ, votre communauté commémorait l'atrocité Génocide perpétré par la Turquie dans le but d'exterminer l'héroïque nation arménienne.

Viendra, pour Chypre et pour l'Arménie leur résurrection nationale, grâce à la fraternité des deux peuples, forgée par des souffrances communes.

POLYS MODINOS
Ambassadeur de Chypre

Կրէի մէջ։ Սոսնակը բազմութիւն։ Սոսնակը առին կազմակերպիչ յանձնարարութիւնը մէջ իրանկեան, բանաստեղծ Տրքի. Ղազիսեան (Ֆրանսիէն), Կարօ Յովսէփեան (հայերէն) եւ նախկին Արտաքին նախարար Միլէլ Ժօպէտ։

Մանրամասնութիւնները՝ առանձին թղթակցութեամբ։

ՕՐՈՒԱՆ

ԴԵՊՔԵՐԸ

Քանի մը տղով

ՄՈՍԿՈՒՍԷՆԻ կը հաղորդեն մահը մահալ Գրեշկոյի։ 73 տարեկան էր։ Անդամ էր Պոլիգրիւրոյի եւ 1967ին ի վեր Պաշտպանութեան նախարարի պաշտօն կը վարէր։ Իր շրջանին խորհրդային ղեկուորական ուժը, յատկապէս հիւլէական մարդէն ներս մեծ յառաջնութեան արձանագրեց։ Ծագումով ուկրաինացի էր եւ զօրագունը մը հրամանատարն էր 1941ին, երբ Գերմանիա յարձակեցաւ Սովետական Միութեան վրայ։ 1953ին խորհրդային հրատալելով ճգնեց Արեւելեան Գերմանացիներու ըմբոստութիւնը, իսկ 1968ին հրամայեց խորհրդային ուժերու յարձակումը Զեխտալովաքոյ վրայ։

ՓՈՐԹՈՒԿԱՆԻ ընտրութեանը վերջնական արդիւնքները կը հաստատեն ընկերավարականներու յաղորդութիւնները։ Ձայներու 35,8 տոկոսը ապահոված է, մինչ համայնավարները չորրորդ դերքը կը զբաւեն ժողովրդական ղեմովրատներէ եւ ընկերային ղեմովրատ կեդրոնէ ետք ձայներու 14,51 տոկոսով։

ՊՐԱՅԻԼԻՈՅ նախագահը՝ Զօր. Էրենսթօ ժեզէլ Փարիզ ժամանեց։ Հանդիպում եւ խօսակցութիւններ կ'ունենայ Նախագահ Ժիւզեպ Կոնստէնտին հետ, միջազգային հարցերու, երկու երկիրներու յարաբերութիւններու, ճարտարարուեստի եւ առեւտրի, հանքի եւ ուժի զարգացման վերաբերող հարցերու շուրջ։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Մահմետական Ընկերակցութեան նախագահը Իպրահիմ Ուէհպէ յայտնած է որ Գոլէթի ընդունած է առժամեայ ապաստան տալ 400 լիբանոնցի որբերու, մինչեւ խաղաղութեան հաստատումը։ Ներկայիս մօտ 20 հազար որբեր կան Լիբանանի մէջ։

ՖԲԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՍՈՒԼ

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

«Լը Մոնտ» եւս երկուշաբթի երեկոյ (Ապրիլ 27ի թիւ) արձագանք կը հանդիսանար Շաբաթ օրուան խաղաղ ցոյցին, մասնակցողներու թիւը 3000 ներկայացնելով։ Թերթը յիշատակելէ ետք տուեց իր խաղաղութեան ղեկավարութեան լուծումները — շուրջ 150 հոգի — կ'անդադրուէր Հայ Դատի Յանձնարարութիւնները մէջըրբերով հետեւեալ պարբերութիւնները. — Հայ Դատի Յանձնարարութեան ղեկավարը կը գտնէ, որ հրապարակային արժանաւայել արտայայտուած էր մը տարրական արդար հարցի մը համար, ինչպէս կը շնչուէր Հանրապետութեան Նախագահը՝ Ժիւզեպ Կոնստէնտին իր 1974 Մայիս 16ի նամակով, արգիլուեցաւ։ Յանձնարարութեան կ'աւելցնէ, թէ «Մեզի յոտակ կը թուի, որ արգիլման իսկական պատճառները քաղաքական ընդթ ունին եւ կը ձգտին խեղդել հայ ժողովուրդին ճայնը»։

«Լը Մոնտ» կուտայ նաեւ Ներքին նախարարութեան բացատրութիւնը, այն է, որ օտարականական ուժերը միջնորդած են, որպէսզի արգիլէ հանդիսանան ցուցարարներուն՝ քաղաքական հիւստիտոսութեան վրայ։ Ցուցարարները նման մտադրութիւն ունեցած են, ըստ օտարականութեան։

ԾՈՒՎԱՅԻՆ ՈՒԺԻ ԱԶԳԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻԱԶԳԱՅԻՆ ՌԱԶՄԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Բ.

Գործնական, կարճ ճամբայ մը փնտռելով զէպի Հնդկաստան, 1492ին դուռն Նոր Աշխարհը: Ասոր հետեւանքը եղաւ որ Սպանիա եւ Փորթուգալ այս նոր գտնուած հողերու անհատնում հարստութիւններ - թիւններուն տիրացան, եւ վարձան հզօր ծովային ուժեր:

Ծովային նոր ճամբայ բացուելով զէպի հետեւոր արեւելք, նոյն շրջանին՝ արագորէն նուազեցաւ ձեռնովային եւ վեներտիկի առևտրական կարեւորութիւնը: Ասոր յաջորդեց երկու քաղաքներու ծովային ազդեցութեան եւ հարստութեան անկումը:

Հակառակ Ֆրանսայի, Հոլանտայի եւ Անգլիոյ ծովային յարձուն ուժին, Սպանիա լման դար մը մնաց աշխարհի հզօրագոյն ծովային Պետութիւնը: 1588ին Սպանիոյ Փիլիպոս Բ. թագաւորը զրկեց իր «անպարտելի» նաւատորմը Անգլիոյ դէմ: Սըր Ֆրանսիս Ծրէյքի ձեռքէն ճողպարած սպանական նաւերը զոհ դացին սատուիկ փոթորիկի մը: Այսպէս՝ կորուցաւ Սպանիոյ գլխաւորական ահաբեկ ուժը. այն աստիճանի որ Սպանիա չկրցաւ աշխարհի ազատութիւնը իր հոգիները, եւ միւս երկրները կու գտնուին իր լայնատարած գաղութները:

Անգլիա չէզոքացուց Հոլանտայի ծովային ուժը 1666ին թափելով զետի կռիւն: Այնուհետեւ մնացին երկու մեծ ուժեր ուղիւստներու վրայ... Անգլիա եւ Ֆրանսա:

Անգլիոյ տասներեք գաղութները Նոր Աշխարհի մէջ՝ սկսան իրենց ապստամբութիւնը, որ վերածուեցաւ անկախութեան պայքարի, Ֆրանսայի օգնութեամբ:

Անգլիա, հակառակ իր ծովային ուժին, ֆրանսական նաւատորմի ճնշման տակ՝ ստիպուեցաւ իր նաւերը ցրուել լայն տարածութեան վրայ եւ չկրցաւ իր նաւատորմը կեդրոնացնել հիւսիսային Ամերիկայի իր լոբիստ գաղութներուն դէմ: Միացեալ Նահանգներու անկախութիւնը ապահովուեցաւ երբ Ֆրանսայի ծովակալ Տը Կրասի մարտնաւերը խափանեցին անգլիական նաւերուն մուտքը Պերսիքի ծոցէն ներս: Ասոր հետեւանքով՝ անգլիացի զօրավար Գորնվալիսի կապը խզուեցաւ իրեն օժանդակ նաւատորմին հետ՝ հարկադրելով զինք իր բանակներէն հեռու անձնատուր ըլլալ զօրավար Ուաշինգթոնի:

19րդ դարու սկիզբները՝ Նափոլէոն տէրն ու տիրականն էր Եւրոպայի: Աշխարհակարական մեծ ծրագիր ունէր: Անոր իրականացման համար՝ կարեւոր քայլ մըն էր Նեպոլէոնի գրաւումը: Յամաքի վրայ անպարտելի էին իր զօրքերը: Բայց Այուլքերի կռիւնն՝ Նեպոլէոնի բե-

րանը՝ Աղեքսանդրիայի ծոցին մօտ՝ Նեպոլէոնի ջախջախեց ֆրանսական նաւատորմը, Նափոլէոնի արշաւանքը ձախողութեան դատապարտելով:

Նափոլէոնի դրամած էր ամբողջ Եւրոպան ըսցի Ռուսաստանէն: Բայց, ի վերջոյ, իր պարտութիւնը անխուսափելի էր քանի որ ծովերուն էր կրցած տիրապետել: Վերջին հարուածը տրուեցաւ Նափոլէոնին 1815ին Վաթերլոյի դաշտերուն վրայ: Սակայն անկէջ տասը տարի առաջ, 1805ին, արդէն տնօրինուած էր իր անկումը Անգլիոյ յաղթանակով թրափալկարի ջուրերուն վրայ (ձիւրալթարի մօտերը):

Հակառակ որ Ֆրանսայի եւ Սպանիոյ միացեալ ծովային ուժերը թիւով աւելի մեծ էին քան Անգլիացիներուն նաւատորմը, բայց եւ այնպէս՝ անգլիական նաւատորմին կազմակերպութիւնը եւ ռազմարուեստը՝ ու Նեպոլէոնի հանձարը՝ յաղթանակը ապահովուցին Այուլքին:

Թրափալկար, որ Նեպոլէոնի փառքին պըսակն էր, հասցուց Անգլիոյ նաւատորմին իր կատարելութեան գագաթնակէտին: Թրափալկար նաեւ վերջին մեծ կռիւն էր առաջատարաւ երու միջեւ: Այնուհետեւ՝ Անգլիա իշխեց աշխարհի ուղիւստներուն վրայ մինչեւ առաջին համաշխարհային պատերազմը:

Մինչ այդ, 1903-1905ին քայքայուեցաւ ռուսական նաւատորմը ձափոնի յաղթանակով Փորթ Արթըրի ծոցին եւ Յուլի մայիի նեղուցին մէջ, եւ հիմը դրուեցաւ ձափոնական կայսրութեան:

1914-1916 տարիներուն Անգլիա գրեթէ ծոնկի եկաւ գերմանական ընդծովեա ներու յարձակումներուն հետեւանքով: Այդ պատերազմին վճիռը տրուեցաւ ծովերուն վրայ:

Նոյնպէս՝ երկրորդ համաշխարհային պատերազմին վերջնական արդիւնքը որոշուեցաւ ուղիւստներուն եւ ծովերուն վրայ... Միջերկրական, Ատլանտեան, Սաղարական ծովերը: Չըրէի, որ անվերահսկելի էր Տէօնքէրի նահանջը, Լոնտոնի ռաբակոծումը, եւ տեղեակ էր Ձիւնակիցներու եւ Առանցքի Պետութիւններու ճակատադրական մրցումին հիւլէա կան ումը մը արտադրելու, ըսած է. «Միակ բանը որ դիմ վախցուց» ընդծովեա ներու վտանգն էր»: Արդարեւ, երեսուն տարուան մէջ՝ Գերմանիա երկու անգամ թիչ մնաց շահէր ցամաքային երկու պատերազմները իր սուզանաւերու գերազանց գործածութիւնով:

Պատմութեան անցաւ Գերմանիոյ, իտալիոյ եւ ձափոնի պարտութիւնը, ինչպէս նաեւ քայքայումը անոնց ծովային ուժին: Պատերազմէն ետք՝ Ֆրանսա եւ Մեծն Բրիտանիա վերածուեցան երկրոր-

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՏԱՄՆԸ ՎԵՑ ՏԱՐԻՆԵՐ

ԽՍԲ. — Բեմագիր - դերասան Արման Կոթիկեանի փարիզի մէջ ունեցած քառերակն կեանքին մասին ընդարձակ յօդուած մը ստորագրած է Արման Կոթիկեան՝ «Սովետական արուեստ» ամսագրի փետրուարի քիւրմ մէջ: Կուսակցական յօդուածէն, արեւմտահայերէն:

Քսանական թուականներու փարիզի թատերական կեանքը բաւական խաղաղ էր պատկեր մը կը ներկայացնէր: Համաշխարհային Ա. պատերազմի վերջաւորութեան տկարացած էր հետաքրքրութիւնը Անտրէ Անթուանի բնապաշտական փորձերուն հանդէպ: Նոյն ժամանակ աշխուժացած էր պուլկարի թատերական դործունէութիւնը՝ թեթեւ եւ զուարճալի թատերականութիւնով: Բայց կային նաեւ թատերներ, որոնք իրեն հիմք իրենց արուեստին՝ հրապարակ կը հանէին արդիականութեան խնդիրները հոգեբանութեան ցայտուն դարձնելու սկզբունքը:

Այս առումով ծանօթ դէպք էր դերասան եւ բեմադիր Ժոզ Գոֆո, որ կը պայքարէր Անթուանի թատերական հայեացքներու եւ, ընդհանրապէս, թատերական արուեստին մէջ բնապաշտութեան դէմ: 1913ին անոր հիմնած «Վիլիս Գոթիկեան» («Հին աղանատուն») թատերնը

գական ծովային ուժերու: Միացեալ Նահանգներու նաւատորմի զարեալ աշխարհի ամէնէն հոգեւոր ծովային ուժը:

Նոյն տուն՝ միջազգային քաղաքակա նութեան բեմին վրայ երեցաւ նոր դերակատար մը որ երկու գլխաւոր բաժիններէն մէկը ստանձնեց աշխարհի չորս ուղիւստներու տնօրինութեան մէջ: Ան ինքնուրուագի Միլիթին էր: Մրցակից եղաւ Միացեալ Նահանգներուն:

17րդ դարու վերջաւորութեան, ու մինչեւ 18րդ դարու կէսը, Մեծն Պետրոս վարպէ եռանդով ու արտակարգ կարողութիւնով, նաւատորմ հիմնեց, Պետրոս դարձ քաղաքը կերտեց, եւ երկաթեայ կամրով ջանաց իր յետամնաց երկիրը դարձնել զէպի Եւրոպա: Ռուսաստանի հիմնական քաղաքականութիւնն էր յամաձայն զէպի արեւմուտը ու զէպի տաք ծովերը: Բայց զէպերը այնպէս դասաւորուեցան որ Ռուսաստան, իր ծրագրին հակառակ, տարածուեցաւ զէպի արեւելք... մինչեւ Սաղարական:

Ֆետաղային ինքնուրուագի Միլիթինը իրազեկեց Ռուսաստանի դարաւոր ծրագիրը, կամ աւելի ճիշդ՝ երազը:

ԵՆՈՎԻԼ ԼԱՉԻՆԵԱՆ

ԶՈՐԻ ՄԻՐՈՆ

2.

Արեւելի կողմից ծառերը, իրար թեւ ու թիկունք, մաղցում՝ սարի գլխին հաւաքում էին, եւ երկինքն ու երկիրը հասնում էին իրար: Սարի գագաթի հաւաքում ընկուղիները ամպերն էին ընծում, հով ու գոլ մաղում գիւղի գլուխին... 25, իր Յարութ պապի աղօթքն էին հասցնում Աստուծոյ... Է՛, Յարութ պապ, օղորմի, Յարութ պապ, հեքան ո՞ւմ աղօթեցիր, ինչո՞ւ աղօթեցիր՝ ի դուրս, ի դուրս...:

Տան կողմին սանդղար կար՝ կող ու կուշտ մամուռ:

Գարունքին սանդղար պղնձե-պղնձի անձրեւալով էր լցւում: Տան դիմաց ալի կար. ծառերը արմատները խորացրել էին, թեւ թեւի տուել, որ չզրորուեն լանջի լի վար: Ամէն գարնան, երբ սանդղարի կշտից ձնծաղիկը բացում էր աչքը,

Ծովասարից մի սաւան ամպ էր պնդում, գալիս նստում ծիրաններու գլխին: Յետոյ սանդղարի կշտին մանուշակն էր դուրս, եւ ալուշան ծիրաններու անագն էր անում: Ծաղկում էր կեռասներին: Ծաղկում էր խնձորներին: Ծիրանը հացատան կտուրը հանած ընկուղիներու ծանրութիւնն էր հոգը ծաղի տալիս: Աշխարհում ինչքան դոյն կայ հաւաքում, հարսնապար էին բռնում տան դիմաց, երգիքից կաթկթում ներս: Ու խեղճում էր իր Յարութ պապը, ունեցելը լայնացնում, ծծում՝ ծծում էր գարնան բոյրը, փափախն ու ալի մորթուց կարած ելակը նետում կաւէ ամբարի ետեւը եւ բաց կրծքով (սեղոտ էր Յարութ պապը կուրծքը), բաժն էր ծնունդին կանգնում էր ծառերի տակ: Մինչեւ աշուն դուրս չէր գալիս ալիւց:

— Հարսնուկ, հաց բեր, — ձայն էր տալիս, եւ խաղաղութիւն հացն ու թանով լի կուշան ձեռքին կանգնում էր ծիրաններու տակ, սպասում մեծ կեսարի մօտեան լուծ:

— Հարսնուկ, գառ, արաւ հաց տարա՞ր: խաղաղութիւն գլխով էր անում՝ հա:

Յետոյ պապը նստում, ձուլում էր ծառի բնին, գտնում ծիրաններու բունը, բնի կէսը, ծիրաններու բնի կէսը... Յարութ պապը քանի՞ տարեկան կը լիւնէր... Ո՞վ էր թիւ ու հաշիւ պահողը...

Կտորածի տարին ինքը կը լինէր քառասուն — քառասունհինգ տարեկան, Կիրակոս՝ երեսունհինգ — քառասուն, Մա — նուկը ջահէլ աղայ էր, մեծ եղբայր Զարէն յետմն անց էր, հայրը... հօր մաղըր ձեռքակն էին: Ուրեմն... Յարութ պապը հարկեր — հարկեր հինգ կը լինէր: Գարունը բացում էր թէ չէ, մանում էր ալիւ ու մինչեւ ձմեռամուտը դուրս չէր գալիս: Ծօծը ունէր, մի ծայրը քաղցրաւորից ծիրաններուն էր կապուած, մէկը՝ տանձներուն: Սանդղարի մօտ նստում էր իրիկնահացի, հարցն ու փորձ անում դերաւորտանի օրուայ բանաւորից: Վարուցանքից, ջուր ու ջրտուքից, կարելու տից, յետոյ տրեխները թաղում էր ծառի տակ եւ բարձրանում էր ձօճը:

— Անձրեւ չեկաւ, — սաղարան Արօն ծայր էր բացում գրոյցի համար:

Ճանապարհը երկար է, սալի միալար ձողոցն էլ հողի է հանում, աւելի ձգում ձամբան, իսկ Արօն ինքն իր հետ լինել չի կարող:

— Անձրեւ դարձէ սեւ աղուէս, — կրկնում է Արօն եւ գլխի ընկնում, որ իրօք, անձրեւը շատ-շատ է պէտք, — Միքո, աղէք գնացին կուշ, մնացինք ստանց թեւ ու թիկունք... Անձրեւ դար, չկանգնեն արտեր:

— Հա, անձրեւ պէտք է, — համաձայնեց Միքոն եւ աւելացրեց մտքում.

կը հետանդէր խմբային, փերիտիպա-կան խորը ունեցող թատերական ներկայացնելու, ծրագրեր: Սկզբունքի հարց էր նոյնիսկ խաղացանի ընտրութիւնը՝ կը խաղային Շէքսպիր, Մոլիէր, Դոնտիսկի եւային:

Սրբոյնի համալսարանի ուսանող Ժոզ Գոֆո Կ. Ստանիսլավսկիի համախոհ էր եւ անոր թատերական ուղիին հաւատարիմ հետեւորդը: «Հին աղանատուն» զեկավարին հայեացքները մօտ էին նաեւ Սրբոյնի համալսարանի ուսանող Արման Կոթիկեանի, որ 1925ին յաջողութեամբ աւարտելով ուսումը, կը հետեւէր Ժոզ Գոֆոյի դերասանական միաւեայ դարձութեան:

1934ին Փարիզի «Արուեստ եւ կեանք» հանդէսին մէջ դրած իր յօդուածով Կոթիկեան կուտար Փարիզի հայ թատերնին պատկերը: Ըստ իրեն, եթէ հայ ունեւք մինչեւ համաշխարհային առաջին պատերազմը բեմադրուած քանի մը ներկայացումները, Փարիզի հայ բեմի դործունէութեան սկիզբը պէտք է համարել 1915ը, երբ պուլկարի արուեստագէտ Մըկրտիչ Զանան հաւաքելով Փարիզի հայ ուժերը կը բեմադրէր Շիրմանաղէի «Ջառ ողի», «Պատուի համար» եւ Շանթի «Հին աստուածներ» թատերականութիւնը, որոնց կը մասնակցէր նաեւ Արման Կոթիկեան, որ այդ օրերուն կարճ ժամանակով Փարիզ կը գտնուէր: Երբ Փարիզ մշտական բնակութիւնէն կը հաստատուէին Կ. Պոլսէն, ինքիքն եւ այլ քաղաքներէն դարձած Հայերը, աղապի թատերնի ստեղծումը անհրաժեշտութիւն կը դառնար: Այդ թատերնի կազմակերպիչը կ'ըլլայ Տըր-դատ Նալեան: Թատերնը կը կոչուի «Փարիզահայ տոսմաթիք»: Հիմնադրիլն օղնական էր՝ Արման Կոթիկեան:

Փարիզի հայ բեմի երկրորդ շրջանը պէտք է համարել Մանա Բուդաղեանի եւ Տիգրան Բէկլաղեանի զեկավարած «Հայրենի բեմ» թատերականութիւնը (1924): Բայց այս խումբն ալ, առաջինին նման, կը դադարեցնէ իր գործունէութիւնը նիւթական դժուարութիւններու պատճառաւ: Դերասանները շատերը կը փորձեն անհատական ներկայացումներ տալ:

Արման Կոթիկեան կը շարունակէր մասնակցել Փարիզի հայ մշակութային կեանքին: Իր փոքր սենեակը Փարիզի մէջ աւելում դարձած էր, ուր կը հաւաքուէին բարեկամներ, թատերնի եւ դրականութեան մարդիկ: Ինքը՝ Արման, տարած էր Հիւլիոյի, Միլիթի, Մոփասանի ստեղծագործութեամբ: Ան լրջօրէն կ'ուսումնասիրէր Օմար խալիֆի եւ Ֆիլիպպի դրական ժառանգութիւնը: Գրած եւ հրատարակած է «Փիլիպպի եւ անոր Շահնամէն» գիրքը (1935, Փարիզ): Աւելի իսահակեան, որ այն ժամանակ արտասահման կը գտնուէր, գրած է յառաջանումը՝ ըստ արժանւոյն գնահատելով արուեստագէտին եւ դրողին աշխատանքը:

Արման Կոթիկեանի գրական գործը

«Երկիր անձրեւ տառա էր...»:

Մետաքսի պէս հիւսուած էին անձրեւութեւրը ու վերջ չկար: Յարութ պապը իր կոճղը գնում էր չմէլց ներս, նստում, ձեռքերը ծալում ծնկներին ու նայում, նայում էր ալիւն, գիւղի տները կանաչած տանիքներին, երկինքները սրբոյն ծիրանի. գիւղից դէն սարահանդիս, սարը գլխին նստած երկինքին, նայում, նայում էր ու ասում.

— Քարեր ծաղկան, Միքո: Ընկուղասարի խաղցն էր առնում սկանքը, խաղցն էր դնողը ու չէր շոտ, որ իր մարէն էլ այդ խաղցն ալիւ խաղցն էր ասում ու՛. աղապէս անո՞յն անոյն: Յետոյ պապը իրար էր խաղցում անձրեւի խաղցն ու խաղցն էր դնողը, մոտանում էր, որ անձրեւ է դաւնողը, մոտանում էր, որ անձրեւ է դաւնողը եւ ահանջներում ու մտքի մէջ մտնում էր միայն իր, է՛ն, իր մարէն երկը: Ո՛, է՛ն էր դաւն աչքերին: Ննջի մէջ դաւնում էր երկխայ, հարկեր տարի տալ՝ ուայ երեխան: Մէկ էլ բացում էր աչքերն ու ասում.

— Ես տէ՛ր... իմ օղորմածիկ մէկ էկա՛ւ, կանգն տուեց իմ աչաց դէմ:

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼԵՈՅԵԱՆ

(Շար. — 3)

Նուագահանութեան մը ստորի

Օ

ԼԵՂԵՐՆ ՈՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ

Օ

Հիմնականին մէջ կապուած է թատերա-
կան աշխարհին հետ: Ան դրած է իր
կան աշխարհային, որոնք բեմադրուած են
թատերային, որոնք բեմադրուած են
թատերային, որոնք բեմադրուած են
թատերային, որոնք բեմադրուած են

Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան

Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան

Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան

Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան

Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան

Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան

Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան

Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան

Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան

Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան
Այդ ժամանակ, վաճառ փափաղեան

Սրտի մեծ դոճուճակութեամբ կը գրեմ
այս ստորիը Լիւթերեան եկեղեցին մէջ
Այլընդ Գիւ Երեկոյան տեղի ունեցող
նուագահանութեան մը ստորի, որտեղ
չնորհաւորելու Հայ Ուս. Օգն. Միութեան
մաս կազմող կորովի երիտասարդները,
որոնք հանրապետական կատարող
բեցին հաւատարմութեամբ եւ նոյնքան
յայտագրին մասնակցող ար-
ուեստագէտներուն դնահատանը մեր
ստորիը մատուցանելու համար:

Սեր հայ երաժշտութեան մէջ իր տե-
սակի հազուադէպ ձեւաւորելու մը, որուն
յաջողութեանը կարելի էր կապաւորել մո-
տենալ: Հոգեւոր դասական կտորներէ
բաղկացած նուագահանութեան մըն էր եւ
եկեղեցի մը լեցնել երաժշտութեան հաս-
տիւթի մասնաւոր մոտեցումը վճա-
րովի՝ դիւրին գործ չէր: Մեծածախ
ձեւաւորելու մը, հակառակ որ մեր հայ ար-
ուեստագէտները գրեթէ սխալօժար մաս-
նակցած էին, նկատել ունեցաւ Միւս -
թեան օգտաւոր նպատակը՝ օժտեալ
արտիստներ եւ նրաթական անձուկ պայ -
մաններու մէջ գտնուող հայ ուսանողնե-
րուն:

Ի մեծ ուրախութիւն ամէնուս, կան -
կածներս ի դերեւ ելան եւ եկեղեցին լեց-
ուեցաւ աշխարհային բազմազանութեամբ մը՝ հայ
եւ օտար: Եւ նուազ ու խոլովի պահը
սկսաւ: Ամէնքս խորապէս թափա-
ցուած՝ հետեւեցանք յայտագրին դասադան
մասերուն:

Վերաւոր, ձէլաւան, փոլէնք, Մո -
ցարթ, Կոմիտաս, Եկեղեցեան:

Յայտագիրը հմտօրէն կազմուած էր:
Իւրաքանչիւր հեղինակի ներշնչման ե -
րանգները՝ երեմի հանդարտ եւ մեղա -
մաղձոտ, երեմի պոռթկացող եւ փայ -

րաբար Ալֆրէդի մէջ, ուր ներկայաց-
ուած է նաեւ Պ. Պոլեանի «Հայի խն-
դերը»:

«Հայկական ժողովրդական թատրոն»-ը
Փարիզի Հայութեան մշակութային կեան-
քի կեդրոնը դարձած էր: Ա. Կոթիկեան
իր գրած մէկ յօդուածին մէջ կ'ըսէր, թէ
բնականաբար խումբին ներկայացումները
չէին կրնար գրեթէ միայն թերութիւններէ:

Արման Կոթիկեան վերջին անգամ ըլ-
լալով Փարիզի հայ բեմը բարձրացած է
1936 Մարտ 15ին, Աշո Ծահաթեանի
«Առաքել աղան» թատերախաղին մէջ:
Այնուհետեւ ան դադար է հայաստան եւ
չարունակած իր արուեստի գործը, բոլոր
ու երանգ բերելով հայ բեմին:

ԱՐՄԱՆ ԴԱՆԻԵԼԵԱՆ

ունիմ իրավէի կիրճերը տեսնելու:

— Իրավէի կիրճերը տեսնելու փա -
փա՞ք, կապաղեց Սքալապրինս սարսա-
ղով:

— Այո, ի՞նչ կայ: Կ'ըսեն թէ իրավէի
կիրճերուն տեսարանը շատ գեղեցիկ է:
Այն մեծատունը որմէ անցեալ օր մեր
ձիերը գնացին, չըսա՞ւ թէ ինքն ալ
Իրավէի կիրճերը պիտի այցելէ ներշնչ -
ուելու համար:

— Կիրճերուն գեղեցիկ կամ տեղը ըլ-
լալը չեմ գիտեր, բայց ինչ որ գիտեմ ա-
նոնց մասին սա է թէ շատ վտանգաւոր
տեղեր են:

— Ի՞նչ կը վախնաս, կը վախնաս որ
սխալ քայլ մը առնելով անդունդ մը կը
գլորդինք: Բնաւ մի վախնա՛ր, մեր ձիերը
լեռներու վրայ քայլելու վարժ կենեալ -
նիներ են:

— Ոչ, տէր իմ, ատ ըսել չէի ուզել...
— Հապա ի՞նչ, կը վախնաս որ քա -
րայր մը կ'իյնանք...

— Այո, պարոն, ահա վախցածս ատ
է: Հաւատացէ՛ք որ եթէ ետ դառնալու
ըլլանք, աւելի լաւ կ'ըլլայ:

— Իրա՞ւ կը վախնաս, Սքալապրինս:
— Ո՛հ, տէր իմ, ինձի համար չէ որ
կը վախնամ, այլ ձեզի համար...:

— Վախնալու ի՞նչ կայ, պատմէ նայիմ:
— Հին բարեկամներս տէր իմ, վախ-
նալիք մարդիկը անոնք են:

Գարնան այս ամիսներուն 'Լարչաւայի
մէջ ներկայացուած ժապաւէններուն ա-
մէնէն հետաքրքրականները կը նկատուին
արեւմտեան արտագրութիւնները, ինչպէս
«Կնքահայրը», «Փոսէյտոնի արկածը»
եւայլն:

«Լը Մոնտ» օրաթերթի օրինակներ կա-
րելի է գտնել նոյնիսկ Վարչաւայի ար -
ուեստներու կրպակներու մէջ: Ամե -
րիկեան «Նիւզիք», «Թայմ» շաբաթա-
թերթերը, «Հերալդ Թրիպլին» օրաթերթը
կարելի է կարգաւ սուրճ մը խմելով ըն-
թերցումի յատկացուած վայրերու մէջ:

Լեւ իշխանութիւնները հպարտօրէն ցոյց

լատակող՝ սրտերը թունդ կը հանէին:
Եւ ինչպէս որոնք եւ երգողներու ապրում-
ներէն յափշտակուած մեր հոգեկանը կար-
ծես կ'երթան գիրկընդխառնուելու անոնց
յուզաշխարհի հետ:

Համառարած լուծութիւն: Ձերմ երկու-
դածութեամբ միջնորդ տեսողութեամբ էր:
Սեր առօրեայի հեղուկ վազէն, մեր
հոգեբանի ձեռքադրած, երաժշտութեան
հնչիւններով տոգորուն՝ աղօթք կը մըր-
մնջէին մեր շրթները:

Աղօթք մեր նախաձեռնութեան, մեր հայ
ողին անվթար մնալուն ծագէ ի ծագ,
մեր աւանդական իտէպի պահպանման
սուրբ նշխարի նման եւ այս հիւրընկալ
հոգին՝ Յարմարի յարատեւ վերելքին:

Եւ աղօթքի: Որոնքին վրայի հսկայ
փայտէ խաչը դէմ յանդիման կը մարմ -
նացնէր Բրիտանի իրաւունքները եւ հայ
ժողովուրդի դարբնու տառնապանքը յա -
նուն քրիստոնէութեան, որ մշտահոս ակն
է մեր դոյնութեան:

Եւ ի՞նչ մեծ եղաւ յուզումս, երբ իլ
տը Յարմարի նուագախումբը իր ջութակ-
ներով, թաւ ջութակով թրթռացուց մեր
ամէնուս հարազատ «Կուռնիկ»ը...

Ու ի՞նչպէս չցնցուէի, ի՞նչպէս չխոռ-
վուի, ի՞նչպէս չշփոթ... — Յարմարի
ներ էին, որ կը նուագէին մեր սեփական
նուութիւնը եղող, մեր վիշտն ու ցաւը, մեր
կարօտը ցոլացնող «Կուռնիկ»ը: Սեր սըր-
տերէն լսող խոյանք մըն էր, որ կ'երթար
դէպի երկինք:

Այլընդ այս յոյզի եւ խոլովի երեկոյն
մեզի պարզեւող հայ Ուս. Օգն. Միութե -
ան վարչապետ կազմի երիտասարդներ
եւ երգողներ ու նուագողներ:

Երգահան Ա. Պարթեան իր երգէն -
նով, Նայիրի Դանիելեան դաշնակ, Վեր-
ժինի փաթի՝ սովորանք: Պ. Պ. Եթիկեան
Բիւրիւնեան, Օփուս, Ռենէ Մասիս՝ պա-
րիտոն, Միհրան Էմիլեան՝ թեղի:

Եւ քառանգ իլ տը Յարմարի նուագա-
խումբի՝ ղեկավարութեամբ Տիկ. Յարմար -
սուրճ Բուր Ծուրթի:

Ա. է.

կուտան այս իրողութիւնը ընդգծելով, թէ
Արեւմտեան մշակոյթն ու տեղեկութիւն-
ները կը տարածուին իրենց երկրին մէջ:
«Արեւելքի Փարիզ»-ը կ'անուանեն Լեւեր,
իրենց մայրաքաղաքը:

Նոյնիսկ «Այդ պատերազմ»-ի օրերուն
տասնամեակ մը առաջ, Լեւերը հնարա -
ւորութիւն ունէին ծանօթանալու արտա-
քին աշխարհի տեսակէտներուն եւ դարա-
փարներուն: Եւրոպայի ապահովութեան
խորհրդաժողովէն ի վեր այդ կապը ա-
ւելի ընդլայնեցաւ:

Որհնդկային աշխարհին մէջ Լեւերը
կրնան իրենց գիրենք շատ բախտաւոր
նկատել, քանի որ իրենց իշխանութիւն-
ները բաւարար չափով ազատախոս կեց-
ուածք ուղեգրած են:

Այսպէս՝ «Նիւզիք» շաբաթաթերթի
1105 օրինակներ մուտք կը գործէն Լե -
հաստան: Այս թիւը մեծ չէ, սակայն Ու -
Միութիւնը միայն 261, Հոնգկոնգ 545
եւ Չեխոսլովակիա 161 օրինակ կը ստա-
նան: Լեհաստանի դրկուած 1105 օրինակ-
ներէն 968ը կը ծախուի պանդոկներու մէջ
եւ լրագրագրատներու մօտ, իսկ մնաց-
եալը կը յատկացուի հիմնարկութիւննե -
րու, գրասենեակներու:

Երկու տարի առաջ 150 օրինակ «Հե -
րալդ Թրիպլին» կը ղրկուէր Լեհաստան:
Այժմ՝ օրական 600 թիւ:

Արեւմտեան ժապաւէններու թիւը ներ-
կայանալի է: Այս շաբաթներուն Վար -
չաւայի բնակիչները (1.300.000) հնա -
րաւորութիւն ունին դիտելու ութ ամե -
րիկեան, երկու ֆրանսական, մէկ անգ -
լիական եւ մէկ իտալական ժապաւէն:

Այսուհանդերձ Լեւերը յաճախ կը դըժ -
գոհին, որ օտար թերթերը անհրաժեշտ
քանակութեամբ չեն ստանան: «Մոնտ»-ի
թիւերը շատ են, սակայն շատեր ստիպ -
ուած են կաշառել լրագրագրատները, որպէս
օրինակ մը իրենց վերապահն:

Դժուարութիւնը բաժանորդագրութեան
կարելիութեան սահմանափակումէն կը
ծագին: Հրատարակութիւններու ցրուիչ
պետական գործակալութեան պատաս -
խանատուները կը պնդեն, թէ քա -
ղաքացիները իրաւունք ունին արեւմտեան
որեւէ շաբաթաթերթի կամ օրաթերթի
բաժանորդագրուելու: Միակ պայմանն է,
որ ատոնք մաս կազմեն վաւերացուած
ցանկին (ներկայիս՝ 270 թերթեր): Պաշ -
տօնատարներ, սակայն, անհատական խօ -
սակցութիւններու ընթացքին վերապա -
հուիւն կը յայտնեն պաշտօնական յայ -
տարարութեանց հանդէպ:

Լեւ մտաւորականներ, իրենց կարգին
դիտել կուտան, թէ Արեւմուտքէն որեւէ
հրատարակութիւն ստանալը հոս առանձ -
նաշնորհում մը կը նկատուի, մինչդեռ
ատկեալ պէտք է դառնայ քաղաքացիին
իրաւունքը: Սեզի վիճակուած կացու -
թիւնը աւելի բարենպաստ է, բաղդատ -
մամբ խորհրդային քաղաքացիին, սակայն
կրնանք այսօրեային դէմ մնալ: Հարցը
այս է՝:

Թ. Ա. Թ.

«ԵԱՐԱՐ»-ի ԹԵՐԹՈՒՆԸ

(76)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՁԸ

Մեծ Քեյ

Արարիմ, ընտանեկան կեանքի

Ա. ՄԱՍ

ԲԻԱԿԻ ԿԻՐՃԵՐԸ

Ռոյան ձիէն վար իջնելով հրաւիրեց
Սքալապրինս որ ինքն ալ վար իջնէ:

Նրկու ձիերը չոճիկ մը կապեցին:
Ռոյան դառնալով մը ստորոտը խոտե -
րուն վրայ նստաւ, իսկ Սքալապրինս ա -
նկողները սեղ եւ հետզհետէ մտահոգու -
թիւնը աւելցած ըլլալով գոչեց:

— Տէր իմ, եթէ ճամբանիս փոխենք,
այլից պիտի ըլլայ:

— Ինչո՞ւ սակայն: Ես մեծ փափաք

մարդը դեռ այսօր երջանիկ պիտի ըլլար:
Ես այնպիսի աւագակներ ճանչցած եմ,
որոնք մարդ մեռցնելու համար ոչ թէ
դաշոյն կամ հրացան կը գործածեն, այլ
թաղ, խաչ եւ կեղծաւորութիւն: Եւ գէշը
հոն է, որ այդ մարդիկը գլուխին ցցած
կը պոռնան ու ամէնէն ալ կը մեծար -
ուին... Դարձեալ կ'ընեմ զեղի, անցեա -
լից վրայ կարմրելու պատճառ մը չու -
նիս: Դուն դժբախտ վայրենի մըն էիր:

Հոտած ու զարշնչի ընկերութեան մը մէջ
նետուած վայրենի մը եւ քու վշտերովդ
պայքարեցար ապրելու համար... Կեան -
քիդ մէջ բնաւ մարդ սպաննա՞ծ ես, չի -
տակ խօսէ:

— Միայն զիս հետապնդող մատնիչ -
ներէն քանի մը հատը անդին դրկած եմ,
տէր իմ:

— Ամէնէն մեծ հերոսներն անգամ այդ
բանը կ'ընեն պատերազմի մէջ: Ասկէ
տասը տարի առաջ տասներկու կոյսերը
առանց բռնաբարելու իրենց տէրերուն
դարձնողը դուն չէ՞ր...:

— Այո, տէր իմ, անոնց մայրն թելին
անգամ չդպայ: Այդ տկար կիներուն չա -
րիք հասցնելը շարագործութեանց ամէնէն
ստորինը կը համարէի: Միայն իրենց
վրայի թանկագին առարկաները առի եւ
գիրենք Վենետիկ դարձուցի...:

ՄԻՇԵԼ ԶԷՎԱՔՐՈ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐԱՊՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐԱՊՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐԱՊՈՒԹՅԱՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐԱՊՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐԱՊՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐԱՊՈՒԹՅԱՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐԱՊՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐԱՊՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐԱՊՈՒԹՅԱՆ

Մայիս 1, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9-ին մինչև առաւօտ, Շաբաթ փառապաշտ
տարանի սրահին մէջ, Ռիւ Սթալինկրատ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
մասնակցութեամբ ՊԵՏԻԿԻ ԵՆ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՆ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱՐՈՒԹՅԱՆ
ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՆ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱՐՈՒԹՅԱՆ
Հայկական ֆոն պիւֆէ
ՄՈՒՏՔ 25 Գ.

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՅ ՇԱԿԻՆ

Այս Կիրակի, Մայիս 2ին, պատարագ
կը մատուցուի: Յաւարտ պատարագի
մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը
կատարուի Ապրիլեան նահատակաց յի -
շատակին:

Կը հրաւիրուի դաղուծիւ Հայուծիւնը
անխտիր իր ներկայութեամբ յարգելու
բերաւոր նահատակներու անմոռաց յի -
շատակը:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵՎԱՆԻ

Matinée Dansante

Organisée par la
section d'Asnières - Bois-Colombes
de la Croix Bleue des Arméniens
Animée par l'orchestre SEVAN
avec la participation du chanteur
LUDOVIC
Partie Artistique
Groupe de danse «NAVASSART»
Dimanche 2 Mai de 15 h. 30 à 24 h.
Salons du Centre Administratif et Social
16, Place de l'Hôtel de Ville
92600 Asnières

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՅԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ
ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

14, ՄԷՋ-Օճարիմ-տէ-Փէրր

Մեկնում Շաբաթ Մայիս 1, ժամը 7ին
ժամադրաւոր Սեդուր Մոնթոլոն, Մէթ-
րո Գատէ: Վերադարձ Կիրակի Մայիս 2,
ժամը 23ին ատենները:

Օթոբառով այցելութիւններ համաշ -
խարհային Բ. պատերազմի Նորմանտիի
ցամաքահանման տեսարժան վայրերը:

Սովորական ճոխ սեղան երկու օրուան
ընթացքին — չամփուրով խորոված, կա -
կարած ճուղ, եւային:

Արձանագրուիլ Կարմիր խաչահաններու
մօտ կամ հեռաձայնել 985-36-53:

Ծախքերու մասնակցութիւն 180 ֆր.:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Ի ՊԱՏԻ ՎԵՐԵՐԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒՀԻՆԵՐՈՒ

Վեթերան ընկերուհիներու ի պատիւ,
Կապույտ խաչի Վարդանի մասնաճիւղը ճաշ
մը կազմակերպած է Շաբաթ, Մայիս 8ին,
նախապէս արձանագրուիլ Տիկին Քէչէ -
ճեանի մօտ՝ 38, Ռիւ Պէլ-Իմաժ, Վալանս:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

Կազմակերպուած աշակերտներու կողմէ

Մայիս 9, Կիրակի ժամը 16-30ին, Վարժարանի Մ. Պէշկիւրաշեան-Գ. Մ. Ալիշան
սրահին մէջ

ԳՐԱԿԱՆ - ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

— Երգ, արտասանութիւն, նուագ — Հայերէն թատրոն՝ «ՀԱՆՈՅԶԸ»՝ կատա -
կերգութիւն երեք արար

— Փրանսերէն թատրոն՝ LA TRAGÉDIE DÉMENTE, en 2 actes

— Յուլիանի մօտ՝ աշակերտներու նկարչական գործերուն

— Բաշխում՝ մարզական մեղաքներու
ՄՈՒՏՔԸ ԱՋԱՏ Ի

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԵՍ

L'Arménie

à travers les siècles

Կազմակերպուած՝ Փարիզի Հայ Մշակոյ -
թի Տան Երեւանաբնակեան Յանձնա -
խումբի կողմէ

Մշակոյթի Տան մէջ

17, Rue Bleue — Paris 9e

Ապրիլ 20 — Մայիս 1, ժամը 18-21
քաղի Կիրակի օրերէ և Շաբաթ Ապրիլ 24է

ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Մովսէս Մովսիսեան կը փնտռէ իր հօր -
եղբայրները՝ Գրիգոր Եւ Հայրապետ
Մովսիսեան (Տրդատեան): Հօր անունը
Տրդատ: Կապույտ խաչի Մէկուն կնոջ
անունն է Ծլոր: Հայրապետ Եւ Գրիգոր
Ղափանի մէջ ունէին եղբայր մը Սարգիս
անունով, որ մեռած է 1937ին: Սարգիսի
զաւակներուն անուններն են Մովսէս Եւ
Մարո: Երեք եղբայրները ծնած են Թուր -
քիոյ Էրզրում (Պանդոք) քաղաքը:
Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել՝
ՄՈՎՍԵՍ ՄՈՎՍԻՍԵԱՆ
Շահումեան 26/14, Ղափան, Հայաստան

ՄԱՐՏԵՍԼԻ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

հանդիսաւոր քացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՅԻՍ 9 ԻՆ

ՏԱՐՈՒՄԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՊՏՈՅՏԸ

ETRETAT

Կազմակերպուած խառն Սանուց Մ -
ուրեան կողմէ, Կիրակի Մայիս 2ին առ -
րոյժ օրը:

Ճամբու ընթացքին այցելութիւն Ռուս
քաղաքը:

Մեկնում՝ Կառ տիւ Նոս, Գաֆէ Գիւր -
վէօրի առջեւէն ժամը ճիշդ 7ին: Վերա -
դարձ ժամը 23ին:

Ծախքերու մասնակցութիւն 50 ֆրանկ
Ուսանողներու 30 ֆրանկ

Արձանագրութեան համար հեռախօսել
Ասլանեան 842-08-57

Պ. Չպուրեան 770-56-31

Վարդան Պանտիկեան, Գաւթ Եւ Ա -
նիթա Պանտիկեան Եւ զաւակները, Շաբա -
տի Եւ Վերա Փափազեան, Վահէ Եւ Ամա -
լիա Լորենեան Եւ զաւակները, Տէր Եւ
Տիկին Րաֆֆի Փափազեան Եւ զաւակը,
Տէր Եւ Տիկին Ալէն Պլանչոն, Տէր Եւ Տի -
կին Յովհաննէս Հրաչեան Եւ զաւակները,
Տէր Եւ Տիկին Գարեգին Հրաչեան Եւ զա -
ւակները, Տէր Եւ Տիկ. Յարութիւն Հրաչ -
եան Եւ զաւակները, այլի Տիկին Աստ -
ղիկ Հրաչեան (Փարիզ), Տէր Եւ Տիկին
Կարօ Փօլատեան, Տէր Եւ Տիկին Ֆերտի
Հրաչեան Եւ զաւակները, այլի Տիկին
Աստղիկ Հրաչեան (Մարտէյ), այլի Տի -
կին Արմենուհի Պանտիկեան, այլի Տիկին
Գարմիշ Ծալեան, Տէր Եւ Տիկին Տիգր -
ան Հրաչեան Եւ զաւակները, Տէր Եւ
Տիկին Ներսէս Հրաչեան Եւ զաւակը,
Տէր Եւ Տիկին Մկրտիչ Հրաչեան, Տէր Եւ
Տիկ. Օննիկ Տաւուտեան Եւ զաւակը, Տէր
Եւ Տիկին Ժան Կարապետեան Եւ ընտանիքը
Տէր Եւ Տիկ. Պետրոս Ծալեան Եւ զաւակ -
ները, Տէր Եւ Տիկին Ժան Համբարձում -
եան Եւ զաւակները, Տէր Եւ Տիկին Գարա -
նէֆէրեան — Փանոսեան Եւ զաւակները
(Երեւան), Տէր Եւ Տիկին Շուրա Փա -
նոսեան Եւ զաւակները (Երեւան), Գուր -
գէն Սէմէրճեան Եւ զաւակները (Երեւան),
Սաշիկ, Գոհար Սաշուտեան — Սէմէր -
ճեան Եւ զաւակները (Երեւան), Տիկին
Աստղիկ Պէկարեան Եւ զաւակները (Երե -
ւան), ինչպէս նաեւ Ծալեան, Աստղ -
եան, Սալմ, Պլանչոն, Ֆրէշ, Գոնթ,
Ժաքովիտիս ընտանիքները Եւ համայն
բարեկամները կ'ողջանան զաւանդէտ մահը,
իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, հօրաքրոջ Եւ
աղջականին:

ԼՈՒՍՆԹԱԳ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆԻ
(ծննդաւ Հրաչեան)

Յուդարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ
Ապրիլ 24, Շաբաթ առաւօտ, Սէն Ժ -
նով Հայոց եկեղեցին:

×

Այս տխուր առթիւ Վարդան Պանտիկ -
եան Եւ իր զաւակները կ'ընեն հետեւեալ
նուիրատուութիւնները:—

Մարտէյի Վասպուրականի Հայր. Մի -
ութեան 500 ֆր., Մարտէյի Մշակութի
Տան Վասպուրական սրահին 500 ֆրանք,
Հ. Բ. Ը. Մի Մարտէյի մասնաճիւղին
500, Սէն Ժնովի Կապ. խաչին 250, Սէն
Ժնովի եկեղեցիին 250, «Յաւանք»ին 250:

Ի ՅԻՇԱՍԱԿ

Գէորգ Չաքերեանի յիշատակին Տ. Ս.
Չաքերեան 50 ֆր. կը նուիրէ «Յաւանք»ի
բարգաւաճման:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԻՐ

Յրանաւայ Գրողներու Ընկերակցու -
թեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ
Մայիս 3, երկուշաբթի օր, ժամը 20ին,
Նախկին Ռազմիկներու կեդրոնատեղին՝
32 Ռիւ տը Թրէվիլ: Օրակարգ՝ նիւթական
Եւ բարոյական հաշուետուութիւն Եւ նոր
վարչութեան ընտրութիւն:

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը
համարուի:

OPTIMA Tours

Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67
Lic. Corresp. No A. 300

Vous annonce son prochain départ pour

L'ARMENIE

du 26 Juillet au 8 Août

Prix Paris/Paris 2780 F.

COMPRENANT

- Logement à l'hôtel Ani ou Armenia en première classe.
- la Pension complète
- Toutes les excursions y compris GARNI — KEGHART, — SEVAN et SARDARABAD

N'hésitez pas à nous consulter
pour vos vacances d'été

Exigez

de votre fournisseur habituel
les délicieux

halva lokoum tahin

Bongouït

USINE A St. MENET - 13011 MARSEILLE - TEL (91) 43 12 53 - 43 04 07

Fonds A.R.A.M

ԳԱՆԼԸ ԿԵԶԻՏԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

— 0 —

Ա.

Ապրիլի առաջին օրերուն, երբ կ'ողբէ —
կ'ընդունէ յանձնարարական յիշատակը
մեր նահատակներուն, Յաւաչի 22 եւ 23
Ապրիլի թիւերուն մէջ վերահասարակե —
լիք մեր մէկ գրութիւնը՝ «Երեւի գո —
րաւարտէն, Մեմֆիս մօր անէժֆը» խո —
րագրով՝ լոյս տեսած 1919ին Գահիրէի
Պաշտօնէի պարբերականին մէջ, հրատա —
րակութիւն թրքական գեհնէն փախած
խումբ մը երիտասարդներու:

Երկու կեսնեք առնուած ակնարկներ
այս փառաբանութիւնը մէկն է այն հա —
րատար դրուագներէն, որոնք արձանա —
բանք են մեր մարտիրոսագրութեան
պարբերութեան մէջ, իբրեւ անհրաժեշտ
կոտորէ ցեղասպան Պետութեան եւ ազ —
գայնական թշուառութիւնը վարդապետեց
եւ անորակելի ոճիրներուն:

Շատ քիչ բան գրուած է Գահիրէ Կէչիտի
լիքի ողբերգութեան մասին: Գահիրէ
Կէչիտի կը նշանակէ Արիւմուտ անգի (նա —
նապէս, կիւրմ): Անունն անգամ սարսափ
պատճառէ: Ինչ վարժուողի ոճիրներ են
գործուած անցեալին կիլիկիան արդա —
նա՞ղ դաշտերուն վերջաւորութիւնը եւ
Անտոնիան լեռներու սկզբնաւորութիւնը
կողմը այդ չարաշուք կէտին վրայ,
կիտուելու համար ա'յնքան մահասար —
ան անունով մը:

1915-1916ի առաջին տարիներուն դէպի
Տէր-Ջոր քաղաք հարիւր հազարաւոր հայ
իւրեւնիք այս «Արիւմուտ անգի» էին
ազգայնական դէպի իրենց գողցողութեան, ան —
թիւք ոստիկան — զինուորներու խաղա —
ղան հարուածներուն տակ: Եւ ըսել ու —
նայ կողմէ թէ «հայասէր» ճանչցուած
ձեռք փաշայի անմիջական հրամանին
նկատելի էր այդ շրջանը:

Անո՞ր վկայութիւն մը —

Քանի որ — Կէչիտ հայ տարագրութեան
եւ օրերուն ունեցաւ իր ամենատեսակ
պատմութիւնը եւ այսպիսի մահասփիւռ
իշխաններ, որը հարկ է հոս վանք ընել
դէպի իր վկայութեան մանրամասնութեամբ:
Քանի որ — Կէչիտէն անցան էտիրնէի,
Արտուրի, Պիլճիկի, Պրուսայի ու
չլիկայի, ինչպէս նաեւ Գոնիայի եւ
Երեւանի քաղաքներէ երկայնքին ընկող
եւ 1915ի ամբողջ Տէր-Ջոր տարագրուող հա —
րատարներէն դէպի Տէր-Ջոր:

Անո՞ր անցան նաեւ Կիլիկիոյ քաղաք —
ներէն տարագրուող շուրջ 200.000ի հաս —
նելը ամբողջ Հայութիւնը:

Քանի օրերուն հոն գտնուող ակնա —
նանք մեզի պատմեցին՝ հայ աքաղաղ —
ական ժողովուրդին թշուառութեան այն —
պիտի կեղեքական եւ եղեռնական դրուագ —
ները, որոնց ի լուր պիտի փշաքաղուէին
ամենաբար սրտերն իսկ:

«... Եթէ բոլոր ծովերն թանաք եւ
բոլոր դաշտերն թուղթ ըլլային, դար —
ձեալ անհարկ էր իրականութեան համա —
պատասխան մանրամասնութիւններով
պատմել անհուն չարաշարժը հարիւր հա —
զարտար Հայերու, այլ, կին, ծեր, տը —
րայ, հարկ, աղքատ, միջին անհասարակ
մասնակներն ու անմեղ ծծկեր երախա —
ները: Որոնք թափառական ու հալա —
ծակալ՝ շրջապատուած ոճրագործ ոս —
տիկան — զինուորներու վարդապետ —
ներէ, հազարաւոր կառքերով, սայլերով,
գրասաններով, բայց ամենամեծ մաս մը
եւ հեղինակ են նոյնիսկ շատեր բողոքոն,

ՕՐՈՒՆ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՀԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՕՐՈՒՆ

ԴԵՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ
ՀԱՄԱԹ ՕՐ

— 0 —

Լիբանանի խորհրդարանի նախագահ՝
Գամալ ալ Ասաատ հաղորդեց Հանրա —
պետութեան նոր նախագահին ընտրու —
թեան թուականը: Ֆրէնճիկ ստորագրած
ըլլալով սահմանադրական բարեփոխու —
թիւնը՝ նոր նախագահին ընտրութիւնը
պիտի կատարուի այս Դեպքով: Արդէն
իսկ խօսք կ'ըլլայ 17 թեկնածուներու մա —
սին: Այսուհանդերձ երկու անուններու
շուրջ կեղծոնացած է բոլորին ուղարկու —
թիւնը: Առաջինը՝ Ռէյմոն Էտտէ, «Ազ —
գային ճակատ»ի թեկնածուն, պաշտօնա —
պէս իր թեկնածութիւնը դրաւ: Երկրոր —
դը՝ Էլիսա Սարգիս, կեղծոնական դրա —
մատան կառավարիչը, արդէն երկու շա —
բաթ առաջ թեկնածու էր: Այս վերջինին
դրամիկ կը կենայ վարչապետը Ռաշիտ
Գարամէ:

Փախուստները դեռ դիմեց չեն ճշտած թեկ —
նածուներուն նկատմամբ: Միւս կողմէ
սակայն, հաւանական կը նկատուի, որ
յառաջդիմական երեսփոխանները չմաս —
նակցին նախագահական ընտրութեան եւ
ձեռնպահ մնան: Արդարեւ, Գամալ ձու —
պլաթի համար երկու թեկնածուներն ալ
«անհրաժեշտ շահագրգռութիւնը ցոյց չեն
տար իրաց ներկայ կացութեանց ընդ
բարեփոխութեանց ծրագրին հանդէպ»:

Կոնքրետ միշտ տեղի կ'ունենան թէ՛
Պէյրութ, թէ՛ Երեւան հիւրեր: Առաջ օր
49 մեռելու, 90 վիրաւորի մասին խօսք
կ'ըլլար:

Վահագնի օրաթերթերէն «Ալ Կու —
մուրի» կը հաղորդէ, թէ պետական
հարուածի փորձ մը ձախողած է Սուրիոյ
մէջ եւ ձեռքարկուած են շուրջ հազար
հոգի՝ սպաններ եւ «Պաաս»ի անդամներ:
Սուրիական որոշ շրջանակներու մէջ դժ —
գոհութիւն կայ լիբանանեան միջամտու —
թեան, ինչպէս նաեւ Սուրիա — Անդրբոր —
դանան մերձեցման դէմ:

Բաւի մը տղով

(ԻՄՍԻՆԿԵՐԻ ԿԵՆՏՐՈՆԻ ՄԵՋ)

Քիտիկիէր կը շարունակէ Կիլիկիան իր
շրջապատը: Զամպիայի մայրաքաղաքին
մէջ 10 կէտերէ կազմուած ծրագիր մը ներ —

աշխան չորացած հողմաւար տերեւներու
նման անցան Ամանուսի այս միակ արիւ —
նոտ անցքէն ու գնացին Տէր-Ջորի անշրջի
անապատները՝ մեռնելու համար առանց
հացի, առանց ջուրի, առանց պատանքի
եւ առանց գերեզմանի...:

«Այս արիւնոտ կիրճէն, համաձայն եր —
կաթուղու պաշտօնական բարձր անձերու
գնահատման, անցած էին մեզմէ առաջ
աւելի քան 2000 ՀԱՐԻՒՐ ՅԻՍՈՒՆ ՀԱ —
ՋԱՐ Հայեր, առանց սեռի եւ հասակի
խտրութեան, երկաթուղով կամ հե —
տիոտան գէպի Սուրիա, Միջագետք, Բէ —
սիւլայն, Նիսիայի կամ Տէր-Ջոր: (Գրի —
գորիս Ծ. Վրդ. Պալաքեան, ՀԱՅ ԳՈՂ —
ԳՈՐԱՆ, Ա. հատոր, Վիէննա, 1922, էջ
359-361):

ՀԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԿԻ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —

Fondé en 1925

C. C. P. Paris 15069-82

571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Sup. 170 ֆ.

Վեցամսայ 90 ֆ.

Արտասահման Sup. 200 ֆ.

Հասը 1 ֆ. 20

51e ANNÉE — N° 13.577

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ Դատի Պաշտպան Յաննախումբի
կողմէ հրատարակութեան խնդրանքով
ստացանք հետեւեալ հաղորդագրութիւն —
նը, որ յաւելեալ բացատրութիւններ կու —
տայ Ապրիլ 24ի խաղաղ սուղանցքին մա —
սին:

En dépit des accords pris Place Fran —
çois 1er, à 16 heures, entre le CDCA et
les autorités, accords selon lesquels les
manifestants étaient autorisés à défilé
avec des pancartes et des banderoles sur
l'Avenue des Champs-Élysées, les respon —
sables du CDCA ont eu la surprise d'ap —
prendre à 17 h. 45, rue de Balsac, que la
Préfecture de Police retirait l'autorisation
donnée.

Une seconde négociation s'engageait
alors avec le commissaire responsable, qui
acceptait que le défilé soit précédé du
drapeau tricolore arménien. On ignore
alors pourquoi, quatre policiers en tenue,
dont un lieutenant, et un inspecteur en
civil s'en sont saisi par force et avec vio —
lence, provoquant ainsi l'indignation des
manifestants présents.

On admet, par ailleurs, fort mal les
réflexions de caractère raciste de certains
membres du service d'ordre à l'égard des
nombreux manifestants.

Enfin, on peut s'étonner qu'une mani —
festation pacifique ait pu conduire à un
déploiement aussi considérable du service
d'ordre (près de 1500 policiers, CRS et
gardes mobiles) et à l'interpellation de
150 personnes, parmi lesquelles d'inoffen —
sifs enfants de 12 ans et des vieillards de
75 ans.

CDCA

ԱՊՐԻԼ 24Ը ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԵՋ

— 0 —

ԼՈՆՏՈՆ (« Յաղաք » հեռագրով . —
Ապրիլ 24ի օրը հինգ հարիւր հոգիով
սուղանցք տեղի ունեցաւ եւ ծաղկեպսակ
գետեղուեցաւ Անձանօթ Զինուորի շիր —
մին վրայ: Արեւածագէն արեւամուտ
հսկում կատարուեցաւ թրքական դեռ —
պանատան առջեւ: Ունեթմինխտը Ապրիլ
մէջ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշ —
տօն մատուցուեցաւ: Քարոզեց Ներսէս
Եպս. Պողոսյան: Յուշատօնը տեղի
ունեցաւ Ս. Պետրոս եկեղեցին, բանա —
խօսեց Յակոբ Պալեան:

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՅՈՅՅԸ

ՅՈՒՅԱՐԱՐ ՄԸ
ՏՈՒԳԱՆՔԻ ԵՆԹԱՐԿՈՒՄ

— 0 —

«Լը Մոնտ» Ապրիլ 28ի իր թիւով (էջ
35) կը հաղորդէ, թէ թուարանութեան
փրոֆեսէօր Ժան-Ֆրիւիք Իզապէլ 800
ֆրանքի տուգանքի ենթարկուած է դա —
տարանին կողմէ, որովհետեւ ամբաս —
տանուած է, թէ Հայերու ցոյցին, Շան
գիլիդէ, բռնաբար հարուած տուած է
քաղաքային տարագրով ոստիկան ըս —
պայի մը: Ժան-Ֆրիւիք հերքած է իրեն
դէմ եղած ամբաստանութիւնը:

Fonds A.R.A.M

ԾՈՒՎԱՅԻՆ ՈՒԺԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՌԱԶՄԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Գ.

Աններելի սխալ պիտի ըլլայ կարծել թէ կրեմլին մէջ նստողները չորթներ են: Առարկայական մօտեցումով՝ վեր - լուծենք խորհ. Միութեան քաղաքագիտական եւ ռազմագիտական նուաճումները:

Աշխարհի ցամաքամասերէ երեքը, իրենց աշխարհագրական դիրքով, սերտօրէն կապուած են ուղիւնոսներու հետ: Իսկ չորրորդ եւ ամենամեծ ցամաքա - մասը (Եւրոպա - Ասիա), քսան միլիոն քառակուսի մղոնով, կը տարածուի Փոքր - թուրքի արեւմտեան ծայրէն մինչեւ Սի - պերիոյ արեւելեան մասը: Աշխարհի չորս գլխաւոր ուղիւնոսները կը թրջեն այս անծայրածիր ցամաքային տարածութեան ափերը:

Այս լայնափու ցամաքամասը (Եւրո - պա - Ասիա) կոչուած է աշխարհի կեղ - րոնաբերը, եւ անոր սիրտը արեւելեան Եւրոպան է: Ըսուած է նաեւ թէ ով որ կը տիրուպետէ արեւելեան Եւրոպային՝ կ'իշխէ աշխարհի կեղրոնաբերը: Կարելի է աւելցնել թէ ով որ կը տիրա - պետէ այն ծովերուն որ կը շրջապատեն արեւելեան Եւրոպան եւ աշխարհի կեղ - րոնաբերը, կ'իշխէ ամբողջ աշխարհի վրայ:

1961ին՝ Քուպայի տաքնապը, եւ Մի - ացեալ Նահանգներու սպառնական դիր - քը, սաստեց խորհ. Միութեան դեկալա - րութիւնը: Զգային իրենց տկարութիւնը ծովի վրայ: Իսկոյն հասկցան ծովային ուժի անհրաժեշտութիւնը գործադրու - թեան համար համայնապարտութիւնը աշ - խարհի վրայ տարածելու իրենց ծրագրին: Եւ անմիջապէս գործի ընկնան ու կարճ ժամանակուան մէջ պատրաստեցին ար - դիական նաւատորմի մը որ ո՛չ միայն հաւասար է Միացեալ Նահանգներու ծո - վային ուժին՝ այլեւ զայն կը գերազանցէ որոշ մարզերու մէջ:

Մարտանաւեր արտադրելու ձեռնարկին զուգահեռ, նորաստեղծ նաւատորմի ձեռնարկը արտասահմանեան խաբիսներ հարկաւոր էին: Այս պատճառով է որ խորհ. Միութիւնը ներթափանցեց ամէն գոհ - ղուութիւն յանձն առաւ եւ ամէն միջոց գոր - ծադրեց կոտորներ ձեռնարկ համար հե - տեւեալ երկիրներու մէջ: Եւ մէջէն, Ե - ղիպոս, Լիբիա, Ալժերիա, Քուպա, Ինչպէս նաեւ Հնդկական ուղիւնոսին մէջ, հեռաւոր արեւելքի մէջ եւ վերջերս՝ Անկոլայի մէջ:

Ինչո՞ւ Անկոլայի մէջ: Որովհետեւ հինգ հարիւր տարի առաջ՝ փորթուգալի նա - ւապետները, հին ճամբով, կ'անցնէին Աֆրիկէի հարաւային ծայրէն, Արաբիա - յէն ու Պարսից ծոցէն, եւ Հնդկաստանի

ծայրամասէն անցնելով կը հասնէին հե - ուսուր արեւելք:

Այս ճամբան ապահովելու համար՝ խա - բիսներու պէտք ունէին, եւ այդ նպա - տակով՝ աշխարհագրական կարեւոր դիրք ունեցող կայաններ հաստատեցին: Փոք - թուրքիայի երկու արեւմտեան Աֆրի - կէի: Փորթուգալիները խաբիսներ հիմ - նեցին նաեւ հետեւեալ նաւահանգիստ - ներուն մէջ: Ադրեան կղզիները (Ատ - լանտեանի մէջ), Մոմպաթա (արեւելեան Աֆրիկէ), Հորմուզ (Պարսկաստան), Կոտ (Հնդկաստան) եւայլն:

խորհ. Միութեան ծովային ռազմա - գէտները լաւ ուսումնասիրած են ծովա - յին այս հին ճամբաները եւ կոտան - ները: Պատմութեան դասերը լաւ սեր - տած են:

Արդի դիտութիւնը հնարած է նոր զէն - քեր եւ նոր նաւեր, բայց ծովային ռազ - մարուեստը հիմնապէս նոյնը մնացած է:

Ամերիկացի պատմագիր Մահան կ'ըսէ թէ ազգի մը համար՝ ծովային ուժը քա - ղաքական - դիտարկան գործիքն է: Ան կը բաղկանայ մարտական եւ առեւ - տրական նաւատորմից որոնք պէտք է ազատութիւն ձեռնարկեն աշխարհի ուղիւնոսներուն վրայ - օժանդակ ունենալով նպատակադրմար խաբիսներ ամբողջ աշխարհի մէջ - որպէսզի առաւելագոյն չափով օգտագործեն աշխարհի չուկա - ները, ինչպէս նաեւ աշխարհի հում նիւ - թերու աղբիւրները:

Եղիպտացիներն էին որ առաջին ան - դամ մեծ նաւեր շինեցին: Յետոյ՝ Յու - ները ստեղծեցին առաջին իսկական մար - տանաւերը: Յետոյ՝ թիւրքերը տեղի տուին առաջատարին:

Առաջատարն յաջորդեց տիեզէր մեքե - նան, եւ անոր տեղը հիմա կ'առնէ հիւ - լէական ուժը:

Բայց դարձեալ չեն փոխուած հիմնա - կան սկզբունքները ծովային ռազմագի - տութեան: Ընդծովեաները, սաւառնակ - ները եւ հրթիռները օժանդակներ են: Իրականին մէջ, հիւլէական դարու՝ ա - ւելի՛ եւս կարեւորութիւն կը ստանայ ծովային գործիքները, որովհետեւ հիւ - լէական մղիչ ուժով՝ արդի մարտանա - ւերը այլեւս պէտք չունին քանի մը շա - րաթը անգամ մը պոռնակիւթ ամրա - րելու: Այլեւս կրնան արագօրէն, եւ ան - վերջ, կտրել ուղիւնոսները ինչքան ա - տեն որ կը տական նաւերը եւ կը բաւէ անոնց ուսեստեղծը: Այսօրուան հիւ - լէական մարտանաւերը ինքնաբաւ միա - ւորներն են որ կրնան անարգել ճամբորդել աշխարհի երեք քաղաքները վրայ որ ջու - րով ծածկուած է:

ՄԵԾ ԱՐՈՒԵՍԱԳԻՏՆ ՈՒ ՄԱՐԴԱՍԵՐԸ

Օ

Իդիար Շահին մեր մշակոյթի այն երախտաւորներէն է, որու ստեղծագոր - ծութեան արժէքը դուրս կ'ելլէ ազգային շրջանակներէն՝ կազմելով համաշխար - հային մշակոյթի յուզիչ էջերէն մէկը: Ան քանի մը տասնամեակ դարձած է եւ - րոպացի քննադատներու եւ արուեստա - գէտներու ուշադրութեան առարկայ: Շա - հինի մասին գրած է ու կը գրէ համաշ - խարհային մամուլը: Ու թէ՛ արտաւա - լարեր վայրերու մէջ՝ Փարիզ, Շիքա - կո, Վենետիկ կամ Սան-Ֆրանսիսքո, կազմակերպուած ցուցահանդէսներուն մէջ երեւցող անոր գործերը դարձան ու հիացում կը պատճառեն, այնուամենայ - նիւ, դարուս սկիզբը համաշխարհային ճանաչումի հասած այդ մեծ վարպետին ստեղծագործական ժառանգութիւնը տա - կաւին չէ ուսումնասիրուած եւ չէ գնա -

Հիւլէական ուժի կատարելագործու - թիւնով՝ ռազմագիտական նոր կարեւոր - րութիւն ստացած է երկրագունդիս դա - րաթի վրայ տարածուած՝ Սառուցեալ ուղիւնոսը, ուր հիւլէական սուզանաւեր արդէն իսկ դիւրութեամբ կը շրջին: Ա - սոր հետեւանքը այն է որ ամբողջ Եւրո - պա - Ասիա ցամաքամասը - մէջն ըլլա - լով խորհ. Միութիւնը - ներկայիս ա - ւելի եւս ենթակայ է ծովային ուժի աղ - ցեցութեան քանի որ հիմա ան խոցելի է հիւլէական ուժի ամէնէն երկար սահ - մանները:

Բայց եւ այնպէս՝ Միջերկրականը, ինչ - պէս եղած է անցեալին, այսօր ալ կը մնայ աշխարհի ռազմական եւ առեւտրա - կան ամէնէն կարեւոր ծովը: Դարերու ընթացքին՝ իրարու ետեւէ ազգեր ջա - նացած են զայն առնել իրենց գերիշխա - նութեան տակ: Այսօր, Միջերկրականի մէջ՝ պայքարը կը մղուի ընդ մէջ Միաց - եալ Նահանգներու եւ խորհրդային Մի - ութեան:

Բացի Միջերկրականի վրայ ձեռք ձեռ - լէ, որեւէ Պետութիւն որ կը ձգտի իր ազդեցութիւնը տարածել ամբողջ աշխար - հի վրայ, պէտք է իր հակողութեան ներ - քեւ ունենայ միջազգային առեւտրական հետեւեալ չորս ծովային ճամբաները. Ա) Հարաւ - արեւելեան Ասիայի Մա - յաքայի նեղուցը, Բ) Փանամայի ջր - անցքը, Գ) Սուէզի ջրանցքը, Դ) Զիպ - րալթարի նեղուցը:

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

Հատուած ըստ արժանւոյն, որու պատ - ճառով անոր անունը ձեռով մը դուրս մնացած է արուեստի ընդհանուր պատ - մութեան մայր ուղիէն: Այս հարցին մէջ թերեւս դեր ունի նաեւ այն սխալ լմ - բնութեամբ, թէ Շահին Փրանսական նկար - շակն զարդանալով պատկանող փորագրու - թեան վարպետ մըն է, որուն մէջ ազգա - յինը ծագումն է միայն: Շահին իր ու - նեցած լայն ճանաչումը կը պարտի իր զըշագրական երկերուն, թէ՛ ասպարէզ մտաւ ու աչքի ինկաւ իբրեւ դիւանիս - րիւ: Իրականութեան մէջ Շահին ոչ թէ կը պատկանի, այլ կրած է Փրանսական զարդանալովութիւնը, որով ի զէպ չէ խուսափած այդ ժամանակուան քիչ թէ շատ ծանօթ ունէ նկարիչ: Ան դիտել օգտուել նաեւ այլ ազգային զարդան - քու իրեն անհրաժեշտ կողմերէն: Զգա - րութիւնը այն է, որ ժամանակաշրջանի եւ միջավայրի դրեթէ պարտադիր ընդ - հանրութիւններով հանդերձ, Շահին իր ժամանակի եւրոպական, մասնաւորապէս Փրանսական նկարչական միջավայրէ կ'առանձնանայ իրեւ ուրոյն բարդա - փոխադարձական ըմբռնումներու տէրա - ուստապէս - մտածող, որուն արուես - տին մէջ հետեւողական կերպով համա - դրուած են հայ եւ եւրոպական կերպա - րութիւնը հին ու նոր զարդանքներ որոշ կողմերը եւ գիծերը՝ խիստ կերպով են - թարկուած անոր ինքնատիպ ազգային անհատականութեան: Ահա նկարիչ մը, որ չենթարկուի ոչ մէկ դատարարու - մի», գրած է Փրանսացի գրող Կլաւդի Սուրիէ՝ 1905ին, Շահինի մասին:

Կ. Պոլսոյ մէջ, նկարիչ Միլթոն Տիւր - ցուեանի (Տիւրատուրեան) մօտ նկարչա - կան որոշ գիտելիքներ ձեռք բերելու զուգընթաց, Շահին գեղեցիկի ու ճաշ - կի ուրոյն զարդը կ'անցնի իր հօր՝ Գո - հարեղէն - զարդեղէնի ծանօթ ընտանի - քին մէջ: Թերեւս ան առաջին անգամ հո - կը ծանօթանայ մետաղի փորագրութեան եւ դրոսագործին, որովհետեւ ըստ Հայկ Աղաբեկեանի ցոյց տուած փաստերով, Շահին փորագրութեան արուեստին մէջ անգամէն ու «ճշգրտ» չէ անցած: Վե - նետիկի Սուրատ Ռաֆայէլեան վարժա - րանին մէջ ուսանելու տարիներուն իտա - րացի նկարիչ Պաուլ Տիւրի մօտ ան ոչ միայն նկարչութեան դասն ու տառա - պալից դպրոցը կ'անցնէ, այլեւ կը շինու - հայկական մանրանկարչութեան հոտ: Այստեղ անոր մէջ կը պատուաստուի դրեքի այն բարձր մշակոյթը, որ յետ - ագային փայլուն արդիւնք տուաւ՝ զինք զարմանալով Եւրոպայի ամէնէն ուշագրաւ նկարագրող վարպետներէն մէկը:

Փարիզի մէջ, ուր տարի մը կը յաճա - րէ ժիւլիան Ալադիմիան, ըստ էության իր ուսուցիչները կը դասնան՝ Ռա - պրանթ, Կոյա, Տոմիէ, Տըկա, Լոթիէ եւ Վան Կոկ: Արտակարգ աչքով օժտուած Շահին կը սորվի իր ժամանակակիցնե - րէն ու կեանքէն, ինչ որ իրեն իրաւունք

ԶՈՐԻ ՄԻՐՈՆ

2.

Անճրեւը մաղում ու մաղմղում էր, եր - կինը հասնում էր Լնկուղասարի պար - տին, նստում գիւղի տանիքներին, ձորե - րը ձէն-ձէնի, զօր ու գիշեր անցուն, աշ - խարհը թա՛ց, խաղա՛ղ, խաղա՛ղ, թա՛ց: Յետոյ մի առաւօտ աչք էին բացում, երկինքը մաքու՛ր, մաքու՛ր՝ կոռնկի աչք: Ծառերի տերեւներին անճրեւակները չողում - գողգողում էին. Պանդուխտի պա - րանոցի ուղուքներն էին, քար ու ծա - ուր, տանիքներից ամպաղաղ ալիք-ալիք առաջանում էր, ելնում Լնկուղասարը, աչքատես սար ու ձոր ծխում էր: Յարութի պապը կանգնում էր սանդղաքի քով, չա - փում անճրեւաշուրը. «ճառ է պակաս», - ունեցերը լայնացնում ու ասում էր. - Օդ դարձէ դառան բերան:

Յետոյ այգու մէջ պտուտում էր, թայ

նոցերով դուրս գալիս ու կորեկի արտ գնալու միտք անում:

— Միւրօ, էրթանք տեսնինք արտ ինչ - քա՞ն խոնավութիւն է ի՞նչ:

Գիւղեպրի կանգ էր տալիս դարբին Դաւիթի դրանը, բարեւ տալիս, բարին առնում, յետոյ իջնում էին Մասրաձոր, տրեխները հանած՝ կտրում - անցնում ջուրը, ելնում ձորից, անցնում Օհանի արտի կշտով, պապը արտ ու արտատի - րով օրհնանք էր տալիս ու՝ Ֆիդասարի ելլերն էր:

— Օհօ՛, կայնի... Միւրօ, Աւելի կ'ուզէ տղին բարի ճամբայ մաղթէ:

Աւելին՝ գիւղի շրջանը, ոչխարը թո - դած, տխու՛ր, տխու՛ր դալիս է: Յարութի իջնում է սայլից, կանգնում ճամբի վրայ: Աւելին կանգնում է Յարութի դի - մաց ու ձայն չի հանում: Ուսերին պիշակ ունի, գլխին՝ փափախ:

— Մնաս բարով, քեռի Աւելի, - Յա - րութի է մեկնում ձեռքը:

Հովիւն մահակը ձեռքից բաց է թող - նում, պիշակը սահում - ընկնում է, եւ փաթաթուած է Յարութին:

— Ծնորհակալ եմ, Աւելի, հոգաչափ չնորհակալ եմ, - ասում է Միւրօն:

Հովիւն էլի է համբուրում ջի՛րմ, ջերմ, ապա փոշոտ պիշակը գցում է ուսերին, վերցնում է մահակն ու նայում Միւրօյին:

Արտատունը կայ Աւելի աչքերում, եւ ծնուն է դնում:

— Միւրօ, Աստուած մեծ է, քո սիրտ ամուր պահէ:

— Գոհ եմ, Աւելի, հոգաչափ գոհ եմ:

— Միւրօ, - Աւելի շուրթերը աւելի են դողում եւ այս անգամ ձայնի մէջ լաց կայ, - իմ Բարիկ բռնուած չեղէնք, թող էրթար կու: - Ու հեռանում է:

Զորի Միւրօն երեք Աւելին այգեան տխուր չէր տեսել: Երկա՛ր նայում է հով - ուի խոնուած քայլերին...

«Էրկիր մեր գեղի չորան Աւելն էր, Ալթինի Աւելն...»:

Յարութի պապի հետ գնում էին կորեկի արտը, Աւելի չները՝ ձէն-ձէնի, վրայ էին գալիս: Պապը չէր նայում չներին՝ գլուխ - կախ քայլում էր: Հովիւն Աւելն սաստում էր չներին, եւ Ֆիդասարի գլխին հան - դիպում էին Աւելին: Գիւղեպր չները մօտ - մօտ էին անում, դառնում, Աւելն ընում էր չներին, դառնում Յարութի պապին.

— Քեռի Յարութ, ներող եղի:

Ու պապը պատասխանում էր. - Լաօ, քո մեղքն ի՞նչ է, ուրախ էլի, որ չներ վրայ կ'երթան մարդ ու դադանի: Աւելն մահակը նորից էր թափ տալիս Օ - հանի գլխիսեղի վրայ:

— Սարաթուկի թոփի դիպնի քու ջան:

Եւ Յարութի պապը մտաբերում, հա - ւում էր:

— Մարաթուկի թոփի կրակներուն մնաց էրկու ու կէս ամիս:

Ու հազար անգամ մտածածը էլի էր մտածում: ամբան պա՛րզ, արեւ օրով առանց ամպ ու դամպի, առանց կրակ ու կայծակի Մարաթուկը որոտում է, հա - զար թողանթի ձայն է հանում: Ինչի՞ց էր: Զայնը հասնում է Գիւղնը, Թաղու, հասնում է Հովաքը, Խիւնքը, Տալուրիկ: Մշոյ գիւղերն է հասնում ու մշեցին էլ չի իմանում, թէ առանց ամպ ու դամպի՝ առանց կայծակի Մարաթուկ արը ին - չու որոտաց: Մտածում էր Յարութի պա - պը, հարցը էլի մնում էր հարց ու դառ - նում ասում էր:

— Աստուած Աստուած է, իր գործը անքննելի:

Յետոյ պապը նայում էր Մարաթուկի կողմ, Ծովասարի կողմ, հիւսիս, արեւ - մուտք ու փնջատում էր:

— Աշխարհ դարձէ լողացած հարս:

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱՆՇՈՅԵԱՆ

(Շար. - 4)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

ՄԱՐՍԵՅԼ.— Այս օրը Տիգրիսի վերջին ջրերը լցված են զառանգությամբ, Տեղ եւ Տիգրիսի վրա Գրիգորեան եւ զառանգութեամբ, Տիգրիսի Այս Միջին եւ զառանգութեամբ ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՅԱԿՈԲ ՄԿՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունըին առթիւ, այս Կիրակի Մայիս 2, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՎԻԼ

Այս Կիրակի, Մայիս 2ին, պատարագ կը մատուցուի: Յաւարտ պատարագի մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ապրիլեան նահատակաց յիշատակին:

Կը հրաւիրուի գաղութիւն Հայութիւնը անխտիր իր ներկայութեամբ յարգելու թիւրաւոր նահատակներու անմոռաց յիշատակը:

Grande Soirée Annuelle

DE L'U.J.A. ALFORTVILLE

HOTEL HILTON ORLY

Le samedi 15 mai à partir de 21 heures

Animée par les
ARMENIAN S SUNSHINES
Partie Artistique:
TRIO ATHENEE
ALAIN KRIKORIAN

ԱՊՐԵՆ 24Ը

ԹՈՒԼՈՒՋԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ, Մայիս 1, պատարագ կը մատուցուի ժամը 11ին, Սէն Ժոզէֆ դըպրոցի մատարան մէջ, 85 Ռիւ տը Լիմայրաֆ քոթ Փալէ:

Կը պատարագէ

ԳԱՐԵԳՐԵՆ ՎՐԴ. ՊԵՏՅԱՆ

Ժամը 13ին՝ հոգեհաշ դպրոցի սրահին մէջ

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԻՍ

L'Arménie

à travers les siècles

Կազմակերպուած՝ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Երիտասարդական Յանձնախումբի կողմէ
Մշակոյթի Տան մէջ

17, Rue Bleue — Paris 9e

Բաց է մինչեւ Մայիս 1, ժամը 18 - 21

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՄԵՐԱՍՏԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Պատմագիրք յուշամատենի

Ա. ԽԱՆՈՐԻ

Գին 70 ֆր. — Դիմել —

Z. MINASSIAN

207, Rue Lafayette — Paris 10e

Tél. : 208-90-89

Imprimé sur les Presses

DU JOURNAL «HARATCH»

83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission Paritaire : N° 55935

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

Կազմակերպուած աշակերտներու կողմէ

Մայիս 9, Կիրակի ժամը 16.30ին, Վարժարանի Ս. Պէշիկշաշլեան-Գ. Մ. Ալեմշահ սրահին մէջ

ԳՐԱԿԱՆ - ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

— Երգ, արտասանութիւն, նուազ — Հայերէն թատրոն՝ «ՀՆԱՆՈՅԶԸ» կատա — կերպութիւն երեք արար

— Ֆրանսերէն թատրոն՝ LA TRAGÉDIE DÉMENTE, en 2 actes

— Յուշահանդէս՝ աշակերտներու նկարչական գործերուն

— Բաշխում՝ մարզական միտայներու

ՄՈՒՏԳԸ ԱԶՍԵ Է

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

Prix par personne au départ de MARSEILLE

PRIX 2950 F.

Départ : 7 Mai Retour 20 Mai

Ces prix comprennent :

- Transport aérien Marseille — Erévan — Marseille
- Transferts aéroport — Hôtel et V. V.
- Logement en chambre double Hôtel 1ère classe
- Pension complète
- Visite Erévan — Etchmiadzin
- Excursions : Sardarabad — Garni — Kégart — Lac Sévan

IMPORTANT : Inscriptions : minimum un mois et demi avant la date de départ
Renseignements et réservations :

toutes agences HAVAS VOYAGES
et Jacques CHELELEKIAN

87 La Canebière

13001 MARSEILLE

Tél. : (91) 50-89-12

Lic. 97

ՄԱՐՍԵՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կիրակի, Մայիս 9ին, ժամը 11ին

Պատուոյ նախագահութեամբ

ՀԱՅՐ ՊՕՂՈՍ ՎՐԴ. ԱՆԱՆԵԱՆԻ

Ընդհանրական արքայադէպ վեներաբել Միքայել Միքայելովի

Եւ Պ. ԱՆՐԻ ՎԵՐԵՆՔՈՅԻ (ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ)

Ժամը 13ին՝ մաշ, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, մասնակցութեամբ լիբանանաց երգիչ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆԻ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ ԿՈՆՏԱԿՏ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՐ՝
վը տեղի կ'ունենայ Մայիս 9ին, Կիրակի
կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, դպրոցի սրահին
մէջ: Միւրով կը հրաւիրուին բոլոր
ընկերուհիները: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Վարդան եւ
թակոմիտի ժողովը այս Ուրբաթ, Ապրիլ
30ին ժամը 20.30ին, սովորական հաւա-
քատեղին:

×

ՍԷՆԹ-ԵԹԻՆ - ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ.
Դ. Անտոյ - Վարդան կոմիտէներու ժո-
ղովը Մայիս 6ին, Հինգշ. ժամը 20.30ին
Հայ Տան մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ:
Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւո-
րել է:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Գրիգորի
կոմիտէի ժողովը Շաբաթ, Մայիս 1,
ժամը 20.30ին, Ահարոնեան սկումբը:

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընդհ.
ժողովը Շաբաթ, Մայիս 8, ժամը 20.30-
ին, Կասպար Իփէկեան սկումբը: Կարե-
ւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ընկերներէ
անդամատեարերով ներկայ ըլլալ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՆԴԵՍ

Կազմակերպուած

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ ՇԱԽԻԼԻ մասնաճիւղին կողմէ
Մայիս 1, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին մինչեւ առաւօտ, Շախիլի քաղաքի
տարանի սրահին մէջ, Ռիւ Սքալինկրատ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
մասնակցութեամբ ՊԵՏԻԿԻ Եւ իր նուագախումբին Եւ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբին
երգեր եւ արտասանութիւններ
Հայկական մոլի պիւֆէ

ՄՈՒՏԳ 25 Գ.

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ sevan-voyages

50, Cours de la Liberté — 69003 Lyon — Téléphone : (78) 60-13-66

Ձեզի Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ 1976

Պարական մեկնումներ

ՄԱՅԻՍ 8 - 22

ՅՈՒՆԻՍ 12 - 26

ՅՈՒԼԻՍ 10 - 24

Կ'ԸՆԿԵՐԱՆԱՅ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ 16 - 21

ՕԳՈՍՏՈՍ 23 - ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 5

Կ'ԸՆԿԵՐԱՆԱՅ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՍԵՊՏ. 22 - ՀՈԿՏ. 6

Գին 2850 ֆրանկէն սկսեալ,

Յատուկ պայմաններ հանգստեան կոչուածներու համար

SPECIAL JEUNES

24 Juillet — 7 Août

16 Août — 30 Août

2680 F.

Ce prix comprend.— Voyage en avion, Hôtel première catégorie,
chambre double, pension complète, Excursions.

A PARIS

mondotours

2, rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 073-32-64 266-50-12 073-30-64

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԱԹ
ԱՊՐԻԼ
30
VENDREDI
30 AVRIL
1976

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

LE NUMERO 1.20 F.

ՏՊԻՍՈՒՄ — ԹԻՒ 13.578

Օ Ր Ո Ւ Ա Ն
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱԿԻԱՆ
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆ. Վեցսուսայ 90 ֆ.
Արտասահման Տար. 200 ֆ. Հատը 1 ֆ. 20
51e ANNÉE — N° 13.578

ՕՐՈՒՆ ԽՕՍԳԸ

ԳԱՆԼԸ ԿԵԶԻՏԻ
ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

— 0 —
Բ.

Պրիզորի Ծ. Վրդ. Պալաքեան, Ար-
տաւորական խմբակի ղեկավարը, Գործադիր
Ծանոթարկում տարւոյ վարչապետներ-
էն մէկն էր, երբեք չէր թողնուիր համար փա-
ռակէն ինքնաշարժ չէր դադարէր Գեորգ Ե. Ի
1925 թ. 20 թուականի եւ 79
թուականի կոնգրէսով Եւրոպայի Հայոց
Կոնգրէսի տարածքի պատուիրակի եւ Մայր
Պատի ներկայացուցիչ էր նշանակուած։
Նոյն իրերէ հարաւային Ֆրանսայի ա-
ռաւոր իրաւամբ «Եկեղեցւոյն» չէր համ-
ար պիտի չափէր Մարտիկոյ շրջանը
1956-57 եկեղեցիներով, որոնց շար-
քը փրատուի Ս. Թարգմանչաց մայր-
մկեղեցին, բարեարարութեամբ Վահան Խո-
սեանի համար։

Այս բարեկալիտակ եկեղեցականը 1914-
ին Պրիզորի մէջ ուսանող էր, երբ հա-
տարակալական պատերազմի նախօրեակին
փրատուեալ Պրիզորի 1915 Ապրիլ 11/24ին
մարտիկոնցաւ հայ մտաւորականներ -
ուն հետ եւ աքսորուեցաւ Չանդլըրը։
1916ի սկիզբը Չանդլըրի, Երզնկայի,
Պալաքեանի եւ շրջանի հարիւր Հայն -
ուն հետ ճամբայ կը հանուի դէպի Տէր-
ձոր եւ մէկուկէս ամիս անխիղճ, վայրագ
կաշառակեր դիմադրականներու եւ
տարիկան - զորաց խիստ հակողութեան
տակ, իր կարաւանի ընկերներով կը հա-
տարակալական Չանդլըրը, Թա-
րա - կեսարիայէն, Թոմարայէն, Հա-
րիզէն, Սիւնն, Կարսպաղարէն, Օսմանի-
իէն, Գանլը Կէշիտէն եւ Հասանպէյլիէն։
Կարսիէն կը փախչի Այրան, ուր գեր-
ան ճարտարագէտներ կը կառուցանէին
մեծ փայտեղի մը՝ Պրիզոր - Պալաքեան եր-
կաթնաղբիւն վրայ։ Կապալի Տէր-Ձոր
արտուելէ։

«Հայ գողգոթան», որուն երկրորդ հա-
տարն եւ լոյս տեսաւ, մանրամասնօրէն
կը պատկերացնէ Չանդլըրը եւ Այրան աք-
սորուած մտաւորականներու կեանքը, բո-
լորէն անուններով եւ մեծ մասին լուսա-
նկարներով, ինչպէս նաեւ հարիւր հոգի-
նոց իր կարաւանին խաչի ճամբան «փշա-
կոյն» տողերով։ (Անգլոսոսկի դարձած
է այս փառալուրդ գրքին Ա. հատորը)։
Պալաքեան վարչապետ Գանլը - Կէշի-
տի մէջ կը հանդիպի պոլսեցի երկու հայ
երիտասարդ ճարտարագէտներու, որոնք
իր «ճարտարագէտ» կը հսկէին դործա -
տարական հայ վաշտի մը աշխատութիւն-
ներուն։ Անոնք արցունքով պատմեցին
ինքն, որ 1915ի աշնան 80.000 երկուսե-
այր անկողնի սուսանէ եւ քուրջէ վրան-
ներու ներքեւ բանակ են դերը՝ Գանլը -
Կէշիտի ձորին մօտակայ դաշտը, տա -
րածուելով մինչեւ Մամուրէի երկաթու-
ղի կայարանի առջեւ տարածուող ըն -
դարձակ եւ ճարձարաւոր դաշտը։ Տենդէ
եւ զանազան համաճարակներէ օրական
600-700 հոգի կը մեռնէին եղբ, երբ յան-
կարծ աշխատային երկարատեւ եւ գիշեր -
բային տեղատարափ անձրեւ մը կուգայ
լրացնելու մարդ - դաղաններու պակաս
թողածը։

«Ասոր վրայ, կը գրէ, առանց տունի,
առանց զեւտի, առանց հացի մնացած
դժբախտ ժողովուրդը, աշնան տերեւա -
թափի նման կը սկսէ հաղարներով սառիլ
արեւմտահայկեան, եւ այլ մարդկային
խնդրումի հետեւանք եղող բազմատեսակ
համաճարակներէ։ Մեռնողներուն անթաղ
մարմիններով լեռնակոյտեր կը գոյանան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ
ՆՈՐ ԱՐԳԵԼԻՔՆԵՐ՝
ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ
— 0 —

Նախագահին ընտրութիւնը, ինչպէս
հաղորդած էինք երէկ, տեղի պիտի ու-
նենար Շաբաթ օր, Մայիս մէկ։ Արդ,
Հինգշաբթի յայտնի կը դառնար, որ յա-
ռաջընթացական ճակատի առաջնորդը՝
ձուժալաթ, ընտրութեան յետաձգումը կը
պահանջէ։ Համաձայն այս վերջնոյն հը-
րապարակած հաղորդագրութեան, Լիբա-
նանի յառաջընթացական կուսակցութիւննե-
րը ընդունած էին Դամասկոսի համաձայ-
նագիրը, երբ երաշխաւորութիւն ունե -
ցած էին, թէ սուրիական ուժերը պիտի
հեռանան Լիբանանէ եւ նոր նախագահին
ընտրութիւնը պիտի կատարուի առանց
միջամտութեան։ «Այս պայմանները չեն
յարգուած», քանի, ըստ ձուժալաթի,
ճնշումներն ու միջամտութիւնները ալ -
ներեւ են նախագահական ընտրութեան
մէջ։ Իրաց այս վիճակին մէջ կը պահան-
ջէ յետաձգումը ընտրութեան։

Մինչ երկրին ներքին քաղաքական տագ-
նապը կը շարունակուի, անդին գիւղերը
կը դիմադրեն նորանոր մեռնալիներով։ Վեր-
ջին հինգ օրերու սպաննուածներու թիւն
է 229, իսկ վիրաւորներունը՝ 137, եւ
այս՝ միայն Պէյրութի մէջ։

× Խորհ. Միութիւնը «աշխարհի բոլոր

ու դաշտը կը ծածկուի։ Կը դառնան շատ
մը վրաններ, որոնց ներքեւ սպորդ ամ-
բողջ ընտանիքը սովահար ու ցրտահար
կը դիմադրեն եւ թաղող չի դառնուիր։
Իսկ իրենց տարաբախտ ազգակիցներու
մարմինները թաղելու խղճահար Հայեր
եւս բաժ ու բրիչ չեն դառնար մեռնալիները
թաղելու համար։

«Եւ ահա յանկարծ առաւօտ մը՝ այս
համատարած եւ ազգաբարձ թշուառութիւ-
նը իր դերադոյն կատարելութեան հա-
յնելու համար, տարաբարութեան կարա -
ւաններու վերատեսուելը հետն առած բազ-
մաթիւ ոստիկան - գինուորներ՝ մտրակ-
ներով եւ բիւրերով կը շրջապատեն արգէն
հոգեւորաբ խեղճ ժողովուրդը եւ կը հրա-
մայեն, որ անմիջապէս ճամբայ ելլէ
դէպի Իսրահիլ... (Հայ գողգոթան, Ա.
հատոր, էջ 362-364)։

Յաջորդ էջերուն մէջ աւելի ուսմակե-
ցուցիչ պատմութիւններ կան Գանլը - Կէ-
շիտի ողբերգութեան մասին։

Ահա՛ ճիշդ այդ օրերուն, 1915ի աշնան
է, որ հարիւր հայ զինաթափ զինուոր -
ներու կարաւանը, դէպի Միսայի անա-
պատը իր ճամբուն վրայ, կ'անցնէինք
Շամուրէէն Գանլը - Կէշիտ տանող պողո-
տայէն եւ այնտեղ է, որ ականատես կ'ը-
լայինք մեր «Մեռնող մօր անկէժը» խո-
րագրով գրութեան տուն տուող զարհու-
րելի տեսարանին։

Մեծ Եղեռնի ամէնէն սեւ էջերէն մէկը
կը կազմէ Գանլը - Կէշիտի ահուկ եղե-
րգութիւնը, որ ծանօթ չէ շատերուն,
մանաւանդ նոր սերունդին։

Ապրիլեան ոգեկոչումի այս օրերուն
ուղեցիներ ծանօթացնել զայն մեր ընթեր-
ցողներուն։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՑՈՑՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Ազգային ժողովի Չորեքշաբթի օրուան
նիստին, Վալ տը Մառնի երեսփոխան
Փրանչեսքի հարցապնդում մը կատարեց։
Գրաւոր հարցումով մը ուղեց զիտնալ,
թէ ի՞նչ պատճառներով խաղաղ ցոյց մը,
որ նպատակ ունէր ոգեկոչել հայ ժողո-
վուրդին ջարդը, արգելուած է. 150 պար-
կեշտ քաղաքացիներ հարցաքննուած են.
առանց կ'ուզէին ոգեկոչել յիշատակը ցե-
ղասպանութեան մը զոհերուն։

Պետական եւ Ներքին նախարար Փո -
նիաթովսքի իր պատասխանին մէջ նախ
յիշեց, թէ ամէն տարի հրապարակային
ոգեկոչումներ կը կատարուին հայկական
ջարդերու տարեդարձին առթիւ. յիշեց,
թէ այդ ջարդերը կազմակերպուած էին
1915ի օսմանեան կայսրութեան կողմէ։

Հայ ժողովուրդը հին քաղաքակրթու -
թիւն մը ունի եւ ծանր փորձութիւններու
ենթարկուած է զինքը հասցնելով մինչեւ
ցեղասպանութեան դուռը։ (Ձախ երես -
փոխաններու շրջանակէն մէկը ընդմիջեց
ըսելով՝ այդ պարագային ճանչցէք ցե-
ղասպանութիւնը)։ Այս դէպքերէն ետք
Հայերը հաստատուեցան աշխարհի տա-
րածքին, նաեւ՝ Փրանսա։ Մեծամասնու -

Պետութիւններուն» ուղղած իր յայտարա-
րութեամբ պահանջեց ժընեւի ժողովին
զուժամումը Պաղեստինի Ազատագրու -
թեան կազմակերպութեան մասնակցու -
թեամբ, որպէսզի կարելի ըլլայ լուծել
Մերձաւոր Արեւելքի տագնապը։

Քանի մը հոյով

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Արտաքին նախա -
րարը՝ Գորմիկո երեք ժամուան խօսակ -
ցութիւն ունեցաւ Հանրապետութեան Նա-
խագահին հետ։ Գորմիկո իրիզէի պալա -
տէն ելլելէն ետք լրագրողներուն յայտա-
րարեց, թէ յատկապէս դնահատած է
Ժիւքարի այն տեսակէտը, թէ Փրանսա
մտադիր է շարունակել քաղաքական հա-
մագործակցութիւնը Խորհ. Միութեան
հետ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախա-
րարը Չայիւր այցելեց, սակայն հնարա -
ւորութիւն չունեցաւ Ղանա մեկնելու։
Այս երկրին նախագահը ջնջեց Քիսիկէի
այցելութիւնը անհանգստութեան առար -
կութեամբ։ Ամերիկեան շրջանակներու
համաձայն, Խորհ. Միութիւնն է, որ ճըն-
շում բանեցնելով Ղանայի վրայ արգելք
հանդիսացած է Քիսիկէի այցելութեան։
Ուսշինկիւն մտադիր է «խիստ բողոք»
ներկայացնել Մոսկուայի։

ՌՈՏԵԶԻՍՅԻ վարչապետը հաղորդեց,
թէ իր կառավարական կազմին մէջ ըն-
դունած է սեւամորթ չորս նախարարներ
եւ վեց ենթանախարարներ։

ՊՐԱՅԻԼԻՍՆ նախագահին Փարիզ այցը
վերջ գտաւ։ Ժիւքար ընդունեցաւ Չոր.
Կեյսէի հրաւերը՝ Պրազիլ այցելելու։

ՍՊԱՆԻՍՅԻ վարչապետը յայտարարեց,
թէ օրէնսդրական ընտրութիւնները պի-
տի կատարուին յառաջիկայ տարի։

ՄԱՅԻՍ 1ի աշխատանքի տօնին առթիւ
«Յատալ» լոյս չի տեսներ եւ խմբագրա-
տունը փակ է Շաբաթ (Մայիս 1)։ Մեր
յաջորդ քիւր կիրակի Մայիս 2։

Թիւնը Ֆրանսական քաղաքացիութիւն
ձեռք ձգած է. այսօր ասոնց երկրորդ,
երրորդ եւ, նոյնիսկ չորրորդ շառաւիղ -
ները կան։

Բայց ուշադրութիւն։ Ահաբեկչական
արարքներ կատարուեցան Եւրոպայի մէջ
թուրք դեսպաններու դէմ. Փարիզի թուրք
դեսպանը սպաննուեցաւ։ Ասկէ նաեւ ան-
հրաժեշտութիւնը հսկելու բոլոր այն
փոքրամասնութիւններուն վրայ, որոնք
կրնան աղբիւր նկատուիլ այդ արարքնե-
րուն։

Այս տարի երկու ցոյցեր տեղի ունե-
ցան, մէկը Մարսէյլ, որ հանդարտ ան-
ցաւ, երկրորդը՝ Փարիզ, ջնջին միջա -
դէպերով, հարցաքննութիւններով եւ
անձնաթուղթերու քննութեամբ։

Պետական նախարարը ապա յայտարա-
րեց, թէ իրենք յարգանք ունին այս
ժողովուրդին, անոր մշակոյթին եւ լեզուին
հանդէպ։ Բայց ասիկա, պատճառ չէ,
որ երբ մէկը յարձակման ենթար -
կուի, չապահովին պաշտպանութիւնը այդ
երկրին դեմադրական ներկայացու -
ցիչներուն։

Ազգային ժողովի նիստին ներկայ էր
«Յառաջ»։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 26)

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՊՐԱՆ

Երեւանի ճարտարապետներու, շինա -
րարներու մտահոգութեան առարկայ
դարձած է մայրաքաղաքի կեդրոնի ապա-
գան։ «Երեւանախաղի» հիմնարկութիւ-
նը սկսած է մշակել մայրաքաղաքի կեդ-
րոնի յատկագիծն ու կառուցման ծրա-
գիրը, որ արժանացած էր առաջին մըր-
ցանակի՝ համամիութեան մրցումին։
Երեւանի կեդրոն ըսելով կը հասկնուի
այն հողամասը, որ կը տարածուի Սեւա-
նի ձորէն մինչեւ արհեստական լիճը, ո-
րուն մէջ կ'ընկնան նաեւ Ծիծեռնակաբե-
րդի հանրային պարտէզը եւ Հրադան գե-
տին ձորը։ Ապագայ կեդրոնին մէջ կը կա-
ռուցուին այգիներու եւ հանրային պար-
տէզներու ամբողջ շարք մը՝ վարչական-
մշակութային, առեւտրական - հանրային
չէնթերով, շարժանկարի սրահներով։
Զբոսաշրջիկներու տրամադրութեան տակ
կը դրուին քանի մը հին չէնթեր, որոնց
մէջ կը տեղաւորուին ժողովրդական ար-
հեստանոցներ, յուշանուէրներու խա -
նութիւններ։ Զբոսաշրջիկներու համար կը
կառուցուին նաեւ կայաններ լիճին ափը։

×

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԴՊՐՈՅԸ 100 ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՂԱԿ

Եղեւնածորի Մալիշկա գիւղական դըպ-
րոցը բոլորած է իր 100րդ տարին։ Անցեալ
կէս դարու ընթացքին դպրոցը տուած է
1200 շրջանաւարտներ, որոնք հարած են
գիւղատնտեսներ, բժիշկներ, ճարտարա -
գէտներ, ուսուցիչներ, իրաւաբաններ եւ
գիտնականներ։

Fonds A.R.A.M

ԾՈՒՎԱՅԻՆ ՈՒԺԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ՌԱԶՄԱԿԻՏՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

99 ՏԵՍԱԿ ԴՐԱՍ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԵՆ

0

Ոչ միայն Միացեալ Նահանգները եւ Պորտուգալիան, այլեւ բոլոր մեծ Պետութիւնները — յատկապէս Ճապոն եւ Չինաստան — իրենց ուղարկութիւնը չեն հեռացներ Մալաքայի նեղուցէն: Այս տեղէն է որ կ'անցնի Միջին Արեւելքի քարտէզը դէպի Հեռաւոր Արեւելք:

Աշխարհի ծովային ճամբաները անհրաժեշտ են Միջին Արեւելքի քարտէզը փոխադրելու համար ոչ միայն Հեռաւոր Արեւելք, այլեւ Եւրոպա եւ ազատ աշխարհի միւս երկրները: Եւրոպան չի կրնար ապրիլ առանց այս քարտէզին, եւ ազատ աշխարհը չի կրնար ապրիլ առանց Եւրոպայի:

Գարկաւան ջուրերը աշխարհի ծովա-յին մեծ պողոտաներէն մէկն են: Այդտեղ կը գտնուի Բոսպոր — որ խորհրդային կայսրութեան արեւմտեան ծայրագոյն կողման է: Եւ Փանաֆայի ջրանցքը Բոսպորի քիւն տակն է: Պորտուգալիոյ նաւատորմը ոչ միայն կը սպառնայ Փանաֆայի ջրանցքին, այլեւ կը սպառնայ Ամերիկայի:

Ճապոնացիները, որ երկուքուկէս դարէ ի վեր Մեծն Բրիտանիոյ հովանաւորութեան տակն է, դուռն է արեւմտեան Միջերկրականին:

Իսկ միւս ծայրը, Աւելքի ջրանցքը բանալին է արեւելեան Միջերկրականին:

Այս երկու անցքերը վերջին երկու տասնեակ տարիներուն՝ Հիւսիսային Ամերիկէի նորակազմ Պետութիւններու սպառնալիքին տակ եղած են: Եւ այդ նոր Պետութիւններուն դրդած եւ օժանդակած է Պորտուգալիան:

Երկարուր, իր աշխարհագրական դիրքով, անհրաժեշտ է ճնշելու համար Եւրոպայի, Ամերիկէի եւ Ասիոյ ցամաք — մասերուն վրայ: Նախնական դիմելը այս հիմնական իրականութիւնը, եւ այդ է պատճառը որ իր աշխարհագրական մեծ ծրագիրը դրոշմադրելու համար՝ յարձակեցաւ բուրգերու երկրին վրայ: Բայց իր նաւատորմիւր չարաչար պարտուեցաւ Անգլիայէն, եւ առանց ծովային յաղթական ուժի՝ ձախողութեան մատուցեցաւ Նախնական արշաւանքը Երկարուրի վրայ: Եւ ասիական հակառակ որ ցամաքի վրայ յաղթական էր իր բանակը: Ի՞նչ օգուտ իր բանակի անպարտելիութիւնը քանի որ ծովերը իր ձեռքը չէին:

Անգլիան ալ գիտէր Երկարուրի ուղի — մագիստրալան կարեւորութիւնը: Անոր համար է որ 1882ին զայն առաւ իր «պաշտպանութեան» տակ: Հիթլերն ալ փորձեց Երկարուրը դրաւել, բայց չյաջողեցաւ, որովհետեւ իր ծովային ուժը անբաւարար էր:

Պորտուգալիան ալ գիտեցաւ Երկարուրի ուղի:

Մոսկու անհրաժեշտութիւնը, եւ ամէն միջոց դրոշմադրեց այդ երկրը իրեն կապելու եւ այդ տեղ — մասնաւորապէս Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ — կողմաներ հաստատելու ի հեճուելու Միացեալ Նահանգներուն որ իր դիտարկած եղանակով՝ երբեմն կը դործէ քաղաքական եւ ռազմագիտական մեծ սխալներ: Միացեալ Նահանգները կ'երեւի հիմա վերստին կ'ուզեն Երկարուրը սիրաշահիլ:

Երկարուր կարեւոր է, բայց պէտք չէ անտեսել թուրքիոյ աշխարհագրական դիրքը: Եթէ թուրքիոյ սկսի զինուորա-կան դրոշմակցութեան խորհուրդ. Միութեան հետ, այսպիսի կարգադրութիւն մը պատճառ կ'ըլլայ որ Պորտուգալիան կամ թուրքիոյ ուղղակի ենթարկուին Իրան, Իրաք, Սուրիա, Լիբանան, Յունաստան, Եւրոպայի, Միջուրի Արաբիա եւ ուրիշ երկրներ: Եւ այսպէս՝ հիմնովին կը փոխուի ծովային ուժի ներկայ խախտում հասարակչութիւնը, ի շահ Պորտուգալիոյ Միութեան եւ ի վնաս Միացեալ Նահանգներուն:

Անտարակոյս՝ պիտի առարկուի թէ այսօր կան հրթիռներ եւ կայ օդային ուժ: Բայց ասոնք օժանդակներ են ծովային ուժի: Բոլոր մեծ Պետութիւններու վարչիւնները կը հիանան գիտութեան նուաճումներուն որոնք հնարաւոր դարձուցին որ մարդս քայլ լուսնի վրայ: Բայց բոլոր այս վարիչները իրատես են, եւ անտարակոյս՝ գիտեն թէ ի վերջոյ ծովային ուժը վրայ է իրական ռազմական ուժը:

Միացեալ Նահանգներէն եւ Պորտուգալիան հիմա՝ միւս երկրները տկար են եւ ռազմագիտութեան ուղին բնորոշելու մէջ գլխաւոր դեր չեն կրնար կատարել: Պարագան նոյնը չէ Միացեալ Նահանգներու եւ Պորտուգալիան համար: Այս երկու հզօր Պետութիւնները կատարելապէս ըմբռնած են ծովային ուժի կարեւորութիւնը, եւ այս կապակցու-թեամբ՝ միջոցներ ունին իրենց քաղաքականութիւնը դրոշմադրելու:

Միացեալ Նահանգներէն եւ Պորտուգալիան իրենց լաւ գիտեն թէ սաւառնակատար մարտանաւերը ինքնաբաւ են եւ կրնան աշխարհի եօթը ծովերուն վրայ շրջիլ եւ կրնան որեւէ երկրի ռազմական օգէն:

Գիտեն նաեւ թէ հիւլէական նոր ընդ-ծովեաները սրբնեցն են ջուրին տակ, շատ խոր կրնան սուզուիլ, անսահման եւ անարգել կրնան շրջիլ, անկախ են, ինքն-նորաւ են եւ դիւրութեամբ կրնան պահ-ուելու:

Պորտուգալիան իրենց լաւ գիտեն թէ Միացեալ Նահանգներու Փոլարիս սուզանաւերը անհրաժեշտ ուժ մըն են: Գիտեն թէ շատ դժուար է դանդաղ դանել,

Հիւսիս. Անգլիոյ քաղաքներէն Լիցի-արուարձաններէն մէկուն մէջ կը բարձրա-նայ չէնք մը: Այդ չէնքն ոչ մէկ անձ եւ ոչ մէկ ծրար դուրս կ'ըլլէ առանց անցնելու մանրակրկիտ զննութիւնէ:

Ապահովութեան պաշտօնեաները կը գտնուին չէնքին գրեթէ բոլոր կողմերը: Երբեմն — երբեմն չէնքին դռնէն դուրս կ'ըլլեն սովորական բնականաւոր տար-բերութիւն չունեցող փոխադրակազմեր:

Այդ փոխադրակազմերը բնականաւորաւ են Պերս, Գարաբաս, Աքապա եւ կամ Պանթոկ զրկուելէ մետաղայ թեր-թերու մէջ փաթկուած անտուկ — ներուժ, որոնց մէջ կան զուգիցեցական ֆրանքներ, վեհագոյն լայն պողպատներէն եւ կամ թալանալի թիւրքներէն կազ-մուած հսկայ հարստութիւններ:

Բոլոր այդ դրամները կոխուած են թղթադրամի տպարան մը եղող թումաս Տը Լա Ռիւ հաստատութեան կողմէ: Տը Լա Ռիւի դռներէն ամէն շաբթու աշխարհի շուրս կողմերու կառավարութիւն-ներուն կը զրկուին վեր ի վերու քսան միլիոնի արծէնով դրամատոմսեր: Հաս-տատութեան դրամատոմսերու բաժինը 92 երկրներու թղթադրամներուն նկարնե-րը կը գծէ, կը քանդակէ եւ կը տպագրէ: Ընկերութեան արտադրանքները, այլա-պէս անհրաժեշտութեան պայման դան-ընդհատ եւ ազգային դրամատոմսերուն իրա-րու չարմարող ճաշակները գոհացնելու չափ վարպետ ըլլալու են: Օրինակի հա-մար, Զուգեցեացները իրենց դրամա-

Եւ անկի դժուար է դանդաղ խորտակել: Գիտեն թէ Փոլարիս մարդկութեան ստեղ-ծած անխոցելի ամէնէն կատարեալ զէնքն է: Գիտեն թէ իւրաքանչիւր Փոլարիս ընդծովեայ իր մէջ ունի տասնութ հիւ-լէական հրթիռ որոնք անկի պայթուցիկ ուժ ունին քան այն բոլոր ուժերը, որ արձակուցան են երկրորդ համաշխարհա-յին պատերազմին:

Գիտեն թէ Փոլարիս ընդծովեային այս հիւլէական հրթիռները կրնան 2500 մղոն թռիլ: Միացեալ Նահանգները ունին ա-ւելի քան յիսուն Փոլարիս սուզանաւեր որոնց մէջ տեղաւորուած են ընդամենը մօտաւորապէս 800 հիւլէական հրթիռ: Անոնց իւրաքանչիւրը 2500 մղոն հեռա-ւորութեան վրայ արձակուելով՝ պատ-մութեան մէջ առաջին անգամն է որ ամ-բողջ աշխարհ ուղղակի ենթակայ կ'ըլլայ ծովային ուժի:

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

ԶՈՐԻ ՄԻՐՈՆ

2.

Սար ու ձոր ամպազով էին ծխում, օդը լուռ-լուռ էր, գեղնափորիկը ճիճկում էր կանաչների մէջ. պապը հայեացքով որո-նում չէր գտնում ու ակննջ էր կախում գեղնափորիկին եւ ճրտիկին, եւ բզէ-գին... Ապա եւ Մարտաձորից, Մուսլիկ ձորից ջրերի խշշոցն էր հասնում Փիւղա-սար, իսկ մը արծիւներ էին Փոփոնում սարի վրին, ու Յարութի պապը՝ ձեռքը ձախալին հովհար, որոնում էր իր ծա-նօթ արծիւը՝ մի թեւը սեւ, մէկը՝ կա-պոյտ: Գտնում ու ծալում էր իր ծանօթ արծիւին:

— Միւր, իմ սիրտ կ'ուրախանայ էս արծիւի վրայ:

Յետոյ ներքին թաղի չորան Մարէն Մուսլիկ ձորի մօտից ձայն էր տալիս. «Աւել...», — Մարտաձորը արձագան-

գում էր, սար ու ձոր արձագանգում էին, Աւել գեղնափորիկը ճիճկում, հովում, Աւել ոտքի էր կանգնում, պապը պո-կում էր դէմի Ձանգակ ծաղիկն ու հրա-ժեշտ տալիս Աւելին.

— Աստուած քու հետ, քու օշխար ու ջան, լաօ:

Ուրոն իշնում էին Փիւղասարն ի վար: Տրեխները թոն էին առնում, թաց ծիւ ու կանաչ էր մնում իրենց բրդէ գուլ-պաներին, արտերի միջնակներով քայլում էին, եւ Յարութի պապը զննում էր.

«Աւեր կարապետ պարծը պար, Ըր ջանիքն է օլաւ-մուր, Ըր տաւ գիկեր շատ բխտավար, Կէս ձիւար, կէս ոտաւար...»:

Դնում էր իր խաղը, ուրում, պը-նում, հասնում էին կորեկի արտ, Յա-րութ պապը առնում էր մի բուռ հող, շուռումուռ տալիս, արորում, իր խօսքն էր ասում.

— Վերա չորրորդ օրուան ցանք կա-րելի է:

— ... Ուրեմ, Յարութ, — սալապան Արօն իմացածն է պատմում չորան Աւ-գիլի Բարեկ որդու մասին, — իմ չուք առնելից կ'երթէր (միշտ առաջին չուք — ուր եմ հղէ, միշտ), էս խեղճ Աւգիլի տղի չուք՝ իմ յետեւից: Մէկ էլ, Յա-

րութ, ճնուղ նստաւ քարին, ծլլլայ: Իմ սիրտ վրայեց. ասի, տղեք, պեղից լուր կը գայ ու էդ լուր բարի չէ: Յարութ, խօսք իմ բերնէն էլաւ-չէլաւ՝ կատարա-ծու Մանիշակ էրեւոյ: Մօտեցաւ՝ Մա-նիշակի աչաց մէջ նայի, իմացայ, որ գալ բարի էր... Տղէն իր ընթ ճանք արտէն, կատարածուի հետ գնաց... Ու գնաց, գնաց: Աւգիլի Բարեկ հակա էր թէ՛ չէ, Աստուած մեղք իրն ուզէ, բայց իմ խեղճով, տղէն անեղ էր:

— Ասանց մեղքը մարդու կը բանտար-կե՞ն, քեռի Արօն, մի բան կը լինի:

Սալապան Արօն չեղ նայեց Յարութին, լռեց, ջորեց ծոծրակը եւ դարձաւ ասաց.

— Յարութ, կը նայե՞ք էդ Բարեկի աչաց մէջ՝ ուրիշ տեսակ բան կը տես-նե՞ք, հա, էս դադրած օր վրայ՝ կը տես-նե՞ք, ես էն կ'իմանամ, լաօ, որ եօթ դադ գետնի տակ է, կը տեսնե՞ք ու էլի իմ հաւատ չէր գայ, թէ էդ անխիղճ տղէն էգայէս միտք ունի:

Ասաց ու յարմար գտաւ փոխել նիւթը:

— Էս տարի Փերման սար կ'երնի, Մի-րօ... Վայ քու վրի մնայ քու տակ, Հիւս-լէր, աշխարհ խառնեց իրար: Ձէ մենակ մարդիկ, անասուններ նմանապէս կը մաշ-ուին ու կը հարուին... Միւր, Փերման սար կ'երնի:

— Կ'երնի, — դժամօրէն, բայց հաս-տատ ասաց Միւրօն, — կուտղին մնացո-

տոմսերուն համար կը նախընտրեն պար-եւ արդիական նկարները: Իրան կ'ուզէ իր գորգերը յիշեցնող շատ խառն նկար մը: Նոր Ձերանտա կը պահանջէ իր բնիկները եղող Մօրենները նկարները: Լատին Ա-մերիկայի շատ մը երկրներ կանգ կ'առ-նեն կարեւր եղածին չափ Միացեալ Նա-հանգներու դրամին նմանող, նախագա-հին նկարով եւ կնիքով դրամատոմսերու վրայ:

Ձեռքով գծուած նոր թղթադրամի մը ուրուագիծը նախ եւ առաջ կը ներկայ-յադուի կառավարութեան, հանուր պարագային կը յանձնուի փորագրելուն: Ամբողջ աշխարհի վրայ հարկւող չանցնիլ թղթադրամի որակաւոր կա-պաները պատրաստելու կարող վար-պետներու թիւը: Ասոնցմէ քսանը կա-խառն Տը Լա Ռիւ հաստատութեան մէջ:

Գեղեցկագիտական նկարներէն շատ ա-ւելի արժէք կը ներկայացնեն խառն-խառն նկարները: Ասոնք շուրաւի կը մատենեն կեղծարարները: Երկրաչափա-կան ճախարակն ալ կը կատարէ նոյն պաշտօնը: Երկրա խորող ծայրագոյնը սուր եւ խրթին յօրինուածքով այդ մե-քենան, կ'օրինակէ սովորաբար դրամա-տոմսի մը կեղծները տեսնող իրարու մէջ խառնուած շրջանակները եւ հանդի-ցի ձեւ դարձելը: Ասոնց քիչ թէ շատ նմանը ձեռքով գծել կարելի չէ: Եթէ մեքենավարը, սկզբնական ձեւը (Փո-միւր) գտնելով մեքենան չարէ անոր համեմատ, նոյն երկրաչափական ճախարակն անգամ չի կրնար կառավարութեան մը ապսպրանք օրինակել ուրիշ մը հա-մար: Այդ մեքենաներուն արժէքն է անհրաժեշտ: Անոնք կը ծախուին միայն ա-մէնէն վստահելի տպարաններուն եւ կը պահուին ամենախիստ հսկողութեան տակ:

Որակաւոր դրամատոմս մը վերալու-սատպագրութեան (Փոթորեկութեան) լաւագոյն մեքենաներով զինուած կեղծա-րարին խի վրաժ հանելը անկարելի եղող մասնաշաղկուտութիւններ ունի. մեկընդ-մեկ թուղթը: Սերունդներէ ի վեր նշանաւոր են դադունի Փոթորիկներու համաձայ-ն իրար խառնուած եւ կեղծելու անկարելի եղող Տը Լա Ռիւ մեքենաները: Արեւմտեան երկրներու մէջ մէկ քանի հատ են մի-այն իրական դրամատոմսի մը դիւրա-ծաւորութիւնը եւ խորուրդը տուող եւ միայն քուրջէ պատրաստուած կարծր թղթով արտադրող հաստատութիւնները, որոնց մէջ չինուած թուղթի իւրաքանչիւր թեր-թին հաշիւը կը պահանջուի: Կատալա-րութիւններու մեծամասնութիւնը ունի նաեւ ապահովութեան ուրիշ տարր մը. թուղթին խմորին մէջ տեսնուած կաղ-պարին եւ կամ կնիքին նշանը:

Միւսն է վերջին տարիներս ոչ մէկը յա-ջողած է կատարելապէս նմանելու ասի-կա: Ասով հանդերձ, մենամարտը կը շարունակուի տպարանատիրոջ եւ կեղ-ծարարին միջեւ: Տը Լա Ռիւ շատ մը մի-

զին հաց ու թաց է պէտք:

— Էս տարի էլ, հակառակ, սար արթն-չունի, — շարունակեց Արօն:

Ձորի Միւրիկ պատասխանը մտքում էր: «Մեր ծաղկող սարեր մնացին, է՛, է՛ն տեղ, Արօն, է՛ն սարերի յետեւ, — հա-հացը Արօնի ուսին քուրջով անցաւ — գնաց... Ամառ Մարտիկ կը կա-կէր իր թոփ, կ'առնէր կով ու օշխար, կ'երթէր դէպ Մարտիկ...»:

Յարութ պապը նստում էր ձին, օր-րում ճամբան, քաղում — տանում էր սար-ուրներին: Մարտիկին փէշն էին հաս-նում, կարդաւորում ամառանոցի իրենց քոչքը, յետոյ Յարութ պապը, ձին թո-ղած, երկրում էր Տիրամօր վանքը, խու-մար մարէն էլ հետը, խառնութիւն էլ: Պա-պով պով, հարս ու հարսի հարսով, թոթով ու ծոռով՝ հասնում էին Տիրամօր վանք, ու ծոռով հասնում էին Կառնուա աղօթում, մոմ վառում, դառնում եւ դալին: Վայրի այծեր էին Կառնուա քա-ղաքներին, խլիչուտում, ծփում Տապա-րակ հովտի կողմ: Պապը ծալում էր նրանց եւ դալին քիւրջա Շարաբին վրա-նից դուրս կանչում, խեղիքը անում.

— Շարաբ, կը խեղիք, հրացան չը-ցիս վայրի էծերի վրայ՝ մեղք է: Շունը ու շնաւոր են, թող ապրին:

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼԵՆԻԱՆ

(Շար. — 5)

— Այո, այո, պատասխանեցին բոլորը

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՆՈՐԻԶ

ՇԱՎԻԼ

Այս Կիրակի, Մայիս 2ին, պատարագ կը մատուցուի: Յաւարտ պատարագի մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ապրիլեան նահատակաց յիշատակին:

Կը հրաւիրուի գաղութիւն Հայութիւնը անխտիր իր ներկայութեամբ յարգելու բերաւոր նահատակներու անմոռաց յիշատակը:

Grande Soirée
Annuelle

DE L'U.J.A. ALFORTVILLE

HOTEL HILTON ORLY

Le samedi 15 mai à partir de 21 heures

Animée par les
ARMENIAN'S SUNSHINES

Partie Artistique:

TRIO ATHENEE

ALAIN KRIKORIAN

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՆՈՐ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կիրակի, Մայիս 9ին, ժամը 11ին

Պատուոյ նախագահութեամբ

ՀԱՅՐ ՊՕՂՈՍ ՎՐԴ. ԱՆԱՆԵԱՆԻ

Ընդհանրական արքայադէպ վեներտիկի Միքայելեան Միաբնութեան

ԵՒ Պ. ԱՆՐԻ ՎԵՐԵՆՔՅԱՆ (ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ)

Ժամը 13ին՝ ժաշ, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, մասնակցութեամբ լիբանանայ երգիչ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՅԱՆԻ

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ ԿՈՆՏԱԿՏ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎՐԴ տեղի կ'ունենայ Մայիս 9ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3-30ին, զպրոցի սրահին մէջ: Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր ընկերակիցները: Կարեւոր օրակարգ:

Imprimé sur les Presses

DU JOURNAL «HARATCH»

83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

ԿԵՂԱՐՈՒԵՍԱԿԱՆ

ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Matinée Dansante

Organisée par la

section d'Asnières - Bois-Colombes
de la Croix Bleue des Arméniens

Animée par l'orchestre SEVAN

avec la participation du chanteur
LUDOVIC

Partie Artistique

Groupe de danse «NAVASSART»

Dimanche 2 Mai de 15 h. 30 à 24 h.

Salons du Centre Administratif et Social

16, Place de l'Hôtel de Ville

92600 Asnières

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ. — Վարդան Ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, Ապրիլ 30ին ժամը 20-30ին, սովորական հասարակական:

×

ՍԷՆԹ-ԷՐԻԷՆ - ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ. — Հ. Յ. Դ. Անտոք - Վարդան Կոմիտէներու ժողովը Մայիս 6ին, Հինգշ. ժամը 20-30ին Հայ Տան մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորել է:

×

ՎԱԼԱՆՍ. — Հ. Յ. Դ. Բրետանիոյ Կոմիտէի ժողովը Շաբաթ, Մայիս 1, ժամը 20-30ին, Ահարոնեան աղիւթը:

×

ՎԻԷՆ. — Հ. Յ. Դ. Անի Կոմիտէի ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Մայիս 8, ժամը 20-30ին, Գասպար Իփէկեան աղիւթը: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ընկերներէն անդամատերերով ներկայ ըլլալ:

ԱՊՐԻԼ 24Ը

ԹՈՒԼՈՒԶԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ, Մայիս 1, պատարագ կը մատուցուի ժամը 11ին, Սէն Ժողովը զբոսայգի մատուան մէջ, 85 Ռիւ տը Լիմայրա՝ ք. Փալէ:

Կը պատարագէ

ԳԱՐԵԳՐԻՆ ՎՐԴ. ՊԵՏԵՐՅԱՆ

Ժամը 13ին՝ հոգեհաշ զպրոցի սրահին մէջ

Վ Ա Ս Պ Ո Ւ Ր Ա Կ Ա Ն Ի
ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
ԵՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մայիս 16, Կիրակի ժամը 16-30ին մինչեւ կէս գիշեր Մարտիկի Հայ Մշակոյթի Տան վասպուրական սրահին մէջ

Հովանաւորութեամբ

ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝ ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Կը խօսի՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Խօսակ՝ Անահիտ Հաջադարձեան

Հանդէսէն ետք՝ ընտանեկան ժաշ, ուրախ մթնոլորտ
ՔՈԶԱՐԻ ՆՈՒԱԳԱՆՈՒՄԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՆԴԵՍ

Կազմակերպուած

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ ՇԱԽԻԼԻ մասնաճիւղին կողմէ

Մայիս 1, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին մինչեւ առաւօտ, Շախիլի Բազմապիտ

տարանի սրահին մէջ, Ռիւ Սքալինկրատ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

մասնակցութեամբ ՊԵՏԻԿԻ ԵՒ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱՐՈՒԹԵՐԻՆ ԵՒ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբին
երգեր եւ արտասանութիւններ

Հայկական մայր պիւֆէ

ՄՈՒՏՔ 25 Գ.

Nuitée Dansante

animée par

ADISS HARMANDYAN

avec VATCHE YERAMIAN et son ensemble

DIMANCHE 16 MAI à 21 H.

à l'HOTEL SEVAN *** NN

PERTUIS en PROVENCE

Direction: J. HAIRABIAN

Réservation: (90) 79-19-30

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ Անուիլի - Սարսիլի մասնաճիւղին

Շաբաթ, Մայիս 8ին, ժամը 21ին մինչեւ լոյս

Նախագահութեամբ

M. LOUIS PERREIN

Conseiller Général de Val d'Oise

Salle des Fêtes Marcel-Pagnol, Villiers-le-Bel, Place Victor Hugo

ԵՐԳԵՆ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՅԱՆ (ՊԵՐՐԵԻՆ) իր նուագախումբով

ԵՐԳԵՆ ՊԵՏԻԿ ԵՒ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱՐՈՒԹԵՐԻՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ

Pour la réservation des tables:

M. O. Altounian — Tél.: 987-08-73 — Mme Kaldjian, Tél.: 208-82-13

RESTAURANT EREVAN

ՀԱՅԱՏՈՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9^e

Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիններ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տօնէր

Երեքշաբթի՝ Իրիկուն՝ Ժիւլիան - մանթր

Հինգշաբթի՝ Իրիկուն՝ Էմիլիանի Բեֆֆէ եւ պատուերի վրայ՝ լաւամանուս
ու ջիւ-բեֆֆէ

Ուրբաթ՝ Իրիկուն՝ Սու-պֆօրէ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուերի վրայ՝ խաշ:

EXPOSITION

Jeunes Peintres
Arméniens

à la Maison des Etudiants Arméniens

Fondation Marie Noubar

57. Bld. Jourdan, métro Porte d'Orléans

le 1 et 2 Mai à partir de 14 h.

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԻՍ

Դանիակահարուհի Յամիկ Սիւրմէլեանի նուագահանդէսը Մայիս 5ին, Զորեղ-Ջալիլի ժամը 21ին՝

Théâtre de l'Ecole Normale Supérieure

45, Rue d'Ulm, Paris (5e)

Յայտագիր. — Մոցարթ, Շոփէն, Ռա-վէլ, Շոման եւ ձէլլաբան:

Տոմսերը ստանալ սրահի մուտքէն:

Մուտք՝ 12 Գ. ուսանողներու՝ 8 Գ.

ՆԱՍՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԷՍՍԵԱՆ Սանուց Միւթեան կազմա-կերպած «Մայրերու Օր»ը, Մայիս 30ին, 9րդ քաղաքապետարանի սրահը:

×

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ Երգչախումբի կալան, Յունիս 12, Շաբաթ օր:

×

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ Տիկնանց վարժարանի տարեկան դաշտահանդէսը Յունիս 13ին Կիրակի, վարժարանին մէջ: Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

×

ՍԷՆԹ ԷՐԻԷՆ - ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Անտոք - Վարդան Կոմիտէներու կազմակերպած Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը՝ Յունիս 13ին:

×

Աղքատախնամի տարեկան դաշտահանդէսը Մոնթորանի Հանգստեան Տան դարաստանին մէջ, Կիրակի Յունիս 6ին, ժամը 10-22:

Fonds A.R.A.M